

PLAN

ZAGOSPODAROWANIA

PRZESTRZENNEGO

WOJEWÓDZTWA

PODLASKIEGO

UCHWAŁA NR XXXVI/330/17
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

z dnia 22 maja 2017 r.

w sprawie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego

Na podstawie art. 18 ust. 3 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2016 r. poz. 486 ze zm. ¹⁾) oraz art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2016 r. poz. 778 ze zm. ²⁾) Sejmik Województwa Podlaskiego uchwala, co następuje:

§ 1. Uchwala się Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego.

§ 2. Integralną częścią Planu, o którym mowa w § 1 są następujące załączniki do niniejszej uchwały:

- 1) załącznik Nr 1 - część tekstowa Planu,
- 2) załącznik Nr 2 - część graficzna Planu, obejmujące rysunki w skali 1:200 000,
- 3) załącznik Nr 3 - wykaz ponadlokalnych inwestycji celu publicznego,
- 4) załącznik Nr 4 - Plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Białegostoku (MOFOWB), składający się z tekstu Planu, rysunku Planu Nr 15 w skali 1:50 000 i rysunku Planu Nr 16 w skali 1:100 000.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podlaskiego.

§ 4. Traci moc uchwała Nr IX/80/03 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 czerwca 2003 r. w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego, zmieniona uchwałą Nr XL/479/14 z dnia 26 maja 2014r. w sprawie zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2003r. Nr 108, poz. 2026, zm. z 2014r. poz. 2319).

§ 5. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podlaskiego.

§ 6. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Podlaskiego.

PRZEWODNICZĄCY SEJMIKU

Jarosław Zygmunt Dworżański

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2016 r. poz. 1948 i poz. 2260 oraz z 2017 r. poz. 730.

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2016 r. poz. 904, 961, 1250, 1579 oraz z 2017 r. poz. 730.

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

**PLAN
ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO
WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO**

**ZAŁĄCZNIK NR 1
do Uchwały Nr XXXVI/330/17
Sejmiku Województwa Podlaskiego
z dnia 22 maja 2017 r.
Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2017 r. poz. 2777
z dnia 11.07.2017r.**

BIAŁYSTOK 2017 r.

**MARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO**
w Białymstoku

ul. Wyszyńskiego 1, 15-888 Białystok

**PODLASKIE BIURO
PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO
BIAŁYMSTOKU**

ul. H. Sienkiewicza 82, 15-005 Białystok

Opracowano w Podlaskim Biurze Planowania Przestrzennego w Białymstoku

Dyrektor Biura mgr inż. arch. Joanna Jasiewicz

ZESPÓŁ AUTORSKI

Generalny projektant planu:

Zdzisław Plichta

Zastępca generalnego projektanta planu:

Joanna Jasiewicz

Dziedzictwo kulturowe i turystyka:

Alicja Mieszkowska, Elżbieta Jabłońska

Demografia, osadnictwo i gospodarka:

Elżbieta Tyszka, Jerzy Łukaszyński, Martyna Topczewska, Tadeusz Borowski

Środowisko przyrodnicze:

Bożena Gajewska, Ryszard Serwatka, Andrzej Lewandowski, Katarzyna Rybakowicz

Infrastruktura techniczna:

Elżbieta Kępska, Jan Kruszewski, Hanna Konarzewska, Edyta Zajczyk,

Krystyna Kumkowska – Fronczek,

Infrastruktura ochrony środowiska:

Piotr Piotrowski, Czesława Kruszewska

Miejski Obszar Funkcjonalny Białegostoku:

Paweł Babul

Opracowanie techniczne:

Joanna Lipska, Tomasz Boroda, Zbigniew Bargielski, Jadwiga Ptaszyńska

Opracowanie redakcyjne i korekta tekstu:

Barbara Piechowska

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	11
1.1. Podstawy prawne sporządzenia Planu	11
1.2. Funkcje Planu	11
1.3. Części składowe Planu	11
1.3.1. Części uchwalane Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego	11
1.3.2. Materiały planistyczne i dokumentacja prac planistycznych	12
1.4. Zakres opracowania	13
1.4.1. Zakres przestrzenny Planu	13
1.4.2. Zakres czasowy Planu	13
1.4.3. Zakres rzeczowy Planu	13
2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE ROZWOJU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO	17
2.1. Uwarunkowania wynikające z dokumentów Unii Europejskiej	17
2.1.1. Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu	17
2.1.2. Agenda Terytorialna Unii Europejskiej	17
2.1.3. Karta Lipska na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich	17
2.2. Uwarunkowania wynikające z krajowych dokumentów rządowych	18
2.2.1. Strategia Rozwoju Kraju 2020	18
2.2.2. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie	20
2.2.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	21
2.3. Uwarunkowania prawne dla obszarów funkcjonalnych w zagospodarowaniu przestrzennym województwa	28
3. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE ROZWOJU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO	30
3.1. Uwarunkowania wynikające z ustaleń Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020	30
3.1.1. Cele strategii	30
3.1.2. Obszary strategicznej interwencji	31
3.1.3. Kluczowe zagadnienia ponadregionalne	33
3.2. System osadniczy województwa	33
3.2.1. Podział administracyjny regionu	33
3.2.2. Struktura sieci osadniczej	33
3.2.3. Funkcje jednostek osadniczych – główne tendencje	34
3.2.4. Uwarunkowania rozwoju jednostek sieci osadniczej	35
3.3. Uwarunkowania demograficzne	47
3.3.1. Ludność i jej rozmieszczenie	47
3.3.2. Zróżnicowanie kulturowe	47
3.3.3. Struktura demograficzna	49
3.3.4. Prognoza ludności	49
3.4. Infrastruktura społeczna	51
3.4.1. Szkolnictwo wyższe	51

3.4.2. Szkolnictwo średnie i policealne	53
3.4.3. Ochrona zdrowia i opieka społeczna	53
3.4.4. Kultura	54
3.4.5. Sport i rekreacja	54
3.5. Mieszkalnictwo	55
3.5.1. Zasoby mieszkaniowe	55
3.5.2. Budownictwo mieszkaniowe	57
3.5.3. Potrzeby mieszkaniowe	57
3.6. Gospodarka	59
3.6.1. Ogólny poziom rozwoju gospodarczego regionu	59
3.6.2. Przedsiębiorczość	59
3.6.3. Rynek pracy	60
3.6.4. Przemysł i rejony jego koncentracji	61
3.6.5. Specjalne strefy ekonomiczne i tereny inwestycyjne	62
3.6.6. Centra handlowe i handlowo-usługowe	63
3.6.7. Rolnictwo i gospodarka żywnościowa	64
3.6.8. Turystyka i wypoczynek	74
3.7. Środowisko	84
3.7.1. Zasoby i walory środowiska przyrodniczego	84
3.7.2. Obszary ochrony przyrody	94
3.7.3. System powiązań przyrodniczych	103
3.7.4. Zasoby środowiska przyrodniczego	103
3.7.5. Zagrożenia środowiska	104
3.7.6. Tendencję zmian w środowisku oraz jego mocne i słabe strony	112
3.8. Dziedzictwo kulturowe województwa	114
3.8.1. Uwarunkowania historyczne rozwoju osadnictwa i dziedzictwa kulturowego	114
3.8.2. Krajobraz kulturowy województwa	117
3.8.3. Obszary o wysokich walorach kulturowych	126
3.9. Uwarunkowania rozwoju systemu transportowego	129
3.9.1. System transportowy województwa	129
3.9.2. Europejskie Korytarze Transportowe (TEN-T)	129
3.9.3. Drogi krajowe	130
3.9.4. Drogi wojewódzkie	135
3.9.5. Drogi powiatowe	138
3.9.6. Długość nawierzchni i gęstość dróg publicznych w województwie	138
3.9.7. Infrastruktura systemu transportu kolejowego	138
3.9.8. Przejścia graniczne	140
3.9.9. Motoryzacja	140
3.9.10. Regularna komunikacja autobusowa	140
3.9.11. Miejska komunikacja autobusowa	141
3.9.12. Infrastruktura lotnicza województwa	141
3.9.13. Inne rodzaje transportu	141
3.9.14. Diagnoza stanu infrastruktury transportowej	143
3.10. Uwarunkowania rozwoju infrastruktury energetycznej i teletechnicznej	144
3.10.1. Wpływ procesów integracji europejskiej	144
3.10.2. Podstawowe kierunki „Polityki energetycznej Polski do 2030 r.”	147
3.10.3. System elektroenergetyczny województwa	147

3.10.4. System gazowniczy województwa	151
3.10.5. Rurociąg naftowy i naftobazy	153
3.10.6. Energetyka odnawialna	155
3.10.7. Energetyka ciepła	158
3.10.8. Systemy teletechniczne	160
3.11. Gospodarka wodno-ściekowa i odpadami w województwie	162
3.11.1. Systemy zaopatrzenia w wodę	162
3.11.2. Systemy odprowadzania i oczyszczania ścieków i wód opadowych	166
3.11.3. Gospodarka odpadami	169
3.12. Potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa	173
3.12.1. Tereny zamknięte i ich strefy ochronne	173
3.12.2. Wymagania obronne w zakresie infrastruktury transportowej	175
3.12.3. Inne wymagania w zakresie realizacji zadań obronnych	175
3.13. Obszar przygraniczny	175
4. STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA WOJEWÓDZTWA – 2020+	176
4.1. Miejskie obszary funkcjonalne podstawowej sieci osadniczej	176
4.1.1. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego Białegostoku (MOFOWB)	177
4.1.2. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego Łomży	182
4.1.3. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego Suwałk	184
4.1.4. Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków lokalnych – powiatowych	186
4.2. Wiejskie obszary funkcjonalne wymagające wsparcia procesów rozwojowych	188
4.3. Obszary funkcjonalne kształtowania potencjału rozwojowego, cenne przyrodniczo – sieci ekologicznej województwa	188
4.3.1. Obszary węzłowe regionalnej sieci ekologicznej	188
4.3.2. Główne korytarze ekologiczno-migracyjne regionalnej sieci ekologicznej	190
4.3.3. Uzupełniające korytarze ekologiczno-migracyjne regionalnej sieci ekologicznej	191
4.4. Obszary funkcjonalne kształtowania potencjału rozwojowego – ochrony krajobrazów kulturowych i dziedzictwa kulturowego województwa	193
4.5. Obszary funkcjonalne kształtowania potencjału rozwojowego – ochrony i kształtowania zasobów wodnych	193
4.6. Obszary kształtowania potencjału rozwojowego – ochrony złóż kopalin	193
4.7. Obszary funkcjonalne szczególnego zjawiska i zamknięte	194
4.7.1. Obszary ochrony gleb	194
4.7.2. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi	194
4.7.3. Obszary terenów zamkniętych	194
4.8. Obszary funkcjonalne wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej	194
4.8.1. Obszar przygraniczny	194
4.8.2. Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego	194
4.9. Infrastrukturalne powiązania funkcjonalne województwa	194
4.9.1. Powiązania transportowe krajowe i regionalne	195
4.9.2. Powiązania systemami energetycznymi	198
4.9.3. Powiązania systemami telekomunikacyjnymi i teleinformatycznymi	199
5. CELE POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO W HORYZONCIE ROKU 2020 + I JEJ ZASADY OGÓLNE	205

5.1. Cel strategiczny.....	205
5.2. Cele cząstkowe – szczegółowe	205
5.3. Zasady ogólne polityki przestrzennej województwa podlaskiego	206
5.3.1. Ustrojowa zasada zrównoważonego rozwoju	206
5.3.2. Funkcjonowanie zintegrowanego systemu rozwoju zapewniają	206
6. KIERUNKI I ZASADY REALIZACJI CELÓW POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA.....	208
6.1. Cel 1. Zwiększenie konkurencyjności miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków – wojewódzkiego Białegostoku, subregionalnych Łomży i Suwałk oraz powiatowych w zakresie jakości: infrastruktury funkcji publicznych ponadlokalnych, potencjału gospodarczego, powiązań funkcjonalnych zewnętrznych i struktur przestrzennych zagospodarowania	208
6.1.1. Wspieranie w ramach interwencji strategicznej zwiększenia konkurencyjności zagospodarowania miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego Białegostoku (MOFOWB) i jego obszaru zewnętrznego	208
6.1.2. Wspieranie w ramach strategicznej interwencji zwiększenia konkurencyjności miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków subregionalnych Suwałk i Łomży	216
6.1.3. Wspieranie w ramach interwencji strategicznej zwiększenia konkurencyjności ośrodków lokalnych – miast powiatowych.....	219
6.2. Cel 2. Wzmocnienie spójności województwa w procesie zrównoważonego terytorialnie rozwoju i modernizacji zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich z wykorzystaniem ich potencjału wewnętrznego, specjalizacji regionalnej i położenia przygranicznego.....	222
6.2.1. Zwiększenie wewnętrznej integracji i dostępności transportowej województwa	223
6.2.2. Wspieranie modernizacji i rozwoju wiejskich obszarów funkcjonalnych.....	223
6.2.3. Kierunki wspierania rozwoju obszaru funkcjonalnego przygranicznego	235
6.2.4. Kierunki wspierania wykorzystania specjalizacji regionalnej województwa	236
6.3. Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej zewnętrznej i wewnętrznej województwa podlaskiego poprzez rozwój infrastruktury transportowej, ze zmniejszeniem kosztów środowiskowych, oraz telekomunikacyjnej i teleinformatycznej	238
6.3.1. Zasady rozwoju infrastruktury transportowej.....	238
6.3.2. Kierunki wzmocnienia powiązań transportowych zewnętrznych i wewnętrznych regionu.....	241
6.3.3. Zasady i kierunki rozwoju infrastruktury telekomunikacji i teleinformatyki ..	254
6.4. Cel 4 – Osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego województwa, w tym sieci ekologicznej, dziedzictwa kulturowego i walorów krajobrazowych oraz racjonalne jego wykorzystanie	257
6.4.1. Ochrona i zagospodarowanie sieci ekologicznej.....	257
6.4.2. Racjonalne gospodarowanie wodami	260
6.4.3. Gospodarowanie lasami.....	270
6.4.4. Ochrona powierzchni ziemi	271
6.4.5. Ochrona obszarów złóż kopalin.....	272
6.4.6. Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniem	273
6.4.7. Ochrona środowiska przed hałasem	273
6.4.8. Ochrona oraz wykorzystanie dziedzictwa kulturowego	274

6.5. Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej województwa na zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego, naturalne i awariami przemysłowymi oraz jego zdolności obronnych i ochronnych	281
6.5.1. Zasady rozwoju i ochrony prawidłowego funkcjonowania infrastruktury systemów energetycznych.....	281
6.5.2. Kierunki rozwoju infrastruktury systemu elektroenergetycznego	283
6.5.3. Kierunki rozwoju infrastruktury systemu gazowniczego	287
6.5.4. Kierunki rozwoju infrastruktury systemów rurociągów naftowych i naftobaz ..	290
6.5.5. Kierunki rozwoju infrastruktury systemu zaopatrzenia w ciepło.....	290
6.5.6. Rozwój infrastruktury odnawialnych źródeł energii	292
6.5.7. Zwiększanie bezpieczeństwa powodziowego i przeciwdziałania skutkom suszy	294
6.5.8. Kierunki ograniczania zagrożeń ruchami masowymi i osuwiskami ziemi.....	301
6.5.9. Zasady zabezpieczeń przed oddziaływaniem pól elektromagnetycznych	301
6.5.10. Obronność i bezpieczeństwo państwa w zagospodarowaniu przestrzennym ..	301
7. REALIZACJA USTALEŃ PLANU	309
7.1. Zasady realizacji ustaleń Planu	309
7.2. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.....	310
7.3. Monitoring zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa	311
8. WNIOSKI DO ORGANÓW CENTRALNYCH ORAZ SAMORZĄDÓW WOJEWÓDZTW SĄSIADUJĄCYCH.....	319
8.1. Wnioski do organów centralnych	319
8.1.1. Ministrów właściwych do spraw infrastruktury, budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego, mieszkalnictwa oraz spraw rozwoju regionalnego.....	319
8.1.2. Ministrów właściwych do spraw środowiska, kultury, gospodarki i obronnych ..	321
8.2. Wnioski do polityk przestrzennych samorządów województw sąsiadujących	322
8.2.1. Kierunki współpracy z województwem mazowieckim	322
8.2.2. Kierunki współpracy z województwem warmińsko-mazurskim.....	325
8.2.3. Kierunki współpracy z województwem lubelskim	326
SŁOWNICZEK SKRÓTÓW	328
SPIS TABEL	330
SPIS WYKRESÓW	331
SPIS MAPEK	332
SPIS RYSUNKÓW	334

1. WPROWADZENIE

1.1. Podstawy prawne sporządzenia Planu

Podstawy prawne sporządzenia i uchwalenia *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego* stanowią:

- a) art. 18 ust. 3 Ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2016 r., poz. 486 z późn. zm.): „Do wyłącznej właściwości sejmiku województwa należy: (3) uchwalanie *Planu* zagospodarowania przestrzennego”,
- b) art. 38 Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2016 r., poz. 778 z późn. zm.): „Organy samorządu województwa sporządzają plan zagospodarowania przestrzennego województwa...”,
- c) art. 46 ust. 1 Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (tj. Dz.U. z 2016 r., poz. 353): „Przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wymagają projekty (1) koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, planów zagospodarowania przestrzennego oraz strategii rozwoju województwa” oraz art. 51 ust. 1 Ustawy jw.: „Organ opracowujący projekt dokumentu, o którym mowa w art. 46 [...] sporządza prognozę oddziaływania na środowisko”,
- d) Uchwała Nr IX/87/07 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 23 lipca 2007 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego* poprzedzona okresową oceną obowiązującego *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego* wykonaną w roku 2006, z której wynikła potrzeba sporządzenia nowego *Planu*.

1.2. Funkcje Planu

- 1) *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa* jest instrumentem kreacji polityki przestrzennej samorządu województwa odnoszącym odpowiednie ustalenia dokumentów strategicznych, koncepcyjnych, programowych rządowych i samorządowych, w tym *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* oraz *Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020* i *Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Podlaskiego* na lata 2014–2020 do przestrzeni województwa.
- 2) *Plan* jest instrumentem transmisji polityki przestrzennej samorządu województwa i pośrednio ustaleń dokumentów rządowych do dokumentów polityk przestrzennych gmin – studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz planów miejscowych.
- 3) *Plan* stanowi bazę wyjściową do sporządzania okresowych (m.in. raz w kadencji sejmiku) raportów o stanie i zmianach zagospodarowania przestrzennego województwa oraz ocen realizacji określonych w nim ponadlokalnych inwestycji celu publicznego.

1.3. Części składowe Planu

1.3.1. Części uchwalane Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego

1.3.1.1. **Tekst Planu** stanowiący załącznik nr 1 do uchwały Sejmiku Województwa Podlaskiego uchwalającej plan, obejmujący następujące części:

1. Wprowadzenie.

2. Uwarunkowania zewnętrzne rozwoju zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego.
3. Uwarunkowania wewnętrzne rozwoju zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego.
4. Struktura funkcjonalno-przestrzenna zagospodarowania województwa 2020+.
5. Cele polityki przestrzennej województwa podlaskiego w horyzoncie roku 2020+ i jej zasady ogólne.
6. Kierunki i zasady realizacji celów polityki przestrzennej województwa.
7. Realizacja ustaleń *Planu*.
8. Wnioski do organów centralnych oraz samorządów województw sąsiadujących.

1.3.1.2. Część graficzna *Planu*, stanowiąca załącznik nr 2 do uchwały jw., obejmująca rysunki w skali 1:200 000 o numerach od 1 do 14, w tym:

1) rysunki uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego, o nazwach:

- nr 1 – synteza uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego województwa,
- nr 2 – uwarunkowania ekofizjograficzne,
- nr 3 – uwarunkowania ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego,
- nr 4 – uwarunkowania rozwoju infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej,
- nr 5 – uwarunkowania rozwoju infrastruktury energetycznej i obronności,
- nr 6 – uwarunkowania rozwoju infrastruktury ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- nr 7 – uwarunkowania rozwoju turystyki, wypoczynku i lecznictwa uzdrowiskowego,
- nr 8 – uwarunkowania rozwoju rolnictwa i gospodarki żywnościowej.

2) rysunki struktury funkcjonalno-przestrzennej i kierunków zagospodarowania przestrzennego województwa, o nazwach:

- nr 9 – struktura sieci osadniczej i obszarów funkcjonalnych,
- nr 10 – ochrona sieci ekologicznej, złóż kopalin i gleb,
- nr 11 – kierunki ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego oraz rozwoju turystyki i wypoczynku,
- nr 12 – kierunki rozwoju infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej,
- nr 13 – kierunki zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego, przeciwpowodziowego oraz obronności państwa,
- nr 14 – kierunki rozwoju infrastruktury ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

1.3.1.3. Wykaz ponadlokalnych inwestycji celu publicznego, stanowiący załącznik nr 3 do uchwały jw.

1.3.1.4. Plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Białegostoku (MOFOWB), stanowiący załącznik nr 4 do uchwały jw. składający się z:

- 1) **tekstu *Planu*** zawierającego: wyzwania i wizję rozwoju zagospodarowania, strukturę funkcjonalno-przestrzenną, cele polityki przestrzennej, kierunki i zasady zagospodarowania realizujące cele oraz zasady monitoringu stanu i zmian zagospodarowania,
- 2) **rysunku *Planu*** nr 15 w skali 1:50 000 „*Plan zagospodarowania przestrzennego MOFOWB – rysunek zbiorczy zagospodarowania 2020+*”,
- 3) **rysunku *Planu*** nr 16 w skali 1:100 000 „*Plan zagospodarowania przestrzennego MOFOWB i obszaru zewnętrznego – rysunek zbiorczy zagospodarowania 2020+*”.

1.3.2. Materiały planistyczne i dokumentacja prac planistycznych

Materiały te i dokumentacja obejmują:

- 1) **opracowanie ekofizjograficzne województwa** składające się z części tekstowej i rysunkowej,

- 2) **syntezę kierunków zagospodarowania** – rysunek w skali 1:200 000,
 - 3) **prognozę oddziaływania ustaleń Planu na środowisko**, składającą się z części tekstowej i rysunku nr 17 w skali 1:200 000,
 - 4) **opracowania studialne** składające się z części tekstowych i rysunków, dotyczące poszczególnych elementów zagospodarowania przestrzennego,
 - 5) **zbiór dokumentów formalnoprawnych** zawierający ustawowe czynności związane z procesem sporządzania Planu i jego uchwalania, w tym w szczególności:
 - a) zbiór zawiadomień, obwieszczeń i ogłoszenia o przystąpieniu do sporządzania Planu z dokumentacją ich dokonania,
 - b) wykaz złożonych wniosków do Planu wraz z ich zbiorem i zarządzeniem Marszałka Województwa Podlaskiego o sposobie rozpatrzenia wniosków z uzasadnieniami,
 - c) dowody uzyskania opinii Wojewódzkiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej o projekcie Planu, przekazania ustawowym organom do zaopiniowania, uzgodnienia z Ministrem właściwym ds. budownictwa w zakresie zgodności z *Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* oraz wykaz tych czynności,
 - d) dowody przeprowadzenia oceny strategicznej dokumentu, w tym udostępniania do publicznego wglądu projektu Planu i prognozy jw., oraz sposobu rozpatrzenia zgłoszonych uwag przez Marszałka Województwa w formie zarządzenia,
 - e) przekazania projektu Planu do uchwalenia Sejmikowi Województwa,
 - 6) **inne materiały** uzyskane i przetworzone w okresie sporządzania Planu.
- Wszystkie materiały planistyczne i dokumentacja prac planistycznych są zarchiwizowane w Podlaskim Biurze Planowania Przestrzennego w Białymstoku.

1.4. Zakres opracowania

1.4.1. Zakres przestrzenny Planu

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego zgodnie z art. 39 ust. 2 Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym obejmuje swoimi ustaleniami wyłącznie obszar województwa podlaskiego w jego granicach administracyjnych. Szerszy zakres analiz transgranicznych dotyczył powiązań przyrodniczych, infrastrukturalnych i funkcjonalnych osadnictwa, niezbędnych do prawidłowego rozwiązania tych zagadnień w obszarze województwa podlaskiego. Zalecenia Planu dotyczące współpracy transgranicznej są wiążące wyłącznie dla władz i podmiotów województwa i nie dotyczą władz obszarów sąsiadujących z województwem.

1.4.2. Zakres czasowy Planu

Zakres czasowy – horyzont obowiązywania Planu nie jest określony w Ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Ze względu na wymóg spójności Planu ze Strategią rozwoju województwa podlaskiego przyjęto, że generalnie horyzont czasowy ustaleń Planu sięgać będzie roku 2020. Część ustaleń Planu, wynikających zwłaszcza z *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 r.*, obowiązywać może w horyzoncie roku 2030 (do czasu ewentualnej zmiany tej koncepcji). W Planie uwzględnione są niezrealizowane zadania określone w dokumentach programowych do roku 2013 (2015) oraz zadania długofalowe z planów na lata 2014–2020 (2025).

1.4.3. Zakres rzeczowy Planu

1.4.3.1. Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego, w tym:

- 1) **uwarunkowania zewnętrzne** zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego wynikające z dokumentów strategicznych, koncepcji i polityki Unii Europejskiej, i rządowych w tym:
 - a) *Strategii na rzecz inteligentnego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*,

- b) Agendy Terytorialnej UE oraz Karty Lipskiej na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich,
 - c) *Strategii Rozwoju Kraju 2020*,
 - d) *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2020*,
 - e) *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*,
- 2) uwarunkowania wewnętrzne** zagospodarowania przestrzennego województwa, wynikające w szczególności z:
- a) ustaleń Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020,
 - b) oceny stanu i potrzeb ochrony środowiska przyrodniczego i jego zagrożeń oraz dziedzictwa kulturowego województwa,
 - c) oceny stanu, możliwości i potrzeb rozwoju: systemu osadniczego, tendencji i prognoz demograficznych oraz infrastruktury społecznej i gospodarczej,
 - d) oceny stanu i potrzeb rozwoju infrastruktury transportowej, telekomunikacyjnej, energetycznej oraz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
 - e) potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa.

1.4.3.2. Struktura funkcjonalno-przestrzenna województwa, którą tworzą obszary i powiązania funkcjonalne obejmujące:

- 1) obszary funkcjonalne** (cz. nakładające się – na bazie typologii KPZK 2030), w tym:
- a) obszary funkcjonalne miejskie,
 - b) obszary funkcjonalne wiejskie,
 - c) obszary funkcjonalne szczególnego zjawiska,
 - d) obszary kształtowania potencjału rozwojowego wymagające działań ochronnych, w tym cenne przyrodniczo i kulturowo, zasobów wodnych i ochrony złóż kopalin,
 - e) obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji oraz poprawy dostępności,
- 2) infrastrukturalne powiązania** funkcjonalne transportowe i energetyczne.

1.4.3.3. Cele polityki przestrzennej województwa oraz zasady i kierunki ich realizacji:

- 1) Cel strategiczny – „Zrównoważone zagospodarowanie przestrzeni województwa podlaskiego sprzyjające rozwojowi społeczno-gospodarczemu, spójności społecznej i terytorialnej, konkurencyjności, sprawności funkcjonowania oraz wykorzystaniu potencjału przyrodniczego, kulturowego i położenia przygranicznego” oraz 5 celów częściowych.**
- 2) Cel 1 – dot. „Zwiększenia konkurencyjności miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkiego Białegostoku, subregionalnych Łomży i Suwałk oraz powiatowych w zakresie jakości infrastruktury funkcji ponadlokalnych publicznych, potencjału gospodarczego, powiązań funkcjonalnych zewnętrznych i struktur przestrzennych zagospodarowania” – realizowany poprzez:**
- a) stosowanie zasad rozwoju ich struktur przestrzennych,
 - b) wsparcie rozwoju infrastruktury społecznej, gospodarczej oraz transportowej i technicznej o znaczeniu krajowym, regionalnym i ponadlokalnym.
- 3) Cel 2 – dot. „Wzmocnienia spójności województwa w procesie zrównoważonego terytorialnie rozwoju i modernizacji zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich z wykorzystaniem ich potencjału wewnętrznego, specjalizacji regionalnej i położenia przygranicznego” – realizowany poprzez:**
- a) wzmocnienie zewnętrznych powiązań transportowych,
 - b) zwiększenie wewnętrznej dostępności transportowej,
 - c) ochronę i poprawę jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, organizacji funkcjonalnej wiejskiej sieci osadniczej i zagospodarowania małych miast i wsi,

- d) wsparcie modernizacji i rozwoju rolnictwa, przetwórstwa rolno-spożywczego oraz otoczenia rolnictwa,
- e) poprawę zagospodarowania w małych miastach i wsiach,
- f) modernizację i rozwój zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego,
- g) wsparcie zagospodarowania obszaru funkcjonalnego przygranicznego,
- h) wsparcie wykorzystania specjalizacji terytorialnej.

4) Cel 3 – dot. „Poprawy dostępności terytorialnej zewnętrznej i wewnętrznej województwa podlaskiego, poprzez rozwój infrastruktury transportowej ze zmniejszeniem kosztów środowiskowych, oraz telekomunikacyjnej i teleinformatycznej” – realizowany poprzez:

- a) stosowanie zasad rozwoju infrastruktury transportowej,
- b) wzmocnienie powiązań drogowych województwa,
- c) rozwój systemów transportowych Białegostoku, Łomży i Suwałk,
- d) rozwój infrastruktury: kolejowej, komunikacji zbiorowej autobusowej, lotniczej, przejść granicznych, ruchu rowerowego, żeglugi wodnej i promowej województwa,
- e) rozwój infrastruktury telekomunikacji i teleinformatyki.

5) Cel 4 – dot. „Osiągnięcia i utrzymania wysokiej jakości środowiska przyrodniczego województwa, w tym sieci ekologicznej i walorów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowych oraz racjonalne użytkowanie ich zasobów” – realizowany poprzez:

- a) integrację zarządzania siecią ekologiczną województwa,
- b) zwiększanie obszarów chronionych sieci ekologicznej transgranicznych przyrodniczych i krajobrazowych województwa,
- c) przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej,
- d) wzmocnienie potencjału edukacyjnego i turystycznego,
- e) racjonalne gospodarowanie wodami i lasami,
- f) ochronę powierzchni ziemi, obszarów występowania złóż kopalin, powietrza atmosferycznego przed zanieczyszczeniami oraz przed hałasem,
- g) ochronę i racjonalne zagospodarowanie dziedzictwa kulturowego.

6) Cel 5 – dot. „Zwiększenia odporności struktury przestrzennej województwa na zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego, naturalne i awariami przemysłowymi oraz jego zdolności obronnych i ochronnych” – realizowany poprzez:

- a) stosowanie zasad rozwoju systemów energetycznych,
- b) rozwój systemów: elektroenergetycznego, gazowniczego, gazociągów przesyłowych, zaopatrzenia w ciepło i odnawialnych źródeł energii,
- c) zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego i przeciwdziałania skutkom suszy,
- d) ograniczanie zagrożeń ruchami masowymi i osuwiskami ziemi,
- e) zabezpieczenia przed oddziaływaniem pól elektroenergetycznych,
- f) spełnienie wymogów zagospodarowania przestrzennego w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa oraz zapobiegania awariom przemysłowym.

1.4.3.4. Realizacja ustaleń *Planu*, obejmująca:

- a) zasady realizacji ustaleń *Planu*,
- b) inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym,
- c) monitoring zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa,
- d) wnioski do organów centralnych,
- e) wnioski do polityk przestrzennych samorządów województw sąsiadujących.

1.4.3.5. Plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Białegostoku (MOFOWB) i obszaru zewnętrznego, uszczegóławia wybrane ustalenia *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa* w tym obszarze i zawiera:

- a) najważniejsze wyzwania polityki przestrzennej w obszarze,
- b) wizję zagospodarowania obszaru w horyzoncie roku 2020+,
- c) strukturę funkcjonalno-przestrzenną w horyzoncie roku 2020 +,
- d) cel strategiczny i trzy cele szczegółowe polityki przestrzennej w obszarze dotyczące konkurencyjności, struktury przestrzennej i warunków życia,
- e) zasady i kierunki zagospodarowania przestrzennego realizujące cele polityki przestrzennej,
- f) monitoring stanu i zmian zagospodarowania.

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE ROZWOJU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

2.1. Uwarunkowania wynikające z dokumentów Unii Europejskiej

2.1.1. Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Główne cele strategii istotne dla zagospodarowania przestrzennego, to:

- a) zwiększenie stopy zatrudnienia osób w wieku 20–64 lat z 69% do min. 75%,
- b) osiągnięcie poziomu inwestycji w działalność badawczo-rozwojową 3% PKB, głównie poprzez poprawę warunków inwestowania w B+R przez sektor prywatny,
- c) ograniczenie emisji dwutlenku węgla co najmniej o 20% w porównaniu z poziomem z roku 1990 lub – jeżeli pozwolą na to warunki – o 30%,
- d) zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w całkowitym jej zużyciu do 20% oraz efektywności jej wykorzystania o 20%,
- e) ograniczenie liczby osób przedwcześnie kończących naukę szkolną do 10% z obecnych 15% oraz zwiększenie odsetka osób posiadających wyższe wykształcenie z 31% do co najmniej 40%.

2.1.2. Agenda Terytorialna Unii Europejskiej

Agenda ta, zaakceptowana przez Ministrów ds. Rozwoju Miast i Spójności Terytorialnej w Lipsku w 2007 r., stanowi polityczne ramy współpracy na rzecz zrównoważonego wzrostu gospodarczego i nowych miejsc pracy, a także rozwoju społecznego i ekologicznego w regionach UE. Do jej priorytetów należą:

- a) wzmocnienie policentrycznego rozwoju miast oraz innowacji poprzez tworzenie sieci współpracy regionów miejskich i miast, w tym dyfuzji rozwoju,
- b) nowe formy partnerstwa i zarządzania terytorialnego pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi, w tym zwiększenie atrakcyjności regionów i podregionów,
- c) wspieranie regionalnych klastrów (gron) konkurencyjności i innowacji w Europie, w tym współdziałania przedsiębiorców, naukowców i administracji,
- d) wzmocnienie i rozbudowa sieci transeuropejskich dla uzyskania dostępu do informacji i technologii we wszystkich regionach,
- e) wspieranie idei transeuropejskiego zarządzania ryzykiem, z uwzględnieniem zmian klimatycznych,
- f) wzmocnienie struktur ekologicznych oraz zasobów kulturalnych jako wartości dodanej do rozwoju, w celu stworzenia zintegrowanej i zrównoważonej transeuropejskiej struktury obszarów zielonych.

2.1.3. Karta Lipska na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich

Karta ta przyjęta w maju 2007 r. zaleca zintegrowane podejście do polityki rozwoju miejskiego. W Karcie podkreślono unikalne wartości kulturowe i architektoniczne miast i ich wyjątkową rolę w integracji społecznej i rozwoju gospodarczym.

Za szczególnie istotne dla zwiększenia konkurencyjności miast europejskich uznano:

- a) tworzenie i zapewnienie atrakcyjnych i przyjaznych dla użytkowników wysokiej jakości przestrzeni publicznych z zachowaniem dziedzictwa architektonicznego,
- b) modernizację sieci infrastruktury i poprawę wydajności energetycznej, w tym:

- zapewnienie niezbyt kosztownego i dostępnego transportu miejskiego posiadającego połączenia z sieciami transportu regionalnego,
 - rozwój zarządzania ruchem i łączenie różnych środków transportu,
 - ulepszenie infrastruktury wodnej i kanalizacyjnej oraz dostosowanie do zmieniających się potrzeb i standardów,
- c) tworzenie zwartej struktury zasiedlenia jako podstawy zrównoważonego i efektywnego wykorzystania zasobów poprzez system planowania przestrzennego, przeciwdziałający spekulacyjnym inwestycjom i bezładnej zabudowie miast,
 - d) stosowanie strategii łączenia mieszkalnictwa, miejsc pracy, edukacji i rekreacji w dzielnicach miejskich,
 - e) poprawę atrakcyjności miast dla lokalizacji przedsiębiorstw, poprzez wykorzystanie zaawansowanych technologii informacyjnych i komunikacyjnych,
 - f) aktywną politykę innowacyjną i edukacyjną ukierunkowaną na poprawę jakości edukacji, stworzenie możliwości uczenia się przez całe życie, podniesienie poziomu uniwersytetów i pozauniwersyteckich instytucji badawczych oraz zacieśnienie związków pomiędzy przemysłem, przedsiębiorstwami i społecznością naukową,
 - g) prowadzenie odpowiedniej polityki mieszkalnictwa socjalnego i zapewnienie przystępnych cenowo mieszkań, mogące zwiększyć atrakcyjność dzielnic,
 - h) planowanie transportu i zarządzania ruchem zmierzające do ograniczeń jego negatywnego wpływu na środowisko, a także zabezpieczenia lepszej integracji dzielnic z miastem i regionem, oraz potrzeb ruchu pieszego i rowerowego.

2.2. Uwarunkowania wynikające z krajowych dokumentów rządowych

2.2.1. Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia ta jest najważniejszym dokumentem w perspektywie średniookresowej, określającym cele strategiczne rozwoju kraju do 2020 r. Przedstawia ona scenariusz rozwoju, wytycza obszary koncentracji głównych działań usuwających bariery i „wąskie gardła” rozwoju. Cele i kierunki istotne dla regionalnej polityki przestrzennej:

Wzrost wydajności gospodarki, w tym:

1) *wzrost udziału przemysłów zaawansowanych technologicznie*, poprzez:

- a) tworzenie dostosowanych do lokalnego potencjału instytucji biznesu – centrów i ośrodków transferu technologii, instytucji sfery badawczo-rozwojowej, parków naukowo-technologicznych i przemysłowych,
- b) zapewnienie stabilnych i adekwatnych do potrzeb dostaw energii,

2) *zwiększenie konkurencyjności i modernizacja rolnictwa*, poprzez:

- a) poprawę struktury sektora rolnego, w tym m.in. przez wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw,
- b) wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w sektorze rolno-spożywczym, w tym w przemyśle przetwórczym oraz rynkach hurtowych i logistyce.

Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, w tym: zwiększenie powszechnego dostępu do internetu poprzez rozwój sieci teleinformatycznej, w tym dostępu do szybkiego internetu szerokopasmowego (powyżej 5 Mbit/s).

Efektywność energetyczna i poprawa stanu środowiska, w tym:

1) *racjonalne gospodarowanie zasobami*, m.in. poprzez:

- a) wprowadzenie zintegrowanego systemu ochrony i zarządzania zasobami przyrodniczymi oraz jego integracja z planami zagospodarowania przestrzennego,
- b) tworzenie warunków ochrony korytarzy ekologicznych,
- c) ujęcie zasobów strategicznych w planach zagospodarowania przestrzennego,

- d) ustanowienie obszarów ochronnych dla głównych zbiorników wód podziemnych oraz stref ochronnych ujęć wód podziemnych,
- 2) poprawa efektywności energetycznej**, m.in. poprzez:
- a) modernizację regionalnej i lokalnej infrastruktury przesyłu i dystrybucji energii elektrycznej, w tym umożliwiającą wykorzystanie OZE,
 - b) zastosowanie dostępnych i sprawdzonych technologii termomodernizacji,
- 3) zwiększenie dywersyfikacji dostaw paliw i energii**, m.in. poprzez:
- a) zwiększenie wykorzystania OZE,
 - b) rozwój energetycznych projektów infrastrukturalnych, w tym budowę rurociągu Odessa – Brody – Płock (fragment w woj. podlaskim),
- 4) poprawa stanu środowiska**, m.in. poprzez:
- a) zapewnienie skutecznego i efektywnego oczyszczania ścieków we wszystkich aglomeracjach liczących powyżej 2000 RLM,
 - b) budowę instalacji do odzysku, recyklingu i utylizacji odpadów,
- 5) adaptacja do zmian klimatu**, m.in. poprzez:
- a) realizację działań przeciwpowodziowych (infrastrukturalnych i monitorujących),
 - b) uwzględnienie w planowaniu przestrzennym rzeczywistych obszarów zalewowych.
- Zwiększenie efektywności transportu**, w tym: **modernizacja i rozbudowa połączeń transportowych oraz udrażnianie obszarów miejskich**, między innymi poprzez:
- a) budowę podstawowej sieci autostrad i dróg ekspresowych łączących Warszawę z miastami wojewódzkimi,
 - b) modernizację dróg krajowych, głównie w ramach sieci TEN-T,
 - c) usprawnienie połączeń kolejowych między głównymi miastami Polski i dostosowanie ich do prędkości 160–200 km/h,
 - d) realizację programu budowy obwodnic dużych miejscowości i programu uspokajania ruchu na drogach przechodzących przez miasta i mniejsze miejscowości,
 - e) wdrożenie technik zarządzania i sterowania ruchem w dużych miastach.
- Wzmocnienie mechanizmów dyfuzji oraz integracji przestrzennej dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych**, w tym:
- 1) wzmacnianie ośrodków wojewódzkich**, m.in. poprzez:
- a) rozwijanie między nimi powiązań funkcjonalnych i infrastrukturalnych,
 - b) rozwijanie usług publicznych wyższego rzędu i funkcji symbolicznych,
 - c) integrację przestrzeni funkcjonalnej miast (np. transport, usługi komunalne),
 - d) zwiększenie dostępności komunikacyjnej regionalnej i wewnętrznej,
- 2) tworzenie warunków dla rozwoju miast subregionalnych i lokalnych** oraz wzmocnianie potencjału obszarów wiejskich, poprzez:
- a) wspieranie rozwoju miast subregionalnych, w tym funkcji o ponadlokalnym oddziaływaniu, infrastruktury związanej ze specjalizacją gospodarczą oraz atrakcyjności inwestycyjnej i zamieszkania,
 - b) wspieranie rozwoju miast o znaczeniu lokalnym – powiatowych – w zakresie działań rewitalizacyjnych, rozbudowy infrastruktury, zwłaszcza komunikacyjnej, a także rozwoju usług użyteczności publicznej i innych funkcji,
 - c) rozwijanie potencjału obszarów wiejskich z uwzględnieniem ich funkcji rolniczych, mieszanych i przejściowych,
 - d) zwiększenie dostępności komunikacyjnej regionalnej i wewnątrzregionalnej działaniami w zakresie połączeń transportowych na poziomie regionalnym,
- 3) zwiększanie spójności terytorialnej**, m.in. poprzez:
- a) wyrównywanie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe,
 - b) restrukturyzację i rewitalizację miast,

- c) strategiczną interwencję polityki regionalnej na rzecz zwiększenia dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich.

2.2.2. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

Strategia ta przyjęta przez RM 13 lipca 2010 r. określa wizję rozwoju regionalnego Polski do 2020 r., cele polityki regionalnej i kierunki działań w ich ramach, ważne m.in. dla planowania zagospodarowania przestrzennego województwa.

Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów, z kierunkami działań:

- 1) **wzmocnieniem funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich** i integracji ich obszarów funkcjonalnych, poprzez:
 - a) zapewnienie efektywnych połączeń transportowych z najważniejszymi ośrodkami miejskimi w kraju i w relacjach europejskich, w tym stolicom województw wschodnich, które w perspektywie roku 2020 powinny uzyskać powiązania z Warszawą i innymi najbliższymi, największymi miastami w Polsce, z preferencją w pierwszym okresie dla dróg, a w drugim dla infrastruktury kolejowej,
 - b) wspieranie integracji obszarów funkcjonalnych poszczególnych ośrodków wojewódzkich, poprzez: optymalizację systemów usług publicznych, porządkowanie przestrzeni publicznej, rozbudowy infrastruktury transportowej z integracją różnych jej rodzajów oraz rozwój transportu zbiorowego,
 - c) wzmocnienie funkcji wyższego rzędu – metropolitalnych – i podniesienie rangi ośrodków wojewódzkich wśród metropolii i miast europejskich oraz rozwój powiązań sieciowych między nimi,
- 2) **tworzeniem warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych** i zwiększeniem ich absorpcji na obszary poza ośrodkami wojewódzkimi, w tym:
 - a) zwiększenie dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionów, poprzez poprawę połączeń centrum z miastami subregionalnymi i obszarami wiejskimi,
 - b) w dalszej kolejności wspieranie powiązań komunikacyjnych o charakterze tranzytowym, omijających ośrodki wojewódzkie oraz zapewniających połączenia pomiędzy miastami wewnątrz i na zewnątrz regionu,
- 3) **wspieraniem rozwoju i znaczenia miast subregionalnych**, (szczególna uwaga będzie poświęcona m.in. miastom Polski Wschodniej) w tym:
 - a) integracji przestrzennej, społecznej i gospodarczej z ich otoczeniem poprzez rozbudowę i modernizację infrastruktury transportowej i transportu zbiorowego,
 - b) kompleksowego rozwoju efektywności usług okołobiznesowych oraz funkcji gospodarczych o ponadlokalnym obszarze oddziaływania, w tym m.in. administracyjnych, turystycznych i ekologicznych,
 - c) rozwoju usług publicznych, edukacji na poziomie średnim i wyższym zawodowym, ochrony zdrowia, głównie specjalistycznej, oraz kultury,
 - d) budowy i modernizacji infrastruktury technicznej zapewniającej lokalizację przedsiębiorstw wykorzystujących specyficzny, lokalny potencjał,
- 4) **wykorzystaniem potencjału rozwojowego obszarów wiejskich**, który wymagać będzie:
 - a) efektywnej infrastruktury transportowej i poprawy transportu zbiorowego,
 - b) wspomagania rozwoju miast powiatowych i innych miast,
 - c) tworzenia warunków instytucjonalnych do zwiększenia inwestycji pozarolniczych,
- 5) **efektywnym wykorzystaniem potencjału specjalizacji terytorialnej** poprzez:
 - a) rozbudowę i modernizację infrastruktury bezpośrednio służącej lokalizowaniu inwestycji (drogi dojazdowe, uzbrojenie terenu),
 - b) wspieranie rozwoju klastrów o największym potencjale konkurencyjnym,

- 6) *dywersyfikacją źródeł i efektywnym wykorzystaniem energii* oraz reagowaniem na zagrożenia naturalne, które to działania wymagać będą w szczególności:
- a) modernizacji i rozbudowy regionalnej i lokalnej infrastruktury przesyłu i dystrybucji energii elektrycznej,
 - b) rozwijania pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych,
 - c) przeciwdziałania i zapobiegania zagrożeniom oraz katastrofom naturalnym, w tym powodziom i suszom, poprzez renaturyzację cieków wodnych, rozwój systemów małej retencji itp.,
- 7) *wykorzystaniem walorów środowiska przyrodniczego i potencjału dziedzictwa kulturowego*, na rzecz którego polityka regionalna będzie:
- a) sprzyjać ochronie środowiska przyrodniczego oraz jego racjonalnemu wykorzystaniu dla potrzeb społecznych, gospodarczych, w tym turystycznych,
 - b) zachowywać i rozwijać oraz udostępniać zasoby kulturowe regionów.

Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych, z kierunkami działań:

- 1) *wzmacnianiem spójności w układzie krajowym*, w tym:
- a) istniejącej sieci miast z priorytetem najbardziej zapóźnionych województw obszaru Polski Wschodniej, poprzez wspieranie ośrodków wojewódzkich,
 - b) rozwój głównych funkcji miast powiatowych subregionalnych i lokalnych,
- 2) *wspieraniem obszarów wiejskich* o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług, poprzez: podnoszenie jakości usług publicznych, zwiększenie dostępności i jakości usług komunikacyjnych, w tym transportu zbiorowego i e-usług,
- 3) *restrukturyzacją i rewitalizację miast oraz obszarów poprzemysłowych* i innych zdegradowanych, tracących dotychczasowe funkcje,
- 4) *przewyciężaniem niedogodności położenia obszarów przygranicznych*, wzdłuż zewnętrznych granic UE, poprzez: zwiększanie dostępności w relacjach krajowych i międzynarodowych, pobudzanie endogenicznego rozwoju z wykorzystaniem możliwości współpracy transgranicznej, wykonywanie transgranicznych opracowań zagospodarowania przestrzennego, zwiększanie wspólnego wykorzystania lokalnej infrastruktury technicznej, ochronę wspólnego dziedzictwa kulturowego i naturalnego, rozwój turystyki, zapobieganie zagrożeniom naturalnym i technicznym, zapewnienie wspólnego dostępu do usług i sieci transportowych.

2.2.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPZK) wskazuje sposób realizacji wizji przestrzennego zagospodarowania kraju i celów jego rozwoju. W odniesieniu do terytorium, działając na główne elementy zagospodarowania, zapewnia ich koordynację sektorową na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Zgodnie z art. 39 ust. 4 Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w planie zagospodarowania przestrzennego województwa (PZPW) uwzględnia się ustalenia KPZK dotyczące w szczególności:

- krajowej sieci osadniczej i obszarów funkcjonalnych,
- ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- rozmieszczenia infrastruktury społecznej i technicznej o znaczeniu krajowym.

Za najważniejsze ustalenia KPZK 2030 dla PZPW podlaskiego uznano poniższe cele.

2.2.3.1. Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej, poprzez:

- 1) *wspieranie rozwoju funkcji metropolitalnych największych polskich miast*, przede wszystkim wszystkich ośrodków wojewódzkich. Działania wspierające rozwój funkcji

metropolitalnych innych (poza 10. największymi) miast wojewódzkich, w tym Białegostoku, obejmą wzmocnienie i dywersyfikację ich funkcji gospodarczych, poprzez inwestycje w sektorach o wysokiej wartości dodanej, wzmocnienie potencjału badawczo-naukowego oraz lokowanie wybranych funkcji zarządczych sektora publicznego o zasięgu krajowym i regionalnym. Wzmacniane będą również funkcje symboliczne, w tym infrastruktury kultury. Prowadzona będzie rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów na cele kulturowe, rozwój infrastruktury turystycznej i kongresowej oraz wystawienniczo-targowej,

- 2) **intensyfikację powiązań funkcjonalnych pomiędzy głównymi węzłami sieci osadniczej** w układzie krajowym i międzynarodowym, zwłaszcza między ośrodkami metropolitalnymi a ośrodkami regionalnymi (Białymstokiem), które w przyszłości mają uzupełnić policentryczną sieć metropolii, oraz z miastami leżącymi po wschodniej stronie granicy zewnętrznej UE (na Białorusi, Ukrainie i w Rosji),
- 3) **integrację obszarów funkcjonalnych głównych ośrodków miejskich**. W wojewódzkich planach zagospodarowania przestrzennego zostaną wyznaczone obszary funkcjonalne największych polskich miast wskazanych w KPZK 2030 i opracowane będą ich plany zagospodarowania przestrzennego oraz strategię rozwoju. Powinny one uwzględniać w szczególności: potrzebę ochrony obszarów cennych przyrodniczo, ograniczenia zagospodarowania terenów dotychczas nieurbanizowanych, zachowanie dostępnych publicznie przestrzeni miejskich oraz poprawę dostępności transportowej wewnętrznej obszarów funkcjonalnych.

2.2.3.2. Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju, poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów obejmuje następujące kierunki działań:

- 1) **wspomaganie spójności w układzie krajowym**, zwłaszcza integracji obszaru Polski Wschodniej z obszarami Polski Centralnej i policentryczną siecią głównych miast, poprzez rozbudowę i modernizację do 2020 r. odpowiedniej jakości infrastruktury drogowej i kolejowej, w tym transgranicznej, a gdzie to zasadne lotniczej,
- 2) **wspomaganie procesów koncentracji urbanizacji w średnich miastach i wybranych małych**, ukierunkowane na wzmocnienie ich potencjału ludnościowego, lokalizowanie funkcji gospodarczych oraz usługowych (w Polsce Wschodniej z uwzględnieniem depopulacyjnej sytuacji demograficznej),
- 3) **wspomaganie restrukturyzacji obszarów wiejskich** o kluczowym znaczeniu dla Polski Wschodniej m.in. poprzez wykorzystanie innych walorów tych obszarów (np. w zakresie ekologii, turystyki, OZE),
- 4) **wspomaganie rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych** na obszary poza miastami wojewódzkimi oraz budowanie potencjału dla specjalizacji regionalnej, w zakresie wykorzystania środowiska dla przemysłu, rolnictwa i turystyki,
- 5) **wspieranie rozwoju ośrodków subregionalnych**, głównie jako katalizatorów tworzenia funkcji pozarolniczych i inkubatorów przedsięwzięć aktywizujących otaczające tereny wiejskie, w zakresie funkcji usługowych średniego rzędu i poprawy ich dostępności,
- 6) **integrację przestrzenną i funkcjonalną obszarów wiejskich**, wymagającą zwiększenia dostępności z nich do miast powiatowych, subregionalnych i regionalnych, poprzez rozwój sieci dróg i transportu publicznego, szerokopasmowego internetu oraz rozbudowę infrastruktury wodno-ściekowej,
- 7) **wspomaganie rozwoju specjalizacji terytorialnej** m.in. poprzez:

- a) ochronę strategicznych obszarów rolniczego użytkowania ziemi, w tym najlepszych gleb, przed funkcjami konfliktogennymi,
- b) wzmacnianie ekologicznych funkcji obszarów wiejskich poprzez zalesienia gruntów porolnych, odtwarzanie stosunków hydrologicznych, włączanie części z nich w system korytarzy ekologicznych, ochronę walorów krajobrazowych oraz form produkcji rolniczej zgodne z wymogami ekologii,
- 8) **wspomaganie spójności w specyficznych obszarach problemowych** poprzez zapewnienie dostępu mieszkańcom do podstawowych usług – do 30 min dojazdu, a do usług wyższego rzędu – do 1,5 godz. (identyfikacja obszarów w PZPW),
- 9) **rewitalizację i restrukturyzację zdegradowanych obszarów miast, powojсковych i przemysłowych**. W planach zagospodarowania przestrzennego województw należy wyznaczyć obszary, które na poziomie lokalnym powinny zostać objęte kompleksowymi programami rewitalizacji/restrukturyzacji,
- 10) **przewycięzanie peryferyjności obszarów przygranicznych** poprzez:
 - a) koordynację programów ochrony przyrody w szczególności w transgranicznych parkach narodowych i obszarach Natury 2000,
 - b) wzrost znaczenia ośrodków regionalnych Polski Wschodniej – Lublina, Białegostoku, Olsztyna, Rzeszowa,
 - c) wzmocnienie ośrodków lokalnych,
 - d) poprawę przenikalności granicy zewnętrznej UE poprzez modernizację i uruchamianie nowych przejść granicznych małego i dużego ruchu.

2.2.3.3. Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych, poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej, obejmuje następujące istotne dla regionu kierunki działań:

- 1) **poprawę dostępności miast i regionu** poprzez:
 - a) wzmocnienie powiązań transportowych w relacji Warszawa – Białystok,
 - b) modernizację kolei na liniach Warszawa – Białystok – Ełk – Trakiszki (Kowno) oraz budowę pełnych obwodnic dużych ośrodków,
 - c) poprawę dostępności miast i regionów w przestrzeni europejskiej poprzez priorytet realizacyjny inwestycji drogowych, kolejowych oraz lotniczych: Warszawa – Łomża – Ełk – Kowno (*Via Baltica*), Warszawa – Białystok – Mińsk, budowę regionalnych portów lotniczych Białegostoku i Lublina,
 - d) poprawę dostępności ośrodków subregionalnych i obszarów wiejskich poprzez pierwszeństwo inwestycji drogowych i kolejowych, łączących największe miasta z ośrodkami subregionalnymi i najważniejszymi miastami powiatowymi,
 - e) poprawę dostępności z obszarów peryferyjnych do ośrodków metropolitalnych i innych głównych miast poprzez poprawę transportu zbiorowego,
 - f) poprawę dostępności wewnątrz obszarów funkcjonalnych, z preferencją dla rozwoju transportu publicznego, poprzez integrację systemów,
 - g) budowę i rozbudowę terminali przeładunkowych i przesiadkowych dla różnych form transportu oraz integrację lotnisk z siecią dróg i kolei,
 - h) poprawę dostępności teleinformatycznej poprzez rozwijanie sieci punktów dostępu do internetu, usług elektronicznej administracji, elektronicznych baz danych,
- 2) **zarządzanie strategiczne i etapowanie inwestycji**, w ramach których przyjęto w obszarze województwa podlaskiego w trzech etapach (rys. 21–26):
 - a) rozwój sieci drogowej:
 - droga ekspresowa S8 Warszawa – Białystok I i II etap,
 - droga ekspresowa S61 Ostrów Mazowiecka– Łomża – Ełk – Suwałki – gr. RP– II etap,

- droga ekspresowa S19 Lublin – Białystok – Kuźnica Białostocka – gr. RP – III etap,
- droga ekspresowa S19 – S61 – III etap (*Via Carpatia*),
- b) rozwój sieci kolejowej:
 - zmodernizowana (120–200 km/h) konwencjonalna – linia E75 Warszawa – Białystok – I etap,
 - zmodernizowana (100–120 km/h) konwencjonalna – linia Białystok – Augustów – Suwałki – Trakiszki (→Kowno) – I etap,
 - zmodernizowana (100–120 km/h) – linia nr 6 Sokółka – Kuźnica Białostocka (→Grodno) – I etap i nr 37 Białystok – Zubki Białostockie (→Mińsk) – III etap,
 - zmodernizowana (120–200 km/h) linia Białystok – Ełk i (100–120 km/h) Ełk – Suwałki – III etap *Rail Baltica*.

2.2.3.4. Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych obejmuje następujące kierunki działań:

- 1) integrację funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej**, jako podstawy ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych, poprzez:
 - a) wyznaczenie spójnego systemu obszarów chronionej przyrody i chronionego krajobrazu, w oparciu o zintegrowanie uzupełnionej sieci KSOCH z siecią Natura 2000, ustanowienie prawne systemu korytarzy ekologicznych oraz powiększenie niektórych parków narodowych (np. Białowieskiego),
 - b) w planach zagospodarowania przestrzennego województw określenie przestrzeni funkcjonalnej korytarzy ekologicznych w granicach administracyjnych województw,
 - c) wskazanie na poziomie regionalnym statusu ochrony prawnej biocentrów i korytarzy ekologicznych,
 - d) zapewnienie na poziomie regionalnym integracji miejskich systemów przyrodniczych z terenami otwartymi w ich otoczeniu oraz powiązanie krajowego systemu korytarzy ekologicznych z systemem kontynentalnym poprzez powołanie transgranicznych obszarów chronionych, w tym: trójstronnego międzynarodowego parku Suwalsko-Wisztynieckiego, Trójstronnego Rezerwatu Biosfery-Trzy Puszcze na pograniczu polsko-litewsko-białoruskim (Puszcza Augustowska), Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Puszcza Białowieska, Korytarza Doliny Bugu oraz Przełomu Bugu i ujednolicenie zasad ochrony,
- 2) przeciwdziałanie fragmentacji przestrzennej**, w szczególności poprzez:
 - a) monitoring i standaryzację budowy przejść ekologicznych,
 - b) zalesienia zgodnie ze zaktualizowanym wieloletnim *Krajowym Programem Zwiększania Lesistości*, w dostosowaniu do sieci Natura 2000,
- 3) wprowadzenie gospodarowania krajobrazem** poprzez: objęcie ochroną prawną najcenniejszych pod względem przyrodniczym i kulturowym krajobrazów naturalnych lub historycznych, w tym układów urbanistycznych i ruralistycznych, zdelimitowanych w oparciu o centralnie ustalone kryteria,
- 4) racjonalizację gospodarowania ograniczonymi zasobami wód** powierzchniowych i podziemnych kraju, w tym zapobieganie występowaniu deficytów wody na potrzeby ludności i rozwoju gospodarczego, m.in. poprzez:
 - a) stosowanie instrumentów z ramowej dyrektywy wodnej, dyrektywy powodziowej, planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy itp. w planowaniu krajowym, regionalnym i lokalnym,
 - b) ochronę w *Planie* krajowym, wojewódzkim i studiach gmin zasobów wód podziemnych oraz rozpoznanych i eksploatowanych wód mineralnych,

- c) ograniczenia lokalizowania przemysłów wodochłonnych w planach województw,
- 5) osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu i potencjału wód** i związanych z nimi ekosystemów poprzez:
 - a) wyznaczenie w planach z.p. województw w uzgodnieniu z RZGW ekologicznych obszarów funkcjonalnych w celu ochrony wód, cieków i zbiorników wodnych, przez wspólne planowanie gospodarki wodno-ściekowej,
 - b) w zlewni Bugu – wspieranie inwestycji infrastrukturalnych dla zmniejszenia zanieczyszczeń wód granicznych i Bałtyku,
- 6) zmniejszenie obciążenia środowiska** powodowanego emisjami zanieczyszczeń do wód i atmosfery poprzez:
 - a) kształtowanie struktur przestrzennych minimalizujących zapotrzebowanie na energię i zmniejszających emisję gazów cieplarnianych,
 - b) określenie w planach województw i studiach gminnych kierunków zagospodarowania terenów po likwidacji składowisk odpadów,
- 7) zabezpieczenie cennych gospodarczo złóż surowców mineralnych** poprzez: ochronę planistyczną potencjalnych obszarów eksploatacyjnych w planach zagospodarowania wszystkich szczebli.

2.2.3.5. Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa, obejmuje następujące kierunki działań:

- 1) przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa energetycznego** poprzez:
 - a) zwiększenie stopnia bezpieczeństwa energetycznego w wyniku rozbudowy systemu połączeń energetycznych z państwami sąsiednimi, w tym:
 - połączenia polskiego systemem energetycznym z systemem energetycznym Litwy (linia NN 400 kV Ełk bis – Alytus)
 - ewentualną budowę i modernizację połączenia z Białorusią (linią NN 400 kV SE „Narew” – SE Roś Białoruś),
 - b) utrzymanie połączeń wewnątrz kraju w celu poprawy zasilania dużych miast oraz Polski Północnej z rozwojem inteligentnych sieci przesyłowych, w tym: linii NN 400kV Ostrołęka – SE Łomża – SE „Narew” oraz SE Miłosna – SE Stanisławów – SE „Narew”,
 - c) zapewnienie alternatywnych dróg dostaw gazu ziemnego i ropy naftowej na obszar Polski, w tym poprzez budowę rurociągu naftowego Odessa – Brody – Płock (z wykorzystaniem rurociągu „Przyjaźń” i st. Adamowo w woj. podlaskim) oraz interkonektora gazowego w/c Litwa – Polska,
 - d) zwiększenie produkcji energii ze źródeł odnawialnych, w tym:
 - do 2020 r. uzyskanie co najmniej 15% energii elektrycznej z OZE,
 - przystosowanie sieci krajowej do odbioru energii ze źródeł rozproszonych,
 - wyznaczenie w trybie planowania przestrzennego stref dla rozwoju energetyki wiatrowej (na poziomie krajowym i wojewódzkim) oraz lokalizacji wieloletnich plantacji roślin energetycznych (delimitacja na poziomie PZPW), przy jednoczesnym ograniczeniu jej niekontrolowanej ekspansji na innych obszarach, zwłaszcza na terenach przyrodniczo cennych,
 - e) ochronę złóż kopalin energetycznych, nawet jeśli z powodów ekonomicznych, społecznych lub innych niektóre ze znanych złóż pozostaną nieeksploatowane, przed działalnością inwestycyjną,
- 2) zwiększenie zabezpieczenia przed ekstremalnymi zjawiskami naturalnymi i antropogenicznymi** poprzez:

- a) racjonalną politykę przeciwpowodziową i przeciwdziałania skutkom suszy, w tym:
 - lokalizację inwestycji infrastrukturalnych,
 - wykorzystanie do spowolnienia odpływu wód wezbraniowych i opadowych właściwości buforowych niektórych ekosystemów,
 - stosowanie zakazów lub ograniczeń zabudowy w planowaniu zagospodarowania w dolinach rzek wyznaczonych we wstępnej ocenie zagrożenia powodziowego,
 - standardy zabudowy obejmujące zwiększenie wykorzystania wód opadowych na terenach zurbanizowanych i zmniejszania ich odpływu do kanalizacji,
 - b) zwiększenie poziomu bezpieczeństwa przeciwpowodziowego, w tym:
 - realizowanie inwestycji hydrotechnicznych przeciwpowodziowych,
 - dostosowanie infrastruktury komunalnej do mogących wystąpić zagrożeń ekstremalnych – powodzią, temperaturami i deszczami nawalnymi,
 - budowę alternatywnych dróg dojazdu i zaopatrzenia energetycznego,
 - c) zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wodnych oraz przeciwdziałanie skutkom suszy poprzez:
 - wprowadzanie do planów zagospodarowania potrzeb retencyjnych,
 - wprowadzenie zasady budowy jak najbliżej pól uprawnych i pozostałych miejsc zasilania różnych form niewielkich zbiorników retencyjnych,
 - wprowadzenie na obszarach aglomeracji obowiązku retencjonowania wód opadowych w obszarach gęstej zabudowy i ich wykorzystania do utrzymania zielonej infrastruktury,
- 3) kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa,** w tym w szczególności:
- hamowanie nadmiernego wzrostu dużych i popieranie rozwoju mniejszych i średnich miast oraz tworzenie podsystemów społeczno-gospodarczych o dużej samowystarczalności,
 - tworzenie warunków do wykonywania zadań przez siły zbrojne, w tym w planach zagospodarowania uwzględnianie zmian lokalizacji obiektów wojskowych,
 - zapewnienie dogodnych warunków do akcji ratunkowych poprzez m.in. tworzenie pasów zieleni, przestrzeni o luźnej i niskiej zabudowie, budowy sieci składów (żywności, paliw, sprzętu) oraz infrastruktury zdrowia na obrzeżach miast,
 - w transporcie – tworzenie układów obwodnicowych, rozmieszczanie stacji rozrządowych i kontenerowych z dala od ośrodków miejskich, budowanie awaryjnych przepraw przez rzeki, unikanie podwieszania pod dużymi mostami sieci o ważnych funkcjach gospodarczych,
 - w łączności i energetyce: kształtowanie sieci telekomunikacyjnych i energetycznych o konfiguracji gwiazdистой – wielobocznej, tworzenie samodzielnych regionalnych podsystemów energetycznych, wielokrotnie sprzężonych z systemem krajowym,
 - nadawanie nowym strukturom przestrzennym walorów obronnych i poprawianie ich na pozostałych obszarach,
 - tworzenie warunków do funkcjonowania inwestycji NATO,
 - dokonywanie rezerwacji terenów dla celów strategicznych, zapewniających możliwość budowy lub rozbudowy infrastruktury, obiektów i baz wojskowych.

2.2.3.6. Typologia obszarów funkcjonalnych

Obszary funkcjonalne powinny stać się częścią składową PZPW oraz strategii rozwoju województw. Obszary te mogą w części na siebie zachodzić.

Podstawowe typy obszarów funkcjonalnych:

- 1) **miejskie obszary funkcjonalne** – będące układami osadniczymi ciągłymi przestrzennie, złożonymi z odrębnych administracyjnie jednostek, obejmujące zwarte obszary miejskie i powiązaną z nimi funkcjonalnie strefę zurbanizowaną, w tym:
 - a) **obszary funkcjonalne ośrodków wojewódzkich, będących ośrodkami o znaczeniu krajowym**, w których istnieje potrzeba wzmacniania funkcji metropolitalnych i sporządzenia planów zagospodarowania przestrzennego z zasadą pierwszeństwa regeneracji (odnowy) zabudowy nad zajmowaniem nowych terenów oraz deglomeracją usług na całym obszarze funkcjonalnym.
Przedmiotem rozwiązań ww. planów powinny być zagadnienia: zintegrowanego systemu transportu publicznego, energooszczędnych struktur przestrzennych (zwarte miasto, efektywne systemy infrastruktury technicznej i gospodarki komunalnej, rewitalizacja zdegradowanej tkanki miejskiej), spójny system inwestowania w infrastrukturę drogową i komunalną oraz zarządzania zasobami przyrodniczymi, wodnymi i dziedzictwa kulturowego,
 - b) **obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych**, wyznaczone przez samorząd województwa wokół miast liczących zasadniczo pomiędzy 50 a 100 tys. mieszkańców, z dobrowolnością sporządzenia planów zagospodarowania przestrzennego,
 - c) **ośrodki lokalne** – miasta poniżej 50 tys. mieszkańców głównie powiatowe, bez wyznaczonego obszaru funkcjonalnego (zewnętrznego),
- 2) **wiejskie obszary funkcjonalne**, w tym:
 - a) **obszary wiejskie uczestniczące w procesach rozwojowych** w strefach silnego oddziaływania głównych ośrodków miejskich, ze specjalizacją w innych niż rolnictwo sektorach gospodarki, dostępem do zatrudnienia i usług publicznych w ośrodkach miejskich, w miarę dobrą dostępnością komunikacyjną do usług wyższego rzędu, dobrym potencjałem rolniczym wykorzystywanym rynkowo,
 - b) **obszary wiejskie wymagające wsparcia procesów rozwojowych** o dostępności do miast wojewódzkich przekraczającej 90 min, z miejscami pracy głównie w rolnictwie i w sektorze publicznym, z zaburzoną strukturą demograficzną, niską aktywnością zawodową, emigracją zarobkową, ukrytym bezrobociem, niską dostępnością do usług publicznych podstawowych, dekapitalizacją tkanki osadniczej i słabą jakością infrastruktury,
- 3) **obszary funkcjonalne szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej**, w tym:
 - a) **obszary terenów zamkniętych** wraz ze strefami ochronnymi,
 - b) **obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy – wynikające ze wstępnej oceny ryzyka powodziowego**,
- 4) **obszary kształtowania potencjału rozwojowego wymagające programowania działań ochronnych** – wyznaczone dla dalszego rozwoju i wykorzystania potencjałów endogenicznych ich zasobów kulturowych lub naturalnych, w tym:
 - a) **obszary cenne przyrodniczo** – na których zachodzi konieczność równoważenia działalności ekonomicznej z celami ochrony prawnej. Na obszarach Natury 2000 i innych, cennych przyrodniczo, objętych ochroną, oraz w korytarzach ekologicznych za dominującą uznaje się funkcję przyrodniczą i ochronną. Na obszarach ochrony krajobrazu (PK, OChK) ograniczeniu podlega przede wszystkim lokalizacja turbin wiatrowych, plantacji jednolitych upraw wielkopowierzchniowych i obiektów kubaturowych niezharmonizowanych z otoczeniem,
 - b) **obszary ochrony krajobrazów kulturowych** – mogące pełnić funkcje symboliczne i identyfikacyjne w skali kraju i kontynentu. Określenie w planach PZPW przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony (wartości przyrodniczych, krajobrazowych, niematerialnego dziedzictwa kulturowego

i zabytkowych obiektów kultury materialnej, w tym potencjalnych stanowisk archeologicznych) dokonywane będzie na podstawie metodologii opracowanej na poziomie międzyresortowym,

c) **obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych** – do określenia w PZPW, na których przewiduje się:

- adaptację i modernizację techniczną istniejących systemów melioracyjnych oraz budowę małych zbiorników do przechwytywania wód opadowych,
- budowę zbiorników retencyjnych i wielofunkcyjnych (zdefiniowanych),
- eliminowanie z obszarów ubogich w wodę lokalizacji użytkowników o dużym zapotrzebowaniu na wodę i z dużym zrzutem ścieków,
- wprowadzenie ekologicznych obszarów ochronnych wokół jezior oraz stref ochronnych ujęć i głównych zbiorników wód podziemnych.

PZPW powinny zawierać warstwę informacyjną co najmniej na temat scalonych jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych oraz działania określone dla nich w *Programie wodno-środowiskowym kraju* i *Planach gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy*,

d) **obszary ochrony strategicznych złóż kopalin** w celu ich ochrony przed stałą zabudową i inwestycjami liniowymi,

5) **obszary funkcjonalne wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy wsparciu instrumentów właściwych polityce regionalnej**, w tym:

a) **obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych** – między innymi w województwach Polski Wschodniej,

b) **miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze do identyfikacji w PZPW** wymagają kompleksowych rewitalizacji prowadzonych z poziomu kraju, regionów i gmin,

c) **obszary o najniższym dostępie do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe** – najczęściej z dala od głównych ośrodków wzrostu, o najgorszych wskaźnikach dostępu mieszkańców do usług publicznych, z niekorzystnymi trendami demograficznymi, będą delimitowane w PZPW w oparciu o standardy krajowe i regionalne,

d) **obszary przygraniczne**, w tym zlokalizowane wzdłuż granicy zewnętrznej UE, których rozwój zależy od sytuacji politycznej państw sąsiadujących z Polską od wschodu, dla których interwencja będzie prowadzona z poziomu krajowego z udziałem podmiotów samorządowych i społecznych,

e) **obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich o słabej infrastrukturze** – wyznaczane w PZPW na zasadzie zalecenia KPZK 2030, wymagające poprawy stanu infrastruktury transportowej w ramach programów działań sektorowych oraz regionalnych.

2.3. Uwarunkowania prawne dla obszarów funkcjonalnych w zagospodarowaniu przestrzennym województwa

Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym po zmianach dokonanych Ustawą z dnia 24 stycznia 2014 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw zawiera:

a) definicję obszaru funkcjonalnego w miejsce obszaru problemowego (art. 2 pkt 6a),

b) obowiązek uwzględniania w *Planie* zagospodarowania przestrzennego województwa granic i zasad zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym oraz w zależności od potrzeb granic i zasad zagospodarowania obszarów o znaczeniu regionalnym (art. 39 ust. 3 pkt 4),

- c) obowiązek uchwalenia planu zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego jako części planu zagospodarowania przestrzennego województwa (art. 39 ust. 3 pkt 6),
- d) możliwość objęcia przez ww. plan również obszarów leżących poza granicami miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego (art. 39 ust. 3 pkt 7),
- e) typologię obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym:
 - miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego,
 - wiejskiego obszaru funkcjonalnego,
 - obszaru funkcjonalnego szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej, m.in. przygranicznego obszaru funkcjonalnego (art. 49b),
- f) obowiązek zapewnienia przy określaniu obszaru funkcjonalnego:
 - ciągłości i zwartości wyznaczonego obszaru, tj. zamkniętego wspólną granicą,
 - dostępności danych wskaźnikowych, umożliwiających wyznaczenie łącznego obszaru, którego zasięg przestrzenny umożliwia rozwiązanie istniejących lub przewidywanych problemów oraz rozwój nowych funkcji tych obszarów (art. 49c),
- g) kompetencje samorządu województwa do określania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym i ich granic (art. 49d ust. 1),
- h) możliwość określenia obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym i ich granic przez samorząd województwa z własnej inicjatywy lub na wniosek samorządu gminnego lub powiatowego (art. 49d ust. 2),
- i) obowiązek określenia rozporządzeniami przez właściwych ministrów szczegółowych warunków ustalania m.in. miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego i przygranicznego oraz obszarów funkcjonalnych wiejskich (art. 49d ust. 5 i 6),
- j) obowiązek prowadzenia polityki przestrzennej województwa w stosunku do obszaru funkcjonalnego ponadregionalnego lub regionalnego przez samorząd województwa w konsultacji z zainteresowanymi samorządowymi jednostkami gminnymi.

3. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE ROZWOJU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

3.1. Uwarunkowania wynikające z ustaleń Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020

Strategia ta, przyjęta uchwałą nr XXXI/374/13 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 9 września 2013 r., zawiera cele strategiczne i operacyjne oraz obszary strategicznej interwencji i kluczowe zagadnienia ponadregionalne, z których część odnosi się do polityki przestrzennej samorządu województwa i wymaga uwzględnienia w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego*.

3.1.1. Cele strategii

Cele strategiczne wymagające uwzględnienia w ww. *Planie* to w szczególności:

- 1) **Cel strategiczny 1. Konkurencyjna gospodarka** – w ramach którego istotne dla polityki przestrzennej są:
 - a) **cel operacyjny 1.3. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcia aktywności zawodowej mieszkańców regionu** realizowany w szczególności poprzez inwestycje w wysokiej jakości system edukacji, dopasowany do potrzeb gospodarczych i społecznych,
 - b) **cel operacyjny 1.5. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych**, realizowane w szczególności poprzez:
 - zdecentralizowaną produkcję energii ze źródeł odnawialnych (OZE),
 - ekoinnowacje służące efektywnemu korzystaniu z zasobów naturalnych,
 - przedsięwzięcia związane z „zieloną gospodarką”, w tym z ICT,
 - c) **cel operacyjny 1.6. Nowoczesna infrastruktura sieciowa**, realizowana w szczególności poprzez:
 - zapewnienie powszechnej dostępności do internetu,
 - rozbudowę i modernizację infrastruktury energetycznej sieci przesyłowej i dystrybucyjnej, w tym energetyki ze źródeł odnawialnych,
 - rozwój inteligentnych systemów przesyłu i dystrybucji energii elektrycznej,
 - rozwój sieci gazowej, a w szczególności systemu przesyłowego.
- 2) **Cel strategiczny 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe** – w ramach których istotne dla polityki przestrzennej są:
 - a) **cel operacyjny 2.2. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej województwa** poprzez, między innymi, zapewnienie dostępności terenów inwestycyjnych,
 - b) **cel operacyjny 2.3. Rozwój partnerskiej współpracy transgranicznej** poprzez wdrożenie wspólnego planowania strategicznego i przestrzennego w obszarach przygranicznych, mogącego dotyczyć w szczególności:
 - współpracy gospodarczej, naukowej i kulturalnej,
 - ułatwień w przekraczaniu granicy państwowej,
 - budowy infrastruktury technicznej zapewniającej spójność obszarów przygranicznych oraz kluczowej transportowej, poprawiającej dostępność w relacjach międzynarodowych,
 - c) **cel operacyjny 2.5. Podniesienie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności komunikacyjnej regionu** – drogowej, kolejowej i lotniczej, decydującej o jego atrakcyjności inwestycyjnej, w tym turystycznej, poprzez:
 - połączenie z krajowymi i międzynarodowymi ośrodkami wzrostu,

- poprawę dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionu,
- budowę lotniska regionalnego stosownego do potrzeb i możliwości regionu,
- poprawę jakości połączeń kolejowych z Białorusią, Litwą i Rosją,
- działania na rzecz optymalizacji i integracji systemów transportowych,
- rozbudowę „inteligentnych” systemów transportowych,
- stworzenie dogodnych warunków do budowy i rozbudowy terminali przeładunkowych i przesiadkowych dla różnych form transportu,
- dążenie do tworzenia intermodalnego pasażerskiego transportu publicznego w aglomeracji białostockiej i innych miastach.

3) Cel strategiczny 3. Jakość życia – w ramach którego szczególnie istotne dla polityki przestrzennej województwa są:

a) cel operacyjny 3.1. *Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych* realizowane, między innymi, poprzez:

- rozwój infrastruktury usług opiekuńczych, opieki długookresowej i wykorzystania czasu wolnego,
- rozwój systemu kształcenia ustawicznego,

b) cel operacyjny 3.3. *Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego* realizowana, między innymi, poprzez:

- włączenie potencjału Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku do zapewnienia wysokiej jakości usług w regionie, zwłaszcza z zakresu chorób cywilizacyjnych oraz mających największy wpływ na aktywność zawodową,
- wykorzystanie w pełni posiadanych walorów środowiskowych do rozwoju lecznictwa sanatoryjnego i rehabilitacyjnego,

c) cel operacyjny 3.4. *Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami* realizowane w szczególności poprzez:

- racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska,
- ochronę krajobrazu w ramach planowania zagospodarowania przestrzennego,
- jak najlepsze oczyszczanie ścieków komunalnych i przemysłowych,
- jak najskuteczniejszą ochronę głównych zbiorników wód podziemnych oraz stref ochrony ujęć wód podziemnych i powierzchniowych,
- dążenie do utrzymania niezbędnej ilości zasobów wody oraz eliminowanie wszelkich zagrożeń związanych z jej deficytem lub nadmiarem,
- wspieranie inwestycji związanych z systemami scentralizowanymi gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami ściekowymi,
- promowanie rozwoju indywidualnych systemów oczyszczania ścieków na terenach o zabudowie rozproszonej,
- ograniczanie emisji zanieczyszczeń powietrza z energetyki i transportu drogowego oraz rozpowszechnianie technologii zwiększających efektywność produkcji i wykorzystania energii,
- odchodzenie od systemu składowania odpadów do systemu przetwarzania i odzysku surowców oraz energetycznego wykorzystania odpadów,
- wspieranie wykorzystania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i mieszkalnych oraz zwiększenia efektywności infrastruktury publicznej.

3.1.2. Obszary strategicznej interwencji

Obszary do uwzględnienia w *Planie* zagospodarowania przestrzennego województwa:

a) Białystok i jego obszar funkcjonalny – biegun wzrostu oddziałujący na cały region, wymagający w szczególności:

- umocnienia pozycji w Polsce Wschodniej i w relacjach międzynarodowych,

- zacieśnienia współpracy Białegostoku z gminami otoczenia,
 - integracji planistycznej obszaru funkcjonalnego,
 - wsparcia rozwoju funkcji metropolitalnych o charakterze: gospodarczym, naukowym, społecznym oraz innych publicznych wyższego rzędu, w tym kulturalnych, a także turystycznych i symbolicznych,
 - rozwoju usług zorientowanych na wschodnich sąsiadów i srebrną gospodarkę,
- b) subregionalne ośrodki wzrostu – miasta Łomża i Suwałki**, byłe wojewódzkie, o wykształconym zasięgu swego oddziaływania, będące ważnymi centrami rozwoju w przestrzeni społeczno-gospodarczej województwa, wymagające w szczególności:
- pobudzania przedsiębiorczości i wzmacniania atrakcyjności inwestycyjnej,
 - wspierania rozwoju ponadlokalnych usług publicznych,
 - wykształcenia indywidualnych specjalizacji, opartych o endogenne potencjały.
- Pretendentem do miana ośrodka subregionalnego jest także Bielsk Podlaski, wyróżniający się wysoką dynamiką rozwoju,
- c) miasta powiatowe** – wobec problemów wyludniania się oraz silnej konkurencji zewnętrznej muszą być wspierane szeroką paletą instrumentów, szczególnie w zakresie ich roli jako węzłów gospodarczych, edukacyjnych i usługowych, także dla społeczności gmin sąsiadujących. Muszą one być dobrze skomunikowane zarówno z Białymstokiem, jak i wewnątrz powiatów, oraz przyjazne rozwojowi przedsiębiorczości,
- d) obszary wiejskie** – gminy wiejskie oraz miejsko-wiejskie, w których główne miasto liczy mniej niż 5 000 mieszkańców, o bardzo zróżnicowanych funkcjach, od typowo rolniczych poprzez turystyczne do podmiejskich mieszkaniowych, wymagające:
- wsparcia jakości kapitału ludzkiego, od przedszkola po kształcenie ustawiczne,
 - tworzenia warunków dla rozwoju energetyki na bazie źródeł odnawialnych,
 - poprawy dostępności komunikacyjnej do ośrodków powiatowych i rozwoju infrastruktury technicznej, w tym teleinformatycznej,
- e) obszar przygraniczny** – wymagający działań ukierunkowanych na:
- przewyższanie niedogodności położenia gmin w strefie granicy zewnętrznej Unii Europejskiej (od słabości infrastrukturalnych po ograniczone możliwości kooperacji transgranicznej),
 - przyszłościową specjalizację w zakresie współpracy ze Wschodem,
 - współpracę z krajami sąsiadującymi w zakresie: nauki, edukacji i kultury,
 - przewyższanie barier infrastrukturalnych oraz rozwój wymiany gospodarczej i turystycznej na kierunku wschodnim,
- f) gminy, których rozwój uwarunkowany jest siecią Natura 2000** – wymagający koncentracji uwagi na obszarach objętych ochroną prawną, dla których strategicznymi wyzwaniami będą:
- wzrost jakości życia i dostępności usług, tam gdzie oferta turystyczna i uwarunkowania prawne nie dają możliwości realizacji wszelkich inwestycji,
 - wykorzystanie „zieloności” regionu i jego potencjału w dziedzinie turystyki kwalifikowanej i ekoturystyki, a terenów Natury 2000 jako wizytówki województwa,
 - oparcie rozwoju na wpływach z turystyki, przedsiębiorczości ukierunkowanej ponadlokalnie oraz relatywnie wysokiej dostępności usług publicznych.

Szczególnie traktowane będą kierunki interwencji, takie jak: poprawa jakości środowiska, trwała ochrona zasobów przyrodniczych i wartości krajobrazowych oraz odtwarzanie i renaturalizacja ekosystemów zdegradowanych. W działalności rolniczej akcent położony zostanie na produkcję tradycyjną, rolnictwo ekologiczne i produkcję żywności wysokiej jakości.

3.1.3. Kluczowe zagadnienia ponadregionalne

Obszary tematyczne, które powinny być w polu zainteresowań władz wojewódzkich:

a) współpraca z województwem mazowieckim dotyczyć powinna m.in.:

- partnerstwa instytucji i podmiotów ze stolicy w realizacji gospodarczych przedsięwzięć innowacyjnych opartych na wiedzy,
- poprawy połączeń komunikacyjnych drogowych i kolejowych,
- współpracy Ostrołęki z Łomżą, a Siedlec z Bielskiem Podlaskim w zakresie produkcji artykułów rolno-spożywczych oraz tworzenia przemysłowych klastrów ponadregionalnych i wspólnych produktów turystycznych,

b) współpraca z województwem warmińsko-mazurskim dotyczyć powinna m.in.:

- pogłębienia kooperacji społeczno-gospodarczej nad produktami turystycznymi z ewentualnym partnerstwem zainteresowanych sąsiadów zagranicznych,
- poprawy powiązań komunikacyjnych istotnych np. w zakresie nawiązywania współpracy w zakresie produkcji mleczarskiej czy budowy jachtów,

c) współpraca z województwem lubelskim dotyczyć powinna m.in.:

- poprawy powiązań komunikacyjnych drogowych i kolejowych pomiędzy stolicami województw i rozwoju współpracy gospodarczej,
- realizacji działań w relacjach z partnerami z Ukrainy i z Białorusi poprzez współpracę uczelni Białegostoku i Lublina,

d) bezpośrednie sąsiedztwo z Białorusią, Litwą i Federacją Rosyjską tworzy płaszczyznę współpracy głównie o charakterze społeczno-kulturalnym, w mniejszym stopniu gospodarczym, w tym z Białorusią m.in. na rzecz wpisania na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO Kanału Augustowskiego oraz poprawy stanu sanitarnego rzek granicznych.

3.2. System osadniczy województwa

3.2.1. Podział administracyjny regionu

Województwo podlaskie podzielone jest na 17 powiatów (w tym: 14 powiatów ziemskich i 3 powiaty grodzkie) oraz na 118 gmin (13 miejskich, 27 miejsko-wiejskich i 78 wiejskich). Podział administracyjny województwa na 118 gmin nie odpowiada w pełni układowi osadniczemu funkcjonalnemu, w którym istnieje tylko 105 ośrodków gminnych (w tym 35 stanowią miasta, a 73 miejscowości wiejskie). Pozostałe 13 jednostek samorządu terytorialnego stanowią gminy, gdzie miasto i teren wiejski położony wokół niego to dwie odrębne gminy (są to: Łomża, Suwałki, Bielsk Podlaski, Brańsk, Hajnówka, Kolno, Siemiatycze, Wysokie Mazowieckie, Zambrów, Augustów, Grajewo i Sejny). Województwo w 2014 r. miało 1191,9 tys. mieszkańców, z czego 720,9 tys., tj. 60,4%, stanowiła ludność miejska. Najślabiej zaludniona jest północna i południowo-wschodnia część województwa, najgęściej zaś – część środkowa i zachodnia.

3.2.2. Struktura sieci osadniczej

Ludność województwa zamieszkuje w 40 miastach i 3757 miejscowościach wiejskich. Charakterystyczną cechą sieci osadniczej jest jej rozdrobnienie i znaczne rozproszenie. Średnio na 1 miasto przypada 18,02 tys. mieszkańców (w Polsce – 25 tys.) oraz 779 km² (Polska – 349 km²), a na 1 miejscowość wiejską 125 osób (Polska – 354).

Strukturę osadnictwa miejskiego województwa tworzy miasto wojewódzkie (powyżej 250 tys. mieszkańców), 2 miasta subregionalne (powyżej 60 tys.), 10 miast średnich gł. powiatowych (ca 10 – 30 tys.) i 27 miast małych gminnych (poniżej 10 tys.), w tym:

a) Białystok – stolica województwa, o zaludnieniu 295,5 tys. osób, stanowiącym 1/4 ogółu mieszkańców Podlasia i ponad 40% jego ludności miejskiej, odgrywająca znaczącą rolę

w kraju (11 – pod względem liczby ludności ośrodka miejskiego). Miasto koncentruje większość najważniejszych publicznych usług regionu oraz znaczący potencjał usług komercyjnych i produkcyjnych. Węzłowe położenie w systemie komunikacji drogowej i kolejowej na szlakach powiązań z krajami Europy Wschodniej i Północnej nadaje mu rangę pomostową w skali międzynarodowej,

- b) **Łomża (62,8 tys. mieszkańców) i Suwałki (69,3 tys.)** – ośrodki subregionalne mające łącznie 13,1% ogółu ludności województwa i prawie 21% ludności miejskiej. Koncentrują one usługi wyższego rzędu, oddziałujące na znaczne obszary województwa, instytucje otoczenia biznesu i znaczący potencjał gospodarczy,
- c) **grupa miast średnich** – to ogółem 11 miast, w tym 10 ośrodków lokalnych – powiatowych (Augustów, Bielsk Podlaski, Grajewo, Hajnówka, Mońki, Siemiatycze, Sokółka, Wysokie Mazowieckie, Zambrów i Kolno) i ośrodek gminny (Łapy). Łącznie skupują one 180 tys. mieszkańców, tj. 15% ludności województwa i 26% ludności miejskiej, i są równomiernie rozmieszczone na obszarze województwa. Ich ranga jest jednak zróżnicowana, zależnie od potencjału demograficznego, gospodarczego i usługowego. Największe z nich to: Augustów (30,4 tys. ludności) – krajowy ośrodek ruchu turystycznego i Bielsk Podlaski (26,2 tys.) – potencjalny ośrodek subregionalny,
- d) **miasta małe** – cechują się znacznym zróżnicowaniem zaludnienia i potencjału społeczno-gospodarczego. W grupie tej, liczącej 25 miast, znajduje się miasto powiatowe Sejny, uprzemysłowione, liczące ponad 10 tys. mieszkańców miasta: Czarna Białostocka i Wasilków oraz najmniejsze Suraz (1,0 tys.) i Kleszczele (1,3 tys.). Średnio na jedno małe miasto przypada tylko 2,7 tys. mieszkańców,
- e) **ludność wiejska** – licząca w końcu 2014 r. 471 tys. mieszkańców, tj. 3% ludności wiejskiej kraju, skupiona jest w 78 gminach wiejskich i 27 gminach miejsko-wiejskich. Przeciętnie na 1. gminę przypada 4,8 tys. ludności wiejskiej (Polska – 7,0 tys.). Największą liczbą mieszkańców wyróżniają się gminy: Juchnowiec Kościelny (15,4 tys.), Łomża (10,8 tys.), Piątnica (10,7 tys.), a najliczniejszą grupą 69 jednostek są gminy, w których liczba ludności waha się w granicach 2 – 5 tys. mieszkańców oraz grupa 20 gmin z ludnością 5 – 7 tys. mieszkańców. Pięć najmniejszych gmin posiada poniżej 2 tys. ludności (Suraz, Krynki, Nowogród, Kleszczele i Dubicze Cerkiewne),
- f) **wiejska sieć osadnicza województwa** – to 3757 miejscowości, w tym 3277 wsi i 480 miejscowości pozostałych oraz 1191 części integralnych (tj. kolonii, przysiółków, osad, leśniczówek itp.). Średnio w województwie na 1. miejscowość przypada tylko 125 mieszkańców; najmniej – w pow. sejneńskim (84) i sokólskim (85); najwięcej – w pow. łomżyńskim (156) i kolneńskim (152). Sieć osadnictwa wiejskiego cechuje dominacja – ponad 80% wsi małych, poniżej 200 mieszkańców (Polska 49%). Ponad 500 mieszkańców posiada 95 jednostek, w tym 35 wsi, głównie gminnych, ma powyżej 1000 osób,
- g) **gminy w otoczeniu Białegostoku** – cechuje intensywny rozwój wsi położonych przy granicy z miastem, zwłaszcza przy drogach krajowych i wojewódzkich, oraz silniejsze często związki funkcjonalne z Białymstokiem, niż z własnym ośrodkiem gminnym. Dotyczy to zwłaszcza miejscowości: Kleosin (4,7 tys. mieszkańców) i Księżyno (0,98 tys.) w gm. Juchnowiec Kościelny, Grabówka (3,3 tys.), Zaścianki (2,4 tys.) i Sobolewo (1,3 tys.) w gm. Supraśl oraz Fasty (1,6 tys.) w gm. Dobrzyniewo Duże.

3.2.3. Funkcje jednostek osadniczych – główne tendencje

Miasta w regionie pełnią przede wszystkim funkcje usługowe lub produkcyjno-usługowe (około 2/3 ogółu pracujących) i mieszkaniowe, w tym:

- a) **Białystok (84,6 tys. pracujących), Łomża (14,5 tys.) i Suwałki (18,6 tys.)** – największe ośrodki koncentracji miejsc pracy w regionie kształtują jego strukturę pracujących.

Dominującą rolę w tych miastach pełni sektor usługowy, który zatrudnia ponad 70% ogółu pracujących w Białymstoku i Łomży oraz 60% w Suwałkach,

- b) **ośrodki lokalne – powiatowe** – gdzie udział pracujących w sektorze usług w większości przekracza 60%, a w mniejszości występuje w Bielsku Podlaskim, Grajewie i Wysokiem Mazowieckiem, o lepiej rozwiniętej funkcji produkcyjnej,
- c) **miejskie ośrodki gminne** – cechuje przewaga funkcji usługowych, z wyjątkiem Czarnej Białostockiej i Wasilkowa, z ponad 50% udziałem pracujących w sektorze produkcyjnym,
- d) **wiejskie ośrodki gminne** – mają jeszcze podstawową funkcję rolniczą, ale znaczna ich część ewoluuje w kierunku wielofunkcyjności. W strefie silnego oddziaływania największych miast wsie utraciły większość funkcji rolniczych na rzecz funkcji pozarolniczych, tj. usługowych, produkcyjnych, mieszkaniowych i rekreacyjnych, stając się obszarami funkcjonalnymi rozwoju urbanizacji Białegostoku i w mniejszym zakresie Łomży i Suwałk,
- e) **ośrodki wiejskie** – na obszarach atrakcyjnych krajobrazowo i przyrodniczo coraz wyraźniej przeważa tendencja do przekształcania w miejscowości rekreacyjno-wypoczynkowe.

3.2.4. Uwarunkowania rozwoju jednostek sieci osadniczej

3.2.4.1. Poziom I – krajowy ośrodek równoważenia rozwoju – miasto Białystok

Stolica województwa i rdzeń białostockiego obszaru funkcjonalnego pełni wiodącą rolę administracyjnego, gospodarczego, kulturalnego i naukowego centrum województwa oraz północno-wschodniej części kraju, a także ośrodka pomostowego w stosunkach z Białorusią i Rosją. Uwarunkowania rozwoju funkcji i zagospodarowania przestrzennego miasta Białegostoku, wynikające ze strategii jego rozwoju na lata 2011 – 2020 plus oraz strategicznych i koncepcyjnych dokumentów rządowych i samorządu województwa obejmują:

1) Mocne strony i szanse rozwoju miasta:

- a) położenie geograficzne stwarzające możliwości zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej oraz współpracy transgranicznej z Białorusią w:
 - węzle linii kolejowych: *Rail Baltica* Warszawa – Białystok – (Kowno), linii Białystok – Sokółka – (Grodno), Białystok – Sokółka – Augustów – Suwałki, Białystok – Czeremcha – (Brześć Litewski) oraz Białystok – Zubki Białostockie – (Wołkowysk),
 - węzły dróg: realizowanego odc. S8 Warszawa – węzeł Białystok Zachód z S19, odc. S19 Lublin – węzeł Białystok Zachód – Korycin – Sokółka – gr. RP (Grodno), S16 Ełk – S19 Knyszyn łączącej S61 *Via Baltica* i S19 *Via Carpatia* oraz nr 65, 8 i 19,
 - sąsiedztwie węzłowych elementów regionalnej sieci ekologicznej – Puszczy Knyszyńskiej z Parkiem Krajobrazowym Puszczy Knyszyńskiej i doliny rzeki Narew z Narwiańskim Parkiem Narodowym oraz bogatych w dziedzictwo kulturowe miast – Tykocina, Choroszczy i Supraśla,
 - sąsiedztwie przejść granicznych z Białorusią w Kuźnicy i Bobrownikach,
- b) status Białegostoku jako miasta wojewódzkiego, ośrodka krajowego pełniącego niektóre funkcje metropolitalne w policentrycznej metropolii sieciowej ustalony w *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*,
- c) duży i rozwijający się potencjał miasta w zakresie infrastruktury usługowej o znaczeniu regionalnym i międzyregionalnym, zwłaszcza w zakresie: nauki i szkolnictwa wyższego oraz ponadgimnazjalnego, lecznictwa zamkniętego

- i specjalistycznego, administracji publicznej, gospodarczej i wyznaniowej, opieki społecznej, kultury, sportu i obsługi turystyki,
- d) możliwość przekształcenia i modernizacji lotniska „Krywlany” do potrzeb komunikacji lotniczej,
- e) zaawansowana modernizacja i przebudowa podstawowego układu uliczno-drogowego, zapewniającego sprawne powiązania zewnętrzne i wewnętrzne,
- f) zwartość struktury przestrzennej miasta umożliwiająca racjonalny rozwój infrastruktury technicznej i ekonomiczne jej funkcjonowanie,
- g) wzrastający potencjał funkcji gospodarczych, w tym Podstrefy Białostockiej Specjalnej Suwalskiej Strefy Ekonomicznej oraz Parku Naukowo-Technologicznego,
- h) rezerwy terenów dla rozwoju infrastruktury ponadlokalnych funkcji usługowych publicznych i komercyjnych, funkcji gospodarczych, w tym targów i wystawiennictwa, oraz infrastruktury transportowej i technicznej,
- i) systemy infrastruktury technicznej energetyki, gospodarki wodno-ściekowej i utylizacji odpadów stałych z rezerwami i możliwościami rozwojowymi, w tym zrealizowana instalacja termicznego przekształcania odpadów.

2) Słabe strony i bariery rozwoju miasta:

- a) słaba jakość powiązań drogowych i kolejowych oraz brak powiązań lotniczych z głównymi ośrodkami kraju oraz UE, obniżająca atrakcyjność inwestycyjną miasta, spowodowana:
 - opóźniającą się realizacją drogi ekspresowej S8 na odc. Warszawa – Białystok,
 - odkładaną przebudową i budową projektowanej drogi S19,
 - opóźniającą się modernizacją linii kolejowej magistralnej E75 *Rail Baltica*,
 - odłożoną bezterminowo budową Podlaskiego Lotniska Regionalnego, a nierozpoczętą jeszcze modernizacją lotniska „Krywlany”,
 - brakiem zrealizowanego powiązania na poziomie ekspresowym (*Via Carpatia*) z Litwą, Łotwą i Estonią (S19, S16, S61),
- b) brak niektórych elementów lub parametrów technicznych podstawowego układu uliczno-drogowego miasta, w tym: fragmentów obwodnic i powiązań z układem dróg zewnętrznych oraz dwupoziomowych skrzyżowań z liniami kolejowymi,
- c) brak lub przedłużający się proces realizacji niektórych ważnych obiektów infrastruktury usługowej, takich jak, np.: centrum nauki, hali sportowo-widowiskowej, centrum wystawienniczo-kongresowego, aquaparku, ogrodu botanicznego,
- d) zbyt mała ilość terenów parkowych, w tym brak zagospodarowania znacznej części dolin, zwłaszcza rzeki Białej, w śródmieściu, oraz zespołów leśnych,
- e) niezadowalająca jakość zagospodarowania części ważnych przestrzeni publicznych miasta (np. rejonu dworców) i brak wielkomiejskiego charakteru centrum,
- f) niezagospodarowane na potrzeby rekreacji i obsługi turystyki atrakcyjne tereny strefy podmiejskiej, zwłaszcza w gminach Supraśl i Wasilków,
- g) niewystarczające zabezpieczenie sanitarne stref ochronnych ujęć wody.

3.2.4.2. Poziom II – ośrodki subregionalne – Łomża i Suwałki

W sieci osadniczej województwa miasta te, stanowiące ośrodki równoważenia rozwoju, wspomagające ośrodek wojewódzki w zaspokajaniu potrzeb mieszkańców subregionów w zakresie usług publicznych, szkolnictwa wyższego, specjalistycznej służby zdrowia i opieki społecznej, kultury i administracji publicznej, są też ważnymi ogniwami gospodarczymi, ze znaczącym potencjałem produkcyjno-usługowym aktywizującym sąsiadujące obszary.

1) Uwarunkowania rozwoju zagospodarowania przestrzennego miasta Łomży, w tym wynikające ze strategii jego zrównoważonego rozwoju do 2020 r., obejmują:

Mocne strony i szanse rozwoju miasta:

- a) położenie geograficzne stwarzające szanse zwiększenia konkurencyjności i atrakcyjności inwestycyjnej oraz turystycznej, w tym:
 - nad rzeką Narew i doliną objętą europejską siecią ekologiczną Natura 2000, z sąsiedztwem Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi,
 - w węźle dróg: projektowanej S61 *Via Baltica*, krajowych nr 63 i nr 64 oraz kilku dróg wojewódzkich, z szansą poprawy dostępności z obszaru kraju,
 - dwie istniejące przeprawy mostowe na rzece Narew oraz jedna projektowana,
 - planowane reaktywowanie połączenia kolejowego pasażerskiego z Białymstokiem i Warszawą,
- b) dobrze rozwijająca się infrastruktura funkcji usługowych subregionalnych, w tym:
 - szkolnictwa wyższego (Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości, Wyższa Szkoła Agrobiznesu, Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości),
 - ośrodka diecezjalnego rzymskokatolickiego (siedziba diecezji, Wyższe Seminarium Duchowne),
 - szkolnictwa średniego i policealnego z kierunkami specjalistycznymi,
 - lecznictwa – Szpital Wojewódzki im. Kard. S. Wyszyńskiego – i opieki społecznej,
 - kultury (Muzeum Północno-Mazowieckie wraz ze Skansenem Kurpiowskim w Nowogrodzie, Muzeum Diecezjalne, Teatr Lalki i Aktora, Łomżyńska Filharmonia Kameralna),
 - sportu i wypoczynku (stadion sportowy z zespołem boisk, aquapark, tereny rekreacyjne nad Narwią wraz z portem rzeczny),
- c) funkcjonowanie kilku dużych przedsiębiorstw o randze regionalnej oraz rozwinięta infrastruktura obsługi biznesu,
- d) funkcjonująca Podstrefa Łomżyńska Specjalnej Suwalskiej Strefy Ekonomicznej oraz Park Przemysłowy Łomża,
- e) rezerwy w systemach infrastruktury – wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowniczej.

Słabe strony i bariery rozwoju miasta:

- a) brak kolejowych powiązań z głównymi miastami regionu i kraju (zawieszenie ruchu pasażerskiego na linii kolejowej Łomża – Śniadowo i Łapy – Śniadowo – Ostrołęka),
- b) opóźniająca się realizacja całości krajowej drogi ekspresowej S61 *Via Baltica*, w tym obwodnicy, skutkujący kolizyjnością ruchu tranzytowego z funkcjonowaniem miasta,
- c) brak niektórych elementów lub parametrów technicznych podstawowego układu uliczno-drogowego, zwłaszcza w strefie śródmiejskiej i w ciągach dróg krajowych, oraz powiązań z układem dróg zewnętrznych,
- d) braki w infrastrukturze usług subregionalnych: szkolnictwa wyższego (np. hali sportowej w Państwowej Wyższej Szkole Informatyki i Przedsiębiorczości i laboratorium w Wyższej Szkole Agrobiznesu), szkolnictwa średniego (np. urządzeń sportowych), kultury, sportu i rekreacji (Łomżyńskiego Centrum Kultury, amfiteatru, hali widowiskowo-sportowej dla organizacji imprez masowych, galerii teatralnej w Teatrze Lalki i Aktora, odpowiednio dużej powierzchni ekspozycyjnej w Muzeum Północno-Mazowieckim itp.) oraz odpowiedniej do potrzeb ilości zagospodarowanych terenów parkowo-rekreacyjnych ogólnomiejskich, w tym w dolinie rzeki Narew,

- e) braki w infrastrukturze gospodarczej, w tym placówek regionalnej i międzynarodowej współpracy targowo-wystawienniczej, handlowej i logistycznej,
- f) zbyt mała koncentracja funkcji administracyjnych, kulturalnych i handlowo-usługowych w centrum miasta,
- g) niezakończona rewaloryzacja zabytkowej substancji miasta i pogarszający się stan niektórych obiektów zabytkowych oraz niska jakość części przestrzeni publicznych.

2) Uwarunkowania rozwoju zagospodarowania przestrzennego miasta Suwałk

Uwarunkowania te, wynikające w szczególności ze *Strategii zrównoważonego rozwoju miasta Suwałki do roku 2020*, obejmują:

Mocne strony i szanse rozwoju miasta:

- a) korzystne położenie geograficzne stwarzające możliwość podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej w sferze gospodarczej i turystyce, w tym:
 - na trasie *Via Baltica* w ciągu dróg – S8 Warszawa – Ostrów Mazowiecka – S61 Ostrów Mazowiecka – Łomża – Ełk – Suwałki – (Kowno) a perspektywnie na trasie *Via Carpatia* – południe Europy – S19 Rzeszów – Lublin – Białystok – S16 Knyszyn – S61 Ełk – Suwałki – gr. RP (Kłajpeda), oraz w węźle dróg wojewódzkich nr 653, nr 652, nr 655 i nr 662,
 - w węźle linii kolejowej E75 *Rail Baltica* Warszawa – Białystok – Ełk – Suwałki – (Kowno) i przewidzianej do modernizacji w KPZK 2030 linii kolejowych nr 6 i nr 40 Białystok – Sokółka – Augustów – Suwałki,
 - w sąsiedztwie atrakcyjnych dla turystyki i wypoczynku unikalnych obszarów europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 i krajowej sieci ECONET – Wigierskiego Parku Narodowego i Puszczy Augustowskiej, kilku jezior, oraz tras rowerowych Euro – Velo R – 11 i Green Velo.
- b) bogate wielokulturowe zasoby dziedzictwa kulturowego z zabytkowym obszarem staromiejskim i na sąsiadujących z miastem obszarach – np. klasztor wigierski,
- c) rozwinięta infrastruktura funkcji usługowych o znaczeniu subregionalnym, w tym:
 - szkolnictwa wyższego (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Suwałkach i Wyższa Szkoła Suwalsko-Mazurska im. Papieża Jana Pawła II),
 - szkolnictwa średniego ponadgimnazjalnego, o zróżnicowanych typach szkół,
 - lecznictwa zamkniętego – (Szpital Wojewódzki im. dr. Ludwika Rydygiera) i pomocy społecznej,
 - kultury, sportu i rekreacji (Muzeum Okręgowe, Ośrodek Sportu i Rekreacji, w tym aquapark z pływalnią, Suwalski Ośrodek Kultury, sala koncertowo-teatralna, stadion lekkoatletyczny, tereny rekreacyjne z zalewem Arkadia itp.),
- d) sprawnie funkcjonująca Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna, Park Naukowo-Technologiczny oraz infrastruktura obsługi biznesu,
- e) lotnisko sportowo-sanitarne z możliwością dostosowania do potrzeb lotniska lokalnego użytku publicznego,
- f) możliwość wykreowania atrakcyjnego zagospodarowania rekreacyjnego doliny rzeki Czarnej Hańczy i wyrobisk poeksploatacyjnych kruszywa w Sobolewie,
- g) rezerwy w systemach infrastruktury ciepłowniczej, wodociągowej i kanalizacyjnej oraz terenów inwestycyjnych.

Słabe strony i bariery rozwoju miasta:

- a) słaba jeszcze dostępność komunikacyjna zewnętrzna, wynikająca z:
 - odległych terminów realizacji całości drogi ekspresowej S61 *Via Baltica*, i *Via Carpatia*,
 - odległej modernizacji całości linii kolejowej E75 *Rail Baltica* oraz linii kolejowej Białystok – Sokółka – Augustów – Suwałki,

- przedłużającego się dostosowania lotniska sportowo-sanitarnego do potrzeb lotniska lokalnego użytku publicznego,
- przedłużająca się przebudowa i budowa całości odcinka drogi krajowej nr 8 Augustów – Korycin – Katrynka do kl. GP,
- b) braki i potrzeby modernizacji infrastruktury usług subregionalnych, w tym:
 - wyższych uczelni oraz szkolnictwa ponadgimnazjalnego zawodowego,
 - wielofunkcyjnych obiektów sportowych do organizacji znaczących imprez ponadlokalnych, np. sali sportowo-widowskiej i bazy sportów motorowych,
 - zagospodarowania rekreacyjnego w dolinie rzeki Czarnej Hańczy,
 - znaczących całorocznych usług turystycznych,
- c) niedokończona rewitalizacja zabudowy śródmiejskiej w tym zabytkowej i na terenach powojennych, pogarszający się stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych oraz niska jakość zagospodarowania części przestrzeni publicznych,
- d) niedostosowane do funkcji niektóre z ulic układu podstawowego w ciągach dróg krajowych i wojewódzkich, oraz braki uzbrojenia terenów rozwoju zabudowy,

3.2.4.3. Poziom III – ośrodki lokalne – powiatowe

W województwie podlaskim funkcje powiatowe pełni 11 miast, ze standardowymi dla tego szczebla funkcjami ponadlokalnymi obsługi ludności w zakresie administracji publicznej, edukacji, ochrony zdrowia, opieki społecznej i kultury oraz z szeregiem funkcji usługowych i gospodarczych o zasięgu ponadpowiatowym. Uwarunkowania ich rozwoju kształtują się następująco:

- 1) **Augustów** – miasto z funkcjami: ponadlokalnych i lokalnych usług publicznych, mieszkalnictwa, turystyki, wypoczynku, uzdrowiskową i sportów wodnych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym oraz produkcyjno-usługową, cechują:
 - a) położenie w węźle: dróg krajowych nr 8, 16 i 61, wojewódzkiej nr 662 i 664 do projektowanego przejścia granicznego w Lipszczanach w gm. Lipsk oraz linii kolejowej nr 6 i 40 Białystok – Augustów – Suwałki, wymagającej modernizacji,
 - b) wysokie walory środowiska przyrodniczego, korzystne dla rozwoju funkcji turystyczno-wypoczynkowej i uzdrowiskowej (j. Necko, j. Białe, j. Studzieniczne, Kanał Augustowski, rzeki Netta i Rospuda oraz sąsiedztwo Puszczy Augustowskiej z obszarami Natury 2000 i położenie na szlaku rowerowym *Green Velo*),
 - c) rozwinięta infrastruktura ponadlokalnych usług publicznych oraz wypoczynku i obsługi turystyki z możliwością rozwoju,
 - d) przemysł oparty głównie na przetwórstwie surowców lokalnych, z ograniczeniami rozwoju ze względu na dominujące funkcje miasta,
 - e) potrzeba rewaloryzacji części zabudowy śródmiejskiej i przestrzeni publicznych,
 - f) brak systemu gazowniczego, ale rozwinięta infrastruktura komunalna.
- 2) **Bielsk Podlaski** – miasto z funkcjami: ponadlokalnych i lokalnych usług publicznych, mieszkalnictwa oraz produkcyjno-usługową na bazie surowców lokalnych i budownictwa – potencjalny ośrodek subregionalny cechują:
 - a) położenie w węźle: projektowanej drogi S19 *Via Carpatia*, krajowej nr 66 do przejścia granicznego z Białorusią w Połowcach, wojewódzkiej nr 689 do Hajnówki i Białowieży oraz linii kolejowych Białystok – Bielsk Podlaski – Czeremcha – przejście graniczne z Białorusią i Bielsk Podlaski – Hajnówka,
 - b) walory przyrodnicze miasta ograniczone do częściowo zagospodarowanej doliny rzeki Białej, ale brak większego zbiornika wodnego do rekreacji,
 - c) dobrze rozwinięta infrastruktura ponadlokalnych usług publicznych z potrzebami uzupełnień oraz tereny rozwoju zabudowy mieszkaniowej i produkcyjno-usługowej z Podstrefą Bielską Suwalskiej SSE oraz stabilizacja zaludnienia,

- d) zabudowa śródmiejska wymagająca dalszej rewaloryzacji,
 - e) ruch tranzytowy towarowy w ciągu drogi ekspresowej S19 stwarzający utrudnienia w funkcjonowaniu miasta, w tym „wąskie gardło” na skrzyżowaniu z linią kolejową,
 - f) brak systemu gazowniczego, ale dobrze rozwinięta infrastruktura komunalna.
- 3) **Hajnówka** – miasto z funkcjami: ponadlokalnych i lokalnych usług publicznych, mieszkalnictwa, turystyki i wypoczynku, o znaczeniu regionalnym i krajowym, oraz produkcyjno-usługową (głównie na bazie surowców lokalnych), cechują:
- a) dostępność z drogi wojewódzkiej nr 685 i nr 689 do przejścia granicznego turystycznego z Białorusią w Białowieży oraz z linii kolejowych nr 52 Bielsk Podlaski – Hajnówka i nr 31 Siedlce – Siemiatycze – Hajnówka, oraz z drogi nr 687 do zbiornika „Siemianówka” i przejścia granicznego kolejowego w Siemianówce,
 - b) walory turystyczno-wypoczynkowe o znaczeniu krajowym i międzynarodowym wynikające z bezpośredniego sąsiedztwa Puszczy Białowieskiej z BPN, Białowieży, turystyki leśnej, kolei wąskotorowej, bliskości zbiornika wodnego Siemianówka oraz wielokulturowości etnicznej,
 - c) rozwinięta ponadlokalna infrastruktura usługowa publiczna z Zamiejscowym Wydziałem Leśnym Politechniki Białostockiej oraz umiarkowanie produkcyjno-usługowa z Podstrefą Hajnowską Suwalskiej SSE,
 - d) brak systemu gazowniczego, ale rozwinięta infrastruktura komunalna,
 - e) wymagające rewaloryzacji i rewitalizacji fragmenty zdegradowanej zabudowy w śródmieściu i przestrzeni publicznych,
 - f) niewystarczający rozwój infrastruktury obsługi turystyki i wypoczynku, w tym brak w mieście zbiornika wodnego do rekreacji.
- 4) **Siemiatycze** – miasto z funkcjami: ponadlokalnych i lokalnych usług publicznych, mieszkalnictwa, turystyki i wypoczynku, o znaczeniu regionalnym i krajowym, oraz produkcyjno-usługową, cechują:
- a) położenie w węźle: projektowanej drogi S19 *Via Carpatia*, krajowej nr 62, wojewódzkich nr: 690, 693, 697 i 640 do projektowanego przejścia granicznego z Białorusią w Tokarach oraz przy linii kolejowej Białystok – Bielsk Podlaski – Siemiatycze,
 - b) walory turystyczno-wypoczynkowe o znaczeniu regionalnym, a potencjalnie krajowym, w tym zbiornik retencyjny i tereny leśne w mieście, oraz sąsiadująca dolina rzeki Bug w sieci Natura 2000, a także znaczące w regionie obiekty zabytkowe,
 - c) rozwinięta ponadlokalna infrastruktura usługowa oraz tereny rozwoju zabudowy mieszkaniowej i produkcyjno-usługowej z Podstrefą Suwalskiej SSE,
 - d) rozwinięta infrastruktura techniczna, komunalna i energetyczna,
 - e) brak obwodnicy w ciągu drogi ekspresowej S19, stwarzający kolizję ruchu tranzytowego z ruchem wewnętrznym i funkcjonowaniem zabudowy,
 - f) niepełne zagospodarowanie doliny rzeki Kamionki i obrzeży zbiornika wodnego,
 - g) potrzeba modernizacji części zabudowy i przestrzeni publicznych.
- 5) **Sokółka** – miasto z funkcjami: ponadlokalnych i lokalnych usług publicznych, mieszkalnictwa, produkcyjno-usługową (głównie na bazie surowców lokalnych) oraz obsługi ruchu turystycznego z polsko-białoruskich przejść granicznych w Kuźnicy, cechują:
- a) położenie w węźle: projektowanej drogi S19 do przejścia granicznego z Białorusią w Kuźnicy i dwóch dróg wojewódzkich nr 673 i nr 674 oraz dwóch linii kolejowych nr 6 (Warszawa) – Białystok – Sokółka – przejście graniczne w Kuźnicy i nr 40 Sokółka – Augustów – Suwałki – gr. z Litwą,

- b) walory turystyczne – zbiornik retencyjny, tereny parkowe i obiekty dziedzictwa kulturowego oraz Puszcza Knyszyńska w odległości ca 15 km,
 - c) rozwinięta infrastruktura ponadlokalnych usług publicznych i produkcyjno-usługowa oraz tereny rozwoju zabudowy mieszkaniowej i aktywności gospodarczej,
 - d) brak systemu gazowniczego i energetyka ciepła oparta głównie na źródle przemysłowym,
 - e) brak obwodnicy miasta w ciągu drogi krajowej nr 19, skutkujący uciążliwością ruchu tranzytowego, ale rozwinięta infrastruktura wodno-kanalizacyjna,
 - f) wymagająca rewitalizacji część zabudowy śródmieścia i przestrzeni publicznych.
- 6) Zambrów** – miasto z funkcjami: ponadlokalnych i lokalnych usług publicznych, mieszkalnictwa oraz produkcyjno-usługową, cechują:
- a) położenie w węźle: drogi ekspresowej S8 oraz krajowych nr 63 i nr 66 z brakiem obwodnicy południowej,
 - b) rozwinięta ponadlokalna infrastruktura społeczna, w tym baza sportowa, oraz zagospodarowane tereny rekreacyjno-wypoczynkowe i parkowe nad zalewem,
 - c) posiadanie programów rewitalizacji śródmieścia i osiedla koszarowego,
 - d) rozwinięta infrastruktura techniczna wodno-kanalizacyjna, ciepłownicza i gazownicza, z rezerwami w sieci (ca 50%), oraz przetwarzania odpadów komunalnych (realizowany zakład),
 - e) brak drugiego GPZ-u i wyeksploatowana sieć elektroenergetyczna,
 - f) rozwijający się Zambrowski Park Przemysłowy i sfera okołobiznesowa.
- 7) Grajewo** – miasto z funkcjami: ponadlokalnych i lokalnych usług publicznych, mieszkalnictwa oraz produkcyjno-usługową, cechują:
- a) położenie w węźle dróg: proj. S16 Ełk – S19 Knyszyn (proj. *Via Carpatia*), krajowej nr 61 i linii kolejowej E75 Białystok – Ełk, w ciągu *Rail Baltica*,
 - b) rozwinięta ponadlokalna infrastruktura usługowa wymagająca uzupełnień,
 - c) sąsiedztwo niezagospodarowanej rekreacyjnie doliny rzeki Ełk, Biebrzańskiego Parku Narodowego i Pojezierza Rajgrodzkiego, stwarzające szansę rozwoju obsługi turystyki,
 - d) dobrze rozwinięta sfera gospodarcza, w tym wiodąca w kraju Spółdzielnia Mleczarska „Mlekpól” oraz duży zakład produkcji płyt wiórowych „Pfleiderer Grajewo S.A.” i Podstrefa Suwalskiej SSE,
 - e) dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna, z brakiem sieci gazowniczej,
 - f) opracowany program rewitalizacji części śródmieścia miasta,
 - g) brak obwodnic drogowych w ciągach dróg krajowych S16 i nr 61.
- 8) Kolno** – miasto z funkcjami: ponadlokalnych i lokalnych usług publicznych, mieszkalnictwa i produkcyjno-usługową, cechują:
- a) położenie przy drodze krajowej nr 63, stanowiącej szlak turystyczny w kierunku Pojezierza Mazurskiego i wojewódzkiej nr 647,
 - b) rozwinięta powiatowa publiczna infrastruktura usługowa z rezerwami terenów i zagospodarowane przestrzenie publiczne, z wyjątkiem terenów rekreacji,
 - c) rozwijająca się sfera gospodarcza, w tym Zakład Produkcji Mleczarskiej „Kurpianka”, i utworzony park inwestycyjny z możliwością rozwoju, zwłaszcza przemysłu rolno-spożywczego,
 - d) rozwinięta sieć infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, ale brak sieci gazowniczej,
 - e) brak obwodnicy drogowej w ciągu drogi krajowej nr 63.
- 9) Wysokie Mazowieckie** – miasto z funkcjami: ponadlokalnych i lokalnych usług publicznych, mieszkalnictwa i produkcyjno-usługową, cechują:
- a) położenie przy drodze krajowej nr 66 Zambrów – Połowie i wojewódzkiej nr 678 Zambrów – Białystok oraz ca 9 km od linii kolejowej E75 Warszawa – Białystok,

- b) rozwinięta infrastruktura gospodarcza, w tym przodująca w kraju Spółdzielnia Mleczarska „Mlekovita” i tereny inwestycyjne jej rozwoju,
 - c) rozwinięta ponadlokalna publiczna infrastruktura usługowa oraz zagospodarowane tereny publiczne, ale brak warunków do rozwoju turystyki, w tym zbiornika wodnego.
- 10) Mońki** – miasto z funkcjami: usług publicznych, mieszkalnictwa i produkcyjno-usługowymi, cechują:
- a) położenie w węźle: drogi projektowanej S16 Ełk – S19 Knyszyn (proj. *Via Carpatia*), pięciu dróg powiatowych oraz linii kolejowej magistralnej E75 Warszawa – Białystok – Ełk – Suwałki – gr. RP (proj. *Rail Baltica*),
 - b) standardowe wyposażenie w ponadlokalną usługową infrastrukturę publiczną oraz umiarkowanie rozwinięta sfera gospodarcza produkcyjno-usługowa z rezerwami terenów inwestycyjnych,
 - c) brak obwodnicy w ciągu drogi krajowej nr 65 skutkujący uciążliwością ruchu tranzytowego w funkcjonowaniu miasta,
 - d) brak systemu gazowniczego, ale rozwinięta infrastruktura komunalna,
 - e) brak walorów do rozwoju turystyki i wypoczynku, w tym zbiornika wodnego.
- 11) Sejny** – miasto z funkcjami: ponadlokalnych i lokalnych usług publicznych, mieszkalnictwa, obsługi turystyki, ruchu przygranicznego i produkcyjno-usługową, cechują:
- a) położenie w sąsiedztwie drogi krajowej nr 16 z ruchem na kierunku litewskim przez Ogrodniki oraz na skrzyżowaniu dróg wojewódzkich nr 651, nr 653 oraz nr 663,
 - b) walory turystyczno-wypoczynkowe o znaczeniu regionalnym i krajowym wynikające w szczególności z położenia jeziora w mieście i znacznych zasobów dziedzictwa kulturowego zróżnicowanego etnicznie,
 - c) rozwinięta ponadlokalna usługowa infrastruktura publiczna ze specyfiką etniczną i umiarkowanie lokalna produkcyjno-usługowa z Podstrefą Suwalskiej SSE,
 - d) brak systemu gazowniczego i zagospodarowania części terenów publicznych.

3.2.4.4. Poziom IV – małe miasta i wsie gminne

Małe miasta i wsie gminne to 24 miasta i 67 wsi gminnych. Koncentrują one funkcje usług publicznych podstawowych z zakresu: administracji, szkolnictwa, opieki zdrowotnej i społecznej, kultury i sportu oraz gospodarcze, produkcyjno-usługowe i mieszkalnictwa. Niektóre z nich pełnią ważne funkcje o ponadlokalnym zasięgu oddziaływania, w tym:

- a) **Białowieża** – obsługi turystyki międzynarodowej, naukowo-badawczą oraz szkolnictwa średniego o profilu leśnym i ekologicznym,
- b) **Łapy** – ponadlokalnych usług lecznictwa, szkolnictwa ponadgimnazjalnego i pożarniczego oraz przemysłu, w tym w Podstrefie Łapskiej Tarnobrzeskiej SSE,
- c) **Dąbrowa Białostocka** – szkolnictwa ponadgimnazjalnego i ochrony zdrowia,
- d) **Choroszcz** – lecznictwa specjalistycznego o znaczeniu ponadregionalnym, kultury, opieki społecznej i turystyki,
- e) **Supraśl** – szkolnictwa ponadgimnazjalnego, turystyki krajowej i międzynarodowej, wypoczynku, uzdrowskowa oraz administracji leśnej i ekologicznej,
- f) **Tykocin, Goniądz** – turystyki krajowej i międzynarodowej,
- g) **Ciechanowiec, Drohiczyn, Nowogród, Jedwabne** – kultury i turystyki, w tym Drohiczyn administracji kościelnej i szkolnictwa wyższego diecezjalnego, a Nowogród także produkcyjno-usługową z Podstrefą Suwalskiej SSE,
- h) **Czarna Białostocka, Wasilków, Narew, Piątnica** – przemysłu oraz turystyki i rekreacji,
- i) **Czyżew, Zabłudów** – przemysłu z Podstrefą Suwalskiej SSE i turystyki,
- j) **Szepietowo** – obsługi rolnictwa o znaczeniu regionalnym,

- k) *Śniadowo* – przemysłu materiałów budowlanych,
- l) *Kuźnica, Gródek, Czeremcha* – obsługi ruchu granicznego,
- m) *Rajgród, Puńsk* – obsługi turystyki i wypoczynku o znaczeniu krajowym,
- n) *Plaska, Giby, Jeleniewo, Filipów, Szczuczyn, Wizna, Zbójna, Rutka-Tartak, Wizajny, Lipsk, Sztabin, Mielnik, Krynki, Dubicze Cerkiewne, Suraz, Orla* – obsługi turystyki o znaczeniu regionalnym, a *Narewka* także przemysłu w podstrefie SSSE,
- o) *Suchowola, Rudka* – szkolnictwa ponadgimnazjalnego,
- p) *Brańsk* – opieki społecznej.

3.2.4.5. Poziom V – wybrane wsie i miejscowości o standardowych funkcjach podstawowych (mieszkaniowo-rolniczych) z funkcjami ponadlokalnymi, w tym:

- a) *Wigry, Stary Folwark* – turystyki o znaczeniu krajowym i międzynarodowym,
- b) *Smolniki, Osowiec Twierdza i Raczek – Dowspuda* – turystyki o znaczeniu regionalnym i krajowym,
- c) *Szelment* – sportu, wypoczynku i turystyki o znaczeniu regionalnym i krajowym,
- d) *Rybno* – sportu o znaczeniu regionalnym,
- e) *Bondary, Rybaki, Nowa Łuka, Tarnopol, Masiewo, Królowy Most, Sokole, Zawyki, Lesznia, Doktorce, Dolistowo, Waniewo, Kozioł, Ptaki, Baliki, Ploski, Wajków, Wólka Nadbużna, Gawrych Ruda, Zelwa, Serwy, Becejły, Pobondzie, Macharce, Danowskie, Rybczyzna, Woźna Wieś, Czarna Wieś, Osowiec-Twierdza, Wojtkowice, Morgowniki, Dobry Las, Burzyn* – wypoczynku o znaczeniu głównie regionalnym,
- f) *Kurowo, Biebrza, Tybory-Kamianka, Drozdowo* – naukowo-badawczą oraz kulturą i turystyczną o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym,
- g) *Czerwony Bór, Grądy-Woniecko* – sportu i więziennictwa o znaczeniu regionalnym,
- h) *Kozarze, Jałówka, Łaźnie, Czerewki, Sokole, Mociesz* – opieki społecznej o znaczeniu regionalnym,
- i) *Studzieniczna, Grabarka, Krypno, Różanystok, Święta Woda, Hodyszewo, Bohoniki, Kruszyniany, Krasnybór, Lipsk* – kultu religijnego i turystyki pielgrzymkowej o znaczeniu regionalnym, a niektóre i ponadregionalnym.

Powyższy wykaz nie obejmuje wszystkich wsi i miejscowości o aktualnych i potencjalnych szansach rozwoju funkcji ponadlokalnych, a w szczególności w obszarach funkcjonalnych miast. O rozwoju takich funkcji i ich znaczeniu decydować będzie, obok walorów kulturowych i przyrodniczych, przedsiębiorczość społeczności lokalnych.

3.2.4.6. Miejskie obszary funkcjonalne – Białegostoku, jako ośrodka krajowego pełniącego niektóre funkcje metropolitalne, oraz ośrodków subregionalnych – Suwałk i Łomży

Największe przekształcenia struktury przestrzennej zachodzą w ostatnich latach w obszarach gmin podmiejskich Białegostoku, Suwałk i Łomży. W gminach tych (w przeciwieństwie do tendencji wojewódzkiej) następuje wzrost zaludnienia i zatrudnienia w sektorach pozarolniczych, spowodowany rozwojem mieszkalnictwa i inwestycji sektora gospodarczego. Pomiedzy ww. miastami a obszarami ich gmin podmiejskich wzrasta ilość codziennych wahałowych przemieszczeń w relacjach mieszkanie – praca – usługi – rekreacja. Związki funkcjonalne pomiędzy miastami i ich gminami podmiejskimi obejmują także:

- funkcjonowanie w gminach podmiejskich niektórych kluczowych elementów infrastruktury komunalnej, w tym gospodarki wodnej i odpadami oraz komunikacji zbiorowej miast,
- sprzężone sieci infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i energetycznej,
- funkcjonowanie elementów krajowego systemu elektroenergetycznego 400 kV i regionalnego 110 kV oraz gazowniczego wysokiego ciśnienia,

- elementy wspólne krajowej i regionalnej infrastruktury drogowej,
- korzystanie z elementów dziedzictwa kulturowego,
- funkcjonowanie systemów ekologicznych i ich wykorzystanie do celów rekreacji.

Uwzględniając powyższe związki funkcjonalne oraz ustalenia Strategii Rozwoju Województwa do 2020 r., wyodrębniają się zgodnie z typologią KPZK **miejskie obszary funkcjonalne**:

a) miasta Białegostoku, obejmujący: m. Białystok i gminy – Wasilków, Choroszcz, Zabłudów, Supraśl, Juchnowiec Kościelny, Dobrzyniewo Duże, Turośń Kościelna, Łapy i Czarna Białostocka,

b) miasta Suwałk, obejmujący m. Suwałki oraz gminę Suwałki,

c) miasta Łomży – obejmujący m. Łomżę oraz gminy: Łomża, Piątnica i Nowogród.

Problemy wspólne polityki przestrzennej w ww. obszarach, wymagające rozwiązania przy współpracy zainteresowanych samorządów i administracji rządowej, to:

1) w obszarze funkcjonalnym m. Białegostoku:

- ochrona sanitarna komunalnych ujęć wody m. Białegostoku w Jurowcach i Wasilkowie wraz ze strefami ochronnymi w dolinie rzeki Supraśl w gminach Wasilków i Supraśl,
- ochrona sanitarna Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 218 „Pradolina rzeki Supraśl” i jego projektowanego obszaru ochronnego w gminach Wasilków i Dobrzyniewo Duże,
- ochrona ciągłości powiązań systemu przyrodniczego m. Białegostoku z regionalną siecią ekologiczną – doliną rzeki Supraśl w gm. Dobrzyniewo oraz z lokalnymi systemami przyrodniczymi gmin podmiejskich,
- ochrona walorów przyrodniczo-krajobrazowych doliny rzeki Supraśl w gm. Wasilków w powiązaniu z Uroczyskiem Las Pietrasze w Białymstoku,
- ochrona lasów prywatnych w m. Białymstoku i gminach podmiejskich przed przeznaczaniem na cele nieleśne,
- zagospodarowanie atrakcyjnych dla celów rekreacji i turystyki terenów, a w szczególności: doliny rzeki Supraśl w mieście Wasilków, wyrobisk poeksploatacyjnych kruszywa w Ogrodniczkach w gm. Supraśl, wyrobisk poeksploatacyjnych ilów w gm. Juchnowiec Kościelny, doliny rzeki Narwi w Żółtkach, Złotorii, Rzędzianach i Kruszewie oraz Lasu Klepackiego i Turczyńskiego w gm. Choroszcz, a także Lasu Niewodnickiego w gm. Turośń Kościelna i gm. Juchnowiec Kościelny,
- zapewnienie możliwości korzystania przez mieszkańców gmin podmiejskich z miejskiej infrastruktury Białegostoku, w tym: edukacji, ochrony zdrowia, kultury, wodno-kanalizacyjnej, gospodarki odpadami oraz komunikacji zbiorowej itp.,
- skoordynowane racjonalne planowanie i uzbrajanie terenów zabudowy mieszkaniowo-usługowej i produkcyjno-usługowej na kierunkach rozwoju urbanizacji Białegostoku w bliskiej strefie podmiejskiej, głównie w gminach: Choroszcz, Supraśl, Juchnowiec Kościelny i Wasilków,
- ochrona korytarza przebiegu projektowanej drogi krajowej ekspresowej S19 w obszarach gmin: Dobrzyniewo Kościelne, Choroszcz, Turośń Kościelna, Juchnowiec Kościelny, Zabłudów, oraz projektowanego odcinka drogi krajowej węzeł Sochonie – węzeł Dobrzyniewo,
- ochrona korytarza przebiegu projektowanej linii 400 kV relacji stacja Narew – Białoruś (Roś) w gminach: Turośń Kościelna, Juchnowiec Kościelny, Zabłudów, Supraśl,
- ochrona obszarów podejść lotniczych rezerwowanej lokalizacji lotniska regionalnego dla województwa podlaskiego w gm. Zabłudów,

- l) koordynacja modernizacji dróg wojewódzkich i powiatowych łączących miasto Białystok z układem dróg ekspresowych w gminach podmiejskich,

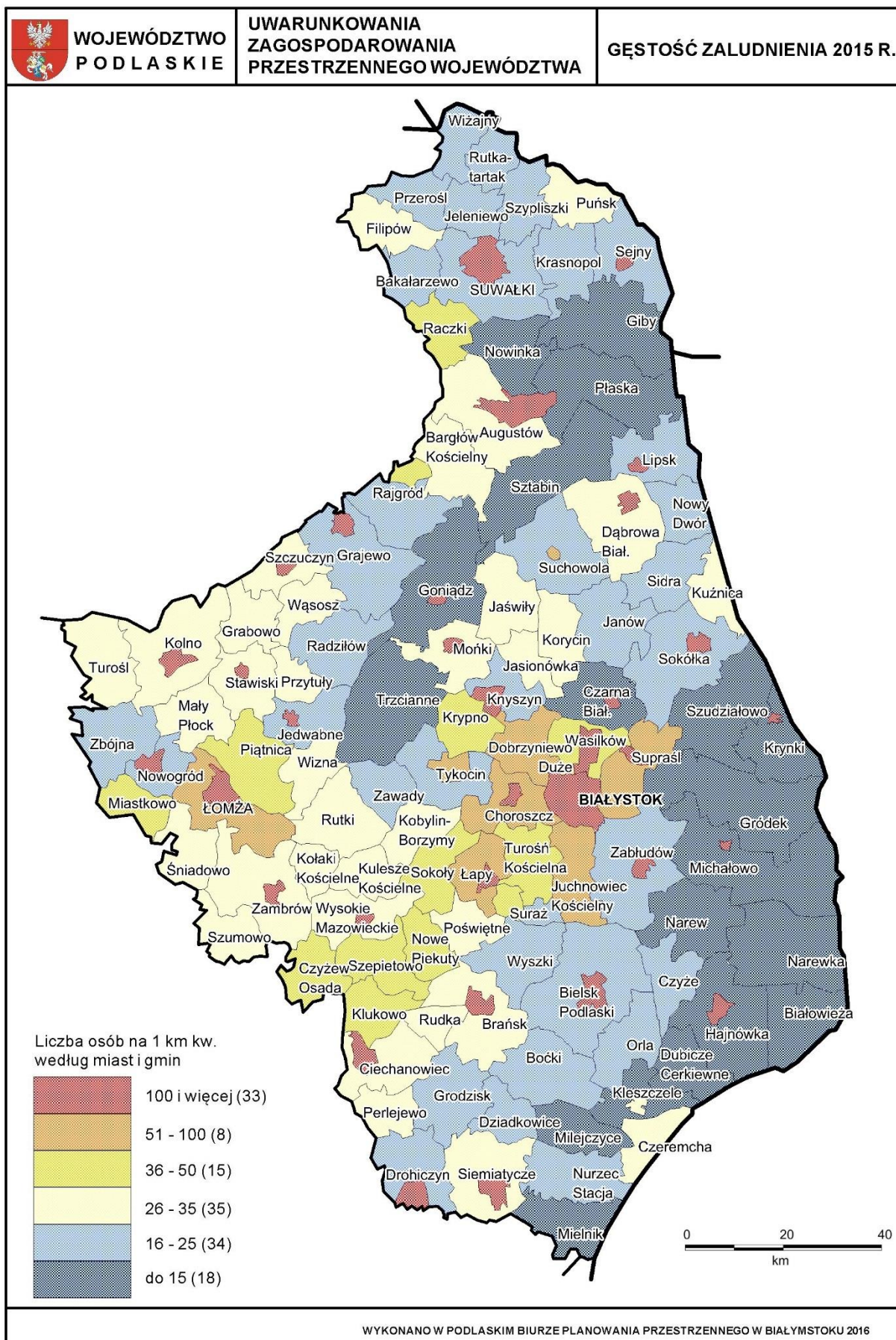
2) w obszarze funkcjonalnym m. Suwałk:

- a) ochrona lokalnych systemów przyrodniczych, w szczególności doliny rzeki Czarnej Hańczy, i ich powiązań z obszarami regionalnej sieci ekologicznej objętej ochroną prawną (obszary – Natury 2000 i Wigierskiego Parku Narodowego),
- b) ochrona sanitarna obszarów zasobowych komunalnego ujęcia wody m. Suwałk,
- c) zagospodarowanie atrakcyjnych dla rekreacji mieszkańców i turystyki terenów, zwłaszcza w gm. Suwałki i Jeleniewo, w otoczeniu jezior oraz wyrobisk poeksploatacyjnych,
- d) racjonalny i skoordynowany rozwój zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej na styku obszaru miasta i gm. Suwałki, w tym przeciwdziałanie przeznaczaniu na ten cel terenów o walorach krajobrazowych oraz rozpraszaniu zabudowy,
- e) koordynacja realizacji wspólnej komunalnej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na obszarach stykowych miasta i gminy,
- f) koordynacja budowy infrastruktury drogowej łączącej miasto z siecią osadniczą gminy i drogą ekspresową S61,
- g) przygotowanie stosownych terenów pod rozbudowę lotniska sportowo-sanitarnego w Suwałkach i gm. Suwałki pod kątem potrzeb lotniska lokalnego użytku publicznego,
- h) koordynacja transportu surowców mineralnych z gminy Suwałki z funkcjonowaniem układu komunikacyjnego miasta,
- i) rozwiązanie problemu gospodarki odpadami w obszarze funkcjonalnym,
- j) ochrona korytarzy projektowanej krajowej infrastruktury drogowej, kolejowej i energetycznej, w tym:
 - drogi ekspresowej S61 *Via Baltica* z obwodnicą m. Suwałk,
 - linii kolejowej E75 *Rail Baltica* Ełk – Suwałki – Trakiszki (granica z Litwą),
 - gazociągu przesyłowego będącego odgałęzieniem od interkonektora gazowego Polska – Litwa,

3) w obszarze funkcjonalnym m. Łomży:

- a) ochrona sanitarna obszaru zasobowego komunalnego ujęcia wody miasta Łomży,
- b) ochrona wartości krajobrazowo-przyrodniczych w gm. Łomża i Piątnica przed ekspansją zabudowy i zmianami rzeźby terenu oraz chaosem przestrzennym, skutkującymi degradacją walorów:
 - Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi,
 - Chronionego Krajobrazu Doliny Dolnej Narwi i SOO Ostoja Narwiańska,
 - OSO Natura 2000 Przełomowa Dolina Narwi i Dolina Dolnej Narwi,
- c) ochrona korytarza projektowanej krajowej drogi ekspresowej S61 *Via Baltica* z obejściem m. Łomży i wsi Piątnica,
- d) koordynacja modernizacji miejskiego układu uliczno-drogowego oraz dróg woj. i pow., wiążących miasto z drogą ekspresową i gminami podmiejskimi,
- e) rozwój systemu kanalizacji sanitarnej aglomeracji ściekowej Łomża,
- f) zabezpieczenie rezerwy terenowej dla budowy nowej stacji gazowej wysokiego ciśnienia w obszarze miasta, interkonektora gazowego wysokiego ciśnienia Polska – Litwa na kierunku Ostrołęka – Łomża – Grajewo – Suwałki, oraz dystrybucyjnego na kierunku Śniadowo, Nowogród i Miastkowo w obszarze gm. Łomża,
- g) skoordynowane zagospodarowywanie atrakcyjnych dla rekreacji mieszkańców i turystyki terenów w dolinie rzeki Narwi i zespołu zabytkowych fortów ziemno-betonowych w Piątnicy, z priorytetem obszaru Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi.

Mapka 1.

3.3. Uwarunkowania demograficzne

W ostatnich latach w województwie wystąpiło wiele niekorzystnych tendencji w rozwoju demograficznym, do których zaliczyć należy w pierwszym rzędzie:

- utrwalający się w całej Polsce, a w województwie w szczególności, proces zawężonej zastępowalności pokoleń, spadku dzietności, stopy urodzeń i przyrostu naturalnego,
- emigracyjny charakter regionu, przy jednocześnie niskiej mobilności przestrzennej i zahamowaniu przepływu ludności ze wsi do miast.

3.3.1. Ludność i jej rozmieszczenie

Liczba ludności województwa w latach 2000–2014 zmalała o 11,5 tys. osób (1% – w Polsce w tym samym okresie spadek o 0,13%) i wynosiła w 2014 r. 1 191,9 tys. osób, a największy spadek liczby mieszkańców zanotowano w pow. hajnowskim (4,7%) i siemiatyckim (3,6%).

Województwo podlaskie cechuje się 3,1% udziałem w ludności Polski i posiada najniższą w kraju gęstość zaludnienia (59 osób na km², kraj 123). W podziale na miasta i obszary wiejskie gęstość zaludnienia wynosi odpowiednio: 779 i 24 osoby/km² (w Polsce – 1074 i 52). W powiatach grodzkich gęstość zaludnienia kształtuje się na bardzo wysokim poziomie: w Białymstoku – 2893, Łomży – 1922 i Suwałkach – 1058 osób/km². W pozostałych miastach waha się od 1467 (Michałowó) do 28 osób/km² (Kleszczele).

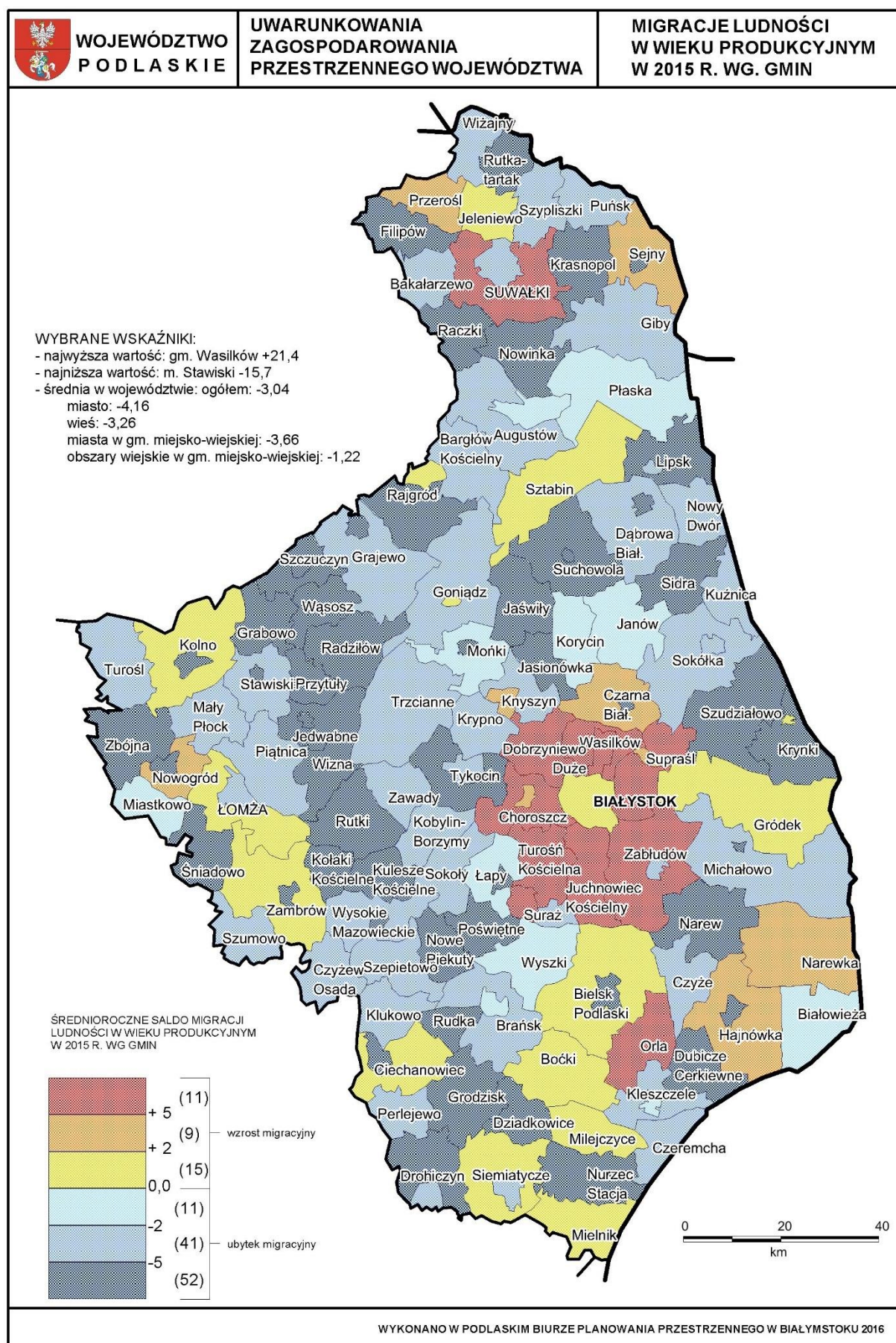
Na obszarach wiejskich najniższą liczbę osób na km² mają gminy w Puszczy Augustowskiej – Płaska (7) i Giby (9) oraz gm. Goniądz (9) w Biebrzańskim Parku Narodowym. Najgęściej zaludnione są urbanizujące się wiejskie obszary gmin w sąsiedztwie Białegostoku, w tym: Juchnowiec Kościelny (90 osób/km²) i Choroszcz (60) oraz obszar wiejski gminy Łapy (56).

Od początku XXI wieku tendencję malejącą wykazuje także zaludnienie miast. Brak możliwości zatrudnienia doprowadził do ukształtowania się w latach 2000–2014 ujemnego salda migracji. W ostatnich latach nastąpił przepływ ludności, głównie z Białegostoku, do miejscowości podmiejskich, co jest efektem powszechnej suburbanizacji. Istotnym problemem stają się zagraniczne migracje zarobkowe. Trudna sytuacja na krajowym rynku pracy i liberalizacja dostępu do rynków pracy zachodnich krajów UE prowadzą do coraz powszechniejszej emigracji ludności, głównie w wieku produkcyjnym, zarówno na pobyt czasowy, jak i stały. Według danych z NSP 2011, województwo podlaskie posiada prawie najwyższą wartość wskaźnika liczby emigrantów na 1000 mieszkańców (woj. – 91,4, kraj – 20,6). Ten niekorzystny proces może doprowadzić do zakłócenia struktury demograficznej oraz stopniowego wyludniania się regionów peryferyjnych.

3.3.2. Zróżnicowanie kulturowe

Przejawem wielokulturowości województwa jest tożsamość narodowa i etniczna mieszkańców. Województwo podlaskie jest pod tym względem bardziej zróżnicowane, gdyż z inną narodowością w czasie ostatniego spisu identyfikowało się 55,2 tys. osób, tj. 4,6% ogółu ludności (kraj 1,2%). Wśród innych narodowości ludność białoruska liczyła 46,4 tys. osób, litewska 5,2 tys., ukraińska 1,4 tys., rosyjska 0,6 tys., romska 0,4 tys. i tatarska 0,3 tys. osób. Największe zwarte skupiska ludności białoruskiej znajdują się w południowo-wschodniej części regionu: w pow. hajnowskim (39,1% ogółu mieszkańców) i bielskim (19,8%). Na terenie 12 gmin wiejskich przedstawiciele mniejszości białoruskiej stanowią ponad 20% mieszkańców, w tym w czterech – ponad 50% (Czyże, Dubicze Cerkiewne, Orla i Hajnówka). Największe skupiska osób należących do mniejszości

Mapka 2.

litewskiej znajdują się na terenie pow. sejneńskiego (21,2% ogółu ludności). Litwini zamieszkują w tym powiecie głównie gminy wiejskie: Puńsk (74,4%) i Sejny (18,5%). Znaczniejsze skupiska obywateli polskich narodowości ukraińskiej znajdują się w Białymstoku, Bielsku Podlaskim i Hajnówce.

Z dostępnych źródeł wynika, że na początku XXI wieku liczba wiernych i osób związanych z Kościołem Rzymskokatolickim wynosiła około 980 tys. osób, tj. ponad 80% ogółu ludności, a z Polskim Autokefalicznym Kościołem Prawosławnym – około 165 tys. osób, tj. 13,5%. Do pozostałych ponad 20 zarejestrowanych kościołów i związków wyznaniowych należało 10–11 tys. mieszkańców regionu, tj. mniej niż 1% ogółu ludności. Wyznawcy religii prawosławnej zamieszkują głównie w powiatach: białostockim, bielskim, hajnowskim, siemiatyckim i sokólskim, przy czym w niektórych gminach stanowią większość lokalnych społeczności (gminy wiejskie: Orla, Czeremcha, Czyże, Dubicze Cerkiewne, Hajnówka, Kleszczele, Narew, Narewka, Milejczyce, Nurzec-Stacja, Bielsk Podlaski i Gródek).

3.3.3. Struktura demograficzna

Struktura ludności według płci w województwie podlaskim od wielu lat nie ulega istotnym zmianom. W ogólnej liczbie mieszkańców nieznacznie przeważają kobiety, które w końcu 2014 roku stanowiły 51,2% ludności województwa. Współczynnik feminizacji oznaczający liczbę kobiet przypadających na 100 mężczyzn wynosi 105 (Polska – 107), zaś w podziale na miasta i wieś – odpowiednio 110 i 98.

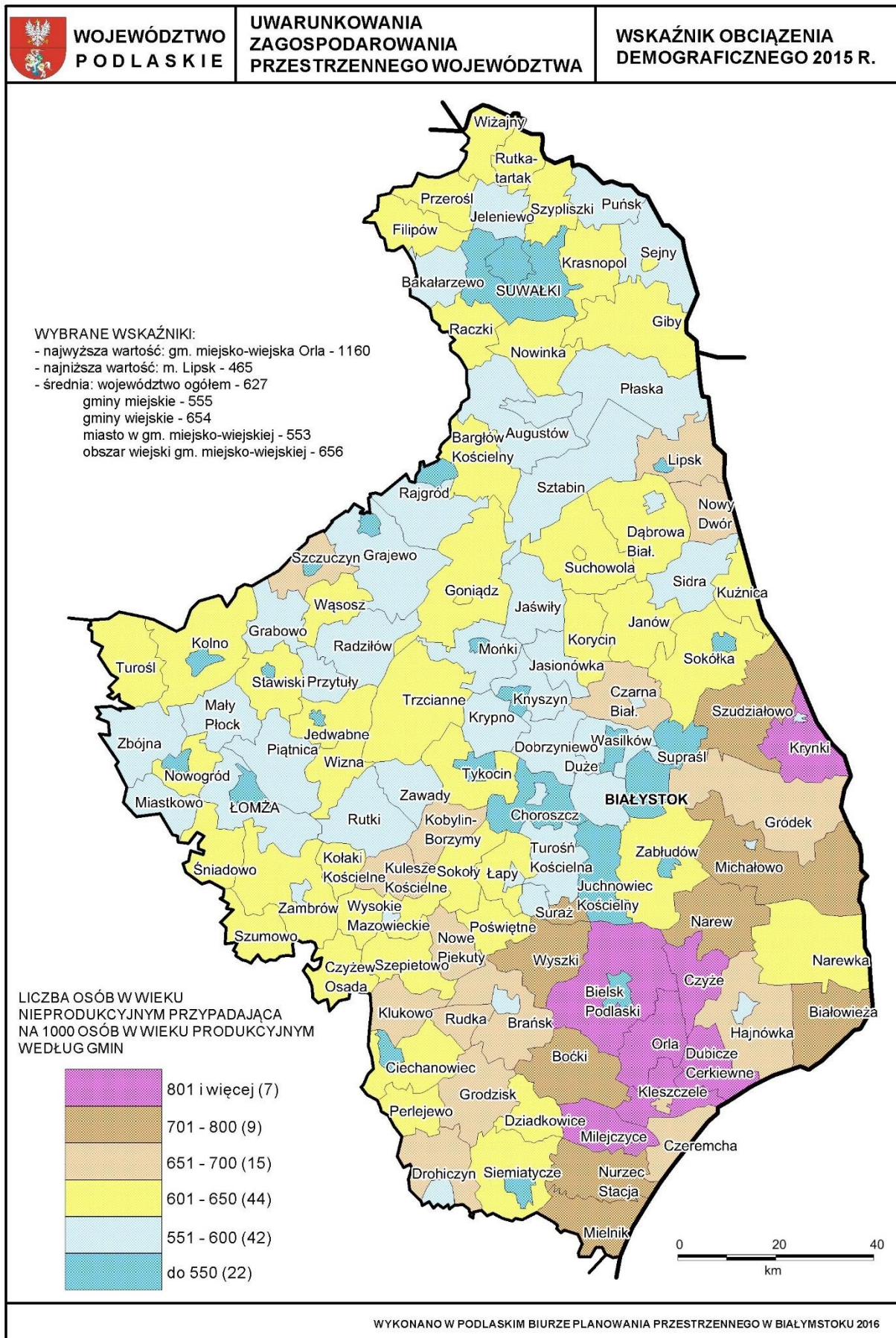
Rezultatem przemian demograficznych, a przede wszystkim głębokiej depresji urodzeniowej z lat 90. jest stałe zmniejszanie się udziału dzieci i młodzieży (0–17 lat) w strukturze ludności. W końcu 2014 r. ich udział w ogólnej liczbie ludności wyniósł 17,7% (w 2002 r. – 24,7%, w 1988 r. – 30,4%). Spadkowi temu towarzyszył równocześnie wzrost liczby ludności w starszych grupach wieku. Liczba ludności w wieku produkcyjnym w latach 2000–2014 powiększyła się o ponad 53 tys. osób, tj. o 7,6%. Odsetek ludności w wieku zdolności do pracy w ogólnej liczbie ludności wzrósł w tym okresie z 58,0% do 63,4%. W ostatnich latach obserwowany był także dalszy wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Udział tej grupy ludności w ogólnej populacji województwa wynosi obecnie 18,7% (Polska – 19,1%), w tym w miastach – 18,0% i na wsi – 20,4% (najwięcej w Polsce). W kilkunastu gminach położonych w południowo-wschodniej części regionu odsetek tej ludności przekracza 25%, a w niektórych nawet 40% (Dubicze Cerkiewne, Orla, Kleszczele).

3.3.4. Prognoza ludności

Ostatnia prognoza ludności GUS dla Polski i województw zwraca uwagę na fakt, iż obserwowane w Polsce tendencje są coraz bardziej podobne do wyraźnych trendów kształtujących strukturę demograficzną krajów Europy Zachodniej. Korzystnym zmianom w poziomie umieralności, wyrażanym w przeciętnym trwaniu życia, towarzyszą nieodwracalne zmiany wzorca płodności oraz zachowań związanych z tworzeniem oraz rozpadem związków. Uwzględniono również migracje zakładając stopniowy wzrost imigracji i spadek liczby wyjazdów. W opracowaniu przyjęto zmodyfikowane wartości współczynników dla poszczególnych województw, bazując na danych faktycznych.

Dla województwa podlaskiego prognozowany jest stały systematyczny spadek liczby ludności w całym okresie objętym prognozą. W latach 2014–2020 liczba mieszkańców woj. podlaskiego zmniejszy się o ca 23,7 tys. osób, tj. o 2%, a do 2050 o ca 209,6 tys. osób, tj. o ca 17,6%. Ubytek ten do 2050 r. w ca 40% dotyczyć będzie ludności wiejskiej i w 60% miejskiej, czyli zgodnie z tendencją krajową, która przewiduje spadek zaludnienia w miastach.

Mapka 3.

Tab. 1. Prognoza ludności woj. podlaskiego do 2050 r.

Wyszczególnienie	2020	2030	2040	2050
Ludność w tys. osób				
ogółem	1168,2	1121,8	1058,7	982,3
miasta	709,4	681,8	641,6	593,2
wieś	458,7	439,9	417,1	389,0
Ludność wg wieku w % ogółem				
przedprodukcyjnym	16,8	14,5	13,7	13,1
produkcyjnym	63,5	61,6	60,6	55,2
mobilnym	37,4	31,6	26,9	25,8
niemobilnym	26,1	31,7	33,6	29,4
poprodukcyjnym	19,6	23,2	26,6	31,5
Współczynnik obciążenia demograficznego	57	60	64	80

Źródło: opracowania własne na podstawie GUS

Różnokierunkowe zmiany w strukturze wieku ludności, kreujące popyt na dobra i usługi bądź warunkujące procesy na rynku pracy, polegać będą głównie na:

- zmniejszaniu się liczby dzieci, młodzieży i ludności w wieku produkcyjnym,
- zmniejszaniu się liczby kobiet w wieku prokreacyjnym,
- starzeniu się zasobów siły roboczej i całego społeczeństwa oraz wzroście grupy ludności w wieku poprodukcyjnym.

Stworzy to konieczność modyfikacji systemu usług medycznych, opieki socjalnej oraz zmian w systemie edukacyjnym, w tym dostosowania infrastruktury systemu szkolnictwa do zmieniających się potrzeb i standardów.

3.4. Infrastruktura społeczna

Infrastruktura społeczna obejmuje urządzenia i obiekty usług publicznych zabezpieczenia socjalnego, rozwoju kulturowego, warunków bytu i zamieszkania oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego. Zdecydowanie największa jej koncentracja występuje w Białymstoku oraz ośrodkach subregionalnych – Suwałkach i Łomży. W pozostałych miastach oraz na terenach wiejskich stopień wyposażenia w poszczególne elementy infrastruktury jest mniejszy, a w wielu przypadkach ma jedynie zasięg lokalny i zaspokaja podstawowe potrzeby mieszkańców. Zasady rozmieszczenia i koncentracji usług mają charakter stabilny.

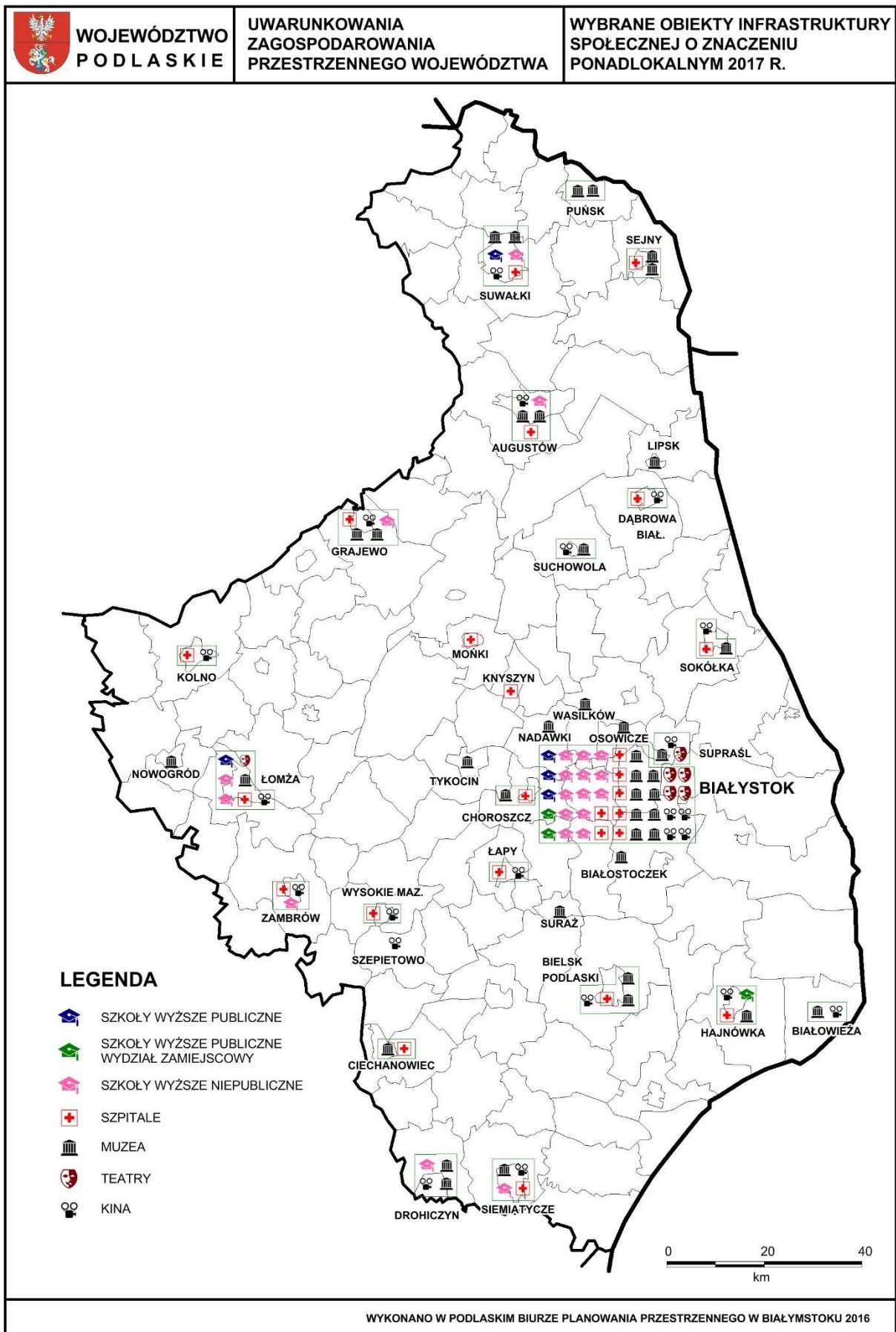
3.4.1. Szkolnictwo wyższe

Odsetek osób z wykształceniem wyższym w woj. podlaskim jest nieco niższy niż średnio w kraju. Zdecydowanie lepiej wykształceni są mieszkańcy miast (miasta – 27,5%, wieś – 11,3%), a w podziale na płeć nieco lepiej kobiety (mężczyźni – 17,3%, kobiety – 25,3%). W województwie podlaskim na poziomie wyższym prowadzi aktualnie 5 szkół wyższych publicznych, 3 szkoły wyższe publiczne - wydziały zamiejscowe oraz 21 szkół wyższych niepublicznych. Głównym ośrodkiem akademickim jest Białystok, w którym znajduje się 18 uczelni wyższych. Ośrodkami szkolnictwa wyższego są także: Suwałki, Augustów, Grajewo, Łomża, Zambrów, Hajnówka, Drohiczyne i Siemiatyczach.

W ostatnich latach wystąpiła tendencja spadkowa liczby studiujących w szkołach wyższych. Liczba studentów w województwie zmniejszała się w tym okresie następująco: 2008 r. – 52.9 tys.; 2011 r. – 50.8 tys.; 2014 r. – 38.4 tys..

Związane to było głównie z obniżeniem liczby urodzeń, co widoczne jest w ostatnich latach w postaci spadku liczby osób rozpoczynających studia.

Mapka 4.

3.4.2. Szkolnictwo średnie i policealne

W roku szkolnym 2013/14 w woj. podlaskim działalność edukacyjną prowadziło 289 szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży, w tym: 50 zasadniczych szkół zawodowych, 77 liceów ogólnokształcących, 12 liceów profilowanych oraz 69 techników.

W szkołach tych uczyło się łącznie 48,2 tys. osób, w tym w liceach ogólnokształcących – 55,3% i w technikach 33,8%.

Średnio na tysiąc mieszkańców w wieku 16–18 lat kształciło się w regionie 913 uczniów. Stan edukacji w poszczególnych powiatach jest zróżnicowany. Najwyższa wartość ww. wskaźnika występuje w miastach na prawach powiatu (Białystok – 1619, Łomża – 1983, Suwałki – 1505) oraz w pow. wysokomazowieckim (921), bielskim (885) i sejneńskim (800). W grupie 13 powiatów o wskaźniku niższym od średniej wojewódzkiej najmniej korzystną sytuacją charakteryzują się powiaty: suwalski (112), łomżyński (131) i białostocki (253). Jest to wynikiem uczęszczania młodzieży z tych terenów do szkół w pobliskich ośrodkach miejskich, skupiających prawie połowę wszystkich szkół średnich.

Infrastruktura szkolnictwa średniego wymaga szeregu uzupełnień i poprawy jakościowej. W zakresie szkolnictwa policealnego w latach 2010–2013 nastąpił widoczny stopniowy spadek ich liczby: 2010 r. – 110; 2011 r. – 104; 2012 r. – 102. Aktualnie w regionie funkcjonuje 79 szkół policealnych, do których uczęszcza 11 tys. uczniów, w tym 9,9 tys. to uczniowie szkół dla dorosłych, z czego zdecydowana większość kształci się w systemie zaocznym. Szkolnictwo policealne, podobnie jak ponadgimnazjalne, koncentruje się w Białymstoku (38 szkół i 7,8 tys. uczniów), Łomży i Suwałkach.

3.4.3. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Podlaskie zalicza się do województw o najlepszej sytuacji zdrowotnej w kraju i relatywnie niskim poziomie umieralności. Średnia długość życia mężczyzn wynosi 73,1 roku (Polska – 72,7), a kobiet – 82,1 (Polska – 81). Opiekę zdrowotną zapewniają publiczne zakłady opieki zdrowotnej: 36 szpitali (25 publicznych, 11 prywatnych oraz podmiotów świadczących świadczenia szpitalne), rozmieszczonych we wszystkich powiatach, które łącznie dysponują 5,9 tys. łóżek, 13 zakładów opiekuńczo-leczniczych, 10 zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, 4 hospicja i 2 sanatoria.

Na 10 tys. mieszkańców województwa przypada 48,8 łóżek szpitalnych (Polska – 49). W latach 2000–2012 liczbę łóżek ograniczono o około 8,6% w wyniku zmniejszenia ilości szpitali publicznych oraz skrócenia długości trwania procedur medycznych. Ponad 61% wszystkich łóżek szpitalnych skupionych jest w trzech największych miastach, w tym w Białymstoku – aż 43% ogółu zasobów województwa (w 8 szpitalach publicznych i u 9 podmiotów świadczących prywatne świadczenia szpitalne).

Opieka socjalna realizowana jest w województwie głównie przez 24 domy pomocy społecznej. Najwięcej domów pomocy społecznej jest w powiatach: białostockim (6) oraz augustowskim, hajnowskim, monieckim, siemiatyckim, m. Białystok i m. Łomża (po 2). Z kolei – w pięciu powiatach (kolneńskim, łomżyńskim, sokólskim, suwalskim i zambrowskim) brak jest tego typu placówek.

Poza tym w województwie funkcjonują placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w ramach działalności gospodarczej lub statutowej (8), środowiskowe domy samopomocy (2), domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (3), noclegownie (5), schroniska / domy dla bezdomnych (3).

Łącznie placówki stacjonarnej pomocy społecznej oferują 3415 miejsc.

Mimo że w latach 2000–2014 liczba miejsc w placówkach pomocy społecznej znacznie wzrosła (w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców z 18 do 29), wobec rosnącego zapotrzebowania, nadal istnieją duże niedobory w tym zakresie.

3.4.4. Kultura

Najwięcej, bo 238, jest bibliotek publicznych (łącznie z filiami) – o 29 mniej niż w 2000 r. Powszechnymi instytucjami są również domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice, których łącznie liczba w obszarze województwa podlaskiego wynosi 166. Ważną rolę pełnią Książnica Podlaska im. Ł. Górnickiego i Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury w Białymstoku. Występują również placówki z jednoosobową obsadą kadrową.

W województwie istnieje około 40 muzeów i oddziałów muzealnych, najczęściej w Białymstoku – 9, Suwałkach – 2 i pow. białostockim – 8. W latach 2000–2014 ich liczba powiększyła się o 6 obiektów, w tym m.in. nowoczesne Muzeum Ikon w Supraślu. W województwie funkcjonują także 3 skanseny: Muzeum Rolnictwa im. K. Kluka w Ciechanowcu, Skansen Kurpiowski w Nowogrodzie im. A. Chętnika i Podlaskie Muzeum Kultury Ludowej w gm. Wasilków. Zwiększyła się także liczba osób zwiedzających: z 335,7 tys. osób do 472,3 tys., tj. o 40,7%. Dużą popularnością cieszą się placówki muzealne w Białowieży i Tykocinie. Funkcjonuje również kilkanaście teatrów, m.in. w Białymstoku, Supraślu, Łomży i Suwałkach, opera i filharmonia, 8 galerii sztuki, 22 kin oraz Ośrodek „Pogranicze – sztuk, kultur, narodów” w Sejnach. W Białymstoku są trzy multiplexy posiadające łącznie 21 sal projekcyjnych i 3 795 tys. miejsc na widowni, natomiast w Suwałkach jeden (3 sale, 601 miejsc).

Głównym centrum kulturalnym województwa jest Białystok, w którym działa 5 wojewódzkich samorządowych instytucji kultury (Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgierki, Opera i Filharmonia Podlaska – Europejskie Centrum Sztuki, Książnica Podlaska, Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury, Muzeum Podlaskie) oraz 7 instytucji gminnych (Białostocki Teatr Lalek, Białostocki Ośrodek Kultury, Muzeum Wojska, Muzeum Pamięci Sybiru, Galeria „Arsenal”, Galeria im. Sleńdzińskich, Dom Kultury „Śródmieście”). Ponadto działają tu między innymi: Centrum Kultury Prawosławnej, 1 kino i 3 multiplexy, szereg galerii, 6 szkół artystycznych państwowych i niepublicznych, 2 wyższe uczelnie artystyczne (wydziały szkół warszawskich) Uniwersyteckie Centrum Kultury oraz kilkadziesiąt organizacji pozarządowych o profilu kulturalnym.

Wydawanych jest około 20 tytułów prasowych, funkcjonuje 9 rozgłośni radiowych, Regionalna TVP i kilka telewizji kablowych. Istnieje największe w regionie środowisko twórcze oraz działa ponad 100 zespołów artystycznych (muzycznych, teatralnych, tanecznych, orkiestr dętych itd.).

3.4.5. Sport i rekreacja

Bazę sportową województwa stanowi 48 stadionów i 76 boisk piłkarskich (stan na rok 2010), około 600 sal gimnastycznych i hal sportowych (w zdecydowanej większości przyszkolnych), kilkadziesiąt krytych i otwartych pływalni, ponad 50 kortów tenisowych, ponad 1000 boisk do gier zespołowych, sztuczne lodowisko w Białymstoku, WOSIR „Szelment” we wsi Szelment na Suwalszczyźnie – ośrodek narciarstwa zimowego i wodnego oraz innych form sportu i rekreacji, a także stacja narciarska w Rybnie koło Łomży. Stan ilościowy i jakościowy bazy sportowej w stosunku do potrzeb jest ciągle niezadowolający, mimo iż w ostatnim okresie oddano do użytku 50 nowych i zmodernizowano 20 sal sportowych, zbudowano kilkanaście boisk piłkarskich i do gier zespołowych oraz 6 krytych pływalni (Kolno, Augustów, Sokółka, Mońki, Zambrów, Bielsk Podlaski, Suwałki). W 2008 r. zainaugurowano rządowy program „Moje boisko – Orlik 2012”, w ramach którego powstało 71 takich obiektów.

Najlepiej wyposażone w obiekty sportowe jest miasto Białystok, w którym znajdują się: Stadion Miejski z trybunami o pojemności 22,4 tys. miejsc (spełniający wymogi organizacji dużych, ogólnokrajowych imprez sportowych), stadion lekkoatletyczny, stadion piłkarski KKS „Piast”, 3 duże hale uczelniane, 4 kryte pływalnie, 4 zespoły kortów

tenisowych, Ośrodek Sportów Wodnych „Dojlidy”, sztuczne lodowisko, strzelnica sportowa itd. Odczuwa się wyraźny brak miejskiej hali sportowo-widowiskowej przystosowanej do organizacji imprez o znaczeniu krajowym i międzynarodowym. Sukcesywnie postępuje także poprawa infrastruktury sportowej w pozostałych największych miastach województwa poprzez m.in. zrealizowanie pływalni w Hajnówce, Parku Wodnego w Suwałkach i Łomży oraz modernizację stadionu piłkarskiego w Łomży. Bazę wypoczynku codziennego i świątecznego mieszkańców stanowią miejskie tereny rekreacyjne (parki, zieleni osiedlowa, ogrody działkowe, tereny plażowo-kąpieliskowe) oraz podmiejskie wypoczynkowe tereny leśne, dolin rzek oraz jezior i zbiorników retencyjnych z otoczeniem. Stan ilościowy i jakościowy tej bazy jest niezadowalający, zwłaszcza w obszarze funkcjonalnym Białegostoku oraz otoczeniu zbiornika Siemianówka. Poprawa sytuacji wymaga rozwoju zagospodarowania turystyczno-wypoczynkowego w miastach i ich otoczeniu, z racjonalnym wykorzystaniem przydatnych do tego celu walorów środowiska przyrodniczego.

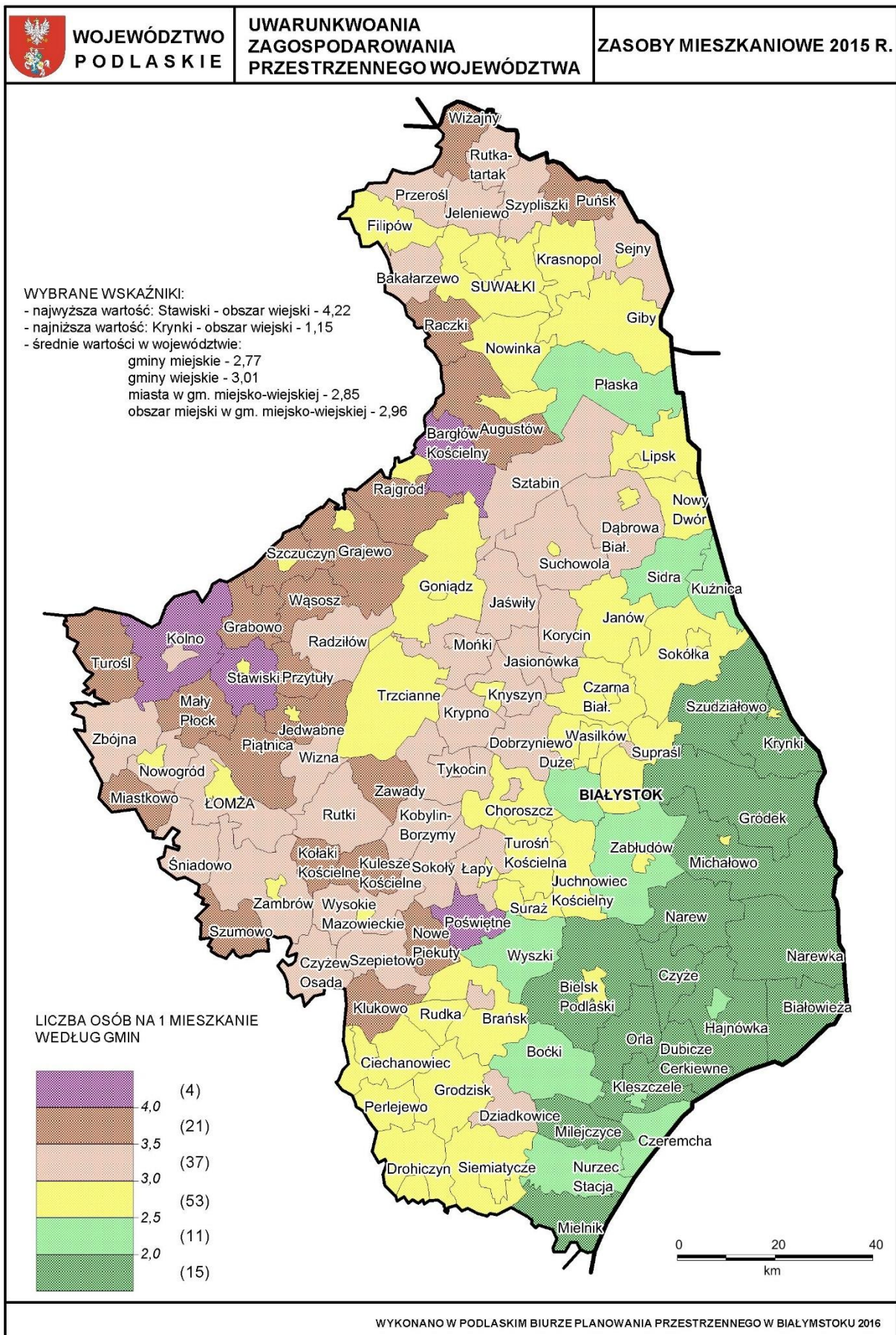
3.5. Mieszkalnictwo

3.5.1. Zasoby mieszkaniowe

Na koniec 2013 r. w woj. podlaskim było 432,5 tys. mieszkań, tj. o 48,2 tys. (12,6%) więcej niż w 2000 r. Liczba mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wzrosła w tym czasie z 317 do 362 i tym samym jest zbliżona do poziomu ogólnokrajowego (360). Około 2/3 zasobów jest w miastach, z czego 28% w Białymstoku i po ok. 5% w Łomży i Suwałkach. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosi w województwie 75,6 m² (w kraju 73,1) i wzrosła od roku 2002 o 3,9 m², tj. o 5%. Na terenach wiejskich mieszkania są większe w porównaniu z miastami średnio o 26 m², tj. o 41%. Powierzchnia użytkowa mieszkania w przeliczeniu na 1 osobę wynosi 27,4 m² i jest wyższa w porównaniu z 2000 r. o ponad 6 m², tj. o 29%. Sytuacja mieszkaniowa ludności województwa podlaskiego w aspekcie ilościowym jest zbliżona do przeciętnej kraju. W miastach poziom zagęszczenia mieszkań mierzony liczbą osób na 1 mieszkanie (2,64) jest wyższy niż w miastach kraju (2,49), pozostałe wskaźniki ilościowe obrazujące standard zamieszkiwania również wykazują niewielkie odchylenia od poziomu krajowego. Największe zagęszczenie mieszkań, powyżej 3,5 osób na 1 mieszkanie, występuje w zachodniej i północno-zachodniej części regionu, przy czym w 7 gminach na obszarach wiejskich (Kolno, Stawiski, Barłógów Kościelny, Szczuczyn, Poświętne, Nowe Piekuty, Turośl) wskaźnik przekracza 4 osoby na 1 mieszkanie. Najmniejsze zagęszczenie (poniżej 2,5 osoby na 1 mieszkanie) mają gminy w południowo-wschodniej części województwa. W sześciu z nich (Bielsk Podlaski, Orla, Dubicze Cerkiewne, Narew, Narewka, Czyże) wartość wskaźnika obniża się poniżej granicy 1,8 osób na 1 mieszkanie, co jest wynikiem przyspieszonej depopulacji, a nie rozmiarów budownictwa mieszkaniowego. Wskaźnik średniej powierzchni użytkowej na 1 mieszkańca w 2013 r. wynosił: w miastach – 25,0 m², a na wsi – 30,9 m². Wskaźnik ponad 40 m² na osobę mają gminy: Orla, Narewka, Dubicze Cerkiewne, Czyże, Narew, Bielsk Podlaski, a najmniejszy – gminy wiejskie pow. kolneńskiego i grajewskiego (22 – 24 m²) oraz miasta Zambrów, Kolno i Czarna Białostocka (około 21 – 22 m²). Struktura własnościowa mieszkań cechuje się przewagą zasobów należących do osób fizycznych (około 2/3).

W 2013 r. odsetek mieszkań wyposażonych w instalacje wynosił: w wodociąg (miasta – 98,6%; wieś – 83,0%), w łazienkę (miasta – 96,0%; wieś – 69,2%), w centralne ogrzewanie (miasta – 91,8%; wieś – 53,8%), w gaz z sieci (miasta – 46,9%; wieś – 3,6%), z tendencją szybszej poprawy sytuacji na wsi niż w miastach. W miastach woj. podlaskiego odsetek mieszkań wyposażonych w instalacje (poza gazem z sieci) jest wyższy niż przeciętnie w kraju, na wsi zaś odwrotnie – wyraźnie niższy.

Mapka 5.

3.5.2. Budownictwo mieszkaniowe

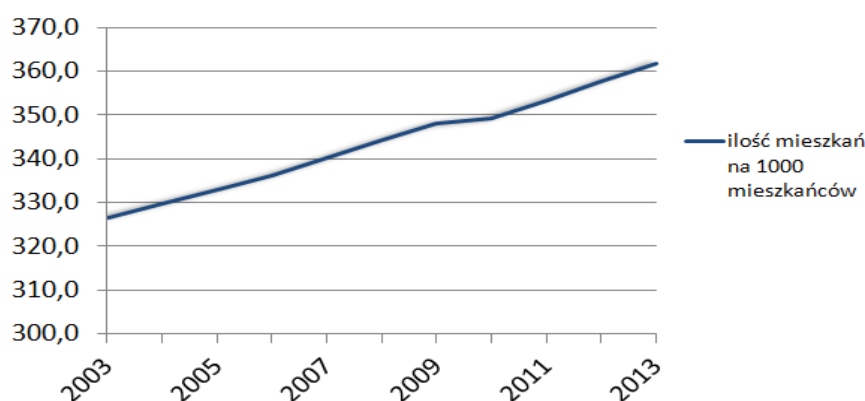
W województwie podlaskim w 2007 r. przekazano do użytkowania 4,0 tys. mieszkań, 5,0 tys. w 2008 r., 4,3 tys. w 2010 r. i 4,2 tys. w 2014. W przeliczeniu na 1000 ludności liczba mieszkań oddanych do użytku wyniosła: 2000 r. – 3,1; 2007 r. – 3,3; 2008 r. – 4,2; 2010 r. – 3,6 i 2014 r. – 3,5. Są to wskaźniki zbliżone do wielkości ogólnokrajowych (2007 r. – 3,5; 2008 r. – 4,3; 2010 r. – 3,6; 2014 r. – 3,5), z tym że w miastach były one nieco wyższe niż średnio w kraju. W latach 2000–2014 oddano do użytkowania 58,1 tys. mieszkań, z czego najwięcej w Białymstoku (24,8 tys., tj. 43% ogólnej liczby mieszkań), w pow. białostockim (10,0 tys.) oraz w Łomży i Suwałkach (łącznie 6,8 tys., tj. 11,7%). Najmniej, ca 40 – 50 mieszkań, przybywało rocznie w powiatach monieckim i sejneńskim. Do gmin o względnie dużej intensywności budownictwa można zaliczyć zaledwie kilka leżących wokół Białegostoku (Choroszcz, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Supraśl, Turośń Kościelna, Wasilków i Zabłudów), Augustowa (Nowinka i Płaska) oraz gminy wiejskie Łomża i Suwałki. W strefach podmiejskich głównych miast regionu intensywność budownictwa w wielu wsiach jest wyższa niż w miastach.

W strukturze własnościowej budownictwa mieszkaniowego oddanego do użytkowania w 2000 r. udział spółdzielni mieszkaniowych stanowił 35%, budownictwa indywidualnego – 28% i budownictwa deweloperów – 29%. Natomiast w 2014 r. udział deweloperów wyniósł 45,9% a inwestorów indywidualnych 51,1%.

3.5.3. Potrzeby mieszkaniowe

Ponieważ szacowanie przyszłych potrzeb mieszkaniowych jest problemem bardzo złożonym, posłużono się wskaźnikiem najprostszym, określającym przeciętną ilość mieszkań na 1000 mieszkańców. W UE-15, gdzie nie występuje problem braku mieszkań, wskaźnik ten w większości krajów kształtuje się na poziomie 450–500. Przyjmując teoretyczny poziom nasycenia – 400 mieszkań na 1000 ludności, niedobór mieszkań w regionie szacowany w roku 2013 wynosił ca 37 tys. Kształtowanie się wielkości niedoboru mieszkań przedstawia wykres. Niedobór ten (z uwzględnieniem konieczności wymiany części zasobów) będzie się zmniejszał zarówno w wyniku realizacji nowych mieszkań, jak i prognozowanego zmniejszania się zaludnienia w województwie.

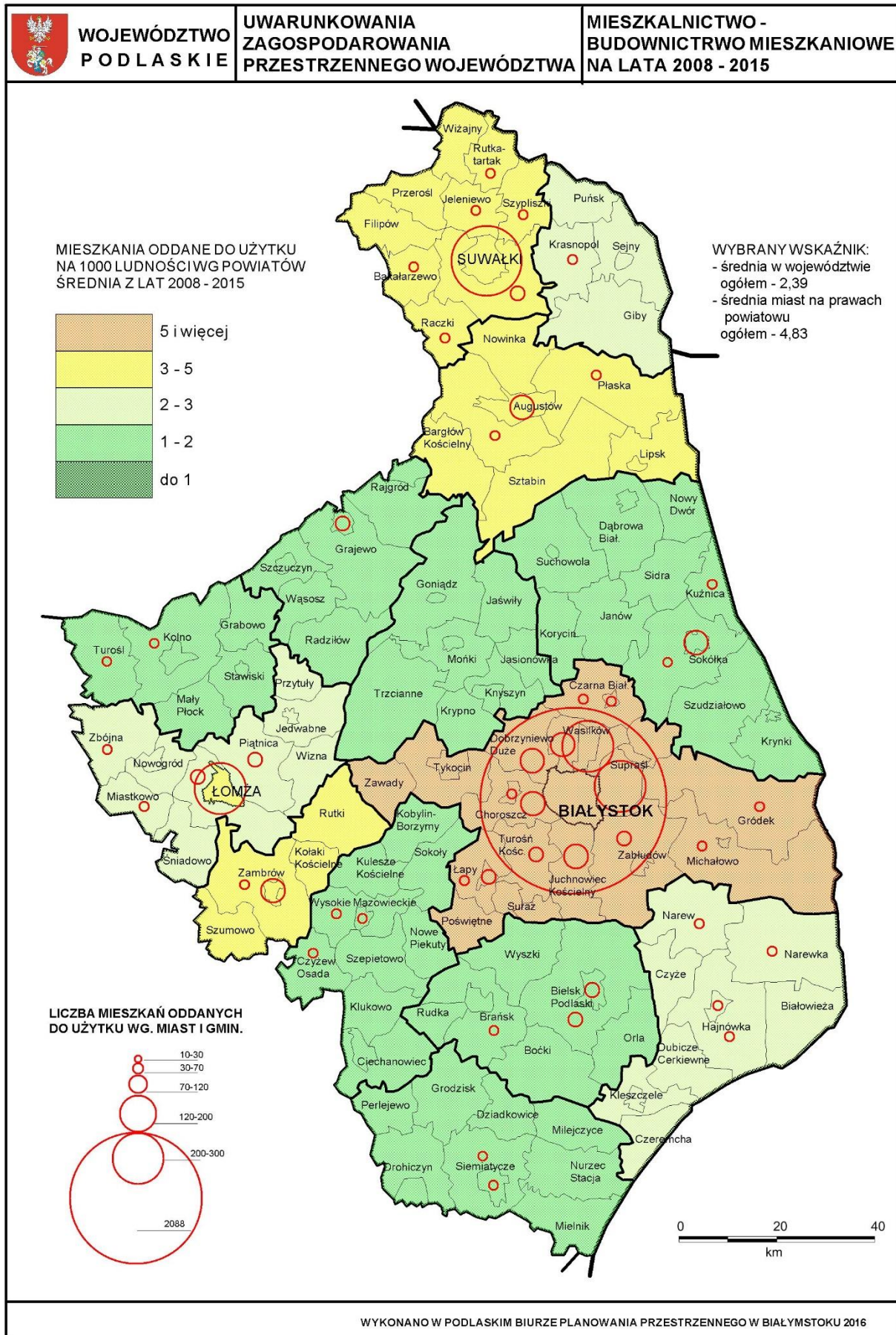
Wykr. 1. Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców w latach 2003–2013

Źródło: GUS

Uwzględniając powyższe szacunki niedoborów mieszkaniowych (bez wymiany zasobów) oraz rozmiary budownictwa (ca 4,4 tys. mieszkań średnio rocznie w latach 2007–2014) problem nasycenia mieszkaniem rozwiązać można w perspektywie najbliższych 10–15 lat.

Mapka 6.

Do ważnych barier rozwoju mieszkalnictwa w województwie podlaskim należą:

- wysokie, nie zawsze uzasadnione ceny gruntów budowlanych mieszkaniowych, zwłaszcza w największych miastach i ich strefach podmiejskich,
- braki w stosunku do potrzeb uzbrojonych komunalnych terenów mieszkaniowych,
- nienadążanie z wyposażeniem terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w infrastrukturę komunikacyjną, techniczną i społeczną.

Rozwój sektora mieszkaniowego jest ważnym elementem poprawy warunków życia i stabilizacji zaludnienia oraz rozwoju regionu.

3.6. Gospodarka

3.6.1. Ogólny poziom rozwoju gospodarczego regionu

Województwo podlaskie wytworzyło w 2013 r. 2,3% produktu krajowego brutto. Jest to wskaźnik dużo niższy w proporcji do udziału w powierzchni (6,5%) i liczbie ludności kraju (3,1%). Ogólny niski poziom rozwoju gospodarczego potwierdzają:

- wartość produktu brutto na 1 mieszkańca (31,4 tys. zł, tj. 72,8% poziomu krajowego),
- niski udział przemysłu w wartości dodanej (województwo – 19,9%, Polska – 25,6%).

W strukturze gospodarki województwa udział rolnictwa w 2012 r. wynosił 31,9% ogółu pracujących, podczas gdy w Polsce 17,2%.

Wydajność gospodarki województwa, mierzona wskaźnikiem wartości dodanej brutto na jednego pracującego, należy do najniższych w kraju (13 miejsce) i stanowi ca 78% średniej krajowej, zwłaszcza że rolnictwo jest sektorem niskodochodowym.

Wzrost wydajności pracy i wzrost zatrudnienia wymaga przesunięcia części siły roboczej z rolnictwa do sektorów wysokoefektywnych oraz zwiększenia zatrudnienia na wsi w specjalistycznej, efektywnej i pracochłonnej produkcji rolniczej–roślinnej lub hodowlanej oraz zawodach pozarolniczych. Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w systemie REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców jest niższa niż średnio w kraju, w województwie w 2014 r. 825, w Polsce – 1071. W latach 2000–2014 dystans do średniej krajowej nieznacznie powiększył się.

Niski poziom rozwoju gospodarczego województwa dokumentują także:

- wskaźnik nakładów inwestycyjnych na mieszkańca (woj. – 4610 zł, kraj – 6004 zł),
- niski stopień uczestnictwa w wymianie międzynarodowej,
- niski poziom nakładów na działalność innowacyjną w przemyśle,
- niewielkie zatrudnienie w działalności badawczo-rozwojowej (B+R) – 3,4 osoby na 1000 aktywnych zawodowo (Polska – 5,2).

Syntetyczny wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową uszeregował województwo podlaskie w 2014 r. na ostatnim miejscu w kraju. Przesądziły o tym m.in.: małe zasoby pracy przy niskiej ich jakości, niski poziom rozwoju infrastruktury gospodarczej i społecznej, niska aktywność województwa wobec inwestorów oraz słaba dostępność transportowa.

3.6.2. Przedsiębiorczość

Liczba prywatnych podmiotów gospodarczych województwa w okresie kilkunastu lat wzrosła około trzykrotnie, ich udział w liczbie ogółem stanowi 96,8% (Polska – 97,0%).

Firmy najmniejsze (mikroprzedsiębiorstwa), w których liczba pracujących nie przekracza 9 osób stanowią ponad 95% ogółu przedsiębiorstw, firmy małe (10–49 pracujących) 3,9%, średnie (50–249 osób) – 0,8%, a firmy duże (ponad 250 pracowników) – ok. 0,1%. Zmiany struktury podmiotów gospodarki narodowej w województwie w latach 2000–2014 przedstawia tabela 2.

Tab. 2. Podmioty gospodarki narodowej w województwie w latach 2000–2014

Wyszczególnienie	2000	2005	2010	2014	2000	2005	2010	2014
	Liczba				Struktura w %			
Ogółem	85 845	88 915	91 876	98339	100	100	100	100
Sektor publiczny	2 714	3 183	3 065	3125	3,2	3,6	3,3	3,2
Sektor prywatny	83 131	85 732	88 811	95214	96,8	96,4	96,7	96,8
	w tym m.in.:							
Przeds. państwowe	70	23	2	1	0,1	0,0	0,0	0,0
Spółki handlowe	2 376	3 698	4 492	5942	2,8	4,2	4,9	6,0
Spółki cywilne	6 565	4 509	4 675	5025	7,6	5,1	5,1	5,1
Spółdzielnie	560	525	474	500	0,7	0,6	0,5	0,5
Fundacje	80	134	213	416	0,1	0,2	0,2	0,4
Stow. i organizacje społeczne	1 725	2 492	2 924	3349	2,0	2,8	3,2	3,4
Osoby fiz. prowadzące działalność gospodarczą	70 324	72 071	73 083	75930	81,9	81,1	79,5	77,2
Inne	4072	5463	6014	7176	4,7	6,1	6,5	7,3

Źródło: GUS

Ogólna liczba podmiotów stanowi 2,4% wszystkich firm zarejestrowanych w kraju. Taki wynik plasuje region na ostatnim miejscu w rankingu wszystkich województw.

3.6.3. Rynek pracy

Współczynnik aktywności zawodowej ludności w województwie w wieku 15 lat i więcej obniżył się z 68,1% wg spisu powszechnego z 1988 r. do 55,5% w 2004 r., 54,6% w 2010 r., 55,7% w 2012 r. i 55,9% w roku 2014.

Na ogólną liczbę 467 tys. osób pracujących w 2014 r. składa się 108 tys. pracujących w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo), 111 tys. – przemysłowym (przetwórstwo przemysłowe, górnictwo, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę oraz budownictwo) i 248 tys. osób – w usługowym.

W porównaniu z wielkościami przeciętnymi w kraju sektorowa struktura zatrudnienia w województwie cechuje się:

- wysokim 23,1% udziałem pracujących w rolnictwie (Polska – 11,5%),
- niskim 23,8% udziałem zatrudnionych w sek. przemysłowym (Polska – 30,5%),
- jednym z niższych 53,1% udziałem zatrudnionych w sek. usługowym (Polska – 58%),

Tab. 3. Struktura pracujących regionu w latach 2005–2014

Sektory ekonomiczne	Liczba pracujących			Struktura	
	2005	2014		2005	2014
	w tys.	2005=100		w %	
Ogółem	430	467	108,6	100	100
Rolniczy	148	108	73,0	34,4	23,1
Przemysłowy	89	111	124,7	20,7	23,8
Usługowy	193	248	128,5	44,9	53,1

Źródło: GUS

Struktura zatrudnienia wewnątrz regionu wykazuje istotne różnice. Największy udział pracujących w rolnictwie występuje w powiatach: łomżyńskim, suwalskim, kolneńskim, monieckim i sejneńskim (powyżej 70%). Odsetek pracujących w sektorze przemysłowym w miastach na prawach powiatu wynosi: w Suwałkach – 37,2%, Białymstoku – 21,8% i Łomży – 21,2%. Jego najwyższą wartością cechują się powiaty: hajnowski, bielski i zambrowski, a najmniejszą – sejneński, moniecki i kolneński.

Rozmieszczenie usług związane jest z hierarchią ośrodków sieci osadniczej. Pod tym względem najwyższą pozycję zajmują główne ośrodki miejskie. W 2010 r. udział pracujących w sektorze usługowym wynosił: w Białymstoku – 74,7%, Łomży – 70,9% i Suwałkach – 57,1%.

Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy w 2014 r. wyniosła 60,4 tys. i była niższa w porównaniu ze stanem z 2005 r. o 12,8 tys., tj. o 17,5%, w porównaniu z kulminacją w 2001 r. (86,5 tys.) o 30,2%. W ubiegłych latach stopa bezrobocia w województwie kształtowała się przeważnie na poziomie nieco niższym niż średnio w kraju i wynosiła: w 2000 r. – 13,8%, 2005 r. – 15,6% i 2008 r. – 9,7%. Od roku 2009 stopa bezrobocia w województwie kształtuje się na wyższym poziomie niż średnio w kraju, osiągając 13,1% w 2014 roku (kraj 11,5%). Najniższą stopą bezrobocia charakteryzują się powiaty: suwalski, wysokomazowiecki, bielski i siemiatycki, zaś najwyższą: grajewski, sejneński i kolneński.

Stosunkowo niska w układzie wojewódzkim stopa bezrobocia na Podlasiu wynika ze skoncentrowana części zasobów pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Najniższym bezrobociem odznaczają się obszary regionu o najmniejszych przyrostach ludności w wieku produkcyjnym i największej zagranicznej emigracji zarobkowej.

3.6.4. Przemysł i rejon jego koncentracji

Województwo podlaskie, należące do najmniej uprzemysłowionych w kraju, ma najniższy udział w liczbie pracujących w przemyśle, wartości środków trwałych oraz nakładach inwestycyjnych i na działalność innowacyjną. Mimo to jego udział w tworzeniu PKB w woj. podlaskim jest nadal wysoki i wynosi 19,9% (w 2000 r. – 19,3%). W największych miastach województwa i kilku gminach przemysł odgrywa ważną rolę i może ją odgrywać nadal.

W latach 2000–2013 potencjał przemysłowy regionu wyrażony wartością produkcji sprzedanej powiększył się ponad dwukrotnie. Nastąpiły także zmiany w jego strukturze gałęziowej w kierunku zmniejszenia dominacji przemysłu rolno-spożywczego.

Tab. 4. Zatrudnienie i produkcja sprzedana przemysłu w latach 2000-2013

Wyszczególnienie	Przeciętne zatrudnienie			Produkcja sprzedana		
	2000	2013		2000	2013	
	w tys.		2000=100	w mln zł		2000=100
Ogółem	51,5	46,2	89,7	7 481,9	19 711,0	263,4
sektor publiczny	13,0	3,5	26,9	1 605,4	870,1	54,2
sektor prywatny	38,5	42,6	110,6	5 876,5	18 840,9	320,6
Górnictwo	0,4	0,7	175,0	62,2	212,7	342,0
Przetwórstwo przemysłowe	45,9	41,6	90,6	6 700,3	18 486,7	275,9
Pozostałe działy	5,2	3,9	78,0	719,4	1011,6	140,6

Źródło: GUS

Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. Działalność przemysłową w regionie prowadziło w 2013 r. 8532 podmiotów gospodarczych, w tym 6672 osób fizycznych, 1109 spółek handlowych, 656 spółek

cywilnych i 51 spółdzielni. Najwięcej podmiotów gospodarczych zaliczanych do działu przemysł zarejestrowano w: Białymstoku – 2315, Suwałkach – 590, Łomży – 539, Hajnówce – 253 i Augustowie – 242. W większości są to zakłady małe osób fizycznych, uzupełniające sieć kilkudziesięciu największych firm o przychodach rocznych przekraczających 50 mln zł. W strukturze gałęziowej przemysłu zasadniczą pozycję zajmuje produkcja i przetwórstwo artykułów spożywczych (przemysł mleczarski, owocowo-warzywny, tytoniowy, piwowarski, spirytusowy, młynarski) skoncentrowane głównie w Białymstoku, Suwałkach, Augustowie, Grajewie, Wysokiem Mazowieckiem, Łomży, Bielsku Podlaskim i Hajnówce. Malejącą rolę odgrywa przemysł lekki. Na liście 100 największych firm województwa w 2013 r. znalazł się tylko jeden zakład reprezentujący tę gałąź przemysłu, tj. Fabryka Dywanów „Agnella”. Na znaczeniu zyskał przemysł drzewny i meblarski rozwijający się w oparciu o lokalną bazę surowcową. Największe zakłady pozysku i przerobu materiałów drzewnych znajdują się w Grajewie, Sokółce, Białymstoku i gminie Orla, a zakłady meblarskie – w Hajnówce, Białymstoku, Suwałkach i Łomży. Nastąpiło zmniejszenie znaczenia przemysłu elektromaszynowego w wyniku likwidacji kilku znaczących przedsiębiorstw (FMR w Czarnej Białostockiej, KZKS w Białymstoku, ZNTK w Łapach), a w większości nastąpił spadek zatrudnienia i wielkości produkcji. Jest to zjawisko niekorzystne ze względu na ich znaczący majątek trwały, tradycje oraz zasoby kadr kwalifikowanych. Obecnie największymi regionalnymi ośrodkami przemysłu metalowego i maszynowego są: Białystok, Suwałki i Narew. Pomimo niskiego uprzemysłowienia i niekorzystnych tendencji transformacji, infrastruktura przemysłu systematycznie powiększa się. W latach 2012–2013 w woj. podlaskim zrealizowano około 280 obiektów przemysłowych i magazynowych (powierzchnia użytkowa budynków zrealizowanych w roku 2012 wyniosła ca 145 974 m²).

3.6.5. Specjalne strefy ekonomiczne i tereny inwestycyjne

W województwie podlaskim istnieje Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna z 12 podstrefami o łącznej powierzchni 396,74 ha, z 41 firmami, 3926 miejscami pracy i zainwestowanymi nakładami w wysokości 1,426 mln zł. Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna utworzona w 1996 r., początkowo składała się z trzech podstref: suwalskiej, elckiej i gołdapskiej, w tym o pow. 160,3 ha w podstrefie suwalskiej, zaś po 2000 r. została zmniejszona do 116,2 ha, a w 2016 zwiększona do 164,8 ha. W roku 2005 utworzono podstrefę w Grajewie o pow. 10,9 ha, w 2008 r. podstrefę białostocką o pow. 29,9 ha, w 2013 r. łomżyńską o pow. 7,7 ha., a w roku 2015 podstrefy w: Bielsku Podlaskim o pow. 5,30 ha, Czyżewie o pow. 6,91 ha, Hajnówce o pow. 3,14 ha, Narewce o pow. 29,31 ha, Nowogrodzie o pow. 25,99 ha, Sejnach o pow. 3,90 ha, Siemiatyczach o pow. 10,23 ha, Szczuczynie o pow. 11,95 ha i Zabłudowie o pow. 13,00 ha, oraz powiększono podstrefy w Białymstoku o pow. 64,38 ha, Grajewie o pow. 9,34 ha, a także w Suwałkach o pow. 46,40 ha. Zestawienie powierzchni Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej i jej podstref, z trwającym lub rozpoczętym procesem zagospodarowania, przedstawia tabela 5.

Tab. 5. Podstrefy SSSE

Podstrefy	Wyszczególnienie			
	Powierzchnia terenu (w ha)	Ilość firm	lp. utworzonych miejsc pracy	Nakłady inwestycyjne (mln zł)
Suwałki	164, 8015	30	2 843	651 874 513
Białystok	94,2779	9	950	380 678 032
Grajewo	20,2437	1	133	392 863 595
Łomża	7, 6884	1	0	957 508

Źródło: dane z SSSE z 2016r.

Utworzono także podstrefę Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na terenach poprzemysłowych w Łapach o pow. 24,15 ha, sukcesywnie doposażaną w infrastrukturę. Liderami przemian gospodarczych są parki naukowo-technologiczne w zakresie nowych technologii, innowacyjności i współpracy przemysłu z uczelniami oraz parki przemysłowe. Zrealizowany został Białostocki Park Naukowo-Technologiczny (26,5 ha), Park Naukowo-Technologiczny Polska-Wschód w Suwałkach (8,5 ha), Zambrowski Park Przemysłowy (4,1 ha), Podlaski Park Przemysłowy w Czarnej Białostockiej (6,3 ha) oraz Park Przemysłowy w Łomży Sp. z o.o. (1,5 ha).

Samorządy, realizując politykę rozwoju lokalnego, dążą do podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej swoich gmin poprzez przygotowanie terenów dla działalności gospodarczej, mających m.in.: uregulowany status prawny, dobry dostęp do dróg publicznych i wyposażenie w podstawowe media. Najwięcej terenów pod inwestycje gospodarczo-produkcyjne i usługowe przygotowano w Białymstoku i miejscowościach podmiejskich: Choroszczy, Łapach, Wasilkowie, Markowszczyźnie, Czarnej Białostockiej i Juchnowcu Kościelnym oraz w Suwałkach, Kleszczelach i Grajewie. Tereny te typu, greenfield, w większości wymagają jednak poniesienia znacznych nakładów ze strony samorządów na infrastrukturę.

3.6.6. Centra handlowe i handlowo-usługowe

W strukturze przestrzennej większych jednostek osadniczych rosnące znaczenie mają duże targowiska, centra handlowe i handlowo-usługowe oraz obiekty magazynowe i centra logistyczne. W roku 2014 było w województwie 81 targowisk o powierzchni łącznej ca 854 tys. m². Na 1. targowisko przypada średnio około 1,1 ha powierzchni. Większość z nich to targowiska lokalne. Drugą kategorię stanowią targowiska obsługujące handel międzynarodowy z Litwą, Białorusią i Rosją. Zlokalizowane głównie w Białymstoku (5 o łącznej powierzchni ca 14,7 ha) i Suwałkach (2 – 6,4 ha). W 2014 r. było w województwie 10 363 sklepów i stacji paliw, w tym zdecydowana większość sklepów najmniejszych o powierzchni sprzedażowej poniżej 100 m². Od roku 2008 ubyło ponad 1 000 sklepów, głównie małych, oraz tradycyjnych domów handlowych i towarowych.

Spośród 319 sklepów, o powierzchni sprzedażowej powyżej 400 m², większość stanowiły sklepy o powierzchni 400–2 499 m² (głównie supermarkety), zaś 18 – o powierzchni 2 500 m² i większej (głównie hipermarkety). Sieć wielkopowierzchniowych obiektów handlowych w woj. podlaskim stanowiły w 2014 r.: 3 domy towarowe, 11 domów handlowych, 198 supermarketów i 10 hipermarketów pełniących głównie funkcję handlową. W ostatnich latach nastąpił gwałtowny rozwój wielkopowierzchniowych centrów handlowych w Białymstoku, które na trwałe zmieniły zasady handlu detalicznego w mieście. Aktualnie funkcjonują w Białymstoku 4 centra handlowo-usługowe i 9 galerii. W 2010 r. do użytku zostało przekazane centrum handlowo-rozrywkowe w Suwałkach o pow. około 20 tys. m². Obiekty tego typu znajdują się również w Łomży (Galeria Veneda, Galeria Łomża i Galeria Narew), w Bielsku Podlaskim (Centrum Zakupów) oraz w Hajnówce (Galeria Hajnówka i Galeria Leśna). Nowe trendy w rozwoju handlu wymuszają także budowę obiektów magazynowych i centrów logistycznych, magazynów wewnątrz miast, głównie dla firm usługowych i produkcyjnych, oraz na ich obrzeżach dla większych firm dystrybucyjnych oraz logistycznych.

W latach 2010–2012 liczba zamkniętych magazynów handlowych w województwie spadła z 721 do 709, a ich powierzchnia składowa wzrosła z 620 tys. m² do 658, 5 tys. m².

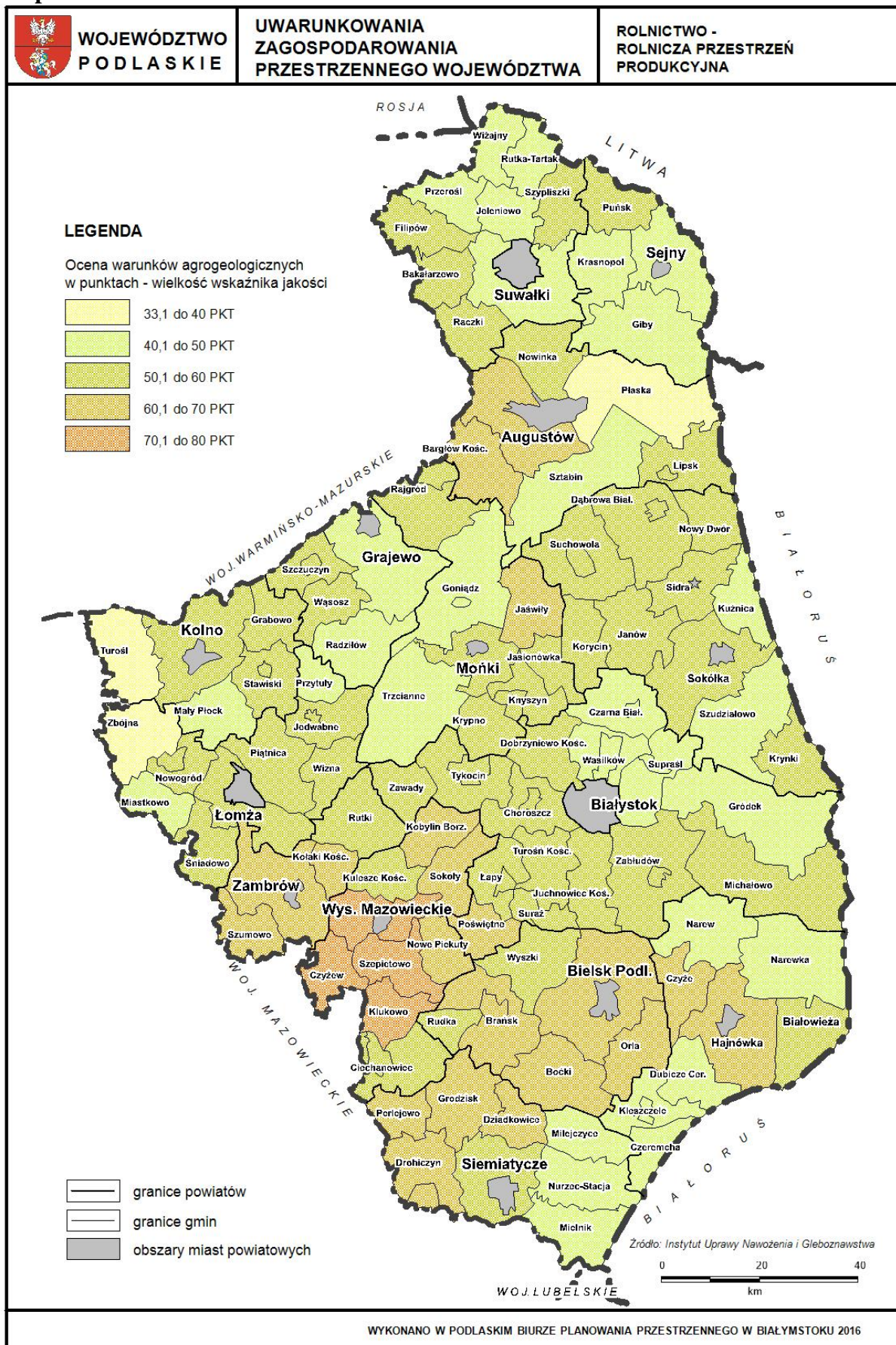
Udział woj. podlaskiego w liczbie magazynów w kraju wynosi ca 2,7%, a w powierzchni składowej – ca 3,4%. Jak dotąd brak jest w regionie dużego centrum logistycznego, które mogłoby przyczynić się np. do powstania większego kompleksu działalności gospodarczej lub utworzyć załączek nowego klastra gospodarczego.

3.6.7. Rolnictwo i gospodarka żywnościowa

3.6.7.1. Uwarunkowania przyrodnicze produkcji rolnej są w województwie podlaskim gorsze niż przeciętnie w kraju, zarówno pod względem jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, jak i cech agroklimatu, a przedstawiają się następująco:

- a) szczegółowa charakterystyka gleb, struktury bonitacyjnej i przydatności rolniczej gruntów zawarta jest w punkcie 3.7.1.5.,
- b) wskaźnik bonitacji agroklimatu jest niższy niż w kraju i wynosi 7,5 (kraj 9,9) – co ogranicza dobór roślin uprawnych i plony,
- c) warunki wodne – ze względu na dominację gleb utworzonych z piasków (około 76% ogółu gleb) są generalnie niekorzystne. Obok gleb niedostatecznie uwilgotnionych występuje również sporo gleb podmokłych. Ogólne potrzeby melioracji użytków rolnych na terenie województwa wynoszą 603 750 ha, czyli dotyczą 54,5% powierzchni użytków rolnych, w tym grunty orne 324 800 ha i użytki zielone 278 950 ha. W województwie podlaskim występują urządzenia melioracyjne na powierzchni ok. 360 tys. ha, co stanowi ok. 30% całkowitej powierzchni użytków rolnych. Zaspokojenie potrzeb melioracyjnych zrealizowano dotychczas w ok 60%. Najwyższy odsetek zmeliorowanych użytków rolnych występuje na terenie powiatów: zambrowskiego – 92%, wysokomazowieckiego – 77%, grajewskiego – 74%, najniższy na terenie powiatów: suwalskiego – 35%, sokólskiego – 37% i łomżyńskiego – 42%.
- d) wskaźnik bonitacji rzeźby terenu zbliżony jest do średniego krajowego i w około 90% jest korzystny i bardzo korzystny do upraw. Tylko w części powiatów suwalskiego i sejneńskiego nadmierne urzeźbienie może utrudniać gospodarowanie,
- e) ogólny wskaźnik jakości przyrodniczych warunków rolnictwa wynosi dla woj. podlaskiego 54,3 pkt (kraj 66,6 pkt). W województwie prawie całkowicie brak jest gleb bardzo dobrych (klasy I i II), a udział gleb dobrych (klasy IIIa i IIIb) wynosi tylko 8%. Gleby średnie (klasy IVa i IVb) stanowią łącznie 48%, słabe (klasa V) 27%, a najslabsze (klasy VI i VIz) 18% ogółu gruntów ornych województwa. W niektórych gminach udział gruntów najslabszych przekracza 90%. Również warunki klimatyczne województwa, z uwagi na niższe temperatury i znacznie krótszy okres wegetacji, są mniej korzystne w niektórych jego częściach. Najbardziej korzystne warunki produkcji rolnej posiadają powiaty: wysokomazowiecki, zambrowski oraz bielski, a najmniej: sejneński, suwalski oraz kolneński i grajewski,
- f) odłogi i ugory zajmują w województwie 22 640 ha, co stanowi 1,86% użytków rolnych,
- g) zróżnicowanie warunków przyrodniczych dla rolnictwa w przestrzeni województwa jest znaczne. Południowa jego część, powiaty: zambrowski, bielski, wysokomazowiecki i siemiatycki oraz zachodnia część powiatu augustowskiego posiadają korzystne warunki do upraw roślin intensywnych oraz przemysłowych. Na pozostałym obszarze dominuje uprawa żyta i ziemniaków (szczególnie w powiatach: łomżyńskim i monieckim). Znaczna powierzchnia gleb kompleksu 5 – żytniego dobrego stwarza możliwość zwiększenia powierzchni upraw pszenżyta, mającego dotychczas mały udział w strukturze zasiewów, oraz zwiększenia arealu intensywnych gatunków zbóż – pszenicy i jęczmienia.

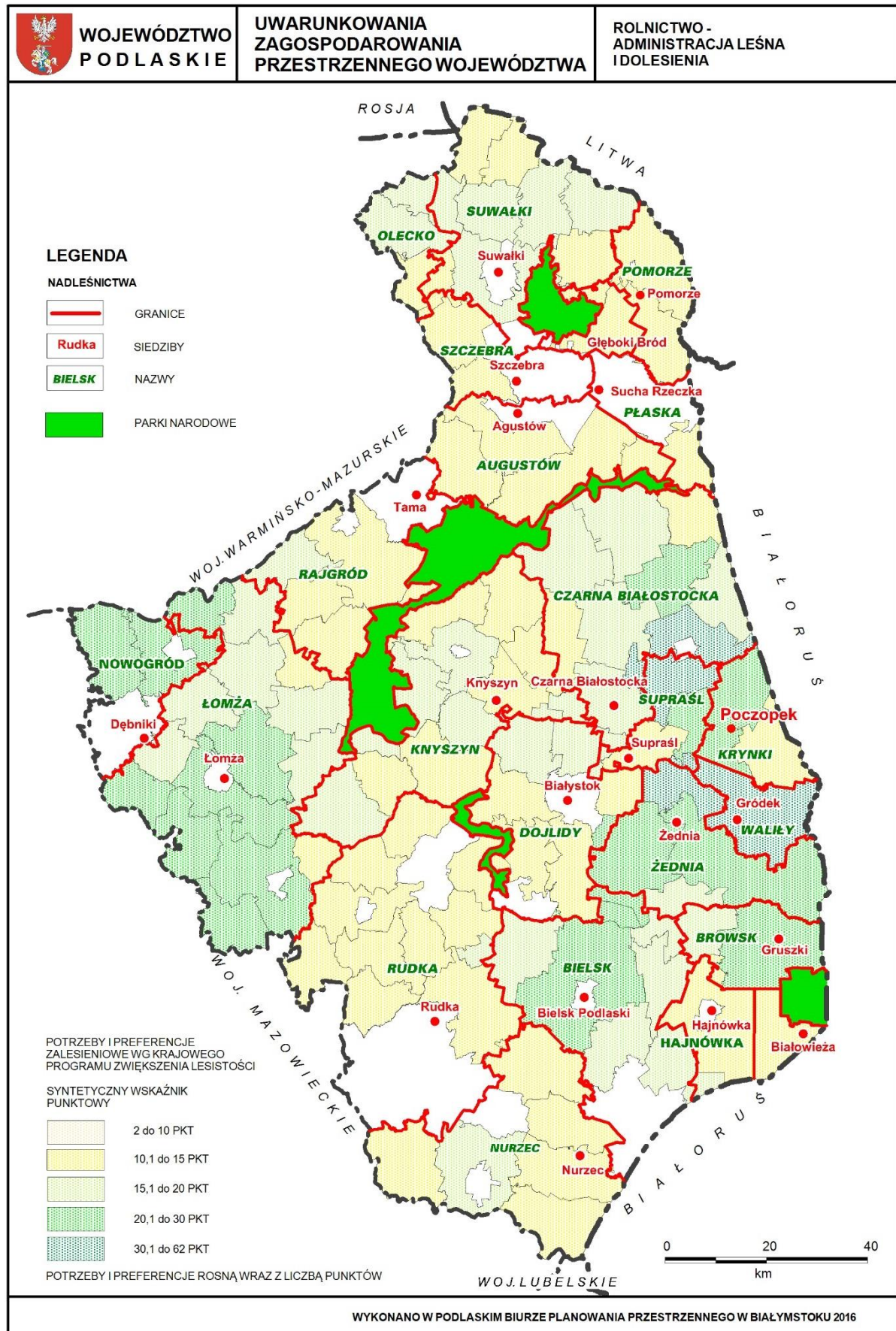
Mapka 7.

3.6.7.2. Struktura agrarna województwa przedstawia się następująco:

- a) powierzchnia użytków rolnych wynosi ca 1 215 435 ha, tj. 60,21% powierzchni ogólnej województwa (kraj ca 18 716 486 ha, tj. 59,86%),
- b) grunty orne zajmują ca 771 371 ha, tj. ca 63,46% użytków rolnych (kraj ca 13 818 287 ha, tj. 73,83%),
- c) użytki zielone zajmują ca 400 240 ha, tj. ca 32,93% użytków rolnych (kraj ca 3 873 137 ha, tj. 20,69%),
- d) najwyższy udział gruntów ornych w ogólnej pow. użytków rolnych mają powiaty: wysokomazowiecki, siemiatycki, sejneński i suwalski,
- e) najwyższy udział użytków zielonych w ogólnej pow. użytków rolnych mają powiaty: augustowski, bielski, grajewski, hajnowski i moniecki,
- f) w czerwcu 2014 r. ogólna powierzchnia gruntów w gospodarstwach rolnych w województwie podlaskim wynosiła 1 264,6 tys. ha i była o 7,8 tys. ha (o 0,6%) większa od zanotowanej rok wcześniej. Udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych wyniósł 85,2% i w porównaniu z rokiem poprzednim zmniejszył się o 0,3%. Dominujące w województwie podlaskim gospodarstwa indywidualne posiadały w użytkowaniu 1 248,0 tys. ha, tj. 98,7% ogólnej powierzchni gruntów w gospodarstwach rolnych, w tym 1 063,0 tys. ha użytków rolnych, co stanowiło 98,6% użytków rolnych znajdujących się w zasobach gospodarstw rolnych,
- g) Agencja Nieruchomości Rolnych posiadała wg stanu na 30.06.2014 r. – ca 34 572 ha gruntów, w tym użytków rolnych 29 479 ha – najwięcej w powiatach: białostockim, hajnowskim, bielskim, sokólskim i zambrowskim,
- h) struktura obszarowa gospodarstw rolnych ulega sukcesywnym zmianom. Zmniejsza się ilość gospodarstw do 2 ha – 8,5% ogółu (kraj 21,8%), gospodarstwa w grupie 2–10 ha stanowią 44,5% (kraj 54%), natomiast najwięcej jest gospodarstw średnich w grupie 10–50 ha, które stanowią 44,7% (kraj 22%). Gospodarstwa powyżej 50 ha stanowią 2,3% (kraj 2,2%). Struktura obszarowa gospodarstw rolnych Podlasia jest korzystniejsza niż krajowa,
- i) średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie rolnym w województwie wynosi 12,24 ha (kraj 10,48 ha),
- j) potrzeby poprawy rozłogu gruntów w procesie scaleniowo-wymiennym szacuje się w województwie w zakresie scaleń koniecznych na ca 137 120 ha (kraj 1 406 641 ha) przy średniorocznym ich wykonaniu w województwie na powierzchni ca 955 ha (kraj 13 628 ha), a scaleń koniecznych na ca 608 029 ha (kraj 7 077 571 ha),
- k) na 1 mieszkańca województwa przypada 1,01 ha użytków rolnych, co plasuje województwo w czołówce kraju.

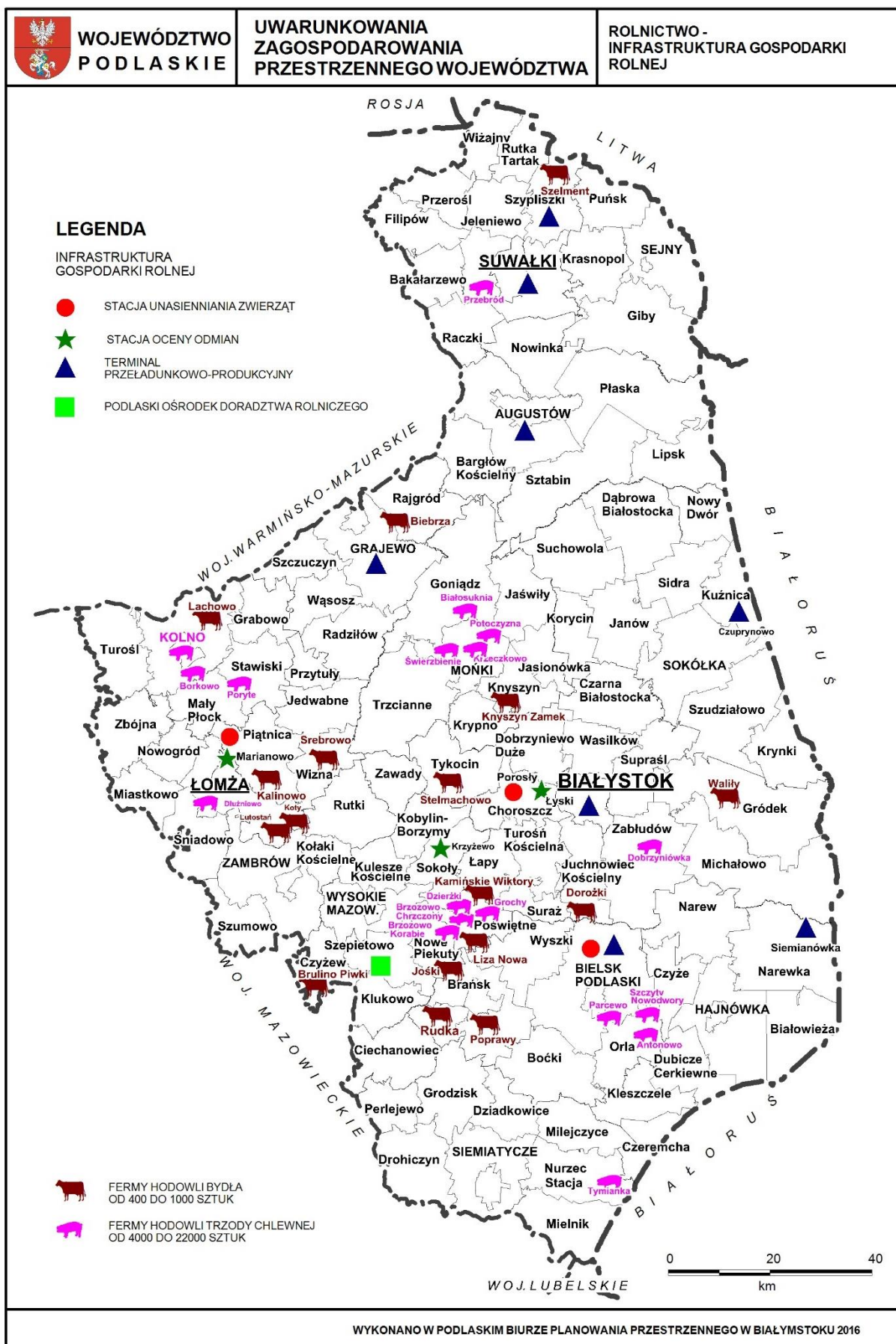
Mapka 8.

3.6.7.3. Produkcyjność rolnictwa podlaskiego, mimo niekorzystnych warunków przyrodniczych, jest stosunkowo wysoka. Produkcja w gospodarstwach indywidualnych ma charakter generalnie mieszany. W roku 2012 produkcja globalna wynosiła 31,3% roślinna, a 68,7% zwierzęca. Struktura produkcyjna i tendencje rolnictwa podlaskiego:

- a) towarowa produkcja zwierzęca w 2012 r. stanowiła 88,2% (kraj 58,7%) sprzedaży produktów rolnych, szczególnie mleko – 49,6% (kraj 35,5%), którego produkcja 2 067 l/ha jest najwyższa w kraju,
- b) stan pogłowia zwierząt przedstawiał się następująco: bydło 89,1 szt./100 ha użytków rolnych (kraj 42,0), w tym krowy 43,7 szt. (kraj 18,0 szt.), trzoda chlewna 32,7 szt./100 ha (kraj 71,0 szt.), w tym lochy 3 szt. (kraj 6,2 szt.), owce 2 szt./100 ha (kraj 1,6 szt.), konie 1,9 szt./100 ha (kraj 1,6 szt.),
- c) narasta koncentracja chowu bydła mlecznego – ponad 64% krów utrzymuje się w stadach powyżej 5 sztuk (kraj ca 40%) i coraz więcej gospodarstw specjalizuje się w produkcji mleka – zwłaszcza w zachodniej części województwa,
- d) produkcja żywca wieprzowego o systematycznej poprawie „mięsności” jest drugim ważnym kierunkiem produkcji zwierzęcej w województwie,
- e) struktura upraw zbóż w roku 2014 przedstawia się następująco: mieszanki zbożowe – 38,5%, pszenżyto – 18%, pszenica – 10,4%, owies – 10,3%, żyto – 10,0%, kukurydza na paszę – 7,2%, jęczmień – 4,4%, gryka – 1,2%. W ogólnej zasiewów ziemniaki stanowią 1,6%, pastewne 24,9%.
- f) w 2014 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, w strukturze zasiewów zbóż odnotowano wzrost udziału: kukurydzy na ziarno (o 2,6%), pszenżyta jarego (o 1,0%), owsa (o 0,9%), mieszanek zbożowych ozimych (o 0,7%), pszenicy ozimej i jarej (po 0,5%), gryki, prosa i innych zbożowych (o 0,4%), jęczmienia jarego (o 0,3%), natomiast spadek dotyczył żyta (o 3,8%), mieszanek zbożowych jarych (o 2,3%), pszenżyta ozimego (o 0,6%) oraz jęczmienia ozimego (o 0,2%). Plony zbóż ogółem w 2014 r. osiągnęły 32,7 dt z 1h i wzrosły o 9% w porównaniu z poprzednim rokiem. W 2014 roku., podobnie jak w latach poprzednich, plony wszystkich gatunków zbóż w województwie podlaskim były niższe od uzyskanych średnio w kraju.
- g) po dużym wzroście areалу uprawy ziemniaków zanotowanym w 2013 roku, w 2014 r. uległ on ponownemu zmniejszeniu. W omawianym roku ziemniaki zasadzono na powierzchni 10,6 tys. ha, czyli aż o 55,6% mniejszej niż przed rokiem. W strukturze zasiewów ziemniaki zajmowały 1,6% wobec 3,8% w 2013 r.
- h) ograniczenie nawożenia mineralnego zmniejsza wydajność produkcji roślinnej, ale podnosi jej jakość ekologiczną. Plony zbóż w 2014 r. były poniżej średniej krajowej.

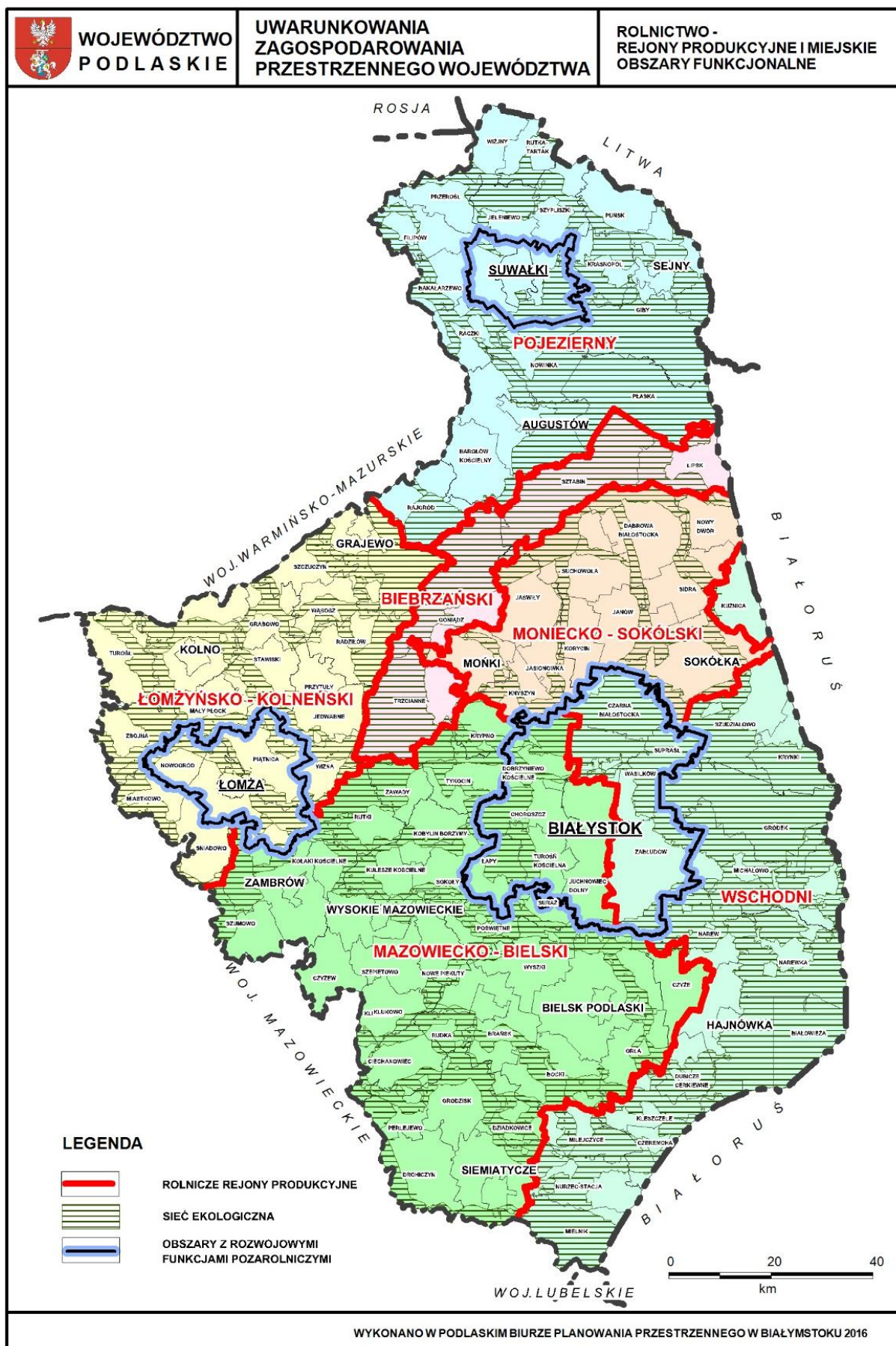
Mapka 9.

Rejony produkcyjne (6), uwzględniające uwarunkowania przyrodniczo-organizacyjne oraz możliwości produkcji rolnej przyjazne środowisku naturalnemu, ustalone w oparciu o opracowaną przez Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach charakterystykę rolniczą obszaru województwa, to:

- a) **rejon mazowiecko-bielski**, mający najwyższą jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej i intensywność produkcji rolnej w województwie, z niewielkim udziałem obszarów chronionych o korzystnej strukturze obszarowej gospodarstw rolnych, z dobrze rozwiniętą produkcją roślinną, w szczególności zbóż intensywnych, warzyw i owoców oraz hodowlą bydła mlecznego i trzody chlewnej,
- b) **rejon łomżyńsko-kolneński**, mający średnią jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej i wysoką intensywność produkcji rolnej, dzięki dobrze rozwiniętej hodowli bydła mlecznego i tuczu trzody chlewnej, z dobrze zagospodarowanymi użytkami rolnymi i ca 10% udziałem lasów i obszarów chronionych. Charakteryzuje się on również rozwiniętą produkcją upraw przemysłowych ziemniaków i rzepaku dla istniejącego na tym obszarze przemysłu rolno-spożywczego. W rejonie tym, w szczególności w obszarach chronionych, realizowany jest program rolnośrodowiskowy, polegający na pomocy finansowej dla gospodarstw promujących produkcję rolną opartą na metodach zgodnych z wymogami ochrony środowiska i przyrody,
- c) **rejon moniecko-sokółski**, mający średnie warunki przyrodnicze, średnią intensywność produkcji rolnej, niewielki udział obszarów chronionych oraz dość korzystną strukturę agrarną gospodarstw rolnych, w których duży udział stanowią użytki zielone. Rejon ten charakteryzuje się dobrze rozwiniętą hodowlą bydła mlecznego i trzody, której w dużej mierze jest podporządkowana produkcja roślinna i hodowla koni. Osiąga on również dobre wyniki w produkcji ziemniaków i posiada ukształtowane tradycje w uprawie truskawek, a w jego obszarach chronionych realizowany jest program rolnośrodowiskowy,
- d) **rejon biebrzański**, mający warunki przyrodnicze do produkcji rolnej gorsze niż w innych rejonach, o największej ilości obszarów chronionych (65,6%), z dużym udziałem gleb marginalnych wymagających użytkowania w Biebrzańskim Parku Narodowym. Gospodarstwa rolne rejonu posiadają niekorzystną strukturę agrarną, jednak przy dość dużym udziale użytków zielonych mają dobrze rozwinięty chów bydła mlecznego, a w ramach pakietów rolnośrodowiskowych realizowany jest między innymi program dotyczący ekstensywnych trwałych użytków zielonych,
- e) **rejon pojezierny**, bardzo zróżnicowany pod względem warunków przyrodniczych, o dużym udziale obszarów prawnie chronionych (58,8%) oraz lasów (28,2%), ze zróżnicowaną również intensywnością produkcji rolnej. W rejonie tym występuje najwięcej w stosunku do innych rejonów gospodarstw rolnych dużych, powyżej 10 ha (62,2%), i jest rozwinięty chów bydła oraz trzody. Produkcja roślinna jest podporządkowana w dużej części produkcji zwierzęcej. W południowej części obszaru uprawiane są rośliny przemysłowe, w szczególności tytoń. Atrakcyjne warunki przyrodnicze regionu (urozmaiconą rzeźbą terenu, jeziora i lasy) sprawiają, że dobrze rozwija się tu agroturystyka połączona z rolnictwem ekologicznym,
- f) **rejon wschodni**, o najniższym w stosunku do innych rejonów wskaźniku rolniczej przestrzeni produkcyjnej (49,1%), najniższej intensywności produkcji rolnej, niekorzystnej strukturze obszarowej gospodarstw rolnych (26,8% gospodarstw powyżej 10 ha). Rejon ten charakteryzuje się najwyższym udziałem lasów (49%) oraz dużym udziałem obszarów prawnie chronionych (50,2%), a dominuje w nim uprawa zbóż podstawowych i ziemniaków dla potrzeb chowu bydła i trzody. Poszczególne rejony produkcyjne przedstawia rys. 8 „Uwarunkowania rozwoju rolnictwa gospodarki żywnościowej”.

Mapka 10.

3.6.7.4. Poziom wyposażenia technicznego rolnictwa podlaskiego stale wzrasta w porównaniu do przeciętnego w kraju. Udział gospodarstw z ciągnikami w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych odnotowano w województwie podlaskim w wysokości 73,7%.

3.6.7.5. Przetwórstwo rolno-spożywcze stanowi aktualnie główną gałąź gospodarki województwa i w niektórych branżach posiada dość dobrze rozwiniętą sieć zakładów o wysokim standardzie technologicznym i sanitarnym. W województwie funkcjonują zakłady: 17 mleczarskich, częściowo połączonych w holdingi, także z zakładami z innych województw, ca 70 przetwórstwa mięsnego, 10 przetwórstwa owocowo-warzywnego, 70 młynów, 20 wytwórni i mieszalni pasz, 24 zbożowe (spichrze i elewatory), 1 przetwórstwa ziemniaczanego, 3 browary, 4 gorzelnie, 3 winiarnie i PPS. „Polmos” Białystok. Przetwórstwo rolno-spożywcze województwa cechuje się:

- a) przynależnością zakładów mleczarskich: „Mlekovita”, „Mlekpól” i OSM Piątnica do ścisłej czołówki krajowej i pierwszej dziesiątki największych eksporterów produktów mleczarskich w kraju,
- b) wysoką jakością wyrobów mięsnych i drobiowych, z których część uzyskała certyfikaty unijne oraz normy jakości ISO,
- c) koniecznością rozbudowy potencjału przetwórczego w zakresie ziemniaków, warzyw i zbóż – uzasadnioną potencjałem surowcowym województwa,
- d) rozwijającą się infrastrukturą handlu hurtowego i giełdowego artykułów rolnych – giełda rolno-towarowa w Białymstoku oraz rynki półhurtowe w Suwałkach, Fastach i Sokółce.

Sytuacja polskiego rolnictwa uległa znacznej zmianie na lepsze po wstąpieniu do Unii Europejskiej. Szereg programów pomocowych oferowanych przez UE realizowanych i finansowanych wspólnie z państwem ma na celu dostosowanie rolnictwa do standardów unijnych. Obecnie realizowany *Program Rozwoju Obszarów Wiejskich* promuje model zintegrowanego rozwoju obszarów wiejskich. W *Programie* zawarto między innymi takie działania, jak: modernizacja gospodarstw rolnych poprzez preferencyjne kredyty, programy rolnośrodowiskowe, zalesianie gruntów. Podstawą tego modelu jest realizacja wielofunkcyjności obszarów wiejskich, a także promocja ich zrównoważonego rozwoju.

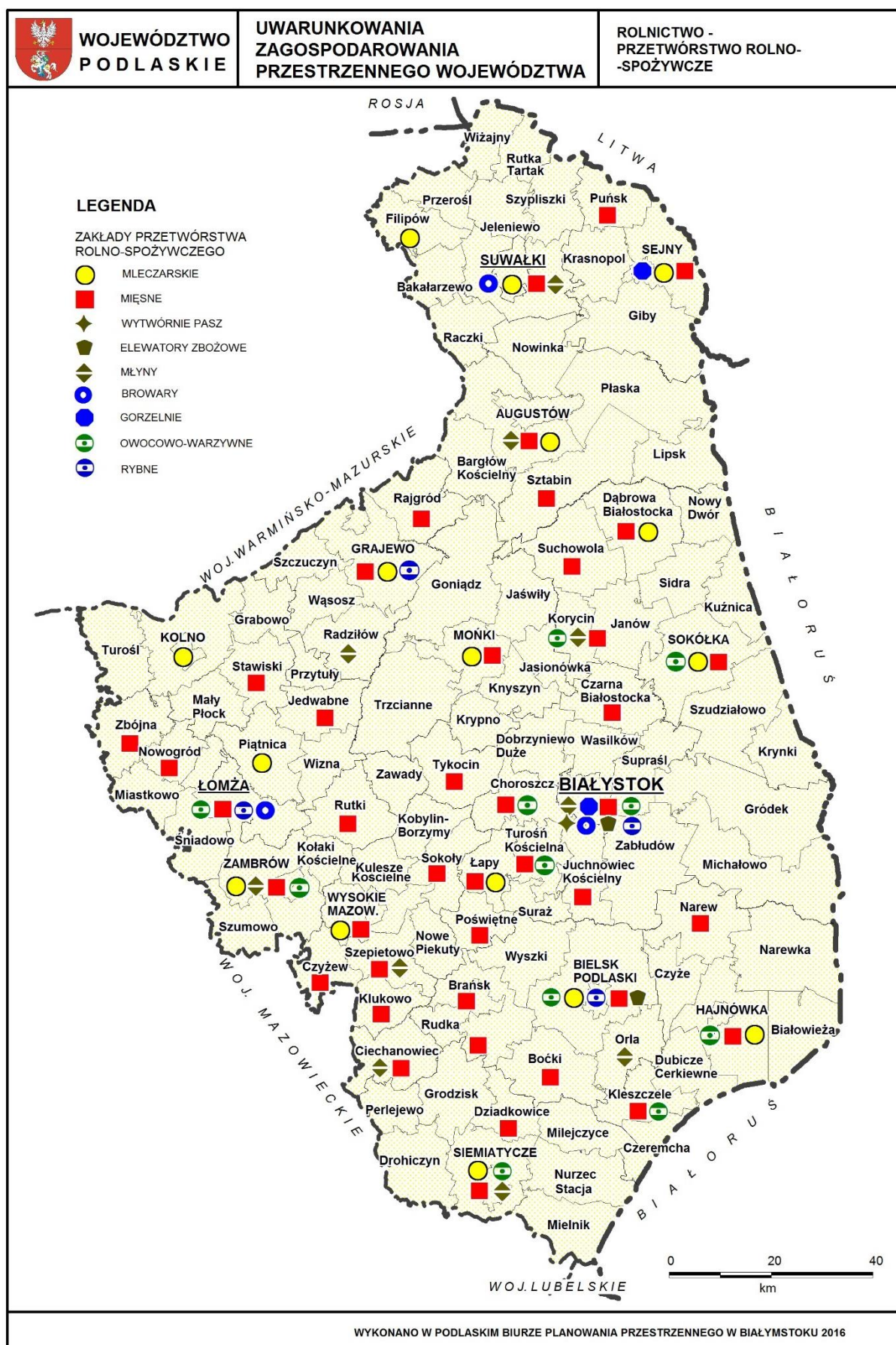
Główne bariery rozwoju rolnictwa, to:

- a) słaba jakość większości rolniczej przestrzeni produkcyjnej i warunków agroklimatycznych produkcji rolniczej oraz konieczność stosowania ekstensywnych form produkcji rolnej w gospodarstwach na obszarach chronionych przyrody,
- b) niekorzystne tendencje w strukturach demograficznych na wsi, szczególnie we wschodniej części województwa,
- c) ciągle zbyt wolne procesy koncentracji ziemi rozdrobnionych gospodarstw rolnych.

3.6.7.6. Główne szanse rozwoju rolnictwa, to:

- a) wysoka czystość środowiska sprzyjająca wysokiej jakości produktów rolnych,
- b) stosunkowo korzystna na tle kraju struktura obszarowa gospodarstw rolnych,
- c) silnie rozwinięte przetwórstwo mleka i rozwinięte przetwórstwo mięsa, z szansami na rozwój produkcji o cechach regionalnych,
- d) sąsiedztwo dużych zakładów przetwórstwa mięsnego w sąsiedztwie województwa: Ełk, Ostrołęka, Łyse, jako odbiorców produkcji zwierzęcej,
- e) walory środowiska stwarzające możliwość rozwoju agroturystyki,
- f) sąsiedztwo Białorusi jako potencjalnego odbiorcy produkcji rolnej.

Mapka 11.

3.6.8. Turystyka i wypoczynek

Województwo podlaskie położone jest w obszarze funkcjonalnym Zielonych Płuc Polski. Walory środowiska przyrodniczego, na które składają się unikalne w skali Europy tereny bagienne, puszcze, doliny rzek, urozmaicona rzeźba polodowcowa i jeziora oraz różnorodność i bogactwo środowiska kulturowego, stwarzają szansę dla rozwoju aktywnej turystyki krajoznawczej, przyrodniczej i kulturowo-etnicznej oraz wypoczynku.

3.6.8.1. Walory przyrodnicze i kulturowe

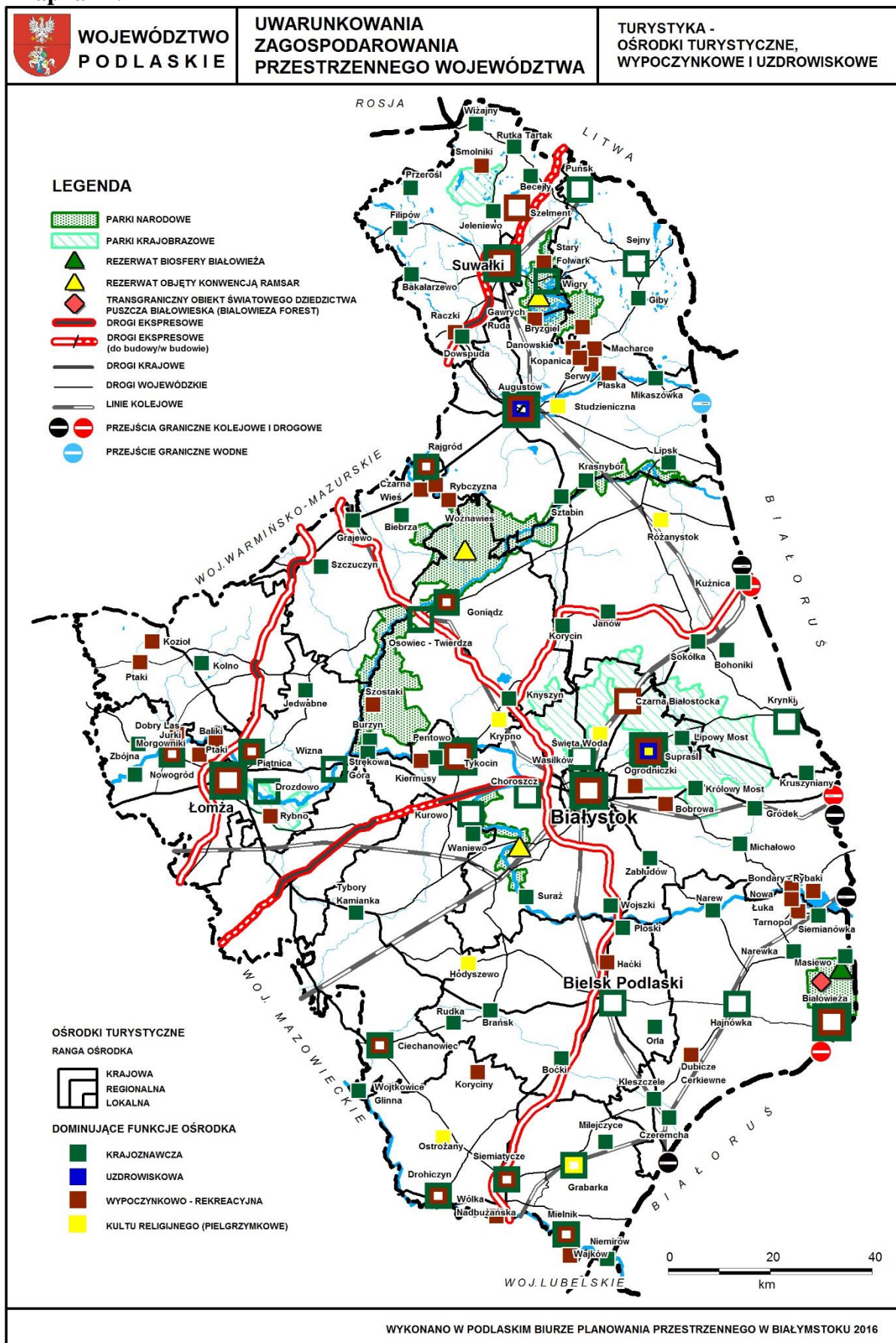
Nieprzeciętne walory przyrodnicze województwa podlaskiego objęte różnymi formami ochrony prawnej przyrody określa szczegółowo pkt 3.7.2. Z uwagi na unikatowe walory przyrodnicze Białowiecki Park Narodowy został uznany przez UNESCO w 1977 r. za Światowy Rezerwat Biosfery, a od 1979 r. – jako jedyny polski obiekt przyrodniczy – znajduje się na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości. Od 23 czerwca 2014 r. cała Puszcza Białowiecka (po stronie polskiej i białoruskiej) stanowi Obiekt Światowego Dziedzictwa UNESCO pn. Białowieża Forest. Obszarem o wybitnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych jest obszar Pojezierza Suwalskiego z: jeziorem Wigry położonym w Wigierskim Parku Narodowym, Suwalskim Parkiem Krajobrazowym i otoczonymi lasami malowniczymi jeziorami augustowskimi, a także Pojezierze Rajgrodzkie. Szczególnego rodzaju obszarami, promującymi region pod względem walorów turystycznych, są najbardziej rozległe w kraju obszary Natura 2000, obejmujące 12 obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO) i 24 specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO). Obszary objęte prawną ochroną przyrody zajmują ca 32% powierzchni województwa. Województwo podlaskie to również jeden z najczystszych regionów Polski pod względem zanieczyszczenia wód i powietrza oraz zagrożenia hałasem (pkt 2.7.5. Zagrożenia środowiska przyrodniczego). Obejmuje ono część historycznych prowincji – Mazowsza, Podlasia i Wielkiego Księstwa Litewskiego, gdzie przenikały się kultura wschodnia i zachodnia. Znajduje to odzwierciedlenie w obiektach dziedzictwa kulturowego oraz w klimacie kulturowym poszczególnych miast i miasteczek. Wśród zachowanych w krajobrazie zasobów dziedzictwa kulturowego wyróżnić należy układy urbanistyczne i ruralistyczne, budowle i obiekty architektoniczne, obiekty sakralne (w tym kościoły i klasztory różnych wyznań), zespoły rezydencjalne oraz zabytkowe cmentarze i niektóre zabytki techniki (określone szczegółowo w pkt 3.8.2. Krajobraz kulturowy). Rejestr zabytków nieruchomych województwa podlaskiego obejmuje 2 193 obiekty, w tym: 68 założeń przestrzennych, 490 obiektów sakralnych, 915 zabytków architektury i budownictwa, 75 obiektów budownictwa przemysłowego, 438 parków i cmentarzy. Spośród nich około 400 obiektów posiada wysokie walory turystyczne. Do grupy około 100 najważniejszych zabytków w Polsce, z woj. podl. należą następujące:

- a) zespół rynku z kościołem misjonarzy, pomnikiem Stefana Czarnieckiego i zabudową małomiasteczkową w Tykocinie,
- b) zespół klasztorny Kamedułów w Wigrach,
- c) zespół pałacowy Branickich z ogrodem w Białymstoku,
- d) kościół modernistyczny św. Rocha w Białymstoku.

Pozostałe składniki dziedzictwa kulturowego, generujące regionalny i ponadregionalny ruch turystyczny, znajdują się przeważnie w najstarszych jednostkach osadniczych.

W województwie jest szereg miejscowości z licznymi obiektami zabytkowymi, w tym w szczególności: Białystok, Łomża, Suwałki, Augustów, Supraśl, Choroszcz, Tykocin, Bielsk Podlaski, Szczuczyn, Wąsosz, Białowieża, Goniadz, Sejny, Drohiczyn, Mielnik, Siemiatycze, Sokółka, Krynki, Ciechanowiec. Miejscowości i obiekty zabytkowe regionu często cechuje niezadowalający stan techniczny oraz zbyt małe wykorzystanie do celów kulturalno-turystycznych.

Mapka 12.

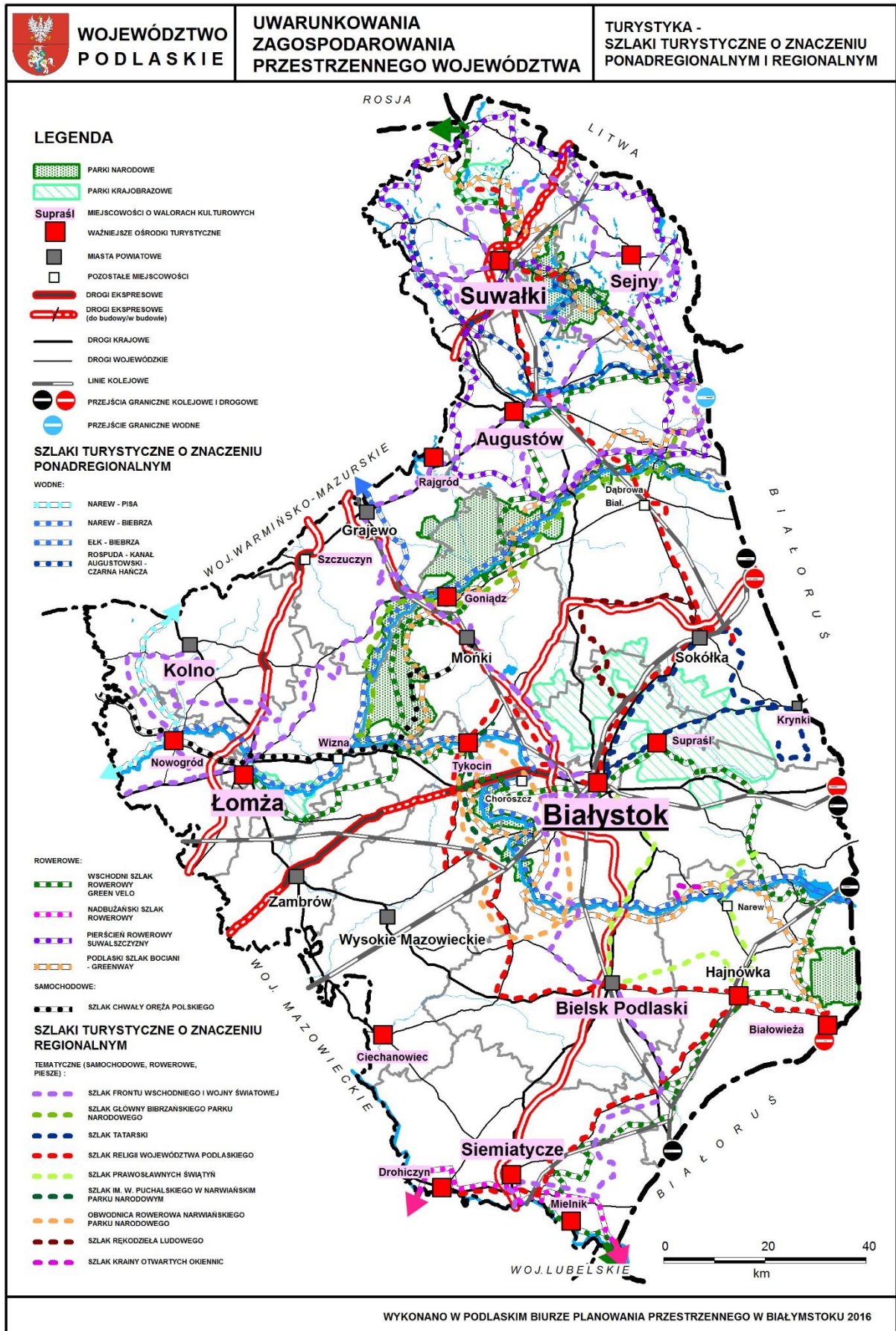

3.6.8.2. Zagospodarowanie i ruch turystyczny

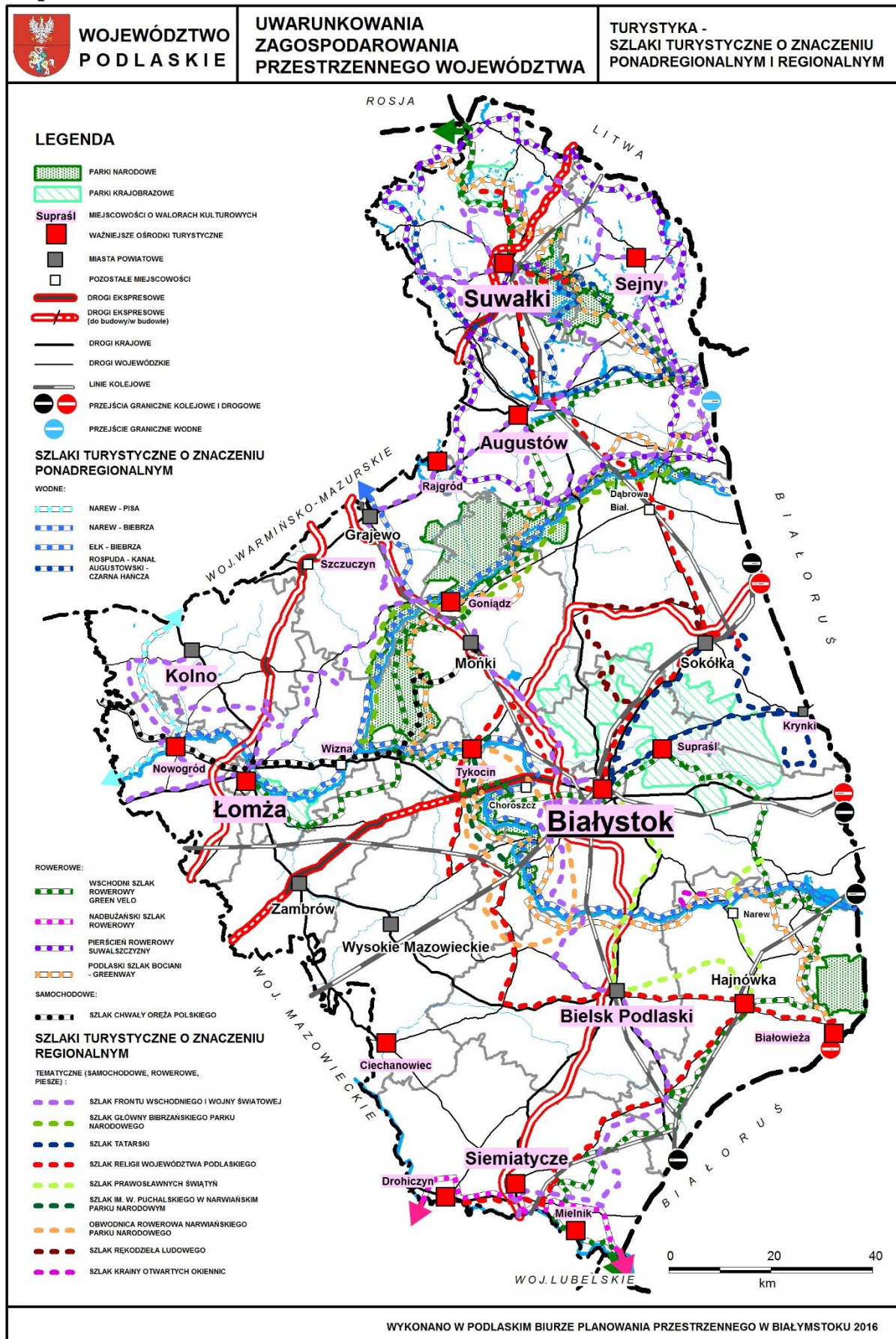
Rozwój turystyki uwarunkowany jest jakością i dostępnością walorów przyrodniczych i kulturowych oraz stanem infrastruktury turystycznej, wypoczynkowej i rekreacyjnej.

Województwo podlaskie dysponuje znaczną siecią szlaków turystycznych, określonych szczegółowo w pkt 3.8.3.3. i 3.9.13. Najwięcej jest znakowanych szlaków rowerowych – około 3,7 tys. km, pieszych – 3,3 tys. km i wodnych – 1,3 tys. km. Szlaki piesze koncentrują się w kilku rejonach, głównie o wysokich walorach przyrodniczych. Większe ich zgrupowanie występuje na Suwalszczyźnie, w Puszczy Białowieskiej i Knyszyńskiej oraz w dolinach największych rzek. Istotnym uzupełnieniem szlaków pieszych są edukacyjne ścieżki przyrodniczo-kulturowe i szlaki Nordic Walking. Do bardziej wyróżniających się szlaków rowerowych należą: fragment europejskiej trasy Euro Velo R11, Białowieski Szlak Transgraniczny, „Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo”, Nadbużański Szlak Rowerowy, Podlaski Szlak Bociani, Pierścień Rowerowy Suwalszczyzny, Obwodnica Rowerowa Narwiańskiego Parku Narodowego, oraz szlak pieszo-rowerowy „Tajemnice Świata” Wigry – Elk, Turystyka wodna, w tym żeglarstwo i kajakarstwo mają korzystne warunki rozwoju w północnej części woj., głównie na bazie jezior, Kanału Augustowskiego oraz rzek: Czarnej Hańczy, Rospudy, Biebrzy, Supraśli, Narewki, Narwi oraz dolnego odcinka Pisy, a turystyka nurkowa na bazie jeziora Czarna Hańcza. Ważnym rozwojowym elementem turystyki stają się oznakowane szlaki, do których należą: samochodowy i rowerowy „Szlak Fortyfikacji Pozycji Granicznej” o długości 59 km w powiecie Suwalskim biegnący po linii umocnień niemieckich z II wojny światowej od Bolci do Dowspudy oraz samochodowy „Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej”. Bogactwo wielu kultur warunkuje rozwój turystyki kulturowej i etnicznej. Umożliwiają to m.in. następujące szlaki: Szlak Tatarski, Szlak Krainy Otwartych Okiennic i Szlak Religii Województwa Podlaskiego, Szlak Prawosławnych Świątyń i Szlak Rękodzieła Ludowego. Oferta turystyki kulturowej spleta się z walorami turystyki pielgrzymkowej. Najwięcej pielgrzymów odwiedza sanktuaria: katolickie – Różanystok, Hodyszewo i Studzieniczną, oraz prawosławne – Grabarkę, Supraśl, Stary Kornin i Krynoczkę. Województwo posiada jedną z najskromniejszych baz noclegowych turystyki w Polsce. Baza ta jest nierównomiernie rozmieszczona, a najbardziej rozwinięta jest w północnej i wschodniej części regionu. Baza noclegowa w 2013 r. obejmowała 254 obiekty zbiorowego zakwaterowania (2,5% ogólnej liczby w kraju), w tym 181 obiektów całorocznych. Obiekty te dysponowały 12,9 tys. miejsc noclegowych, z czego 8,7 tys. w placówkach całorocznych. Wśród turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania były tylko 84 obiekty hotelowe, w tym: 34 hotele (kraj – 1 488), 2 motele (kraj – 106), 9 pensjonatów (kraj – 250) oraz 39 innych obiektów hotelowych (kraj – 798). Liczba obiektów do 2010 r. nie zwiększała się, a nawet wykazywała tendencję malejącą. W latach 2010–2013, nastąpił wzrost liczby obiektów turystycznych o 88, tj. o ok. 52%, a miejsc noclegowych o ok. 1,48 tys., tj. o ok. 13%. Zwiększenie liczby obiektów turystycznych dotyczy głównie obiektów hotelowych (hotele, motele, pensjonaty) z 51 do 84, a liczby miejsc noclegowych w tych obiektach z 3,93 do 5,86 tys., tj. o ok. 49%. Podniósł się standard jakościowy obiektów hotelarskich. Pomimo wzrostu ogólnej liczby obiektów turystycznych zmniejszyła się liczba m.in. schronisk młodzieżowych, ośrodków wczasowych, domów wycieczkowych. Największą bazę obiektów turystycznych zbiorowego zakwaterowania posiadają powiaty: augustowski (36 obiektów i 2,7 tys. miejsc noclegowych), hajnowski (32 obiekty i 1,26 tys. miejsc noclegowych), suwalski (28 obiektów i 0,98 tys. miejsc noclegowych), białostocki (24 obiekty i 1,2 tys. miejsc noclegowych), sejneński (19 obiektów i 0,07 tys. miejsc noclegowych) oraz miasto Białystok (27 obiektów i 2,22 tys. miejsc noclegowych). W pozostałych powiatach można mówić o poważnych niedoborach, szczególnie jeśli dotyczy to obszarów o wysokich walorach turystycznych.

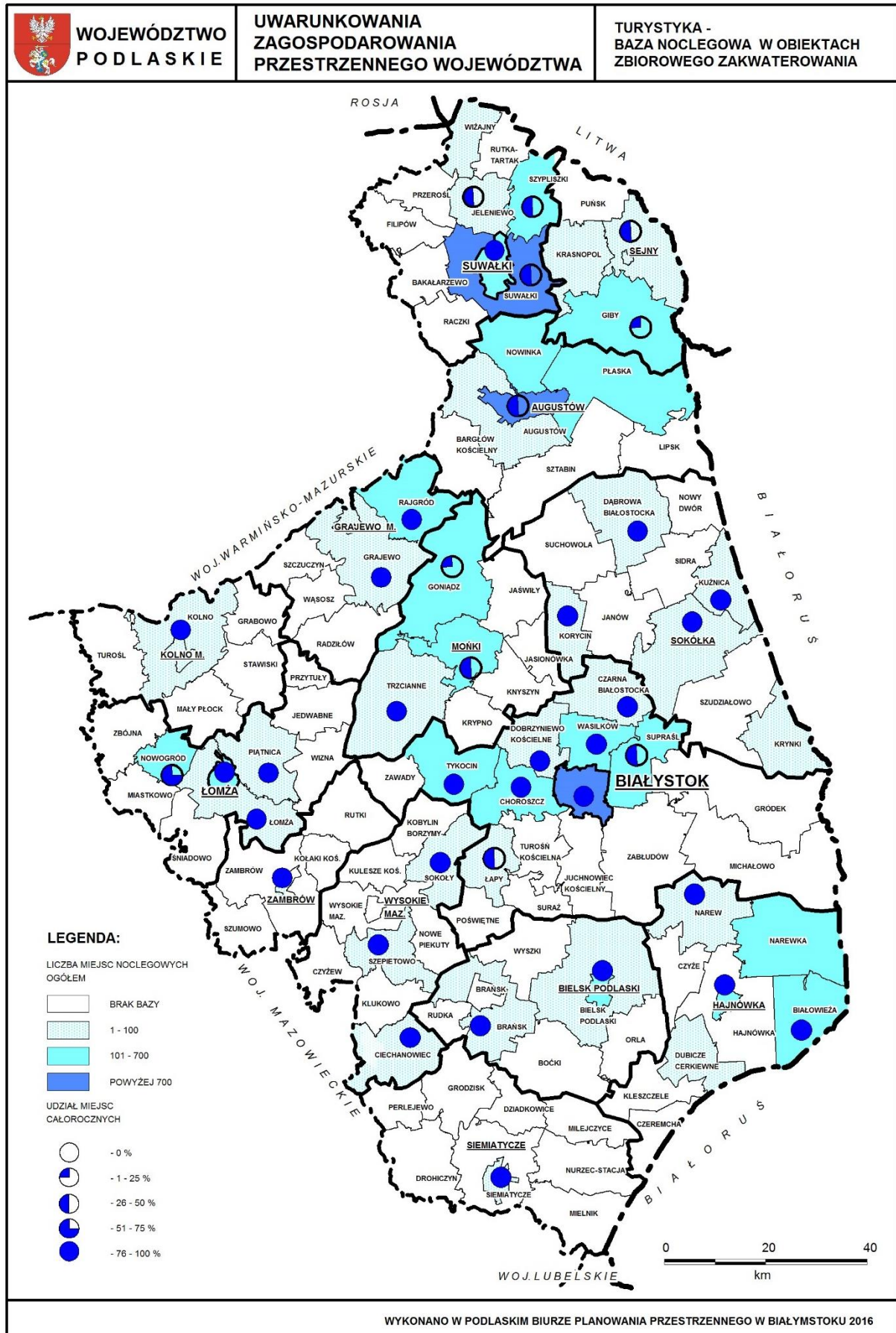
Mapka 13.

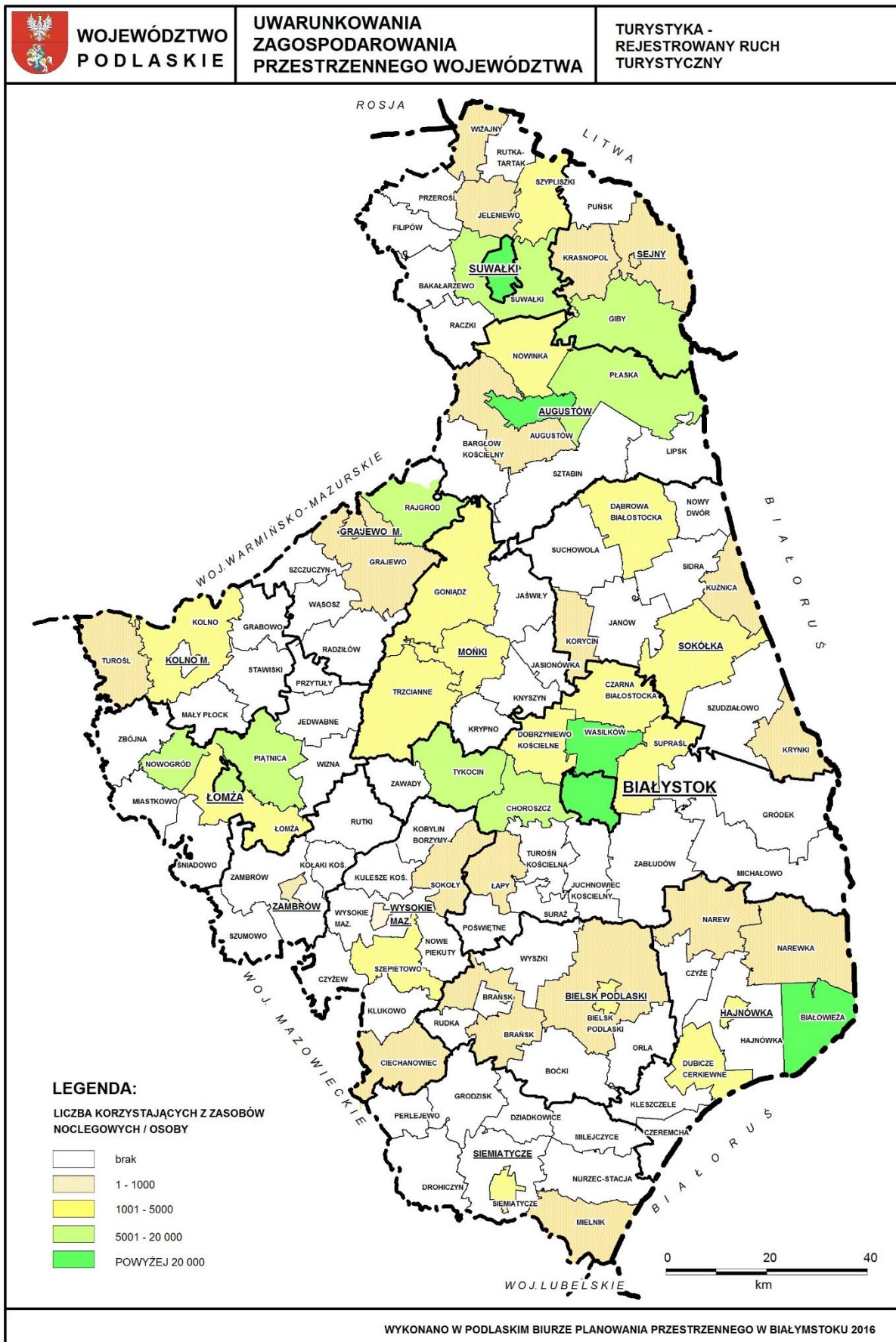
Mapka 14.

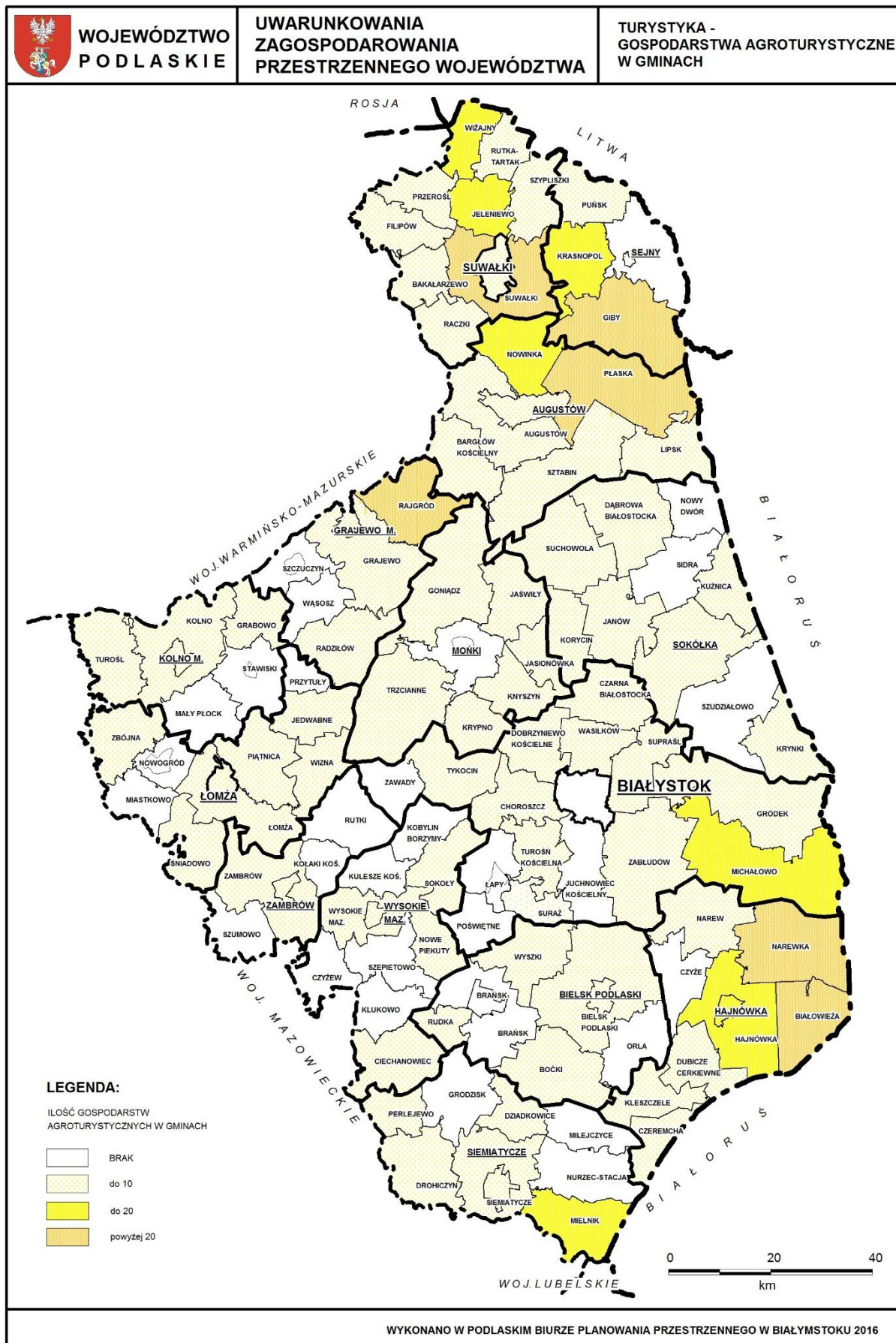
Mapka 15.

Mapka 16.

Mapka 17.

W 2013 r. z miejsc noclegowych obiektów zbiorowego zakwaterowania w województwie skorzystało 594,5 tys. turystów, w tym 163,9 tys. turystów zagranicznych. Udział woj. podlaskiego w krajowym ruchu turystycznym jest zatem niewielki i wynosi: ogółem – ok. 2,4 %, a w turystyce zagranicznej – 1,7%. Turyści najczęściej zatrzymywali się w hotelach, które udzieliły 457,9 tys. noclegów, co stanowiło 45% ogółu korzystających z noclegów. Turystom zagranicznym w 2013 r. udzielono 209,6 tys. noclegów, co stanowiło 20,6 % wszystkich udzielonych turystom noclegów w obiektach turystycznych województwa. Ruch turystyczny koncentruje się głównie w Białymstoku, w północnej części województwa, i Białowieży. W 2013 r. w obiektach noclegowych Białegostoku przebywało 247,5 tys. osób, w pow. augustowskim – 59,5 tys., w pow. hajnowskim – 49,9 tys. i na Suwalszczyźnie – 15,8 tys., co stanowiło łącznie 2/3 całego ruchu turystycznego w regionie.

Z analizy walorów środowiskowych i kulturowych wynika, że w województwie są dobre warunki do rozwoju różnorodnych form turystyki, wypoczynku pobytowego i świąteczno-weekendowego oraz lecznictwa uzdrowiskowego. W przyszłości jedną z głównych gałęzi turystyki może być dynamicznie rozwijająca się agroturystyka i indywidualne obiekty noclegowe. Niewątpliwą barierą w rozwoju turystyki jest niedostateczny poziom infrastruktury turystycznej i utrudniona jej dostępność, szczególnie zbyt mała liczba hoteli, co świadczy o znacznym niedoborze obiektów o podwyższonym standardzie. Dwa sanatoria w Augustowie i Supraślu przyjęły w 2013 r. ok. 1,9 tys. kuracjuszy, co, mimo poprawy w rozwoju infrastruktury uzdrowiskowej w Supraślu, świadczy o bardzo jeszcze słabym rozwoju turystyki uzdrowiskowej.

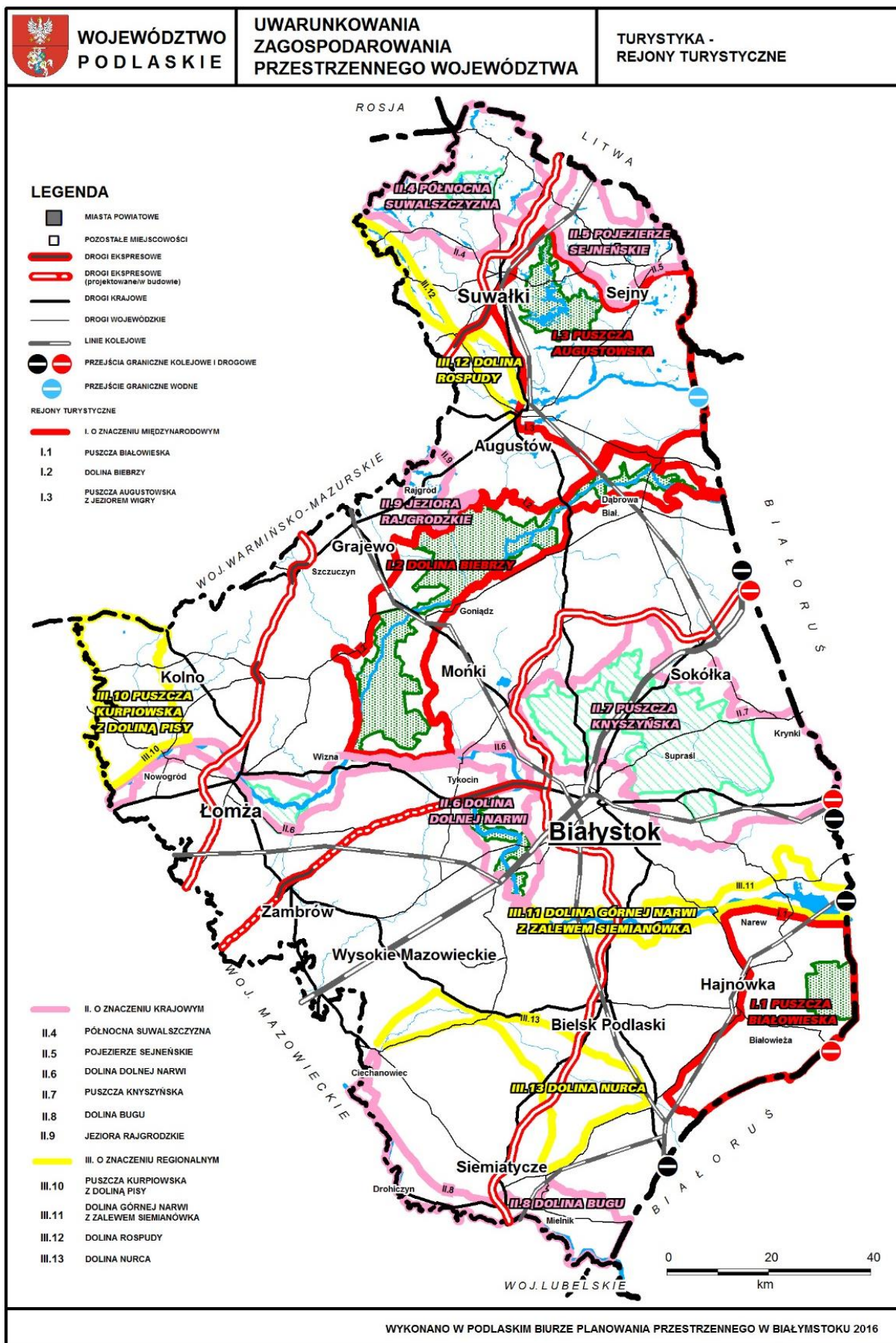
3.6.8.3. Rejony turystyczne

Kompleksowa ocena atrakcyjności turystycznej, uwzględniająca walory wypoczynkowe, osobliwości przyrodnicze i kulturowe, zagospodarowanie turystyczne i dostępność komunikacyjną, pozwala wyróżnić na obszarze województwa podlaskiego następujące rejony turystyczne:

1) rejony o znaczeniu międzynarodowym:

- a) Puszcza Białowieska – z Białowieskim Parkiem Narodowym predestynowana do rozwoju turystyki krajoznawczej, przyrodniczej i kulturowo-etnicznej oraz wypoczynku,
- b) Dolina Biebrzy – z unikalnym Biebrzańskim Parkiem Narodowym, predysponowanym do rozwoju turystyki krajoznawczej, przyrodniczej i kulturowo-etnicznej oraz wypoczynku,
- c) Puszcza Augustowska – z Wigierskim Parkiem Narodowym, Kanałem Augustowskim, Czarną Hańczą i uzdrowiskiem Augustów predestynowana do rozwoju wypoczynku pobytowego, turystyki aktywnej, krajoznawczej, przyrodniczej i kulturowo-etnicznej, lecznictwa sanatoryjnego oraz sportów wodnych,

Mapka 18.

2) rejon o znaczeniu krajowym:

- a) Północna Suwalszczyzna – z Suwalskim Parkiem Krajobrazowym i urozmaiconą rzeźbą terenu predestynowana do rozwoju turystyki krajoznawczej, głównie kulturowo-etnicznej, aktywnej, wypoczynku oraz sportów zimowych narciarskich i letnich wodnych,
- b) Pojezierze Sejneńskie – z częścią Puszczy Augustowskiej, o bogatej rzeźbie terenu, predestynowana do rozwoju turystyki krajoznawczej, kulturowo-etnicznej i przyrodniczej, wypoczynku pobytowego, w tym agroturystyki,
- c) Dolina Dolnej Narwi – z Narwiańskim Parkiem Narodowym i Łomżyńskim Parkiem Krajobrazowym Doliny Narwi, predestynowana do rozwoju turystyki krajoznawczej, przyrodniczej i kulturowo-etnicznej, w tym aktywnej wodnej,
- d) Puszcza Knyszyńska – z Parkiem Krajobrazowym Puszczy Knyszyńskiej, dolinami rzek oraz uzdrowiskiem Supraśl, predestynowana do rozwoju turystyki krajoznawczej, kulturowo-etnicznej i przyrodniczej, w tym aktywnej wodnej i rowerowej, wypoczynku pobytowego i rekreacji specjalistycznej wodnej i narciarskiej oraz leczenia sanatoryjnego,
- e) Dolina Górnej Narwi – z częścią doliny górnej Narwi i zbiornikiem Siemianówka, stwarzająca możliwości rozwoju turystyki aktywnej wodnej i rowerowej oraz rekreacji specjalistycznej i sportów wodnych, a także wypoczynku letniskowego i agroturystyki,
- f) Jeziora Rajgrodzkie – z rozbudowaną infrastrukturą rekreacyjną z możliwościami dalszego rozwoju turystyki aktywnej wodnej, wypoczynku i rekreacji specjalistycznej – sportów wodnych,
- g) Dolina Bugu – z prawobrzeżną częścią doliny oraz częściowo doliny Nurca, z historycznymi miejscowościami (Ciechanowcem, Drohiczyń, Siemiatyczami i Mielnikiem), predestynowana do rozwoju aktywnej turystyki krajoznawczej, kulturowo-etnicznej, pielgrzymkowej (Święta Góra Grabarka), wypoczynku pobytowego i agroturystyki.

3) rejon o znaczeniu regionalnym:

- a) Puszcza Kurpiowska z Doliną Pisy – część Puszczy Piskiej i Puszczy Kurpiowskiej z doliną rzeki Pisy, umożliwiając rozwój turystyki aktywnej, krajoznawczej głównie kulturowo-etnicznej i wypoczynku agroturystycznego,
- b) Dolina Rospudy – z jeziorami wzdłuż biegu rzeki, z urozmaiconą rzeźbą terenu, oraz zabytkami, w tym militarnymi, predestynowana głównie do aktywnej turystyki krajoznawczej wodnej, a w połączeniu z Puszcą Augustowską i Kanalem Augustowskim może stanowić poszerzenie rejonu o znaczeniu międzynarodowym „Puszcza Augustowska”,
- c) Dolina Nurca – z doliną rzeki Nurzec i zachodnią częścią Równiny Bielskiej, predestynowana do turystyki kulturowo-etnicznej, w tym aktywnej wodnej i agroturystyki.

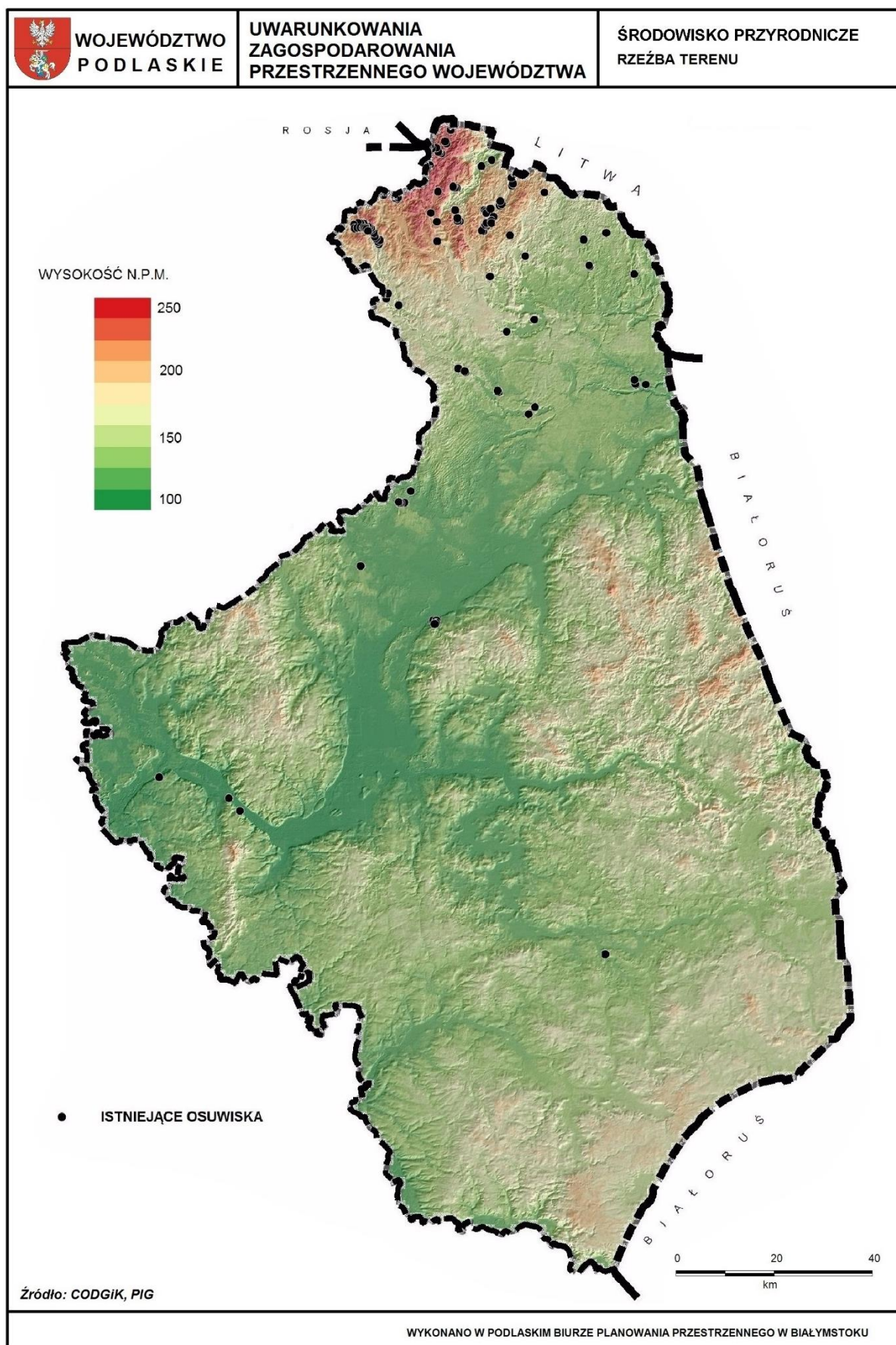
3.7. Środowisko

3.7.1. Zasoby i walory środowiska przyrodniczego

3.7.1.1. Rzeźba terenu

Województwo podlaskie należy do typowo nizinnych regionów Polski z powierzchnią wyniesioną średnio około 150 m n.p.m., przy średnim wyniesieniu kraju – 173 m n.p.m. Najniższy położony punkt – 95 m n.p.m. znajduje się w zachodniej części regionu, nieco poniżej ujścia Szkwy do Narwi w gminie Miastkowo, a punkt kulminacyjny – 298 m n.p.m. na Górze Rowelskiej na północy w gminie Wizajny.

Mapka 19.

Rzeźba północnej części regionu-Suwalszczyzny, reprezentuje typ krajobrazu młodoglacjalnego pagórkowatego i pojeziernego. W części południowej Suwalszczyzny rozciągają się płaskie powierzchnie młodoglacjalnych równin sandrowych pokrytych lasami i jeziorami Pojezierza Augustowskiego.

Rzeźba środkowej i południowej części województwa podlaskiego reprezentuje typ krajobrazu staroglacjalnych wysoczyzn oraz dolin i równin akumulacyjnych. Na wyróżnienie zasługuje szeroka i płaska Kotlina Biebrzańska w okolicach wsi Wizna, łącząca się z doliną Narwi. Dominującym elementem rzeźby Wysoczyzn Podlasko-Białoruskich są wysoczyzny i równiny moreny dennej (Równina Bielska, Wysoczyzna Białostocka, Drohiczyńska, Wysokomazowiecka i Kolneńska oraz Wzgórza Sokólskie). Jednym z najbardziej czytelnych elementów rzeźby są dwie generacje moren czołowych zlodowacenia Warty: strefa łagodnych wzniesień w południowej części Równiny Bielskiej (Drohiczyń – Siemiatycze – Kleszczele) oraz bardziej zaznaczająca się w krajobrazie strefa wzniesień wału Czerwonego Boru na południe od Łomży.

Na zapleczu wzniesień moreny czołowej występują pagórki kemowe (okolice Kulesz Kościelnych, Łap i Sokół na Równinie Bielskiej, a Turośni Kościelnej na Wysoczyźnie Białostockiej) oraz wały ozów koło Białegostoku, Kolna i Siemiatycz.

Dość powszechne na tym obszarze są także formy erozyjne – głównie rynny subglacjalne. Powszechnie występujące równiny sandrowe tworzące rozległe i płaskie powierzchnie na Równinie Kurpiowskiej i w dolinie dolnego Nurca na Równinie Bielskiej. Tarasy rzeczne akumulacyjne tworzą znaczne powierzchnie tylko w dolinach: Bugu, Nurca, Narwi i Biebrzy.

W województwie, poza terenami powierzchniowej eksploatacji kruszyw naturalnych, brak jest większych form rzeźby pochodzenia antropogenicznego.

3.7.1.2. Budowa geologiczna

Obszar województwa podlaskiego leży w obrębie prekambryjskiej platformy wschodnio-europejskiej, w której wyróżnia się dwie jednostki tektoniczne: wyniesienie mazursko-suwańskie i obniżenie podlaskie.

Utwory ery paleozoicznej występują głównie w południowej części województwa (obniżenie podlaskie), a ich miąższość sięga około 100 m. Część północna województwa (wyniesienie mazursko-suwańskie) jest właściwie pozbawiona pokrywy paleozoicznej.

Utwory mezozoiczne są reprezentowane przez skały wszystkich okresów tej ery (mułowce, wapienie, dolomity, piaskowce, margle i kreda pisząca) o miąższości od 200 do 800 m.

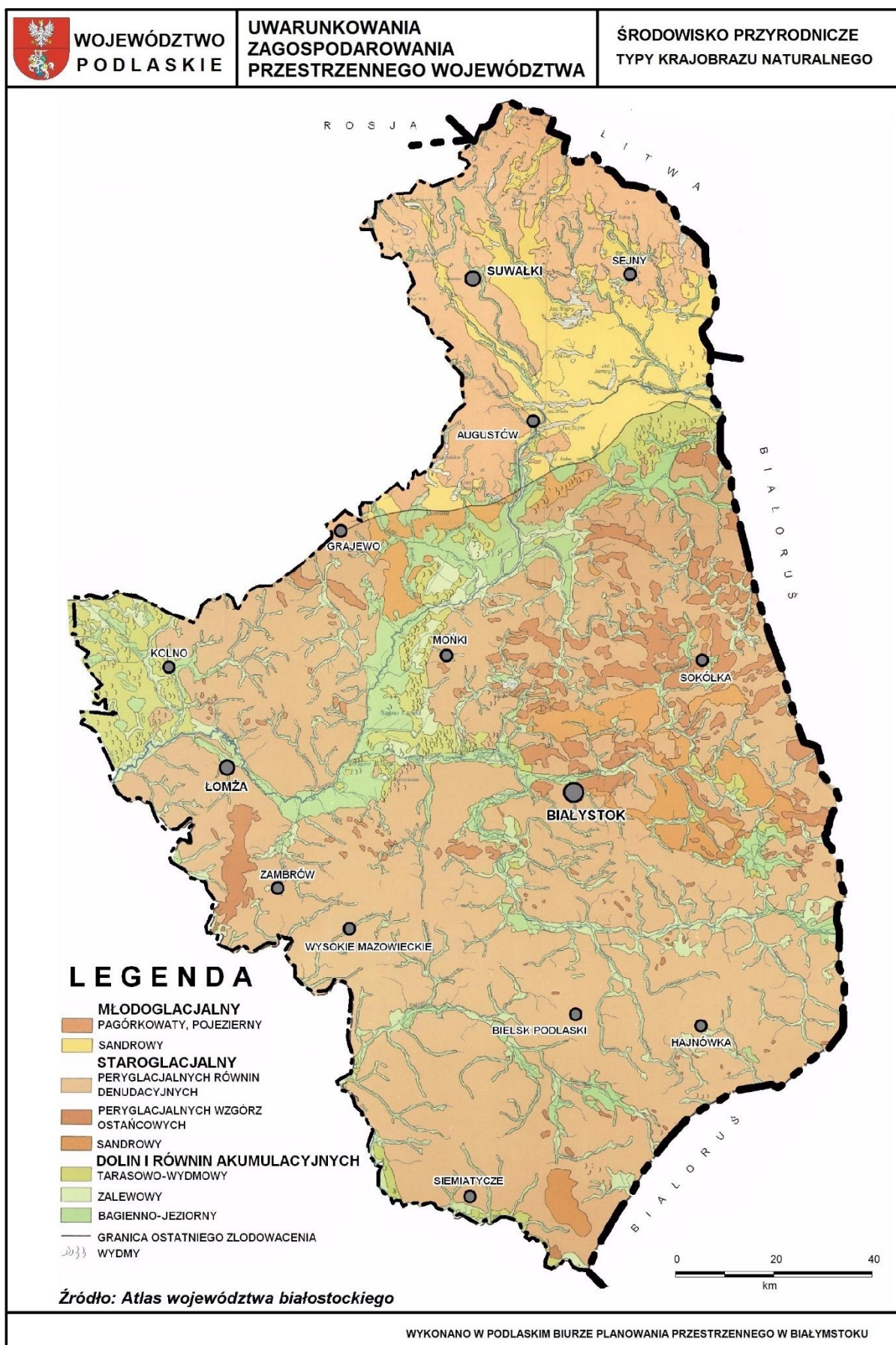
Brak jest ich w centralnej części Wysoczyzny Białostockiej oraz w okolicach Bielska Podlaskiego i wzdłuż doliny Bugu na wschód od Siemiatycz. Miąższość utworów trzeciorzędowych waha się od 100 m do 224 m.

Na obszarze województwa podlaskiego występują osady wszystkich zlodowaceń. Ostatnie zlodowacenie bałtyckie swoim zasięgiem objęło tylko tereny położone na północ od linii Grajewo – Rajgród – Augustów. Dominujące znaczenie w strukturze geologicznej obszaru mają osady zlodowacenia środkowopolskiego. Późniejsze przekształcenia rzeźby terenu wiązały się ze wzmożoną erozją i denudacją, wietrzeniem oraz procesami eolicznymi.

Budowa geologiczna północnej części województwa podlaskiego jest efektem procesów, jakie zachodziły na tym obszarze w trakcie trzech faz najmłodszego zlodowacenia bałtyckiego.

Mniejsze znaczenie posiadają osady rzeczne i rzeczno-jeziorne, a także eoliczne. Do form eolicznych zaliczyć należy wały i pola wydymowe oraz pola piasków. Miąższość utworów czwartorzędowych wykazuje dużą zmienność od 1069 m w okolicach Jeziora Okrągłego, 200 m w okolicach Sokółki, do około 90 m w okolicy Ciechanowca.

Mapka 20.

3.7.1.3. Wody powierzchniowe

Obszar województwa położony jest w całości w zlewisku Morza Bałtyckiego w dorzeczu Wisły, Pregocy i Niemna. Głównym systemem rzeczny jest system rzeki Narew i jej dopływów obejmujący około 68% powierzchni regionu. Zlewnia Bugu zajmuje około 21,5% powierzchni południowej części województwa. Zlewnie tych rzek posiadają w większości cechy typowe dla zlewni nizinnych. Dominują meandrujące koryta rzek, tworzące rozległe doliny, często o charakterze podmokłym i bagienno-torfowym. Znaczne obszary zlewni rzek pokrywają łąki i powierzchnie leśne, objęte różnymi formami ochrony prawnej. Ca 10,5% powierzchni województwa w części północnej leży w dorzeczych rzek Niemna i Pregocy, uchodzących bezpośrednio do Bałtyku. Jest to obszar o silnie wykształconym reżimie rzeczny i o najdłużej trwających zjawiskach lodowych.

Dyspozycyjne zasoby wód płynących zlewni rzeki Narew z dopływami wynoszą 689,3 mln m³, przy uwzględnieniu zachowania w rzekach przepływu nienaruszalnego (Q_N). Wielkość tych zasobów, przy ich pełnym wykorzystaniu z pominięciem strat, mogaby uzupełnić niedobór opadów w wysokości ok. 70 mm w roku.

Największe w województwie zasoby wód jeziornych znajdują się na Suwalszczyźnie oraz w obrębie Pagórków Augustowskich. Jezior o powierzchni większej niż 0,5 hektara jest około 310, a największymi są: Wigry, Hańcza, Szelment. Pozostały obszar województwa jest ubogi w wody stojące.

Sieć wodną uzupełniają stawy, zbiorniki retencyjne i kanały, z których największy jest Kanał Augustowski. W kompleksie Kuwaskim istnieją kanały służące do przerzutów wody (Rudzki, Woźnawiejski, Kuwaski).

Ze zbiorników retencyjnych największym jest zalew Siemianówka na rzece Narwi o powierzchni ca 3 150 ha. Na uwagę zasługują także stawy rybne w Wojdach, Ławsku, Walichach i Topilcu oraz zbiorniki gł. rekreacyjne w: Białymstoku – Dojlidy, Sokółce, Milejczycach, Siemiatyczach, Czarnej Białostockiej, Kleszczelach, Turośni Kościelnej.

W województwie zostało zmeliorowanych 350,8 tys. ha użytków rolnych, a ogólne potrzeby melioracji użytków rolnych w województwie wynoszą 603 750 ha.

3.7.1.4. Wody podziemne

Wody podziemne o znaczeniu użytkowym występują w piaszczysto-żwirowych przewarstwieniach utworów czwartorzędowych, trzeciorzędowych i węglanowych utworach kredy. Występują one na niewielkim obszarze południowo-zachodniej części województwa, a ich strop znajduje się na głębokości 100–150 m.

W obrębie utworów czwartorzędowych występuje kilka poziomów wodonośnych, których powierzchnia stropu jest bardzo zróżnicowana (głębokość 15–100 m), a ich miąższość wynosi średnio 10–40 m.

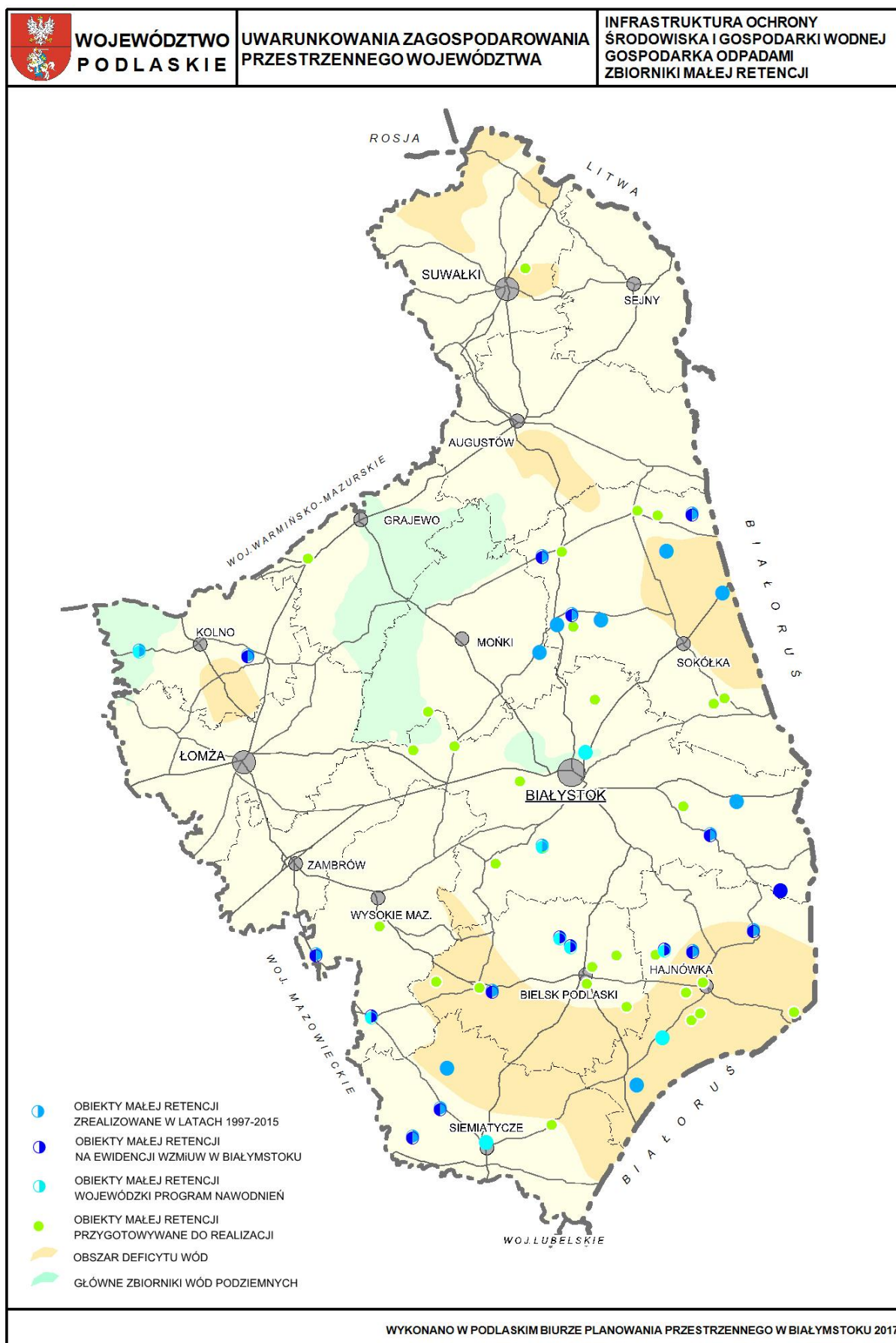
W obrębie piętra czwartorzędowego zlokalizowane są główne obszary rezerw wód podziemnych – Głównych Zbiorników Wód Podziemnych:

- a) nr 216 „Sandr Kurpie” o powierzchni 2180 km² i zasobie ca 300 tys. m³/d,
- b) nr 217 „Pradolina rzeki Biebrzy” o powierzchni 1295 km² i zasobie ca 200 tys. m³/d,
- c) nr 218 „Pradolina rzeki Supraśl” o powierzchni 85,8 km² i zasobie ca 56700 m³/d,
- d) nr 215 „Subniecka Warszawska” – zbiornik trzeciorzędowy o powierzchni 51000 km² i zasobie ca 250 tys. m³/d.

W województwie podlaskim występują obszary o ograniczonych zasobach czwartorzędowych wód podziemnych – rejon Puszczy Białowieskiej, dorzecza rzek Nurca, Sidry i Łosośnej oraz rejon Wysoczyzny Kolneńskiej.

Rejon Puszczy Augustowskiej jest obszarem występowania czwartorzędowych wód podziemnych bez izolacji, narażonych na różnego rodzaju zanieczyszczenia.

Mapka 21.

Według stanu na 31 XII 2014 r. zasoby eksploatacyjne wód podziemnych na obszarze województwa podlaskiego wynoszą ogółem 683,1 hm³, w tym wód czwartorzędowych 664,8 hm³, trzeciorzędowych 17,9 hm³, kredowych 0,3 hm³ i starszych 0,1 hm³.

3.7.1.5. Gleby i przydatność rolnicza gruntów

Na obszarze województwa podlaskiego podstawowym materiałem glebotwórczym są plejstoceny piaski, żwiry, gliny i pyły oraz holoceny torfy, namuły, utwory aluwialne, deluwialne i piaski eoliczne, które wytworzyły następujące rodzaje gleb:

- a) gleby piaszkowe i żwirowe na Równinie Augustowskiej,
- b) gleby brunatne na Pojezierzu Suwalskim i Elckim, Wysoczyznach Kolneńskiej i Białostockiej, części Wysokomazowieckiej i Drohiczyńskiej, części Równiny Bielskiej,
- c) gleby brunatne w strefie moren Czerwonego Boru,
- d) gleby bielcowe i pseudobielcowe na części Wysoczyzny Wysokomazowieckiej, wschodniej części Wysoczyzny Drohiczyńskiej, Równinie Bielskiej, środkowej i południowej części Pojezierza Zachodniosuwalskiego oraz północnej części Pojezierza Północnosuwalskiego, niektórych fragmentach Wysoczyzny Białostockiej, części Międzyrzecza Łomżyńskiego i pozostałej strefy Czerwonego Boru,
- e) gleby bagienne reprezentowane głównie przez gleby torfowe w dnach dolin rzecznych,
- f) gleby murszowo-torfowe w zmeliorowanych i odwodnionych dolinach: Biebrzy, Brzozówki, Narwi, Nurca, Orlanki, Sidry, Supraśli i wzdłuż Kanału Augustowskiego oraz w większych obniżeniach Michałowa, Gródka, Suraża i Sokółki,
- g) gleby mułowo-torfowe i torfowo-mułowe w dolinach Biebrzy i Narwi,
- h) gleby murszowo-mineralne i murszowate w obniżeniach Równiny Kurpiowskiej, obszarach bagiennych Kotliny Biebrzańskiej oraz w dolinach Nurca, Nurczyka, Narewki, Nereśli, Ploski,
- i) mady w niezabagnionych partiach doliny Bugu i Narwi oraz niewielkie płaty w mniejszych dolinach rzecznych.

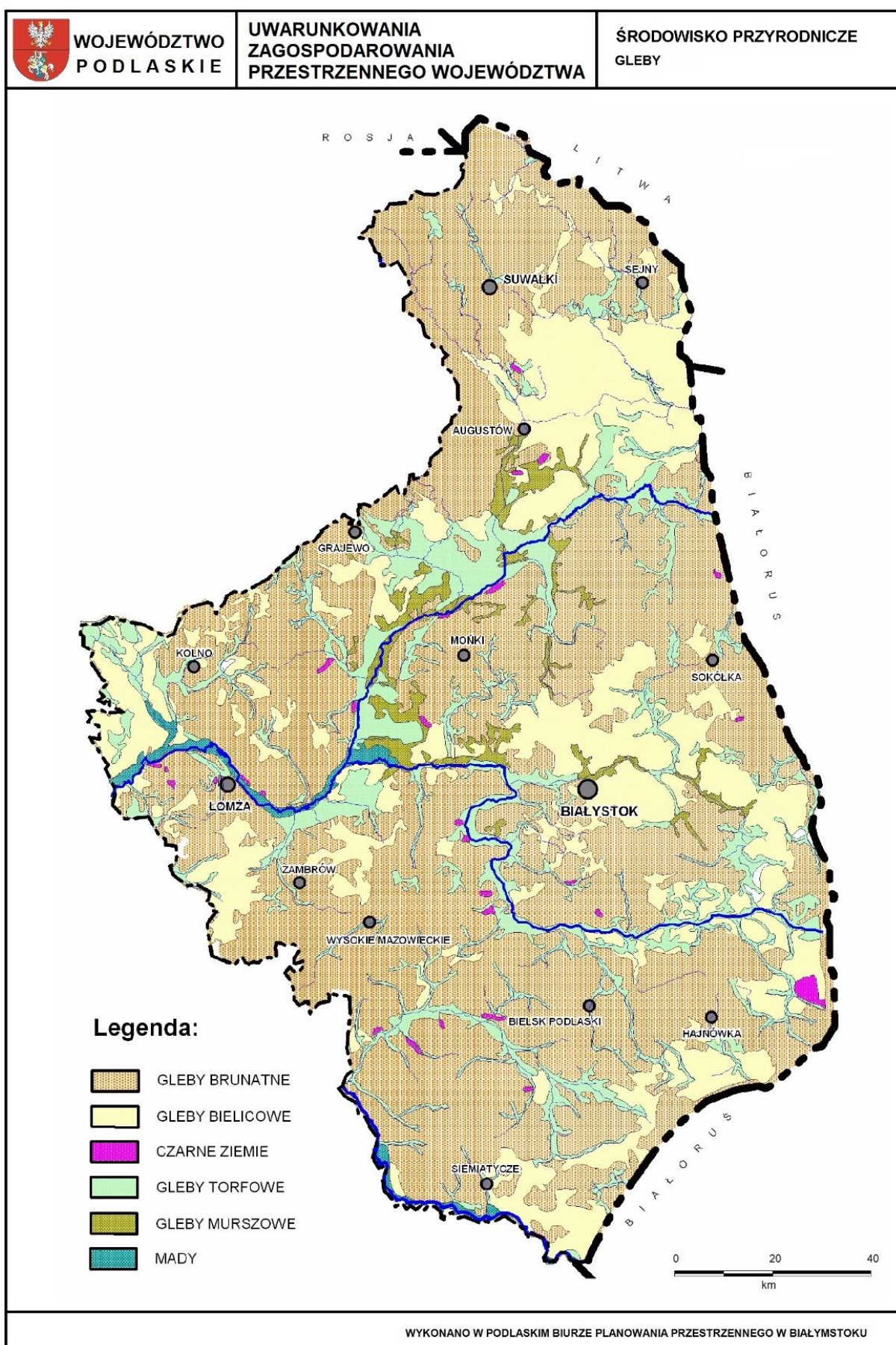
W strukturze bonitacyjnej największy odsetek stanowią gleby klasy IV (46,0%) i V (29,6%). Gleby klasy III obejmują zaledwie 6,9 % ogólnej powierzchni użytków rolnych województwa. Najbardziej wartościowe gleby klas I i II występują sporadycznie – łącznie 54 ha. W porównaniu do przeciętnych warunków w Polsce jakość użytków rolnych regionu jest znacznie gorsza, ponieważ gleby grupy I–IV stanowią w kraju 65,9% areału użytków rolnych, a w województwie podlaskim tylko 52,9%.

Największy udział w przydatności rolniczej posiadają następujące kompleksy: 6 żytni słaby – 22,7% ogólnej powierzchni gruntów ornych, 4 żytni bardzo dobry – 19,3%, 5 żytni dobry – 16,6%, 7 żytni bardzo słaby – 16,5%. Najmniejszy udział mają: 3 kompleks pszenno-wadliwy – 3,6% oraz 9 zbożowo-pastewny – 4,3%. Najlepsze w skali regionu gleby 2 kompleksu pszenno-żytniego występują na powierzchni stanowiącej 10,0% gruntów ornych w gminach: Brańsk, Czyże, Czyżew, Drohiczyn, Klukowo, Rajgród, Hajnówka, Orla, Szepietowo, Wysokie Mazowieckie i Zambrów.

Wśród użytków zielonych dominuje 3 kompleks słaby i bardzo słaby obejmując 53,7%, przed 2 kompleksem średnim – 46,3%. Znikomy udział ma 1 kompleks bardzo dobry i dobry obejmujący w skali województwa zaledwie 47 ha łąk i pastwisk. Najlepszymi użytkami zielonymi cechują się gminy: Choroszcz, Krypno, Łomża, Rutki i Rajgród.

Uwarunkowania przyrodnicze produkcji rolniczej w województwie podlaskim są gorsze niż przeciętnie w kraju, zarówno pod względem jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, jak i cech agroklimatu.

Mapka 21.

3.7.1.6. Fauna i flora

Specyfika klimatyczna województwa podlaskiego powoduje, że na jego obszarze następuje przenikanie się elementów środkowoeuropejskich i północno-wschodnich (borealnych).

Głównym uwarunkowanym klimatycznie typem roślinności w województwie są lasy, z 29 typami zbiorowisk leśnych oraz 3 zespołami zaroślowymi zgrupowanymi w 5 klasach: borów, borów liściastych i mieszanych, olsów, torfowisk wysokich i łągów nadrzecznych. Lasy zajmują 628,4 tys. ha, co stanowi 31,6% powierzchni województwa, przy 30,6% w Polsce. Pod względem lesistości województwo podlaskie znajduje się na 6 pozycji w kraju. Dominującymi siedliskami są siedliska boru świeżego i mieszanego świeżego oraz siedliska lasu mieszanego świeżego i lasu świeżego. W strukturze gatunkowej zdecydowanie przeważa sosna z mniejszym udziałem świerka, a następnie olchy, brzozy, dębu i jesionu. Na obszarze województwa występują trzy duże i dobrze zachowane unikalne kompleksy puszczańskie: Puszcza Augustowska, Puszcza Białowieska i Puszcza Knyszyńska oraz fragmenty Puszczy Kurpiowskiej. Około 18% powierzchni leśnej w województwie stanowią lasy ochronne – w tym Leśne Kompleksy Promocyjne Puszczy Białowieskiej i Puszczy Knyszyńskiej. Uzupełnieniem zbiorowisk leśnych jest roślinność wodna.

Zbiorowiska łąkowe powstałe w wyniku wycinania wilgotnych i bagiennych lasów na obszarze województwa utworzyły 23 zespoły roślinności łąkowej. W większości są to zespoły naturalne, które rozprzestrzeniły się na siedliska wtórne, antropogeniczne.

Na terenach działalności człowieka wykształciła się roślinność segetalna – występująca na polach uprawnych i w ogrodach – oraz roślinność ruderalna, występująca przy osiedlach ludzkich, obiektach przemysłowych i szlakach komunikacyjnych.

Świat zwierzęcy woj. podlaskiego reprezentują ssaki, ptaki, gady, płazy, ryby i minogi oraz bezkręgowce. Fauna ssaków województwa podlaskiego liczy obecnie 60 gatunków. Największym roślinożernym zwierzęciem województwa jest żubr. Występuje tu również łось, jeleń, sarna, dzik i konik polski. Z 15 gatunków ssaków drapieżnych w Polsce, 12 występuje w województwie. Są to m.in.: wilk, ryś, lis, jenot, borsuk, wydra, kuna leśna i gronostaj. Największe skupiska fauny są w Puszczy Białowieskiej, Knyszyńskiej i Augustowskiej.

Najliczniej reprezentowaną grupą ssaków na terenie województwa podlaskiego są gryzonie, wśród których stwierdzono występowanie 19 gatunków. Również licznie występują tu nietoperze – 14 gatunków i ssaki owadożerne – 8 gatunków.

Stwierdzono występowanie ponad 300 gatunków ptaków na 428 notowanych w Polsce, z tego prawie 200 to gatunki lęgowe, co stanowi około 95% gatunków gniazdujących w kraju. Gatunkami zagrożonymi w skali światowej, objętymi międzynarodowymi konwencjami – berneńską i bońską oraz dyrektywą ptasią Unii Europejskiej, a występującymi w województwie, są: kania rdzawa, bielik, derkacz i wodniczka. W województwie podlaskim znajdują się stanowiska lęgowe prawie wszystkich gatunków wpisanych do *Polskiej czerwonej księgi zwierząt*.

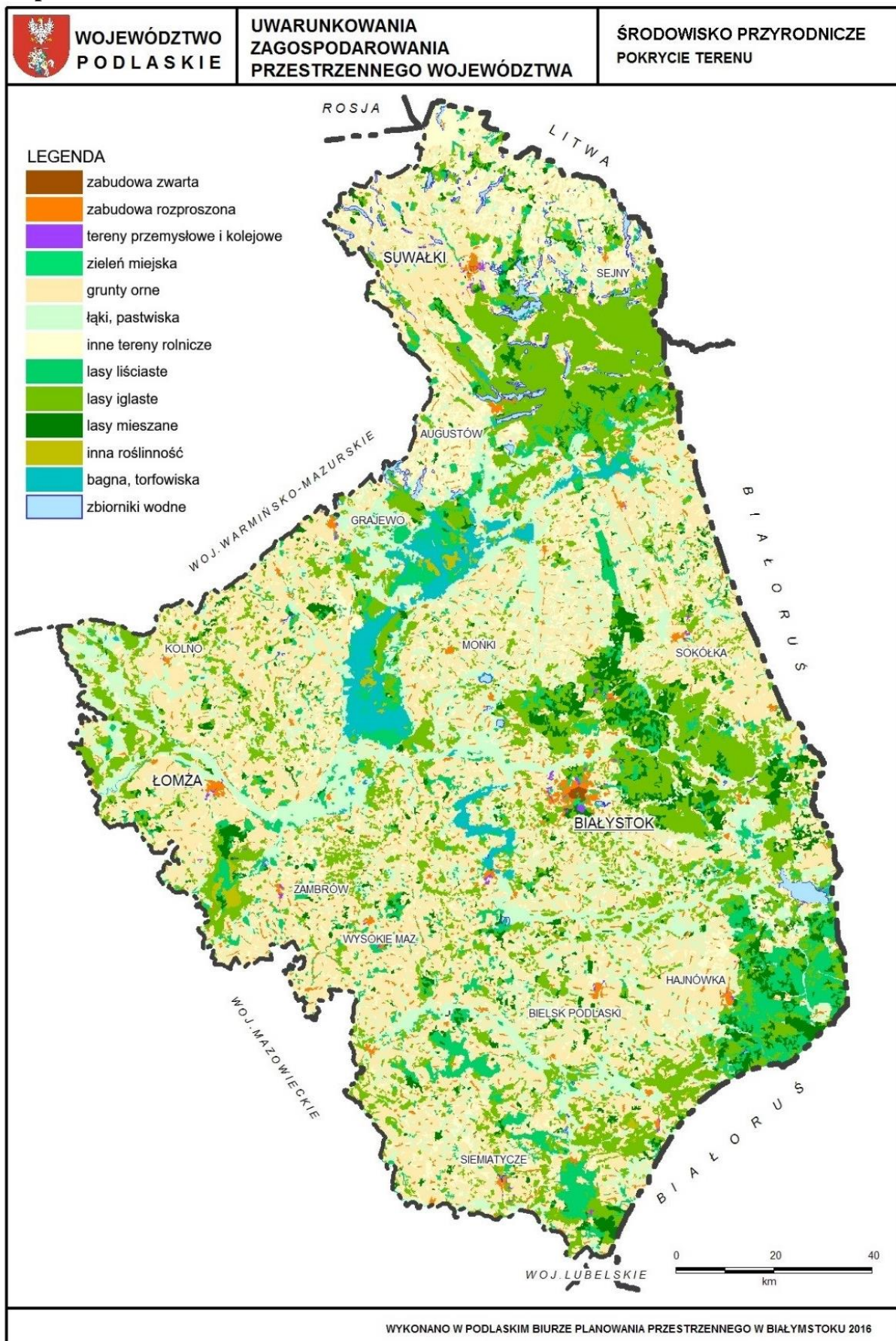
W granicach województwa stwierdzono obecność 7 spośród 8 gatunków gadów oraz 13 spośród 18 gatunków płazów występujących w Polsce.

Duża ilość i różnorodność wód na obszarze województwa sprzyja bogactwu ryb, wśród których stwierdzono występowanie 45 gatunków oraz 2 gatunki minogów.

Fauna bezkręgowców w województwie podlaskim jest wciąż jeszcze nie w pełni poznana. Najliczniejszą grupę stanowią owady. Dotychczas stwierdzono obecność 9 282 gatunków.

Głównymi zagrożeniami fauny i flory są na terenach leśnych: wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych, sadzenie monokultur, stosowanie zrębów zupełnych, spadek poziomu wód gruntowych, osuszanie, rozwój infrastruktury drogowej, rozwój zabudowy mieszkaniowej rozproszonej, a w dolinach rzek obniżenie poziomu wód gruntowych prowadzące do

Mapka 22.

mineralizacji torfu, co powoduje ustępowanie roślinności typowo bagiennej, wkraczanie roślin ekspansywnych i zanik zbiorowisk pierwotnych oraz zaniechanie użytkowania łąk i pastwisk, powodujące ich zarastanie wyższą roślinnością.

3.7.1.7. Warunki klimatyczne

Obszar województwa podlaskiego znajduje się pod wpływem dominującej zachodniej cyrkulacji mas powietrza. Położenie w chłodnym regionie termicznym Polski sprawia, że średnie roczne wartości temperatury powietrza (6,8°C w Białymstoku) są o 3–4°C niższe niż na zachodnich krańcach Polski. W Wiżajnach k. Suwałk znajduje się biegun zimna w Polsce.

Średnia suma opadu rocznego wynosi 593 mm, przy maksimum – ponad 650 mm w okolicach Wiżajn i minimum – poniżej 550 mm w okolicach Łomży. Pokrywa śnieżna występuje od początku listopada do końca kwietnia, a najdłużej śnieg zalega w rejonie Suwałk, średnio 90 dni w roku.

Obszar Suwalszczyzny zaliczany jest do terenów o największej częstotliwości występowania wiatru, z porywami pojawiającymi się głównie w sezonie zimowym, ze zwiększoną częstotliwością cyklonalnej cyrkulacji zachodniej.

Okres wegetacyjny wynosi od poniżej 200 dni w północnej części regionu do około 210 dni w pasie gmin położonych przy zachodniej granicy województwa.

3.7.2. Obszary ochrony przyrody

Obszary chronione, na podstawie Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody, zajmują w przybliżeniu powierzchnię 645 058,3 ha, co stanowi 32,0% ogólnej powierzchni województwa. Na jednego mieszkańca województwa przypada 5 411,9 m² terenów chronionych (w kraju odpowiednio 32,5% i 2 634 m²) – dane nie uwzględniają sieci Natura 2000.

3.7.2.1. Parki narodowe

Na obszarze województwa podlaskiego są cztery parki narodowe, zajmujące łącznie powierzchnię 92 169,20 ha, w tym:

- a) **Białowiecki Park Narodowy** o powierzchni 10 517,27 ha obejmuje Park Pałacowy oraz Ośrodek Hodowli Żubrów z Rezerwatem Hodowlanym Żubrów i Rezerwatem Pokazowym Zwierząt oraz Obrębem Ochronnym Rezerwat – najbardziej cenna część BPN. Został on uznany przez UNESCO za Światowy Rezerwat Biosfery i wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Ludzkości, od 23 czerwca 2014 r. cała Puszcza Białowiecka (po stronie polskiej i białoruskiej) stanowi Obiekt Światowego Dziedzictwa UNESCO o nazwie „Białowieża Forest”.
- b) **Wigierski Park Narodowy** o powierzchni 15 085,49 ha obejmuje swym zasięgiem fragment Pojezierza Wschodniosuwalskiego oraz fragment Równiny Augustowskiej. Jezioro Wigry, jako pierwsze w świecie, zostało objęte programem patronackim Międzynarodowego Towarzystwa Limnologicznego,
- c) **Biebrzański Park Narodowy** o powierzchni 59 233 ha jest największym obszarem parkiem narodowym w Polsce. Jest on wpisany na listę obiektów chronionych konwencją z Ramsar oraz ma rekomendację Komisji Parków Narodowych i Obszarów Chronionych IUCN, a także Federacji Parków Narodowych i Parków Natury Europy do uznania za Obiekt Dziedzictwa Światowego,
- d) **Narwiański Park Narodowy** o powierzchni 7 350 ha obejmuje bagienną dolinę Narwi z silnie rozbudowanym systemem koryt rzecznych – tzw. „Polską Amazonię”. Walory przyrodnicze Parku – to unikatowy ekosystem doliny oraz różnorodne zespoły roślin i zwierząt.

3.7.2.2. Rezerваты przyrody

W granicach województwa są 93 rezerваты przyrody o łącznej powierzchni 23 591,7 ha. Różnorodność tworów i składników przyrody ożywionej i nieożywionej sprawia, że jest wśród nich: rezerwatów leśnych – 55, faunistycznych – 10, torfowiskowych – 9, florystycznych – 7, krajobrazowych – 4, wodnych i geologicznych – 7 oraz jeden stepowy.

3.7.2.3. Parki krajobrazowe

W województwie podlaskim występują trzy parki krajobrazowe o łącznej powierzchni 86 566,05 ha, w tym:

- a) **Suwałski Park Krajobrazowy** o powierzchni 6 337,66 ha. Celem utworzenia Parku jest zachowanie unikalnego, młodogłacjalnego krajobrazu północno-wschodniej Polski, rozpościerającego się wokół jeziora Hańcza i zagłębienia Szeszupy. Na jego terenie obowiązuje Uchwała Nr XII/92/15 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 czerwca 2015 r. w sprawie Suwałskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2015 r. poz. 2120),
- b) **Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej** o powierzchni 72 860,17 ha obejmuje swoimi granicami przeważającą część Puszczy Knyszyńskiej – jednego z najlepiej zachowanych kompleksów leśnych w Polsce. Na jego terenie obowiązuje Uchwała Nr XXIII/201/16 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 21 marca 2016 r. w sprawie Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej im. Profesora Witolda Sławińskiego (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2016 r. poz. 1502),
- c) **Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi** o powierzchni 7 368,22 ha ma na celu ochronę wartości przyrodniczych, historycznych i kulturowych występujących na przełomowym odcinku doliny Narwi od Bronowa do Łomży. Na jego terenie obowiązuje Uchwała Nr XXIII/200/16 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 21 marca 2016 r. w sprawie Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2016 r. poz. 1501),

3.7.2.4. Zagrożenia dla funkcjonowania parków narodowych, rezerwatów i parków krajobrazowych stanowią w szczególności:

- fragmentacja powierzchni większych obszarów ciągami infrastruktury transportowej z narastającymi potokami ruchu w parkach narodowych i parkach krajobrazowych,
- żywiołowy rozwój budownictwa rekreacyjnego, w tym bez pełnego wyposażenia w infrastrukturę kanalizacyjną, w parkach krajobrazowych,
- brak właściwej dla obszarów bagiennych gospodarki rolnej (wykaszenie) w parkach narodowych,
- niewłaściwe regulacje stosunków wodnych w niektórych parkach.

3.7.2.5. Obszary chronionego krajobrazu

W województwie podlaskim wyznaczono 13 obszarów chronionego krajobrazu o łącznej powierzchni 460 076, 70 ha. Dla poszczególnych obszarów obowiązują:

- 1) Uchwała XXIII/2013/16 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 21 marca 2016 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Puszcza Białowieska”,
- 2) Uchwała Nr XXIII/2014/16 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 21 marca 2016 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Wzgórza Sokólskie”,
- 3) Rozporządzenie Nr 10/05 Wojewody Podlaskiego z dnia 25 lutego 2005 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Bugu”,
- 4) Rozporządzenie Nr 9/05 Wojewody Podlaskiego z dnia 25 lutego 2005 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi”,
- 5) Rozporządzenie Nr 11/05 Wojewody Podlaskiego z dnia 25 lutego 2005 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi,

- 6) Uchwała Nr XII/91/15 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 czerwca 2015 r. w sprawie wyznaczenia Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Rajgrodzkie”,
- 7) Uchwała Nr XXIII/202/16 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 21 marca 2016 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Bugu i Nurca”,
- 8) Uchwała Nr XII/93/15 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 czerwca 2015 r. w sprawie wyznaczenia Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Biebrzy”,
- 9) Uchwała Nr XII/90/15 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 czerwca 2015 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Rospudy”,
- 10) Uchwała Nr XII/88/15 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 czerwca 2015 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Północnej Suwalszczyzny”,
- 11) Uchwała Nr XII/94/15 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 czerwca 2015 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Sejneńskie”,
- 12) Uchwała Nr XII/89/15 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 czerwca 2015 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Puszcza i Jeziora Augustowskie”,
- 13) Uchwała Nr XII/87/15 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 czerwca 2015 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Błędzianki”.

3.7.2.6. Obszary Natura 2000

W województwie podlaskim jest 12 obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO) wyznaczonych na podstawie Dyrektywy Rady 2009/147/WE w sprawie ochrony dzikiego ptactwa o łącznej powierzchni 579 400 ha, które wymieniono w tabeli 6.

Tab. 6. Obszary specjalne ochrony ptaków

Bagienna Dolina Narwi PLB 200001	Dolina Górnej Narwi PLB 200007
Puszcza Augustowska PLB 200002	Przełomowa Dolina Narwi PLB 200008
Puszcza Knyszyńska PLB 200003	Puszcza Białowieska PLC 200004
Dolina Górnego Nurca PLB 200004	Dolina Dolnego Bugu PLB 140001
Bagno Wizna PLB 200005	Dolina Dolnej Narwi PLB 140014
Ostoja Biebrzańska PLB 200006	Puszcza Piska PLB 280008

Źródło: RDOŚ w Białymstoku

Dodatkowo wyodrębnione zostały 24 projektowane specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) o łącznej powierzchni 543 673,40 ha, które **Decyzją Komisji Europejskiej z dnia 16.11.2012 roku** uznane zostały za **obszary mające znaczenie dla Wspólnoty, wymienione w tabeli 7.**

Tab. 7. Projektowane specjalne obszary ochrony siedlisk

Torfowiska Gór Sudawskich PLH 200017	Ostoja Narwiańska PLH 200024
Dolina Szeszupy PLH 200016	Ostoja Knyszyńska PLH 200006
Ostoja Suwalska PLH 200003	Czerwony Bór PLH 200018
Jeleniewo PLH 200001	Narwiańskie Bagna PLH 200002
Dolina Górnej Rospudy PLH 200022	Ostoja w Dolinie Górnej Narwi PLH 200010
Ostoja Wigierska PLH 200004	Puszcza Białowieska PLC 200004

Pojezierze Sejneńskie PLH 200007	Murawy w Haćkach PLH 200015
Ostoja Augustowska PLH 200005	Jelonka PLH 200019
Dolina Biebrzy PLH 200008	Ostoja w Dolinie Górnego Nurca PLH 200021
Mokradła Kolneńskie i Kurpiowskie PLH 200020	Ostoja Nadbużańska PLH 140011
Dolina Pisy PLH 200023	Schrony Brzeskiego Rejonu Umocnionego PLH 200014
Sasanki w Kolimagach PLH 200025	Źródłiska Wzgórz Sokólskich PLH 200026

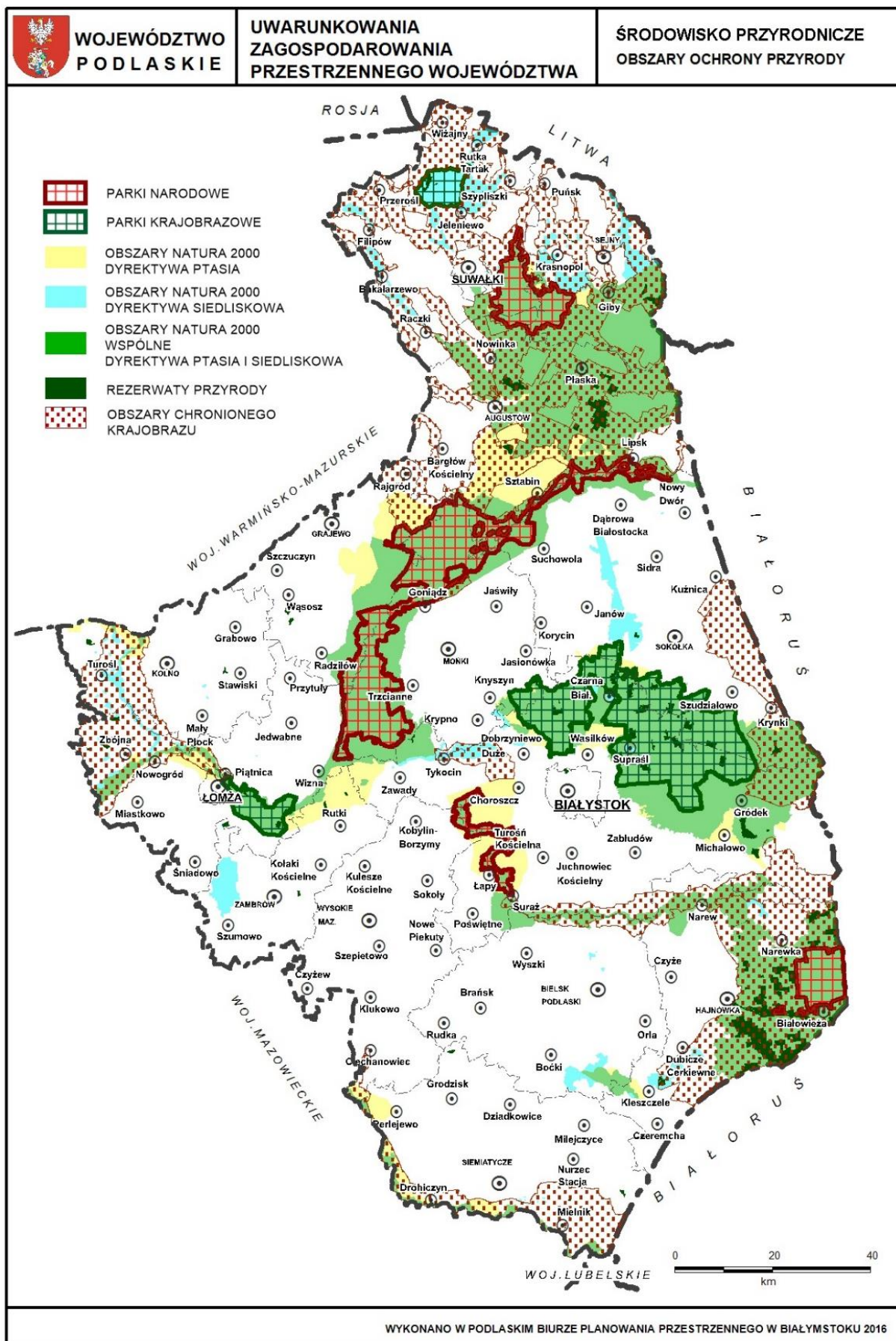
Źródło: RDOŚ w Białymstoku

Duża część obszarów OSO i projektowanych SOO pokrywa się wzajemnie oraz z obszarami o innym statusie ochronnym (parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu – około 67,3%, a uwzględniając otuliny parków – około 90,0%).

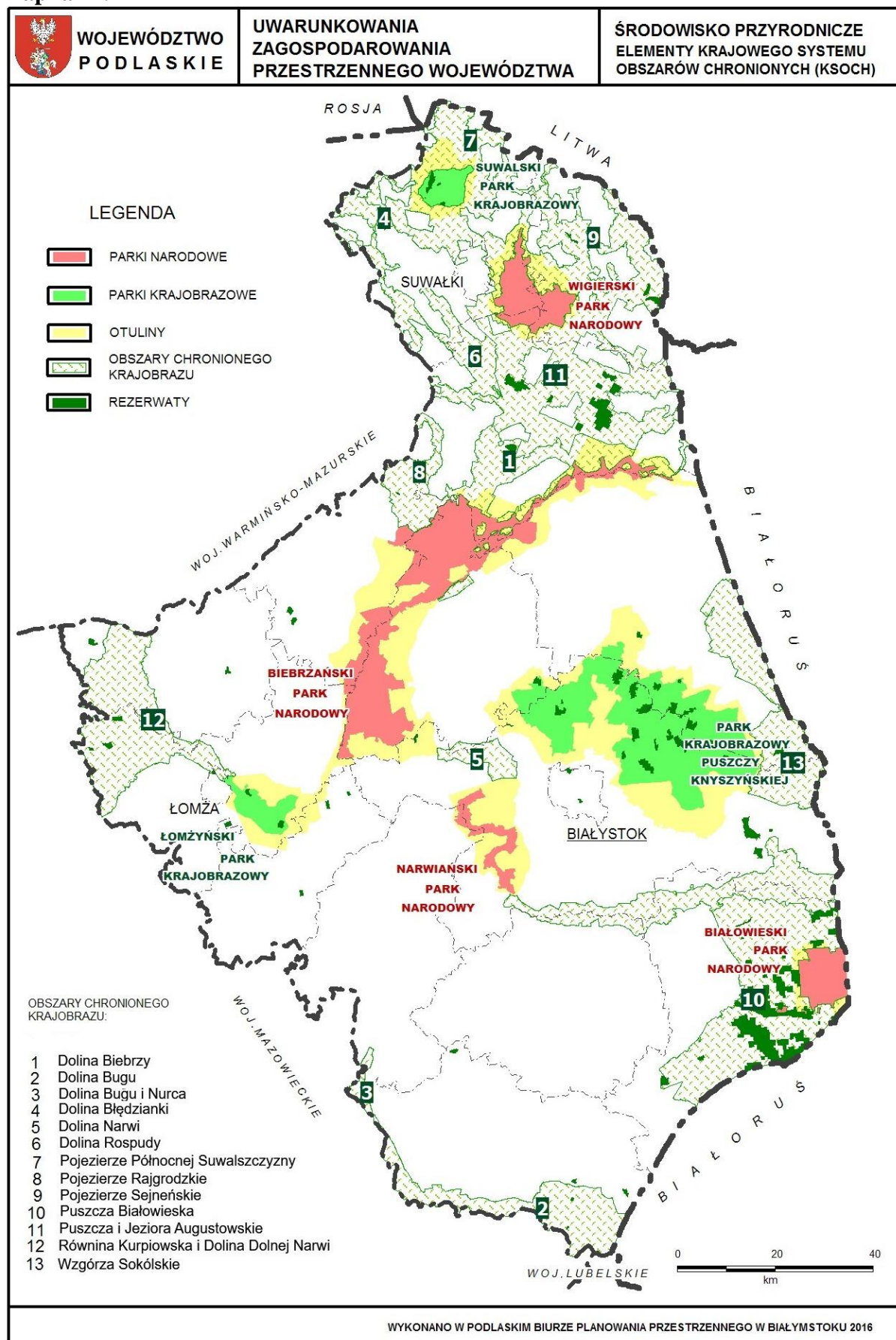
3.7.2.7. Pozostałe formy ochrony przyrody

- 1) Na pograniczu województwa podlaskiego i Republiki Białorusi funkcjonuje Transgraniczny Obiekt Dziedzictwa Światowego obejmujący Białowieski Park Narodowy oraz część Państwowego Parku Narodowego „Białowieżska Puszcza”.
- 2) W granicach województwa występują 2 058 pomniki przyrody, 250 użytków ekologicznych, 2 stanowiska dokumentacyjne oraz 3 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe: w Czyżewie, w Szepietowie-Wawrzyńcach i Mielniku.

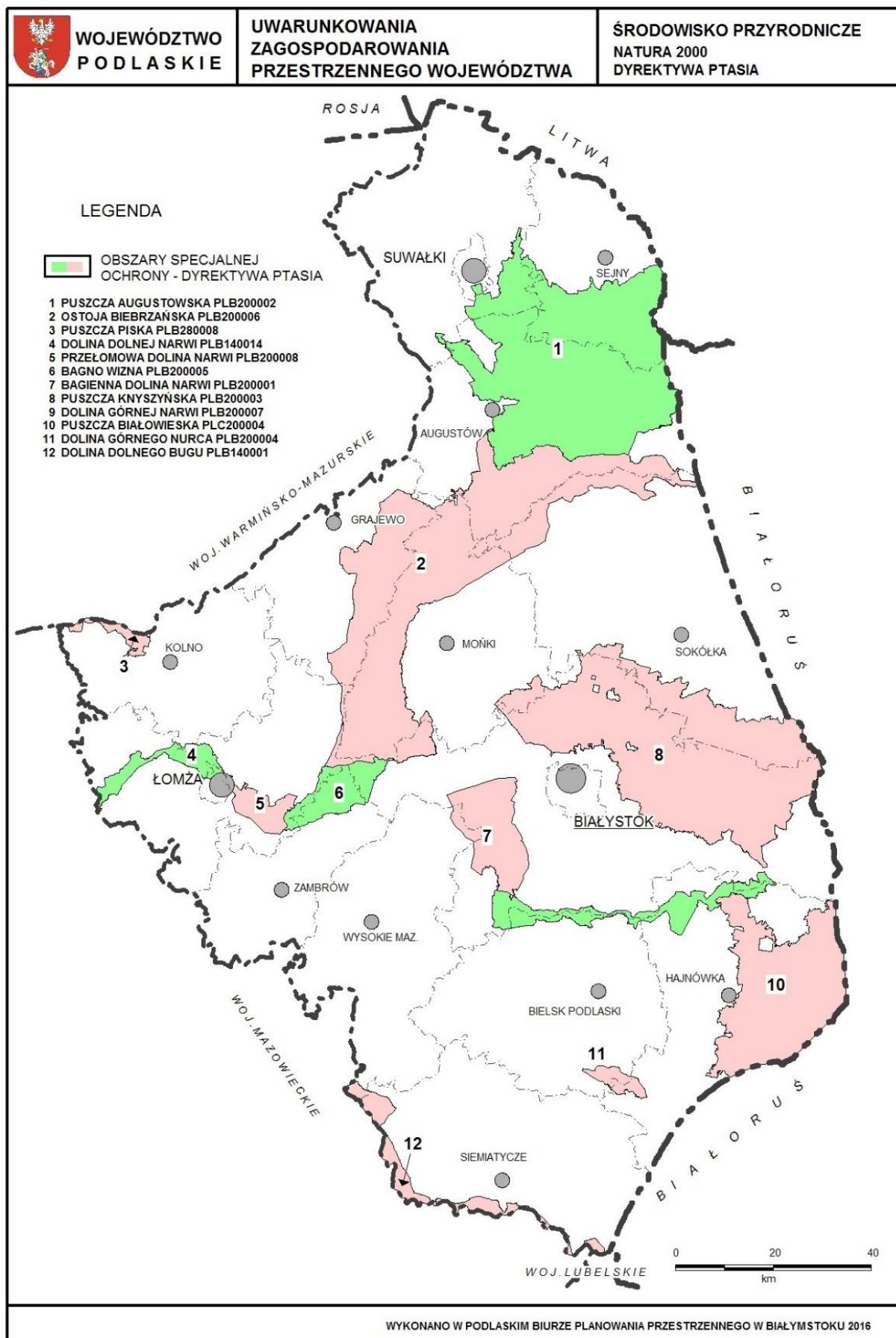
Mapka 23.

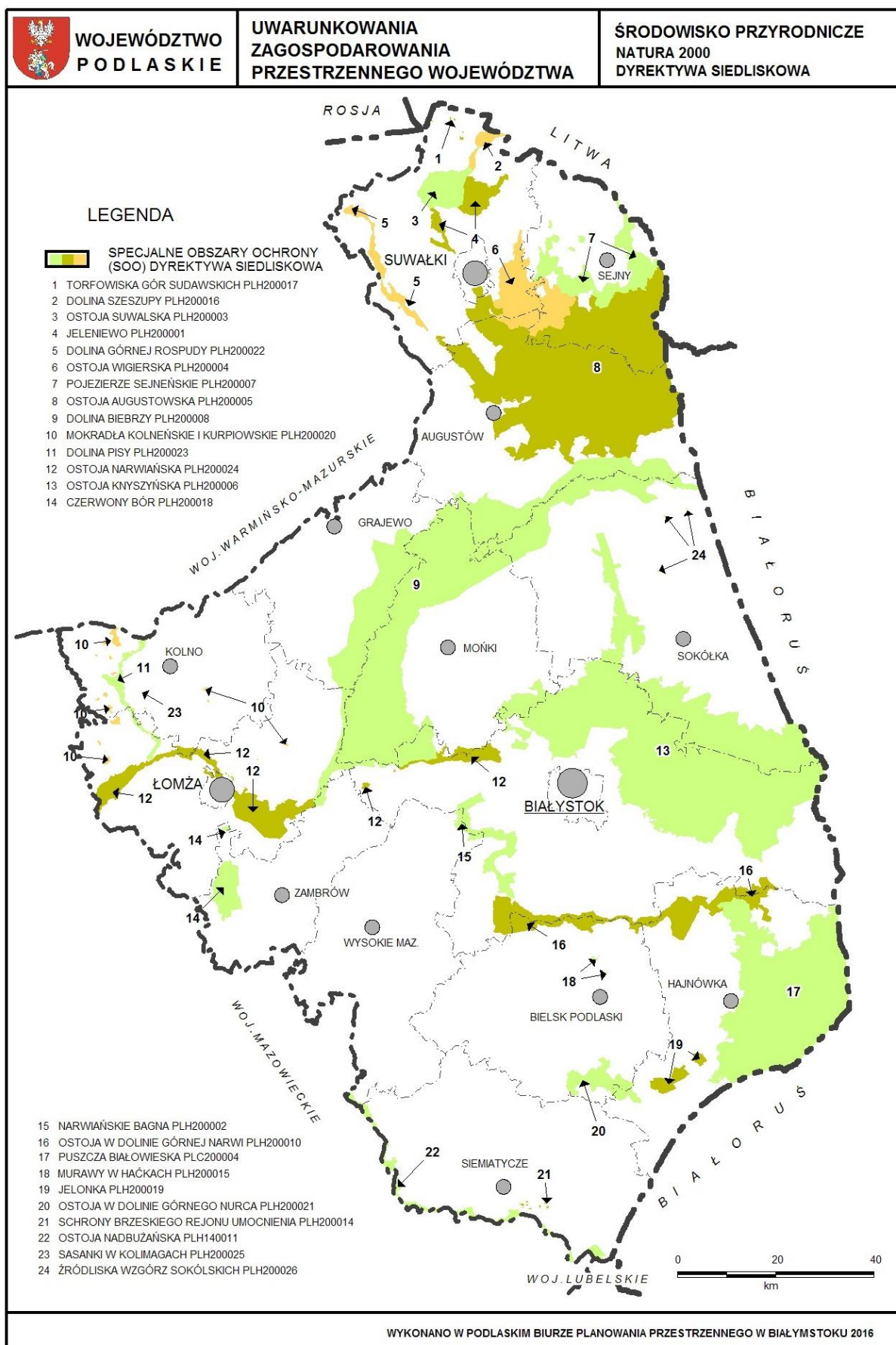
Mapka 24.

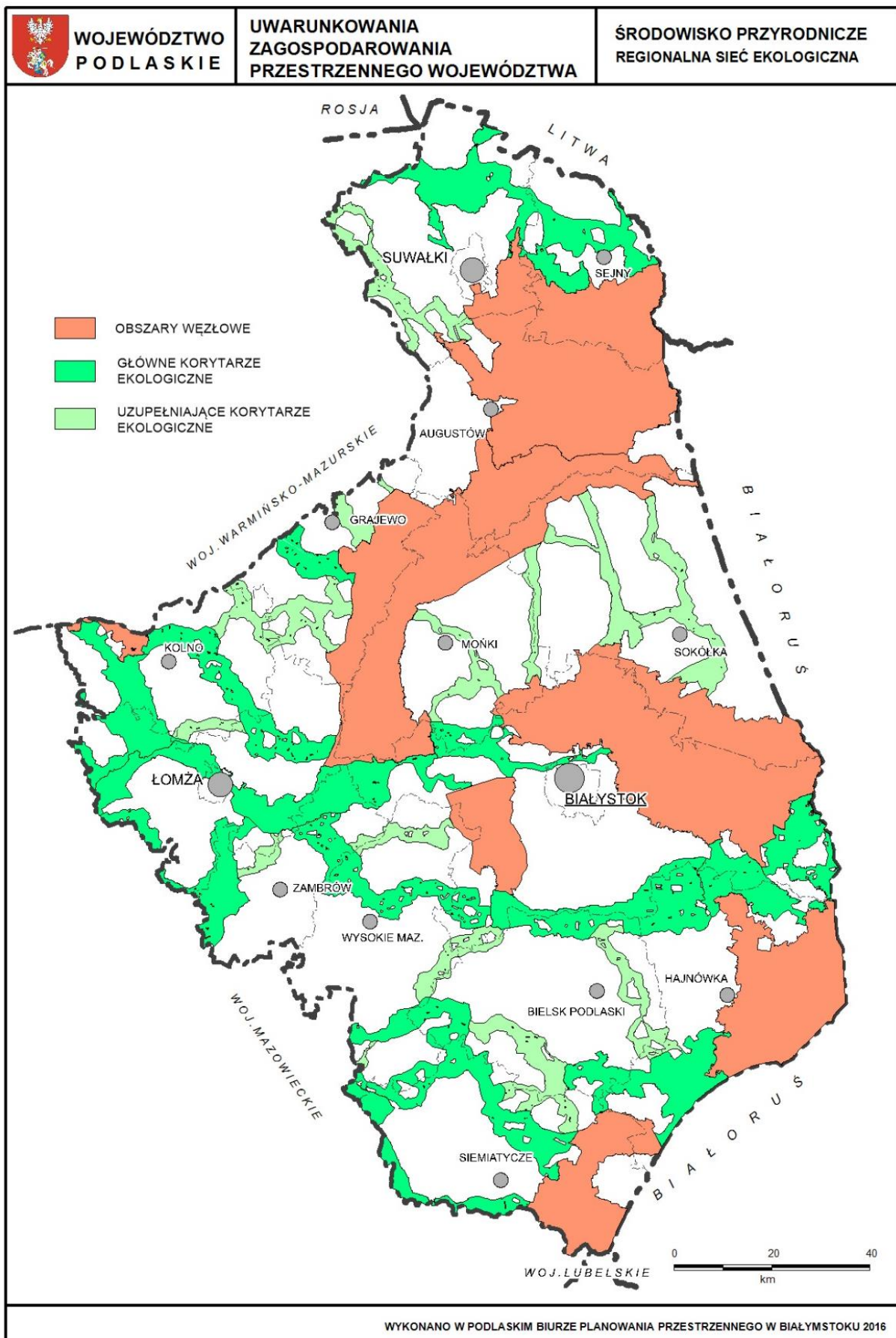
Mapka 25.

Mapka 26.

Mapka 27.

3.7.3. System powiązań przyrodniczych

System przyrodniczy województwa podlaskiego obejmuje wzajemnie uzupełniające się systemy ekologiczne szczebla krajowego i europejskiego. Krajowy system obszarów chronionych (KSOCh) obejmuje łącznie 32,0% powierzchni województwa. System ten powiązany jest z Europejską Siecią Ekologiczną Natura 2000 obejmującą obszary specjalnej ochrony ptaków i specjalne obszary ochrony siedlisk, stanowiące 32,7% powierzchni województwa. Utrzymaniu spójności ww. elementów systemu przyrodniczego służy sieć korytarzy ekologicznych, do których należą: sieć korytarzy rzecznych, korytarze migracyjne ptaków, główne korytarze migracyjne dużych zwierząt lądowych, krajowe korytarze migracyjne, sieć zieleni przydrożnej. Ekologiczna sieć województwa podlaskiego powinna obejmować: 7 obszarów węzłowych (elementy o znaczeniu kontynentalnym), 15 korytarzy głównych (elementy o znaczeniu kontynentalnym) oraz 13 korytarzy uzupełniających (elementy o znaczeniu krajowym).

3.7.4. Zasoby środowiska przyrodniczego

3.7.4.1. Obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin

Na obszarze województwa podlaskiego znaczenie ogólnokrajowe mają złoża rud żelaza, tytanu i wanadu w okolicach Suwałk, które z uwagi na uwarunkowania geologiczne i środowiskowe nie są eksploatowane. W okolicach Rajska stwierdzono występowanie złóż rud uranu, a w okolicach Tajna pierwiastków ziem rzadkich. Jednak z uwagi na wymogi ochrony środowiska oraz technologię wydobycia na obecnym etapie złoża te również nie są przewidywane do eksploatacji. W wąskim pasie na północy Suwalszczyzny oraz w południowej części regionu w okolicach Siemiatycz i Bielska Podlaskiego stwierdzono występowanie potencjalnych złóż gazu łupkowego. Pozostałe kopaliny posiadają znaczenie regionalne i lokalne i obejmują głównie złoża piasków i żwirów, piasków kwarcowych, surowców ilastych, torfów i kredy. Złoża udokumentowane tych kopalin obejmują (wg stanu na 31 XII 2015 r.):

- 1) **piaski i żwiry** – 680 złóż kruszywa naturalnego o łącznych zasobach ca 1 523 751 tys. ton. Złoża o największych zasobach rozpoznano w powiecie suwalskim – Potasznia I (123 328 tys. ton) oraz w powiecie sokólskim – Bobrowniki-Drahe (111 378 tys. ton) i Drahe III (77 895 tys. ton),
- 2) **piaski kwarcowe** – do produkcji betonów komórkowych, występujące w 2 złożach, w Osowcu i Śniadowie, o łącznych zasobach 6 889,76 tys. m³, oraz piaski kwarcowe do produkcji cegły wapienno-piaskowej występujące w 6 złożach o łącznych zasobach 16 424,8 tys. m³. Aktualnie eksploatowane są złoża „Mońki/Żodzie i Szczebra III”,
- 3) **surowce ilaste** – udokumentowane 23 złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej o zasobach 25 051 tys. m³. Eksploatowane są dwa złoża w pow. hajnowskim – Lewkowo Stare i Lewkowo Stare 3. Surowce ilaste do produkcji kruszywa lekkiego zostały rozpoznane wstępnie (kat. C₂) – Jeżewo Stare o zasobach 5 450 tys. m³,
- 4) **kreda** – udokumentowano 8 złóż kredy o łącznych zasobach 8 360 tys. ton. Jedyne eksploatowane obecnie złożo występuje w Mielniku w powiecie siemiatyckim,
- 5) **torfy** – w 2015 r. w województwie udokumentowanych było 13 złóż torfu o łącznych zasobach 4 644 tys. m³, w tym złoża borowiny (Silikaty w Augustowie wykorzystywane w Uzdrowisku Augustów oraz Podsokoła w Uzdrowisku Supraśl). Najwięcej złóż torfu występuje w pow. białostockim – Rabinówka, Imszar II, Imszar III, oraz Dubowie w pow. sejneńskim.

3.7.4.2. Ochrona udokumentowanych złóż kopalin

Dla potrzeb eksploatacji udokumentowane złoża surowców mineralnych są uwzględniane w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz

miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w celu ich zabezpieczenia przed przeznaczeniem na kolizyjne sposoby zagospodarowania.

3.7.4.3. Zasoby energii odnawialnej

Poszczególne rodzaje zasobów energii odnawialnej w województwie, to:

1) energia z biomasy

Z uwagi na rolniczy charakter województwa podlaskiego istnieją dobre warunki do pozyskiwania biomasy do produkcji biopaliwa stałego i gazowego.

Największe potencjalne możliwości do uzyskiwania biogazu, zarówno z fermentacji osadów z oczyszczalni komunalnych i przemysłowych (głównie mleczarskich) oraz gnojowicy, mają powiaty: białostocki, łomżyński i suwalski,

2) energia wiatrowa

Województwo podlaskie, według klasyfikacji przyjętej przez IMiGW w Warszawie, zgodnie z mapą „Strefy energetyczne wiatru w Polsce” (źródło: Lorenc, 2004) w podziale na 5 stref energetycznych, znajduje się: część północna w strefie I – wybitnie korzystnej, część środkowa w strefie II i III – bardzo korzystnej i korzystnej, oraz część południowa w strefie IV – mało korzystnej. Obszar województwa, a zwłaszcza jego północna część, posiada korzystne warunki do rozwoju energetyki wiatrowej,

3) energia słoneczna

Województwo posiada średnie warunki do wykorzystania energii słonecznej. Suma rocznego usłonecznienia rzeczywistego kształtuje się na poziomie 1500 godzin, a roczny potencjał energii słonecznej wynosi 900–950 kWh/m², przy czym w okresie zimowym około 200 kWh/m²,

4) energia geotermalna

Województwo pozbawione jest znacznych zasobów energii geotermalnej. Zaznaczają się tu wpływy dwóch okręgów geotermalnych obejmujących zaledwie kilka procent obszaru. Głębokość zalegania tych wód wynosi od 1800 do 2200 m, co powoduje, że nakłady inwestycyjne na ich wykorzystanie byłyby bardzo wysokie,

5) energia wodna

Województwo podlaskie jest obszarem nizinnym i dlatego na jego terenie nie ma dużych cieków wodnych o znaczącym potencjale energetycznym. Energetyka wodna w województwie to 11 obiektów o łącznej mocy zainstalowanej zaledwie 0,74 MW, produkujących w ciągu roku 320 MWh energii elektrycznej.

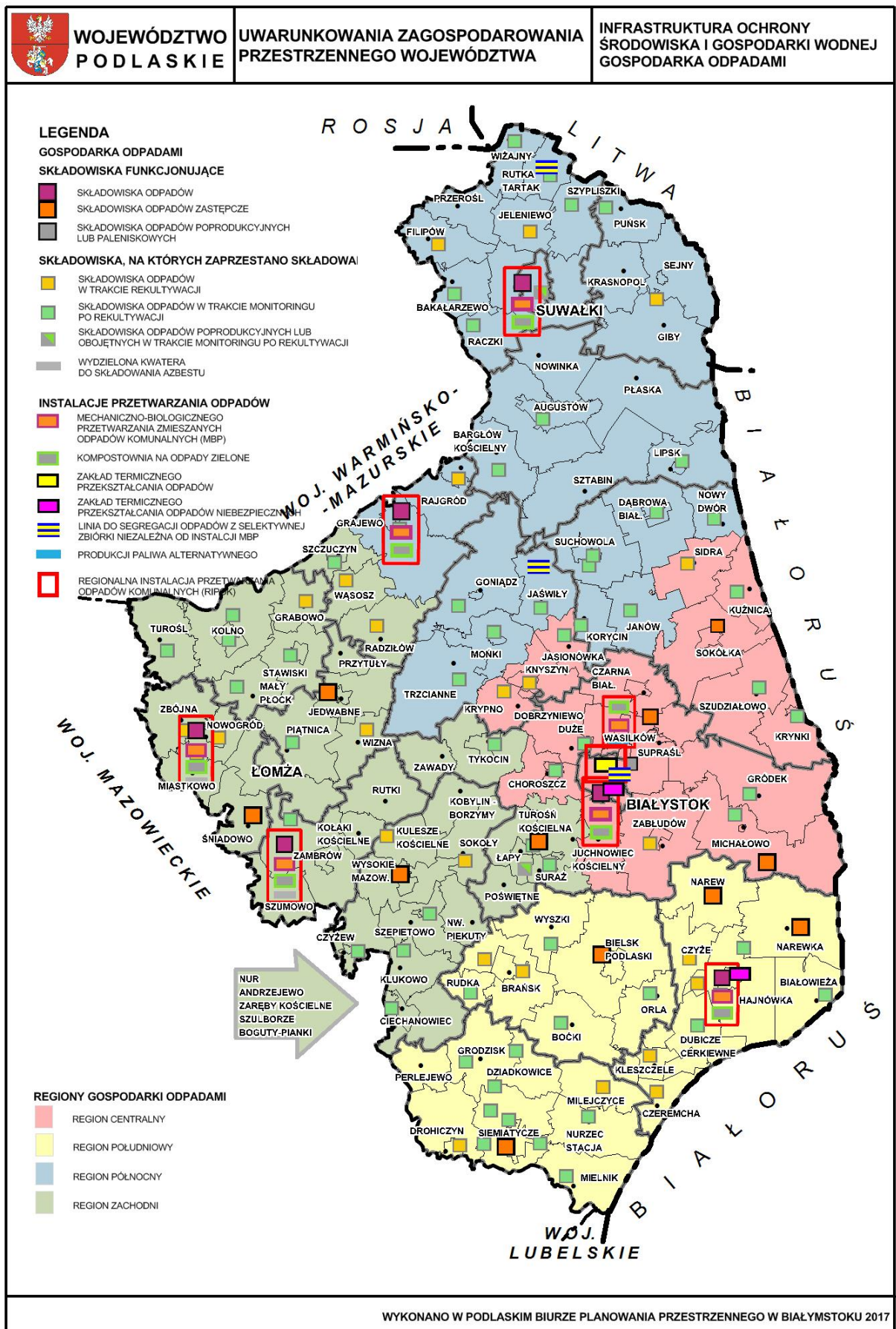
Reasumując – w województwie podlaskim istnieją sprzyjające warunki do wytwarzania energii cieplnej i elektrycznej na bazie surowców odnawialnych, zwłaszcza biomasy stałej, paliw ciekłych, biogazu i odpadów komunalnych. Dość korzystne warunki istnieją w zakresie wykorzystania energii wiatru, a mniejsze energii słonecznej. Nie ma natomiast korzystnych warunków do pozyskiwania energii wody, a zasobów energii geotermalnej województwo jest prawie pozbawione.

3.7.5. Zagrożenia środowiska

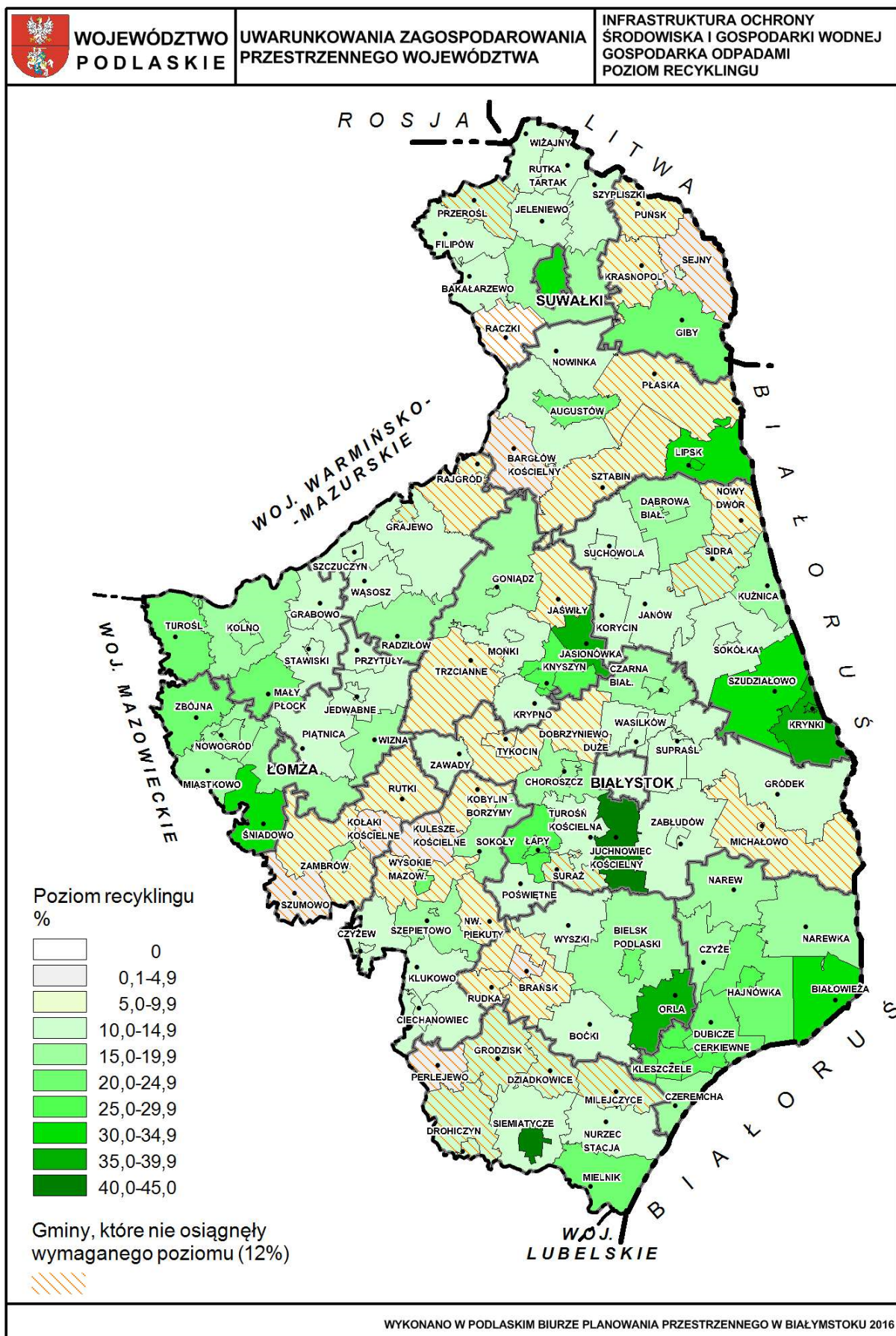
3.7.5.1. Zanieczyszczenia wód powierzchniowych województwa

Systematyczne zmniejszanie wielkości ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych do wód w ostatnich latach oraz zahamowanie postępującej ich degradacji jest uwarunkowane m.in. upadkiem szeregu dużych zakładów przemysłowych oraz zmniejszeniem wielkości produkcji i zmianami profilu produkcji. Na obniżenie ilości wytwarzanych ścieków znaczny wpływ ma także ograniczenie wodochłonności i modernizacja procesów produkcyjnych, modernizacja i budowa oczyszczalni ścieków oraz zwiększenie efektywności procesów oczyszczania. Realizacja tych działań przyniosła efekty w postaci zmniejszenia wielkości ładunków odprowadzanych do wód.

Mapka 28.

Mapka 29.

W okresie 2010–2012 zmniejszeniu uległ ładunek BZT₅ o około 40,9%. W analogicznym okresie zmniejszeniu uległy także ładunki CHZT o 24,5% i zawiesin o ponad 60,9%. Mimo tego w latach 2010–2014 stwierdzono występowanie eutrofizacji wód powierzchniowych wywołanej zrzutem ścieków komunalnych w punktach pomiarowych wskazanych na rysunku 2 – uwarunkowania ekofizjograficzne.

Istotnym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych jest rolnictwo, które na terenach rolnych powoduje niekontrolowane spływy powierzchniowe substancji nawozowych i środków chemicznych.

W latach 2010–2015 w województwie podlaskim dokonano oceny jakości 93 jednolitych części wód powierzchniowych (jcwp), w wyniku której określono:

1) stan ekologiczny wód płynących, w tym:

- a) wody o dobrym stanie ekologicznym (II klasa) w 12 jcwp,
- b) wody o umiarkowanym stanie ekologicznym (III klasa) w 51 jcwp,
- c) stan ekologiczny słaby (IV klasa) w 23 jcwp,
- d) stan ekologiczny zły (V klasa) w 7 jcwp.

Na niezadowalający stan ekologiczny wód (poniżej stanu dobrego) wpłynęły głównie: ponadnormatywne stężenia OWO (ogólny węgiel organiczny), pięciodobowe zapotrzebowanie tlenu (BZT₅), chemiczne zapotrzebowanie tlenu (ChZT) oraz stężenia azotu amonowego, azotu Kjeldahla, fosforu ogólnego i fenoli lotnych,

2) klasyfikacje stanu chemicznego wód, w tym:

- a) wody o dobrym stanie chemicznym stwierdzone w 58 jcw na 74 badane jednolite części wód rzek,
- b) wody o stanie chemicznym poniżej dobrego odnotowane w 16 jcw na 74 badane.

O nieosiągnięciu stanu dobrego najczęściej decydowało ponadnormatywne stężenie sumy benzo(b)peryleny i indeno(1,2,3-cd)pirenu. Notowano także pojedyncze przypadki przekroczenia wartości dopuszczalnej stężenia rtęci, sumy benzo(b)fluorantenu i benzo(k)fluorantenu oraz benzo(a)pirenu.

Ogólny stan czystości wód większości zbadanych wód jezior wykazywał stan dobry. Wody najwyższej jakości występowały w jeziorach: Hańcza, Wigry, Busznica, Garbaś, Sajno, Miałkie, Blizno, Gaładuś, Pierty, Szelment Mały, Szelment Wielki, Białe Augustowskie, Białe (Białowierskie), Necko i Zelwa.

3.7.5.2. Jakość wód podziemnych w województwie

Poziomy wodonośne wrażliwe na zanieczyszczenia z powierzchni terenu zajmują prawie 8% jego obszaru, umiarkowanie wrażliwe 71%, natomiast pozostałe 21%, to poziomy dość dobrze izolowane. Działalność gospodarcza związana z ingerencją w obieg wód wywiera wpływ na jakość i ilość zasobów wód podziemnych. Dużym zagrożeniem dla środowiska wodnego są także ścieki bytowe z gospodarstw rolnych, gromadzone w nieuszczelnionych szambach.

W 2012 r. w województwie monitoring diagnostyczny zrealizowany został w 44 punktach kontrolno-pomiarowych. Badania te pozwoliły stwierdzić, że 93% jcwp reprezentuje dobry stan chemiczny (I, II i III kl.), w 7% – słaby (IV i V klasa). Nie stwierdzono wód o złej jakości (V kl.)

Obecnie na terenie województwa prowadzony jest monitoring wód podziemnych na obszarach bezpośrednio zagrożonych zanieczyszczeniami pochodzącymi ze składowisk.

Badania objęły 73 obiekty i wykazały :

- a) stan dobry wód pobranych przy 26 składowiskach,
- b) stan słaby wód pobranych przy 15 składowiskach,
- c) zróżnicowaną jakość wód pobranych przy 17 składowiskach,
- d) brak możliwości oceny wód pobranych przy 15 składowiskach.

3.7.5.3. Zanieczyszczenia powietrza

Na poziom stężeń zanieczyszczeń w powietrzu mają wpływ: wielkość napływowej i lokalnej emisji zanieczyszczeń powietrza, warunki klimatyczne i topografia terenu.

Województwo, podobnie jak cała Polska, znajduje się pod wpływem dominującej zachodniej cyrkulacji mas powietrza, co sprzyja napływowi zanieczyszczeń z dalszych odległości, w tym z terenów uprzemysłowionych w Polsce i Europie.

Do substancji mających największy udział w emisji zanieczyszczeń z procesów spalania energetycznego należą: dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek węgla i pyły. Pozostałe rodzaje zanieczyszczeń, emitowane z zakładów przemysłowych zlokalizowanych w województwie, wynikają z rodzaju produkcji i stosowanej technologii.

Duży udział w ogólnym bilansie zanieczyszczeń w obszarze województwa ma trudny do oszacowania i nieujmowany w danych statystycznych sektor tzw. niskiej emisji ze źródeł małych i nieorganizowanych, do których zalicza się głównie paleniska domowe, małe kotłownie, obiekty rzemieślniczo-usługowe oraz sektor transportu kołowego.

Największe zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego w województwie występują w aglomeracji białostockiej, Łomży, Suwałkach i Grajewie, gdzie ich głównymi źródłami są miejskie przedsiębiorstwa energetyki ciepłej oraz ewidencjonowane w WIOŚ zakłady szczególnie uciążliwe. W Strefie Podlaskiej i Aglomeracji Białostockiej stwierdzono okresowe wysokie wartości stężeń pyłu PM₁₀. Obszarem przekroczeń pyłu zawieszonego PM_{2,5} jest miasto Łomża oraz centra większych miast strefy podlaskiej.

W 2015 r. odnotowano przekroczenia poziomu docelowego benzo(a) pirenu w strefie aglomeracji Białostockiej oraz w strefie podlaskiej – obszary przekroczeń to w głównej mierze wszystkie miasta powiatowe województwa. Pomimo wymienionych problemów, ocena wskazuje, że województwo jest częścią kraju o najwyższych standardach jakościowych powietrza. Mimo tego stanu, powinny być prowadzone w dalszym ciągu działania zmniejszające poziom emisji zanieczyszczeń powietrza w przemyśle, energetyce i komunikacji, z priorytetem największych miast i ośrodków rekreacji.

3.7.5.4. Zagrożenia klimatu akustycznego

Hałas jest jednym z czynników mających duży wpływ na życie i zdrowie ludzi. Oddziałuje zarówno na sferę psychiczną, jak i sprawność fizyczną człowieka.

Do najważniejszych czynników mających wpływ na akustykę województwa podlaskiego zaliczyć należy: komunikację drogową, w niewielkim stopniu komunikację kolejową i lotniczą oraz hałas przemysłowy, których uciążliwość ma charakter lokalny o stosunkowo niedużym zasięgu. Do poszczególnych rodzajów hałasu należą:

1) hałas drogowy

Hałas drogowy jest obecnie najpowszechniejszym i najbardziej uciążliwym źródłem hałasu w środowisku zurbanizowanym, wykazującym stałą tendencję wzrostową. Na podstawie systematycznych pomiarów natężenia hałasu stwierdzono, że dla zabudowy mieszkaniowej najbardziej uciążliwe są przekroczenia występujące w porze nocnej, które dochodzą do 13 dB (Szypliszki).

Ponadnormatywne zagrożenia hałasem drogowym wynikają z:

- a) ruchu ciężkiego tranzytowego przez jednostki osadnicze nieposiadające obwodnic,
- b) złych parametrów technicznych układów ulicznych,
- c) przebiegu dużych potoków ruchu ulicznego z zespołów zabudowy mieszkaniowej,
- d) zbyt małego udziału komunikacji zbiorowej w przewozach pasażerskich w miastach,
- e) małego udziału kolei w przewozach towarowych,

2) hałas kolejowy

Hałas kolejowy w województwie, z uwagi na małą gęstość sieci kolejowej oraz natężenia ruchu, posiada niewielkie znaczenie i od kilkunastu lat wykazuje na części

tras tendencję spadkową. Największe zagrożenie hałasem kolejowym występuje na trasie Warszawa – Białystok oraz na odcinkach przebiegu linii kolejowych przez obszary parków narodowych i krajobrazowych Białystok – Sokółka – Augustów i Białystok – Grajewo. Zagrożenie hałasem kolejowym jest w szczególności wynikiem przestarzałej infrastruktury i taboru, braku stosowania zabezpieczeń technicznych oraz odpowiednich rozwiązań planistycznych w otoczeniu tras kolejowych w miastach i ich obszarach funkcjonalnych,

3) hałas lotniczy

W województwie podlaskim funkcjonują jedynie dwa lotniska sportowo-sanitarne, na Krywlanach w Białymstoku i w Suwałkach. W Łomży znajduje się lądowisko sanitarne przy szpitalu wojewódzkim oraz lądowisko sportowe nad Narwią.

Hałas lotniczy w województwie podlaskim, ze względu na rodzaj lotnisk i lądowisk, typ samolotów oraz innych statków powietrznych, jest niewielki i posiada lokalny charakter. W otoczeniu żadnego z lotnisk nie ustanowiono formalnie obszaru ograniczonego użytkowania,

4) hałas przemysłowy

Hałas przemysłowy w województwie stanowi zagrożenie o charakterze lokalnym i występuje głównie w zespołach przemysłowych miast, tracąc sukcesywnie na znaczeniu. W emisji hałasu wzrasta udział różnego rodzaju zakładów usługowo-produkcyjnych lokalizowanych wśród zabudowy mieszkaniowej, jednak jest to oddziaływanie lokalne.

Do zagrożeń akustycznych zalicza się też rozwój transportu dostawczego oraz szerokie stosowanie urządzeń klimatyzacyjnych. Zagrożenia hałasem przemysłowym wynikają w szczególności z braku stosownych norm w planach miejscowych i ich egzekwowania oraz wykorzystania technologii emitujących wysoki poziom hałasu, a także zabezpieczeń technicznych,

5) hałas komunalny

Hałas komunalny występuje w budynkach mieszkalnych i obiektach użyteczności publicznej. Źródłem powstania hałasu są węzły cieplne, zsypy, dźwigi, usługi wbudowane, sprzęt audiowizualny i inny. Przeciwdziałanie temu hałasowi wymaga stosownych rozwiązań w zakresie projektowania architektonicznego i techniki budowlanej.

3.7.5.5. Degradacja i zagrożenia gleb

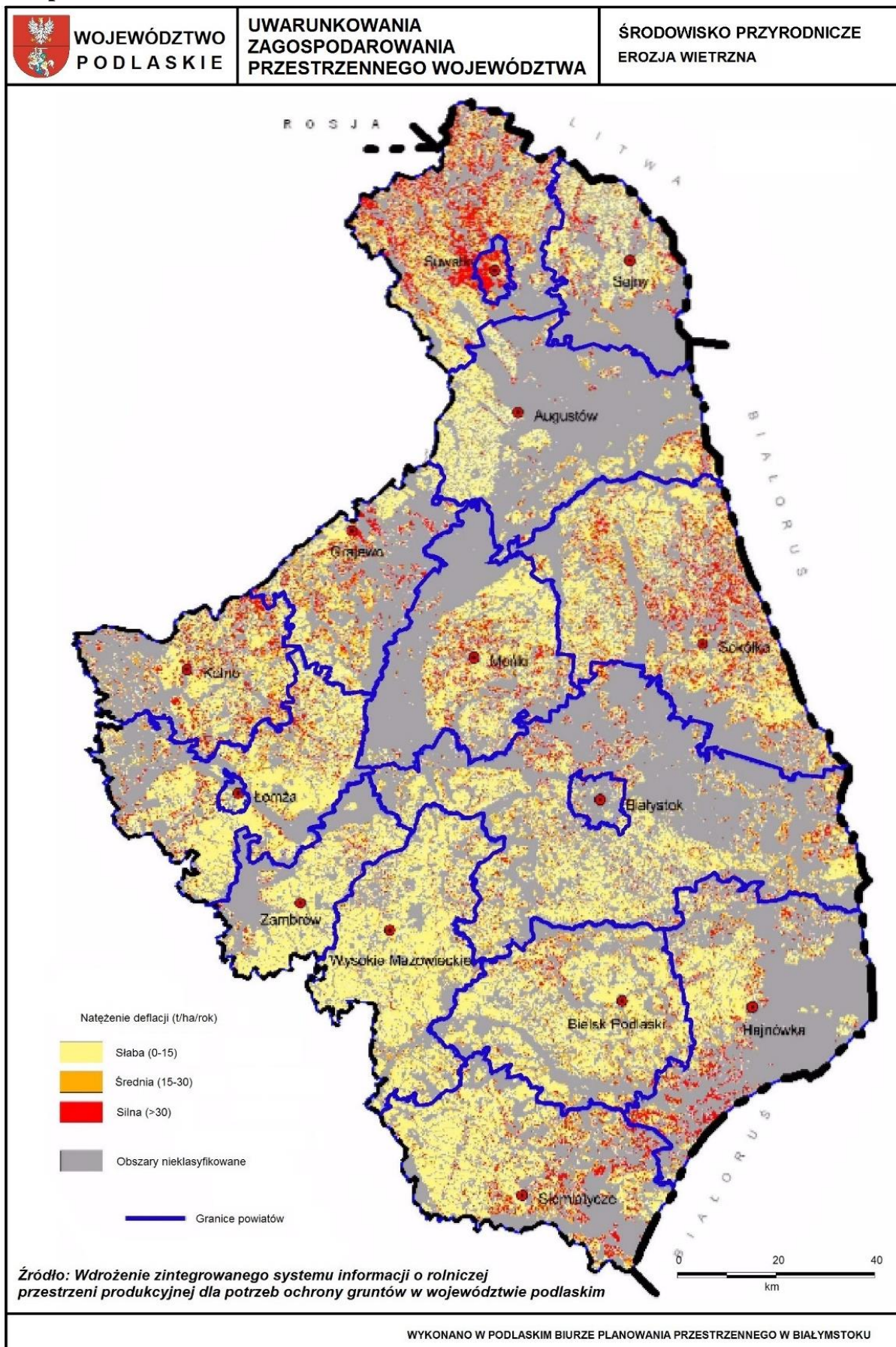
Główne przyczyny degradacji gleb w województwie to erozja wodna i erozja wietrzna. Największe zagrożenie erozją wodną występuje w najsilniej urzeźbionej jego części północnej oraz w strefach krawędziowych dolin rzecznych. Szacuje się, że zagrożeniom erozją wodną podlega 27,6% gleb użytków rolnych i leśnych.

Około 42,6% gruntów ornych w województwie podlaskim wykazuje średnią i silną podatność na procesy erozji wietrznej.

Dużym zagrożeniem dla gleb jest zwiększona zawartość azotu mineralnego pochodzącego ze źródeł rolniczych, który jest wymywany do wód powierzchniowych i podziemnych.

Zanieczyszczenie gleb metalami ciężkimi (ołowiem, kadmem, cynkiem, niklem, miedzią) jest stosunkowo niewielkie i kształtuje się na poziomie zawartości naturalnej, znacznie niżej od średniej krajowej. Nieco podwyższone wartości zanieczyszczenia metalami ciężkimi posiada pokrywa glebowa w strefach oddziaływania głównych szlaków komunikacyjnych oraz w większych ośrodkach miejskich.

Mapka 30.

3.7.5.6. Degradacja i zagrożenia szaty roślinnej

W województwie podlaskim stan lasów jest dobry. Według badań monitoringowych Instytutu Badawczego Leśnictwa lasy nie są znacząco narażone na zanieczyszczenia powietrza. Ocena defoliacji wykazuje w większości uszkodzenia na 11–25% powierzchni. Największe obszary tych uszkodzeń stwierdzono w Puszczy Augustowskiej i Knyszyńskiej. Ocenia się, że w lasach pozostających w zarządzie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku znajduje się ok. 319 tys. ha powierzchni leśnej (60% ogólnej powierzchni) z drzewostanami uszkodzonymi w wyniku oddziaływania szkodliwych emisji gazów i pyłów. Są to w zasadniczej większości uszkodzenia słabe.

Zagrożeniem dla lasów są również pożary, których skala z roku na rok wzrasta w związku z silną antropopresją. Lokalnie uszkodzenia w lasach wywołują szkodniki.

Dużym zagrożeniem dla roślinności wodnej i bagiennej jest regulacja koryt rzecznych, a szczególnie zanieczyszczenie wód, które powoduje duże zmiany w roślinności wodnej i zanikanie wielu gatunków przystosowanych do życia w czystych wodach. W wyniku melioracji osuszających tereny bagienne w dolinach rzek i prostowania rzecznych koryt, na dużych terenach zniknęły prawie zupełnie zbiorowiska szuwarowe.

3.7.5.7. Pola elektromagnetyczne

Pola elektromagnetyczne (PEM), w tym niejonizujące, to stosunkowo nowe zanieczyszczenie środowiska. Źródła pól elektromagnetycznych stanowią linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110 kV, 220 kV i 400 kV oraz związane z nimi stacje elektroenergetyczne, a także źródła punktowe, takie jak: nadajniki radiowe i telewizyjne (określone w pkt 3.10.8.3.), stacje radiolokacji i radionawigacji, stacje bazowe telefonii komórkowej, niektóre urządzenia pracujące w zakładach przemysłowych, ośrodkach medycznych oraz będące w dyspozycji policji i straży pożarnej. Wyniki monitoringu WIOŚ prowadzonego w 2015 r. i latach poprzednich wskazują, że dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych na terenach pod zabudowę mieszkaniową lub miejsc dostępnych dla ludności są dotrzymywane.

3.7.5.8. Obszary zagrożone niebezpieczeństwem powodzi

Obszarami zagrożonymi niebezpieczeństwem wystąpienia powodzi są w województwie przede wszystkim doliny rzek: Narwi, Bugu, Czarnej Hańczy, Biebrzy, Pisy, Supraśli i Nurca. Całkowita powierzchnia obszarów zagrożonych powodzią wód stuletnich (1%) wynosi około 2894,4 km², czyli 4,4% ogólnej powierzchni województwa, z czego większość powierzchni przypada na dolinę Narwi – aż 85,5%. Obszarami zagrożonymi powodzią są głównie użytki zielone oraz nieużytki, ale także usytuowane w dolinach tych rzek tereny zabudowane, narażone na podtopienia roztopowe. *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego* powinien uwzględniać wymogi wynikające z ustawy Prawo wodne, a mianowicie ustalenia zawarte w planach gospodarowania wodami w dorzeczu Wisły, Niemna i Pregoty oraz ustalenia planów ochrony przeciwpowodziowej i przeciwdziałania skutkom suszy.

3.7.5.9. Zagrożenia osuwiskowe

Od kilkunastu lat nasilają się niekorzystne zjawiska atmosferyczne wywołujące osuwanie się ziemi, powodujące szkody w infrastrukturze drogowej i zabudowie. W województwie podlaskim skala tego zagrożenia, choć niewielka, ciągle wzrasta. Podstawowymi rodzajami uszkodzeń były rozmycia i erozja wywołana spływającymi po zboczach wodami powierzchniowymi oraz osuwiska lub zsuwy powierzchniowe nawodnionych gruntów.

Najbardziej narażone na zagrożenia osuwiskowe są:

- a) krawędziowe odcinki dolin rzecznych: Narwi w okolicach Łomży, Piątnicy i Nowogrodu, Bugu w gminach Mielnik, Drohiczyn i Ciechanowiec oraz Biebrzy w gminach Jedwabne i Wizna,

b) stokowe partie wzgórz morenowych i wydmych, zwłaszcza pozbawione zadrzewień i zakrzaczeń lub niewłaściwie zagospodarowywane, głównie na Suwalszczyźnie.

Przeciwdziałanie skutkom tych zjawisk wymaga przede wszystkim unikania nowego inwestowania na obszarach zidentyfikowanych zagrożeń, poprzez stosowną politykę w sferze planowania miejscowego i zabezpieczeń technicznych istniejącego na nich zagospodarowania.

3.7.5.10. Obszary koncentracji obiektów mogących stanowić zagrożenia dla środowiska

W województwie brak jest obszarów koncentracji większych obiektów mogących stanowić zagrożenia dla środowiska, do których zaliczyć należy: składowiska odpadów, oczyszczalnie ścieków, bazy paliw, stacje przeładunkowe, urządzenia przesyłowe, większe instalacje przemysłowe.

3.7.5.11. Zakłady o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnych awarii

W województwie podlaskim w roku 2016 funkcjonowało 8 zakładów dużego i 6 zakładów zwiększonego ryzyka wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, a także 48 innych zakładów, które mogą być źródłem poważnej awarii przemysłowej, w tym:

- a) w grupie zakładów o dużym ryzyku powstania poważnej awarii przemysłowej są: baza paliw nr 15 w Narewce, baza LPG Narewka Zabłotczyzna, EKOIL zakład w Plancie, Gaspol S.A. Region Wschodni w Łomży, PERN Adamowo, Baza BARTER oddział SAGA w Sokółce, PKN Orlen Terminal Paliw w Sokółce i Terminal LPG Orlen w Sokółce os. Buchwałowo,
- b) w grupie zakładów o zwiększonym ryzyku awarii są: POLMOS w Białymstoku, EuRoPol GAZ – tłocznia i pomiarownia gazu Kondratki, PAKAR J. w Białymstoku, PFLEIDERER w Grajewie, PGK Gazu Bezprzewodowego w Hajnówce i EuRoPol GAZ Tłocznia Gazu Zambrów,
- c) w grupie zakładów stwarzających zagrożenia poza swoim terenem są: ciepłownie, gazownie – w tym stacje skraplania i zgazowania, chłodnie, zakłady przemysłu metalowego, włókienniczego, chemicznego, spożywczego – w tym mleczarskiego, mięsnego, browarniczego, gorzelniczego, garbarskie, nasycalnia podkładów itp.

Ze względu na skalę stosowania chloru w procesach uzdatniania wody, do instalacji stwarzających zagrożenia wystąpienia poważnej awarii należą wydziały produkcji wody w Wodociągach Białostockich.

3.7.5.12. Obszary ograniczonego użytkowania

W województwie podlaskim nie występują obszary ograniczonego użytkowania w rozumieniu ustawy Prawo ochrony środowiska. Obszary te ustanawiane są dla przedsięwzięć, dla których inwestor, pomimo zastosowania dostępnych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych, nie jest w stanie dotrzymać odpowiednich standardów jakości środowiska poza terenem lub obiektem, do którego posiada tytuł prawny.

3.7.6. Tendencję zmian w środowisku oraz jego mocne i słabe strony

1) Pozytywne tendencję zmian środowiska w województwie, korzystnie wpływających na jego stan i funkcjonowanie, to w szczególności:

- a) systematyczne zmniejszanie ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych do wód oraz hamowanie postępującej ich degradacji w wyniku wzrostu podłączeń do sieci kanalizacyjnej w gospodarce komunalnej, wzrostu liczby przydomowych oczyszczalni ścieków, ograniczeń wodochłonności i modernizacji procesów produkcyjnych, stałej poprawy sprawności technologicznej oczyszczalni ścieków i zwiększania efektywności procesów oczyszczania,

- b) znaczący wzrost powierzchni obszarów prawnej ochrony przyrody, w szczególności o obszary Natura 2000 oraz planowane korytarze ekologiczne,
- c) malejąca liczba zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska i wzrost ilości zakładów przemysłowych spełniających wymogi BAT,
- d) systematyczny przyrost zalesienia województwa z wdrażaniem zasad gospodarki leśnej, sprzyjających zachowaniu różnorodności biologicznej i jej ekologizacji,
- e) stała poprawa gospodarki odpadami, poprzez modernizację istniejących i rekultywację nieeksploatowanych składowisk odpadów, likwidację mogiłników, rozwój selektywnej zbiórki odpadów itp.,
- f) w bilansie energetycznym wzrost udziału energii z naturalnych źródeł: siły wiatru i wody, promieniowania słonecznego i biomasy.

2) Niekorzystne tendencje zmian w środowisku województwa, to w szczególności:

- a) znaczące przekroczenia norm poziomów hałasu drogowego wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych województwa oraz na obszarach Białegostoku, Łomży, Augustowa, Suwałk, Zambrowa, Grajewa i innych miejscowości,
- b) nieznaczny wzrost emisji dwutlenku węgla CO₂, głównie za sprawą emisji z ciepłowni miejskich, rozproszonych źródeł z sektora komunalno-bytowego oraz zanieczyszczeń komunikacyjnych (emisja No_x nie uległa zasadniczym zmianom),
- c) niedostateczne zagospodarowywanie odpadów niebezpiecznych, w tym: odpadów zawierających azbest, olejów odpadowych, pojazdów wycofanych z eksploatacji, zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego.

3) Mocne strony środowiska województwa stwarzające szanse zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, to w szczególności:

- a) duże obszary chronione – Natura 2000, parki narodowe, parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu i pomniki przyrody,
- b) możliwość wzmocnienia systemu ochrony przyrody poprzez utworzenie transgranicznych obszarów chronionych (Augustowsko-Druskiennickiego, Suwalsko-Wisłtyńskiego, Puszczy Białowieskiej i Przełomu Bugu),
- c) wysoka różnorodność krajobrazowa, ekosystemowa, siedliskowa, gatunkowa i genetyczna, z roślinami i zwierzętami rzadkimi w skali krajowej i europejskiej,
- d) zachowane wybitne walory krajobrazu i środowiska naturalnego,
- e) występowanie dużych, zwartych obszarów leśnych o zadowalającym stanie zdrowotnym, bagiennych oraz naturalnie ukształtowanych dolin rzecznych,
- f) zadowalający stan czystości dużych naturalnych zbiorników wodnych,
- g) najniższe w kraju tempo wyłączania z użytkowania gruntów rolnych i leśnych.

4) Słabe strony środowiska województwa, mogące utrudniać jego rozwój, to:

- a) monogatunkowa struktura drzewostanów wielu obszarów leśnych oraz ich niska odporność w lasach silnie przekształconych na działanie czynników biotycznych i abiotycznych – zagrożenia pożarowe i zaśmiecanie,
- b) zmniejszanie zalesień i zakrzaczeń śródpolnych jako osłony ochronnej zwierzyny drobnej,
- c) obniżanie się poziomu wód gruntowych, w tym zaburzenia stosunków wodnych wynikające z wadliwie przeprowadzonej melioracji niektórych obszarów,
- d) zagrożenia eutrofizacją wód i zanikaniem drobnych zbiorników wodnych oraz bogatych przyrodniczo enklaw śródpolnych i śródleśnych,
- e) degradacja walorów przyrodniczych obrzeży jezior poprzez zabudowę rekreacyjną i inną, często pozbawioną urządzeń służących ochronie środowiska,
- f) postępująca urbanizacja i fragmentacja terenów cennych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym,

- g) wzrost zanieczyszczeń komunikacyjnych oraz hałasu i wibracji – wywierających negatywny wpływ na klimat akustyczny obszarów chronionych,
- h) brak dostatecznej liczby przejść dla zwierzyny przez drogi szybkiego ruchu.

3.8. Dziedzictwo kulturowe województwa

3.8.1. Uwarunkowania historyczne rozwoju osadnictwa i dziedzictwa kulturowego

Obszar utworzonego 01.01.1999 r. województwa podlaskiego obejmuje północną część przedrozbiorowego województwa podlaskiego, część województwa mazowieckiego i powiatu grodzieńskiego województwa trockiego oraz niewielkie fragmenty dawnych województw – brzeskiego i nowogrodzkiego. Trwający kilka stuleci rozwój osadnictwa na terenach przygranicznych do dziś charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem i przenikaniem się wpływów kulturowych Zachodu i Wschodu.

Obszar ten podlegał wpływom kolonizacji mazowieckiej, ruskiej i litewskiej. Wcześniej jego część północną zamieszkiwali Jaćwingowie, których osadnictwo zostało całkowicie zniszczone pod koniec XIII w. Kolonizacja mazowiecka objęła znaczną część Wysoczyzny Białostockiej i obszar ziemi łomżyńskiej, kolonizacja ruska Wysoczynę Bielską i obszary nadbużańskie, a litewska północną część Suwalszczyzny.

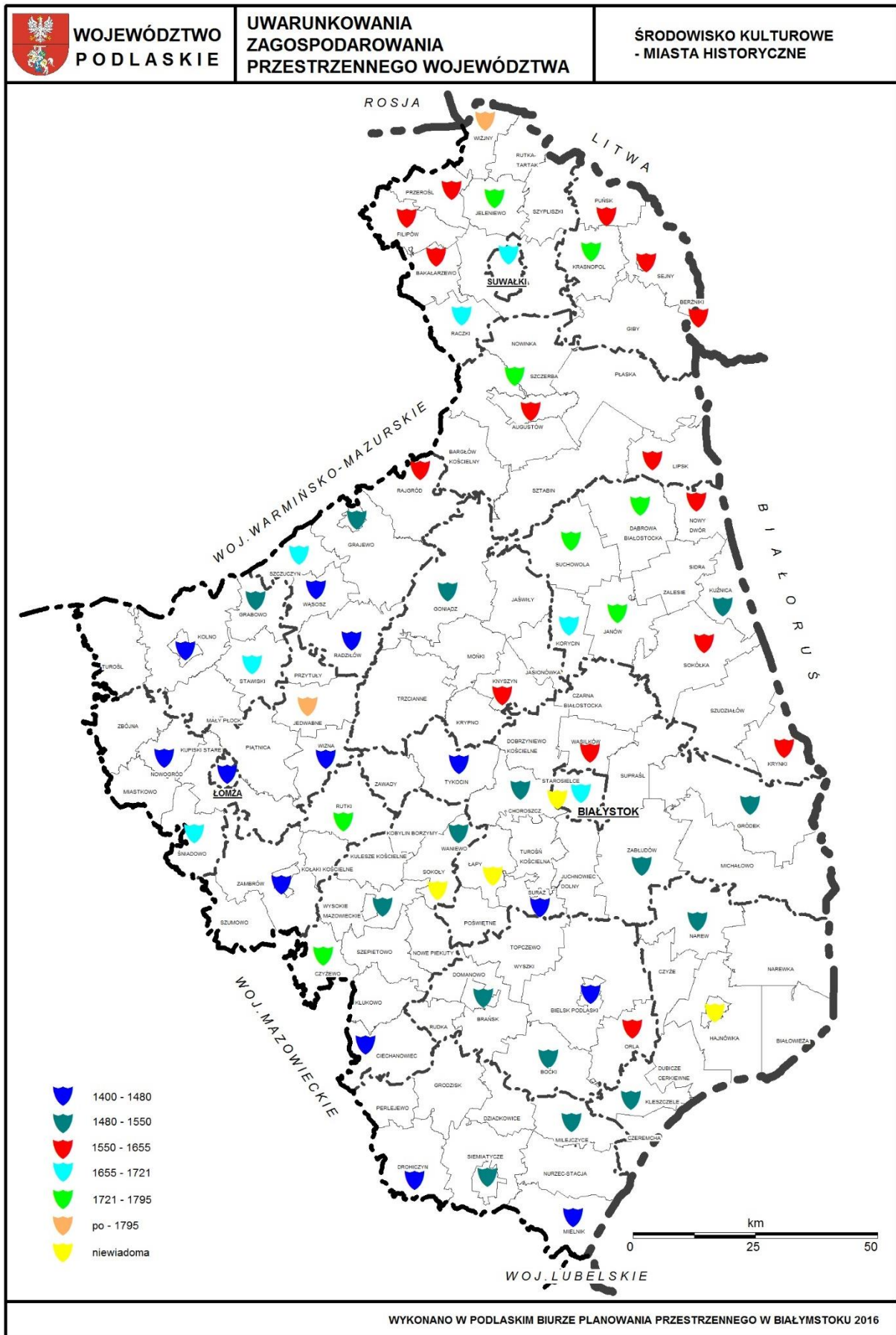
Do XV wieku obszar województwa pokryty był lasami i bagnami. Przy przeprawach rzecznych lokowano punkty osadnicze pełniące funkcje strażnicze i handlowe. Wcześniej rozwinięta sieć osadnicza występowała na obszarze północno-wschodniego Mazowsza.

W roku 1545 wytyczono granicę między Mazowszem a Prusami. Wiek XV i XVI to okres bardzo intensywnego rozwoju sieci osadniczej na tym obszarze. Pomiędzy 1400 r. a 1600 r. założono 42 miasta, z których wiele zachowało średniowieczne rozplanowanie przestrzenne, wg prawa magdeburskiego. W oparciu o rozwiązania rozplanowania przestrzennego wsi tzw. „pomiarą włóczną”, wprowadzoną przez Królową Bonę i Zygmunta Augusta w latach 1558–63 w „królewszczynach”, magnaci zaczęli stosować podobne sposoby urządzania swoich wsi. Byłe tereny pojaćwieskie kolonizowano głównie od Niemna w kierunku południowo-zachodnim do granicy litewsko-krzyżackiej. Najstarszą osadą na tych terenach jest Rajgród, wymieniony jako miasto już w 1499 r. Na terenach kolonizowanych pojawiają się dość liczne mazowieckie i ruskie osiedla-grody, stwarzające podstawę dla organizujących się w nieco późniejszym okresie miast. Pierwszymi miastami na obszarze dzisiejszego województwa podlaskiego były: Drohiczyn, Tykocin, Kolno, Łomża, Nowogród, Bielsk Podlaski, Wizna, Wąsosz, Wasilków, Mielnik, Suraż, Zambrów i Brańsk. Stosunkowo późne zasiedlenie tych ziem spowodowało, że nie występują tu zabytki architektury romańskiej. W północno-zachodniej części województwa można znaleźć natomiast zabytki architektury gotyckiej. W następnych wiekach (XVII, XVIII i XIX) stopniowo zwiększa się zaludnienie i zagęszczenie sieci osadniczej. Powstają nowe miasta: Białystok, Czyżew, Dąbrowa, Janów, Korycin i inne, oraz szereg wsi.

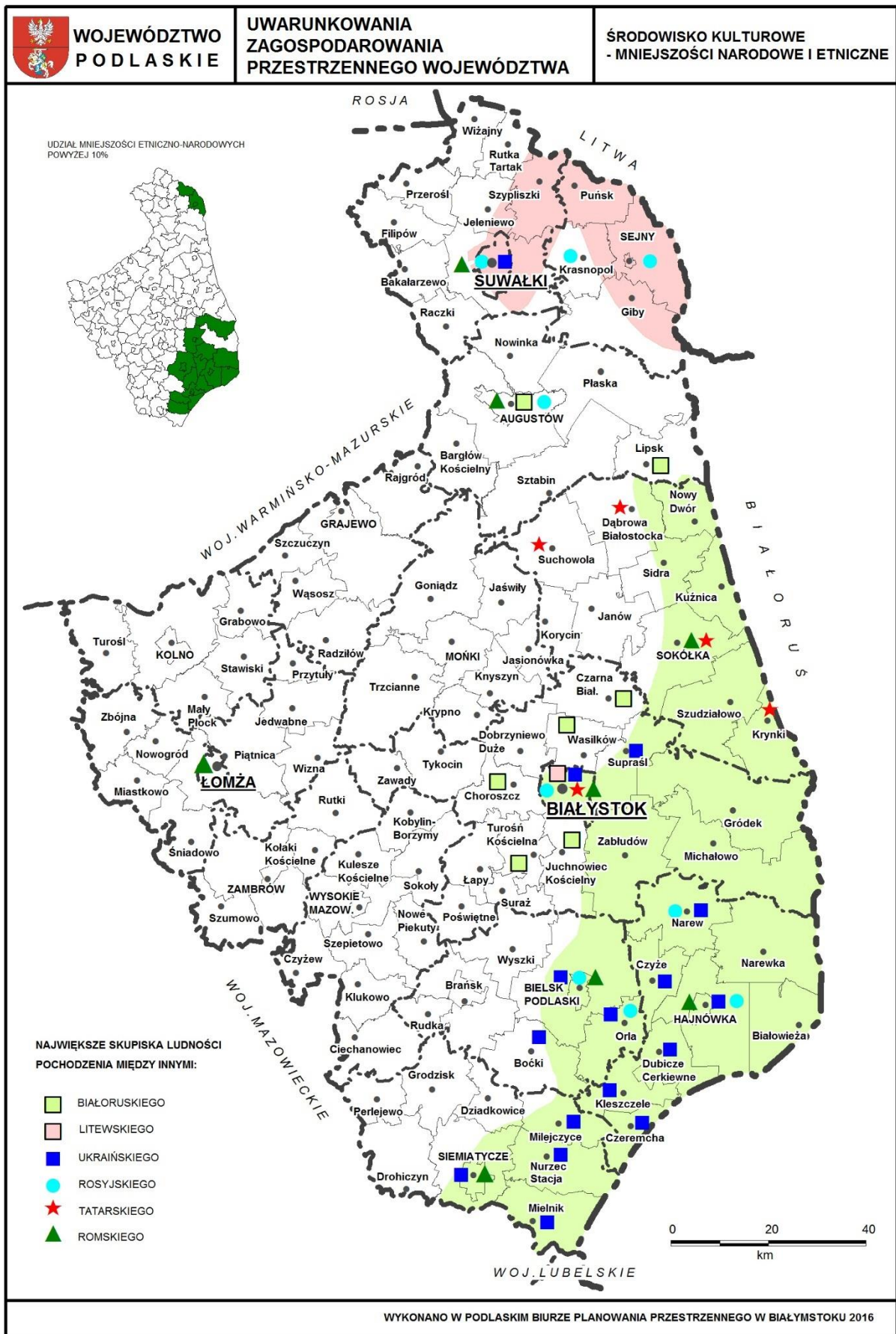
Uwłaszczenie chłopów w latach 1861–1864 i rozwój kapitalistycznych form produkcji w miastach i wsiach po uwłaszczeniu sprawił, że ich dawny, dość regularny układ przestrzenny ośrodków lokalnych został w niewielkim, ale widocznym stopniu zdeformowany przez nowe procesy społeczne.

Na czoło rozwoju wysuwają się ośrodki produkcyjne, szczególnie mające dogodne połączenia komunikacyjne z rynkami zaopatrzenia i zbytu produkcji (np. Białystok).

Mapka 31.

Mapka 32.

Poważną rolę odgrywają w tym czasie również ośrodki administracji wyższego rzędu (np. Łomża i Suwałki), a także siedziby dość licznych garnizonów rosyjskich. Niektóre z miast o lepszym położeniu dynamicznie się rozwijają, inne popadają w stagnację i przechodzą do roli wsi. Można to zaobserwować na przykładzie miasta Białegostoku i Tykocina lub Suraza. Powstają też nieliczne nowe osiedla miejskie oparte o nowe funkcje produkcyjne, z właściwym żywiłowemu rozwojowi chaosem przestrzennym (np. Łapy–warsztaty kolejowe, Hajnówka–zakłady drzewne).

Na obszarze województwa podlaskiego, jak w żadnym innym regionie Polski, występuje specyficzna sytuacja wielonarodowościowa. Wytworzyły ją uwarunkowania historyczne, sięgające zarówno dawnych, jak i nowszych okresów związanych ze zmianami granic państwowych i administracyjnych, stosunków ekonomiczno-społecznych, a w konsekwencji i etniczno-kulturowych. Od wieków na terenach tych zamieszkiwali jednocześnie Polacy, Białorusini, Żydzi, Ukraińcy, Litwini, Rosjanie, Niemcy, Tatarzy i Romowie. Mniejszości narodowe i etniczne wniosły znaczący wkład w rozwój społeczno-gospodarczy tych ziem i stworzyły odmienną, interesującą kulturę.

3.8.2. Krajobraz kulturowy województwa

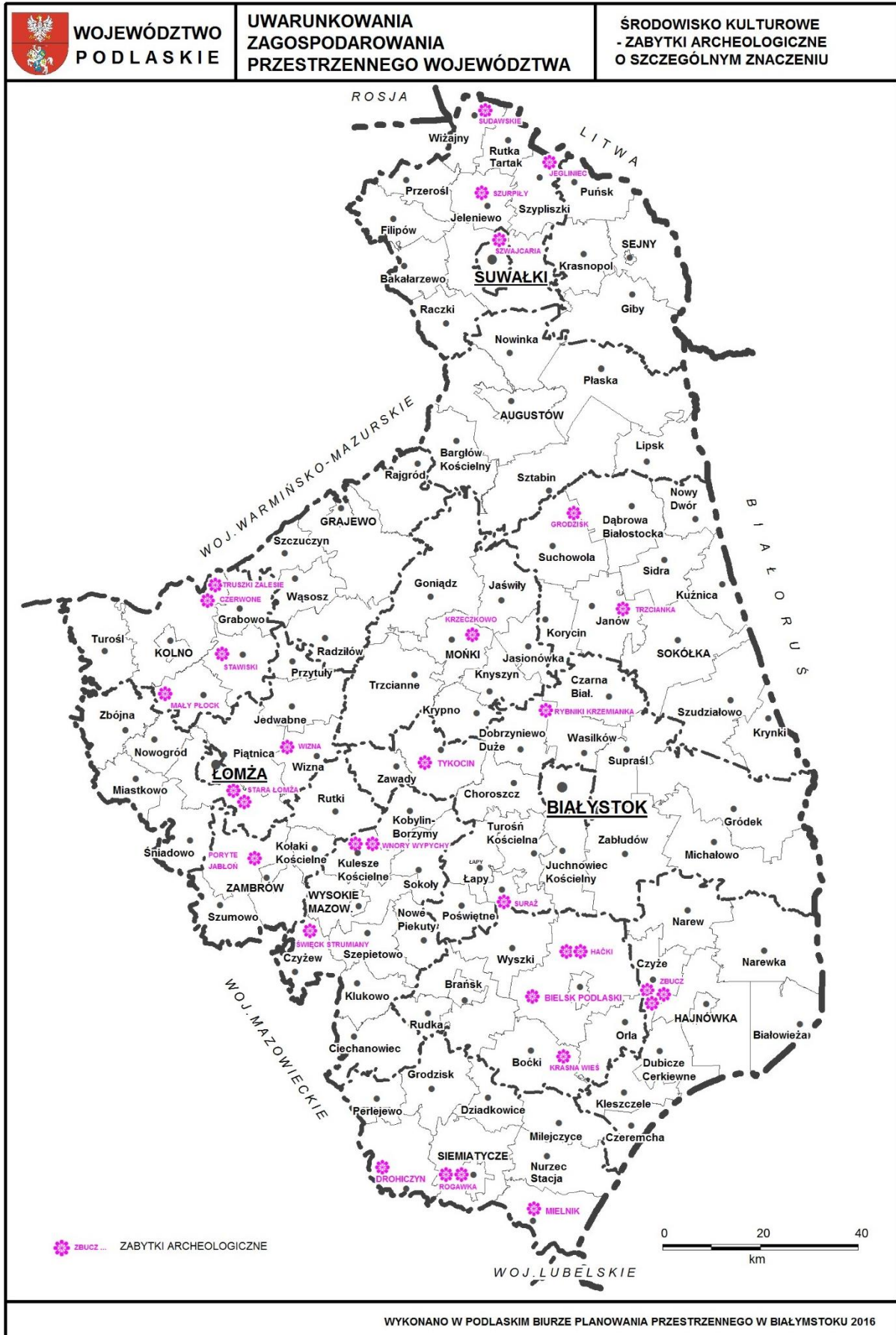
Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. Dzieje polityczne województwa przyczyniły się do powstania w nim mozaiki etnicznej i religijnej. Na jej kanwie wykształcił się jego specyficzny krajobraz kulturowy, który tworzą: zabytkowe zespoły urbanistyczne i ruralistyczne, unikalne zabytkowe obiekty architektury sakralnej i świeckiej, zespoły pałacowo-ogrodowe i dworskie, zabytki techniki i militarne, zabytki archeologiczne, cmentarze różnych wyznań, miejsca kultu religijnego, określone w rys. 3 uwarunkowań.

3.8.2.1. Obszary koncentracji obiektów archeologicznych określone w tabeli 8.

Zabytki archeologiczne, będące świadectwem egzystencji i działalności człowieka, pochodzą z różnych okresów, w tym:

- a) z najstarszego, którego ślady (schyłkowy paleolit) znajdujemy głównie w dolinach rzek: Bugu, Narwi (Suraz, Zajki) i Biebrzy oraz nad brzegami jezior. Ślady osadnictwa neolitycznych kultur rolniczych znaleziono natomiast nad Bugiem i Narwią oraz ich dopływami, w szczególności w Drohiczynie, Mielniku, Surazu, Kossakach i Łomży,
- b) z epoki brązu – w postaci znalezisk z Wilanowa koło Mielnika, osady w Słochach Annopolskich, Arbasu, Drohiczyna, Kozarówki, Hryniewicz Dużych, Sośni koło Grajewa czy cmentarzysk ciałopalnych w Popowlanach i Brańsku,
- c) z epoki żelaza – reprezentowanej przez znaleziska gromadne zwane skarbami z Kalinówki Kościelnej, Brańska, Klichów, Drohiczyna, Drozdowa oraz skarb ozdób złotych z Osowca,
- d) z początków zasiedlania Suwalszczyzny przez plemiona bałtyjskie ok. IV w. p.n.e. – w postaci osiedla obronnego w Żubronajciach i, wiek późniejszej, osady na Górze Zamkowej w Szurpiłach,
- e) z pobytu od 2 poł. II w. n.e. plemion germańskich (Goci, Gepidzi), którego świadectwem są znaleziska grobowe w Pilipkach, okazałe cmentarzyska kurhanowe w Grochach Starych, Dmochach-Rodzonkach i Szwajcarii oraz cmentarzyska płaskie, przeważnie ciałopalne w Cecelach,
- f) z wczesnego średniowiecza – reprezentowanych na jaćwieskich terenach położonych na północ od Biebrzy (grody w Szurpiłach, Rajgrodzie i Jeglińcu), na terenach plemion słowiańskich na południe od Biebrzy przez założoną w VI w. osadę w Haćkach,

Mapka 33.

- a z dominującego obrządku ciałopalnego, z grobem w formie kurhanu w Puszczy Białowieskiej Osłowie, Drohiczyń, Doktorcach i Łużanach koło Gródka,
- g) z zagęszczania od XI w. osadnictwa wczesnośredniowiecznego – reprezentowanego przez grodziska w Bielsku Podlaskim, Brańsku, Truskach-Zalesiu, Trzciance, Nowogrodzie, Starej Łomży oraz osady w Ogrodnikach, Osłowie, Rakowio-Czachy, Pęzie, a także znaleziska dokumentujące rozwój i doskonalenie rolnictwa oraz różnych gałęzi rzemiosł w Bielsku Podlaskim, Wiźnie, Rajgrodzie, Świętku, Strumianach.

3.8.2.2. Obiekty zabytkowe

- 1) **Zabytkowe układy urbanistyczne miast i ruralistyczne wsi w województwie** – to 63 historyczne układy przestrzenne wpisane do rejestru zabytków, w tym 52 stanowiące zabytki urbanistyczne i 11 zabytki ruralistyczne. Najstarsze układy urbanistyczne o średniowiecznej genezie, z charakterystycznym rozplanowaniem, którego centrum stanowi rynek i przylegająca do niego siatka ulic, znajdują się w zachodniej i południowej części województwa. Pozostałe reprezentują urbanistykę nowożytną. Niektóre z tych układów rozwijały się i przekształcały w następnych stuleciach (np. Łomża, Białystok), ale większość zachowała rozplanowanie z czasów lokacji (np. Wąsosz, Narew, Krasnopol). Interesujące układy ruralistyczne wsi, charakteryzujące się dużą ilością zabudowy drewnianej posiadają np.: Białowieża, Trześcianka, Topolany, Ryboły, Kruszyniany. Obecny stan ochrony prawnej układów urbanistycznych w formie wpisu do rejestru zabytków można uznać za wystarczający. W perspektywie zakładać należy podniesienie rangi ochrony niektórych układów przestrzennych pomników historii (np. miast Tykocin i Drohiczyń).
- 2) **Zabytki sakralne** są najcenniejszą i najlepiej zachowaną grupą obiektów zabytkowych, świadczących o różnorodności wyznaniowej i kulturowej regionu, obejmującą:
- a) **zabytkowe kościoły i zespoły poklasztorne**, stanowiące interesujące przykłady stylistycznego i historycznego zróżnicowania architektury, poczynając od późnogotyckiej (Łomża, Szczepankowo, Niedźwiadna), renesansowej (Sejny) poprzez barokową (Wigry, Siemiatycze, Tykocin, Szczuczyn, Ciechanowiec, Sejny, Bielsk Podlaski, Drohiczyń, Choroszcz, Różanystok, Boćki), aż po najliczniejszą grupę budowli sakralnych z XIX i XX wieku,
 - b) **zabytkowe cerkwie**, reprezentowane przez: najstarszą, murowaną z początku XVI w., zniszczoną w 1944 r., a obecnie zrekonstruowaną, unikatową, obronną gotycko-bizantyjską cerkiew klasztorną w Supraślu, świątynie parafialne z XVIII w. w Szczytach-Dzięciołowie, Werstoku, Nowym Berezowie i Topolanach, XIX-wieczne cerkwie klasycystyczne w Białymstoku, Zabłudowie, Ciechanowcu, Topilcu, Fastach i Choroszczy, oraz grupę drewnianych dawnych unickich, a obecnie prawosławnych cerkwi cmentarnych,
 - c) **meczet, będące unikalnymi zabytkami**, jedynymi zachowanymi w kraju we wsiach tatarskich – Bohonikach i Kruszynianach,
 - d) **synagogi**, dające świadectwo historycznej przeszłości województwa, na czele z najstarszą i najokazalszą w Tykocinie z 1642 r., tworzącą wraz z sąsiadującym (zrekonstruowanym) domem talmudycznym i klasycystycznymi kamienicami bardzo interesujący zespół zabudowy na terenie dawnej dzielnicy żydowskiej, oraz z okresu późniejszego zachowanymi synagogami w Siemiatyczach, Milejczycach, Orli, Krynkach, Ciechanowcu, Kolnie i Sejnach,
 - e) **molenny staroobrzędowców** – zachowane w północnej części województwa w Gabowych Grądach, Wodзилkach i Suwałkach.

Tab. 8. Wykaz zabytkowych obiektów urbanistyki i ruralistyki

Lp.	Miejscowość	Gmina	Numer rejestru
POWIAT AUGUSTOWSKI			
1.	Augustów	Augustów	układ urbanistyczny (część), nr rej.:76 z 26.11.1956 roku oraz 96 z 13.11.1980 r.
2	Lipsk	Lipsk	układ urbanistyczny części miasta, k. XVI, nr rej.:436 z 28.11.1985 r.
POWIAT BIAŁOSTOCKI			
3.	Białystok	Białystok (miasto)	teren części miasta, XIX/XX, nr rej.: 406 z 1.09.1977 roku oraz rynek wraz z „placem przykościelnym” przy Rynku Kościuszkim, z poł. XVIII w, nr rej.: A-189 z 30.06.2008 r.
4.	Choroszcz	Choroszcz	historyczna część miasta, 1570-XVIII, nr rej.: 385 z 05.01.1977 r.
5.	Gródek	Gródek	teren części miasta, XVI-XIX, nr rej.:87(93) z 24.01.1957 r.
6.	Jałówka	Jałówka	rozplanowanie przestrzenne d. miasta–obecnej wsi, XVI, nr rej.:555 z 19.06.1986 r.
7.	Michałow	Michałow	rozplanowanie przestrzenne XIX, nr rej.: 557 (585) z 19.06.1986 r.
8.	Ryboły	Ryboły	rozplanowanie wsi wraz z historyczną zabudową, XVI, nr rej.:689 z 24.03.1988 r.
9.	Supraśl	Supraśl	teren części miasta, XVI-XIX, nr rej.: 72(78) z 02.01.1957 r.
10.	Suraz	Suraz	układ przestrzenny miasta XV-XVI, nr rej.: 464 z 16.01.1980 r.
11.	Topolany	Michałow	rozplanowanie przestrzenne wsi wraz z tradycyjną zabudową, XVII-XIX, nr rej.: 690 z 24.03.1988 r.
12.	Tykocin	Tykocin	teren części miasta, XV-XVIII, nr rej.: 71(77) z 12.12.1956 r.
13.	Zabłudów	Zabłudów	część miasta, XVI-XVIII, nr rej.: 380 z 19.11.1976 r.
POWIAT BIELSKI			
14.	Bielsk Podlaski	Bielsk Podlaski	teren części miasta, 1240-XIX, nr rej.: z 15.01.1957 r.
15.	Boćki	Boćki	układ przestrzenny, 1509-XVIII, nr rej.: 416 z 24.06.1978 r.
16.	Brańsk	Brańsk	układ przestrzenny, 1493-XVIII, nr rej.: 457 z 17.12.1979 r.
17.	Domanowo	Brańsk	układ przestrzenny wsi, pocz. XV, nr rej.: 513 z 11.1982 r.
18.	Orla	Orla	część miejscowości, pocz. XVII-XIX, nr rej.: 384 z 21.12.1976 r.
19.	Rudka	Rudka	układ przestrzenny, XVII, nr rej.: 479 z 12.1979 r.
20.	Topczewo	Wyszki	rozplanowanie wsi, XV-XIX, nr rej.: 586 z 27.06.1986 r.
POWIAT HAJNOWSKI			
21.	Białowieża	Białowieża	część układu osady, XVI-XIX, nr rej.: 386 z 14.01.1977 r.
22.	Czyże	Czyże	rozplanowanie przestrzenne wsi, XVI, nr rej.: 584 z 29.04.1985 r.
23.	Kleszczele	Kleszczele	układ przestrzenny, XVI, nr rej.: 455 z 06.08.1979 r.
24.	Narew	Narew	układ przestrzenny, pocz. XVI, nr rej.: 510 z 22.12.1981 r.
25.	Trześcianka	Narew	rozplanowanie wsi wraz z tradycyjną zabudową, XVI-XIX, nr rej.:691 z 25.03 1988 r.
26.	Soce	Narew	układ ruralistyczny, pocz. XVI, nr rej.: A-406 z 2013 r.
POWIAT GRAJEWSKI			
27.	Radziłów	Radziłów	teren części miasta, nr rej.: 116 z 29.04.1958 r.
28.	Rajgród	Rajgród	historyczny układ przestrzenny, nr rej.: A-356 z 15.04.1988 r.
29.	Szczuczyn	Szczuczyn	historyczny układ przestrzenny, nr rej.: A-193 z 29.08.1986 r.
30.	Wąsosz	Wąsosz	układ przestrzenny miejscowości, nr rej.: 311 z 31.08.1987 r.
POWIAT KOLNEŃSKI			
31.	Kolno	Kolno	wydzielona część miasta, nr rej.: 128 z 14.05.1958 r.
32.	Stawiski	Stawiski	teren części miasta, nr rej.: 112 z 29.04.1958 r.

POWIAT ŁOMŻYŃSKI			
33.	Jedwabne	Jedwabne	układ przestrzenny miasta, nr rej.: A-397 z 23.02.1990 r.
34.	Łomża	Łomża	teren części miasta, nr rej.: 80 z 15.01.1957 r.
35.	Nowogród	Nowogród	układ urbanistyczny ze skarpą i doliną Narwi, nr rej.: A-480 z 28.07.1992 r.
36.	Wizna	Wizna	teren części miasta, nr rej.: 75 z 26.11.1956 r.
POWIAT MONIECKI			
37.	Goniądz	Goniądz	układ przestrzenny miasta, nr rej.: A-411 z 18.07.1990 r.
38.	Jasionówka	Jasionówka	układ przestrzenny miejscowości, XVI-XIX, nr rej.: 531 z 23.06.1986 r.
39.	Knyszyn	Knyszyn	teren części miasta, XVI, nr rej.: 74(80) z 10.01.1967 r.
POWIAT SEJNEŃSKI			
40.	Krasnopol	Krasnopol	układ urbanistyczny (część), XVIII/XIX, nr rej.: 437 z 28.11.1985 r.
41.	Sejny	Sejny	część miasta, XVI/XVII, XIX, nr rej.: 74 z 24.11.1956 oraz 19 z 23.02.1979 r.
POWIAT SIEMIATYCKI			
42.	Drohiczyn	Drohiczyn	teren części miasta, XVI-XIX, nr rej.: 73(79) z 07.01.1957 r.
43.	Mielnik	Mielnik	układ przestrzenny, XV-XVI, nr rej.: 477 z 17.12.1979 r.
44.	Milejczyce	Milejczyce	rozplanowanie przestrzenne, XVI-XX, nr rej.: 560 z 24.06.1986 i z 25.05.1994 roku
45.	Niemirów	Mielnik	układ przestrzenny, XVI-XVII, nr rej.: 441 z 14.04.1978 roku
46.	Ostrożany	Drohiczyn	rozplanowanie przestrzenne wsi, XV-XVIII, nr rej.: 587 z 23.03.1988 r.
47.	Siemiatycze	Siemiatycze	teren części miasta, nr rej.: 78 (84) z 25.01.1957 r.
POWIAT SOKÓLSKI			
48.	Krynki	Krynki	układ przestrzenny, XVI-XVIII, nr rej.: 448 z 16.07.1979 r.
49.	Dąbrowa Białostocka	Dąbrowa Białostocka	układ przestrzenny, XVI-XVIII, nr rej.: 442 z 02.05.1979 r.
50.	Janów	Janów	rozplanowanie przestrzenne d. miasta–obecnej wsi, XVIII, nr rej.: 557 z 30.06.1986 r.
51.	Korycin	Korycin	rozplanowanie przestrzenne, XVII, nr rej.: 558 z 19.06.1986 r.
52.	Kruszyniany	Krynki	układ przestrzenny wsi, XVII, nr rej.: 478 z 17.12.1979 r.
53.	Nowy Dwór	Nowy Dwór	rozplanowanie przestrzenne, 2 poł. XVI-XVII, nr rej.: 556 z 19.06.1986 r.
54.	Sidra	Sidra	układ przestrzenny, XVI, nr rej.: 418 z 12.08.1978 r.
55.	Sokółka	Sokółka	układ urbanistyczny, XVII-XVIII, nr rej.: 514 z 20.12.1982 r.
56.	Zalesie	Sidra	układ przestrzenny wsi, XVI-XIX, nr rej.: 415 z 15.05.1978 r.
POWIAT SUWAŃSKI			
57.	Filipów	Filipów	układ urbanistyczny (część), nr rej.: 439 z 28.11.1985 r.
58.	Przerośl	Przerośl	układ urbanistyczny (część), 1562-1870, nr rej.: 438 z 8.11.1985 r.
59.	Raczki	Raczki	układ przestrzenny miasta, XVI-XIX, nr rej.: A-986 z 3.03.1994 r.
60.	Suwałki	Suwałki	układ urbanistyczny, XVIII-XIX, nr rej.: 85 z 24.01.1957 oraz 31 z 15.05.1979 r.
61.	Wiżajny	Wiżajny	układ urbanistyczny (część), 1570-1870, nr rej.: 440 z 8.11.1985 r.
POWIAT WYSOKOMAZOWIECKI			
62.	Ciechanowiec	Ciechanowiec	układ przestrzenny miasta, nr rej.: A-287 z 05.06.1987 r.
63.	Waniewo	Sokoły	układ przestrzenny miasta, nr rej.: A-354 z 11.03.1988 r.

Źródło: Podlaski Wojewódzki Konserwator Zabytków

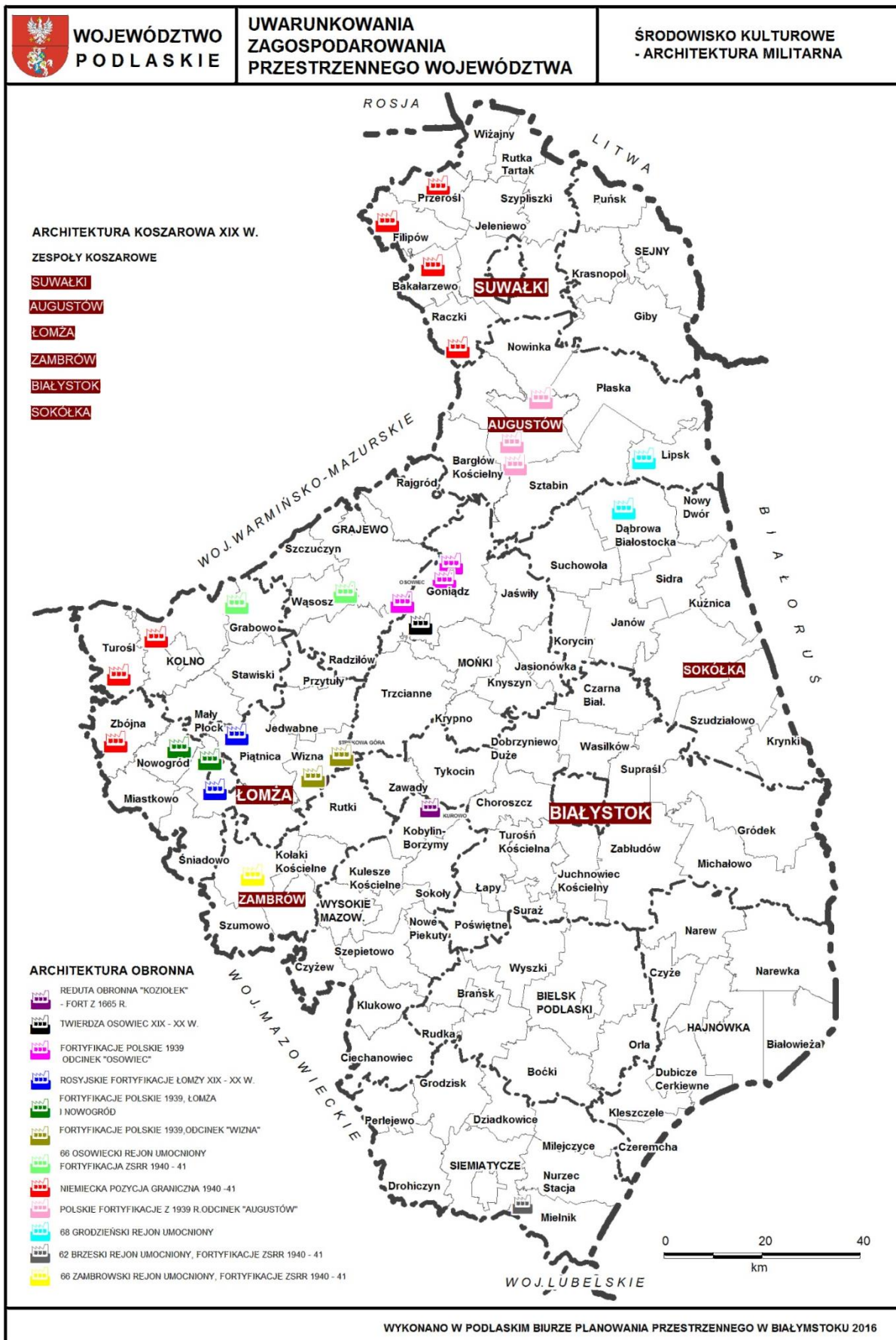
- 3) **Architektura świecka** – reprezentowana przez: pałace, dwory, zabudowę mieszkaniową, obiekty użyteczności publicznej i przemysłowe, z których znaczenie regionalne mają w szczególności:
- a) **zespół pałacowo-ogrodowy Branickich**, wraz z pałacykiem gościnnym w Białymstoku oraz myśliwskim w Choroszczy,
 - b) **zespoły pałacowo-ogrodowe** z drugiej połowy XVIII w. w Rudce – Ossolińskich, a w Strabli – Starzeńskich,
 - c) **XIX-wieczne pałace fabrykantów** w Supraślu i Białymstoku, **pałac z parkiem krajobrazowym** w Ciechanowcu oraz resztki carskiej **rezydencji myśliwskiej** w Białowieży,
 - d) **zakożenia dworsko-parkowe** o bardzo różnym stopniu zachowania, wśród których przeważają zespoły XIX-wieczne np. Drozdowo, Grabowo, Nieckowo, Szypliszki, Cisów, Andryjanki i Dowspuda, Stara Hańcza (Mierkinie) i Huta,
 - e) **obiekty użyteczności publicznej**, w tym ratusze w Łomży, Białymstoku, Bielsku Podlaskim i Suwałkach, oraz zespoły pocztowe, dworce, szkoły, szpitale i banki,
 - f) **zespoły i obiekty przemysłowe**, z których najlepiej zachowane są w Białymstoku, Choroszczy i Supraślu (w drugiej poł. XIX w. rozwinął się przemysł włókienniczy).
- 4) **Obiekty inżynierii**, będące ważnym elementem krajobrazu kulturowego województwa i pełniące ważną rolę w systemie udostępniania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, do których należą w szczególności:
- a) zabytek sztuki hydrotechnicznej z XIX w. – Zespół Kanału Augustowskiego,
 - b) zespół komunikacyjny wąskotorowej kolei leśnej w Płocicznie,
 - c) Wąskotorowa kolej leśna w Puszczy Białowieskiej w Hajnówce.
- 5) **Zespoły obiektów architektury historycznej militarnej**, z najstarszym obiektem unikalnej fortyfikacji – Redutą Obronną „Koziołek” z 1656 roku (okres potopu szwedzkiego) oraz architekturą militarną XIX i XX wieku, należąca do tzw. „europejskiego skansenu fortecznego”, reprezentowaną w województwie przez zespoły obronne czterech szkół fortyfikacyjnych: rosyjskiej, polskiej, radzieckiej i niemieckiej (lokalizacje obrazuje mapka schematyczna). Łącznie w województwie podlaskim istnieją 2 duże twierdze: w Osowcu i Piątnicy, oraz około 540 obiektów fortyfikacji rozproszonych z lat trzydziestych i czterdziestych XX wieku, w tym:
- a) **fortyfikacje rosyjskie** do 1915 r. – najstarsze i najcenniejsze zabytki architektury obronnej, reprezentowane przez duże twierdze w Osowcu i Piątnicy koło Łomży, wzniesione na przełomie XIX i XX w.,
 - b) **fortyfikacje polskie** z lat 1918–1939, reprezentowane przez grupę 5 doświadczalnych schronów bojowych wzniesionych na początku lat trzydziestych w forcie II Twierdzy Osowiec. Łącznie w województwie jest 80 polskich obiektów fortecznych,
 - c) **fortyfikacje niemieckie**, reprezentowane przez umocnienia Pozycji Granicznej wzniesionej w latach 1939–1941 na nowej wówczas granicy radziecko-niemieckiej, ustalonej po agresji na Polskę. Pozycja ta w obszarze woj. składa się z 7 pkt. oporu, blokujących szlaki komunikacyjne, oraz z ok. 80 obiektów fortyfikacyjnych,
 - d) **fortyfikacje sowieckie**, reprezentowane przez umocnienia radzieckiej Linii Mołotowa, wzniesione w latach 1940–1941. W województwie znajduje się: zachodnia część Grodzieńskiego Rejonu Umocnionego, cały Osowiecki Rejon Umocniony, północna część Zambrowskiego Rejonu Umocnionego i zachodnia część Brzeskiego Rejonu Umocnionego. Razem w województwie podlaskim znajduje się około 380 radzieckich obiektów fortyfikacyjnych,
 - e) **budownictwo koszarowe** rosyjskich władz zaborczych, głównie z końca XIX i początku XX wieku, reprezentowane w województwie przez najlepiej zachowane zespoły w: Suwałkach, Augustowie, Białymstoku, Sokółce, Łomży i Zambrowie.

Tab. 9. Wykaz obiektów historycznej architektury militarnej

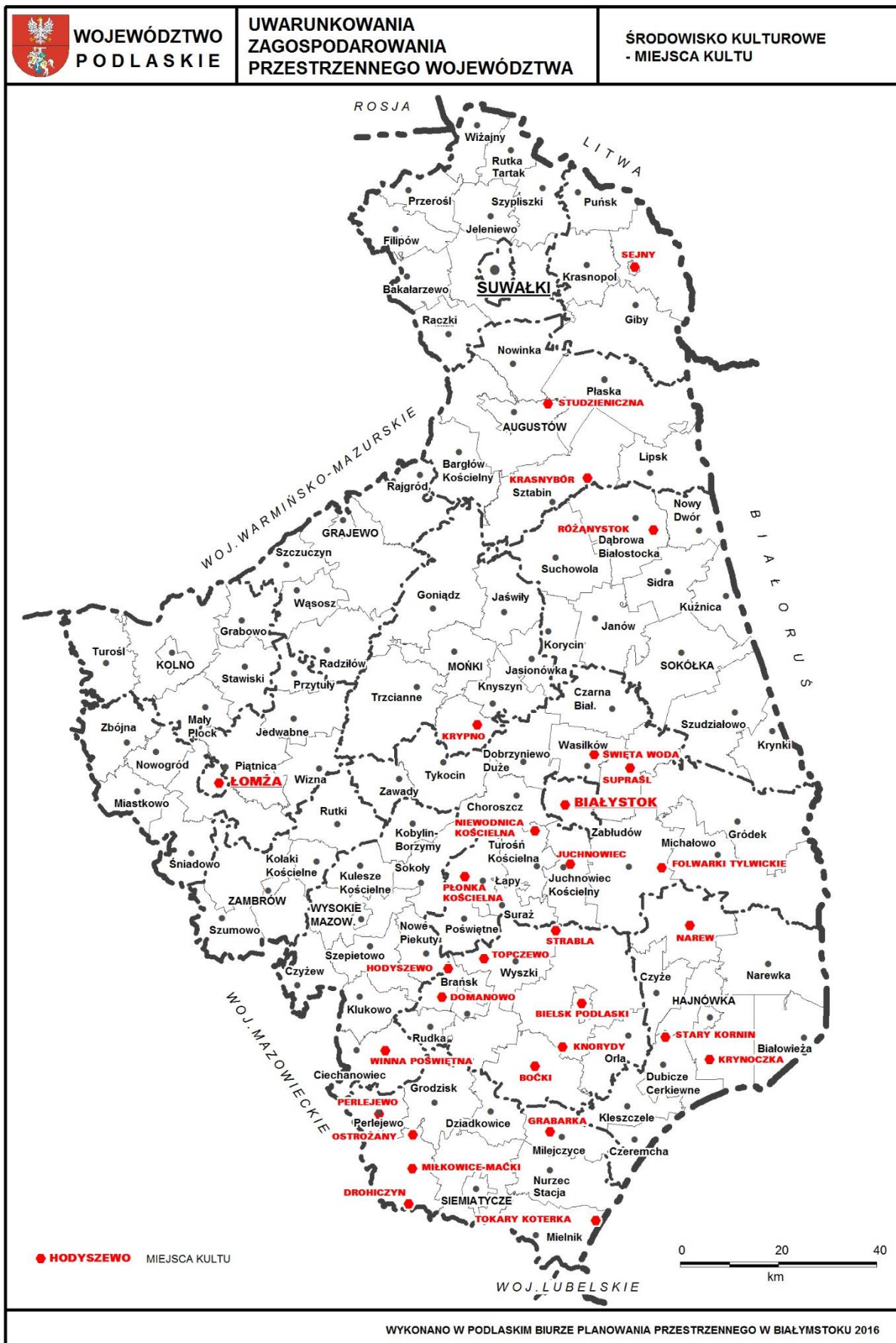
Miejscowość	Opis	Gmina
Kurowo-Kolonia	polska reduta obronna „Koziołek” – fort z okresu potopu szwedzkiego z 1656 r. Unikalna fortyfikacja (zbudowany przez wojska polskie hetmana Pawła Sapiehy w czasie najazdu Szwedów na zamek w Tykocinie, wykorzystujący położenie, zbliżony do sześcioboku o kurtynach długości ok. 100 m)	Kobylin Borzemy
Fortyfikacje rosyjskie do 1915 r.		
Osowiec	najstarszymi i najcenniejszymi zabytkami architektury obronnej są dwie twierdze rosyjskie wzniesione w końcu XIX i na początku XX w.	Goniądz
Piątnica k. Łomży		Piątnica
Fortyfikacje polskie 1918-1939		
fort II Twierdza Osowiec	polskie umocnienia z okresu międzywojennego – grupa pięciu doświadczalnych schronów bojowych wzniesionych na początku lat trzydziestych	Goniądz
pozostałe zespoły	zbudowane wiosną i latem 1939 r. w przededniu niemieckiej agresji na Polskę	
łącznie na terenie województwa znajduje się 80 polskich obiektów fortecznych	odcinek „Augustów” – 7 obiektów	Augustów
	odcinek „Osowiec” – 17 obiektów	Goniądz
	odcinek „Wizna” – 15 obiektów	Wizna
	odcinek „Łomża” – 18 obiektów	m. Łomża i Piątnica
	pozycja łącznikowa „Jednaczewo” – 5 obiektów	Łomża
	odcinek „Nowogród” – 20 obiektów	Nowogród
Fortyfikacje niemieckie 1939-1941		
północna i wschodnia część województwa	reprezentują umocnienia Pozycji Granicznej wzniesionej w latach 1939-1941 na nowej granicy radziecko-niemieckiej ustalonej po agresji na Polskę, pozycja ta składała się z kilkunastu punktów oporu blokujących najważniejsze szlaki komunikacyjne	
w granicach województwa znajduje się 7 punktów oporu (80 niemieckich obiektów fortyfikacyjnych), pozostałe leżą w województwie warmińsko-mazurskim	Prawy Las – 2 obiekty	Przerośl
	Filipów – 14 obiektów	Filipów
	Bakałarzewo – 12 obiektów	Bakałarzewo
	Raczki – 9 obiektów	Raczki
	Kozioł – 3 obiekty	Kolno
	Turośl – 23 obiekty	Turośl
	Zbójna – 20 obiektów	Zbójna
Fortyfikacje radzieckie 1940-1941		
teren województwa podlaskiego	umocnienia radzieckiej Linii Mołotowa, zostały one wzniesione w latach 1940-1941 po aneksjach wschodnich terenów Polski oraz krajów bałtyckich w 1940 r. dokonanych przez ZSRR we wrześniu 1939 r.	
około 380 radzieckich obiektów fortyfikacyjnych	zachodnia część Grodzieńskiego Rejonu Umocnionego – 109 obiektów	Lipsk, Dąbrowa
	cały Osowiecki Rejon Umocniony – 120 obiektów	Goniądz
	północna część Zambrowskiego Rejonu Umocnionego – około 50 obiektów	Zambrów
	zachodnia część Brzeskiego Rejonu Umocnionego – 107 obiektów	Goniądz
łącznie na terenie województwa znajdują się 2 twierdze z przełomu XIX i XX w. oraz około 540 obiektów fortyfikacji rozproszonych z lat trzydziestych i czterdziestych XX w.		

Źródło: Podlaski Wojewódzki Konserwator Zabytków

Mapka 34.

Mapka 35.

- 6) **Cmentarze wyznaniowe:** rzymskokatolickie, prawosławne, grekokatolickie, żydowskie, muzułmańskie, ewangelickie oraz cmentarze wojenne, stanowią liczną grupę, a część z nich wpisana jest do rejestru zabytków.
- 7) **Grodziska, kurhany i bardzo liczne zabytki archeologiczne** stanowią istotną i bogatą część dziedzictwa kulturowego obszaru. Część z nich uznana została za zabytki i wpisana do rejestru zabytków.
- 8) **Zabytki ruchome**, głównie o charakterze sakralnym, stanowiące wyposażenie wnętrz (rzeźby, malarstwo, rzemiosło artystyczne), z okresu XV–XX wieku są również istotną częścią dziedzictwa kulturowego województwa.

3.8.2.3. Miejsca kultu

Miejsca kultu religijnego (pielgrzymkowe i odpustowe) – to w szczególności: Białystok, Boćki, Bielsk Podlaski, Domanowo, Drohiczyn, Folwarki Tylwickie, Grabarka, Hodyszewo, Juchnowiec, Knorydy, Krynoczek k. Hajnówki, Krasnybór, Krypno, Łomża, Miłkowice-Maćki, Narew, Niewodnica Kościelna, Ostrożany, Perlejewo, Płonka Kościelna, Różanystok, Sejny, Strabla, Studzieniczna w Augustowie, Święta Woda w Wasilkowie, Stary Kornin, Supraśl, Tokary-Koterka, Topczewo, Winna-Poświętna.

3.8.2.4. Skanseny

W województwie podlaskim istnieją 3 skanseny, w których ratowane i prezentowane są głównie zabytki drewniane, ginące z krajobrazu regionu (obiekty, zabytki ruchome, wytwory i zjawiska), w tym:

- a) **Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka** – powstałe w 1962 r. w Ciechanowcu w zespole pałacowo-parkowym z połowy XIX wieku, odbudowanym ze zniszczeń wojennych w latach 1966–1969, posiadające aż osiem działów tematycznych,
- b) **Podlaskie Muzeum Kultury Ludowej** – założone w 1982 roku, gromadzące zabytki architektury drewnianej i zbiory etnograficzne z regionu, położone przy granicy Białegostoku na gruntach wsi Osowicze i miasta Wasilków,
- c) **Skansen Kurpiowski w Nowogrodzie im. Adama Chętnika** – założony w 1927 roku jako Muzeum Kurpiowskie, leżące na tzw. Górze Ziemowita naprzeciw ujścia rzeki Pisy do Narwi, drugie najstarsze muzeum dawnego drewnianego budownictwa ludowego w Polsce, mające charakter parku etnograficznego.
- d) **Skansen Architektury Drewnianej Ludności Ruskiej Podlasia w Białowieży.**

3.8.3. Obszary o wysokich walorach kulturowych

Dynamiczne procesy zmian w życiu społecznym i gospodarczym wymagają wprowadzenia ochrony najbardziej wartościowych krajobrazów przyrodniczych i kulturowych, przed nasilonymi procesami urbanizacji, prowadzącymi do ich zeszpecenia i dewastacji.

3.8.3.1. Parki kulturowe

Zachowanie tożsamości i utrzymanie ciągłości rozwoju przestrzennego historycznych zespołów osadniczych, w tym ich krajobrazów kulturowych, stało się koniecznością i wymaga dążenia do utworzenia w województwie między innymi parków kulturowych.

Park kulturowy jest formą ochrony zabytków. Tworzony jest w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (definicja wg art. 16 ust. 1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2014 r., poz. 144 z późn. zm.). Ustawowa możliwość tworzenia parków stwarza równoczesny obowiązek sporządzenia dla nich *Planu* ochrony i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W województwie podlaskim, cechującym się dużym bogactwem form krajobrazu i dziedzictwa kulturowego, wielością narodowościową i wyznaniową (obrzędy, tradycja, obyczaje) oraz dużą powierzchnią obszarów cennych przyrodniczo, żadna z gmin nie utworzyła dotychczas parku kulturowego.

3.8.3.2. Małe miasta i wsie o zabudowie tradycyjnej, świadczącej o ich tożsamości.

Lokacja większości miast nastąpiła w okresie Jagiellonów, w sytuacji ścierania się wpływów Wschodu i Zachodu. Zachodnia część województwa (kolonizacja mazowiecka) wytworzyła formę kolonijną – osadnictwo drobnoszlacheckie, a osadnictwo wiejskie we wschodniej jego części zachowało układ przestrzenny nadany podczas „pomiarów włócznej”.

W małych miastach i wsiach powstały drewniane świątynie różnych wyznań: unickie cerkwie, kościoły katolickie, cerkwie prawosławne, molenny staroobrzędowców, meczety tatarskie i żydowskie synagogi.

Budownictwo wiejskie drewniane, mieszkalne i gospodarcze, zachowało się do dzisiaj. Zabudowa ulicowa ciągnąca się wzdłuż dróg charakterystyczna jest dla m.in. wsi: Ryboły, Trześcianka, Wojszki i Soce. Bogate zdobnictwo domów ludności pochodzenia białoruskiego i ukraińskiego podkreśla zróżnicowana kolorystyka ich elementów.

Osadnicy z Mazowsza zgodnie z tradycją stworzyli wsie niwowe, charakteryzujące się zwartą zabudową ulicową lub owalnicową. W wyniku różnego sposobu urządzania wsi, inne były sposoby rozplanowania siedlisk i urządzania domów mieszkalnych.

3.8.3.3. Szlaki kulturowe

Wielokulturowość i przeszłość historyczna województwa stwarza możliwości wytyczenia szlaków kulturowych o znaczeniu międzynarodowym, krajowym i lokalnym. Szlaki kulturowe, oprócz promocji województwa, stwarzają duże możliwości rozwoju turystyki, w szczególności gdy są położone w obszarach lub sąsiedztwie obszarów o bardzo wysokich walorach środowiska przyrodniczego, mających dobrą dostępność komunikacyjną. Szlaki kulturowe województwa obejmować powinny:

1) istniejące szlaki kulturowe, w tym:

- a) *Podlaski Szlak Kulturowy „Drzewo i Sacrum”,*
- b) *Szlak Jagielloński,*
- c) *Szlak Prawosławnych Świątyń,*
- d) *Szlak Krainy Otwartych Okiennic,*
- e) *Transgraniczny Szlak Dominikański,*
- f) *Szlak Tatarski,*
- g) *Szlak Chwały Oręża Polskiego,*
- h) *Szlak Fortyfikacji Pozycji Granicznej, (z uzup. w gm. Kolno, Turośl, Zbójna)*
- i) *Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej*

2) szlaki kulturowe predestynowane do wytyczenia (rys. 11, oraz mapka 58), w tym:

a) szlak sanktuariów:

Sejny – Studzieniczna – Krasnybór – Różanystok – Krypno – Płonka Kościelna – Łomża – Hodyszewo – Ostrożany,

b) szlak klasztorny:

Sejny – Wigry – Różanystok – Szczuczyn – Wąsosz – Stawiski – Łomża – Tykocin – Choroszcz – Supraśl – Bielsk Podlaski – Boćki – Siemiatycze – Drohiczyn – Ciechanowiec,

c) szlak budownictwa wiejskiego:

Wojszki – Ryboły – Trześcianka – Puchły – Soce – Nowoberezowo – Czyże,

d) szlak dworów Sokólszczyzny:

Kamienna Stara – Pawłowicze – Łosośna Wielka i Mała – Górka – Żylicze,

e) **szlak gotyku mazowieckiego:**

Niedźwiadna – Wąsosz – Wizna – Łomża - Szczepankowo – Rosochate Kościelne,

f) **szlak nadbużański:**

Drohiczyn – Siemiatycze – Mielnik – Niemirów,

g) **szlak nadnarwiański:**

Wizna – Drozdowo – Piątnica – Łomża – Stara Łomża – Nowogród,

h) **wschodni szlak architektury drewnianej czterech wyznań:**

Wodзилki – Jeleniewo – Suwałki – Monkinie – Mikaszówka – Gabowe Grądy – Kamienna Stara – Bohoniki – Kruszyniany – Michałowo – Juskowy Gród Narew – Nowoberezewo – Szczyty Dzieciołowo – Orla – Stary Kornin – Kleszczele – Milejczyce – Grabarka – Tokary (Koterka),

i) **szlak drewnianej architektury sakralnej pogranicza mazowiecko-podlaskiego:**

Rydzewo, gm. Rajgród (kościół) – Kramarzewo, gm. Radziłów (kościół i dzwonnica z Radziłowa) – Gielczyn, gm. Trzciannę (kościół) – Zambrów (kaplica cmentarna z późnobarokową polichromią z motywem tańca śmierci) – Tabędz, gm. Zambrów (kościół z Puchał) – Cibory Kołaczki, gm. Zawady (kościół z Zawad) – Sokoły (kościół cmentarny przeniesiony z Tykocina, gdzie został zbudowany jako cerkiew unicka) – Hodyszewo, gm. Nowe Piekuty (kapliczka ze źródłem) – Ciechanowiec (kościół i dzwonnica z Bogut-Pianek) – Winna-Poświętna, gm. Ciechanowiec (kościół),

j) **szlak drewnianej architektury sakralnej Puszczy Zielonej:**

Turośl (kościół, kaplica, dzwonnica) – Leman (kościół, kaplica cmentarna, dzwonnica) – Kuzie (kościół, dzwonnica) – Dobrylas (kościół),

k) **szlak śladami dziedzictwa/osadnictwa żydowskiego:**

Sejny (synagoga, jesziwa, cmentarz) – Kolno (synagoga, cmentarz) – Łomża (dwa cmentarze) – Jedwabne (mogiła i cmentarz) – Tykocin (synagoga, cmentarz) – Białystok (cmentarz, synagoga rejon d. Rynku Siennego) – Krynki (synagoga, cmentarz) – Orla (synagoga, cmentarz) – Czyżew (synagoga, cmentarz) – Ciechanowiec (synagoga, cmentarz) – Siemiatycze (synagoga),

l) **szlak śladami Jaćwingów:**

Jęgliniec – k. Budzisko – Sudawskie k. Wiżajn – Szurpiły – Jeleniewo – Szwajcaria – Osinki – Miruniszki k. Filipowa – Bakałazewo – Jaški (Uroczysko Święte Miejsce) k. Raczek, na bazie zasobów dziedzictwa historycznego oraz „Izby Pamięci Jaćwieskiej” w Szurpiłach (samochodowy).

3.8.3.4. Problemy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego

1) **Przemiany cywilizacyjno-kulturowe** niekorzystnie wpływające na stan dziedzictwa, to w szczególności:

- wyludnianie wsi i zmiany w gospodarce rolnej powodujące zanikanie tradycyjnego krajobrazu kulturowego wiejskiego,
- nasilanie się lokalnego i ponadlokalnego ruchu kołowego na obszarach zabytkowych, skutkujące pogarszaniem stanu zabytkowej zabudowy i modernizacjami historycznych układów komunikacyjnych kosztem ich zabytkowych wartości,
- przekształcanie funkcjonalne historycznych centrów większych miast cechujące się: odpływem części mieszkańców na przedmieścia, przenoszeniem handlu do centrów handlowych, „zamieraniem” części przestrzeni publicznych poza godzinami pracy urzędów i banków oraz starzeniem i pauperyzacją mieszkańców, zaś w mniejszych miastach zanikaniem drobnego handlu przy historycznych rynkach z powodu

- budowy na przedmieściach sklepów wielkopowierzchniowych, prowadzącym do deprecjacji i degradacji zabytkowych układów urbanistycznych,
- d) agresywna komunikacja wizualna (szyldy, reklamy, billboardy itd.) powodująca dezintegrację miejskiego krajobrazu, w tym obszarów zabytkowych,
 - e) redukowanie znaczenia dziedzictwa kulturowego do roli atrakcji turystycznej skutkujące tendencją do nadmiernego „uatrakcyjniania”, a jednocześnie do standaryzacji przestrzeni staromiejskich i zabytków, bez zrozumienia dla ich swoistości.
- 2) Niesprawność procesów administracyjno-regulacyjnych** służących ochronie dziedzictwa, w tym:
- a) brak zainteresowania ze strony samorządów tworzeniem parków kulturowych,
 - b) niedostatek planów miejscowych zapewniających ochronę przestrzeni kulturowej, przy presji inwestorów o niskiej świadomości znaczenia ochrony dziedzictwa kulturowego, skutkujący inwestycjami zacierającymi autentyzm zabytków oraz ingerencją w tradycyjne funkcje i relacje przestrzenne układów zabytkowych i krajobrazu kulturowego,
 - c) niedostateczna współpraca pomiędzy organami ochrony zabytków a organami administracji samorządowej (w tym m.in. w zakresie spójności gminnych i wojewódzkiej ewidencji zabytków, czemu zresztą nie sprzyjają zmieniające się i nie do końca jasne regulacje prawne, oraz przestrzegania obowiązku i trybu uzgodnień),
 - d) ograniczone i nazbyt pragmatyczne podejście do ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego związanego z krajobrazem kulturowym, a służącego zachowaniu jego tożsamości (historyczne nazwy, miejsc, miejscowości, ulic i placów, upamiętnianie postaci i wydarzeń historycznych).

3.9. Uwarunkowania rozwoju systemu transportowego

3.9.1. System transportowy województwa

System transportowy województwa stanowią:

- a) system drogowy,
- b) system kolejowy,
- c) międzymiastowa komunikacja autobusowa,
- d) miejska komunikacja autobusowa,
- e) infrastruktura lotnicza,
- f) inne rodzaje transportu.

3.9.2. Europejskie Korytarze Transportowe (TEN-T)

- 1) I Europejski Korytarz Transportowy** Helsinki – Tallin – Ryga – Kowno – Warszawa przebiega przez woj. podlaskie, z obsługą ruchu drogowego i kolejowego:
 - a) drogą krajową ekspresową: S8 na odcinku Warszawa – Ostrów Mazowiecka i S61 Ostrów Mazowiecka – Łomża – Szczuczyn – Ełk – Raczek – Suwałki – Budzisko – granica państwa (Kowno),
 - b) linią kolejową E75 Warszawa – Białystok – Ełk – Suwałki – Trakiszki – gr. państwa. Przebieg linii kolejowej E75 przez Ełk wpłynie na zwiększenie rangi dworca Białystok Starosielce, a równocześnie może obniżyć nieco rangę dworca Białystok Główny w przypadku jego omijania przez część pociągów.
- 2) Trasa *Via Carpatia*** na bazie odcinka proj. drogi S19 – odc. DK nr 8 i odc. S61 była zgłaszana przez rząd Polski do włączenia jej w sieć TEN-T. Decyzją Komisji Europejskiej z listopada 2013 r., wniosek ten został oddalony. Aktualnie w związku z połączeniem dróg ekspresowych S19 i S61 drogą ekspresową S16 odcinkiem S61 (Ełk) – S19 (Knyszyn), nastąpiła korekta trasy *Via Carpatia*, tj. jej obsługi odcinkami dróg

S19, S16 i S61. Stworzy to szansę ponownego ubiegania się o włączenie całej „Via Carpatia” do sieci TEN-T. W przypadku takiego przebiegu „Via Carpatia”, odcinkiem drogi S61 Ełk – Trakiszki – gr. państwa przebiegać będą obie trasy tj. „Via Baltica” i *Via Carpatia*.

- 3) **Korytarz sieci bazowej TEN-T Morze Północne-Baltyk** o przebiegu wynikającym z rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 1316/2013, łączący porty Holandii i Niemiec z krajami Nadbałtyckimi, obsługiwany linią kolejową E75 „Rail Baltica” oraz drogą ekspresową „Via Baltica”.

3.9.3. Drogi krajowe

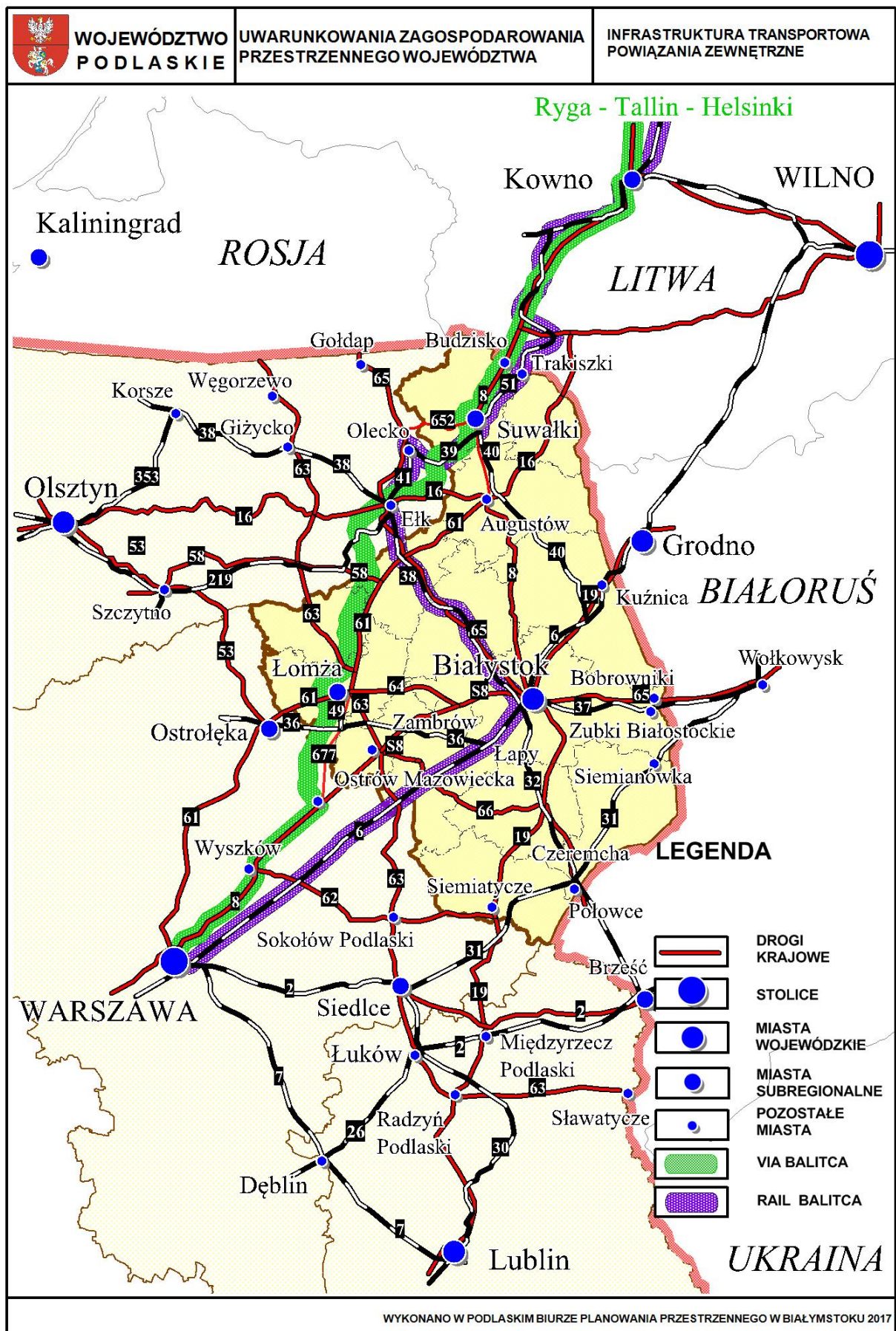
- 1) **Drogi krajowe** w województwie podlaskim – wykaz wg. Zarządzenia nr 73 Gen. Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad, z 2 grudnia 2008r. z późn. zm. (po zarządzeniu nr 13 z 22 lipca 2016r.) zawiera tabela 10.

Tab. 10. Drogi krajowe w województwie podlaskim

Nr. drogi	Przebiegi dróg	Klasa drogi
8	Granica państwa – Kudowa Zdrój – Kłodzko – Ząbkowice Śląskie – Wrocław – Oleśnica – Syców – Kępno – Złoczew – Sieradz – droga 1 /węzeł „Łódź Południe”/– Piotrków Trybunalski – Rawa Mazowiecka – Warszawa – Radzymin – Wyszków – Ostrów Mazowiecka – Zambrów – Białystok – Korycin – Augustów – Raczki – Suwałki – Budzisko – granica państwa.	GP
16	Dolna Grupa – Grudziądz – Iława – Ostróda – Olsztyn – Mrągowo – Ełk – Augustów – Pomorze – Poćkun – Ogrodniki - granica państwa.	GP
19	Granica państwa – Kuźnica – Białystok – Siemiatycze – Międzyrzec Podlaski – Kock – Lubartów – Lublin – Kraśnik – Janów Lubelski – Nisko – Sokołów Małopolski – Rzeszów – Babica – Lutcza – Domaradz – Miejsce Piastowe – Dukla – Barwinek – granica państwa.	GP
58	Olsztynek – Zgniłocha – Jedwabno – Szczytno – Babięta – Ruciane Nida – Pisz – Biała Piska – Szczuczyn.	G
61	Warszawa – Jabłonna – Legionowo – Serock – Różan – Ostrołęka – Łomża – Grajewo – Augustów/Droga 8 i 16 węzeł „Augustów” – Raczki/ węzeł „Raczki”/ - Suwałki/węzeł „Suwałki Południe”/.	GP
62	Strzelno – Kobylniki – Radziejów – Brześć Kujawski – Włocławek – Nowy Duninów – Płock – Wyszogród – Nowy Dwór Mazowiecki – Pomiechówek – Serock – Wierzbica – Wyszków – Łochów – Węgrów – Drohiczyn – Anusin /droga nr 19/.	G
63	Granica państwa – Węgorzewo – Giżycko – Pisz – Kisielnica – Łomża – Zambrów – Ceranów – Sokołów Podlaski – Siedlce – Łuków – Radzyń Podlaski – Wisznice – Sławatycze – granica państwa.	G
64	Piątnica Poduchowna – Wizna – Stare Jezewo	G
65	Granica państwa – Gołdap – Olecko – Ełk – Grajewo – Mońki – Białystok – Bobrowniki – granica państwa.	G
66	Zambrów – Wysokie Mazowieckie – Brańsk – Bielsk Podlaski – Kleszczele – Czeremcha – granica państwa.	G

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zarządzenia nr 73 Gen. Dyrektora Dróg Publicznych i Autostrad

Mapka 36.

Podstawą do wskazywania szczegółowych przebiegów dróg krajowych jest rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 2 lipca 2015r. w sprawie ustalenia przebiegu dróg krajowych (Dz. U. z 2015r. poz. 941 z późn. zm.)

2) Drogi ekspresowe w województwie podlaskim (o kluczowym znaczeniu w obsłudze ruchu drogowego międzynarodowego, krajowego i regionalnego), - wykaz zgodny z rozporządzeniem Rady Ministrów (Dz.U z 2016r. poz. 784) zawiera tabela 11.

Tab. 11. Drogi ekspresowe w województwie podlaskim

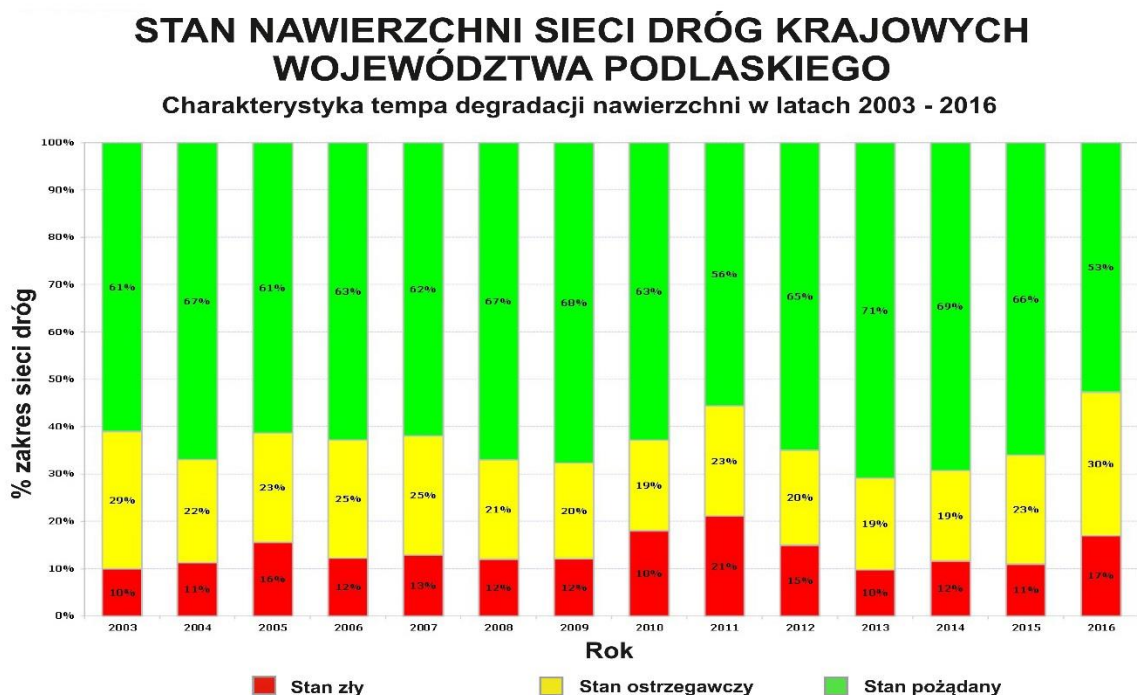
Nr drogi	Docelowy – kierunkowy przebieg drogi	Klasa drogi
S8	Kobierzyce – A8(Wrocław) ... ¹⁾ A8 (Psie Pole) – Kępno – Sieradz – A1 (Łódź) ... ¹⁾ A1 (Piotrków Trybunalski) – Rawa Mazowiecka – S2 (Opacz) ... ¹⁾ S2 (Konotopa) – Warszawa – Ostrów Mazowiecka – Zambrów – S19 (Choroszcz).	S
S16	S51 (Olsztyn) - S61 (Elk) - S19 (Knyszyn).	S
S19	(Grodno) granica państwa – Kuźnica – Sokółka – Korycin – Knyszyn – Dobrzyniewo Duże – Choroszcz – Siemiatycze – S12 (Rudnik) ...¹⁾ S12 (Dąbrowica) – Nisko – A4 (Rzeszów Wschód) ...¹⁾ – A4 (Rzeszów Zachód) – Barwinek – granica państwa (Preszow).	S
S61	S8 (Ostrów Mazowiecka) – Łomża – Stawiski – Szczuczyn – Elk – Raczek – Suwałki – Budzisko – granica państwa (Kowno)	S
... ¹⁾ - przerwa w ciągłości przebiegu drogi o danym numerze		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów Dz. U. z 2016 r. poz. 784

3) Parametry dróg krajowych są w większości o przekroju jednojezdniowym z szerokością jezdni 7 m i 6 m, z wyjątkiem odcinków o przekrojach dwujezdniowych: obwodnica Zambrowa (S8) i Jezewo – Białystok (S8), Białystok – Katryńka (nr 8) oraz w Białymstoku (nr 8, nr 19 i nr 65) i w Suwałkach (nr 8).

4) Stan techniczny nawierzchni, wg SOSN dróg krajowych woj. podlaskiego w poszczególnych latach od 2003 do 2014 roku, przedstawiono na poniższym diagramie. Z ww. oceny wynika, że stan nawierzchni dróg krajowych w rozpatrywanym okresie był zmienny i w poszczególnych latach występowała tendencja poprawy do 2009 r., w 2011 r. znaczny spadek ilości dróg w stanie dobrym, natomiast w ostatnich latach widać znaczną poprawę w stosunku do lat poprzednich.

Wykr. 2. Charakterystyka tempa degradacji nawierzchni dróg krajowych

Źródło: GDDKiA w Białymstoku

5) Dopuszczalny nacisk pojedynczej osi napędowej 11,5 t, 10 t, < 10 t na drogach krajowych w województwie:

a) do 11,5 t na drogach:

- nr 8 (Ostrów Mazowiecka) – granica województwa – Zambrów – Białystok – Korycin – Augustów – Suwałki – Budzisko – granica państwa,
- nr 19 Białystok (droga 65) – Kuźnica – granica państwa,
- nr 65 Białystok (droga 8) – Bobrowniki – granica państwa,

b) do 10 t na drogach:

- **nr 16** dolna grupa (droga 91) – Grudziądz – Iława – Ostróda (droga 7), Borki Wielkie – Mrągowo (droga 59, - ul. Olsztyńska) – Orzysz (droga 63 - ul. Giżycka) – Elk (droga 65 – węzeł „Elk Zachód”), Elk (droga 65 – ul. Przemysłowa) – Augustów (droga 8),
- **nr 19** Białystok (droga 65) – ul. Gen. N. Sulika) – Siemiatycze – Międzyrzec Podlaski – Kock (początek drogi ekspresowej), Wola Skromowska (koniec drogi ekspresowej) – Lubartów – Lublin – Kraśnik – Janów Lubelski – Nisko – Sokołów Małopolski – Stobierna (początek drogi ekspresowej),
- **nr 61** Serock(ul. Pułtуска – koniec obwodnicy) – Różan – Ostrołęka – Łomża – Stawiski (granica miasta – początek obwodnicy), Stawiski (granica miasta- koniec obwodnicy) – Grajewo – Augustów (droga 8),
- **nr 63** granica państwa – Węgorzewo – Giżycko – Pisz – Kisielnica – Łomża – Zambrów – Ceranów – Sokołów Podlaski – Ujrzanów (droga 2), Radzyń Podlaski (droga 19 - ul. Kocka) – Wisznice – Sławatycze – granica państwa,
- **nr 64** Piątnica Pod. (droga 61) – Wizna – Stare Jezewo (droga 8-węzeł „Jezewo”),
- **nr 65** Elk (droga 16 – ul. Suwalska- koniec obwodnicy) – Grajewo – Mońki – Białystok, (droga 8 ul. Gen. Stanisława Maczka),

- **nr 66** Zambrów (droga 8- węzeł „Zambrów Zachód”) – Wysokie Mazowieckie – Brańsk – Bielsk Podlaski, (droga 19 – Al. Józefa Piłsudskiego),

c) < 10 ton na pozostałych drogach:

- **nr 16** Mrągowo (droga 59-ul. Olsztyńska) – Orzysz (droga 63- ul. Giżycka) – Augustów (droga 8) – Pomorze – Poćkuny – Ogrodniki – granica państwa,
- **nr 58** Olsztynek (droga 51 – węzeł „Olsztynek Wschód”) – Zgniłocha – Jedwabno – Szczytno – Babięta – Ruciane Nida – Pisz (droga 63-ul. Orzyska), Pisz (droga 63-ul. Warszawska) – Biała Piska – Szczuczyn (droga 61),
- **nr 62** Sokołów Podl. (droga 63-ul. Siedlecka) – Drohiczyn – Anusin (droga 19),
- **nr 66** Bielsk Podlaski (droga 19 – Al. Józefa Piłsudskiego) – Kleszczele – Czeremcha – Połowce – granica państwa.

6) Ruch drogowy na drogach krajowych w województwie podlaskim.

Średni dobowy ruch (SDR) na drogach krajowych w 2015 r. wynosił 7 082 poj./dobę, co uplasowało województwo na 15 miejscu, przed województwem warmińsko-mazurskim; nie daje to pełnego obrazu warunków funkcjonowania ruchu. „Wąskie gardło”, w wyniku przekroczenia normatywnej przepustowości wynoszącej 1 250 p/h (przy szerokości jezdni 7 m i przy poziomie swobody ruchu D), występuje np. na odcinku drogi nr 8: węzeł „Białystok Zachód” – Białystok (2050 p/h).

7) Kolizje z siecią osadniczą stwarzają odcinki dróg krajowych przebiegające przez zabudowę:

- a) nr 8 – Białegostoku, Korycina, Kumiały, Skindzierza, Chodorówki, Poświętnego, Krzywej, Suchowoli, Sztabina, Białobrzegów, Suwałk i Szypliszek,
- b) nr 16 – Augustowa,
- c) nr 19 – Kuźnicy, Sokółki, Straży, Czarnej Białostockiej, Białegostoku, Zwierek, Zabłudowa, Ryboń, Proniewicz, Bielska Podlaskiego, Bociek, Dziadkowic, Siemiatycz,
- d) nr 61 – Miastkowa, Łomży, Piątnicy, Szczuczyna, Grajewa, Rajgrodu, Bargłowa Kościelnego,
- e) nr 63 – Łomży, Zambrowa, Czyżewa, Małego Płocka, Kolna,
- f) nr 65 – Grajewa, Moniek, Białegostoku,
- g) nr 66 – Zambrowa, Wysokiego Mazowieckiego, Szepietowa, Brańska, Bielska Podlaskiego, Kleszczel, Czeremchy.

8) Kolizje z obszarami chronionego prawnie środowiska przyrodniczego, powodujące zagrożenia i uciążliwości, stwarzają w szczególności przebiegi dróg krajowych przez obszary:

- a) nr 8 – Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi”, Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej, Biebrzańskiego Parku Narodowego oraz Chronionego Krajobrazu „Puszcza i Jeziora Augustowskie” i „Pojezierze Północnej Suwalszczyzny”, z występującymi w nich obszarami Natury 2000,
- b) nr 19 – Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej, Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi”, Chronionego Krajobrazu „Dolina Bugu”, z występującymi w nich obszarami Natury 2000,
- c) nr 61 – Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi, Chronionego Krajobrazu Pojezierza Rajgrodzkiego, z występującymi w nich obszarami Natury 2000,
- d) nr 65 – Biebrzańskiego Parku Narodowego i Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej, z występującymi w nich obszarami Natury 2000.

9) Miejsca obsługi podróżnych (MOP) są planowane do budowy przy drogach:

- krajowej nr 8 (obwodnica Augustowa) – obiekty „Biernatki W.” i „Biernatki Z.”,

- ekspresowej S61 (obwodnica Augustowa) – obiekt „Rudniki PN”;
- ekspresowej S8 (Wiśniewo – Mężenin) – obiekty „Kołaki” i „Kossaki”.

3.9.4. Drogi wojewódzkie

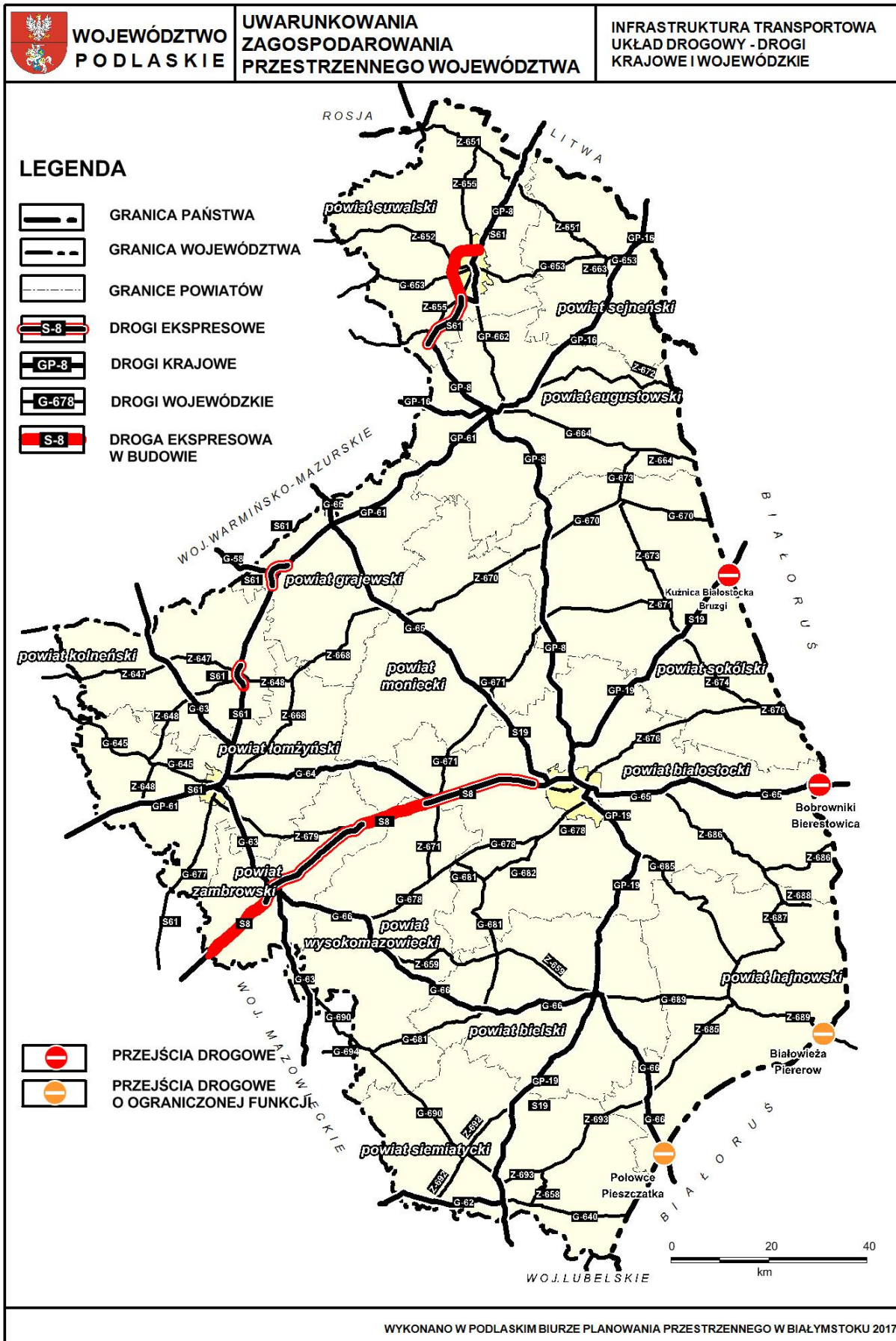
1) Wykaz dróg wojewódzkich w województwie podlaskim przedstawia tabela 12

Tab. 12. Drogi wojewódzkie

Lp.	Numer drogi	Przebieg dróg wojewódzkich	Klasa drogi
1	2	3	4
1.	640	Droga 19 /Anusin/ - Radziwiłłówka – granica państwa	G
2.	645	Myszyniec – Dęby – Nowogród – Łomża	G
3.	647	Dęby – Kolno – Gromadzyn – Wykno – Stawiski	Z
4.	648	Miastkowo – Nowogród... Morgowniki – Korzeniste – Stawiski – Przytuły	Z
5.	651	Gołdap – Żytkiejmy – Szypliszki – Sejny	Z
6.	652	Kowale Oleckie – Suwałki	Z
7.	653	Sedranki /droga 65/ – Bakalarzewo – Suwałki – Sejny – Poćkuny	G
8.	655	Kap – Wydminy – Olecko – Raczki – Suwałki – Rutka-Tartak	Z
9.	658	Droga 640 – Kudelicze – Pawłowicze – Grabarka – Kajanka	Z
10.	659	Topczewo – Hodyszewo – Nowe Piekuty – Dąbrówka K. – droga nr 66	Z
11.	662	Augustów – Suwałki	GP
12.	663	Pomorze – Sejny	Z
13.	664	Augustów – Lipsk – granica państwa	Z/G/Z
14.	668	Piątnica Poduchowna – Przytuły – Osowiec	Z
15.	670	Osowiec – Dąbrowa Białostocka – Nowy Dwór – granica państwa	Z/G
16.	671	Sokolany – Korycin – Knyszyn – Stare Jezewo – Sokoły	Z/G/Z
17.	672	Przewięź – Sucha Rzeczek – Płaska – Mikaszówka – Gruszki – Rudawka	Z
18.	673	Lipsk – Dąbrowa Białostocka – Sokółka	G/Z
19.	674	Sokółka – Krynki	Z
20.	676	Białystok – Supraśl – Krynki – granica państwa	G/Z
21.	677	Łomża /droga 63/ - Śniadowo – Ostrów Mazowiecka – Małkinia – Kosów Lacki – Sokołów Podlaski	G
22.	678	Białystok – Sokoły – Wysokie Mazowieckie	G
23.	679	Łomża – Podgórze – Gać – Mężenin	Z
24.	681	Rosзки-Wodźki – Łapy – Poświętne – Brańsk – Ciechanowiec	G
25.	682	Łapy – Turośń Dolna – Markowszczyzna	G
26.	685	Zabłudów – Narew – Nowosady – Hajnówka – Kleszczele	G/Z
27.	686	Zajma – Michałowo – Jałówka	Z
28.	687	Juszkowy Gród – Bondary – Narewka – Nowosady	Z
29.	688	Tarnopol – Siemianówka	Z
30.	689	Bielsk Podlaski – Hajnówka – Białowieża – granica państwa	G/Z
31.	690	Czyżew – Ciechanowiec – Siemiatycze	G
32.	692	Drohiczyn – Sytki –Korzeniówka Duża – Skiwy Duże – Malinowo – Korzeniówka – Dziadkowiec	Z
33.	693	Kleszczele – Siemiatycze	Z
34.	694	Przyjmy – Brok – Ciechanowiec	G

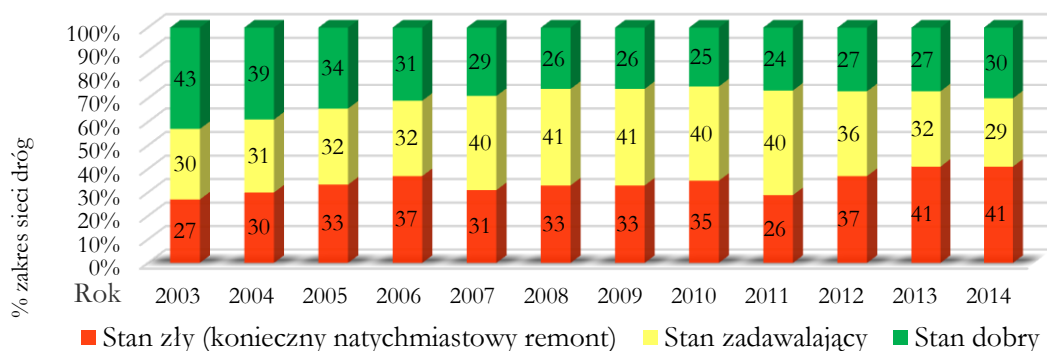
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PZDW w Białymstoku

Mapka 37.

- 2) **Dopuszczalne obciążenie** ww. dróg wojewódzkich wynosi 8 T/oś.
- 3) **Szerokość jezdni** dróg wojewódzkich wynosi od 5 m do 7 m, z wyjątkiem odcinków dróg nr 676 w Białymstoku w ciągu ul. Jana Pawła II i Al. Solidarności, nr 645 w Łomży w ciągu ul. Gen. W. Sikorskiego, które są dwujezdniowe.
- 4) **Ruch drogowy** na drogach wojewódzkich.
Średni dobowy ruch (SDR) na drogach woj., z wyjątkiem odcinków dróg znajdujących się w miastach na prawach powiatów, w 2015 r. wynosił 2565 poj. na dobę. Obciążenie ruchem dróg woj. plasuje województwo na 13 miejscu w kraju, przed województwami: zachodniopomorskim, lubuskim i warmińsko-mazurskim. Średni dobowy ruch na drogach wojewódzkich w skali ogólnej nie daje obrazu warunków funkcjonowania ruchu. Normatywne przepustowości dróg były przekroczone przy poziomie swobody ruchu D wynoszące 1050 p/h przy szerokości jezdni 6 m na drodze 678 na odcinku Białystok – Tołcze o natężeniu ruchu 1614 p/h oraz 1250 p/h przy szer. jezdni 7 m na drodze nr 676 na odc. Porosły – Białystok o natężeniu ruchu ca 1550 p/h.
- 5) **Kolizje z siecią osadniczą** stwarzają odcinki dróg przebiegające przez zabudowę: nr 645 – Kupisk Starych, nr 652 – Filipowa, nr 653 – Bakalarzowa, Suwałk, Sejn, nr 655 – Raczek, Suwałk, nr 671 – Janowa, Korycina, Krypna, Tykocina, Sokół, nr 673 – Dąbrowy Białostockiej, Nirośna, Mościch, Słomianki, Bierwiche, Siekierok, Sokolan, Kraśnian, nr 676 – Białegostoku, Ogrodniczek, Supraśla, nr 677 – Konarzyc, nr 678 – Białegostoku, Horodnian, Księżyna, Zalesian, Mazur, Broku nr 682 – Uhowa, Turośni Dolnej, Markowszczyzny, nr 685 – Narwi, Dubin, Hajnówki, Trześcianki, nr 687 – Bondar, Lewkowa Nowego, Narewki, nr 690 – Ciechanowca, nr 662 – Nowinka.
- 6) **Kolizje z obszarami chronionego prawnie środowiska przyrodniczego**, powodujące zagrożenia i uciążliwości, stwarzają w szczególności przebiegi dróg przez obszary: nr 653 – Wigierskiego Parku Narodowego, nr 655 – Chronionego Krajobrazu „Dolina Rospudy” – Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Północnej Suwalszczyzny”, nr 664 – Chronionego Krajobrazu „Puszcza i Jeziora Augustowskie”, nr 670 – Biebrzańskiego Parku Narodowego, nr 671 Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej, nr 673 – Biebrzańskiego Parku Narodowego, nr 676 – Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej, nr 678 – Narwiańskiego Parku Narodowego, nr 681 – Narwiańskiego Parku Narodowego, nr 689 – Chronionego Krajobrazu „Puszcza Białowieska” i występujące na nich obszary Natury 2000.
- 7) **Stan techniczny nawierzchni** wg SOSN dróg wojewódzkich województwa podlaskiego w poszczególnych latach od 2003 do 2014 roku przedstawia poniższy wykres.

Wykr. 3. Charakterystyka tempa degradacji nawierzchni dróg wojewódzkich

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PZDW w Białymstoku

Z diagramu wynika, że stan techniczny nawierzchni dróg był zmienny w poszczególnych latach, z tendencją pogorszenia.

3.9.5. Drogi powiatowe

Na obszarze województwa podlaskiego występują drogi powiatowe:

- a) zamiejskie o numerach: 1090B÷1125B, 1127B÷1154B, 1156B÷1181B, 1183B÷1242B, 1243B÷1738B, 1740B÷1756B, 1759B÷1786B, 1787B÷2065B, 2068B÷2090B, 2092B÷2096B, 2098B÷2109B,
- b) miejskie – we wszystkich miastach województwa w ilości zależnej od wielkości miasta. Szerokość jezdni dróg powiatowych zamiejskich wynosi: jednopasowych 3–3,5 m, dwupasowych 5–5,5 m.

3.9.6. Długość nawierzchni i gęstość dróg publicznych w województwie

1) Długość dróg wg stanu nawierzchni na dzień 31.12.2015 r. przedstawia tabela 13.

Tab. 13. Długość dróg w podziale na kategorie

Kategorie dróg	Długość dróg			
	Ogółem	O nawierzchni twardej	O nawierzchni twardej ulepszonej	Gruntowe
krajowe	992	992	992	-
wojewódzkie	1282	1282	1282	-
powiatowe	7 796,9	6 732,6	5 947,5	1 064,3
gminne	16 525,7	3 918,1	3 619,6	12 607,6
Razem:	26596,6	12924,7	11841,1	13 671,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GDDKiA

2) Gęstość dróg w województwie (w kraju) na dzień 31.12.2015 r. wynosiła:

- o nawierzchni twardej – 64,0 km/100 km² (w kraju 93,0 km/100 km²),
- o nawierzchni twardej ulepszonej – 58,7 km/100 km² (w kraju 85,8 km/100 km²).

Uplasowało to województwo podlaskie odpowiednio na 13 miejscu w kraju pod względem gęstości dróg o nawierzchni twardej i twardej ulepszonej.

3.9.7. Infrastruktura systemu transportu kolejowego

1) Sieć linii kolejowych w województwie określonych w dokumentach rządowych z charakterystyką ich funkcji, stanu i parametrów technicznych obejmuje:

- a) linie o znaczeniu państwowym wg Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 2013 roku (Dz. U. z 2013 r., poz. 569):
 - nr 6 Zielonka – Kuźnica Białostocka – granica państwa (na odcinku do Białegostoku w I europejskim korytarzu transportowym): zelektryfikowana, na odcinku do Białegostoku dwutorowa, na pozostałym jednotorowa,
 - nr 34 Siedlce – Hajnówka: na odcinku do Czeremchy dwutorowa, na dalszym do Hajnówki jednotorowa,
 - nr 38 Białystok – Bartoszyce: jednotorowa, zelektryfikowana,
 - nr 39 Olecko – Suwałki (w I europejskim korytarzu transportowym) jednotorowa,
 - nr 40 Sokółka – Suwałki: jednotorowa,
 - nr 51 Suwałki – Trakiszki – granica RP (w I europejskim korytarzu transportowym) jednotorowa,
- b) pozostałe linie normalnotorowe:

- nr 31 Hajnówka – Siemianówka – granica RP: jednotorowa z ruchem zawieszonym,
- nr 32 Czeremcha – Białystok: jednotorowa,
- nr 36 Ostrołęka – Łapy: jednotorowa, z ruchem towarowym tylko na odcinku Ostrołęka – Śniadowo, na dalszym z zawieszonym,
- nr 37 Białystok – Zubki Białostockie: jednotorowa, z ruchem towarowym tylko na odcinku do Walił, na dalszym z ruchem zawieszonym,
- nr 43 Czeremcha – granica państwa – Brześć: jednotorowa, ruch zawieszony,
- nr 49 Śniadowo – Łomża: jednotorowa, z ruchem towarowym,
- nr 52 Lewki – Hajnówka – Nieznany Bór: jednotorowa, z ruchem towarowym na odcinku Hajnówka – Nieznany Bór, odcinek Nieznany Bór – Białowieża od 2007 r. przekazany Starostwu Powiatowemu w Hajnówce, z ruchem zawieszonym,
- nr 515 Białystok – Białystok Starosielce: jednotorowa,
- nr 516 Turczyn – Białystok Starosielce: jednotorowa, z ruchem zawieszonym,
- nr 517 Papiernia – Las Suwalski: łącznica jednotorowa,
- nr 910 Nowosady – Chryzanów: jednotorowa, z ruchem zawieszonym,
- nr 911 Bernadczyszna – Oskierki: jednotorowa,
- nr 913 Narewka – *Planta*: jednotorowa,
- nr 914 Narewka – Wiącków: jednotorowa, z ruchem zawieszonym,
- nr 922 Sokółka – Buchwałowo: jednotorowa,
- c) linie szerokotorowe:
 - nr 57 granica państwa – Sokółka – Geniusze: jednotorowa, na odcinku Sokółka – Geniusze nieeksploatowana,
 - nr 59 granica państwa Siemianówka – Chryzanów: jednotorowa, na odcinku Zabłotczyzna – Chryzanów w rewitalizacji,
 - nr 912 Zabłotczyzna – Oskierki: jednotorowa,
 - nr 915 Mikłaszewo – *Planta*: jednotorowa,
 - nr 916 Siemianówka – Wiącków: jednotorowa, cz. eksploatowana w rewitalizacji,
 - nr 923 Buchwałowo – Buchwałowo Wschód: jednotorowa,
- d) długość linii kolejowych eksploatowanych w 2013 r. na obszarze województwa podlaskiego wynosiła ogółem 693 km, w tym jednotorowych 586 km, dwutorowych 107 km, zelektryfikowanych 221 km, szerokotorowych 48 km.

2) Przygraniczna infrastruktura kolejowa i drogowa wykorzystywana lub przydatna dla rozwoju aktywności gospodarczej, w tym:

- a) obecnie wykorzystywana infrastruktura kolejowa i drogowa – przejść granicznych polsko-białoruskich, bocznic normalnotorowych i szerokotorowych oraz sąsiadujących z nimi dróg krajowych i wojewódzkich:
 - przejścia drogowe i kolejowe w Kuźnicy oraz bocznic kolejowe z linii nr 6 w Sokółce, Buchwałowie, Łosošnej, Czuprynowie i Kuźnicy, z obsługą drogą krajową nr 19 i odcinkiem powiatowej nr 1264B,
 - przejścia w Siemianówce i bocznic kolejowe z linii nr 31 w Siemianówce, *Plancie*, Narewce i Skupowie, z obsługą drogą wojewódzką nr 687 i drogami powiatowych o numerach 1644B i 1776B,
- b) możliwość wykorzystania w gminie Gródek istniejących bocznic kolejowych (normalnotorowych i szerokotorowych) z obsługą drogą krajową nr 65.

3) Wykorzystanie infrastruktury kolejowej dla potrzeb pasażerskiej komunikacji zbiorowej w obszarze funkcjonalnym Białegostoku jest ograniczone. Zwarty układ

przestrzenny m. Białegostoku z jednej strony, a liniowy charakter obsługi transportem kolejowym z drugiej, sprawiają, że aktualnie kolej w mieście Białymstoku może tylko pełnić rolę wspomagającą, i to dla przewozów dłuższych niż miejskie.

3.9.8. Przejścia graniczne

Na granicy zewnętrznej Unii Europejskiej z Białorusią w województwie podlaskim istnieją lub są potrzebne następujące przejścia graniczne:

1) drogowe istniejące:

- a) **Kuźnica Białostocka – Bruzgi**: najnowocześniejsze przejście graniczne przeznaczone do odpraw ruchu osobowego, pieszego i ciężarowego, o powierzchni 18 ha, przepustowości na dobę 8 000 pojazdów osobowych oraz 1 500 pojazdów ciężarowych, z kontrolą: weterynaryjną, sanitarną, fitosanitarną i jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych,
- b) **Bobrowniki – Bierestowica**: najnowocześniejsze przejście graniczne przeznaczone do odpraw ruchu osobowego, pieszego, ciężarowego, o przepustowości na dobę: 3 000 pojazdów osobowych oraz 1 000 pojazdów ciężarowych z kontrolą: sanitarną, fitosanitarną i jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych,
- c) **Połowce – Pieszczatka**: dla obywateli Polski i Białorusi, o przepustowości na dobę 750 samochodów osobowych; trwa budowa i planowane jest poszerzenie funkcji na przejście graniczne międzynarodowe,
- d) **Białowieża – Piererow**: przejście pieszo-rowerowe turystyczne, z niezbędną infrastrukturą graniczną,

2) kolejowe istniejące:

- a) **Kuźnica Białostocka – Grodno**: przejście graniczne przeznaczone do odpraw ruchu osobowego i towarowego, aktualnie trwa jego przebudowa,
- b) **Zubki Białostockie – Bierestowica**: przejście graniczne nieczynne od 1992 r.,
- c) **Siemianówka – Świsłocz**: przejście graniczne towarowe z budową infrastruktury w Siemianówce,
- d) **Czeremcha – Wysokolitosk**: ruch zawieszony,

3) wodne istniejące na Kanale Augustowskim:

Rudawka – Lesnaja: do obsługi ruchu granicznego turystycznego na kanale, wymaga rozbudowy infrastruktury granicznej,

4) drogowe do ustanowienia, wynikające z dokumentów rządowych oraz analiz planistycznych (w tym studiów pogranicza polsko-białoruskiego):

- a) **Lipszczany** w gm. Lipsk – z trwającymi pracami legislacyjnymi, opracowaniem planistycznym i terenem skarbu państwa,
- b) **Tokary** w gm. Mielnik – z lokalizacją wynikającą ze studium pogranicza polsko-Białoruskiego.

3.9.9. Motoryzacja

Wskaźnik motoryzacji w województwie podlaskim w 2014 r. wynosił 447 s.o./1000 mieszkańców (w kraju 504 s.o./1000 mieszkańców), co uplasowało województwo na 10 miejscu w kraju, za podkarpackiem – 462 s.o./1000 mieszkańców.

3.9.10. Regularna komunikacja autobusowa

- 1) **Regularna komunikacja autobusowa** w województwie podlaskim w 2014 r. prowadzona była na 642 liniach o ogólnej długości 38 793 km oraz 14 liniach międzynarodowych o długości 18 091 km. W ogólnej liczbie linii krajowych dominowały podmiejskie (w granicach do 50–60 km), które stanowiły 72%. Linie

podmiejskie i regionalne (powyżej 50–60 km do 160 km) stanowiły 92,5% ogólnej liczby linii krajowych.

- 2) **Komunikacja pośpieszna dalekobieżna i międzynarodowa** jest zapewniona przez przedsiębiorstwa PKS i prywatne na liniach autobusowych przebiegających województwo.

3.9.11. Miejska komunikacja autobusowa

Miejska komunikacja autobusowa funkcjonuje w 10 miastach województwa, tj. w: Augustowie, Białymstoku, Bielsku Podlaskim, Grajewie, Hajnówce, Łomży, Siemiatyczach, Sokółce, Suwałkach i Zambrowie. Liniami komunikacji miejskiej Białegostoku obsługiwane są miasta Wasilków i Choroszcz, a linią komunikacji miejskiej Łomży miasto Nowogród. Najwięcej pasażerów przewieziono w 2004 r. – 131 mln, a najmniej w 2010 r. – 99,5 mln.

3.9.12. Infrastruktura lotnicza województwa

Aktualnie w województwie podlaskim nie ma komunikacji lotniczej. Istniejące lotniska o nawierzchni trawiastej: Białystok Krywlany (EPBK) i Suwałki (EPSU) pełnią funkcje sportowo-sanitarne, a lotnisko Białystok Krywlany obsługuje także samoloty Straży Granicznej i samoloty pełniące funkcje gospodarcze. Są także lądowiska prywatne w: Białousach w gm. Janów, Narwi w gm. Narew, Turośni Kościelnej, Lewickich gm. Juchnowiec Kościelny i Czyżach. Brak lotnisk użytku publicznego obniża atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną województwa.

Zarząd Województwa Podlaskiego podjął decyzję o rezygnacji z budowy lotniska regionalnego przynajmniej do 2020 r. Obsługa ruchu lotniczego będzie mogła odbywać się na lotnisku „Krywlany” w Białymstoku po jego stosownej przebudowie.

Urząd Miasta Suwałki przygotowuje budowę lotniska komunikacyjnego na bazie istniejącego sportowo-sanitarnego w Suwałkach.

Na lokalizację lotniska sportowo-sanitarnego wg *Planu* miejscowego na terenach powojaskowych w Czerwonym Borze w gminie Zambrów nie zgadza się RDOŚ.

3.9.13. Inne rodzaje transportu

- 1) **Główne szlaki rowerowe** (turystyczne): międzynarodowe, transgraniczne i krajowe:

- a) szlak rowerowy międzynarodowy Euro Velo R 11 (EVIII) Ateny – Skopje – Belgrad – Koszyce – Kraków – Warszawa – Wilno – Tallin – Helsinki – Nordkapp (Norwegia), przebiegający przez województwo podlaskie na trasie: Tarnowo – Miastkowo – Czartoria – Jankowo – Nowogród – Szablak – Jednaczewo – Łomża – Piątnica – Kalinowo – Drozdowo – Rakowo-Czachy – Rakowo-Boginie – Krzewo – Bronowo – Niwkowo – Wizna – Ruś – Sambory – Sieburczyn – Rutkowskie – Burzyn – Szostaki – Mocarze – Chyliny – Pluty – Brychy – Barwiki – Racibory – Radziłów – Klimaszewnica – Białaszewo – Okół – Ruda – Modzelówka – Pieńczykówka – Stoczek – Ciszewo – Kuligi – „Las Grzędy” – Woźnawieś – Orzechówka – Tajenko – Sosnowo – Gabowe Grądy – Białobrzegi – Augustów – Studzieniczna – Serwy – Bryzgiel – Gawrych Ruda – Wigry – Karolin – Sejny – Ogrodniki – (Lazdijai) o długości około 336 km,
- b) szlaki rowerowe transgraniczne:
- „Pierścień rowerowy Suwalszczyzny” R65 Żegary – Przystawańce – Puńsk – Budzisko – Rutka-Tartak – Ejszeryszki – Wiżajny – Leszkienie – Stańczyki – Przerośl – Rakówek – Wólka – Filipów – Bakalarzewo – Raczki – Dowspuda – Grabowo – Barszcze – Dręstwo – Kopiec – Wrotki – Sztabin – Krasnybór – Lipsk

- Rygałówka – Bartnik – Żabickie – Rubcowo – Gruszki – Rudawka – Muły – Rygol – Giby – Zelwa – Berżniki – Ogrodniki – Żegary o długości około 316 km,
- „Białowiecki Szlak Transgraniczny”: Narew – Tymiewicze Duże – Kamień – Kuraszewo – Nowokornino – Nowoberezowo – Hajnówka – Budy – Teremiski – Stara Białowieża – Białowieża – Grudki – granica państwa: odcinek na Białorusi Piererow – Biały Lasek – Szereszewo – Prużany – Rużany – Nowy Dwór o długości po stronie polskiej około 58 km, a całkowitej 205 km,
- c) szlaki rowerowe krajowe:
 - „Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo” przebiegający przez: **Suwałszczyznę i Puszcę Augustowską** (Suwałski Park Krajobrazowy, Dolina Czarnej Hańczy, Suwałki, Wigierski Park Narodowy, Klasztor Kamedułów nad Jeziorem Wigry, Kanał Augustowski, Puszcza Augustowska, Augustów); **Dolinę Biebrzy i Narwi** (Biebrzański Park Narodowy, Czerwone Bagno, Carska Droga, Osowiec Twierdza, Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi, Łomża, Tykocin, Narwiański Park Narodowy); **Puszcza Białowiecka i Knyszyńska** (Białystok, Pałac Branickich, Opera i Filharmonia Podlaska, Supraśl, Muzeum Ikon, Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej, Zalew Siemianówka, Białowiecki Park Narodowy, Muzeum Przyrodniczo Leśne, Rezerwat Pokazowy Żubrów, Kolejka Wąskotorowa, Hajnówka); **Dolina Bugu** (Święta Góra Grabarka, Mielnik, Góra Zamkowa).
 - „Szlak Fortyfikacji Pozycji Granicznej”: Prawy Las – Filipów – Bakalarzewo – Raczek,
 - „Podlaski Szlak Bociani”: Białowieża – Pogorzelce – Narewka – Stare Lewkowo – Odrynki – Narew – Trześcianka – Kaniuki – Wojszki – Doktorce – Suraż – Turośń Dolna – Baciuty – Bokiny – Pajewo – Tykocin – Piaski – Łaziuki – Łazy Duże – Zajki – Laskowiec – Strękowa Góra – Dobarz – Osowiec-Twierdza – Goniądz – Dawidowizna – Klewianka – Białosuknia – Grubisz – Mociesz – Dolistowo Stare – Jasionowo – Sztabin – Wilkownia – Starożyńce – Rudawka – Mikaszówka – Strzelcowizna – Czerwony Folwark – Stary Folwark – Nowa Wieś – Dębów – Wołownia – Gulbieniszki – Błaskowizna – Maciejowięta – Stańczyki o długości około 442 km,
 - Dowspuda – Dubowo II – Suwałki – Mała Huta – Leszczewo – Stary Folwark o długości około 40 km,
 - Wyszaków – Kamieńczyk – Treblinka – Jabłonka Lacka – Tonkiele – Wólka Zamkowa – Drohiczyn – Bujaki – Siemiatycze – Turna Mała – Serpelice – Janów Podlaski – Terespol – Kodeń – Jabłeczna – Włodawa – Sobibór – Dorohusk – Horodzo o długości w województwie około 32 km, o całkowitej długości około 421 km.

2) Śródlądowe drogi wodne

Śródlądowe drogi wodne według obowiązujących przepisów to szlaki komunikacyjne, na których bez przeszkód może odbywać się żegluga statków. W obowiązującym obecnie Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 18 lutego 2010 r. w sprawie wykazu śródlądowych dróg wodnych państw członkowskich Unii Europejskiej (Dz.U. z 2010 r. nr 32 poz. 172) na obszarze województwa podlaskiego do dróg wodnych zaliczono:

- a) rzekę Biebrzę od ujścia Kanału Augustowskiego do ujścia Narwi,
- b) rzekę Bug od ujścia rzeki Muchowiec do ujścia Narwi,
- c) Kanał Augustowski od połączenia z Biebrzą do granicy państwa, wraz z jeziorami znajdującymi się na trasie tego kanału,

- d) rzekę Narew od ujścia Biebrzy do ujścia Wisły, wraz z Jeziorem Zegrzyńskim,
- e) rzekę Pisę od jeziora Roś do ujścia Narwi.

Wyżej wymienionym drogom wodnym nadano klasę I a, o znaczeniu regionalnym, dla których parametry eksploatacyjne, tj. minimalne wymiary szlaku żeglugowego w rzece i minimalne wymiary kanału, określono Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7 czerwca 2002 r. w sprawie klasyfikacji śródlądowych dróg wodnych (Dz.U. z 2002 r. Nr 77, poz. 695 z późn. zm.).

- 3) **Żegluga pasażerska śródlądowa**, w tym transgraniczna (turystyczna – statkiem) odbywa się w okresie turystycznym od maja do września, a na zamówienie w miesiącach: marzec, kwiecień, październik po akwenach wodnych w Augustowie oraz od maja do października po jeziorze Wigry. Rejsy stałe w Augustowie odbywają się na dwóch trasach:

- a) Trasa Papińska: Port Augustów – rzeka Netta – jezioro Necko – rzeka Klonownica – Jezioro Białe – śluza w Przewięzi – Jezioro Studzieniczne i z powrotem,
- b) Port Augustów – rzeka Netta – jezioro Necko – jezioro Rospuda – cieśnina na połączeniu rzeki Rospuda z jeziorem Rospuda i z powrotem.

Rejsy po jeziorach w Augustowie obsługuje „Żegluga Augustowska” czterema statkami, przewożąc średnio ok. 100 000 turystów rocznie. Żeglugę na jeziorze Wigry prowadzi firma wylaniana w przetargach.

- 4) **Przeprawy promowe** przez rzekę Bug odbywają się pomiędzy miejscowościami: Drohiczyn – Góry w gminie Korczew i Mielnik – Zaburze w gminie Sarnaki (woj. mazowieckie) oraz Niemirów – Gnojno w gminie Konstantynów (woj. lubelskie).

3.9.14. Diagnoza stanu infrastruktury transportowej

- 1) **Infrastruktura drogowa**, w zakresie której stwierdzono m.in.:

- a) poprawę transportową po wybudowaniu odcinków drogi ekspresowej S8, tj. obwodnicy Zambrowa i Wiśniewa, oraz odcinka Wiśniewo – Choroszcz (S19),
- b) kontynuację budowy brakujących odcinków drogi S8 od granicy województwa do Zambrowa, oraz prace przygotowawcze do budowy i rozbudowy dróg S61 i S19,
- c) odległe terminy zakończenia budowy całości drogi ekspresowej S61 *Via Baltica* i całości S19 *Via Carpatia* ze wspólnym odcinkiem Ełk – gr. RP i z problemem włączenia odcinka drogi S16 (Ełk) – S19 (Knyszyn) w sieć TEN-T,
- d) stosunkowo niewielki ruch na drogach krajowych (15 miejsce w kraju), z wyjątkiem dróg ekspresowych,
- e) brak normatywnych parametrów technicznych oraz obwodnic dużej ilości dróg krajowych i wojewódzkich stwarzający niebezpieczeństwa w funkcjonowaniu ruchu, zwłaszcza w miejscowościach na trasach ich przebiegu,
- f) braki urządzeń poprawiających stan bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz urządzeń i obiektów niwelujących jego ujemny wpływ na środowisko,
- g) znaczna liczba dróg w stanie złym, w tym krajowych 117 km (12%) i wojewódzkich 509 km (41 %),
- h) duża liczba dróg o nawierzchni gruntowej, w tym powiatowych 14,9 % i gminnych 78,5 %, co stwarza trudności w obsłudze ruchu lokalnego, szczególnie w okresie jesieni i wiosny.

- 2) **Infrastruktura kolejowa**, w zakresie której stwierdzono m.in.:

- a) niedostosowanie linii kolejowych do przejść granicznych w Trakiszkach (*Rail Baltica*) i w Kuźnicy Białostockiej (nr 6) do kursowania pociągów z prędkościami 120 – 200 km/h oraz opóźniającą się modernizację linii E75,
- b) zawieszenie ruchu na niektórych liniach kolejowych,
- c) niewykorzystane możliwości przewozowe na wszystkich liniach kolejowych,

- d) zły stan techniczny niektórych linii kolejowych, a szczególnie nr 32 Czeremcha – Białystok i nr 49 Śniadowo – Łomża,
 - e) niewykorzystaną linię kolejową nr 52 Hajnówka – Białowieża dla potrzeb ruchu turystycznego,
 - f) zły stan techniczny większości dworców kolejowych,
 - g) znaczne zagrożenie bezpieczeństwa ruchu na dużej ilości jednopoziomowych skrzyżowań linii kolejowych z drogami.
- 3) Infrastruktura lotnicza**, w zakresie której stwierdzono:
- a) zaniechanie budowy podlaskiego lotniska regionalnego,
 - b) możliwość dostosowania lotniska sportowo-sanitarnego na Krywlanach w Białymstoku do potrzeb komunikacji lotniczej,
 - c) przygotowania do przebudowy lotniska sportowego w Suwałkach pod kątem potrzeb komunikacyjnych,
 - d) brak możliwości lokalizacji lotniska sportowo-sanitarnego w Czerwonym Borze wg *Planu* miejscowego.
- 4) Infrastruktura transportu intermodalnego**, w zakresie której stwierdzono:
- a) brak przewozów kombinowanych,
 - b) brak terminali intermodalnych i centrum logistycznego.
- 5) Trasy ruchu rowerowego**, w zakresie których stwierdzono zbyt małą ich ilość przy drogach zamieszkanych ze znacznym ruchem.
- 6) Przeprawy promowe** przez rzekę Bug między miejscowościami Drohiczyn – Góry, Mielnik – Zabuże i Niemirów – Gnojno ważne dla funkcjonowania osadnictwa i turystyki.

3.10. Uwarunkowania rozwoju infrastruktury energetycznej i teletechnicznej

3.10.1. Wpływ procesów integracji europejskiej

3.10.1.1. Elektroenergetyka

Zużycie energii pierwotnej na mieszkańca Polski jest podobne, jak w krajach Unii Europejskiej, a prognozy zakładają znaczny jego wzrost. W celu sprostania potrzebom energetycznym Polski zrealizowany został proces integracji systemów energetycznych Polski i krajów Unii Europejskiej.

Krajowy System Elektroenergetyczny, wraz z systemami Czech, Słowacji i Węgier, współpracuje z zachodnioeuropejskim systemem UCPTE, czego efektem będzie:

- a) poprawa jakości pracy Krajowego Systemu Elektroenergetycznego (KSE), w tym zmniejszenie wahań częstotliwości i możliwości pomocy w przypadku awarii systemowej lub deficytu mocy,
- b) możliwość sprzedaży nadwyżek energii elektrycznej na korzystnych warunkach innym państwom w wyniku realizacji linii KSE NN 400 kV, w tym wiążącej stacje Ełk bis 400/110 kV z systemami Litwy, a w przyszłości z systemem Białorusi.

3.10.1.2. Odnawialne źródła energii

Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii jest zobowiązaniem Polski jako członka Unii Europejskiej. Dostawy energii w Europie Środkowo-Wschodniej oparte są w większości na paliwach kopalnych. Prognozowany do 2020 r. gwałtowny wzrost zapotrzebowania na energię pierwotną stwarza konieczność promowania oszczędnego gospodarowania energią oraz wdrażania technologii przyjaznych dla środowiska, również tych opartych na odnawialnych źródłach energii.

Województwo podlaskie, ze znacznymi obszarami posiadającymi korzystne warunki wykorzystania energii wiatru, znaczną ilością naturalnej, niewykorzystanej biomasy i dużą ilością gruntów marginalnych, przydatnych do upraw roślin energetycznych, ma szanse

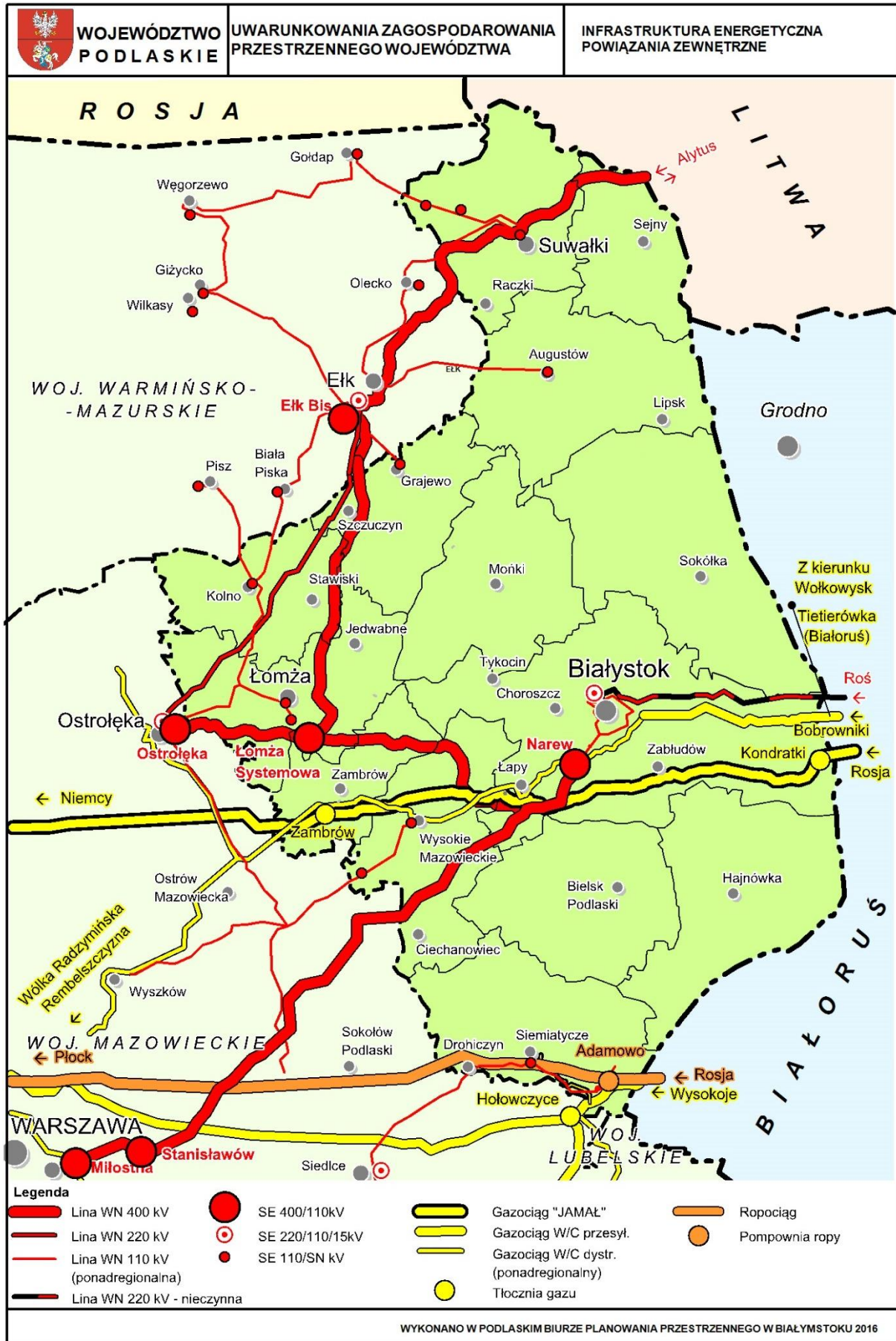
przy wsparciu funduszy unijnych na znaczne zwiększenie ilości energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych.

3.10.1.3. Gaz ziemny i ropa naftowa

Zachowanie wymogów bezpieczeństwa państwa (i województwa) wymaga dywersyfikacji kierunków dostaw gazu importowanego. W odniesieniu do województwa podlaskiego oznacza to konieczność powiązań z systemem gazociągów przesyłowych województwa mazowieckiego oraz połączeń międzysystemowych (interkonektorów) z systemem. Koncepcja rozwoju energetycznych sieci transeuropejskich (TEN-E) powstała we Wspólnocie Europejskiej w latach 80. XX w. wraz z odrębną linią budżetową na ten cel w budżecie UE. W ramach programu (TEN-E) zakłada się realizację połączenia gazowego Polska – Litwa, co stworzy możliwość rozbudowy systemu gazowego w województwie podlaskim.

W celu poprawy bezpieczeństwa dostaw ropy naftowej *Polityka energetyczna Polski do 2030 r.* przewiduje budowę rurociągu naftowego Brody – Płock z możliwością jego przedłużenia do Gdańska lub w kierunku zachodnim (projekt EAKTR). Część trasy tego przedsięwzięcia przebiega przez obszar województwa podlaskiego (Brody – Adamowo – Płock).

Mapka 38.

3.10.1.4. Społeczeństwo informacyjne

Budowa społeczeństwa informacyjnego w Europie jest traktowana priorytetowo przez Unię Europejską, która przeznacza na ten cel duże środki finansowe. Do priorytetów UE w tym zakresie należą w szczególności usługi publiczne, usługi medyczne na odległość (telemedycyna), zdalne nauczanie i handel elektroniczny. Komisja Europejska finansuje szereg programów badawczych, których celem jest powiązanie uniwersyteckich laboratoriów badawczych z firmami komercyjnymi. Podstawowe założenia rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce określa dokument programowy przyjęty przez RM w 2000 r. *Cele i kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce*. Samorząd Województwa Podlaskiego opracował „Koncepcję Społeczeństwa Informacyjnego”, która etapowo jest realizowana przy wsparciu funduszy UE.

3.10.2. Podstawowe kierunki „Polityki energetycznej Polski do 2030 r.”

Kierunki przyjętej przez Radę Ministrów w listopadzie 2009 r., to:

- a) poprawa efektywności energetycznej,
- b) wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii,
- c) dywersyfikacja struktury wytwarzania energii elektrycznej,
- d) rozwój wykorzystywania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw,
- e) rozwój konkurencyjnych rynków paliw i energii,
- f) ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko.

Polityka energetyczna, realizując ww. kierunki działań, będzie dążyła do wzrostu bezpieczeństwa energetycznego kraju przy zachowaniu zasady zrównoważonego rozwoju.

3.10.3. System elektroenergetyczny województwa

3.10.3.1. Zużycia energii elektrycznej

Zużycie energii elektrycznej w województwie, z tendencją wzrostu (z wyjątkiem lat 2009–2010) przedstawione na wykresie 4 wynosiło w:

- 2000 r. - 2151,6 GWh/rok
- 2007 r. - 2475,2 GWh/rok
- 2008 r. - 2540,4 GWh/rok
- 2009 r. - 2483,0 GWh/rok
- 2010 r. - 2401,0 GWh/rok
- 2011 r. - 2689,0 GWh/rok
- 2012 r. - 2735,7 GWh/rok
- 2013 r. - 2754,6 GWh/rok
- 2014 r. - 2820,9 GWh/rok

3.10.3.2. Struktura systemu elektroenergetycznego województwa na poziomie napięć najwyższych (NN) i wysokich (WN)

1) Źródła zasilania – konwencjonalne i odnawialne

Województwo podlaskie zasilane jest z Krajowego Systemu Elektroenergetycznego (KSE) – liniami przesyłowymi NN 400 kV (dł. 162,7 km) bezpośrednio dostarczającymi energię elektryczną z warszawskiego węzła 400 kV (SE Miłosna 400/220kV) poprzez SE 400 kV Stanisławów do SE 400/110kV „Narew” w gm. Turośń Kościelna r. Drugostronne zasilanie na napięciu NN 400kV uzyskane zostało po wybudowaniu linii NN 400kV SE „Narew” – SE Łomża Systemowa- SE Ostrołęka. Zrealizowane połączenie systemów Polski i Litwy linią NN 400 kV relacji SE Łomża Systemowa – SE Ełk bis – granica państwa – SE ALYTUS (Litwa) wzmocniło

bezpieczeństwo energetyczne województwa. Wyjścia liniowe WN 110 kV ze SE „Narew” zasilają głównie aglomerację białostocką. Sieć WN 110 kV w pozostałych częściach województwa jest zaopatrywana zewnętrznymi liniami WN 110 kV, tj.:

- północna część – z SE Ełk,
- zachodnia część – z SE Ostrołęka oraz w przyszłości z SE Łomża Systemowa nowymi wyjściami liniowymi WN 110 kV,
- południowa część – z sieci WN 110 kV województwa mazowieckiego.

Na obszarze woj. podlaskiego przebiegają trasy linii WN 220 kV:

- a) SE Roś (Białoruś) – SE GPZ 1 Białystok – obecnie nieczynna. Pas technologiczny linii planuje się częściowo wykorzystać pod projektowaną linię NN 400 kV SE Roś – SE „Narew”,
- b) SE Ostrołęka – SE Ełk, która w perspektywie może być przebudowana na linię NN 400kV

Oprócz zewnętrznych źródeł energii elektrycznej w obszarze województwa z siecią energetyki zawodowej współpracują:

- Elektrociepłownia EC Białystok (moc zainstalowana 203,5, a osiągalna 167 MW),
- PEC Suwałki o mocy 6,9 MW,
- Biogazownia w Rybołach o mocy 1 MW,
- Biogazownia w Wysokiem Mazowieckiem o mocy 1,6 MW,
- Biogazownia we wsi Wojny-Wawrzyńce (gmina Szepietowo) o mocy 2 MW.

W systemie energetycznym województwa swoje miejsca mają również źródła energii odnawialnej o mocy ca 175 MW, omówione w dziale 3.10.6.

2) Podstawowe elementy systemu elektroenergetycznego województwa – to stacje transformatorowo-rozdzielcze WN/SN i linie zasilające WN 110 kV, w tym:

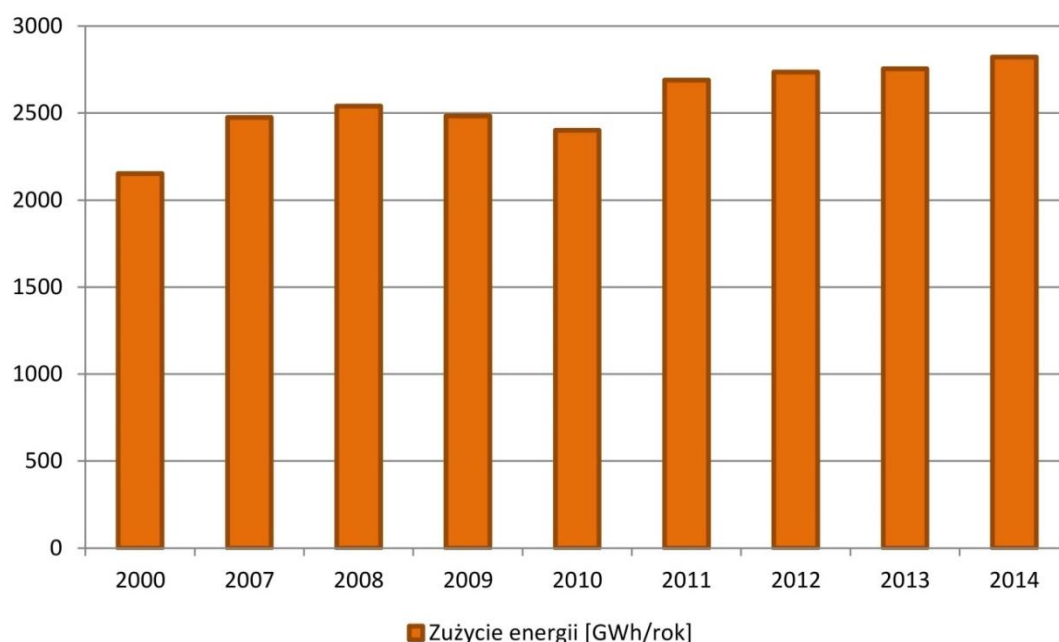
- a) stacje WN/SN tzw. GPZ-ty i RPZ-ty:
 - w Białymstoku (10 szt.) – GPZ1, ECB, , RPZ-3, RPZ-4, RPZ-5, RPZ-6, RPZ-8, RPZ-9, RPZ-11, RPZ „Fasty”,
 - w Łomży (3 szt.) – „Łomża 1”, „Łomża 2”, „Jantar”,
 - w Suwałkach (4 szt.) – GPZ Suwałki, „Reja”, „Hańcza”, „Strefa”,
 - w innych miastach (21 szt. RPZ-tów) – Knyszyn, Łapy, Mońki, Wasilków, Bielsk Podlaski, Hajnówka, Siemiatycze, Sokółka, Dąbrowa Białostocka, Wysokie Mazowieckie, Zambrów, Kolno, Grajewo 1 i Grajewo 2, Czarna Białostocka 1, „Polanka” Czarna Białostocka, Augustów I, Sejny, Michałowo, Ciechanowiec, Czyżew,
 - na obszarach wiejskich gmin (11 szt. RPZ-tów) – Lewkowo gm. Narewka, „Orla”, Adamowo gm. Mielnik, Jezewo gm. Tykocin, Wizna, Osowiec gm. Goniądz, Filipów, Potasznia gm. Suwałki, Piecki gm. Filipów, Milejczyce,
- b) linie WN 110 kV (dł. ca 1200 km) zasilające poszczególne stacje transformatorowo-rozdzielcze WN/SN, stanowiące część sieci krajowej na napięciu WN 110 kV.

3.10.3.3. Ocena systemu – tendencje, potrzeby i bariery rozwoju:

- a) pewność zasilania odbiorców województwa podlaskiego determinowana jest niezawodnością i sprawnością pracy głównych elementów systemu elektroenergetycznego, określonych w punkcie 3.10.3.2 ppkt.1 i 2,
- b) w perspektywie po 2020 r. celowe byłoby zrealizowanie połączenia transgranicznego linią NN 400kV z Białorusią, które byłoby alternatywą dla połączenia z Litwą i pozwoliłoby na obustronną wymianę nadwyżek energii systemów energetycznych,
- c) istnieje potrzeba budowy źródła mocy interwencyjnej (np. przy SE „Narew”) w celu zapewnienia bezpieczeństwa KSE w północno-wschodniej części kraju, poprzez pokrywanie lokalnych deficytów mocy w określonych węzłach sieciowych,

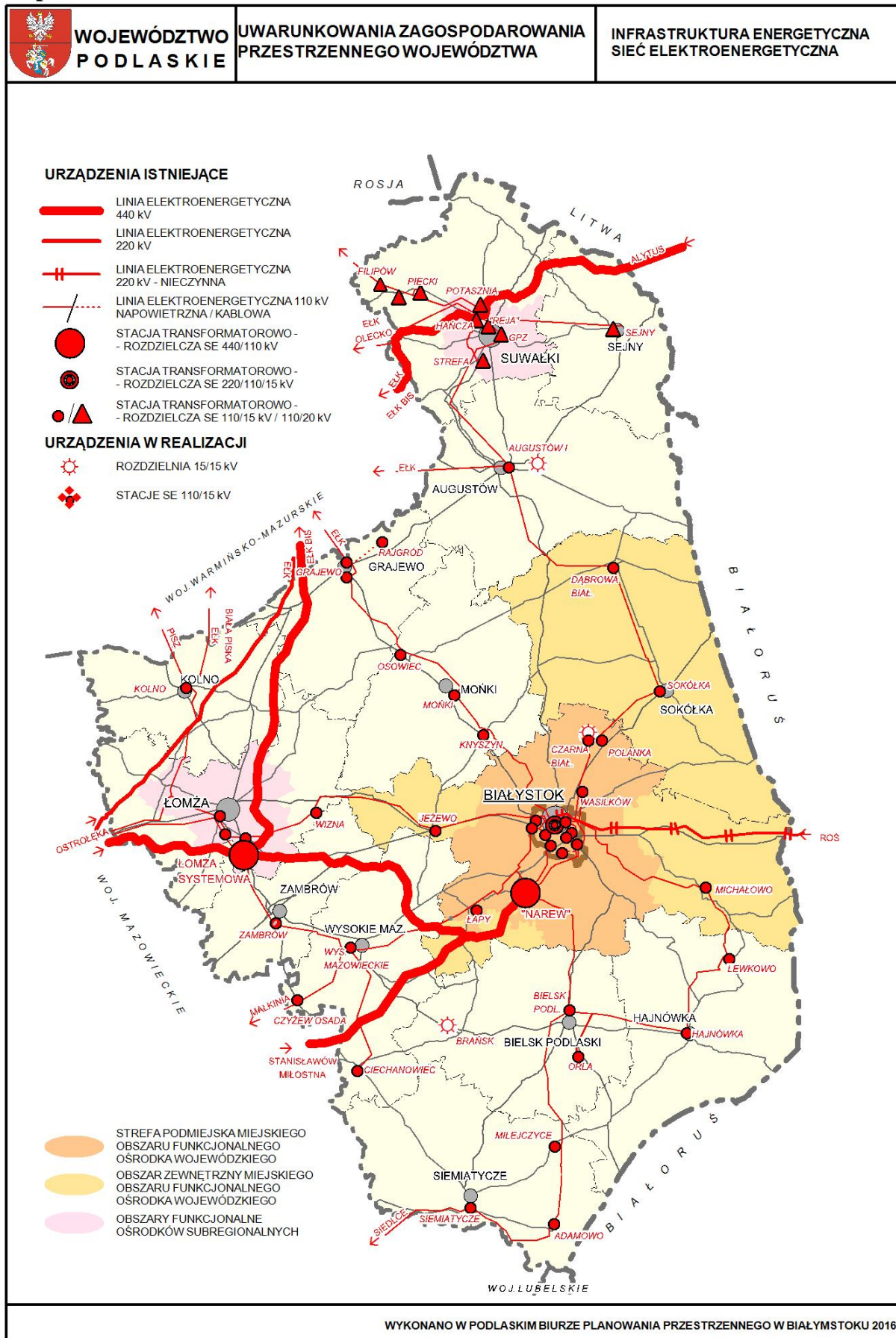
- d) dokończenia wymagają inwestycje rozpoczęte w latach 2010–2013, tj.: budowa rozdzielni RS 15/15kV Czarna Białostocka, Brańsk i Augustów.
- e) mała ilość układów przesyłowych WN i SN, zbyt długie ciągi liniowe, zbyt małe przekroje przewodów linii powodują znaczne trudności w zapewnieniu wymaganego poziomu napięć u odbiorców finalnych, znaczne straty przesyłanej mocy w sieci oraz trudności w „przyjęciu” energii elektrycznej pochodzącej ze źródeł odnawialnych, co wymaga kontynuacji modernizacji i rozbudowy sieci WN i SN,
- f) brak jest dwustronnego zasilania niektórych RPZ-tów WN/SN (Sejny, Wasilków, Ciechanowiec),
- g) istnieje potrzeba budowy urządzeń elektroenergetycznych (stacji 110/SN oraz linii WN 110kV na potrzeby reelektryfikacji szlaków kolejowych PKP, w szczególności linii Warszawa – Białystok – gr. z Litwa),
- h) potencjał przesyłowy sieci linii WN 110 kV nie jest wystarczająco wykorzystywany z powodu braku na niektórych obszarach odpowiedniej ilości sieci SN (dotyczy to w szczególności aglomeracji miejskich),
- i) brak jest wystarczających powiązań z siecią WN 110 kV województwa mazowieckiego i warmińsko-mazurskiego, wspomagających pracę sieci WN 110 kV wewnątrz-wojewódzkiej,
- j) znaczna ilość obszarów chronionych utrudnia trasowanie i realizację elementów liniowych systemu (dłuższe, okrężne trasy itp.),
- k) żywiołowy rozwój budownictwa rozproszonego na terenach rolnych utrudnia lub uniemożliwia zapewnienie zasilania obiektów w odpowiednim czasie,
- l) słabe wykorzystanie możliwości pozyskiwania energii odnawialnej skutkuje stosunkowo małą ilością jej produkcji (w 2013 r. ok. 552,5 GWh).

Wykr. 4. Zużycie energii elektrycznej w województwie

Źródło: PGE Dystrybucja S.A.

Mapka 39.

3.10.4. System gazowniczy województwa

3.10.4.1. Gaz przewodowy

1) **Źródła zaopatrzenia województwa** w gaz przewodowy stanowią:

- gazociąg w/c DN 500/250 Wołkowysk – Bobrowniki – Białystok – do punktu wejścia do systemu dystrybucyjnego w stacji pomiarowej kol. Grabówka, gm. Supraśl,
- gazociąg w/c DN 250 z tłoczni Rembelszczyzna (k. W-wy) – do punktu wejścia do systemu dystrybucyjnego w stacji pomiarowej w Wólce Radzywińskiej w woj. mazowieckim,
- gazociąg północno-wschodniego układu gazu importowanego z Rosji DN 1000/700 Wysokoje – Hołowczyce – Rembelszczyzna, za pomocą gazociągu w/c odgałęźnego DN 100 Mielnik – Siemiatycze.

2) **System dystrybucyjny** gazu przewodowego w województwie składa się z sieci dystrybucyjnej w/c o długości ca 170 km i 23 stacji redukcyjno-pomiarowych, których zarządcą jest Polska Spółka Gazownictwa (PSG) Sp. z o.o. Dystrybucja prowadzona jest w 12 miastach i 19 gminach przez PSG Oddział Zakład Gazowniczy Białystok. Długość sieci dystrybucyjnej ś/c wynosi ok.800 km, a n/c ok.280 km.

Dystrybucja gazu ziemnego z gazociągu w/c Mielnik – Siemiatycze prowadzona jest przez również przez PSG Oddział Zakład Gazowniczy w Białymstoku. Długość sieci ś/c wynosi ok.70 km, a n/c ok.3,0 km.

W okresie 2013–2015r w województwie podlaskim wykonano w miastach ok. 56,5 km gazociągów średniego ciśnienia i ok.6,0 km gazociągów niskiego ciśnienia, a gminach ok. 28,0 km ś/c i 0,4 km n/c.

3.10.4.2. Gaz bezprzewodowy

1) **Gaz propan-butan** używany jest tam, gdzie brak jest systemu gazowniczego gazu ziemnego. Zapotrzebowanie na ten rodzaj nośnika energii jest zmienne w zależności od pory roku (wzrasta w okresie jesienno-zimowym).

W województwie gaz bezprzewodowy był stosowany gł. w m. Suwałki, gdzie istniała rozprężalnia gazu płynnego, rozprowadzanego siecią dystrybucyjną dł. ok. 24 km, w tym ok. 14,3 km gazociągów i 590 szt. przyłączy. W 2013 r. było 3899 odbiorców, a sprzedaż gazu wynosiła 115,6 tys. Nm³. Rozprężalnia została zlikwidowana.

2) **Liczba odbiorców i sprzedaż gazu LNG** sukcesywnie wzrasta. Na terenie m. Suwałki PSG posiada stacje LNG i sieć gazową niskiego ciśnienia o dł. ok.25 km. Istniejąca infrastruktura gazowa przedsiębiorstwa DUON S.A. to: 2 stacje LNG i sieć gazowa dł. ok.1,4 km w Suwałkach, stacja LNG i sieć gazowa dł. ok.12.0 km w Augustowie, stacja LNG i sieć gazowa dł. ok. 1,1 km w Grajewie oraz stacja LNG w Lewkowie i Hajnówce. Ww. infrastruktura gazowa, zasilająca poszczególnych dużych odbiorców, nie jest siecią dystrybucyjną miejscowości ich lokalizacji.

3.10.4.3. Potrzeby, możliwości, warunki i bariery rozwoju systemu gazowniczego

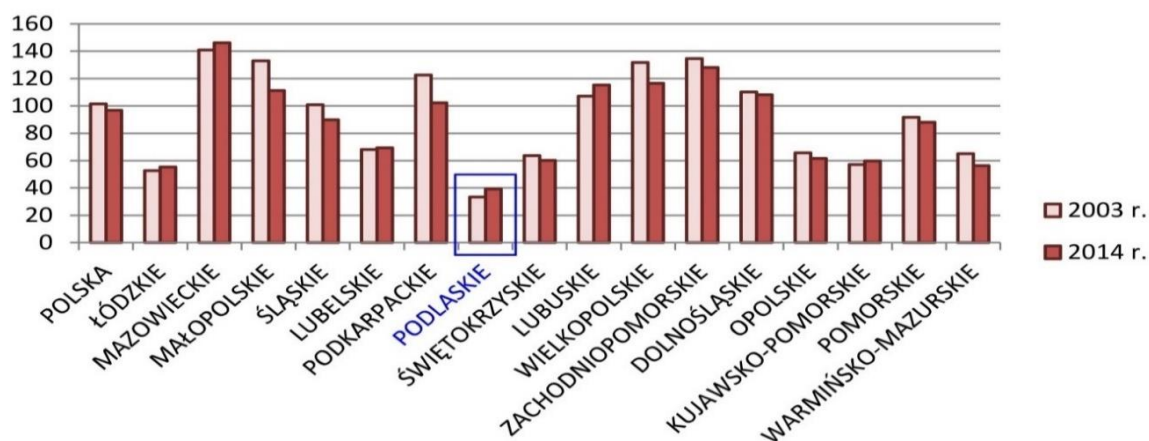
Gwarantowane moce umowne gazociągów zasilających w punktach wejścia do systemu dystrybucyjnego ograniczają w środkowej części województwa możliwości rozwoju gazyfikacji i przyłączenia dużych odbiorców, a pozwalają na utrzymanie rynku gazu głównie dotychczasowych odbiorców. Istniejące i przyszłe potrzeby rozwojowe zagospodarowania województwa wymagają rozbudowy systemu przesyłowego. Jest to uzależnione od podniesienia przez operatora przesyłowego OGP „GAZ-SYSTEM” S.A. ciśnienia w gazociągu w/c Bobrowniki – Białystok poprzez budowę tłoczni w Bobrownikach i remont odcinka gazociągu dystrybucyjnego Wólka Radzywińska –kol. Grabówka/k. Białegostoku. PSG również prowadzi ze swej strony działania zmierzające

do likwidacji istniejących ograniczeń przepustowości na gazociągu w/c relacji Wólka Radzymińska – kol. Grabówka poprzez planowanie budowy dwóch tłoczni na trasie tego gazociągu. OGP „GAZ-SYSTEM” S.A. opracowuje wspólnie z litewską firmą gazowniczą (swoim litewskim odpowiednikiem) plan działań w celu połączenia obu systemów gazowych, co również umożliwi rozwój gazyfikacji województwa. W powiecie siemiatyckim, realizacja przyłączeń odbywa się zgodnie ze złożonymi wnioskami.

3.10.4.4. System gazociągów tranzytowych SGT „JAMAŁ”

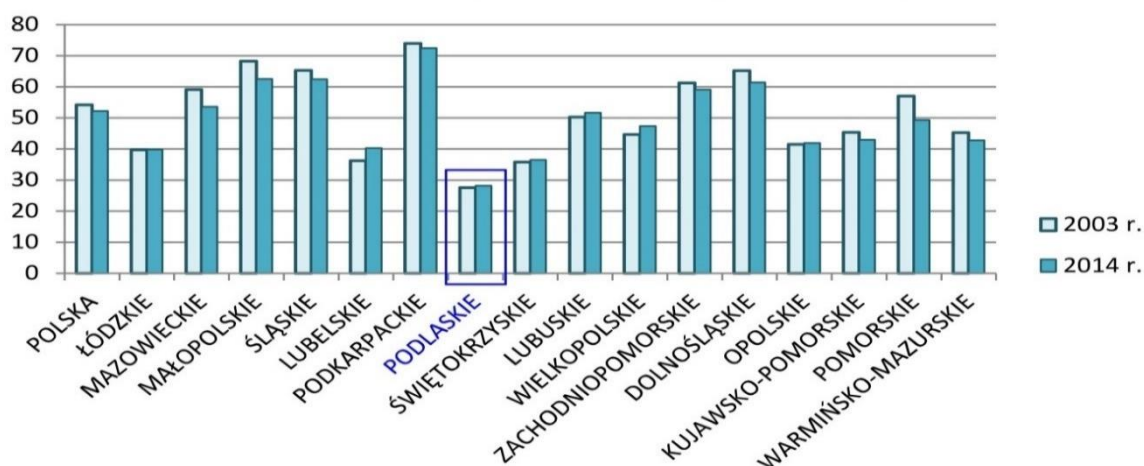
Przez środkowy obszar województwa podlaskiego przebiega System Gazociągów Tranzytowych (SGT) „Jamał” DN 1400 – 8,33 MPa, łączących źródło gazu w Rosji z Europą Zachodnią. Obiektami towarzyszącymi funkcjonowaniu tego gazociągu są: pomiarownia i tłocznie zlokalizowane w okolicach wsi Kondratki w gm. Michałowo oraz tłocznie w okolicach m. Zambrowa. Aktualnie województwo podlaskie nie ma możliwości pozyskania gazu z tego gazociągu. Nie wyklucza się w przyszłości poboru gazu na potrzeby województwa z gazociągu wysokiego ciśnienia SGT w Zambrowie oraz budowy II „nitki” SGT „Jamał”.

Wykr. 5. Zużycie gazu w przeliczeniu na mieszkańca [m³]

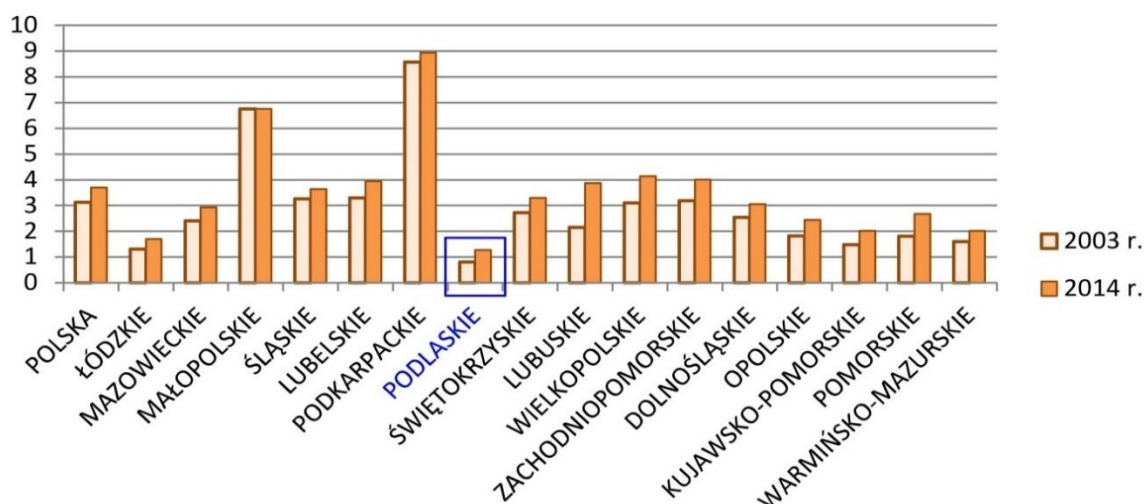
Źródło: GUS

Wykr. 6. Ludność korzystająca z sieci gazowej [%]

Źródło: GUS

Wykr. 7. Długość sieci gazowej w przeliczeniu na mieszkańca [m]

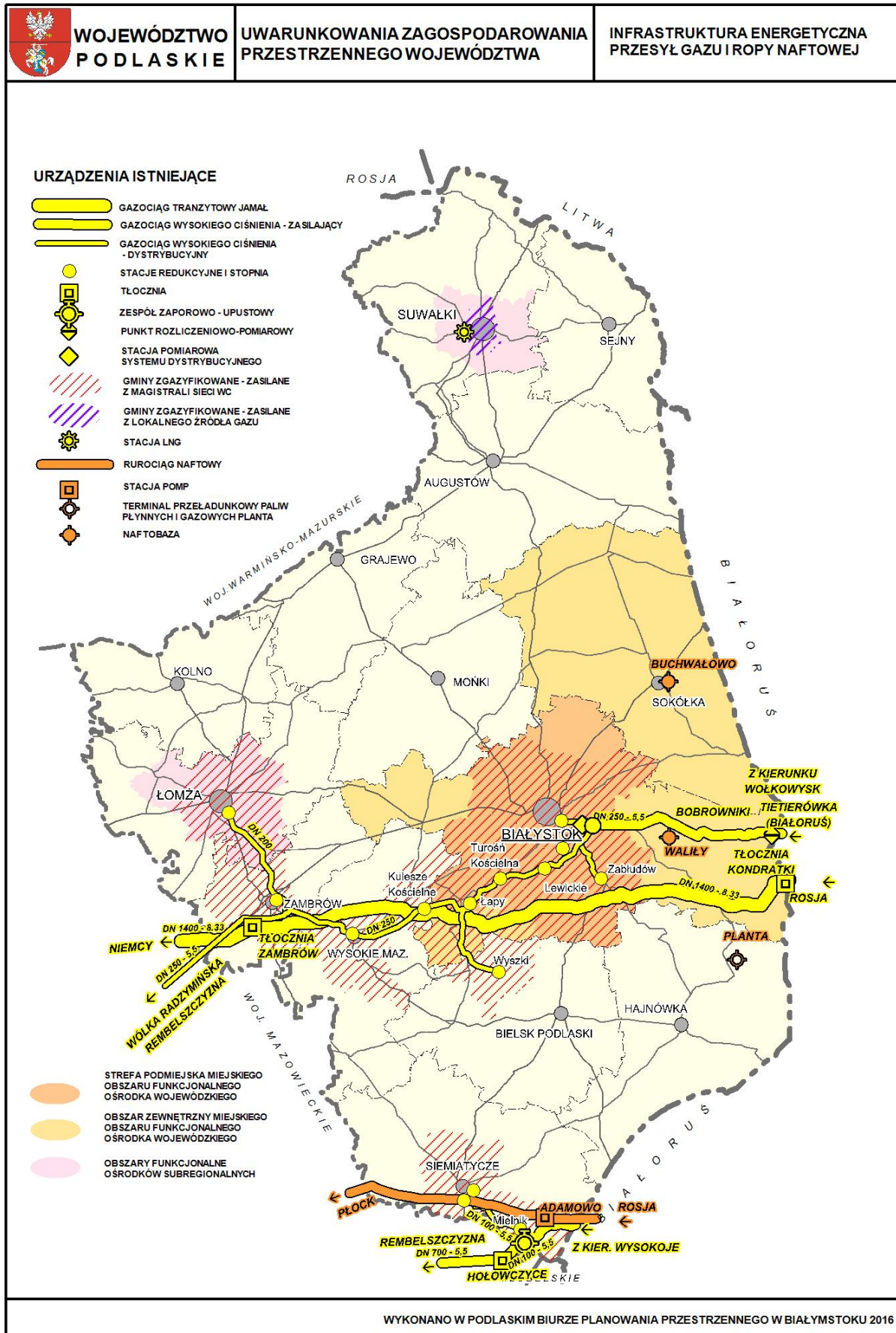
Źródło: GUS

3.10.5. Rurociąg naftowy i naftobazy

Przez obszar województwa podlaskiego przebiega Odcinek Wschodni rurociągu „Przyjaźń” w relacji granica państwowa z Białorusią – Adamowo – Płock o długości ca 47,3 km (trasa przez gminy Mielnik, Siemiatycze i Drohiczyn).

Od granicy polsko-białoruskiej do stacji Adamowo w gminie Mielnik zrealizowane są 3 nitki rurociągu, a od Adamowa w stronę Płocka do rzeki Bug – 4 nitki. Wzdłuż trasy rurociągów przebiega kabel światłowodowy niezbędny do eksploatacji systemu. W Adamowie pracuje stacja pomp, a stacje zasuw w Maćkowicach, Siemiatyczach i Tonkielach (powiat siemiatycki). Powyższy rurociąg nie jest bezpośrednio powiązany z gospodarką woj. podlaskiego, lecz stanowi wyłącznie element tranzytowy. We wsi Waliły gm. Gródek i w Buchwałowie gm. Sokółka są zakłady magazynowania paliw płynnych, tzw. naftobazy (w Waliłach nieczynna), a w Plancie gm. Narewka terminal przeładunkowy paliw płynnych i gazowych. W związku z planowanym w KPZK 2030 transportem ropy naftowej rurociągiem Brody – Płock, będącym częścią Euroazjatyckiego Korytarza Transportu Ropy Naftowej z rejonu Morza Kaspijskiego, zakłada się również inwestycje na obszarze woj. podlaskiego (jeden z wariantów zakłada trasę rurociągu w relacji Brody – Adamowo – Płock).

Mapka 40.

3.10.6. Energetyka odnawialna

Moc zainstalowana odnawialnych źródeł energii na koniec 2014 roku wyniosła w województwie podlaskim ca 210 MW (wg danych Instytutu Energetyki Odnawialnej).

3.10.6.1. Struktura pozyskiwania energii z OZE.

W województwie podlaskim na koniec 2014 r. wyraźnie dominowało pozyskiwanie energii odnawialnej z wiatru (ok. 197 MW mocy zainstalowanej elektrowni wiatrowych) oraz z biomasy i fotowoltaiki. Moc zainstalowana pozostałych OZE, tj. energetyki wodnej i biogazowej, była relatywnie mała i wynosiła ok. 2,5 % ogólnego bilansu mocy OZE. W województwie istnieją sprzyjające warunki do wytwarzania energii cieplnej i elektrycznej na bazie surowców odnawialnych, zwłaszcza: biomasy stałej, biopaliw ciekłych, biogazu i odpadów komunalnych. Istnieją także dość korzystne warunki do wykorzystania energii wiatru, mniej korzystne do wykorzystywania energii słonecznej, a słabe do pozyskiwania energii z wody. Województwo jest prawie pozbawione zasobów eksploatacyjnych energii geotermalnej.

3.10.6.2. Odnawialne źródła energii i uwarunkowania ich rozwoju (dane z 2014-2015r.)

1) Energia z biomasy i z biogazu

Rolniczy charakter województwa podlaskiego sprawia, że istnieją tu dobre warunki do pozyskiwania energii zarówno z biomasy stałej, jak i biogazu. Potencjał biomasy szacowany jest na 320 tys. ton/rok, a biogazu na ca 83 MW. Największe kotłownie na biomasę są w: Białousach 45 MW, Hajnówce 40 MW, Czarnej Białostockiej 14,5 MW, Grajewie 5 MW, Łapach 5 MW.

Największe obiekty wytwarzające w kogeneracji energię cieplną i elektryczną to Elektrociepłownia Białystok 150 GWh i ciepłownie w Orli – 5,4 MW, Hajnówce – 0,7 MW i Grajewie 0,6 MW.

Wytwarzana głównie w dużych oczyszczalniach ścieków (w Białymstoku, Łomży i Suwałkach) energia wykorzystywana jest do celów technologicznych i grzewczych. Coraz częstsza jest budowa biogazowi wytwarzających energię cieplną w kogeneracji z elektryczną. Największe biogazownie współpracujące z siecią zawodową to:

- Wojny-Wawrzyńce (gmina Szepietowo) o mocy zainstalowanej 2 MW,
- Ryboły (gmina Zabłudów) o mocy zainstalowanej 1 MW,
- Wysokie Mazowieckie o mocy 1,6 MW.

Największe potencjalne możliwości uzyskiwania biogazu z fermentacji osadów z oczyszczalni komunalnych i przemysłowych (głównie mleczarskich) oraz gnojowicy mają powiaty: białostocki, łomżyński, suwalski.

Bariery wykorzystania biomasy stałej i biogazu oraz rozwoju biogazowni, to m.in.:

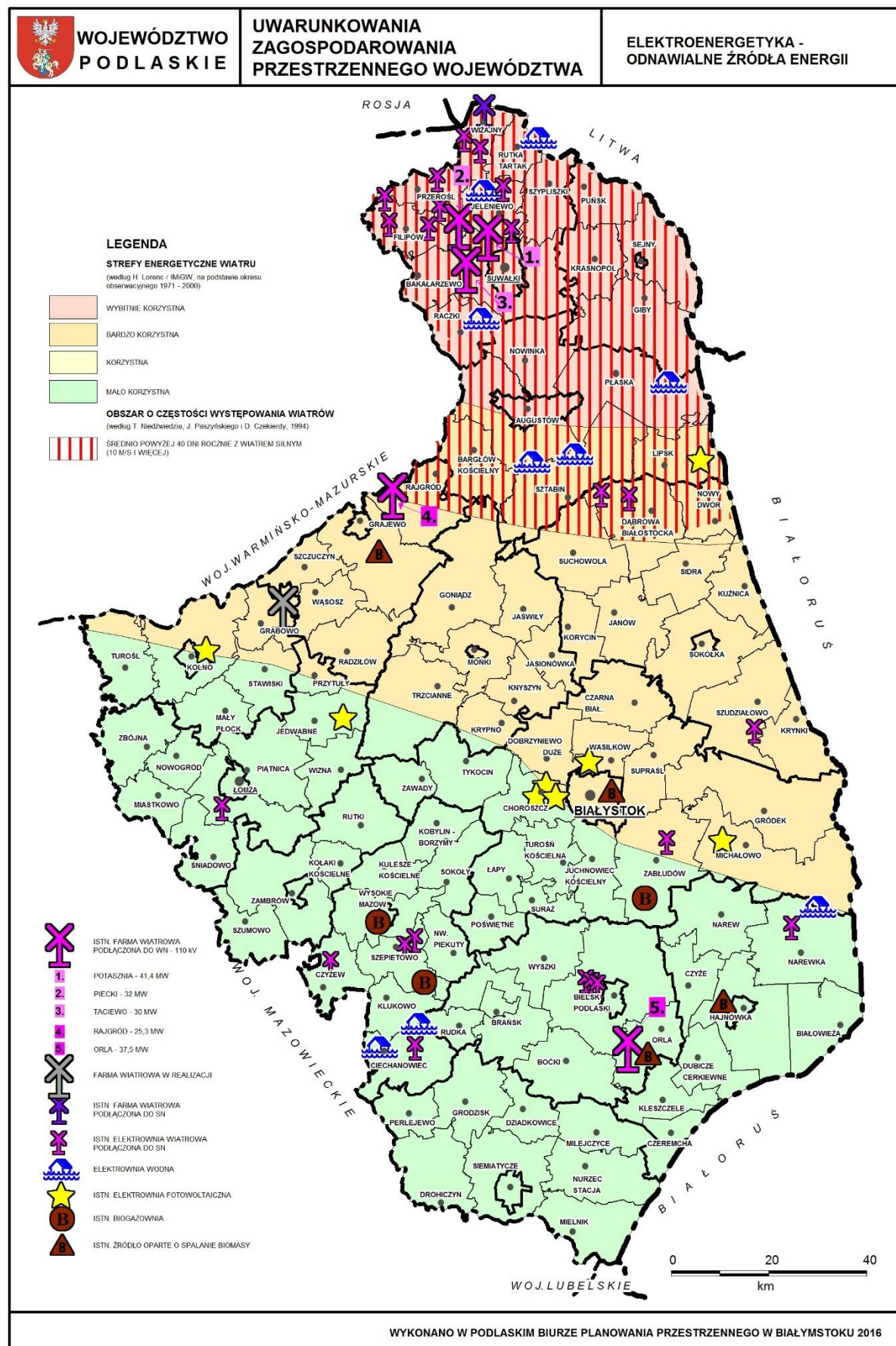
- niska efektywność ekonomiczna upraw energetycznych,
- wysokie nakłady inwestycyjne i długi okres ich zwrotu,
- brak zaplecza technicznego do budowy instalacji biogazowych,
- konieczność zagwarantowania stałego odbioru energii z biogazowni, także latem,
- słaba dostępność i przepustowość sieci elektroenergetycznych na terenach wiejskich.

2) Energia wiatrowa

Łączna zainstalowana moc 26 elektrowni wiatrowych (6 farm i 20 pojedynczych wiatraków) wyniosła w końcu 2014 roku – 196,7 MW, w tym farmy wiatrowe: „Potasznia” o mocy 41,4 MW, „Piecki” – 32 MW, „Taciewo” – 30 MW, „Rajgród” – 25,3 MW oraz „Orla” – 37,5 MW – podłączone do sieci WN 110 kV, a pozostałe do sieci SN. W realizacji pozostaje farma wiatrowa w gminie Grabowo o mocy ok. 40 MW.

Elektrownie wiatrowe uważane powszechnie za urządzenia proekologiczne wywierają jednak negatywny wpływ na krajobraz, emitują monotony i uciążliwy hałas oraz

Mapka 41.

stanowią zagrożenie dla przelatujących ptaków. Z potencjalnej lokalizacji farm wiatrowych powinno się zatem eliminować m.in. obszary tworzące sieć ekologiczną oraz wymagające ochrony krajobrazu, w tym strefy ochrony ekspozycji zabytkowych zespołów urbanistycznych i ruralistycznych, zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 20.05.2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych.

Bariera w wykorzystaniu energii wiatrowej, to w szczególności:

- słaba infrastruktura sieci dystrybucyjnej WN 110 kV i SN 15 kV oraz przesyłowej niezbędnej do odbioru wyprodukowanej energii,
- ograniczenia wynikające z ww. ustawy.

3) Energia słoneczna

Potencjał techniczny energii słonecznej w województwie podlaskim (wg *Planu energetycznego województwa podlaskiego z 2005 r.*) wynosi ca 121 230 TJ/rok, ale stopień jego wykorzystania jest bardzo mały, jednak z tendencją rosnącą, zwłaszcza w 2014 r. Energia słoneczna, pozyskiwana dotychczas przez indywidualnych odbiorców zaspokajających zapotrzebowanie na ciepłą wodę oraz wspomagających w okresie grzewczym centralne ogrzewanie, budzi coraz większe zainteresowanie inwestorów planujących produkcję energii na sprzedaż z elektrowni fotowoltaicznych.

Łączna zainstalowana moc pochodząca z 8 elektrowni fotowoltaicznych w naszym województwie wynosi ok. 6,5 MW (na koniec 2014 r.). Pierwsza elektrownia fotowoltaiczna o mocy 0,268 MW powstała w gminie Lipsk (oddana na koniec 2013 r.), pozostałe 7 elektrowni, w tym największa w Polsce, w mieście Kolno, o mocy 1,84 MW, powstały w 2014 roku.

Firmy zainteresowane produkcją energii na bazie ciepła solarnego przeprowadzają ciągle rozpoznawanie możliwości lokalizacyjnych elektrowni fotowoltaicznych w naszym województwie. Planowana jest budowa elektrowni między innymi w Kolnie (Kolno II), Łomży, w gminie Śniadowo, Wąsoszu (na etapie wydanych decyzji o warunkach zabudowy).

4) Energia geotermalna

Głębokość zalegania wód geotermalnych w województwie, wynosząca od 1800 do 2200 m, nie sprzyja ich wykorzystaniu. Na mniejszych głębokościach występują wody niskotemperaturowe, których wykorzystanie do celów grzewczych wymaga wprawdzie użycia dodatkowych źródeł energii, ale to właśnie te zasoby energii geotermalnej są wykorzystywane w niskotemperaturowych układach pomp ciepłych.

W województwie pracuje kilkadziesiąt instalacji pomp ciepłych, którymi ogrzewane są głównie budynki jednorodzinne oraz budynki użyteczności publicznej. System grzewczy z pompą ciepłą może współpracować lub uzupełniać inne źródła ciepła (np. skojarzenie systemu z kolektorem słonecznym). Wysoki koszt instalacji pompy ciepła i związany z tym dość długi okres amortyzacji rekompensowany jest niskim kosztem eksploatacji w porównaniu z innymi źródłami ciepła.

5) Energia wodna

Województwo podlaskie jest obszarem nizinnym i nie posiada dużych cieków wodnych o znaczącym potencjale energetycznym.

Energetyka wodna w województwie to 11 obiektów o łącznej mocy zainstalowanej nieprzekraczającej 1 MW. Największe z nich, to: Siemianówka – o mocy zainstalowanej 0,33 MW, Augustów – 0,13 MW, Rygol – 0,12 MW i Ciechanowiec – 0,09 MW.

Bariery w rozwoju małych elektrowni wodnych w województwie podlaskim, to w szczególności:

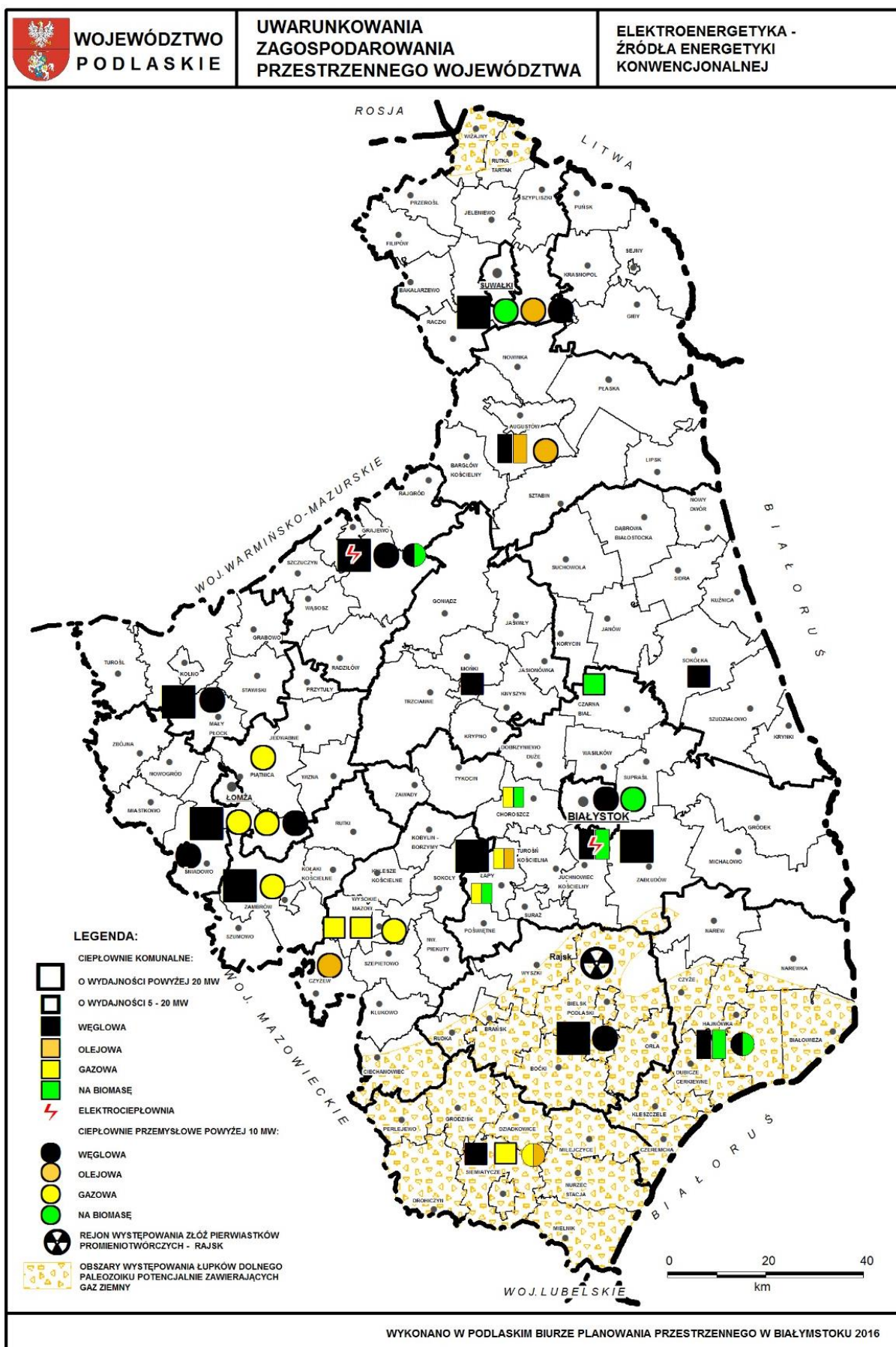
- brak cieków o znaczącym potencjale energetycznym,
- duże koszty inwestycyjne, przy konieczności budowy od podstaw stopni wodnych.

- 6) Rozwój energetyki odnawialnej** województwo podlaskie powinno wiązać głównie z biomasą i biogazem, pochodzącymi z rolnictwa, do wykorzystania w energetyce rozproszonej jako uzupełniające źródło energii.

3.10.7. Energetyka ciepła

- 1) Zapotrzebowanie na energię ciepłą** pokrywają w województwie źródła energetyki zawodowej, ciepłownie komunalne, elektrociepłownie przemysłowe, kotłownie zakładowe i indywidualne źródła ciepła. Główni odbiorcy to, przede wszystkim, scentralizowane systemy ciepłownicze miast. Do największych źródeł należą:
- c) źródła energetyki zawodowej i ciepłownie komunalne, w tym:
 - EC Białystok o mocy 557 MW i ciepłownia „Zachód” – 185 MW,
 - MPEC w Łomży o mocy zainstalowanej 172 MW i osiągalnej 133 MW,
 - MPEC w Suwałkach w dwóch ciepłowniach o łącznej mocy 160 MW,
 - d) kotłownie zakładowe, w tym w:
 - Białymstoku – „Energo-Tech”,
 - Łomży – „PEPEES S.A.”,
 - Suwałkach – Fabryka Mebli Forte, Spółdzielnia Mleczarska,
 - e) podstawowym paliwem wykorzystywanym w ciepłowniach komunalnych jest miał węglowy, a tylko w nielicznych przypadkach gaz przewodowy (Wysokie Mazowieckie), olej opałowy i coraz częściej biomasa (Czarna Białostocka) i biomasa w skojarzeniu (między innymi w Białymstoku, Grajewie, Kolnie).
- 2) Bariery rozwoju scentralizowanych systemów ciepłowniczych**, to w szczególności:
- a) spadek zapotrzebowania na energię ciepłą, przy wysokim poziomie mocy produkcyjnych źródeł, będący wynikiem:
 - termomodernizacji budynków oraz instalowania indywidualnych liczników ciepła i zaworów termostatycznych,
 - zmniejszenia zapotrzebowania ciepła przez zakłady przemysłowe,
 - b) wysoki udział spalane go węgla w urządzeniach o niskiej sprawności,
 - c) duże straty przesyłu ciepła w części systemów ciepłowniczych,
 - d) powolne tempo modernizacji lokalnych kotłowni opalanych węglem na wykorzystujące gaz ziemny, olej lub odnawialne źródła energii w postaci biomasy lub biogazu.

Mapka 42.

3.10.8. Systemy teletechniczne

3.10.8.1. Telefonia przewodowa i bezprzewodowa

1) Stan systemów w województwie podlaskim:

Największym aktualnie operatorem telefonii przewodowej w woj. podlaskim jest Orange Polska S.A. Posiada ona 4010 km sieci światłowodowej oraz dysponuje 227 centralami telefonicznymi cyfrowymi (w tym w miastach 79 i na wsiach 148), o łącznej pojemności 274 338 numerów, obsługujących 128,2 tys. abonentów w miastach i 43,4 tys. na wsiach (dane na koniec 2012 r).

Centrale telefoniczne zasilane są siecią światłowodową, za wyjątkiem central w Trzciannem, Przerośli i Filipowie, które zasilane są za pomocą radiolinii.

Oprócz ww. operatora Orange Polska S.A na obszarze województwa działają również inni operatorzy, tj.: Netia, Mni, Exatel, Vectra, Telekomunikacja Podlasie. Sieć telekomunikacji przewodowej zrealizowana jest jako światłowodowa doziemna lub podwieszana na istniejących liniach elektroenergetycznych WN i SN PGE Dystrybucja Białystok Sp. z o.o. oraz sieciach elektroenergetycznych PKP.

Województwo ma znaczące niedobory w zakresie zwykłej infrastruktury telekomunikacyjnej. Według informacji zawartej w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2014–2020 i danych UKE, 23% gospodarstw domowych województwa znajdowało się w miejscowościach pozbawionych węzłów dostępowych sieci telekomunikacyjnej (trzecie miejsce od końca w kraju). Wynika to z niskiej gęstości zaludnienia na części obszaru województwa, co powoduje nieopłacalność inwestowania na tym obszarze w infrastrukturę telekomunikacyjną. Badania nad infrastrukturą telekomunikacyjną za 2013 rok wykazują, że aktywność operatorów koncentruje się głównie w miastach wojewódzkich i dużych ośrodkach miejskich.

Na obszarze województwa podlaskiego działają systemy telefonii komórkowej takich operatorów, jak: PLUS GSM, Orange, Play, T-Mobile. Lokalizacja poszczególnych stacji bazowych zapewnia łączność wszystkim abonentom na obszarze województwa. Niedostateczny zasięg występuje przy dużych nierównościach terenu i na dużych obszarach leśnych. Mimo wielokrotnych wystąpień do operatorów, brak jest danych ilościowych o telefonii komórkowej na obszarze woj. podlaskiego.

2) Tendencje i prognozy rozwojowe:

W ciągu ostatnich lat w systemach zaistniały istotne i dynamiczne zmiany zarówno w zakresie struktury, jak i zapotrzebowania na te usługi. W systemie telefonii stacjonarnej odnotowuje się systematyczny spadek ilości abonentów. Mimo tej tendencji gestorzy (w szczególności Orange Polska S.A.) rozbudowują i planują sukcesywny rozwój systemu sieci rozdzielczych, co ma związek z budową dostępu do usług informatycznych. Telefonía komórkowa jest dziedziną łączności rozwijającą się bardzo dynamicznie. Większość powierzchni województwa jest pokryta zasięgiem działania operatorów telefonii komórkowej (brak szczegółowych danych). Zwiększa się nie tylko ilość, ale i jakość usług tego systemu.

3.10.8.2. Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego

Jednym z podstawowych narzędzi dostępu do informatyzacji staje się obecnie szerokopasmowy Internet oparty na światłowodowych infostradach.

1) Stan systemów w województwie podlaskim:

- a) SIEĆ PIONIER, która jest częścią ogólnopolskiej szerokopasmowej sieci optycznej (obejmuje 21 akademickich sieci MAN w całej Polsce). Istnieje już odcinek infostrady Poznań – Warszawa – Ostrołęka – Łomża – Białystok, linia relacji Gdańsk – Olsztyn – Suwałki – Białystok z odgałęzieniem w kierunku Kuźnicy i Grodna

- (Białoruś), linia Łomża – Siemiatycze – Białystok. Operatorem tej sieci jest Instytut Chemii Bioorganicznej PAN Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe,
- b) Miejska Sieć Komputerowa BIAMAN w Białymstoku, będąca rozległą szerokopasmową siecią komputerową typu MAN (Metropolitan Area Network), działającą na obszarze Białegostoku i województwa podlaskiego. Budowę i eksploatację sieci prowadzi Centrum Komputerowych Sieci Rozległych przy Politechnice Białostockiej. Centrum to jest jednym ze współtwórców Krajowej Akademickiej Sieci Szerokopasmowej POL 34/622 oraz PIONIER MSK BIAMAN. Z usług BIAMAN korzystają: szkoły wyższe i średnie, instytucje naukowo-badawcze, Urząd Miasta Białegostoku, Podlaski Urząd Wojewódzki, UM w Czarnej Białostockiej, szpitale, komendy policji i sądy, straż graniczna, przedsiębiorstwa miejskie – Wodociągi, MPEC itp.,
 - c) oprócz PIONIERA – działają także operatorzy: Concet, Vectra, Cybertech, Euronet, Globnet, Amson, Elpos, Sav i Dipol,
 - d) Wydział Informatyki, wspólnie z Centrum Komputerowych Sieci Rozległych Politechniki Białostockiej, współuczestniczy w realizacji projektu celowego CLUSTERIX. Zakłada on stworzenie w pełni funkcjonalnego środowiska GRID łączącego 12 największych miast Polski,
 - e) Departament Informacji UM Białystok pracuje nad projektem szerokopasmowego programu radiowego WIMAKS. Zakłada się, że sygnał rozprowadzany będzie w sieci szkieletowej BIAMAN-u. Inwestycja ta ma służyć mieszkańcom miasta Białegostoku i gmin sąsiednich,
 - f) przy wsparciu środków UE zrealizowany został projekt Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej (dł. sieci 1 882 km z 178 węzłami), co zapewniło dostęp do internetu dla 90% gospodarstw domowych województwa.

2) Tendencje i prognozy rozwoju

Problemem (określonym w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 r.) jest niska dostępność teleinformatyczna. Pod względem odsetka miejscowości z dostępem do sieci światłowodowych województwo podlaskie zajmuje przedostatnią pozycję wśród województw kraju. Według UKE w 2012 roku w 92% miejscowości regionu żaden operator sieci nie oferował dostępu do zakończeń infrastruktury światłowodowej.

Województwo podlaskie zajmuje 12 miejsce na 16 województw w rankingu zdolności rozwiązywania problemów w zakresie rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Duże zróżnicowanie w tym zakresie występuje wewnątrz województwa. Barierą jest niski poziom umiejętności społeczeństwa i stopień koordynacji działań wszystkich szczebli samorządowych, nauki i biznesu. Urząd Marszałkowski opracował „Koncepcję Społeczeństwa Informacyjnego”, gdzie dokonano ustaleń dotyczących uwarunkowań rozwoju systemów oraz wyznaczono kierunki informatyzacji województwa. Inwestycje w zakresie rozwoju technologii informacyjnych są jednym z priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014–2020.

3.10.8.3. System radiokomunikacji i teletransmisji

Na obszarze województwa podlaskiego zlokalizowane są urządzenia systemu radiokomunikacji i teletransmisji.

Tab. 14. Obiekty radiokomunikacji i teletransmisji

Nazwa obiektu	Adres obiektu
RTCN Suwałki Krzemieniucha	gmina Jeleniewo – wieś Czerwone Bagno
RTCN Białystok Krynice	gmina Dobrzyniewo Kościelne – wieś Krynice
TON Suwałki	miasto Suwałki ul. Pułaskiego 26
TON Łomża	miasto Łomża ul. Szosa Zambrowska
SLR Białystok Centrum	miasto Białystok ul. Cieszyńska 3
SLR Makarki	gmina Grodzisk – wieś Makarki
SLR Topczewo	gmina Wyszki – wieś Wólka Pietkowska
SLR Kamień	gmina Sztabin – wieś Kamień
TON Turośl	Miejscowość Turośl ul. Jana Pawła II
TON Czyże	miejscowość Czyże
SLR Bielsk Podlaski	m. Bielsk Podlaski

Źródło: EmiTel Sp. z o.o.

W województwie istnieją trasy linii radiowych relacji:

- RTCN Suwałki/Krzemieniucha – SLR Kamień,
- SLR Kamień – RTCN Białystok/Krynice,
- RTCN Białystok/Krynice – SLR Białystok/Centrum,
- SLR Białystok/Centrum – SLR Topczewo,
- SLR Topczewo – SLR Makarki,
- SLR Makarki – RTCN Siedlce/Łosice,
- SLR Makarki – SLR Chruszczewka,
- RTON Łomża – RTON Ostrołęka/ul. Kopernika,
- RTON Łomża – TON Turośl,
- SLR Bielsk Podlaski – SLR Topczewo,
- TON Czyże/Zbucz – SLR Bielsk Podlaski.

W najbliższej przyszłości planuje się rozbudowę tego systemu w kierunku Siemiatycz oraz w Czyżach

3.10.8.4 Pomoce radionawigacyjne lotnictwa cywilnego

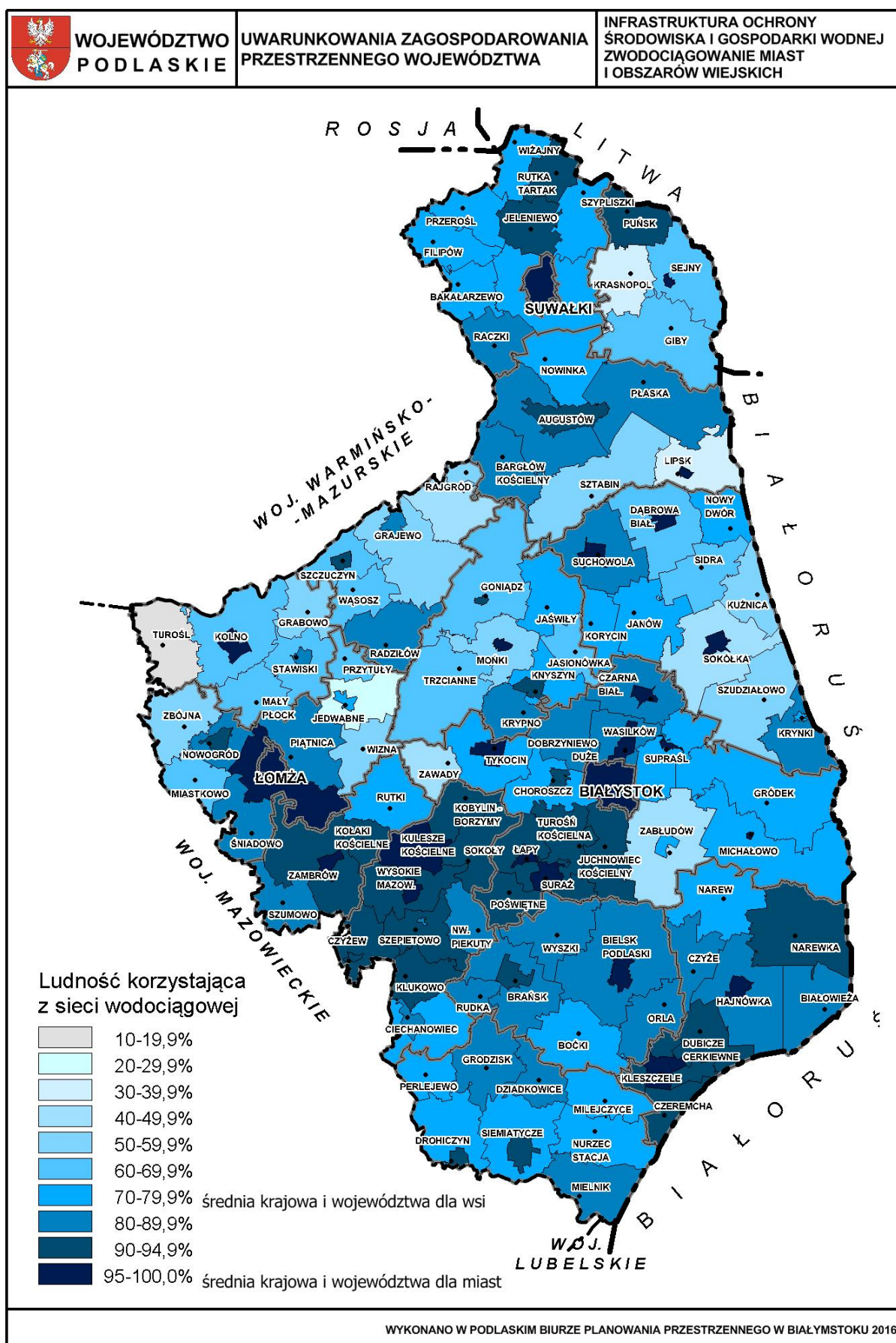
Na obszarze województwa podlaskiego zainstalowane są pomoce radionawigacyjne lotnictwa cywilnego w Suwałkach (Areoklub Suwałki), Skupowie gm. Narewka oraz w Mściwojach gm. Mały Płock.

Zabezpieczenia tych urządzeń przed uszkodzeniami i zakłóceniami w działaniu oraz właściwy sposób zagospodarowania tych obszarów jest uzyskiwany poprzez wyznaczanie i utrzymywanie stref ochronnych.

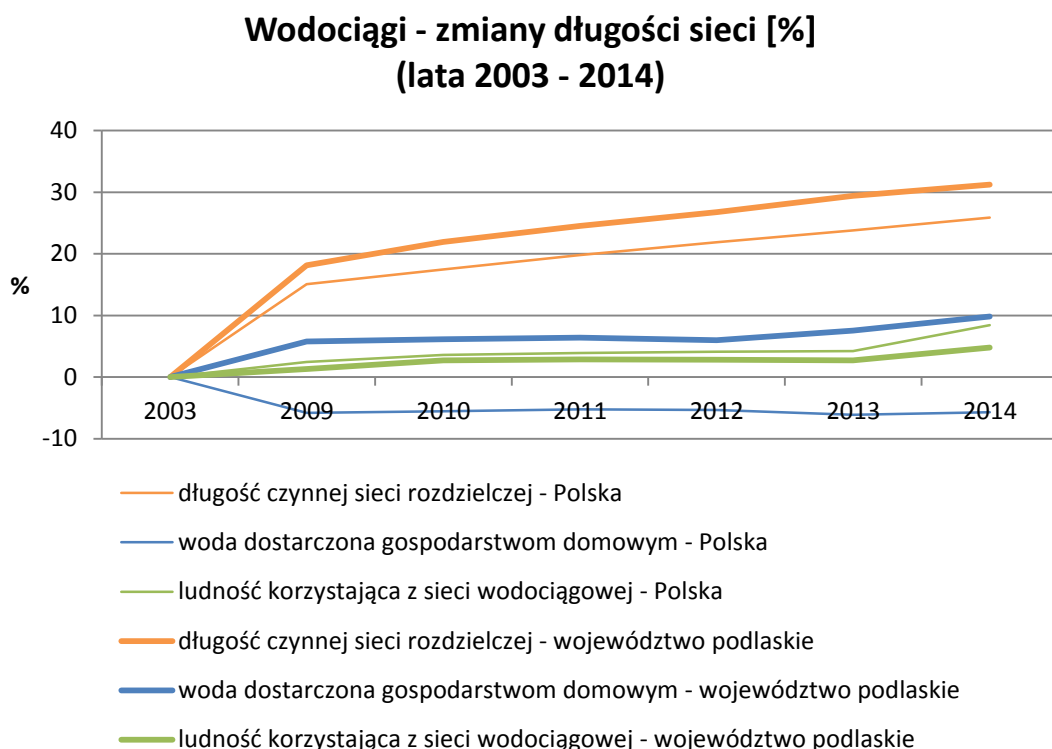
3.11. Gospodarka wodno-ściekowa i odpadami w województwie

3.11.1. Systemy zaopatrzenia w wodę

Mapka 43.

Wykr. 8. Wodociągi – zmiany w latach 2003–2014

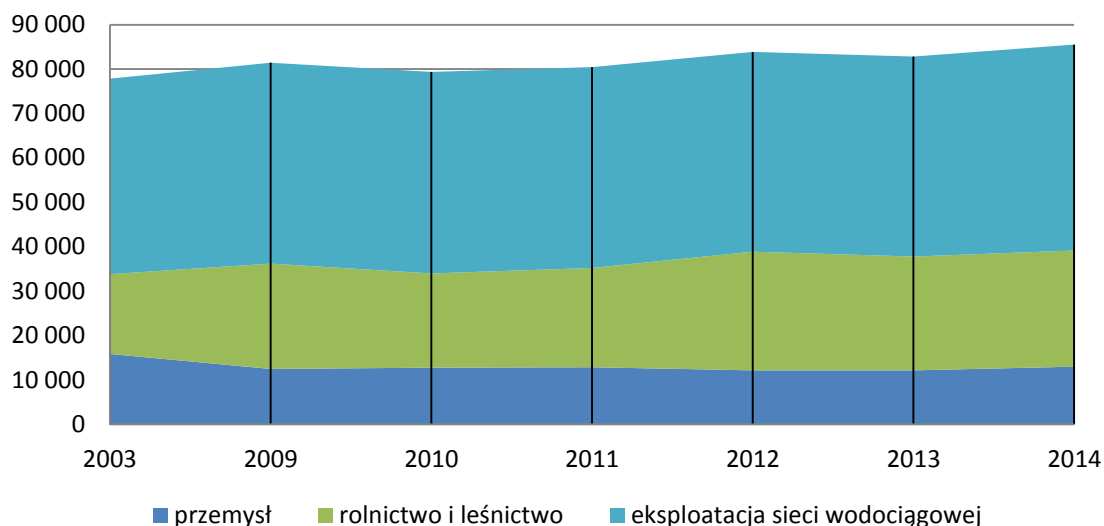

Źródło: GUS

- 1) **Źródła zaopatrzenia w wodę** wodociągów komunalnych, to generalnie wody podziemne, z wyjątkiem miasta Białegostoku, gdzie dostarczana jest również woda powierzchniowa z rzeki Supraśl (ujęcie wody w Wasilkowie). Wody podziemne województwa są dobrej jakości. Charakteryzują się jednak dużą wrażliwością na zanieczyszczenia i niską odnawialnością, w związku z czym wymagają szczególnej ochrony w aspekcie jakościowym oraz ilościowym. Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w województwie podlaskim w ostatnich 7 latach wzrastały nieznacznie od 0,32% do 0,7% w skali roku i na koniec 2014 r. wynosiły 683,1 hm³ (77 979 m³/h), z tego około 40% stanowiły zatwierdzone zasoby eksploatacyjne komunalnych ujęć wody.
- 2) **Rejestrowane pobory wody** na cele eksploatacji sieci wodociągowej w ostatnich latach nieznacznie wzrosły i w 2014 r. wyniosły 59,8 hm³, stanowiły ok. 20% zatwierdzonych zasobów wód głębinowych ujęć komunalnych, co wskazuje na istnienie znacznych rezerw w ramach scentralizowanych systemów wodociągowych.
- 3) **Ujęcia wód ze strefami ochrony ustanowionymi decyzjami Dyrektora RZGW w Warszawie**, w tym:
 - a) **Jurowce i Wasilków** w gminie Wasilków, **ujęcia wód podziemnych i powierzchniowych** Wodociągów Białostockich Sp. z o.o. w Białymstoku (Rozp. Nr 13/2014 z 24.07.2014) Dz. U. WP 2014.
 - b) **Łomża** w gminie Łomża, **ujęcie Rybaki** Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Łomży (Rozp. Nr 1/2016 Dz. U. WP z 2016, p. 366).
 - c) **Suwałki gm. Suwałki, ujęcie w m. Suwałki** Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Suwałkach (Rozp. Nr 1/2010 z 27.05.2010, Dz. U. WP z 2010 r.).
 - d) **Suwałki gm. Suwałki, JW. nr 1747 Suwałki**, Rej. Zarząd. Infrastruktury w Olsztynie (Rozp. Nr 1/2002 z 17.04.2002, Dz. U. Nr 15, poz. 361).

- e) **Marianowo** gm. Piątnica, **ujęcie w Marianowie** Zespołu Szkół Średnich i Zawodowych w Marianowie (Rozp. Nr 9/2002 z 16.09. 2002, Dz. U. Nr 6, p. 193).
- f) **Przewież** gm. Płaska, **ujęcie ośrodka wypoczynkowego Leśnik II** Nadleśnictwa Szczebra (Rozp. Nr 2/2002 z 17.04.2002, Dz. U. Nr 15 poz. 362).

Wykr. 9. Zużycie wody w województwie podlaskim [dm³]

Źródło: GUS

4) Scentralizowane systemy wodociągowe na koniec 2014 r. posiadały wszystkie miasta i gminy w województwie. Długość sieci wodociągowej wynosiła ogółem 13 260,0 km, w tym w miastach 1 928,4 km i na wsi 11 331,6 km. Wskaźnik zwodociągowania, wyrażony procentem ludności korzystającej z wody wodociągowej, wynosił ogółem w województwie 90,3% i był niższy od średniego krajowego (91,6%). W miastach wskaźnik ten wynosił 96,6%, powyżej średniego krajowego – 96,4%. Tylko w jednym mieście, Rajgrodzie, jest on niski – 68,1%, natomiast w 20 (50% z ogółu miast województwa) wynosił powyżej średniej krajowej.

Zwodociągowanie terenów wiejskich jest bardzo zróżnicowane – od 30,0% w gm. Jedwabne do 99,9% w gm. Łapy korzystających z wody wodociągowej. Średni wskaźnik zwodociągowania wynosił 80,5% i był niższy od średniego krajowego (84,3%).

Najlepsze zaopatrzenie terenów wiejskich w wodę z wodociągów komunalnych występuje w powiatach: wysokomazowieckim – 93,9%, zambrowskim – 91,9%, hajnowskim – 87,6% i bielskim – 84,5%, a najgorsze w sejneńskim – 66,3%.

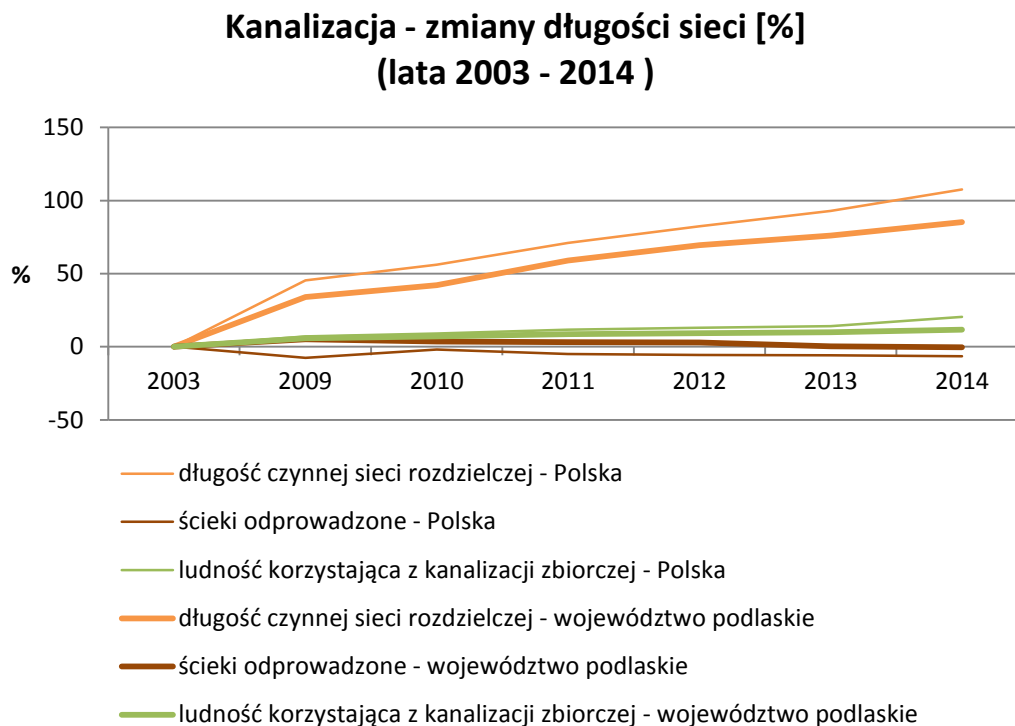
5) Ocena możliwości rozwoju i funkcjonowania systemu, z której wynika, że:

- istniejące komunalne ujęcia wody głębinowej posiadają generalnie rezerwy w wydajności, stosowne do jej przyszłego zapotrzebowania w województwie,
- potrzeby budowy nowych ujęć lub rozbudowy istniejących mogą wystąpić sporadycznie w gminach słabo zwodociągowanych i w mieście Rajgrodzie, gdzie przy zwodociągowaniu – 68,1% wykorzystanie zatwierdzonych zasobów wodnych ujęcia komunalnego wynosi 81,8% w rozbiorach średniogodzinowych,
- wymagane będą działania usprawniające funkcjonowanie systemów i podnoszące jakość produkowanej wody stosownie do standardów Unii Europejskiej,
- głównym zadaniem będzie wyrównanie dysproporcji w zaopatrzeniu gmin w wodę z wodociągów i dążenie do zwodociągowania całości ich zwartej zabudowy,
- zasoby wód podziemnych wymagają szczególnej ochrony sanitarnej.

3.11.2. Systemy odprowadzania i oczyszczania ścieków i wód opadowych

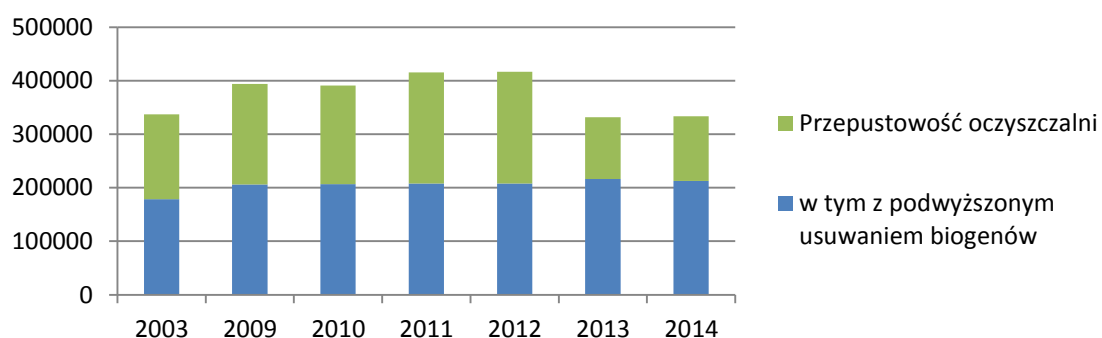
3.11.2.1. Systemy kanalizacji sanitarnej

Wykr. 10. Kanalizacja – zmiany długości sieci w latach 2003–2014

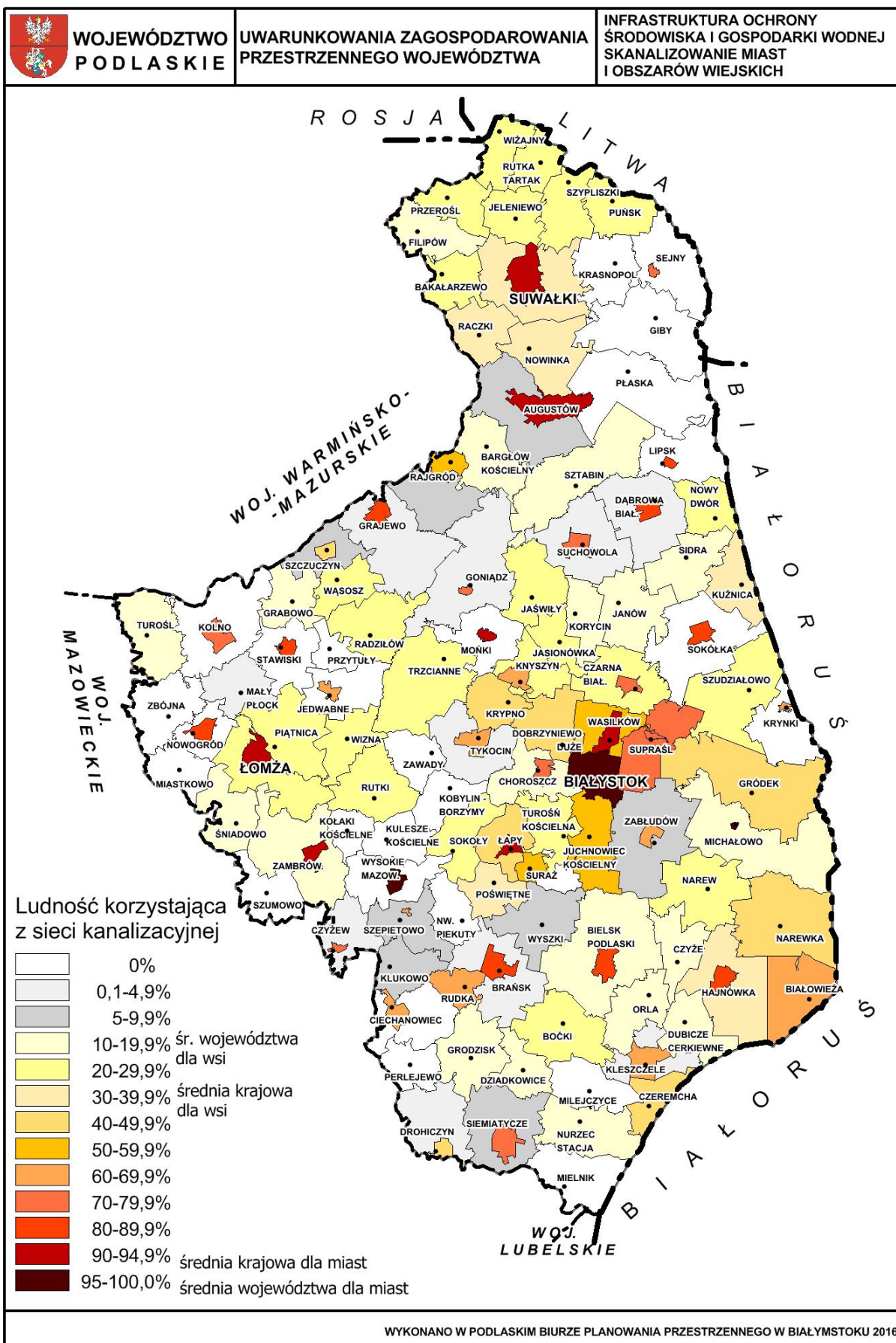
Źródło: GUS

Wykr. 11. Przepustowość oczyszczalni ścieków [m³/doba]

Źródło: GUS

Mapka 44.

1) Scentralizowane systemy kanalizacji sanitarnej w województwie na koniec 2014 r. posiadały wszystkie miasta, 18 gmin miejsko-wiejskich (9 nie posiadało) oraz 61 wiejskich (17 nie posiadało). Z kanalizacji korzystało 63,2% ogółu mieszkańców województwa, tj. nieco poniżej średniej krajowej (68,7%).

Ilość ścieków odprowadzanych kanalizacją sanitarną wynosiła 32 275 dm^3/rok . Całość ścieków była oczyszczona mechaniczno-biologicznie w 120 oczyszczalniach komunalnych, w tym 27 619 dm^3/rok , tj. 85,6% w 34 oczyszczalniach z podwyższonym usuwaniem biogenów. Łączna przepustowość oczyszczalni wynosząca 262 098 m^3/d , w tym 196 035 m^3/d , tj. 74,8% z podwyższonym usuwaniem biogenów była wykorzystana w ca 17,8%.

2) Scentralizowane systemy kanalizacji sanitarnej w miastach. Według stanu na koniec 2014 r. były one we wszystkich 40 miastach. Ścieki zebrane kanalizacją sanitarną odprowadzane były do oczyszczalni ścieków:

- 50 komunalnych w 40 miastach, o łącznej przepustowości 215 584 m^3/d , w tym 189 825 m^3/d , tj. 88,1% z podwyższonym usuwaniem biogenów,
- Spółdzielni Mleczarskiej Mlekovita w Wysokim Mazowieckiem o przepustowości 3 000 m^3/d ,
- m. Białegostoku z kanalizacji miasta Supraśla i Wasilkowa,
- m. Łapy z kanalizacji m. Suraza.

Długość sieci kanalizacji sanitarnej w miastach wynosiła 1 721,7 km, a korzystało z niej 91,1% ogółu ludności miejskiej województwa, tj. powyżej średniej krajowej – 89,3%.

Najlepiej skanalizowane są miasta: Białystok, Łomża, Suwałki, Wysokie Mazowieckie, Michałowo, Augustów, Łapy, Zambrów, Wasilków, Mońki, Supraśl i Brańsk – powyżej 90% korzystających z kanalizacji, a najslabiej: Szczuczyn 41,8%, Krynki 52,2%.

3) Scentralizowane systemy kanalizacji sanitarnej na obszarach wiejskich. W 61 gminach ścieki zebrane kanalizacją sanitarną odprowadzane są do oczyszczalni ścieków:

- 84 komunalnych w 54 ośrodkach gminnych (64,3% ogółu ośrodków gminnych) i 30 wiejskich o łącznej przepustowości 25 102 m^3/d , w tym 8 860 m^3/d (35,3%) z podwyższonym usuwaniem biogenów,
- m. Białegostoku z 5 gmin: Choroszczy, Dobrzyniewa Dużego, Juchnowca Kościelnego, Supraśla, Wasilkowa,
- m. Augustowa z gminy Augustów,
- m. Łapy z gmin Łapy, Poświętne i Wyszki,
- m. Czarna Białostocka z gm. Czarna Białostocka,
- m. Bielsk Podlaski z gm. Bielsk Podlaski,
- m. Łomży z gmin: Łomży i Piątnicy,
- m. Knyszyna z gminy Knyszyn,
- m. Suwałki z gminy Suwałki i gm. Jeleniewo,
- m. Hajnówka z gm. Hajnówka.

Długość sieci kanalizacji sanitarnej na obszarach wiejskich wynosiła 1 610,5 km i korzystało z niej 20,5% ogółu mieszkańców wsi, tj. poniżej średniej krajowej – 37,3%.

Najlepiej skanalizowane są obszary wiejskie w gminach: Supraśl – 75,5% mieszkańców wsi korzystających z kanalizacji, Rudka – 73,5%, Białowieża 66,9%, Juchnowiec Kościelny – 60,7%, Wasilków 57,4% i Poświętne 51,0%. W 18 gminach wskaźnik skanalizowania jest poniżej 10%, a w 16 brak jest scentralizowanych systemów kanalizacyjnych.

Istnieją ogromne dysproporcje pomiędzy wysokim stopniem zwodociągowania terenów wiejskich a ich skanalizowaniem. Długość sieci kanalizacji sanitarnej stanowi tylko

14,2% długości sieci wodociągowej, a z liczbą ludności korzystającej z kanalizacji, to zaledwie 25,4% korzystających z wodociągu.

- 4) **36 aglomeracji kanalizacyjnych** wyznaczono w miejscowościach powyżej 2000 RLM, z tego 35 ujęto w *Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych – Aktualizacja 2011 r.* W programie tym zakłada się rozbudowę i/lub modernizację 14 istniejących oczyszczalni ścieków i budowę 3 nowych oraz budowę 184,8 km sieci kanalizacyjnej i modernizację 37,5 km.
- 5) **Krajowy Program wyposażenia aglomeracji poniżej 2000 RLM w oczyszczalnie ścieków i systemy kanalizacji zbiorczej** dotyczy m.in. 15 gmin z województwa podlaskiego. Program zakłada modernizację i rozbudowę 6 oczyszczalni ścieków oraz budowę jednej nowej i 44 km sieci kanalizacji sanitarnej do 12 oczyszczalni.
- 6) **Oczyszczalnie ścieków przemysłowych.** Według danych Urzędu Statystycznego w Białymstoku na koniec 2014 r. było w województwie 27, w tym: 4 mechanicznych o przepustowości 53 462 m³/d, wykorzystanych w 4,3%, 18 biologicznych o przepustowości 26 904 m³/d, wykorzystanych w 35,1% i 5 mechaniczno-biologicznych z podwyższonym usuwaniem biogenów o przepustowości 16 650 m³/d, wykorzystane w 71,8%. Oczyszczalnia Spółdzielni Mleczarskiej „Mlekovita” w Wysokiem Mazowieckiem odbiera ścieki komunalne z miasta.

3.11.2.2. Systemy kanalizacji deszczowej

Wody opadowe z terenów zainwestowanych w miastach odprowadzane są do kanalizacji deszczowej, jednak znaczna część terenów zabudowy ekstensywnej jeszcze jej nie posiada. Na terenach wiejskich kanalizacja deszczowa występuje sporadycznie, przede wszystkim w części ośrodków gminnych. Większość starych kanałów deszczowych na wylotach do odbiorników nie posiada urządzeń podczyszczających, a budowane po 1990 r. – realizowane są już z takimi urządzeniami.

3.11.2.3. Ważniejsze problemy i zadania w zakresie gospodarki ściekowej województwa, to:

- a) zrealizowanie zadań w zakresie oczyszczania ścieków komunalnych ujętych w krajowym programie oczyszczania ścieków komunalnych,
- b) skanalizowanie wszystkich większych jednostek osadniczych o zwartej zabudowie nieujętych w krajowym programie i oczyszczanie ścieków w stopniu zapewniającym wymogi ochrony środowiska,
- c) uporządkowanie gospodarki ściekowej w zabudowie rozproszonej,
- d) zabezpieczenie sanitarne stref zasobowych komunalnych ujęć wody oraz obszarów głównych zbiorników wód podziemnych,
- e) uporządkowanie i rozbudowa systemów kanalizacji deszczowej, zwłaszcza w obszarach chronionych.

3.11.3. Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami w województwie podlaskim funkcjonuje w oparciu o „Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2016-2022” uchwalony przez Sejmik Województwa Podlaskiego Uchwałą Nr XXXII/280/16 z dnia 19 grudnia 2016 r. i jest oparta na czterech regionach gospodarki odpadami (RGO): Centralnym, Południowym, Północnym i Zachodnim.

3.11.3.1. Odpady komunalne

Regionalne instalacje przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK):

- 1) **RGO Centralny** (18 gmin) z istniejącymi instalacjami regionalnymi:

- a) mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów (MBP) w Centrum Innowacyjnej Gospodarki Odpadami (CIGO) w Studziankach i Zakładzie Utylizacji Odpadów Komunalnych w Hryniewiczach,
- b) przetwarzania odpadów zielonych i innych bioodpadów w Zakładzie Utylizacji Odpadów Komunalnych (ZUOK) w Hryniewiczach,
- c) składowiskiem odpadów powstających w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania w ZUOK w Hryniewiczach,
- d) termicznego przekształcania odpadów w ZUOK w Białymstoku.

W sytuacji awaryjnej przewidziano możliwość czasowego skierowania strumienia odpadów do instalacji zastępczych:

- a) mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów (MBP) w ZZO Hajnówka,
- b) przetwarzania odpadów zielonych i innych bioodpadów w ZZO Hajnówka,
- c) składowiskiem odpadów w SOK w Odnodze i SOK w Studziankach.

Aktualna wydajność instalacji w Regionie Centralnym (w zakresie odpadów zmieszanych) wynosi 158 667 Mg/rok (290 000 Mg/rok przy pracy na wszystkie zmiany) i jest wystarczająca do zagospodarowania powstającego strumienia odpadów (133 610 Mg/rok).

2) Region Północny (34 gminy) z istniejącymi instalacjami regionalnymi:

- a) instalacjami mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów (MBP) w ZUOK w Suwałkach i ZZO Koszarówka,
- b) instalacjami przetwarzania odpadów zielonych i innych bioodpadów w ZUOK w Suwałkach i ZZO Koszarówka,
- c) składowiskami odpadów powstających w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania w ZUOK w Suwałkach i ZZO Koszarówka.

W sytuacji awaryjnej przewidziano możliwość czasowego skierowania strumienia odpadów do zastępczych instalacji mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów ZUOK Białystok i CIGO w Studziankach.

Aktualna i docelowa wydajność instalacji w Regionie Północnym w zakresie odpadów zmieszanych wynosi 70 000 Mg/rok (90 000 Mg/rok przy pracy na wszystkie zmiany) i jest wystarczająca do zagospodarowania powstającego strumienia odpadów (około 63 966 Mg/rok).

3) Region Zachodni (45 gmin, w tym 5 z województwa mazowieckiego) z istniejącymi instalacjami regionalnymi:

- a) mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów (MBP) w ZPiUO w Czerwonym Borze i ZPiUO w Czartorii,
- b) składowiskami odpadów w ZPiUO w Czartorii i ZPiUO w Czerwonym Borze,

W sytuacji awaryjnej przewidziano możliwość czasowego skierowania strumienia odpadów do instalacji zastępczych:

- a) mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów w ZZO Koszarówka i ZUOK Białystok,
- b) składowisk odpadów w ZPiUO w Czerwonym Borze, ZPiUO w Czartorii, SOK w Ratowie Piotrowie, SOK w Korytkach Borowych, SOK dla m. Osipy Lepertowizna, SOK w Uhowie.

Aktualna wydajność instalacji w Regionie Zachodnim w zakresie odpadów zmieszanych wynosi 45 750 tys. Mg/rok (64 500 Mg/rok przy pracy na wszystkie zmiany) i jest niewystarczająca do zagospodarowania powstającego strumienia odpadów (około 70 387 Mg/rok).

4) Region Południowy (26 gmin) z istniejącymi instalacjami regionalnymi:

- a) instalacją mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów ZZO w Hajnówce,

b) instalacją przetwarzania odpadów zielonych i innych bioodpadów w ZZO w Hajnówce. W sytuacji awaryjnej przewidziano możliwość czasowego skierowania strumienia odpadów do instalacji zastępczych:

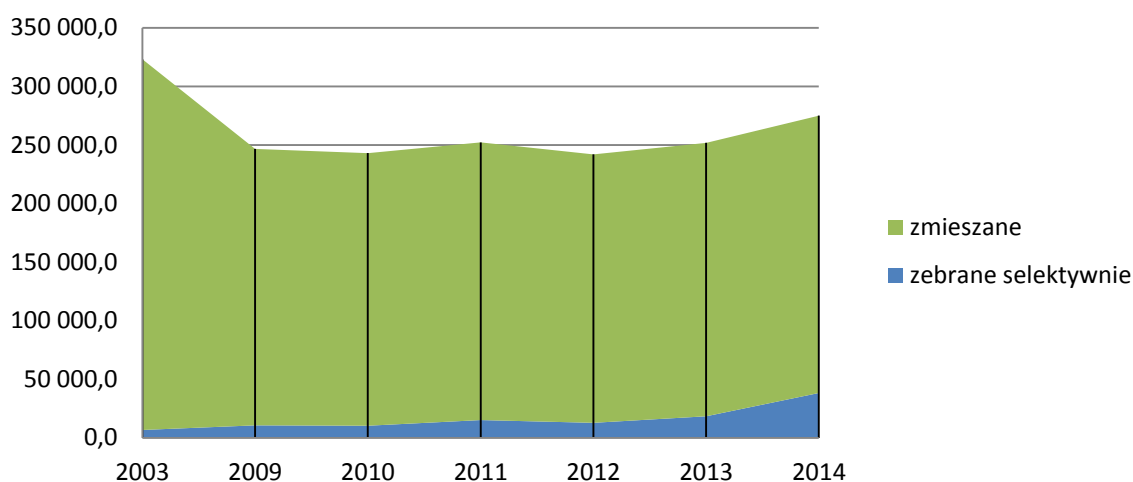
- a) mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów (MBP) w ZUOK Białystok i ZPiUO w Czerwonym Borze,
- b) przetwarzania odpadów zielonych i innych bioodpadów w ZPiUO w Czerwonym Borze,
- c) składowiskiem odpadów w ZZO w Hajnówce, SOK w m. Augustowo, SOK w Narwi, SOK w Olchówce, SOK w Siemiatyczach.

Aktualna i docelowa wydajność instalacji w Regionie Południowym w zakresie odpadów zmieszanych wynosi 16 000 Mg/rok (32 000 Mg/rok przy pracy na wszystkie zmiany) i jest wystarczająca do zagospodarowania powstającego strumienia odpadów (około 31 458 Mg/rok).

W województwie podlaskim na koniec 2015 r. było czynnych 16 składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, 7 instalacje do mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz jedna termicznego przekształcania odpadów. Z eksploatowanych obecnie składowisk do zamknięcia z końcem 2017 roku przewidziane jest jedno w miejscowości Korytki Borowe.

Według Planu gospodarki odpadami województwa podlaskiego w roku 2014 r. zorganizowanym systemem zbierania odpadów objęto 100,0 % mieszkańców województwa. Masa zebranych w ciągu roku odpadów komunalnych ogółem wyniosła 0,268 mln Mg, z czego 0,218 mln Mg (81,4 %) to zmieszane odpady komunalne, a pozostałe 0,05 mln Mg – to odpady zebrane selektywnie. Przetwarzaniu metodami mechaniczno-biologicznymi poddano 99,99 % odpadów komunalnych, odzyskowi 98,6 %, a recyklingowi i ponownemu użyciu 8,6 %. Oznacza to, że w 2014 roku w województwie podlaskim spełniono wymagania rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 25.05.2012 r. w sprawie poziomów ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania. Poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami: papieru, metalu, tworzyw sztucznych i szkła wyniósł 18,5 % (wymagane minimum 14 %). Osiągnięto również 78,7 % poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych (minimum 30 %). Jedynie 5 gmin nie osiągnęło zakładanego celu.

Wykr. 12. Odpady komunalne zbierane w województwie podlaskim

Źródło: Projekt Planu Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2016-2022

3.11.3.2. Odpady przemysłowe

Według danych z Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami w 2014 r. w województwie wytworzono 2 014,1 tys. Mg odpadów przemysłowych, z czego 74,2% (1 495,1 tys. Mg) poddano odzyskowi.

Odzysk w poszczególnych grupach odpadów wyniósł:

- odpady powstające przy poszukiwaniu, wydobywaniu, fizycznej i chemicznej przeróbce – 352,6 tys. Mg, odzysk – 26,6% (93,9 tys. Mg),
- odpady z rolnictwa, sadownictwa, upraw hydroponicznych, rybołówstwa, leśnictwa, łowiectwa – 182,7 tys. Mg, odzysk – 74,2% (135,5 tys. Mg),
- odpady z przetwórstwa drewna oraz produkcji płyt i mebli, masy celulozowej, papieru i tektury – 361,0 tys. Mg, odzyskowi poddano 102,0% (368,4 tys. Mg),
- odpady z procesów termicznych – 113,8 tys. Mg, odzysk – 120,6% (137,2 tys. Mg),
- odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej – 350,5 tys. Mg, odzysk – 102,7 (359,9 tys. Mg),
- odpady z instalacji i urządzeń służących zagospodarowaniu odpadów, z oczyszczalni ścieków oraz z uzdatniania wody pitnej i wody do celów przemysłowych oraz przetwórstwa żywności – 544,5 tys. Mg, odzysk – 63,3% (344,7 tys. Mg).

3.11.3.3. Odpady niebezpieczne

Według danych z Planu gospodarki odpadami województwa podlaskiego, w 2014 r. odpady niebezpieczne powstawały w trzech grupach:

- odpady medyczne i weterynaryjne, których wytworzono 1 728,523 Mg. W dwóch spalarniach (Spalarnia odpadów medycznych i weterynaryjnych Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego w Białymstoku i Spalarnia odpadów niebezpiecznych „MPO” Sp. z o.o. w Białymstoku zlokalizowana w Hajnówce) łącznie unieszkodliwiono 503,625 Mg. Pozostałe odpady zostały skierowane do instalacji w innych województwach,
- odpady zawierające PCB, których wytworzono 0,8596 Mg – w całości zostały skierowane do instalacji w innych województwach,
- odpady zawierające azbest, których wytworzono 3 073,822 Mg. Na składowiska Zakładu Przetwarzania i Unieszkodliwiania Odpadów w Czartorii oraz Zakładu Przetwarzania i Unieszkodliwiania Odpadów Czerwonym Borze unieszkodliwiono 3 077,396 Mg.

Łącznie w województwie podlaskim wytworzono 4 803,2046 Mg odpadów niebezpiecznych, a unieszkodliwiono 3 581,021 Mg.

Zużyte baterie, akumulatory i oleje przekazywane są do unieszkodliwiania lub odzysku do zakładów specjalistycznych poza województwo.

Jednym z największych problemów do rozwiązania jest zagospodarowanie odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Na obszarze województwa kwatery na azbest znajdują się tylko w ZPiUO w Czartorii i Czerwonym Borze. Zdeponowane przeterminowane środki ochrony roślin i ich opakowania są zdeponowane w przewidzianym do likwidacji mogilniku w m. Majdan w gm. Michałowo.

3.11.3.4. Ocena gospodarki odpadami i ważniejsze problemy do rozwiązania

Gospodarka odpadami na obszarze województwa podlaskiego została dostosowana do funkcjonowania w oparciu o cztery regiony gospodarki odpadami. Strumień odpadów niemal w całości (99,99%) trafia do instalacji mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów, skąd tylko 30% zostaje przekazane na składowiska. Selektywną zbiórką odpadów w miejscu ich wytwarzania objęto 18,5 % odpadów, z czego 6,8% to surowce wtórne (papier i tektura, metale, szkło i tworzywa sztuczne). System gospodarki odpadami

wymaga dalszego rozwoju, ponieważ w niektórych przypadkach moce przerobowe instalacji regionalnych są mniejsze niż wytwarzane strumienie odpadów.

Doprowadzenie gospodarki odpadami do zgodności z obowiązującymi w tym zakresie przepisami krajowymi i Unii Europejskiej, wymaga:

- budowy i rozbudowy zakładów zagospodarowania odpadów,
- efektywniejszego wdrażania selektywnej zbiórki odpadów i ograniczenia ilości odpadów trafiających na składowiska,
- rozwiązania problemu unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest,
- rekultywacji już zamkniętych składowisk oraz likwidacji ostatniego mogilnika,
- stworzenia skutecznego systemu zbierania przeterminowanych leków i zużytych baterii z gospodarstw domowych.

Ocena mocy przerobowych instalacji w województwie podlaskim

Moce przerobowe **instalacji do przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych** (część mechaniczna MBP i termiczne) wynoszą 476 500 Mg/rok i zaspokajają 159% zapotrzebowania (299 421 Mg/rok). W przypadku **odpadów ulegających biodegradacji** (cz. bio. MBP i kompostownie odpadów zielonych oraz inne instalacje) moce przerobowe wynoszą 149 160 Mg/rok i stanowią niecałe 90% potrzeb (166 306 Mg/rok). Instalacje do utylizacji **odpadów budowlano-remontowych** ze strumienia odpadów komunalnych mają wydajność 3 356 713 Mg/rok, co stanowi wielokrotność zapotrzebowania (16 911 Mg/rok). Instalacje do utylizacji **selektywnie zebranych frakcji surowcowych** mają wydajność 86 700 Mg/rok, co stanowi niecałe 83% potrzeb (104 578 Mg/rok).

3.12. Potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa

3.12.1. Tereny zamknięte i ich strefy ochronne

Na podstawie delegacji ustawowej zawartej w art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 17.05.1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. z 2015 r., poz. 520 z późn. zm.) Minister Obrony Narodowej wydając stosowną decyzję ustanawia tereny zamknięte resortu obrony narodowej.

1) Wojskowe tereny zamknięte w województwie podlaskim to kompleksy wojskowe:

- a) nr 0401 w m. Suwałki,
- b) nr 0531 w m. Łomża,
- c) nr 0667 w m. Łomża,
- d) nr 0743 w m. Bielsk Podlaski,
- e) nr 0565 w m. Białystok,
- f) nr 0665 w m. Białystok,
- g) nr 0666 w m. Białystok,
- h) nr 8080 w m. Białystok,
- i) nr 5397 w gminie Dubicze Cerkiewne,
- j) nr 8593 w gminie Szypliszki,
- k) nr 0725 w m. Plewki w gm. Szepietowo,
- l) nr 0465 Skład Osowiec w gm. Goniądz,
- m) nr 0466 Skład Osowiec w gm. Goniądz,
- n) nr 0741 Skład Hajnówka w gm. Hajnówka,
- o) nr 0408 kompleks ćwiczebny w m. Suwałki i gm. Suwałki,
- p) nr 5522 kompleks ćwiczebny w gm. Supraśl,
- q) nr 7585 kompleks ćwiczebny w gm. Nowogród,
- r) nr 8083 kompleks ćwiczebny w m. Białystok.

2) Kompleksy wojskowe wymagające szczególnej ochrony w procesie planowania przestrzennego, ze względu na funkcje i przeznaczenie, to:

- a) kompleks ćwiczebny nr 5522 w gm. Supraśl – stanowiący bazę szkoleniową dla jednostek i instytucji wojskowych z obszaru województwa. Spełnia on normy użytkowania wynikające z odrębnych przepisów i posiada dopuszczenie do bezterminowego użytkowania strzelnicy na podstawie decyzji Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Białymstoku z dnia 14.01.2009 r. o spełnieniu wymogów bezpieczeństwa użytkowania (ZOB.WZ.7143-5/04/08/09). Dla zapewnienia bezkolizyjnego funkcjonowania kompleksu wojskowego, resort obrony narodowej ustalił stosownie do obowiązujących uregulowań prawnych strefę ochronną terenu zamkniętego, w której obowiązują stosowne zakazy i dopuszczenia zagospodarowania. Przedmiotowa strefa wymaga ustanowienia w planach zagospodarowania przestrzennego gminy Supraśl.
 - b) Skład Osowiec, kompleks wojskowy nr 0465 w gminie Goniądz, posiadający ustanowioną strefę ochronną w miejscowym *Planie* zagospodarowania przestrzennego, zatwierdzonym uchwałą nr VIII/55/11 Rady Miejskiej w Goniądzu z dnia 27 lipca 2011 r. (Dz. U. W.P. nr 209, poz. 2535), w której obowiązują stosowne zakazy i dopuszczenia zagospodarowania. W celu zapewnienia potrzeb obronności i bezpieczeństwa państwa, planowane jest ustanowienie w planach zagospodarowania przestrzennego strefy ochronnej kompleksu.
 - c) kompleks wojskowy nr 0725 w m. Plewki, gmina Szepietowo, posiada 3 km strefę ochronną ze stosownymi zakazami co do sposobu zagospodarowania ustanowioną decyzją lokalizacyjną Komisji *Planowania* przy Radzie Ministrów nr 024/77 z dnia 29 listopada 1977 r. Strefa ta jest uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy zatwierdzonego uchwałą nr XXI/215/14 Rady Miejskiej w Szepietowie z 7 października 2014 r. Strefa wymaga ustanowienia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
 - d) kompleks wojskowy nr 0408 w m. Suwałki posiada strefę ochronną ze stosownymi zakazami co do sposobu zagospodarowania, ustaloną decyzją Prezydenta Miasta Suwałk z dnia 31 sierpnia 1993 r. nr A-JU 7351/48/93. Strefa wymaga jej uwzględnienia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
 - e) kompleks wojskowy nr 8593 w gminie Szypliszki, posiada posterunek radarowy wybudowany w ramach Programu Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Dziedzinie Bezpieczeństwa NSIP (NATO Security Investment Programme), który realizuje ważne zadania obronne w ramach NATO. Celem zabezpieczenia niezakłóconego funkcjonowania posterunku, resort obrony narodowej ustalił strefę ochronną o zasięgu 500 m i 3 km ze stosownymi zakazami co do sposobu zagospodarowania. Strefa wymaga jej ustanowienia w planach zagospodarowania przestrzennego.
 - f) kompleks wojskowy nr 0741 w gminie Hajnówka posiada ustaloną przez resort obronny narodowej strefę ochronną ze stosownymi zakazami co do sposobu zagospodarowania. Strefa wymaga jej ustanowienia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
- 3) Tereny zamknięte bezpieczeństwa państwa**, do których należą w Białymstoku:
- a) tereny Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego przy ul. Żurawiej i I Armii WP,
 - b) teren Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej przy ul. Bema,
 - c) teren Wojewódzkiej Komendy Policji przy ul. Sienkiewicza.
- 4) Tereny zamknięte kolejowe**, określone w wykazie stanowiącym załącznik do Decyzji nr 3 Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 24 marca 2014r. w sprawie ustalenia terenów, przez które przebiegają linie kolejowe, jako terenów zamkniętych (Dz. Urz. MliR z 2014r., poz. 25). Granice terenów zamkniętych terenowych stanowią granice

zewnętrzne działek kolejowych zawartych w wykazie załącznika do decyzji jw. z działkami innych właścicieli.

3.12.2. Wymagania obronne w zakresie infrastruktury transportowej

Wymagania te dotyczą w szczególności:

- a) w zakresie infrastruktury kolejowej – zapewnienia konfiguracji i sprawności elementów: liniowych, węzłów kolejowych, systemów trakcji, zasilania oraz manewru przewozami i warunków regeneracji środków transportu,
- b) w zakresie infrastruktury drogowej – zapewnienia odpowiedniej konfiguracji wojskowej sieci dróg krajowych, wojewódzkich i lokalnych, do wykorzystania w okresie kryzysu lub wojny do realizacji przewozów drogowych wojsk własnych i sojuszniczych,
- c) w zakresie infrastruktury lotniczej – umożliwienia wykorzystania lotnisk w okresie kryzysu lub wojny do realizacji przewozów wojsk własnych i sojuszniczych.

3.12.3. Inne wymagania w zakresie realizacji zadań obronnych

Wymagania te dotyczą w szczególności:

- a) zapewnienia dostępu do sieci łączności i teleinformatycznej,
- b) stworzenia możliwości inżynierskiego przygotowania terenów i urządzeń logistycznych,
- c) zapewnienia parametrów lokalizacji zabudowy wzdłuż podstawowej sieci drogowej chroniących ją przed zagruzowaniem,
- d) rozwoju struktur przestrzennych największych jednostek osadniczych chroniących przed pożarami przestrzennymi i stwarzających możliwości ukryć ludności.

3.13. Obszar przygraniczny

Obszar ten został określony w ślad za ustaleniami *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010–2020* i *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* (KPZK 2030) w typologii obszarów funkcjonalnych (pkt 1.2.3.6. ppkt 5 lit. d). Jest on również w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku wśród „obszarów strategicznej interwencji” jako „obszar przygraniczny” obejmujący 8 powiatów: suwalski, sejneński, augustowski, sokólski, białostocki, bielski, hajnowski i siemiatycki oraz miasta Białystok i Suwałki na prawach powiatu (pkt 3.1.2. ppkt 5 niniejszych uwarunkowań). Obszar ten w granicach województwa podlaskiego stanowi część obszaru tego typu w kraju, występującego przy granicy UE także w województwach: lubelskim, podkarpackim, warmińsko-mazurskim i mazowieckim. Obszar ten cechują w szczególności:

- znaczna zależność sytuacji społeczno-gospodarczej od sytuacji politycznej, zwłaszcza między Polską a Białorusią,
- niewielkie powiązania gospodarcze i społeczne z obszarami po drugiej stronie granicy,
- niekorzystna sytuacja społeczno-gospodarcza, w tym najniższy w kraju poziom PKB,
- zaburzona na części obszaru, zwłaszcza wiejskich gmin, struktura demograficzna,
- niski poziom urbanizacji i słabość większości ośrodków miejskich, zwłaszcza małych,
- słaba z szeregu miejsc dostępność do regionalnych ośrodków rozwoju.

4. STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA WOJEWÓDZTWA – 2020+

Zmiana polityki publicznej w Polsce z podejścia sektorowego na zintegrowane podejście terytorialne, przyjęta w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010–2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie* (KSRR 2020) oraz w *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* (KPZK 2030), zobligowała również do takiego podejścia w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego*. Podejście terytorialne w polityce przestrzennej województwa jest zgodne z określoną w KPZK 2030 zasadą dynamicznego strefowania i wyznaczania obszarów planistycznych. Cechuje się ono ukierunkowaniem na wykorzystanie endogenicznych potencjałów obszarów określonych funkcjonalnie i integracją działań publicznych w wymiarze przestrzennym. Założenie zarówno KPZK 2030, jak i *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego* stanowi, że podobny zestaw działań o charakterze zintegrowanym powinien być kierowany do obszarów charakteryzujących się wspólnymi cechami geograficznymi (społeczno-gospodarczymi i przestrzennymi), tj. „obszarów funkcjonalnych”. Obszary funkcjonalne przyjęto wg typologii KPZK 2030 (pkt 2.2.3.6. uwarunkowań). W niniejszym *Planie* przedmiotem polityki przestrzennej województwa jest kształtowanie jego zrównoważonej struktury funkcjonalno-przestrzennej zagospodarowania, a jej instrumenty dostosowane są do typów obszarów funkcjonalnych i wykorzystania ich specyficznych cech dla osiągnięcia celów rozwojowych województwa. Struktura obejmuje również powiązania zewnętrzne i wewnętrzne obszarów funkcjonalnych, realizowane przez infrastrukturę transportową, telekomunikacyjną i energetyczną. Dla każdego z typów obszarów funkcjonalnych i stref polityki uzupełnień i rozwoju zabudowy tworzących je terenów zostały przypisane funkcje oraz zasady i kierunki działań realizujące cele polityki przestrzennej.

4.1. Miejskie obszary funkcjonalne podstawowej sieci osadniczej

Obszary funkcjonalne miejskie składają się z obszarów administracyjnych gmin i są określone w rysunku *Planu* nr 9 granicami oraz symbolami cyfrowymi, umożliwiającymi identyfikację z celami, zasadami i kierunkami zagospodarowania w tekście. Podstawową sieć osadniczą województwa stanowią następujące obszary funkcjonalne:

1) miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego Białegostoku (MOFOWB) z obszarem zewnętrznym, o symbolu 4.1.1, w granicach NUTS3 – nr 37, obejmującego m. Białystok oraz powiat białostocki i sokólski, w tym:

a) obszar MOFOWB składający się z:

- rdzenia obszaru – miasta Białegostoku o symbolu 4.1.1.1.,
- strefy podmiejskiej Białegostoku o symbolu 4.1.1.2., obejmującej obszary:
 - gmin miejskich: Choroszcz, Supraśl, Wasilków, Zabłudów, Czarna Białostocka, Łapy,
 - gmin wiejskich: Juchnowiec Kościelny, Dobrzyniewo Duże, Turośń Kościelna,

b) obszar zewnętrzny MOFOWB składający się z:

- miasta Sokółki – ośrodka lokalnego powiatowego o symbolu 4.1.1.3.,
- obszarów gmin o symbolu 4.1.1.4.: miejskich – Suraz, Michałowo, Tykocin, Sokółka, Krynki, Suchowola, Dąbrowa Białostocka oraz gmin wiejskich – Gródek, Poświętne, Zawady, Szudziałowo, Korycin, Kuźnica, Janów, Sidra i Nowy Dwór,

2) miejskie obszary funkcjonalne 2 ośrodków subregionalnych:

a) miejski obszar funkcjonalny miasta Łomży o symbolu 4.1.2., w tym:

- rdzeń obszaru – miasto Łomża o symbolu 4.1.2.1.,
- strefa podmiejska Łomży o symbolu 4.1.2.2. obejmująca gminy: wiejskie – Łomżę, Piątnicę oraz gminę miejską Nowogród,
- b) miejski obszar funkcjonalny miasta Suwałk** o symbolu 4.1.3., w tym:
 - rdzeń obszaru – miasto Suwałki o symbolu 4.1.3.1.,
 - strefa podmiejska Suwałk o symbolu 4.1.3.2. obejmująca gminę wiejską Suwałki,
- 3) obszary ośrodków lokalnych** – miast powiatowych w granicach administracyjnych o symbolu 4.1.4., w tym: Augustowa o symbolu 4.1.4.1., Bielska Podlaskiego – potencjalnego ośrodka subregionalnego 4.1.4.2., Grajewa 4.1.4.3., Hajnówki 4.1.4.4., Kolna 4.1.4.5., Moniek 4.1.4.6., Siemiatycz 4.1.4.7., Sejn 4.1.4.8., Wysokiego Mazowieckiego 4.1.4.9. i Zambrowa 4.1.4.10.

4.1.1. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego Białegostoku (MOFOWB)

Obszar o randze mniejszego regionu metropolitalnego UE (wg typologii KE), dla którego przyjmuje się funkcje: niektóre metropolitalne, węzła kształtującej się policentrycznej krajowej sieci metropolii, ośrodka pomostowego w relacjach z Białorusią oraz głównego stymulatora rozwoju społeczno-gospodarczego województwa podlaskiego. Dla obszaru tego obowiązuje także plan zagospodarowania przestrzennego obszaru funkcjonalnego uszczegóławiający ustalenia niniejszego *Planu* i stanowiący jego ustawową część – załącznik nr 4 do uchwały Sejmiku zatwierdzającej niniejszy *Plan*.

4.1.1.1. Rdzeń MOFOWB m. Białystok, którego strukturę funkcjonalno-przestrzenną tworzą:

- 1) obszary chronione regionalnej i lokalnej sieci ekologicznej**, z odpowiednimi zasadami zarządzania z pkt 6.4.1.1. i przeciwdziałania fragmentacji z pkt 6.4.1.2., pełniące poza funkcją ekologiczną także funkcje: krajobrazowe, retencyjne, przeciwpowodziowe, klimatyczne, aerosanitarne, parkowe, rekreacyjno-sportowe, dydaktyczne, ograniczone gospodarcze, a także ważnych przestrzeni publicznych, obejmujące:
 - a) fragment regionalnej sieci ekologicznej** – gł. korytarza ekologiczno-migracyjnego (GKPn-1B – Dolina Biebrzy – Puszcza Knyszyńska środkowy),
 - b) lokalną sieć ekologiczną** – systemu przyrodniczego miasta, w tym:
 - fragment doliny rzeki Supraśl cz. w zasięgu fali powodziowej i głównego zbiornika wód podziemnych nr 218,
 - doliny rzeki Białej, Bażantarki, Dolistówki i Jaroszkówki oraz Staw Dojlidzki i Stawy Marcukowskie,
 - lasy państwowe: Pietrasze, Antoniuk, Solnicki, Bagno,
 - lasy komunalne – Zwierzyniecki, Dojlidzki, w os. Jarosówka,
 - las prywatny – Bacieczki,
 - parki miejskie zabytkowe: pałacowo-ogrodowy Branickich, Planty, Poniatowskiego, Zwierzyniecki, Bulwary Kościółkowskiego i Lubomirskich,
 - parki pozostałe: Centralny, J. Dziekońskiej i „Antoniuk” oraz projektowane,
 - cmentarze czynne wraz z proj. powiększeniami i zamknięte, w tym zabytkowe,
 - ogrody działkowe istniejące i projektowane,
- 2) obszary urbanizacji** z zasadami kształtowania poprawy jakości i rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej zagospodarowania z pkt 6.1.1.7. ppkt 1 oraz kierunkami kształtowania jej jakości i zrównoważonego rozwoju z pkt 6.1.1.7. ppkt 2 lit. a, ze strefami uzupełnień zabudowy o ukształtowanej w większości strukturze przestrzennej oraz rozwoju zabudowy na terenach wymagających uzbrojenia, doprecyzowane w zał. nr 4, obejmujące tereny:

a) koncentracji zabudowy usługowej w strefach:

- uzupełnień zabudowy centrum śródmiejskiego o kierunku wielkomiejskim,
- rozwoju zabudowy usługowej w „biegunie południowym” i ośrodkach lokalnych,
- uzupełnień zabudowy zespołów usług publicznych regionalnych i ponadregionalnych, wyższych uczelni, lecznictwa, sportu,
- rozwoju zabudowy usług publicznych jw.: kultury, targowo-wystawienniczych i sportu w pld. części miasta – os. Kawaleryjska i Dojlidy,

b) zabudowy mieszkaniowej z usługami w strefach:

- uzupełnień zabudowy wysokiej intensywności w obszarze śródmiejskim,
- rozwoju zabudowy średniointensywnej, gł. w osiedlach: Wygoda, Jaroszkówka, Starosielce, Bacieczki i Piasta,
- uzupełnień zabudowy niskiej intensywności w istniejących zespołach,
- rozwój zabudowy średniointensywnej i niskiej intensywności na kierunkach północno-wschodnim, południowo-wschodnim i północno-zachodnim miasta,

c) zabudowy aktywności gospodarczej (przemysłu, składów, magazynów, baz transportu i budowlanych, centrów logistycznych oraz urządzeń infrastruktury technicznej) w strefach:

- uzupełnień zabudowy istniejących zespołów,
- rozwoju zabudowy głównie w osiedlach: Dojlidy, Nowe Miasto i Starosielce,

d) przestrzeni publicznych – identyfikatorów tożsamości miasta, w tym:

- ulic, placów i parków w obszarach ochrony konserwatorskiej oraz proj. zieleni urządzonej, w dolinach rzek i cieków wodnych,
- otoczenia ważnych obiektów – wizytówek miasta, z dużą ilością użytkowników (np. miasteczka akademickiego, zespołu dworca kolejowego Białystok Centralny i autobusowego oraz dworca Białystok Starosielce, stadionu miejskiego, terenów targowo-wystawienniczych, hali sportowo-widowiskowej itp.)
- „bieguna południowego” i lokalnych ośrodków usługowych,

3) infrastruktura transportowa i techniczna ponadlokalna, w tym:

- a) transportowa** – podstawowego układu ulicznego, linii kolejowych i lotniska Krywlany, z odpowiednimi kierunkami rozwoju z pkt 6.3.2.4.,
- b) elektroenergetyczna** – z odpowiednimi kierunkami rozwoju, stacji i linii elektroenergetycznych WN z pkt 6.5.2.3.,
- c) gazownicza** – gazociągów przesyłowych i stacji gazowych wysokiego ciśnienia z odpowiednimi kierunkami rozwoju z pkt. 6.5.3.1.,
- d) komunalna** – oczyszczalni ścieków, stacji uzdatniania wody i zakładu termicznego przekształcania odpadów, z rozwojem wg odpowiednich kierunków z rozdz. 6.4.2.

4.1.1.2. Strefa podmiejska Białegostoku MOFOWB, której strukturę funkcjonalno-przestrzenną tworzą:

1) obszary chronione sieci ekologicznej i uzdrowiskowe, z odpowiednimi zasadami zarządzania z pkt 6.4.1.1., przeciwdziałania fragmentacji z pkt 6.4.1.2. i ochrony uzdrowiskowej z pkt 6.1.1.7. ppkt 1, lit. d, w tym:

- a) sieci regionalnej**, tj. cz. obszarów węzłowych GKPn-3 Puszcza Knyszyńska i GKPn-23 Bagienna Dolina Narwi oraz cz. głównych korytarzy ekologicznych GKPn-1B Dolina Biebrzy – Puszcza Knyszyńska Środkowy, GKPn-24 Dolina Górnej Narwi i GKPn-23A – Przełomowa Dolina Narwi – Dolina Górnej Narwi,
- b) sieci lokalnej**, dolin rzek: Czaplinianki, Horodnianki, Turońnianki, Rudni, Czarnej, Białej, Niewodnicy, Bakinówki, Małynki, Mieńki, Śliny, Awissy, Pilnicy i Supraśli, zespołów Stawów Dojlidzkich, Niewodnickich i w Topilcu oraz lasów Klepackich, Turczyńskich, Niewodnickich i innych, tworzących leśny pierścień Białegostoku,

- c) *stref ochrony uzdrowiskowej Uzdrowiska Supraśl*, określonych w jego statucie na części obszaru Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej (GKPn-3).
- 2) **obszary urbanizacji siedzib gmin** z zasadami kształtowania struktur przestrzennych zagospodarowania z pkt 6.1.1.7. ppkt 1 i kierunkami poprawy jakości i rozwoju zrównoważonego struktury przestrzennej (mieszkalnictwa, usług publicznych ponadlokalnych oraz infrastruktury gospodarczej), z pkt 6.1.1.7., ppkt 2, lit. b, w tym:
- a) *miasto Choroszcz* z infrastrukturą:
- leczenia psychiatrycznego i neurologicznego o zasięgu ponadregionalnym,
 - kultury, rekreacji i turystyki obiektów zabytkowych, w tym muzeum w pałacyku myśliwskim Branickich,
 - opieki społecznej o zasięgu regionalnym,
- b) *miasto Supraśl – uzdrowisko* z infrastrukturą:
- uzdrowiskową, na bazie walorów klimatycznych i obiektów hotelarskich,
 - rekreacji, wypoczynku i turystyki, na bazie doliny rzeki Supraśl ze zbiornikiem retencyjnym i obrzeży Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej,
 - kulturową, w szczególności zabytkowego zespołu klasztornego pobazylińskiego, Teatru „Wierszalin” i muzeum Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej,
 - edukacyjną, Liceum Plastycznego i Wyższej Szkoły Turystyki i Sportu,
 - administracyjną, siedzib dyrekcji parku krajobrazowego i nadleśnictwa,
- c) *miasto Wasilków* z infrastrukturą:
- rekreacji i obsługi turystyki w dolinie rzeki Supraśl, ze zbiornikiem retencyjnym,
 - kultury i turystyki „Podlaskiego Muzeum Kultury Ludowej”,
 - kultu religijnego i pielgrzymkową sanktuarium katolickiego w Świętej Wodzie,
 - komunalnych ujęć wody miasta Białegostoku na rzece Supraśl,
- d) *miasto Czarna Białostocka* z infrastrukturą:
- rekreacji nad zbiornikiem wodnym retencyjnym w Puszczy Knyszyńskiej,
 - przemysłu i usług komercyjnych rewitalizowanych terenów i obiektów poprzemysłowych i składowych oraz silnie rozwiniętych układów torowych,
- e) *miasto Łapy* z infrastrukturą:
- szkolnictwa ponadgimnazjalnego LO i Zespołu Szkół Mechanicznych,
 - ochrony zdrowia – na bazie szpitala powiatowego,
 - rekreacji leśnego parku miejskiego i zagospodarowania obrzeży doliny rzeki Narew w Narwiańskim Parku Narodowym,
 - produkcji i usług w: rewitalizowanych obiektach i terenach poprzemysłowych (ZNTK i cukrowni), Podstrefie Łapy Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej oraz przygotowanych nowych terenów,
- f) *miasto Zabłudów* z infrastrukturą: produkcji i usług w Podstrefie Zabłudów SSSE, turystyki, na bazie obiektów zabytkowych sakralnych i parku z zespołem stawowym,
- g) *wieś Turośń Kościelna* z infrastrukturą rekreacji, na bazie zbiornika retencyjnego,
- 3) **obszary urbanizacji poza siedzibami gmin** z zasadami i kierunkami jak w ppk 2, ze strefami uzupełnień i rozwoju zabudowy, doprecyzowane w zał. nr 4, obejmujące tereny:
- a) *mieszkalnictwa z usługami* – zespołów o niskiej intensywności uzupełnianych lub rozwijanych wg ustaleń planów miejscowych we wsiach podmiejskich,
- b) *aktywności gospodarczej* (przemysłu, składow, magazynów, baz budowlanych i transportowych, centrów logistycznych, urządzeń infrastruktury technicznej ponadlokalnej, w tym energetycznej i komunalnej) – zespołów zabudowy uzupełnianych oraz rozwijanych wg ustaleń planów miejscowych,

- 4) **obszary wiejskie**, które tworzą tereny rolne, leśne, zabudowy osadnictwa wiejskiego oraz gospodarki wodnej i obronne, w tym:
- a) **gospodarki rolnej i leśnej**, poza chronionymi terenami sieci ekologicznej,
 - b) **osadnictwa wiejskiego** – wsi pozostałych z zabudową mieszkaniową zagrodową i nierolniczą oraz, wyjątkowo, usługową i produkcyjną,
 - c) **wypoczynku** zbiorowego i indywidualnego oraz obsługi turystyki, we wsiach na obrzeżach: doliny rzeki Narew, Supraśl, Sokołdy i mniejszych cieków oraz Puszczy Knyszyńskiej, w tym o znaczeniu ponadlokalnym-metropolitalnym w:
 - Ogrodnickach w gm. Supraśl,
 - w Żółtkach i Złotorii w gm. Choroszcz,
 - w Uhowie w gm. Łapy,
 - w Wojszkach w gm. Juchnowiec,
 - d) **głównego zbiornika wód podziemnych** GZWP nr 218 „Pradolina rzeki Supraśl” i jego projektowanego obszaru ochronnego na obszarach gmin Wasilków i Dobrzyniewo Duże,
 - e) **terenów zamkniętych wojskowych** w gminie Supraśl,
- 5) **infrastruktura transportowa i techniczna ponadlokalna**, w tym:
- a) **transportowa** – linii kolejowych z dworcami i stacjami towarowymi oraz dróg krajowych, w tym ekspresowych oraz wojewódzkich i powiatowych, z odpowiednimi kierunkami rozwoju z pkt 6.3.2.4.,
 - b) **elektroenergetyczna** – linii KSE NN 400kV, 220kV i WN 110kV i stacji elektroenergetycznych 440/110kV, 220/110/15kV oraz 110/15kV, z odpowiednimi kierunkami rozwoju z pkt 6.5.2.3.,
 - c) **gazownicza** – gazociągów przesyłowych w/c i stacji gazowych wysokiego ciśnienia, z odpowiednimi kierunkami rozwoju z pkt 6.5.3.1.,
 - d) **komunalna** – ujęć i stacji uzdatniania wody w Jurowcach i Wasilkowie oraz ZUOK w Hryniewiczach, z odpowiednimi kierunkami rozwoju z rozdz. 6.4.2.

4.1.1.3. Miasto Sokółka – ośrodek lokalny powiatowy obszaru zewnętrznego MOFOWB z:

- 1) **odpowiednimi zasadami poprawy i rozwoju** zrównoważonego struktury przestrzennej zagospodarowania z pkt 6.1.3.1. oraz **kierunkami poprawy i rozwoju** infrastruktury funkcji ponadlokalnych publicznych i gospodarczych z pkt 6.1.3.2.,
- 2) **infrastrukturą funkcji miasta:**
 - a) **standardowych** – powiatowych i gminnych usług publicznych edukacji, lecznictwa, kultury, administracji, sportu i rekreacji oraz mieszkalnictwa i aktywności gospodarczej,
 - b) **ponadlokalnych ponadstandardowych** z zakresu:
 - obsługi turystyki międzynarodowej z i do przejścia granicznego kolejowego i drogowego polsko-białoruskiego w Kuźnicy Białostockiej,
 - aktywności gospodarczej, w tym logistycznej i produkcyjnej, z wykorzystaniem węzłowego położenia miasta na trasach linii kolejowych Warszawa – Białystok – Grodno i Sokółka – Augustów – Suwałki – Kowno oraz drogi ekspresowej S19 Lublin – Białystok – Knyszyn – Korycin – Sokółka – Grodno, a także surowców lokalnych.

4.1.1.4. Gminy miejskie i wiejskie obszaru zewnętrznego MOFOWB

- 1) **Małe miasta i wsie – ośrodki gminne oraz inne wsie z infrastrukturą funkcji ponadlokalnych**, w tym z:

- a) *odpowiednimi zasadami poprawy i rozwoju* zagospodarowania z pkt 6.2.2.3. oraz infrastruktury turystycznej i wypoczynkowej z pkt 6.2.2.4., a także kierunkami wspierania poprawy warunków życia z pkt 6.2.2.6. oraz rozwoju infrastruktury turystycznej i wypoczynkowej z pkt 6.2.2.7.,
- b) *infrastrukturą funkcji standardowych* ośrodków gminnych z zakresu usług publicznych, administracji, edukacji, kultury, sportu i rekreacji oraz mieszkalnictwa i aktywności gospodarczej,
- c) *infrastrukturą funkcji ponadlokalnych* (ponadstandardowych):
 - w m. *Dąbrowa Białostocka* – lecznictwa i edukacji licealnej,
 - w m. *Suchowola i m. Michałowo* – edukacji ponadgimnazjalnej oraz turystyki, na bazie walorów dziedzictwa kulturowego,
 - w m. *Tykocin i m. Krynki* – turystyki o znaczeniu ponadregionalnym, na bazie unikalnego dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego,
 - w *gminnej wsi Kuźnica* – przejść granicznych polsko-białoruskich: drogowego Kuźnica Białostocka – Bruzgi, z towarzyszącą logistyką na drodze S19, i kolejowego Kuźnica Białostocka – Grodno na linii kolejowej nr 6,
 - w *gminnej wsi Gródek* – obsługi międzynarodowego ruchu turystycznego i towarowego z przejścia granicznego polsko-białoruskiego w Bobrownikach na drodze krajowej nr 65, a perspektywicznie i z kolejowego w Zubkach Białostockich na linii nr 37 (Białystok – Wołkowysk RB),
 - w m. *Suraż oraz wsiach gminnych Korycin i Sidra* – turystyki o znaczeniu regionalnym, na bazie istniejących walorów rekreacyjnych rzeki Narew oraz zbiorników retencyjnych i walorów dziedzictwa kulturowego,
 - we wsiach *Bondary i Rybaki* w gm. Michałowo – turystyki, rekreacji i sportu o charakterze ponadregionalnym, na bazie zbiornika retencyjnego Siemianówka,
 - we wsi *Bobrowniki* w gm. Gródek – przejścia granicznego drogowego polsko-białoruskiego oraz towarzyszącej logistyki na drodze krajowej nr 65,
 - we wsi *Zubki Białostockie* w gm. Gródek – proj. do rewitalizacji (KPZK) przejścia granicznego kolejowego polsko-białoruskiego na linii nr 37 Białystok – gr. RP – Wołkowysk w RB.

2) Obszary chronione sieci ekologicznej z:

- a) *odpowiednimi zasadami* zarządzania siecią z pkt 6.4.1.1., przeciwdziałania jej fragmentacji z pkt 6.4.1.2. i *kierunkami* zwiększania obszarów chronionych z pkt 6.4.1.3.,
- b) *funkcjami regionalnej sieci ekologicznej* z działu 4.3. oraz ich węzłów ekologicznych i korytarzy ekologiczno-migracyjnych z rozdz. 4.3.1. – 4.3.3.,
- c) *obszarami należącymi do sieci regionalnej ekologicznej*, w tym:
 - cz. obszaru węzłowego GKPn-1 Dolina Biebrzy w gminach: Nowy Dwór, Dąbrowa Białostocka i Suchowola,
 - cz. obszaru węzłowego GKPn-3 Puszcza Knyszyńska w gminach: Michałowo, Gródek, Krynki, Szudziałowo, Sokółka i Janów,
 - cz. obszaru węzłowego GKPn-23 Bagienna Dolina Narwi w gm. Suraż i Tykocin,
 - cz. głównego korytarza ekologiczno-migracyjnego GKPn-24 Dolina Górnej Narwi w gm. Michałowo i gm. Suraż,
 - cz. głównego korytarza ekologiczno-migracyjnego GKPn-1D Bagna Narwiańskie – dolina Biebrzy w gm. Tykocin,
 - cz. głównego korytarza ekologiczno-migracyjnego GKPn-2A – Puszcza Białowieska – Puszcza Knyszyńska Zachodni w gminie Michałowo,

- cz. głównego korytarza ekologiczno-migracyjnego GKPN-2B – Puszcza Białowieska – Puszcza Knyszyńska Wschodni w gminie Michałowo i Gródek,
 - cz. uzupełniającego korytarza ekologiczno-migracyjnego KPN-3B Dolina Brzozówki w gm. Korycin i Suchowola,
 - KPN-3C – Dolina Biebrzy – Puszcza Knyszyńska Środkowy w gm. Dąbrowa Białostocka, gm. Suchowola, gm. Sidra i gm. Janów,
 - uzupełniającym korytarzem ekologiczno-migracyjnym KPN-3D Dolina Biebrzy – Puszcza Knyszyńska Wschodni w gm. Sidra, gm. Sokółka, gm. Szudziałowo, gm. Kuźnica, gm. Sidra, gm. Dąbrowa Białostocka i gm. Nowy Dwór,
 - Obszarem Chronionego Krajobrazu „Wzgórza Sokólskie” w gm. Kuźnica, gm. Sokółka, gm. Szudziałowo, gm. Krynki i gm. Gródek,
 - d) **sieci lokalnej** – dolin rzek: Zagierszczyzna, Kamienna, Kropiwna, Biebrza (źródłiska), Siderka, Maryna, Bierwicha, Łosośna, Sokołda, Kamienna, Kumiałka, Kamienica, Przerwa, Popiołówka, Słoja, Krynka, Ślina i Supraśl.
- 3) **Obszary rolno-leśne z lokalną siecią ekologiczną wiejskiej sieci osadniczej** (poza regionalną siecią ekologiczną oraz obszarami małych miast i wsi z pkt 1 i 2) z:
- a) **odpowiednimi zasadami** ochrony oraz poprawy jakości i struktury rolniczej przestrzeni produkcyjnej z pkt 6.2.2.1., poprawy i rozwoju zagospodarowania wsi z pkt 6.2.2.3., oraz poprawy i rozwoju infrastruktury turystycznej z pkt 6.2.2.4.,
 - b) **odpowiednimi kierunkami** wspierania: modernizacji i rozwoju rolnictwa oraz przetwórstwa rolno-spożywczego i otoczenia rolnictwa z pkt 6.2.2.5., poprawy warunków życia z pkt 6.2.2.6., rozwoju infrastruktury turystycznej i wypoczynkowej z pkt 6.2.2.7. oraz rozwoju obszaru funkcjonalnego przygranicznego z rozdz. 6.2.3.,
 - c) **obszarami i obiektami dziedzictwa kulturowego i obszarami krajobrazów kulturowych**, z odpowiednimi zasadami ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego z rozdz. 6.4.8.,
 - d) **obszarami złóż kopalin**, z zasadami ochrony z pkt 6.4.5.1. i kierunkami ochrony z pkt 6.4.5.2.
- 4) **Infrastruktura transportowa i techniczna ponadlokalna transportowa:**
- a) **kolejowa**, z rozwojem wg odpowiednich kierunków z pkt 6.3.2.7., oraz drogowa krajowa, wojewódzka i powiatowa, z rozwojem wg odpowiednich kierunków z pkt 6.3.2.1. – 6.3.2.3.,
 - b) **elektroenergetyczna** – linii WN i stacji WN/SN, z rozwojem wg odpowiednich kierunków z pkt 6.5.2.3.,
 - c) **gazownicza** – gazociągów przesyłowych wysokiego ciśnienia i stacji gazowych wysokiego ciśnienia, z rozwojem wg odpowiednich kierunków z rozdz. 6.5.3.

4.1.2. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego Łomży

Dla obszaru tego przyjmuje się zasady poprawy jakości i rozwoju zrównoważonego struktury przestrzennej zagospodarowania z pkt 6.1.2.1., kierunki poprawy i rozwoju infrastruktury z pkt 6.1.2.2., a dla obszarów regionalnej sieci ekologicznej odpowiednie zasady zarządzania z pkt 6.4.1.1. i przeciwdziałania fragmentacji z pkt 6.4.1.2. oraz zadania wspomagania funkcji ośrodka wojewódzkiego usługami publicznymi ponadlokalnymi w części zachodniej regionu, zwłaszcza z zakresu administracji publicznej i kościelnej, szkolnictwa wyższego, lecznictwa zamkniętego i specjalistycznego, kultury i turystyki, a także pełnienie standardowych funkcji ośrodka powiatowego i gminnego.

4.1.2.1. Rdzeń obszaru m. Łomża, którego strukturę funkcjonalno-przestrzenną tworzą:

- 1) **obszary chronione regionalnej i lokalnej sieci ekologicznej** o funkcjach: ekologicznych, klimatycznych, gospodarczych i rekreacyjnych, obejmujące tereny:

a) **regionalnej sieci ekologicznej** – części głównego korytarza ekologicznego GKPn-7 Przełomowa Dolina Narwi z:

- Obszarem Chronionego Krajobrazu Równina Kurpiowska i Dolina Dolnej Narwi,
- OSO Ptaków Natura 2000 – Dolina Dolnej Narwi PLB 140014,
- SOO Siedlisk Natura 2000 – Ostoja Narwiańska PLH 200024,

b) **lokalnej sieci ekologicznej systemu przyrodniczego miasta** z:

- dolinami rzek: Łomżyczki i Lepackiej Strugi, Penzy, Łojewka i Krzywej Nogi,
- parkami (im. Wagów, Jana Pawła II, Pielgrzyma i Ludowym), ogrodami działkowymi i cmentarzami,
- otwartymi terenami rolniczymi i nieużytkami (poza obszarami urbanizacji),

2) **obszary urbanizacji** (poza siecią ekologiczną) ze strefami uzupełnień, w tym przekształceń zabudowy oraz rozwoju zabudowy (jak w pkt 4.1.1.1. ppkt 2), w tym:

a) **uzupełnień zabudowy mieszkaniowo-usługowej śródmiejskiej** objętej ochroną konserwatorską, wraz z przynależnymi przestrzeniami publicznymi,

b) **uzupełnień zabudowy mieszkaniowo-usługowej** pozostałej części śródmieścia oraz zabudowy tego typu zarówno wielo-, jak i jednorodzinnej w osiedlach pozaśródmiejskich,

c) **rozwoju zabudowy mieszkaniowo-usługowej** wielorodzinnej głównie w osiedlach: Zachód, Armii Krajowej i Mazowieckie oraz zabudowy jednorodzinnej, głównie w osiedlach: Wschód, Zawady Przedmieście i Zachód,

d) **uzupełnień zabudowy produkcyjno-usługowej**, w tym infrastruktury technicznej ogólnomiejskiej w częściowo ukształtowanych zespołach,

e) **rozwoju zabudowy jw.** Podstrefy Łomżyńskiej Specjalnej Suwalskiej Strefy Ekonomicznej oraz w południowo-zachodniej części miasta,

f) **uzupełnień zabudowy i zagospodarowania sportowo-rekreacyjnego**, w tym istniejącej bazy obiektów sportowych, oraz rekreacyjnego i turystycznego doliny Narwi z portem rzeczny,

3) **infrastruktura transportowa i techniczna ponadlokalna:**

a) **transportowa** – podstawowego układu ulicznego, w tym w ciągach dróg krajowych i wojewódzkich, oraz linii kolejowej Śniadowo – Łomża, z rozwojem wg odpowiednich kierunków z pkt 6.3.2.6.,

b) **elektroenergetyczna** – linii KSE NN 400 kV i WN 110 kV oraz stacji WN 400/110 kV i WN/SN 110/15 kV, z rozwojem wg odpowiednich kierunków z pkt 6.5.2.3.,

c) **gazownicza** – stacji gazowej wysokiego ciśnienia i gazociągów wysokiego ciśnienia, w tym proj. na kierunku Grajewa, z rozwojem wg odpowiednich kierunków rozdz. 6.5.3.

d) **komunalna** – ujęcia wody miasta Łomży z rozwojem wg. kierunków z rozdz. 6.4.2.

4.1.2.2. **Strefa podmiejska m. Łomży, której strukturę funkcjonalno-przestrzenną tworzą:**

1) **obszary chronione regionalnej i lokalnej sieci ekologicznej**, także o funkcjach klimatycznych, gospodarczych i rekreacyjnych, obejmujące tereny:

a) **regionalnej sieci ekologicznej** – części głównych korytarzy ekologicznych: GKPn-8B Puszcza Piska – Przełomowa Dolina Narwi, GKPn-7 – Przełomowa Dolina Narwi, GKPn-3A – Przełomowa Dolina Narwi – Puszcza Biała i GKPn-1C – Puszcza Piska – Dolina Biebrzy Południowy z:

- Obszarem Chronionego Krajobrazu Równina Kurpiowska i Dolina Dolnej Narwi,
- SOO Siedlisk Natura 2000 – Mokradła Kolneńskie i Kurpiowskie PLH 200020,
- SOO Siedlisk Natura 2000 – Dolina Pisy PLH 200023,
- SOO Ostoja Narwiańska PLH 200024,

- SOO Dolina Dolnej Narwi PLB 140014,
- SOO Przełomowa Dolina Narwi PLB 200008,
- b) **lokalnej sieci ekologicznej** – dolin rzek: Łomżyckiej, Łepackiej Strugi, Krzywej Nogi, Penzy, Łojewka, Gaci, Cetny, oraz ich cieków dopływowych, jak również terenów zalesionych,
- 2) **obszary urbanizacji siedzib gmin** ze strefami uzupełnień i rozwoju zabudowy standardowych funkcji mieszkalnictwa, usług i gospodarczych oraz infrastrukturę funkcji ponadlokalnych, w tym:
 - a) **w mieście Nowogrodzie** – z infrastrukturą turystyki i rekreacji, na bazie Skansenu Kurpiowskiego oraz zagospodarowania otoczenia i doliny rzeki Narew z portem rzeczny i schronów bojowych, a także produkcyjno-usługową w podstrefie SSSE,
 - b) **we wsi Piątnica** – z infrastrukturą turystyki i rekreacji, na bazie zespołu zagospodarowanych fortów ziemno-terenowych oraz otoczenia i doliny rzeki Narew,
- 3) **obszary urbanizacji** (poza siedzibami gmin) ze strefami rozwoju zabudowy:
 - a) **mieszkalnictwa jednorodzinnego** z usługami we wsiach Piątnica, Konarzyce, Gielczyn, Kupiski i Jednaczewo,
 - b) **letniskowej i mieszkaniowej** nierolniczej oraz obsługi rekreacji i turystyki we wsiach: Drozdowo, Kalinowo, Stara Łomża, Siemień Nadrzeczny, Pniewo i Rybno, w obszarze Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi oraz we wsiach: Baliki, Ptaki, Serwatki, Morgowniki i Jankowo, Młodzianowo i innych, położonych nad rzeką Pisą i Narew,
- 4) **infrastruktura transportowa techniczna ponadlokalna**, w tym:
 - a) **transportowa**: krajowej drogi ekspresowej S61, dróg wojewódzkich i powiatowych oraz linii kolejowej Łomża – Śniadowo, z rozwojem wg odpowiednich kierunków z pkt 6.3.2.6.,
 - b) **elektroenergetyczna**: linii NN 400 kV relacji SE „Narew”- SE Łomża Systemowa – SE Ostrołęka oraz – linii WN 110 kV ze stacjami WN/SN 110/15kV, z planami rozwoju wg odpowiednich kierunków z pkt 6.5.2.3.,
 - c) **gazownicza** – interkonektora gazowego wysokiego ciśnienia Litwa – Polska z odg. do Łomży, Grajewa, z planami rozwoju wg odpowiedniego kierunku z rozdz. 6.5.3.,
 - d) **ujęcie komunalnych wody** miasta Łomży, w tym obszarów zasobowych z rozwojem wg. kierunków z rozdz. 6.4.2.

4.1.3. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego Suwałk

Dla obszaru tego przyjmuje się zasady poprawy i rozwoju zrównoważonego struktury przestrzennej zagospodarowania z pkt 6.1.2.1., kierunki poprawy i rozwoju infrastruktury z pkt 6.1.2.3., a dla obszarów regionalnej sieci ekologicznej odpowiednie zasady zarządzania z pkt 6.4.1.1. i przeciwdziałania fragmentacji z pkt 6.4.1.2. oraz zadania wspomagania funkcji ośrodka wojewódzkiego usługami ponadlokalnymi publicznymi w północnej części województwa, zwłaszcza z zakresu administracji publicznej, szkolnictwa wyższego, lecznictwa zamkniętego i specjalistycznego, kultury i współpracy transgranicznej oraz pełnienia standardowych funkcji ośrodka powiatowego i gminnego.

4.1.3.1. Rdzeń obszaru m. Suwałki, którego strukturę funkcjonalno-przestrzenną tworzą:

- 1) **obszary chronione regionalnej i lokalnej sieci ekologicznej** o funkcjach: ekologicznej, krajobrazowej, klimatycznej, gospodarczej, naukowej, rekreacyjno-wypoczynkowej, turystycznej, obejmujące tereny:
 - a) **regionalnej sieci ekologicznej** – cz. węzłowego obszaru GKPN-4 – Puszcza Augustowska z: OSO Puszcza Augustowska PLB 200002, SOO Ostoja Wigierska

PLH 200004, oraz cz. Obszarem Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Północnej Suwalszczyzny”,

- b) **sukcesywnie zagospodarowywaną na cele rekreacji** dolinę rzeki Czarnej Hańczy ze zbiornikiem Arkadia,
 - c) **zieleń urządzoną** parków, cmentarzy i ogrodów działkowych,
 - d) **wyrobiska poeksploatacyjne** kopalni kruszywa „Krzywólka”,
- 2) **obszary urbanizacji** (poza siecią ekologiczną) ze strefami uzupełnień i przekształceń oraz rozwoju zabudowy (jak w pkt 4.1.1.1. ppkt 2), w tym:
- a) **uzupełnień zabudowy śródmiejskiej** o funkcjach mieszkaniowej i usługowej, w tym usług ponadlokalnych, wymagających w części rehabilitacji – rewaloryzacji i rewitalizacji, z priorytetem ochrony konserwatorskiej oraz uzupełnień zabudowy,
 - b) **uzupełnień zabudowy mieszkaniowej** w zabudowie wielo- i jednorodzinnej, z usługami publicznymi i rynkowymi dla ludności, w tym ponadlokalnymi w istniejących zespołach pozaśródmiejskich,
 - c) **rozwoju zabudowy mieszkaniowej** i usługowej na nowych terenach w południowo-wschodniej oraz północnej części miasta,
 - d) **uzupełnień zabudowy produkcyjnej** i usług komercyjnych w istniejących zespołach, w tym w Suwalskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej w południowej części miasta, oraz eksploatacji powierzchniowej kruszywa złoża „Krzywólka”,
- 3) **infrastruktura transportowa i techniczna ponadlokalna**, w tym:
- a) **transportowa**: linii kolejowej E-75 *Rail Baltica*, drogi ekspresowej S61 *Via Baltica*, podstawowego układu ulicznego, w tym w ciągach dróg krajowych wojewódzkich i powiatowych, oraz projektowanego lotniska lokalnego, z rozwojem wg odpowiednich kierunków z pkt 6.3.2.5.,
 - b) **elektroenergetyczna** – 4 stacje WN/SN 110/15kV i linie WN 110kV, z rozwojem wg odpowiednich kierunków z pkt 6.5.2.3.

4.1.3.2. Strefa podmiejska m. Suwałk, której strukturę funkcjonalno-przestrzenną tworzą:

- 1) **obszary chronione regionalnej i lokalnej sieci ekologicznej**, także o funkcjach klimatycznych, gospodarczych, naukowych i rekreacyjnych, obejmujące:
- a) **część regionalnej sieci ekologicznej** – obszaru węzłowego GKPn-4 „Puszcza Augustowska” z Wigierskim Parkiem Narodowym, doliną rzeki Czarnej Hańczy, cz. Obszaru Chronionego Krajobrazu „Puszcza i Jeziora Augustowskie”, częścią OSO Ptaków Natura 2000 – Puszcza Augustowska, cz. SOO Siedlisk Natura 2000 – Ostoja Wigierska, oraz cz. głównego korytarza ekologiczno-migracyjnego GKPn-4a Puszcza Augustowska – Puszcza Romincka, z doliną rzeki Czarnej Hańczy,
 - b) **lokalną sieć ekologiczną** obszaru, w tym:
 - jeziora: Krzywe, Okmin i Ożewo dostosowywane do celów rekreacji,
 - wyrobiska poeksploatacyjne kopalń kruszywa „Sobolewo” i „Potasznia” predestynowane do celów sportu i rekreacji o znaczeniu regionalnym,
- 2) **obszary urbanizacji**:
- a) **osadnictwa wiejskiego** z uzupełnieniami zabudowy mieszkaniowej i rekreacyjno-turystycznej, w tym letniskowej, głównie we wsiach: Płociczno, Gawrych Ruda, Stary Folwark, Wigry, Cimochovizna, Krzywe, Mała Huta, Leszczewek, Sobolewo,
 - b) **uzupełnień zabudowy produkcyjnej i usługowej** w sąsiedztwie Specjalnej Strefy Ekonomicznej i obwodnicy miasta,
 - c) **eksploatacji powierzchniowej złóż kruszyw** w Potasznia i Sobolewie, dostosowanej do wymogów ochrony systemu ekologicznego oraz niekolizyjności z ponadlokalną infrastrukturą transportową i funkcjonowaniem m. Suwałk,
- 3) **infrastruktura transportowa i techniczna ponadlokalna**, w tym:

- a) **transportowa** – projektowanej drogi ekspresowej S61 *Via Baltica* i dróg wojewódzkich oraz linii kolejowej E-75 *Rail Baltica*, i nr 40 z rozwojem wg odpowiednich kierunków z rozdz. 6.3.2.,
- b) **elektroenergetyczna** – KSE linii NN 400 kV i regionalnej – linii WN 110 kV ze stacjami transformatorowo-rozdzielczymi, z rozwojem wg kierunków z pkt 6.5.2.3.,
- c) **gazownicza** – interkonektora gazowego wysokiego ciśnienia Litwa – Polska z odg. w kierunku Suwałk, Augustowa, z rozwojem wg kierunków z pkt 6.5.3.2.,
- d) **komunalna** – ujęć wody oraz składowania i utylizacji odpadów m. Suwałk, z odpowiednimi kierunkami rozwoju z rozdz. 6.4.2.

4.1.4. Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków lokalnych – powiatowych

Obszary funkcjonalne tych ośrodków z zasadami poprawy jakości i rozwoju zrównoważonego struktur przestrzennych zagospodarowania z pkt 6.1.3.1. i kierunkami poprawy i rozwoju infrastruktury funkcji ponadlokalnych publicznych oraz gospodarczych z pkt 6.1.3.2. cechuje:

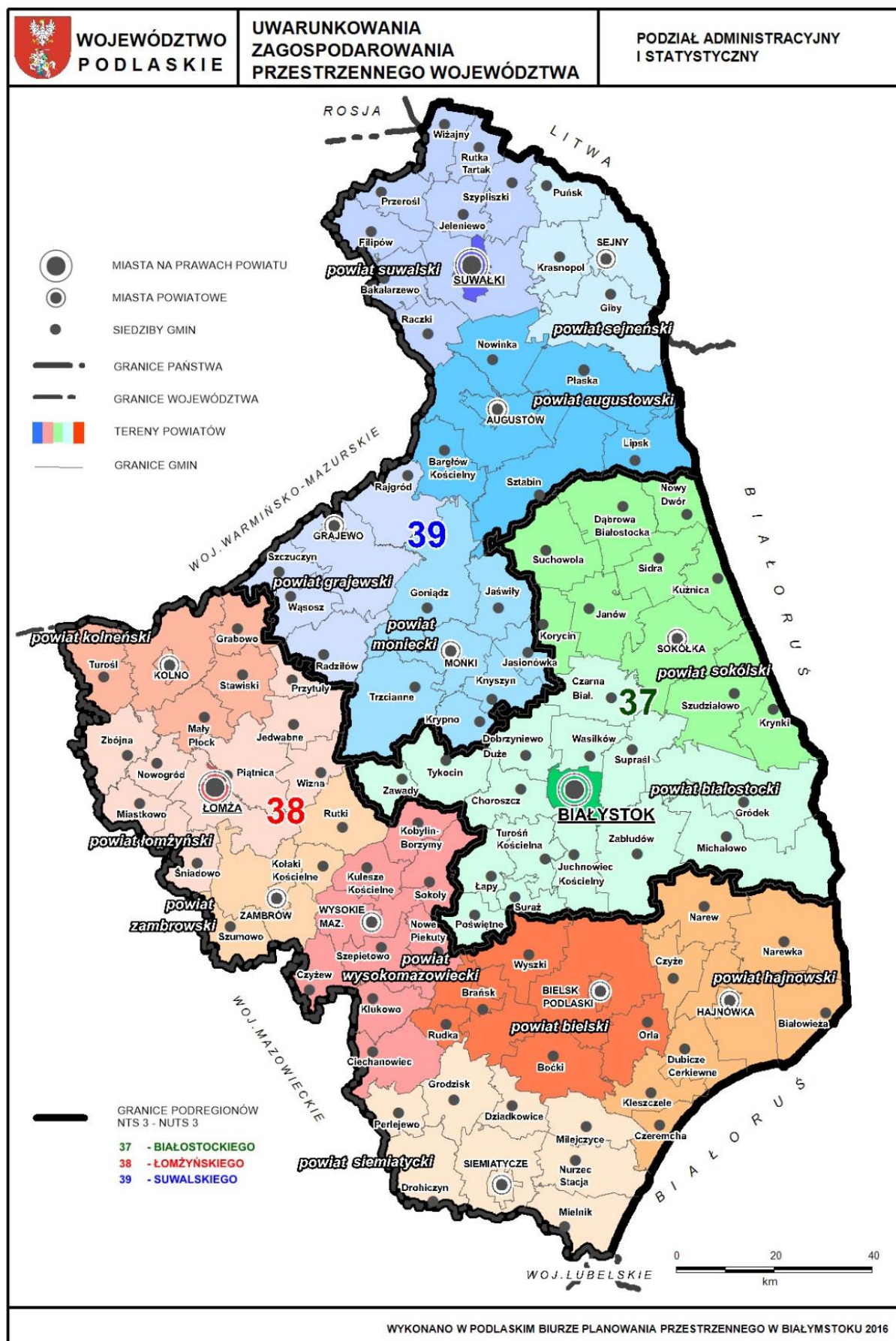
4.1.4.1. Struktura funkcjonalna, obejmująca:

- 1) **infrastrukturę funkcji standardowych**, wynikającą z ich statusu powiatowego z zakresu usług publicznych: administracji, edukacji ponadgimnazjalnej, lecznictwa zamkniętego, opieki społecznej oraz kultury i sportu o zasięgu powiatowym,
- 2) **infrastrukturę funkcji standardowych**, wynikającą z gminnego statusu administracyjnego z zakresu usług publicznych: administracji publicznej, edukacji na poziomie podstawowym, lecznictwa otwartego, opieki społecznej oraz kultury, sportu, rekreacji, gospodarki komunalnej o zasięgu gminnym,
- 3) **infrastrukturę miejskich funkcji standardowych**, mieszkalnictwa i gospodarki, w tym produkcji i usług komercyjnych,
- 4) **infrastrukturę funkcji ponadlokalnych – ponadstandardowych** wynikającą z walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego, dostępności komunikacyjnej oraz potencjału zagospodarowania i możliwości jego rozwoju, w tym:
 - a) **Augustowa – uzdrowisko** z zakresu: lecznictwa uzdrowiskowego, wypoczynku pobytowego, sportu i rekreacji wodnej, obsługi turystyki o znaczeniu krajowym,
 - b) **Bielska Podlaskiego** – potencjalnego ośrodka subregionalnego – z zakresu administracji publicznej oraz produkcji i usług, w tym w podstrefie SSSE,
 - c) **Hajnówki** – z zakresu: szkolnictwa wyższego, wypoczynku i obsługi turystyki o znaczeniu regionalnym i krajowym oraz produkcji i usług, w tym w podstrefie SSSE,
 - d) **Siemiatycz** – z zakresu: wypoczynku pobytowego przywodnego, sportów wodnych i obsługi turystyki o znaczeniu regionalnym na bazie zbiorników retencyjnych oraz produkcji i usług, w tym w podstrefie SSSE,
 - e) **Zambrowa, Grajewa, Kolna i Wysokiego Mazowieckiego** – z zakresu: przemysłu mleczarskiego, produkcji i usług, w tym w Grajewie w powiększonej podstrefie SSSE, i obsługi turystyki na bazie doliny rzeki Ełk,
 - f) **Moniek** – w zakresie: lecznictwa o znaczeniu regionalnym (Centrum Leczenia Bólu),
 - g) **Sejn** – z zakresu obsługi turystyki międzynarodowej przygranicznej oraz produkcji i usług w podstrefie SSSE.

4.1.4.2. Struktura przestrzenna zagospodarowania obejmująca:

- a) **obszary lokalnej sieci ekologicznej** systemów przyrodniczych ośrodków, obejmujące doliny rzek i cieków wodnych, lasy, tereny parkowe, ogrody działkowe i zieleni cmentarną, powiązane z siecią ekologiczną regionalną,

Mapka 45.

- b) **obszary urbanizacji ośrodków** ze strefami uzupełnień i rozwoju zabudowy mieszkaniowej, usługowej oraz produkcyjnej i usług komercyjnych, stanowiącej infrastrukturę ich funkcji społeczno-gospodarczych standardowych i ponadlokalnych,
- c) **infrastrukturę transportową**, z odpowiednimi dla poszczególnych miast kierunkami rozwoju z rozdz. 6.3.2.,
- d) **infrastrukturę energetyczną**, z odpowiednimi dla poszczególnych miast kierunkami rozwoju z rozdz. 6.5.2. i 6.5.3.,
- e) **infrastrukturę gospodarki wodnej i odpadami**, z odpowiednimi dla miast kierunkami rozwoju z pkt 6.4.2.

4.2. Wiejskie obszary funkcjonalne wymagające wsparcia procesów rozwojowych

Wiejskie obszary funkcjonalne województwa (inne niż wymienione w dziale 4.1.) – to tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej, leśne, nieużytków, wód i osadnictwa wiejskiego wraz z małymi miastami gminnymi. Dla obszarów tych obowiązują odpowiednie zasady i kierunki zwiększenia wewnętrznej integracji i dostępności transportowej z rozdz. 6.2.1. oraz wspierania modernizacji i rozwoju obszarów wiejskich z rozdz. 6.2.2. Na obszarach tych są również inne typy obszarów funkcjonalnych, o numerach 4.3. – 4.8., z dodatkowymi zasadami i kierunkami zagospodarowania realizującymi cel IV i V *Planu*.

4.3. Obszary funkcjonalne kształtowania potencjału rozwojowego, cenne przyrodniczo – sieci ekologicznej województwa

Struktura sieci ekologicznej województwa, określona w rys. nr 10 i nr 9, dla której obowiązują odpowiednie zasady i kierunki ochrony i zagospodarowania z rozdz. 6.4.1., racjonalne gospodarowanie wodami z rozdz. 6.4.2. oraz gospodarowania lasami z rozdz. 6.4.3., obejmuje:

- 1) **regionalną sieć ekologiczną województwa**, stanowiącą część krajowej sieci ekologicznej, składającą się z istniejących i projektowanych obszarów ochrony prawnej Krajowego Systemu Obszarów Chronionych (KSOCH) i Europejskiej Sieci Obszarów Chronionych Natura 2000 – jako obszarów węzłowych, oraz z projektowanych korytarzy ekologiczno-migracyjnych – głównych, o znaczeniu kontynentalnym i uzupełniających o znaczeniu krajowym, łączących obszary węzłowe między sobą i z obszarami węzłowymi zewnętrznymi. Sieć ta nakłada się w części na obszary funkcjonalne wiejskie i miejskie,
- 2) **lokalną sieć ekologiczną**, składającą się z obszarów chronionych prawnie i projektowanych do objęcia ochroną prawną w ramach obszarów wiejskich rolno-leśnych oraz z systemów przyrodniczych miejskich obszarów funkcjonalnych województwa, określonych w studiach gmin i planach miejscowych, wzbogacającą regionalną sieć ekologiczną województwa, i tam gdzie to możliwe, powiązaną z nią przestrzennie. Sieć ta nie jest wyodrębniona w rysunku *Planu*,
- 3) **części obszaru sieci ekologicznej województwa** z obszarami szczególnego zjawiska – zagrożenia powodziowego – położone w dolinach rzek: Narwi, Biebrzy, Bugu, Nurca, Pisy, Supraśl, Elku, Rospudy, Jęgrzni, Orz, Szkwy, Czarnej Hańczy i Marychy, określone w rysunkach *Planu* nr 9 i 14, z zasadami i kierunkami zwiększania bezpieczeństwa powodziowego z działu 6.5.7.

4.3.1. Obszary węzłowe regionalnej sieci ekologicznej

Obszary te, pełniące funkcje biocentrów o najwyższych walorach ekologicznych, są objęte:
– Europejską Siecią Obszarów Chronionych Natura 2000, tj. obszarami specjalnej ochrony ptaków OSO i specjalnymi obszarami ochrony siedlisk SOO,

- krajowym systemem prawnej ochrony przyrody, parków narodowych,
- regionalnym systemem prawnej ochrony przyrody – rezerwatów, parków krajobrazowych i obszarów ochrony krajobrazu.

Z wyodrębnionych siedmiu obszarów węzłowych, sześć jest w całości objętych różnymi formami prawnej ochrony przyrody, często nakładającymi się, z wyjątkiem obszaru GKPn C-2 Puszcza Mielnicka nieobjętego dotychczas żadną formą ochrony prawnej przyrody.

W perspektywie zakłada się zgodnie z ustaleniami *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* objęcie obszarów węzłowych jednolitym systemem ochrony prawnej przyrody.

4.3.1.1. Obszar węzłowy GKPn-4 Puszcza Augustowska z:

- a) Wigierskim Parkiem Narodowym i jego sferą ochronną,
- b) Obszarami Chronionego Krajobrazu – „Puszcza i Jeziora Augustowskie”, częścią: „Pojezierze Sejneńskie”, „Dolina Rospudy” i „Dolina Biebrzy”,
- c) OSO Ptaków Natura 2000 – Puszcza Augustowska PLB 200002,
- d) SOO Siedlisk Natura 2000 – Ostoja Wigierska PLH 200004,
- e) SOO Siedlisk Natura 2000 – Ostoja Augustowska PLH 200005.

4.3.1.2. Obszar węzłowy GKPn-1 Dolina Biebrzy z:

- a) Biebrzańskim Parkiem Narodowym i jego sferą ochronną,
- b) częścią Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Biebrzy” i „Pojezierza Rajgrodzkiego”,
- c) OSO Ptaków Natura 2000 – Ostoja Biebrzańska PLB 200006,
- d) SOO Siedlisk Natura 2000 – Dolina Biebrzy PLH 200008.

4.3.1.3. Obszar węzłowy GKPn-3 Puszcza Knyszyńska z:

- a) Parkiem Krajobrazowym Puszczy Knyszyńskiej i jego sferą ochronną,
- b) Częścią Obszaru Chronionego Krajobrazu „Wzgórza Sokólskie” oraz Niecką Michałowsko-Gródecką,
- c) OSO Ptaków Natura 2000 – Puszcza Knyszyńska PLB 200003,
- d) SOO Siedlisk Natura 2000 – Ostoja Knyszyńska PLH 200006.

4.3.1.4. Obszar węzłowy GKPn-23 Bagienna Dolina Narwi z:

- a) Narwiańskim Parkiem Narodowym i jego sferą ochronną,
- b) OSO Ptaków Natura 2000 – Bagienna Dolina Narwi PLB 200001,
- c) SOO Siedlisk Natura 2000 – Narwiańskie Bagna PLH 200002.

4.3.1.5. Obszar węzłowy GKPn-2 Puszcza Białowieska z:

- a) Białowieskim Parkiem Narodowym i jego otuliną,
- b) Obszarem Chronionego Krajobrazu „Puszcza Białowieska”,
- c) OSO Ptaków Natura 2000 – Puszcza Białowieska PLC 200004,
- d) SOO Siedlisk Natura 2000 – Puszcza Białowieska PLC 200004.

4.3.1.6. Obszar węzłowy GKPnC-2 Puszcza Mielnicka z:

- a) częścią Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Bugu”,
- b) częścią OSO Ptaków Natura 2000 – Dolina Dolnego Bugu PLB 140001,
- c) częścią SOO Siedlisk Natura 2000 – Ostoja Nadbużańska PLH 140011,
- d) częścią SOO Siedlisk Natura 2000 – Schrony Brzeskiego Rejonu Umocnionego PLH 200014,
- e) obszarami rolnymi i leśnymi.

4.3.1.7. Obszar węzłowy GKPn-8 Puszcza Piska z:

- a) częścią Obszaru Chronionego Krajobrazu „Równina Kurpiowska i Dolina Dolnej Narwi”,

- b) częścią OSO Ptaków Natura 2000 – Puszcza Piska PLB 280008,
- c) częścią SOO Siedlisk Natura 2000 – Dolina Pisy PLH 200023,
- d) częścią SOO Siedlisk Natura 2000 – Mokradła Kolneńskie i Kurpiowskie PLH 200020.

4.3.2. Główne korytarze ekologiczno-migracyjne regionalnej sieci ekologicznej

Główne korytarze ekologiczno-migracyjne stanowić będą powiązania obszarów węzłowych sieci ekologicznej województwa i kraju między sobą, a także ich powiązania z sieciami ekologicznymi województw sąsiednich, kraju i Europy.

Zadaniem ich będzie przeciwdziałanie izolacji obszarów przyrodniczo cennych, umożliwienie migracji zwierząt i roślin w skali Polski i Europy oraz ochrona i odbudowa bioróżnorodności, zarówno na obszarze Europejskiej Sieci Obszarów Chronionych Natura 2000, jak i na innych terenach o dużej wartości przyrodniczej.

Sieć korytarzy ekologicznych-migracyjnych, po ich prawnym usankcjonowaniu i zagospodarowaniu, stanowić będzie istotne uzupełnienie dotychczasowego regionalnego i krajowego systemu obszarów chronionych, realizując równocześnie cele Europejskiej Sieci Obszarów Chronionych Natura 2000.

4.3.2.1. Korytarz GKPN-4A Puszcza Augustowska – Puszcza Romincka obejmujący w części lub całości:

- a) otulinę Wigierskiego Parku Narodowego,
- b) Suwalski Park Krajobrazowy z otuliną,
- c) Obszary Chronionego Krajobrazu: „Dolina Błędzianki”, „Pojezierze Sejneńskie”, „Pojezierze Północnej Suwalszczyzny”,
- d) SOO Siedlisk Natura 2000 – Ostoja Suwalska PLH 200003,
- e) SOO Siedlisk Natura 2000 – Pojezierze Sejneńskie PLH 200007,
- f) SOO Siedlisk Natura 2000 – Dolina Szeszupy PLH 200016,
- g) SOO Siedlisk Natura 2000 – Jeleniewo PLH 200001.

4.3.2.2. Korytarz GKPN-1A Puszcza Piska – Dolina Biebrzy Północny, który tworzą otwarte tereny rolno-leśne nieobjęte ochroną prawną w rozumieniu Ustawy o ochronie przyrody, wraz z rezerwatem przyrody „Ostoja Bobrów Marycha”.

4.3.2.3. Korytarz GKPN-1C Puszcza Piska – Dolina Biebrzy Południowy obejmujący:

- a) część SOO Siedlisk Natura 2000 – Mokradła Kolneńskie i Kurpiowskie PLH 200020,
- b) tereny rolno-leśne z częścią dolin rzek: Skrody, Mogilnej, Dzierzbi i Łojewka wraz z rezerwatem przyrody „Uroczysko Dzierzbia”.

4.3.2.4. Korytarz GKPN-8B Puszcza Piska – Przelomowa Dolina Narwi obejmujący części:

- a) Obszaru Chronionego Krajobrazu „Równina Kurpiowska i Dolina Dolnej Narwi” wraz z rezerwatami przyrody „Ciemny Kąt”, „Czarny Kąt” i „Łokieć”,
- b) SOO Siedlisk Natura 2000 – Dolina Pisy PLH 200023,
- c) SOO Siedlisk Natura 2000 – Mokradła Kolneńskie i Kurpiowskie PLH 200020.

4.3.2.5. Korytarz GKPN-7 Przelomowa Dolina Narwi obejmujący:

- a) część otuliny Biebrzańskiego Parku Narodowego,
- b) Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi z otuliną,
- c) część Obszaru Chronionego Krajobrazu „Równina Kurpiowska i Dolina Dolnej Narwi” oraz rezerwaty przyrody „Wielki Dział”, „Bagno Wizna I”, „Bagno Wizna II”,
- d) część SOO Siedlisk Natura 2000 – Dolina Biebrzy PLH 200008,
- e) OSO Ptaków Natura 2000 – Bagno Wizna PLB 200005,
- f) część OSO Ptaków Natura 2000 – Dolina Dolnej Narwi PLB 140014,
- g) część SOO Siedlisk Natura 2000 – Ostoja Narwiańska PLH 200024,

- h) OSO Ptaków Natura 2000 – Przełomowa Dolina Narwi PLB 200008.
- 4.3.2.6. Korytarz GKPn-1B Dolina Biebrzy – Puszcza Knyszyńska Środkowy** obejmujący części:
- a) otuliny Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej,
 - b) Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi” oraz dolinę rzeki Supraśl,
 - c) SOO Siedlisk Natura 2000 – Ostoja Narwiańska PLH 200024.
- 4.3.2.7. Korytarz GKPn-1D Bagna Narwiańskie – dolina Biebrzy**, który tworzą tereny rolno-leśne nieobjęte ochroną prawną w rozumieniu Ustawy o ochronie przyrody.
- 4.3.2.8. Korytarz GKPnC-3A Przełomowa Dolina Narwi – Puszcza Biała** obejmujący:
- a) część SOO Siedlisk Natura 2000 – Czerwony Bór PLH 200018,
 - b) tereny rolno-leśne z rezerwatem przyrody „Dębowe Góry”.
- 4.3.2.9. Korytarz GKPn-23A Przełomowa Dolina Narwi – Dolina Górnej Narwi**, który tworzą tereny rolno-leśne nieobjęte ochroną prawną w rozumieniu Ustawy o ochronie przyrody.
- 4.3.2.10. Korytarz GKPn-24 Dolina Górnej Narwi** obejmujący części:
- a) Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi”,
 - b) OSO Ptaków Natura 2000 – Dolina Górnej Narwi PLB 200007,
 - c) SOO Siedlisk Natura 2000 – Ostoja w Dolinie Górnej Narwi PLH 200010.
- 4.3.2.11. Korytarz GKPn-2A Puszcza Białowieska – Puszcza Knyszyńska Zachodni** obejmujący części:
- a) Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi”,
 - b) Obszaru Chronionego Krajobrazu „Puszcza Białowieska”,
 - c) OSO Ptaków Natura 2000 – Dolina Górnej Narwi PLB 200007,
 - d) SOO Siedlisk Natura 2000 – Ostoja w Dolinie Górnej Narwi PLH 200010.
- 4.3.2.12. Korytarz GKPn-2B Puszcza Białowieska – Puszcza Knyszyńska Wschodni** obejmujący części:
- a) Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi”,
 - b) Obszaru Chronionego Krajobrazu „Wzgórza Sokólskie”.
- 4.3.2.13. Korytarz GKPnC-2A Puszcza Biała – Puszcza Mielnicka** obejmujący:
- a) część Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Bugu i Nurca”,
 - b) tereny rolno-leśne, w tym fragment doliny rzeki Nurzec i rezerwat przyrody „Koryciny”.
- 4.3.2.14. Korytarz GKPnC-2B Puszcza Białowieska – Puszcza Mielnicka** obejmujący:
- a) część Obszaru Chronionego Krajobrazu „Puszcza Białowieska”, rezerwat przyrody: „Jelonka” i „Czechy Orleańskie” oraz dolinę rzeki Nurzec,
 - b) SOO Siedlisk Natura 2000 – Jelonka PLH 200019,
 - c) SOO Siedlisk Natura 2000 – Ostoja w Dolinie Górnego Nurca PLH 200021,
 - d) OSO Ptaków Natura 2000 – Dolina Górnego Nurca PLB 200004.
- 4.3.2.15. Korytarz GKPnC-1 Dolina Dolnego Bugu** obejmujący części:
- a) Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Bugu i Nurca”,
 - b) Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Bugu”,
 - c) OSO Ptaków Natura 2000 – Dolina Dolnego Bugu PLB 140001,
 - d) SOO Siedlisk Natura 2000 – Ostoja Nadbużańska PLH 140011,
 - e) SOO Siedlisk Natura 2000 – Schrony Brzeskiego Rejonu Umocnionego PLH 200014.
- 4.3.3. Uzupełniające korytarze ekologiczno-migracyjne regionalnej sieci ekologicznej**

Korytarze te tworzą doliny mniejszych rzek i jezior oraz tereny rolno-leśne, które w zdecydowanej większości nie są objęte ochroną prawną przyrody i które stanowiąc będą uzupełnienie powiązań obszarów węzłowych i głównych korytarzy ekologiczno-migracyjnych oraz umożliwiać migracje zwierząt i roślin w skali lokalnej. Do uzupełniających korytarzy ekologiczno-migracyjnych, należą:

4.3.3.1. Korytarz KPn-4B Puszcza Augustowska – Puszcza Borecka obejmujący rezerwat przyrody „Ruda” oraz część:

- a) Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Rospudy”,
- b) SOO Siedlisk Natura 2000 – Dolina Górnej Rospudy PLH 200022.

4.3.3.2. Korytarz KPn-1D Dolina Biebrzy – Puszcza Borecka obejmujący części:

- a) Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Rospudy”,
- b) Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Rajgrodzkie”,
- c) tereny rolno-leśne i wód.

4.3.3.3. Korytarz KPn-1B Puszcza Piska – Dolina Biebrzy Środkowy obejmujący tereny rolno-leśne i wód z częścią dolin rzek Wissy i Skrody oraz rezerwatami przyrody „Ławski Las I” i „Ławski Las II”.

4.3.3.4. Korytarz KPn-1E Kobylin – Górki-Sypniewo – Kupina – Chłudnie obejmujący tereny rolno-leśne i wód z fragmentami dolin lokalnych cieków wodnych.

4.3.3.5. Korytarz KPn-3A Dolina Biebrzy – Puszcza Knyszyńska Zachodni obejmujący:

- a) Jezioro Zygmunta Augusta,
- b) tereny rolno-leśne i wód z fragmentami dolin rzek Nereśli, Tyrgonki, Czarnej Strugi, Jaskranki i Jeziozem Zygmunta Augusta.

4.3.3.6. Korytarz KPn-3B Dolina Brzozówki obejmujący:

- a) fragment otuliny Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej,
- b) tereny rolno-leśne z doliną rzeki Brzozówki.

4.3.3.7. Korytarz KPn-3C Dolina Biebrzy – Puszcza Knyszyńska Środkowy obejmujący:

- a) część otuliny Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej wraz z rezerwatem przyrody „Starodrzew Szyndzielski”,
- b) SOO Siedlisk Natura 2000 – Ostoja Knyszyńska PLH 200006,
- c) tereny rolno-leśne i wód z fragmentami dolin rzek: Kumiałki, Olszanki i Kamienicy.

4.3.3.8. Korytarz KPn-3D Dolina Biebrzy – Puszcza Knyszyńska Wschodni obejmujący:

- a) fragment otuliny Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej,
- b) tereny rolno-leśne z fragmentami dolin rzek: Sidry i Sokółdy.

4.3.3.9. KPnC-5D Dolina rzeki Gać obejmujący tereny rolno-leśne i wód, z doliną rzeki Gać i fragmentami dolin rzek: Dąb i Jabłonki oraz kompleksem stawów Poryte-Jabłoń.

4.3.3.10. Korytarz KPn-23B Bagienna Dolina Narwi – Przelomowa Dolina Narwi obejmujący tereny rolno-leśne i wód z fragmentem doliny rzeki Śliny.

4.3.3.11. Korytarz KPn-23C Dolina Górnej Narwi – Dolina rzeki Nurzec obejmujący tereny rolno-leśne i wód z fragmentami dolin rzek: Mianki, Lizy, Dieży i Markówki.

4.3.3.12. Korytarz KPnC-24C Dolina rzeki Nurzec obejmujący tereny rolno-leśne i wód z częścią dolin rzek: Nurca, Nurczyka i Leśnej.

4.3.3.13. Korytarz KPn-24A Dolina rzeki Orlanki obejmujący tereny rolno-leśne i wód z doliną rzeki Orlanki i fragmentem doliny rzeki Białej.

4.4. Obszary funkcjonalne kształtowania potencjału rozwojowego – ochrony krajobrazów kulturowych i dziedzictwa kulturowego województwa

Obszary ochrony dziedzictwa kulturowego, określone w rysunkach *Planu* nr 11 i nr 9 symbolami graficznymi oraz obszarowo, o zasadach i kierunkach zagospodarowania z rozdz. 6.4.8., obejmują:

- 1) zabytkowe układy urbanistyczne miast i ruralistyczne wsi,
- 2) obszary historycznych fortyfikacji,
- 3) obszary potencjalnych parków kulturowych.

4.5. Obszary funkcjonalne kształtowania potencjału rozwojowego – ochrony i kształtowania zasobów wodnych

Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych, określone w rys. nr 14 z zasadami i kierunkami zagospodarowania z rozdz. 6.4.2., obejmują:

- 1) **obszary wód powierzchniowych:**
 - a) obszary sztucznych zbiorników wodnych istniejących i projektowanych,
 - b) obszary deficytu wód podziemnych wymagające wyłączenia z możliwości lokalizacji użytkowników o dużym zapotrzebowaniu wody i zrzucie ścieków,
- 2) **obszary głównych zbiorników wód podziemnych,**
- 3) **obszary ochrony pośredniej zewnętrznej** dużych komunalnych ujęć wody.

4.6. Obszary kształtowania potencjału rozwojowego – ochrony złóż kopalin

Ochrona przed zabudową stałą i w niektórych przypadkach inwestycjami liniowymi, w tym ograniczenia sposobu gospodarowania na tych obszarach, określone w pkt 6.4.5.1., mają na celu zachowanie wartości użytkowych złóż kopalin o znaczeniu strategicznym dla gospodarki państwa lub regionu, w tym zachowania bezpieczeństwa energetycznego. Do czasu sporządzania przez właściwych ministrów wykazu takich złóż, a przez wojewodów przy współpracy zainteresowanych samorządów zasad ich użytkowania, wskazane w *Planie* obszary mają charakter zbioru potencjalnego, Kierunki ochrony złóż kopalin określa pkt 6.4.5.2. *Plan* uwzględnia wszystkie większe zidentyfikowane złoża kopalin w województwie, mające znaczenie ogólnokrajowe i regionalne oraz pozostałe. Oznaczenia obszarowe lub symboliczne w rysunku *Planu* nr 10 obejmują następujące rodzaje złóż:

- 1) **złoża surowców metalicznych (rud):**
 - a) *rud żelaza, tytanu i wanadu,*
 - b) *rud pierwiastków ziem rzadkich,*
- 2) **złoża surowców energetycznych:**
 - a) *rud uranu,*

- b) *łupków dolnego paleozoiku* (o nieokreślonym lub mniejszym potencjale występowania gazu ziemnego),

3) złoża surowców skalnych:

- a) *piasków, piasków i żwirów* o pow. > 2 ha,
- b) *surowców ilastych*,
- c) *kredy*,

4) złoża surowców pozostałych:

- a) *torfów*,
- b) *wód leczniczych*.

4.7. Obszary funkcjonalne szczególnego zjawiska i zamknięte

4.7.1. Obszary ochrony gleb

Obszary ochrony gleb dla produkcji rolniczej z przewagą gruntów III i IV kl. bonitacyjnej i zasadami ochrony z pkt 6.2.2.1. ppkt 1 są określone obszarowo w rysunku *Planu* nr 10 i nr 9.

4.7.2. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi

Obszary te są określone obszarowo w rysunku *Planu* nr 14 i nr 9 dla rzek: Narwi, Bugu, Biebrzy, Pisy, Nurca, Supraśli, Czarnej Hańczy, Elku, Broku, Jegrzni, Marychy, Rospudy, Szkwy i Orz. Dla obszarów tych obowiązują odpowiednie zasady i kierunki zwiększania bezpieczeństwa powodziowego z rozdz. 6.5.7.

4.7.3. Obszary terenów zamkniętych

Dla terenów tych określonych w pkt 3.12.1. oraz rys. nr 9 i nr 13 obowiązują wymogi z rozdziału 6.5.10. ustanowione na podstawie przepisów szczególnych.

4.8. Obszary funkcjonalne wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej

4.8.1. Obszar przygraniczny

Obszar ten jest wyznaczony w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie*, wskazany w KPZK 2030 i Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 r. Jest to obszar strategicznej interwencji, wymagający działań prowadzonych z poziomu krajowego z udziałem podmiotów samorządowych i społecznych, o kierunkach rekomendowanych w rozdz. 6.2.3. Obszar przygraniczny obejmujący dwa powiaty grodzkie – m. Białystok i m. Suwałki, oraz 8 powiatów ziemskich: suwalski, sejneński, augustowski, sokólski, białostocki, bielski, hajnowski i siemiatycki określono w rysunku *Planu* nr 9.

4.8.2. Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego

Do obszarów tych, wymagających poprawy stanu infrastruktury transportowej, w ramach programów działań sektorowych i regionalnych, określonych w rysunku nr 12 i nr 9 oraz stosownych kierunkach z rozdz. 6.3.2., zaliczono:

- a) *gminy o najniższej dostępności* (uśrednionej w powiatach) samochodem osobowym powyżej 120 minut: Puńsk, Sejny, Krasnopol, Suwałki, Jeleniewo, Szypliszki, Rutka-Tartak, Wiżajny, Przerośl, Filipów i Bakalarzewo,
- b) *gminy o dostępności zlej 90 – 120 minut*: Giby, Mielnik, Drohiczyn, Turośl, Grabowo.

4.9. Infrastrukturalne powiązania funkcjonalne województwa

Sprawne powiązania infrastrukturalne zewnętrzne i wewnętrzne województwa i jego obszarów funkcjonalnych, zwłaszcza miejskich, realizowane systemami transportu,

energetyki, telekomunikacji i teleinformatyki, są warunkiem ich rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego.

4.9.1. Powiązania transportowe krajowe i regionalne

4.9.1.1. Powiązania transportowe drogowe

Powiązania drogowe zewnętrzne i wewnętrzne województwa podlaskiego w horyzoncie roku 2020 określone w rys. nr 9 o stosownych zasadach rozwoju z rozdz. 6.3.1., kierunkach z rozdziału 6.3.2 i rys. nr 12, obejmują:

- **powiązania zewnętrzne** głównych elementów sieci osadniczej województwa – Białegostoku, Suwałk i Łomży z węzłami krajowej sieci metropolii – Warszawą, Lublinem i Gdańskiem oraz międzynarodowe z Kownem na Litwie, Rygą na Łotwie, Tallinem w Estonii, Grodnem, Brześciem i Wołkowyskiem (Mińsk) na Białorusi realizowane drogami krajowymi, głównie ekspresowymi, w tym w części z sieci TEN-T, a międzyregionalne pomiędzy miastami powiatowymi województwa i województw sąsiadujących, drogami krajowymi i wojewódzkimi,
- **powiązania wewnętrzne** pomiędzy Białymstokiem a ośrodkami subregionalnymi Suwałkami i Łomżą oraz pomiędzy ww. miastami, a pozostałymi miastami powiatowymi, pomiędzy miastami powiatowymi między sobą i z siedzibami gmin, a także pomiędzy głównymi elementami struktur przestrzennych największych miast – realizowane ww. drogami krajowymi oraz wojewódzkimi i elementami podstawowych układów uliczno-drogowych miast.

Powiązania transportowe zewnętrzne i wewnętrzne jw. realizować będą w szczególności:

1) drogi krajowe stanowiące powiązania międzynarodowe i krajowe międzyregionalne województwa o kierunkach rozwoju z pkt 6.3.2.1., w tym:

- a) droga ekspresowa S8 – łącząca Białystok z Warszawą przez Zambrów,
- b) droga ekspresowa S19 – łącząca Białystok z Lublinem i Rzeszowem – (Słowacją) oraz z Grodnem na Białorusi przez Korycin, Sokółkę i przejście graniczne w Kuźnicy,
- c) droga ekspresowa S61 – łącząca Łomżę poprzez odcinek drogi ekspresowej S8 Warszawą oraz z Kownem na Litwie przez Ełk i Suwałki (*Via Baltica*)
- d) droga ekspresowa S16 Ełk (S61) – Knyszyn (S19) łącząca proj. *Via Baltica* z proj. *Via Carpatia*,
- e) droga nr 8 łącząca Białystok z Augustowem, a przez odcinek proj. S61 z Suwałkami i Kownem (Ryga, Tallin) i poprawiająca dostępność obszarów z rozdz. 4.8.2.,
- f) droga nr 16 łącząca Augustów z Alytusem na Litwie oraz Ełkiem i Olsztynem (postulowana ekspresowa),
- g) droga nr 19 łącząca Białystok poprzez odcinek projektowanej drogi S19 z przejściem granicznym w Kuźnicy z Białorusią oraz z Bielskiem Podlaskim przez Zabłudów,
- h) droga nr 65 łącząca Białystok z Wołkowyskiem (Mińsk RB) przez przejście graniczne z Białorusią w Bobrownikach,
- i) droga nr 66 łącząca Białystok poprzez drogę S19 i przejście graniczne z Białorusią w Połowcach z Wysokim Litewskim (Brześciem),
- j) droga nr 61 łącząca Łomżę, Ostrołkę i Warszawę z Alytusem na Litwie przez Grajewo, Augustów i drogę nr 16,
- k) droga nr 62 łącząca Sokołów Podlaski z Siemiatyczami,
- l) droga nr 63 łącząca Łomżę z Zambrowem, Siedlcami i Białorusią przez przejście graniczne w Sławatyczach oraz z Piszem przez Kolno,
- m) droga nr 64 łącząca Białystok z Łomżą przez odcinek drogi ekspresowej S8 oraz drogami nr 61 i nr 53 przez Ostrołkę z Olsztynem i Gdańskiem,

- n) droga nr 66 łącząca Zambrów z Bielskiem Podlaskim i Białorusią przez przejście graniczne w Połowcach,
- 2) **drogi wojewódzkie** stanowiące powiązania zewnętrzne – międzynarodowe i międzyregionalne – oraz ważniejsze wewnętrzne, wyodrębnione z dróg określonych w rozdz. 2.9.4. uwarunkowań, o kierunkach rozwoju z pkt 6.3.2.2., w tym:
- a) drogi do istniejących i projektowanych przejść granicznych z Białorusią:
 - nr 640 – droga S19 (Anusin) – Radziwiłłówka – granica państwa,
 - nr 664 – Augustów – Lipsk – granica państwa,
 - nr 688 – Tarnopol (nr 687) – Siemianówka,
 - nr 689 – Bielsk Podlaski – Hajnówka – Białowieża – granica państwa,
 - b) drogi międzyregionalne łączące z województwem mazowieckim:
 - nr 645 – Myszyniec – Dęby – Nowogród – Łomża,
 - nr 647 – Dęby – Kolno – Gromadzyn – Wykno – Stawiski,
 - nr 677 – Łomża (droga nr 63) – Śniadowo – Ostrów Mazowiecka,
 - nr 690 – Czyżew – Ciechanowiec – Siemiatycze,
 - nr 694 – Przyjmy – Brok – Ciechanowiec,
 - c) drogi międzyregionalne łączące z województwem warmińsko-mazurskim:
 - nr 651 – Gołdap – Żytkiejmy – Szypliszki – Sejny,
 - nr 652 – Kowale Oleckie – Filipów – Suwałki,
 - nr 653 – Sedranki / droga 65/ – Bakalarzewo – Suwałki – Sejny – Poćkuny,
 - nr 655 – Kąp – Wydminy – Olecko – Raczek – Suwałki – Rutka-Tartak,
 - d) drogi wewnątrzwojewódzkie łączące Białystok, Łomżę, Suwałki i miasta powiatowe z ośrodkami gminnymi:
 - nr 663 – Pomorze – Sejny,
 - nr 673 – Lipsk – Dąbrowa Białostocka – Sokółka,
 - nr 674 – Sokółka – Krynki,
 - nr 676 – Białystok – Supraśl – Krynki – granica państwa,
 - nr 678 – Białystok – Sokoły – Wysokie Mazowieckie,
 - nr 679 – Łomża – Podgórze – Gać – Mężenin,
 - nr 682 – Łapy – Turośń Dolna – Markowszczyzna (Białystok),
 - nr 685 – Zabłudów – Narew – Nowosady – Hajnówka – Kleszczele,
 - nr 690 – Czyżew – Ciechanowiec – Siemiatycze,
 - nr 693 – Kleszczele – Siemiatycze,
 - e) drogi wojewódzkie pozostałe, stanowiące głównie powiązania między ośrodkami gminnymi o numerach: 648, 658, 659, 668, 670, 671, 672, 677, 681, 686, 687, 692, 694,
- 3) **powiązania drogowe wewnętrzne miejskich obszarów funkcjonalnych**, w tym MOFOWB oraz Łomży i Suwałk o kierunkach rozwoju z pkt 6.2.2.3. – 6.2.2.6., w tym:
- a) powiązania wewnętrzne w miejskich obszarach funkcjonalnych Białegostoku, Suwałk, Łomży i pozostałych miast powiatowych, pomiędzy głównymi elementami ich struktur przestrzennych, które realizować będą podstawowe układy uliczno-drogowe, zarówno przebiegające przez te obszary zmodernizowane i przebudowane ciągi dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych, jak i ulic miejskich klasy GP, G i Z, dostosowanych do potrzeb miejskiej komunikacji zbiorowej,
 - b) powiązania wewnątrz obszarów wiejskich o funkcjach głównie rolniczych, w tym w szczególności powiązania wsi z ośrodkami gminnymi, realizować będzie zmodernizowana sieć dróg gminnych, a także drogi powiatowe, wojewódzkie i krajowe, w sytuacjach ich przebiegu przez te wsie i ośrodki.

4.9.1.2. Powiązania kolejowe

Powiązania te, określone w rys. nr 9, o wzrastającym w wyniku modernizacji infrastruktury standardzie użytkowym, o kierunkach rozwoju i modernizacji z pkt 6.3.2.7. i rys. nr 12, realizować będą:

1) powiązania kolejowe międzynarodowe i międzyregionalne normalnotorowe:

- a) Białegostoku z Warszawą oraz z Kownem na Litwie przez Grajewo, Ełk i Suwałki linią E-75 *Rail Baltica* o planowanej prędkości 160 km/h w ruchu pociągów pasażerskich na odc. Warszawa – Białystok – Ełk – Trakiszki – granica państwa,
- b) Białegostoku z Kownem na Litwie przez Sokółkę, Augustów i Suwałki liniami nr 6, 40 i 51 (wg KPZK 2030) o plan. prędkości 100–120 km/h,
- c) Białegostoku z Grodnem (Mińskiem) na Białorusi przez Sokółkę i przejście graniczne Kuźnica Białostocka – Grodno na linii nr 6, o plan. prędkości 100–120 km/h,
- d) Białegostoku z Wołkowyskiem (Mińskiem) na Białorusi przez przejście graniczne w Zubkach Biał. linią nr 37 (wg KPZK 2030), o plan. prędkości 100-120 km/h,
- e) Białegostoku z Brześciem na Białorusi przez Bielsk Podlaski i przejście graniczne w Czeremsze, liniami 32 i 43, o plan. prędkości 80–120 km/h,
- f) Hajnówki z Siedlcami przez Siemiatycze oraz z Wołkowyskiem na Białorusi przez przejście graniczne w Siemianówce linią nr 31, o plan. prędkości ≤ 120 km/h,

2) powiązania kolejowe międzynarodowe szerokotorowe z Białorusią:

Powiązania te predestynowane do ew. wykorzystania do celów logistycznych, pełnić będą:

- a) jednotorowa linia nr 57 Gieniusze – Grodno na Białorusi przez Sokółkę i przejście graniczne Kuźnica Białostocka – Grodno,
- b) jednotorowa linia nr 59 Chryzanów – Wołkowysk na Białorusi przez przejście graniczne w Siemianówce,

3) powiązania kolejowe międzyregionalne

Powiązania te pełnić będą wszystkie linie normalnotorowe określone w ppkt 1, przebiegające przez granice pomiędzy województwem podlaskim a mazowieckim i warmińsko-mazurskim, a ponadto jednotorowe linie normalnotorowe:

- a) nr 36 Ostrołęka – Łapy,
- b) nr 39 Olecko – Suwałki,

4) powiązania kolejowe wewnątrzwojewódzkie

Powiązania te pełnić będą wszystkie ww. powiązania międzynarodowe i międzyregionalne liniami normalnotorowymi oraz wykorzystywane i predestynowane do wykorzystania gospodarczego, w tym logistycznego, odcinki normalnotorowych linii nr: 49, 52, 515, 516, 517, 910, 911, 913, 914, 922 i szerokotorowych nr: 912, 915, 916, 923, o przebiegach określonych w pkt 2.9.7. ppkt 1 lit. b i c uwarunkowań.

4.9.1.3. Powiązania lotnicze

Powiązania te z kierunkami rozwoju z pkt 6.3.2.10. i rys. nr 12 realizować będą:

- a) Lotnisko „Krywłany” użytku publicznego o ograniczonej certyfikacji w Białymstoku,
- b) lotnisko lokalne użytku publicznego o ograniczonej certyfikacji w Suwałkach na bazie rozbudowy istniejącego lotniska sportowo-sanitarne.

4.9.1.4. Powiązania żeglugowe

Powiązania żeglugowe o kierunkach rozwoju z pkt 6.3.2.12. służące głównie celom gospodarczym, w tym turystycznym, realizowane będą śródlądowymi drogami wodnymi określonymi stosownymi przepisami, tj. niektórymi odcinkami dolin rzek i Kanału Augustowskiego. Powiązania żeglugowe turystyczne stanowić będą:

- 1) **powiązania transgraniczne z Białorusią** – Kanalem Augustowskim do rzeki Niemen i rzeką Bug, od ujścia rzeki Muchawiec do Narwi,
- 2) **powiązania międzyregionalne:**
 - a) z województwem mazowieckim, głównie rzekami – Bugiem i Narwią,
 - b) z województwem warmińsko-mazurskim rzekami – Ełk, Pisą i Jeziorem Rajgrodzkim,
 - c) z województwem lubelskim – rzeką Bug.

4.9.2. Powiązania systemami energetycznymi

Sprawny system powiązań energetycznych, zewnętrznych i wewnętrznych, określonych w rys. nr 9 o odpowiednich zasadach rozwoju i ochrony funkcjonowania z rozdz. 6.5.1., warunkuje właściwe funkcjonowanie sieci osadniczej województwa, zapewniając odpowiedni standard jakościowy i ilościowy oraz ciągłość w dostawie energii elektrycznej i gazowej. Do systemów energetycznych województwa należą:

- a) system elektroenergetyczny powiązany z siecią krajową i międzynarodową,
- b) system gazowniczy powiązany z zewnętrznymi gazociągami przesyłowymi,
- c) część systemu tranzytowego przesyłu gazu i ropy naftowej,
- d) systemy telekomunikacji i teleinformatyki.

4.9.2.1. Powiązania systemu elektroenergetycznego, o kierunkach rozwoju z rozdz. 6.5.2. i rys. nr 13, tworzyć będą:

- 1) **powiązania elektroenergetyczne zewnętrzne**, stanowiące część Krajowego Systemu Energetycznego (KSE) zasilającą województwo w energię elektryczną ze źródeł krajowych (elektrownia Ostrołęka), realizować będą:
 - a) na poziomie najwyższych napięć NN 400 kV: SE „Narew” i SE Łomża Systemowa wraz z liniami NN 400 kV,
 - b) na poziomie napięcia NN 220 kV linia Ostrołęka – Ełk,
 - c) linie WN 110 kV przebiegające przez województwo podlaskie, łączące sieci województwa podlaskiego z sieciami województw mazowieckiego i warmińsko-mazurskiego,
 - d) powiązania zewnętrzne z państwami ościennymi liniami NN 400 kV:
 - istniejącą z Litwą (SE Ostrołęka – SE Łomża Systemowa – SE Ełk bis – Alytus),
 - projektowaną z Białorusią (SE „Narew” – SE ROŚ),
- 2) **powiązania elektroenergetyczne wewnętrzne** na poziomie WN 110 kV stanowić będą główną sieć dystrybucyjną województwa, składającą się z istniejących i projektowanych stacji 110/15 lub 110/ 20 kV wraz z liniami WN 110 kV. Sieć ta zasilac będzie odbiorców sieci osadniczej, poprzez odbiorców sieci SN i nn oraz PKP, a także „zbierać” energię ze źródeł odnawialnych, w szczególności wiatrowych.

4.9.2.2. Powiązania systemu gazowego, o kierunkach rozwoju z rozdz. 6.5.3. i rys. nr 13, tworzyć będą:

- 1) **powiązania zewnętrzne** realizowane przez istniejące i projektowane gazociągi w/c, zasilające w gaz ziemny województwo, w tym:
 - a) istniejący gazociąg w/c DN 500/250 Wołkowysk – Bobrowniki – Białystok – do punktu wejścia do systemu dystrybucyjnego w stacji pomiarowej kol. Grabówka, gm. Supraśl,
 - b) istniejący gazociąg w/c DN 250 z tłoczni Rembelszczyzna (k. W-wy) – do punktu wejścia do systemu dystrybucyjnego w stacji pomiarowej w Wólce Radzywińskiej w woj. mazowieckim,

- c) istniejący gazociąg DN 1000/700 Wysokoje – Hołowczyce – Rembelszczyzna północno-wschodniego układu gazu importowanego z Rosji, za pomocą gazociągu w/c odgałęźnego DN 100 Mielnik – Siemiatycze,
- d) projektowany interkonektor Litwa – Polska, z możliwością zasilania w gaz ziemny odbiorców województwa podlaskiego,
- e) SGT „Jamał” Rosja – Europa Zachodnia, z możliwością budowy drugiej nitki i potencjalnymi możliwościami poboru gazu na potrzeby województwa z tłoczni na SGT w Zambrowie,

2) **powiązania wewnętrzne** realizowane odgałęzieniami od gazociągów zasilających, stanowiące sieć dystrybucyjną w/c, zasilającą odbiorców na obszarze województwa.

4.9.2.3. Powiązania systemu przesyłu ropy naftowej, o kierunkach rozwoju z rozdz. 6.5.4. i rys. nr 13, obejmują:

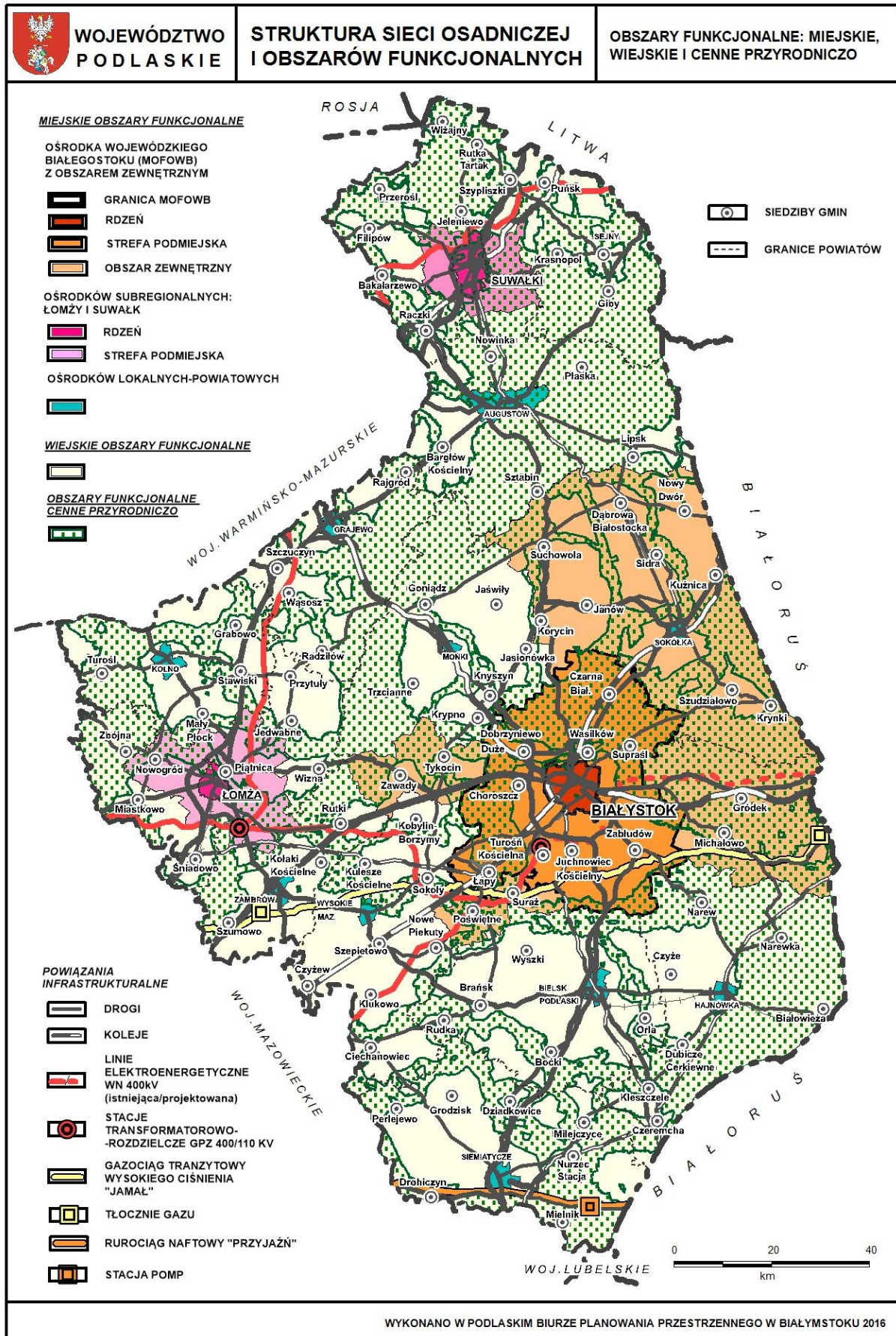
- a) odcinek istniejącego rurociągu naftowego „Przyjaźń” relacji Rosja – Białoruś – Polska (Adamowo – Płock),
- b) projektowany rurociąg naftowy „Sarmatia” Brody – Płock (I etap Brody – Adamowo z powiązaniem z rurociągiem „Przyjaźń”), który jest częścią Euro-azjatyckiego Korytarza Transportu Ropy Naftowej, z zasobów regionu Morza Kaspijskiego do Polski, a dalej do Niemiec i krajów basenu Morza Bałtyckiego.

4.9.3. Powiązania systemami telekomunikacyjnymi i teleinformatycznymi

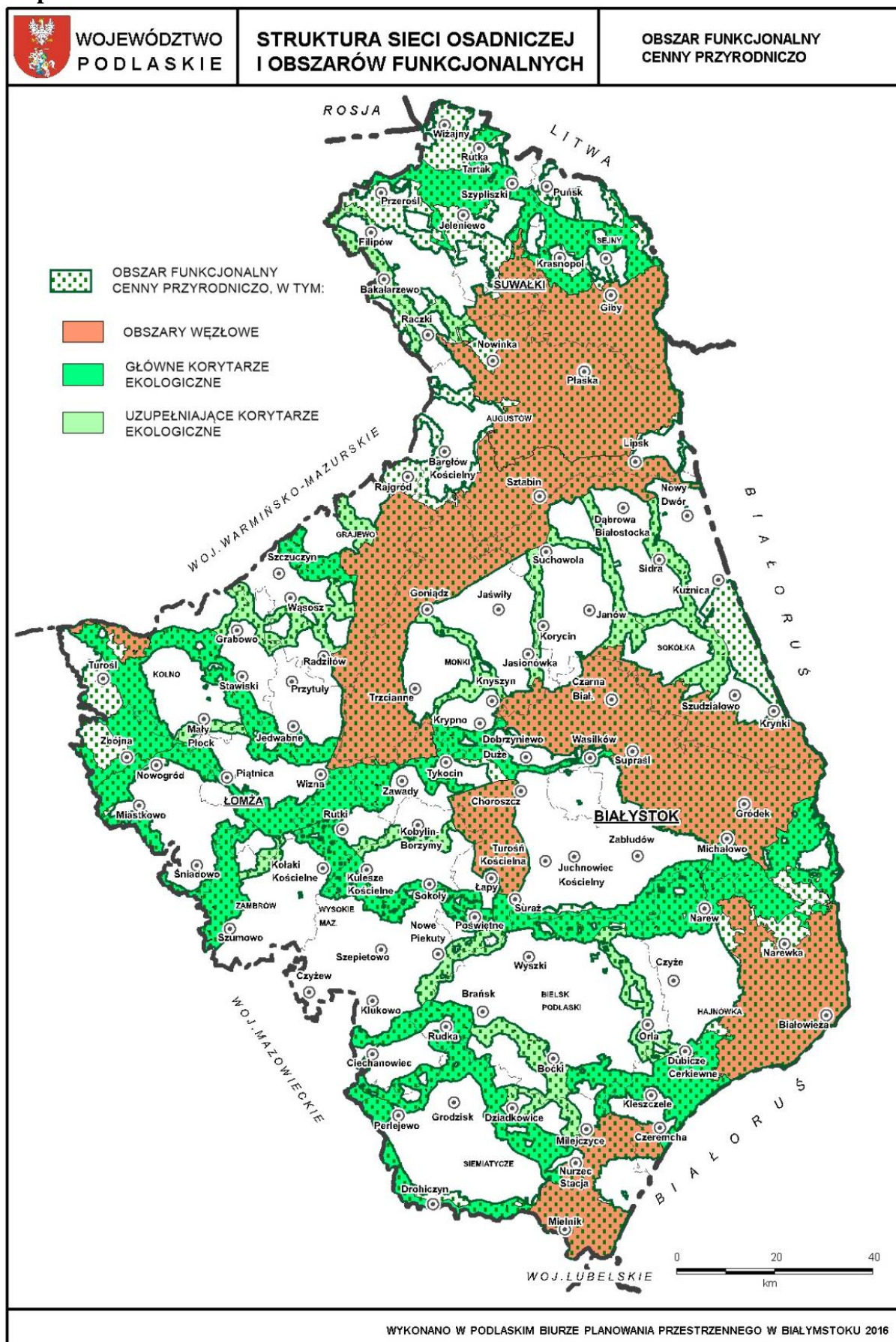
Powiązania te, o kierunkach rozwoju z rozdz. 6.3.3. i rys. nr 12, tworzyć będą:

- a) sieci telefonii przewodowej, w tym największego operatora Orange Polska S.A.,
- b) sieć telefonii bezprzewodowej, w tym największych operatorów: Play, T-Mobile,
- c) sieć PIONIER, stanowiąca część ogólnopolskiej szerokopasmowej sieci optycznej obejmującej 21 akademickich sieci MAN w Polsce – stanowiąca bazę dla badań naukowych i prac rozwojowych oraz usług społeczeństwa informacyjnego,
- d) sieć szerokopasmowa Polski Wschodniej ze 178 węzłami dostępowymi, w ramach której sieć szkieletowa będzie otwarta dla wszystkich zainteresowanych przedsiębiorstw telekomunikacyjnych dostarczających usług szerokopasmowych użytkownikom końcowym – mieszkańcom, podmiotom publicznym i gospodarczym,
- e) dostępowe sieci abonenckie operatorów działających na obszarze województwa, m.in. Orange Polska S.A., Vectra, Coneet, Cyberteke, Euronet, Globnet, Amson, Elpos, Dipol, Sav.

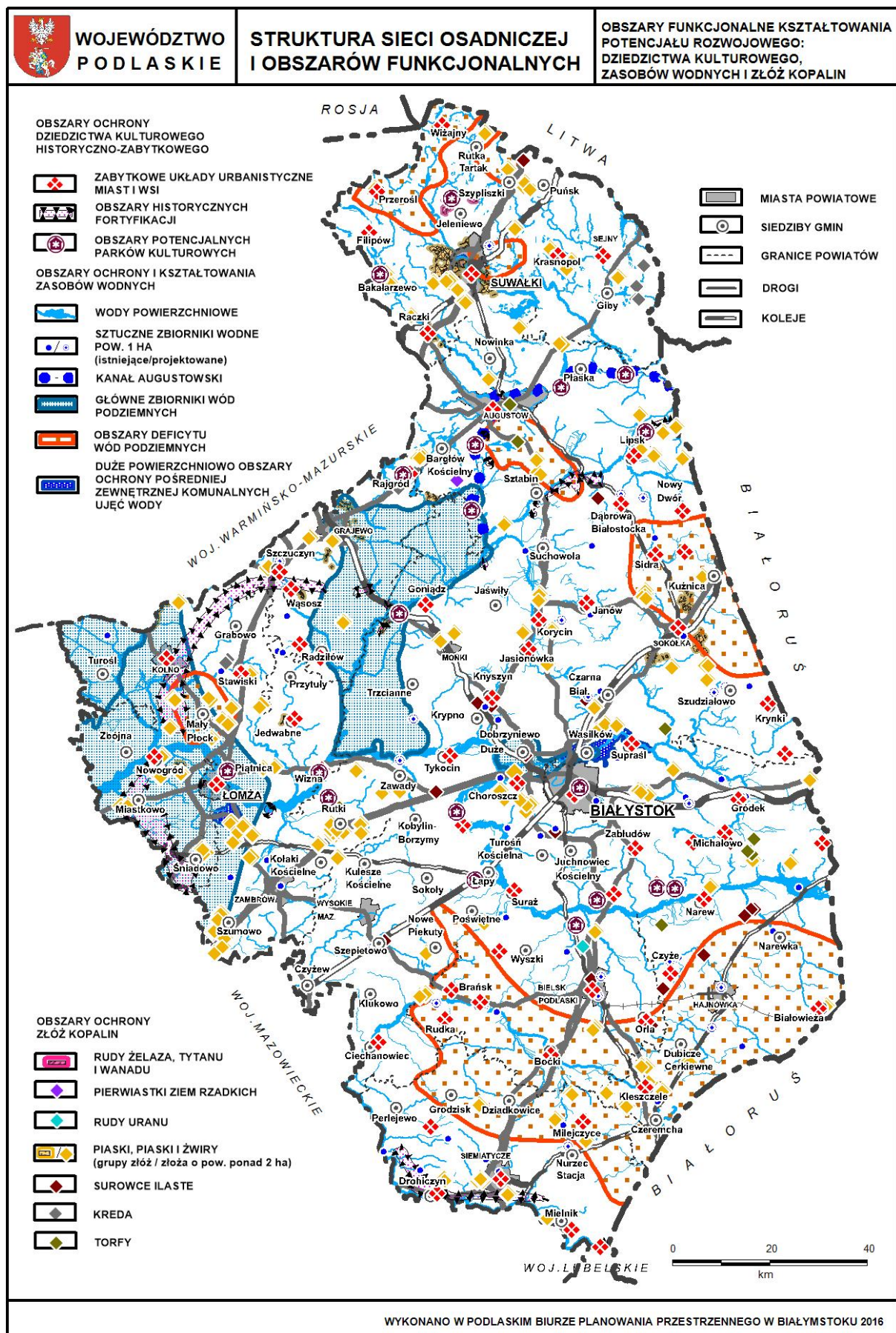
Mapka 46.

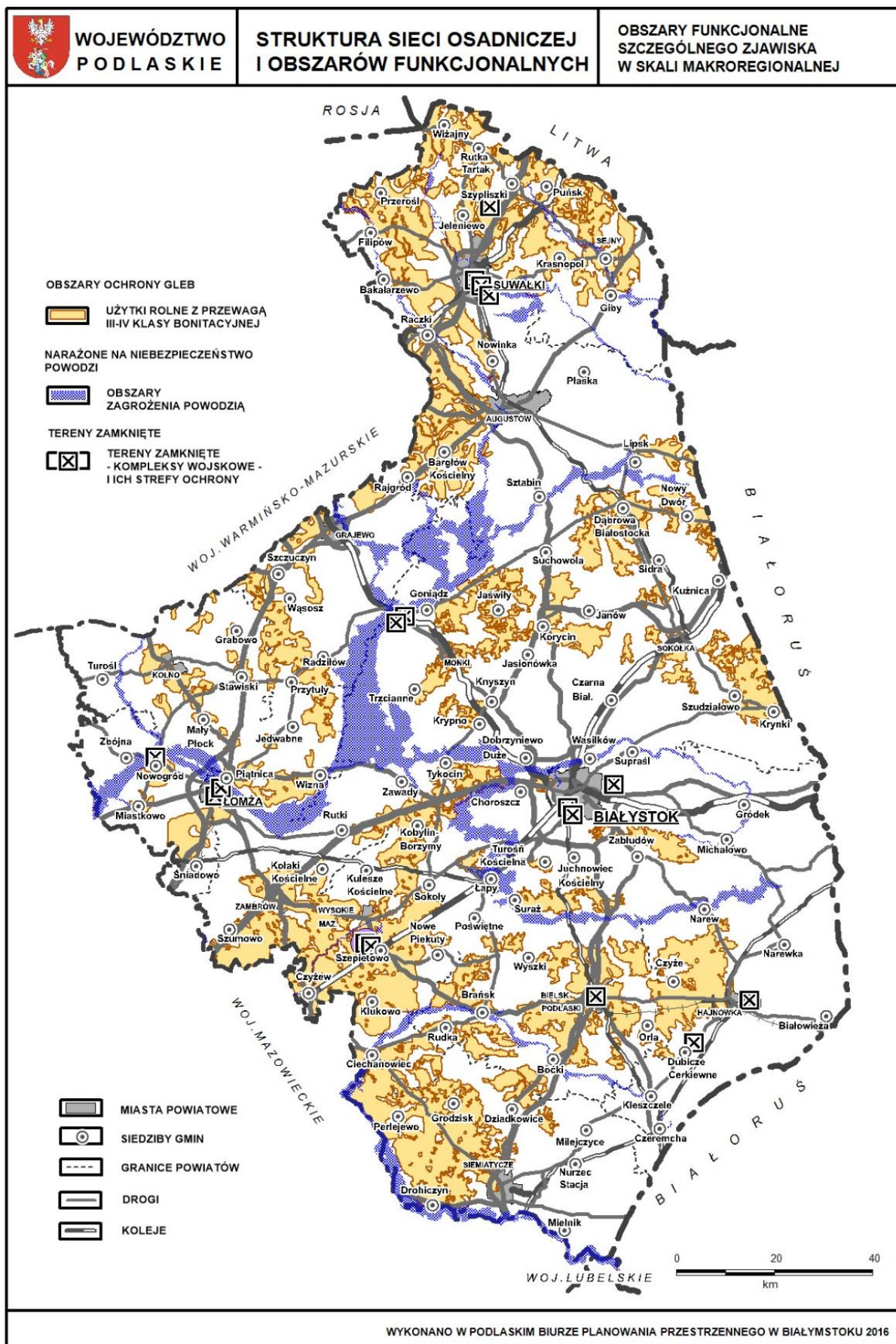
Mapka 47.

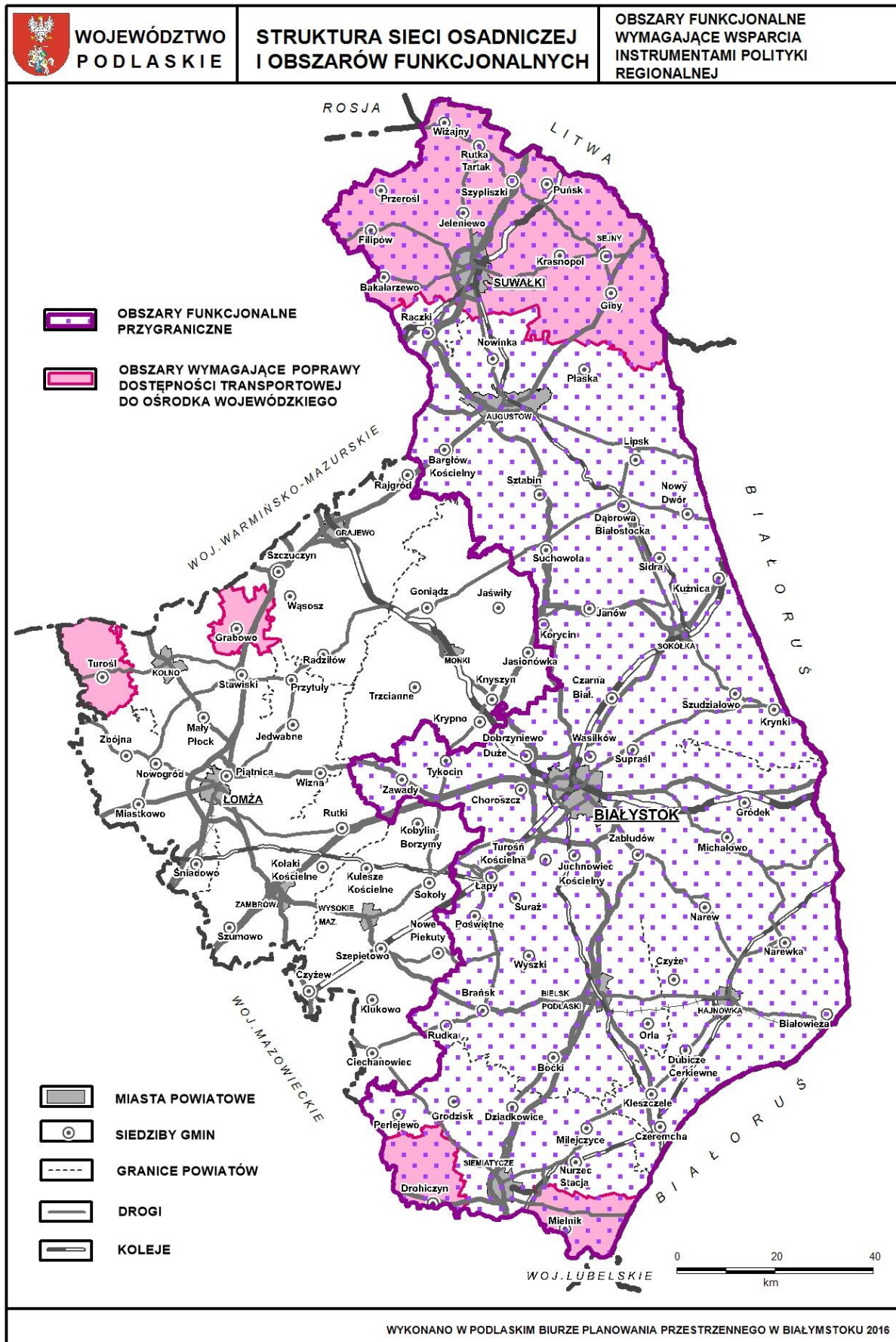
Mapka 48.

Mapka 49.

Mapka 50.

5. CELE POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO W HORYZONCIE ROKU 2020 + I JEJ ZASADY OGÓLNE

Polityka przestrzennego zagospodarowania województwa realizuje cele określone dla jego przestrzeni i współpracy transgranicznej w: *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* i powiązanych z nią krajowych strategiach rozwoju (DSRK 2030, ŚSRK 2020, KSRR 2020) oraz Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 i powiązanych z nią częściowych dokumentach strategicznych. Cele te oraz realizujące je zasady i kierunki działań wynikają z uwarunkowań zagospodarowania oraz uwzględniają wnioski zgłoszone do *Planu* przez samorządy województw sąsiadujących, organy samorządu powiatowego i gminnego. System celów polityki przestrzennej zagospodarowania województwa obejmuje cel strategiczny i 5 celów częściowych, stanowiących jego rozwinięcie, odniesionych do kluczowych elementów zagospodarowania województwa, w tym jego obszarów funkcjonalnych.

5.1. Cel strategiczny

„Zrównoważone zagospodarowanie przestrzeni województwa podlaskiego, sprzyjające rozwojowi społeczno-gospodarczemu, spójności społecznej i terytorialnej, konkurencyjności oraz wykorzystaniu potencjału przyrodniczego, kulturowego i położenia przygranicznego”.

5.2. Cele częściowe – szczegółowe

Zapewnienie realizacji celu strategicznego wymaga skupienia działań podmiotów publicznych na wybranych elementach zagospodarowania i wyodrębnionych terytoriach poprzez cele częściowe, do których należą:

- 1) **Cel 1.** Zwiększenie konkurencyjności miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków – wojewódzkiego Białegostoku, subregionalnych Łomży i Suwałk oraz powiatowych w zakresie jakości: infrastruktury funkcji ponadlokalnych publicznych, potencjału gospodarczego, powiązań funkcjonalnych zewnętrznych i struktur przestrzennych zagospodarowania,
- 2) **Cel 2.** Wzmocnienie spójności województwa w procesie zrównoważonego terytorialnie rozwoju i modernizacji zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich z wykorzystaniem ich potencjału wewnętrznego, specjalizacji regionalnej i położenia przygranicznego,
- 3) **Cel 3.** Poprawa dostępności terytorialnej zewnętrznej i wewnętrznej województwa podlaskiego, poprzez rozwój infrastruktury transportowej, ze zmniejszeniem kosztów środowiskowych, oraz telekomunikacyjnej i teleinformatycznej,
- 4) **Cel 4.** Osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego województwa, w tym sieci ekologicznej, walorów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowych oraz racjonalne użytkowanie ich zasobów,
- 5) **Cel 5.** Zwiększenie odporności struktury przestrzennej województwa na zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego, naturalne i awariami przemysłowymi oraz zdolności obronnych i ochronnych.

5.3. Zasady ogólne polityki przestrzennej województwa podlaskiego

Zasady te, służące programowaniu i realizacji polityki przestrzennego zagospodarowania, wynikają z przepisów zawartych w odpowiednich aktach prawnych krajowych i międzynarodowych, w tym, w szczególności, z zapisu *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*. Zasady te mają charakter stały i dotyczą wszelkich form działalności w przestrzeni.

5.3.1. Ustrojowa zasada zrównoważonego rozwoju

Ustrojowa zasada zrównoważonego rozwoju – oznaczająca taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje integrowanie działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności oraz obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń. Wynikają z niej następujące zasady planowania publicznego:

- 1) **zasada racjonalności ekonomicznej** – oznacza, że w ramach polityki przestrzennej jest uwzględniana ocena korzyści społecznych, gospodarczych i przestrzennych w długim okresie,
- 2) **zasada preferencji regeneracji** (odnowy) nad zajmowaniem nowych obszarów pod zabudowę – oznacza intensyfikację procesów urbanizacyjnych na obszarach już zagospodarowanych, tak by minimalizować ekspansję zabudowy na nowe tereny. Zasada ta przeciwdziała rozpraszaniu zadań inwestycyjnych, przyczynia się do efektywniejszego wykorzystania przestrzeni zurbanizowanej (recykling przestrzeni),
- 3) **zasada przezorności ekologicznej** – oznacza, że rozwiązywanie pojawiających się problemów powinno następować we właściwym czasie, tj. odpowiednie działania powinny być podejmowane już wtedy, gdy pojawia się uzasadnione przypuszczenie, że problem wymaga rozwiązania, a nie dopiero wtedy, gdy istnieje pełne tego naukowe potwierdzenie,
- 4) **zasada kompensacji ekologicznej** – polega na takim zarządzeniu przestrzenią, planowaniu i realizacji działań polityki rozwojowej, w tym przestrzennej, by zachować równowagę przyrodniczą i wyrównać szkody w środowisku wynikające z rozwoju przestrzennego (w sytuacjach pozbawionych alternatywy neutralnej przyrodniczo).

5.3.2. Funkcjonowanie zintegrowanego systemu rozwoju zapewniają:

- 1) **zasada hierarchiczności celów** – zapewniająca koordynację działalności wszystkich podmiotów podejmujących decyzję z poszanowaniem subsydiarności organizacji władz samorządowych – definiuje kluczowe elementy zagospodarowania przestrzennego, które powinny być formułowane na wyższym poziomie planowania, w celu ustalenia niezbędnych standardów i nadania pierwszeństwa realizacji inwestycji celu publicznego dla ograniczenia szkodliwych zjawisk przestrzennych (np. konfliktów),
- 2) **zasada dynamicznego strefowania** i wyznaczania obszarów funkcjonalnych, jako podstawa do planowania wykorzystania lokalnych i regionalnych potencjałów oraz minimalizacji konfliktów,
- 3) **zasada partycypacji społecznej** – stanowiącej gwarant praworządności i transparentności gospodarowania przestrzenią i procedur planistycznych,
- 4) **zasada harmonijnego wpisania dziedzictwa kulturowego w struktury przestrzenne** i otaczający krajobraz, co dotyczy zarówno zespołów, jak i poszczególnych obiektów zabytkowych,
- 5) **zasada odchodzenia od monofunkcyjności przeznaczenia terenu**, tj. rygorystycznego podziału na trzy formy – przemysł, mieszkalnictwo, wypoczynek, poprzez tworzenie

zróżnicowanych układów wielofunkcyjnych wykorzystujących zdobycze zaawansowanych nowoczesnych technologii,

- 6) *zasada poprawy funkcjonowania struktur i układów przestrzennych*, głównie poprzez rozwój infrastruktury technicznej i społecznej,
- 7) *zasada tworzenia rezerw terenowych* dla przyszłego rozwoju.

6. KIERUNKI I ZASADY REALIZACJI CELÓW POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA

6.1. Cel 1. Zwiększenie konkurencyjności miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków – wojewódzkiego Białegostoku, subregionalnych Łomży i Suwałk oraz powiatowych w zakresie jakości: infrastruktury funkcji publicznych ponadlokalnych, potencjału gospodarczego, powiązań funkcjonalnych zewnętrznych i struktur przestrzennych zagospodarowania

Cel ten, z uwzględnieniem wymogów gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności, ekologicznych, efektywności energetycznej oraz cywilizacyjnych, realizowany będzie przez szereg kierunków interwencji strategicznej i zasad zagospodarowania odnoszących się do poszczególnych grup miejskich obszarów funkcjonalnych.

6.1.1. Wsparcie w ramach interwencji strategicznej zwiększenia konkurencyjności zagospodarowania miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego Białegostoku (MOFOWB) i jego obszaru zewnętrznego

Wsparcie to, zgodne z kierunkiem 1.1. KPZK 2030 „Wsparcie rozwoju funkcji metropolitalnych głównych ośrodków miejskich”, z częścią II celu Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 r. – „Rozwój funkcji metropolitalnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego”, prowadzone w ramach strategicznej interwencji służyć będzie:

- a) rozwojowi gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności, poprzez poprawę infrastruktury edukacji wysokokwalifikowanych kadr pracowniczych, w tym klasy kreatywnej oraz wykorzystanie potencjału naukowo-badawczego i wdrożeniowego,
- b) tworzeniu warunków przestrzennych – prawnych, terenowych i infrastrukturalnych – dla lokalizacji w obszarze inwestycji z sektorów o wysokiej wartości dodanej,
- c) tworzeniu atrakcyjnych warunków zamieszkiwania w zakresie usług i rekreacji, sprzyjających pozyskiwaniu potencjału klasy kreatywnej i przeciwdziałających emigracji talentów,
- d) zaspokojeniu regionalnych i ponadregionalnych potrzeb w zakresie usług wyższego poziomu – edukacyjnych, opieki zdrowotnej, kultury, sportu, rozrywki, obsługi turystyki i administracji oraz obsługi biznesu i handlu.

Działania o charakterze inwestycyjnym w ramach poszczególnych kierunków dostosowane do uwarunkowań demograficznych, standardów europejskich, norm krajowych oraz zagospodarowania, dotyczyć będą całego MOFOWB. Uszczegółowienie i rozwinięcie wybranych kierunków działań w MOFOWB i zasad jego zagospodarowania, określonych w niniejszym *Planie*, zawiera *Plan zagospodarowania przestrzennego MOFOWB*, stanowiący załącznik nr 4.

6.1.1.1. Kierunki poprawy jakości i rozwoju infrastruktury funkcji publicznych metropolitalnych i regionalnych MOFOWB i jego obszaru zewnętrznego z zakresu:

1) nauki i szkolnictwa wyższego oraz średniego – poprzez przedsięwzięcia:

a) ujęte w wykazie przedsięwzięć priorytetowych *Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Podlaskiego (KTdWP)*, dz. 1.1. zał nr 3:

- *Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina*, Wydział Instrumentalno-Pedagogiczny w Białymstoku – rozbudowa wg projektu wieloletniego MKiDN środkami budżetu państwa oraz ew. termomodernizacja wg projektu wieloletniego MKiDN, środkami budżetu państwa z właściwego programu operacyjnego krajowego na lata 2014–2020,

- *Uniwersytet Medyczny w Białymstoku* – przebudowa i rozbudowa Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego – realizowana wg programu wieloletniego Ministerstwa Zdrowia środkami budżetu państwa oraz Centrum Badań Innowacyjnych w zakresie Prewencji Chorób „Cywilizacyjnych i Medycyny Indywidualizowanej” – realizowane środkami RPO i innymi,

b) *ujęte w wykazie przedsięwzięć warunkowych KTdWP, dz. 1.1. zał. nr 3:*

- *Uniwersytet Medyczny w Białymstoku* – Uniwersytecki Szpital Kliniczny w Białymstoku – Oddział Geriatrii i Psychogerii – środki budżetu państwa oraz ew. realizacja programu rozwojowego dla uczelni medycznych uczestniczących w procesie praktycznego kształcenia studentów, w tym tworzenie centrów symulacji medycznej – wg właściwego krajowego programu operacyjnego na lata 2014–2020,
- *rozwój szkolnictwa wyższego uwzględniającego potrzeby regionalne* – w ramach realizacji działań w obszarze szkolnictwa wyższego wg właściwego krajowego programu operacyjnego na lata 2014–2020, środkami przeznaczonymi na działania uwzględniające specyfikę regionalną (wynikającą z regionalnych inteligentnych specjalizacji), wyłaniane w trybie konkurencyjności międzyregionalnej,

c) *inne ważne*, których realizacja wymagałaby finansowania z programów operacyjnych oraz budżetów uczelni i samorządowych:

- kształtowanie *miasteczka akademickiego* na bazie infrastruktury: Kampusu UwB, Politechniki Białostockiej, Uniwersytetu Muzycznego, powiązanego funkcjonalnie ze Stadionem Miejskim i proj. halą sportowo-widowiskową z urządzeniami kongresowymi, poprzez zagospodarowanie parkowo-rekreacyjne Lasu Zwierzynieckiego oraz sprawne powiązania piesze i rowerowe,
- rozwój zagospodarowania Kampusu UwB (np. realizacja biblioteki uczelnianej, ogrodu botanicznego dydaktycznego, planetarium itp.),
- budowa Laboratorium Młodego Mistrza i Odkrywcy (centrum nauki) – finansowana z budżetów uczelni wyższych, samorządów i ew. RPO,
- modernizacja i rozbudowa infrastruktury samorządowej szkolnictwa ponadgimnazjalnego, z priorytetem potrzeb rynku pracy nowoczesnej gospodarki, w tym centrów kształcenia praktycznego przy szkołach zawodowych i centrów kształcenia ustawicznego dla dorosłych,

2) *zdrowia i opieki społecznej* – poprzez przedsięwzięcia:

a) *ujęte w wykazie przedsięwzięć warunkowych KTdWP, dz. 1.2. zał. nr 3:*

- przebudowa i rozbudowa Białostockiego Centrum Onkologii im. M. Skłodowskiej-Curie w Białymstoku – realizacja (zakupy aparatury i sprzętu diagnostycznego) ze środków krajowych MZ (progr. do 2015 r.) w trybie konkursu,

b) *inne ważne*, w tym kontynuowane, które wymagałyby finansowania środkami budżetu samorządów i wspierane środkami programów operacyjnych 2014–2020, w tym modernizacyjne, przebudowy i rozbudowy:

- Wojewódzkiego Szpitala Zespołowego im. J. Śniadeckiego, Specjalistycznego Szpitala Onkologicznego – Centrum Onkologii im. M. Skłodowskiej-Curie w Białymstoku, Psychiatrycznego Samodzielnego Publicznego ZOZ im. St. Deresza w Choroszczy, Szpitala Miejskiego ZOZ w Białymstoku, Szpitali Powiatowych w Łapach i Sokółce oraz szpitala w Dąbrowie Białostockiej,
- innych zakładów opiekuńczo-leczniczych, pielęgnacyjno-opiekuńczych oraz hospicjów w Białymstoku i Choroszczy,
- infrastruktury uzdrowiskowej w Supraślu,

- infrastruktury opieki społecznej publicznej i prywatnej nad ludźmi w wieku podeszłym, w szczególności w: Białymstoku, Choroszczy, Czerewkach w gm. Juchnowiec Kościelny, Uhowie w gm. Łapy, Łązniach w gm. Supraśl, Bobrowej w gm. Zabłudów, Sochoniach w gm. Wasilków i Wólce Ratowieckiej w gm. Czarna Białostocka,

3) kultury – poprzez przedsięwzięcia:

a) ujęte w wykazie przedsięwzięć warunkowych KTdWP, dz. 1.3. zał. nr 3:

- adaptacja i rozbudowa na potrzeby Muzeum Pamięci Sybiru budynków w kompleksie dawnej składnicy wojskowej przy ul. Węglowej w Białymstoku,
- adaptacja budynku byłej elektrowni przy ul. Elektrycznej na potrzeby Galerii Arsenal w Białymstoku,

b) ujęte w wykazie projektów rekomendowanych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego do KTdWP, w celu dofinansowania w ramach konkursów Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko”:

- rewaloryzacja zabytkowego zespołu Klasztoru Męskiego Zwiastowania NMP w Supraślu – III etap,
- kompleksowa modernizacja obiektów WOAK w Białymstoku – Centrum Animacji i Edukacji Kulturalnej przy ul. Kilińskiego i ul. Św. Rocha,
- modernizacja Teatru Dramatycznego im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku,

c) inne ważne, w tym kontynuowane i te, których realizacja wymagałaby finansowania środkami budżetów samorządów lub państwa oraz z funduszy europejskich:

- dostosowanie do potrzeb użytkowych nowej „Książnicy Podlaskiej” oraz budowa nowego Archiwum Państwowego w Białymstoku,
- przebudowa i rozbudowa Miejskiego Domu Kultury w Łapach i ewentualnie innych placówek tego typu,
- rozwój powierzchni wystawienniczych i magazynowych Muzeum Podlaskiego,
- kontynuowanie rewaloryzacji zabytkowych zespołów pałacowo-ogrodowych Branickich w Białymstoku i Choroszczy,
- kontynuowanie zagospodarowywania „Podlaskiego Muzeum Kultury Ludowej” w gm. Wasilków, i pozostałych obiektów powojennych przy ul. Węglowej w Białymstoku na cele kultury i rozrywki oraz ewentualne wsparcie rewaloryzacji obiektów o wartościach kulturowych części osiedla Bojary w Białymstoku – w przypadku objęcia ochroną w formie parku kulturowego,
- rewaloryzacja ważnych dla tożsamości kulturowej zabytkowych przestrzeni publicznych lub o wartościach kulturowych, w tym parkowych i cmentarnych miast MOFOWB,

4) sportu, rekreacji i obsługi turystyki – poprzez przedsięwzięcia kontynuowane, planowane i inne ważne, których realizacja wymagałaby finansowania środkami budżetów samorządów lub państwa oraz wsparcia funduszami europejskimi, w tym:

a) w zakresie infrastruktury sportu i rekreacji – wspieranie:

- budowy wielofunkcyjnej hali sportowo-widowiskowej w Białymstoku, z uzupełniającą funkcją kongresową i ew. targowo-wystawienniczą,
- tworzenia warunków do budowy w Białymstoku zespołu infrastruktury całorocznej rekreacji i sportów wodnych, dostosowanej do organizacji imprez o znaczeniu regionalnym i krajowym, a w Łapach o znaczeniu ponadlokalnym,
- tworzenia warunków do zagospodarowania na cele sportu i rekreacji całorocznej – zwłaszcza zimowej, o zasięgu regionalnym – wyrobisk poeksploatacyjnych kruszywa w Ogrodniczkach w gm. Supraśl i „Silikatów” w m. Białymstoku,

- kontynuacji zagospodarowania rekreacyjnego zbiorników wodnych: Siemianówka, oraz w Wasilkowie, Supraślu, Czarnej Białostockiej, Gródku i Sokółce,
 - rozwoju zagospodarowania zbiornika w Turośni Kościelnej, i tworzenia warunków do budowy zbiorników w Łapach i Czarnej Wsi Kościelnej,
 - zagospodarowania na cele parkowo-rekreacyjne części doliny rzeki Białej w Białymstoku, z priorytetem odcinka śródmiejskiego, i tworzenie warunków do zagospodarowywania doliny w zachodniej części miasta,
 - zagospodarowywania rekreacyjnego fragmentów południowego pasa leśnego Białegostoku w gminach: Choroszcz (Lasy Klepackie i Turczyńskie) i Turośń Kościelna (Lasy Niewodnickie), a w m. Białymstoku – Uroczyska Pietrasze i Lasu Solnickiego oraz obrzeży Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej w gm. Supraśl,
- b) w zakresie infrastruktury obsługi turystyki** – wspieranie:
- tworzenia warunków do rozwoju bazy hotelarskiej o zróżnicowanym, dostosowanym do popytu standardzie, w szczególności powiązanej funkcjonalnie z infrastrukturą: sportu, rekreacji, targów, wystawiennictwa oraz ośrodków koncentracji usług ponadlokalnych m. Białegostoku,
 - tworzenia warunków dla rozwoju infrastruktury usług rozrywki ważnej dla zwiększenia atrakcyjności turystycznej MOFOWB,
- c) w zakresie infrastruktury administracji** – wspieranie:
- modernizacji, przebudowy, rozbudowy lub adaptacji infrastruktury administracji publicznej, gospodarczej i innej ponadlokalnej,
 - tworzenia warunków do lokalizacji w MOFOWB nowych funkcji zarządczych o znaczeniu ponadlokalnym, a zwłaszcza ponadregionalnym, w tym zapewnienie rezerw terenów dla lokalizacji obiektów biurowych w „centrum” oraz „biegunach” koncentracji usług w Białymstoku.

6.1.1.2. Kierunki poprawy warunków, w tym infrastrukturalnych, dla rozwoju inwestycji gospodarczych o znaczeniu ponadlokalnym w MOFOWB i obszarze zewnętrznym

Wspieranie środkami budżetów samorządów i funduszy europejskich, w tym RPOWP, poprawy i rozwoju infrastruktury dla inwestycji gospodarczych z priorytetem sektora produkcyjnego o wysokiej wartości dodanej i innowacyjności na terenach o najwyższych walorach lokalizacyjnych, dotyczyć może w szczególności:

- a) uzupełnień** zabudowy zespołów przemysłowo-składowych, w tym restrukturyzowanych, w wyniku zwiększenia ich atrakcyjności inwestycyjnej, z priorytetem Białegostoku, Łap, Czarnej Białostockiej i Sokółki, poprzez:
- poprawę zewnętrznej dostępności transportowej,
 - tam, gdzie to zasadne – poprawę wewnętrznej obsługi transportowej i doposażenie w brakujące elementy infrastruktury technicznej,
- b) rozwoju** zabudowy na atrakcyjnych inwestycyjnie terenach przemysłowo-składowych, z priorytetem specjalnych stref ekonomicznych w Białymstoku i Łapach, oraz urządzeń logistyki wykorzystujących ich dobrą dostępność transportową, drogową i kolejową, poprzez:
- sporządzanie brakujących planów miejscowych,
 - stosownie do uwarunkowań lokalnych – przeprowadzenie ewentualnych działań poprawiających strukturę własnościową terenów,
 - wyposażenie terenów w niezbędną infrastrukturę transportową i techniczną,

- ochronę planistyczną potencjalnych terenów aktywności gospodarczej przed inną zabudową koniunkturalną,
- c) **infrastruktury** – zwiększania kompetencji do pracy, w tym:
 - modernizację szkół zawodowych w MOFOWB,
 - rozbudowę Centrum Kształcenia Praktycznego w Białymstoku,
 - realizację Laboratorium Młodego Mistrza i Odkrywcy w Białymstoku,
 - stworzenie centrum kompetencji MOFOWB w Białymstoku,
- d) **rozbudowy** Białostockiego Parku Naukowo-Technologicznego (oraz Parku Technologicznego w Czarnej Białostockiej) i inkubatorów przedsiębiorczości w ośrodkach gminnych z rozwojową funkcją gospodarczą,
- e) **rozwoju innych inwestycji otoczenia biznesu** z zakresu obsługi finansowej, prawnej, projektowo-inwestycyjnej itp.

6.1.1.3. Kierunki poprawy jakości i rozwoju infrastruktury zewnętrznych powiązań transportowych MOFOWB i jego obszaru zewnętrznego

Kierunki poprawy i rozwoju z odpowiednimi przedsięwzięciami określonymi w rozdz. 6.3.2. oraz w dz. 2.1. i 2.2. zał. nr 3, dotyczą:

- 1) **krajowych powiązań drogowych MOFOWB** z Warszawą, Lublinem, Gdańskiem – węzłami policentrycznej metropolii sieciowej, oraz międzynarodowych z Kownem, Grodnem i Brześciem Litewskim, poprzez dokończenie budowy drogi ekspresowej S8 i lobbing na rzecz rozpoczęcia budowy dróg ekspresowych S19 i S16,
- 2) **regionalnych powiązań drogowych MOFOWB** z ośrodkami subregionalnymi – Łomżą i Suwałkami – oraz ośrodkami powiatowymi, poprzez modernizację i budowę ww. powiązań ekspresowych, odcinków dróg krajowych nr 64, nr 8, nr 19, nr 63 i nr 65 oraz dróg wojewódzkich nr 685 i nr 678,
- 3) **krajowych powiązań kolejowych MOFOWB** z węzłami policentrycznej sieci metropolii – Warszawą, Gdańskiem i Lublinem – oraz międzynarodowych z Kownem, Grodnem, Wołkowyskiem i Brześciem poprzez modernizację linii nr E75 *Rail Baltica* oraz linii nr 6, nr 40, nr 51, nr 32, nr 38 i nr 43, a także reaktywację ruchu na linii nr 37,
- 4) **regionalnych powiązań kolejowych MOFOWB** z ośrodkiem subregionalnym (Suwałkami) i ośrodkami powiatowymi poprzez modernizację ww. powiązań kolejowych krajowych i międzynarodowych oraz subregionalnym (Łomżą) poprzez rewitalizację linii kolejowych nr 36 i nr 49,
- 5) **zapewnienia krajowych i międzynarodowych powiązań lotniczych MOFOWB**, poprzez modernizację lotniska „Krywlany” w Białymstoku, do potrzeb lotniska użytku publicznego o ograniczonej certyfikacji.

6.1.1.4. Kierunki poprawy jakości i rozwoju infrastruktury zewnętrznych powiązań telekomunikacyjnych i teleinformatycznych MOFOWB i obszaru zewnętrznego

Kierunki te obejmują działania z rozdz. 6.3.3.

6.1.1.5. Kierunki poprawy jakości i rozwoju infrastruktury zewnętrznych powiązań energetycznych MOFOWB i obszaru zewnętrznego

Kierunki te obejmują działania w zakresie:

- 1) **poprawy jakości i rozwoju infrastruktury powiązań systemu elektroenergetycznego** obszaru z Krajowym Systemem Przesyłowym na napięciu NN 400 kV i 220 kV oraz systemem regionalnym na napięciu WN 110 kV, zwiększających bezpieczeństwo energetyczne poprzez stosowne działania inwestycyjne z pkt 6.5.2.2.,
- 2) **zwiększenia przepustowości gazociągów przesyłowych i urządzeń towarzyszących** z kierunku Białorusi, zapewniających niezawodność zasilania, poprzez stosowne działania inwestycyjne z pkt 6.5.3.2.,

- 3) stworzenia możliwości zaopatrzenia w gaz obszaru zewnętrznego MOFOWB na bazie interkonektora gazowego Polska – Litwa, określonego w pkt 6.5.3.1.

6.1.1.6. Kierunki poprawy i rozwoju infrastruktury transportowej, energetycznej i ochrony środowiska na rzecz integracji wewnętrznej MOFOWB

Kierunki poprawy i rozwoju systemów infrastruktury transportowej, energetycznej i ochrony środowiska, integrujących obszar funkcjonalny, dotyczyć mogą:

- 1) **infrastruktury wewnętrznej dostępności transportowej MOFOWB**, tj. stosownych przedsięwzięć z pkt 6.3.2.2. i 6.3.2.4., oraz z dz. 2.2. zał. nr 3, w tym:

- a) **wdrożenia zintegrowanego multimodalnego systemu transportu zbiorowego** obejmującego środki transportu i elementy infrastruktury (autobusy, kolej, system kierowania ruchem, parkingi w systemie „parkuj i jedź”, infrastrukturę rowerową i pieszą) wg *Planu* zintegrowanego zrównoważonego rozwoju, a w szczególności:

- rozwój „korytarzy autobusu wysokiej jakości”,
- zapewnienie priorytetu miejskiej komunikacji zbiorowej,
- tworzenie warunków do zwiększenia wykorzystania infrastruktury kolejowej do obsługi potrzeb przewozowych mieszkańców MOFOWB,

- b) **rozwoju wewnętrznego układu drogowo-ulicznego MOFOWB** wg wyników studium transportowego, ukierunkowanego na:

- zmniejszenie uciążliwości i sprawne przeprowadzenie ruchu tranzytowego na kierunkach Litwy oraz przejść granicznych z Białorusią, rozwiązującego problem do czasu realizacji obwodnic na ciągach dróg S19 i nr 65,
- poprawę parametrów technicznych ulic i dróg wylotowych łączących Białystok z drogami krajowymi oraz z siedzibami gmin MOFOWB,
- poprawę parametrów technicznych podstawowego układu uliczno-drogowego wiążącego jednostki struktury przestrzennej miasta oraz gmin MOFOWB,
- eliminację „wąskich gardeł” układu uliczno-drogowego, w miejscach koncentracji ruchu i na skrzyżowaniach z infrastrukturą kolejową,

- 2) **infrastruktury systemu elektroenergetycznego z priorytetem zwiększenia bezpieczeństwa funkcjonowania** osadnictwa i dostosowania do potrzeb jego rozwoju, wg stosownych dla MOFOWB kierunków z pkt 6.5.2.3.,

- 3) **infrastruktury systemu dystrybucyjnego zaopatrzenia w gaz ziemny i ciepło**, z priorytetem obszarów ochrony sanitarnej i ekologicznej, wg stosownych dla MOFOWB kierunków z pkt 6.5.3.2. i rozdz. 6.5.5.,

- 4) **infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej i odpadami**, w tym:

- a) zapewnienia właściwych warunków sanitarnych ujęciom wody Białegostoku w Jurowcach i Wasilkowie oraz ich strefom zasobowym w gminach Wasilków i Supraśl, zgodnie z dokumentami ochronnymi,
- b) ochrony sanitarnej Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) nr 218 „Pradolina rzeki Supraśl” i jego projektowanego obszaru ochronnego w gminach Wasilków i Dobrzyniewo Kościelne,
- c) skoordynowania planowania i realizacji infrastruktury kanalizacyjnej w obszarach stykowych zespołów zabudowy miasta Białegostoku i gmin podmiejskich, z priorytetem obszarów ochrony sanitarnej,
- d) zmodernizowania i rozbudowy obiektów gospodarki odpadami – Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Hryniewiczach w gminie Juchnowiec Kościelny –oraz pełnego wykorzystania instalacji termicznego unieszkodliwiania odpadów w Białymstoku, w tym objęcia całości MOFOWB obsługą tej infrastruktury.

- 5) **wdrożenia *Planu* Gospodarki Niskoemisyjnej MOFOWB.**

6.1.1.7. Kształtowanie jakości i rozwoju zrównoważonego struktury przestrzennej zagospodarowania MOFOWB

Rekomenduje się do uwzględnienia stosowne do specyfiki gmin obszaru:

1) Zasady poprawy jakości i rozwoju zrównoważonego struktury przestrzennej zagospodarowania MOFOWB, w tym:

- a) harmonizowanie wymogów ochrony funkcjonowania systemu przyrodniczego z rozwojem zrównoważonym zwartej struktury przestrzennej obszaru urbanizacji,
- b) delimitację obszaru systemu przyrodniczego i obszarów urbanizacji opartą na studiach ekofizjograficznych i demograficznych oraz prognozowanych realnie potrzebach terenów budowlanych w ustaleniach dokumentów polityki przestrzennej gmin, z uwzględnieniem stosownych przepisów art. 10 ust. 1 pkt 7 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- c) zachowanie stabilności i ciągłości obszarów systemu przyrodniczego oraz zwartości obszarów urbanizacji w studiach gmin MOFOWB,
- d) kształtowanie zagospodarowania i użytkowanie stref ochrony uzdrowskiej Uzdrowiska Supraśl, określonych w jego statucie, zgodnie z odpowiednimi wymogami ustawy o lecznictwie uzdrowskim, uzdrowskach i obszarach ochrony uzdrowskiej oraz o gminach uzdrowskich, a także statutu,
- e) wyznaczanie obszarów zabudowy, w szczególności wg kryteriów ich atrakcyjności dla różnych rodzajów zabudowy i warunków wyposażenia w infrastrukturę techniczną, z uwzględnieniem bilansu terenów sporządzanego wg. stosownych przepisów ustawy jw. i niskoemisyjności,
- f) koordynację międzygminną przygotowania planistycznego i infrastrukturalnego wyselekcjonowanych z obszarów urbanizacji terenów zabudowy,
- g) przygotowanie planów miejscowych i wyposażanie w infrastrukturę techniczną wyznaczonych terenów zabudowy mieszkaniowej, z uwzględnieniem standardów urbanistycznych w zakresie dostępności usług publicznych i terenów zieleni, przestrzeni publicznych oraz zwiększenia retencji wód opadowych,
- h) priorytet wtórnego wykorzystania na cele urbanizacji terenów zdegradowanych, w tym poprzemysłowych i powojkowych, oraz intensyfikacji zabudowy ekstensywnej z rezerwami terenów,
- i) ograniczanie przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne, w tym rolnicze, a w szczególności „pseudorolnicze” (późniejsze budowlane),
- j) przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy w strefie podmiejskiej MOFOWB m.in. poprzez zakazy zabudowy terenów rolnych w planach miejscowych,
- k) zapewnienie rezerw terenów dla perspektywicznych potrzeb rozwoju ponadlokalnych usług publicznych oraz infrastruktury transportowej i technicznej,
- l) izolację przestrzenną kolizyjnych form zagospodarowania,
- m) ochronę obiektów i obszarów zabytkowych oraz krajobrazu kulturowego wg zasad z pkt 6.4.8.2., oraz ochronę prawidłowego funkcjonowania infrastruktury telekomunikacyjnej wg zasad z pkt 6.3.3.1.

2) kierunki poprawy jakości i rozwoju zrównoważonego struktury przestrzennej zagospodarowania, w formie gęstej wielofunkcyjnej tkanki zabudowy o charakterze miejskim, z preferencją obsługi komunikacją pieszą, rowerową i zbiorową publiczną, z uwzględnieniem odpowiednich zasad i kierunków ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego z rozdz. 6.4.8., obejmujące:

a) w mieście Białymstoku – kształtowanie:

- obszarów: śródmiejskiego, miejskiego i przedmieść, wydzielonych gł. obwodnicami komunikacyjnymi (śródmiejską i miejską), o zróżnicowanej intensywności i programach zabudowy, z terenami systemu przyrodniczego,

- wielofunkcyjnych jednostek strukturalnych wydzielonych głównie liniami kolejowymi, z zespołami zabudowy mieszkaniowej, spełniających wymogi standardów urbanistycznych w zakresie dostępności usług, rekreacji i aktywności gospodarczej, o wzrastającej samodzielności funkcjonalnej ograniczającej potrzeby codziennych zewnętrznych przemieszczeń mieszkańców,
- wielkomiejskiego centrum śródmiejskiego, z koncentracją usług różnych poziomów w intensywniej zabudowie o wysokich walorach architektoniczno-urbanistycznych, z atrakcyjnymi przestrzeniami publicznymi zabytkowymi i reprezentacyjnymi, w tym w otoczeniu dworców,
- zespołów zabudowy usług, głównie publicznych, o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym: szkolnictwa wyższego, lecznictwa, sportu oraz targów, wystawiennictwa, itp. – kreujących krajowy status metropolitalny miasta,
- koncentracji usług w miejscach centralnych struktury przestrzennej miasta – „centrum śródmiejskim biegunie południowym” oraz ośrodkach lokalnych obsługujących zespoły zabudowy mieszkaniowej,
- uzupełnień zespołów zabudowy aktywności gospodarczej oraz rozwoju w Podstrefie Białostockiej Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej,
- terenów zieleni urządzonej – rekreacyjnej – miejskiego systemu przyrodniczego w dolinach rzek i zespołach leśnych, z priorytetem centrum śródmiejskiego,

b) w strefie podmiejskiej Białegostoku – kształtowanie:

- uzupełnień infrastruktury usług ponadlokalnych, głównie publicznych, w miastach: w Łapach – lecznictwa, edukacji i obsługi turystyki, w Supraślu – edukacji, kultury, administracji, lecznictwa uzdrowiskowego i obsługi turystyki, w Choroszcy – lecznictwa specjalistycznego, opieki społecznej, kultury i obsługi turystyki, w Wasilkowie – kultury i obsługi turystyki, w tym pielgrzymkowej, w Czarnej Białostockiej – obsługi turystyki i rekreacji,
- śródmieście miast z uzupełnianiami zabudowy oraz aranżacją przestrzeni publicznych, w szczególności zabytkowych, i z podwyższaniem jakości zabudowy pozostałych siedzib gmin,
- uzupełnień i rozwoju zwartych zespołów zabudowy mieszkaniowej z niezbędnymi usługami publicznymi i rynkowymi, objętych planami miejscowymi, wyposażonych w infrastrukturę komunalną,
- uzupełnień i rozwoju zespołów zabudowy aktywności gospodarczej wyznaczanych planami miejscowymi i uzbrajanych w infrastrukturę techniczną, z priorytetem rewitalizacji zagospodarowania terenów przemysłowych, specjalnych stref ekonomicznych i parków technologicznych, w miejscach o najwyższej w MOFOWB dostępności i niekolizyjności środowiskowej lub w powiązaniu z bazą surowcową, zwłaszcza w Łapach i Czarnej Białostockiej,
- uzupełnień i rozwoju zagospodarowania rekreacyjnego i turystycznego, o programach użytkowych dostosowanych do specyfiki środowiska i potrzeb użytkowników, w miejscach o najwyższych rekreacyjnych walorach środowiska przyrodniczego i kulturowego, doposażonych w infrastrukturę komunalną,
- zabudowy wiejskiej uzupełnianej zgodnie z wymogami ochrony krajobrazu kulturowego rolniczego, z rozwijającymi się funkcjami pozarolniczymi, w tym letniskowymi.

6.1.1.8. Kształtowanie jakości i rozwoju zrównoważonego struktury przestrzennej zagospodarowania obszaru zewnętrznego MOFOWB:

- 1) **m. Sokółki** – wg zasad z pkt 6.1.3.1. i kierunków z pkt 6.1.3.2. dla miast powiatowych,
- 2) **małych miast i wsi gminnych** – wg zasad i kierunków z rozdz. 6.2.2.,

- 3) **regionalnej sieci ekologicznej** – wg zasad i kierunków z rozdz. 6.4.1.,
- 4) **obszarów wiejskich rolno-leśnych** – wg zasad i kierunków z rozdz. 6.2.2.,
- 5) **ochrony złóż kopalin** – wg zasad i kierunków z rozdz. 6.4.5.

6.1.2. Wspieranie w ramach strategicznej interwencji zwiększenia konkurencyjności miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków subregionalnych Suwałk i Łomży

Ośrodki subregionalne pełnią szczególnie ważną rolę w restrukturyzacji, funkcjonowaniu i rozwoju społeczno-gospodarczym województwa, uzupełniając publiczne funkcje ponadlokalne ośrodka wojewódzkiego w obszarach swego oddziaływania. Są one także stymulatorami rozwoju funkcji pozarolniczych i inkubatorami przedsięwzięć aktywizacyjnych obszarów wiejskich. Jednocześnie ośrodki te dysponują znaczącymi potencjałami ponadlokalnych usług komercyjnych, infrastruktury gospodarczej, technicznej i transportowej, a także cennych zasobów ludzkich, których racjonalne wykorzystanie będzie znacząco wpływać na rozwój całego województwa. Wspieranie rozwoju infrastruktury funkcji publicznych i gospodarczych, poprawy struktury zagospodarowania oraz infrastruktury technicznej tych ośrodków będzie ważną częścią polityki zagospodarowania przestrzennego województwa, sprzyjającą spójności i terytorialnemu równoważeniu jego rozwoju.

Dla miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków subregionalnych Suwałk i Łomży zasadne jest sporządzenie planów zagospodarowania przestrzennego ukierunkowujących i koordynujących politykę przestrzenną samorządów w tych obszarach. Rekomenduje się ukierunkowanie polityki przestrzennej w tych planach, w szczególności na:

- wzmocnienie infrastruktury publicznych funkcji subregionalnych,
- poprawę powiązań funkcjonalnych zewnętrznych i wewnętrznych,
- wykorzystanie lokalnego potencjału położenia, atrakcyjności turystycznej i tradycji produkcyjnych oraz absorpcji innowacji,
- kreowanie zrównoważonego rozwoju zwartych struktur przestrzennych obszarów urbanizacji i przeciwdziałanie chaosowi przestrzennemu,
- poprawę jakości warunków życia i przeciwdziałanie depopulacji.

6.1.2.1. Zasady poprawy jakości i rozwoju zrównoważonego struktury przestrzennej zagospodarowania miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków subregionalnych Łomży i Suwałk

Zasady te rekomenduje się do stosowania w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, planach miejscowych i ich zmianach, odpowiednio do specyfiki obszarów, do czasu powstania stosownych regulacji prawnych centralnych. Zasady te obejmują w szczególności:

- a) dostosowanie do uwarunkowań ekofizjograficznych rozwoju zagospodarowania, w tym zachowanie ciągłości i ochronę przed zabudową terenów sieci ekologicznych oraz stosowanie zasad ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego z rozdz. 6.4.8.,
- b) zrównoważony rozwój zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej, w tym koncentrację obszarów urbanizacji, w szczególności poprzez:
 - uzupełnienia zabudowy z wykorzystaniem rezerw w terenach zainwestowanych i z wtórnym zagospodarowaniem zdegradowanych,
 - racjonalne wyznaczanie terenów rozwojowych w sąsiedztwie zespołów zabudowy istniejącej, na terenach rolniczych o możliwie niskiej przydatności produkcyjnej, z uwzględnieniem art. 10 ust. 1 pkt 7 oraz ust. 5–7 Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- c) stosowanie standardów urbanistycznych dla terenów mieszkaniowych w zakresie dostępności podstawowych usług publicznych oraz terenów rekreacji, w tym zieleni,

- d) eliminowanie uciążliwości ruchu drogowego, zwłaszcza tranzytowego, z zabudowy śródmiejskiej i mieszkaniowej,
- e) kształtowanie przestrzeni publicznych o wysokiej atrakcyjności użytkowej i estetycznej, z priorytetem centrów śródmiejskich objętych ochroną konserwatorską oraz miejsc koncentracji usług,
- f) priorytet komunikacji zbiorowej, pieszej i rowerowej w obszarach śródmiejskich, z ograniczaniem samochodowej indywidualnej,
- g) zapewnianie rezerw terenów dla perspektywicznych realizacji ponadlokalnych usług publicznych oraz ponadlokalnej infrastruktury transportowej, energetycznej i komunalnej,
- h) zwiększenie retencji wód opadowych w zagospodarowaniu działek budowlanych,
- i) izolację przestrzenną kolizyjnych rodzajów zabudowy,
- j) ochronę obiektów i obszarów zabytkowych oraz krajobrazów kulturowych wg zasad z pkt 6.4.8.2., oraz ochronę prawidłowego funkcjonowania infrastruktury telekomunikacyjnej wg odpowiednich zasad z pkt 5.3.3.1.

6.1.2.2. Kierunki poprawy i rozwoju infrastruktury miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego Łomży

Wspieranie poprawy jakości i rozwoju infrastruktury: ponadlokalnych funkcji publicznych i gospodarczych oraz transportowej i technicznej obszaru dotyczyć może w szczególności:

- 1) poprawy infrastruktury ochrony zdrowia i opieki społecznej**, m.in. poprzez:
 - a) modernizację i przebudowę obiektów Szpitala Wojewódzkiego im. Kard. Stefana Wyszyńskiego w Łomży, w tym adaptację byłego oddziału zakaźnego i chorób płuc na placówkę opieki paliatywnej,
 - b) rozbudowę i modernizację Ośrodka Rehabilitacji Diennej Szpitala jw. w Kisielnicy,
 - c) modernizację Domu Opieki Społecznej w Gielczynie,
- 2) poprawy i rozwoju infrastruktury edukacji i nauki**, w ramach przedsięwzięć warunkowych KTdWP – „Rozwój szkolnictwa wyższego uwzględniającego potrzeby regionalne”, poprzez ewentualne uzupełnienia:
 - a) bazy materialnej w Państwowej Wyższej Szkole Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży oraz w Wyższej Szkole Agrobiznesu w Łomży, pod kątem potrzeb regionalnych, inteligentnych specjalizacji,
 - b) bazy materialnej szkolnictwa podstawowego i średniego z dostosowaniem do potrzeb jw.,
- 3) poprawy i rozwoju infrastruktury kultury, sportu, rekreacji i obsługi turystyki**, poprzez:
 - a) powiększenie powierzchni Muzeum Północno-Mazowieckiego w Łomży,
 - b) modernizację i ewentualną rozbudowę Teatru Lalki i Aktora w Łomży,
 - c) przebudowę byłej sali konferencyjnej Urzędu Wojewódzkiego na potrzeby Łomżyńskiej Filharmonii Kameralnej,
 - d) tworzenie warunków do powstania Łomżyńskiego Centrum Kultury, z salą widowiskowo-sportową, dostosowaną do imprez o znaczeniu regionalnym,
 - e) kontynuację rewitalizacji centrum Łomży i Nowogrodu z ważnymi przestrzeniami publicznymi oraz obszarów zdegradowanych, w tym fortów w Piątnicy,
 - f) sukcesywne zagospodarowywanie sportowo-rekreacyjne doliny rzeki Narew i jej obrzeży, z priorytetem odcinków w Łomży (kontynuacja budowy bulwarów), Piątnicy i Nowogrodzie, a także rozwój systemu zieleni urządzonej Łomży,
 - g) stosowną do potrzeb modernizację ponadlokalnych urządzeń sportowych,
 - h) realizację ścieżki rowerowej w ramach EuroVelo na trasie Łomża – Jednaczewo – Szablak – Nowogród,

- i) tworzenie warunków do budowy infrastruktury turystycznej i zagospodarowanie szlaku wodnego Narwi na odcinku Łomża – Nowogród, z budową portu rzeczno- Nowogrodzie,

4) poprawy infrastruktury dla rozwoju inwestycji gospodarczych w:

- a) Parku Przemysłowym Łomża z Inkubatorem Przedsiębiorczości,
- b) II etapie Centrum Produkcyjno-Logistycznego oraz III etapie terenów innowacyjno-produkcyjno-usługowych w Łomży,
- c) terenach produkcyjno-usługowych obszaru funkcjonalnego, poprzez doposażenie w infrastrukturę techniczną, transportową oraz unowocześnienia systemów teleinformatycznych e-biznesu innowacji, nowoczesnych technologii i współpracy przedsiębiorstw poprawiające ich atrakcyjność inwestycyjną, z priorytetem specjalnych stref ekonomicznych w Łomży i Nowogrodzie,

5) rozwoju infrastruktury transportowej drogowej, telekomunikacji i teleinformatyki oraz komunikacji zbiorowej, wg odpowiednich dla obszaru funkcjonalnego zasad z rozdz. 6.3.1. oraz kierunków z pkt 6.3.2.6. i rozdz. 6.3.3., z priorytetem budowy obwodnicy Łomży w ciągu drogi ekspresowej S61 *Via Baltica* oraz modernizacji i przywrócenia ruchu na linii kolejowej nr 49 Łomża – Śniadowo,

6) rozwoju infrastruktury systemów energetycznych wg odpowiednich dla obszaru funkcjonalnego zasad i kierunków z rozdziałów 6.5.1. – 6.5.6., z priorytetem modernizacji ciepłowni miejskiej w Łomży,

7) rozwoju infrastruktury systemów wodno-kanalizacyjnych i gospodarki odpadami wg odpowiednich dla obszaru funkcjonalnego zasad i kierunków z pkt 6.4.2.3. – 6.4.2.5.

6.1.2.3. Kierunki poprawy i rozwoju infrastruktury miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego Suwałk

Wspieranie poprawy jakości i rozwoju infrastruktury ponadlokalnych funkcji publicznych i gospodarczych oraz transportowej i technicznej obszaru dotyczyć może w szczególności:

1) poprawy infrastruktury ochrony zdrowia i opieki społecznej, poprzez:

- a) modernizację i przebudowę obiektów Szpitala Wojewódzkiego im. St. Rydygiera,
- b) rozbudowę i modernizację Specjalistycznego Psychiatrycznego Samodzielnego Publicznego ZOZ w Suwałkach,
- c) rozbudowę i modernizację SPZOZ Ośrodka Rehabilitacji w Suwałkach,
- d) rozbudowa Domu Pomocy Społecznej „Kalina” o placówkę opiekuńczo leczniczą.

2) poprawy infrastruktury edukacji, poprzez:

- a) rozbudowę Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Suwałkach pod kątem lepszego dostosowania kształcenia do potrzeb nowoczesnej, innowacyjnej gospodarki, i rynku pracy,
- b) modernizację i ew. rozbudowę obiektów szkolnictwa ponadgimnazjalnego, z priorytetem dostosowania do potrzeb rynku pracy i nowoczesnych form kształcenia, w tym także doposażenie Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia w Suwałkach.

3) rozwoju infrastruktury sportu, rekreacji i obsługi turystyki, poprzez:

- a) budowę Centrum Sportów Motorowych w Suwałkach,
- b) budowę sali sportowo-widowiskowej dostosowanej do imprez o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym,
- c) budowę hali tenisowej i kortów w Suwałkach,
- d) remonty i modernizację istniejących obiektów sportowych, w tym kompleksu przy ul. Zarzecze i infrastruktury przyszkolnej w Suwałkach i gminie Suwałki,
- e) zagospodarowanie rekreacyjne doliny rzeki Czarnej Hańczy oraz wyrobisk i zbiorników poeksploatacyjnych kruszywa,

- f) dostosowanie zagospodarowania obszaru Wigierskiego Parku Narodowego i jego otoczenia do potrzeb turystyki zmotoryzowanej, w tym poprzez budowę proekologicznych parkingów, stacji ładowania dla pojazdów z napędem elektrycznym oraz zakup statku turystycznego z napędem elektrycznym,
- g) utworzenie i zagospodarowanie tras narciarsko-rowerowych obejmujących m.in. Wigierski Park Narodowy i miasto Suwałki, gminę Suwałki i powiat Suwalski, uzupełniających projekt Trasy Rowerowej Polski Wschodniej (Green Velo)

4) poprawy i rozwoju infrastruktury kultury, poprzez:

- a) realizację II etapu budowy Muzeum Wigier,
- b) remonty, modernizacje i rozbudowy obiektów ponadlokalnych placówek kultury, w tym muzealnych, bibliotecznych – specjalistycznych oraz wielofunkcyjnych,
- c) budowę galerii sztuki współczesnej w oparciu o budynek byłej łaźni w ramach zagospodarowania terenów nadrzecznych w Suwałkach,
- d) budowę multimedialnej biblioteki miejskiej,
- e) kontynuację rewaloryzacji i rewitalizacji przestrzeni miejskiej, w tym opracowanie kompleksowego programu rewitalizacji,
- f) atrakcyjne zagospodarowanie ważnych przestrzeni publicznych miasta i ich otoczenia, z priorytetem zabudowy śródmiejskiej i publicznych terenów parkowo-rekreacyjnych, w szczególności śródmiejskiej części doliny rzeki Czarnej Hańczy,

5) poprawy i rozwoju infrastruktury dla inwestycji gospodarczych, poprzez:

- a) przebudowy i rozbudowy infrastruktury drogowej i kolejowej, w tym nowych bocznicy w strefach przemysłowych miasta i gminy Suwałki,
- b) rozbudowy i modernizacji infrastruktury technicznej istniejących terenów produkcyjno-usługowych,
- c) stosowne do popytu tworzenie nowych terenów inwestycyjnych, w tym w zachodniej i południowej strefie przemysłowej,
- d) zwiększenie terenów Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej,
- e) rozwój Parku Naukowo – Technicznego Polska Wschód w Suwałkach,
- f) unowocześniania systemów teleinformatycznych, w szczególności związanych z potrzebami e-biznesu, dotyczących między innymi rozwoju nowoczesnych technologii, możliwości współpracy przedsiębiorstw między sobą i z nauką, wdrożeń innowacji, patentów itp.,

6) rozwoju infrastruktury transportowej oraz telekomunikacji i teleinformatyki celem poprawy powiązań zewnętrznych i dostępności miasta wg odpowiednich dla obszaru funkcjonalnego zasad z rozdz. 6.3.1. oraz kierunków z pkt 6.3.2.5. i 6.3.3., z priorytetem budowy obwodnicy w ciągu drogi ekspresowej S61 *Via Baltica* i modernizacji linii kolejowej nr 40 Augustów – Suwałki,

7) rozwoju infrastruktury systemów energetycznych wg odpowiednich dla obszaru funkcjonalnego zasad i kierunków z rozdziałów 6.5.1. – 6.5.6., z priorytetem budowy systemu zaopatrzenia obszaru w gaz ziemny i modernizacji oraz rozbudowy systemu ciepłowniczego pod kątem ekologizacji źródła ciepła i ograniczenia emisji,

8) rozwoju infrastruktury systemów wodno-kanalizacyjnych i gospodarki odpadami wg odpowiednich dla obszaru funkcjonalnego zasad i kierunków z rozdziałów 6.4.2.3. – 6.4.2.5., z priorytetem rozbudowy systemu kanalizacji sanitarnej i deszczowej dla ochrony przed zanieczyszczeniami wód jeziora Wigry i rzeki Czarnej Hańczy oraz rozbudowy i modernizacji miejskiej kompostowni (RIPOK).

6.1.3. Wspieranie w ramach interwencji strategicznej zwiększenia konkurencyjności ośrodków lokalnych – miast powiatowych

6.1.3.1. Zasady poprawy jakości i rozwoju zrównoważonego struktur przestrzennych zagospodarowania ośrodków lokalnych – miast powiatowych

Zasady te rekomenduje się stosować w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i planach miejscowych tych miast oraz ich zmianach, stosownie do ich specyfiki, do czasu powstania odpowiednich regulacji prawnych centralnych. Zasady te obejmują w szczególności:

- a) dostosowanie do uwarunkowań ekofizjograficznych rozwoju zabudowy i zagospodarowania, w tym ochronę przed zabudową lokalnych sieci ekologicznych,
- b) kształtowanie zagospodarowania i użytkowanie stref ochrony uzdrowiskowej Uzdrowiska Augustów, określonych w jego statucie zgodnie z odpowiednimi wymogami ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych, a także statutu,
- c) zapewnienie zwartości struktury funkcjonalno-przestrzennej, poprzez:
 - priorytet intensyfikacji zainwestowania terenów zabudowanych z wykorzystaniem tkwiących w nich rezerw, w tym zdegradowanych,
 - lokalizację terenów rozwojowych zabudowy w sąsiedztwie istniejącej, zgodnie z przepisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
 - wyznaczanie nowych terenów budowlanych na gruntach o możliwie najniższej wartości rolniczej, z uwzględnieniem przepisów ustawy jw.,
- d) stosowanie standardów urbanistycznych dla zabudowy mieszkaniowej w zakresie dostępności podstawowych usług publicznych, rekreacji i zieleni, z uwzględnieniem tendencji demograficznych,
- e) eliminowanie uciążliwego ruchu drogowego z obszarów zwartej zabudowy śródmiejskiej i mieszkaniowej, poprzez planowanie budowy obwodnic, „uspokajania ruchu” i zabezpieczeń technicznych,
- f) kształtowanie przestrzeni publicznych o wysokiej atrakcyjności użytkowej i estetycznej z priorytetem śródmieść oraz otoczenia obiektów i urządzeń ze znaczną liczbą użytkowników, jako miejsc kontaktów społecznych i tożsamości kulturowej,
- g) ochronę obiektów i obszarów zabytkowych oraz krajobrazów kulturowych, zasad pkt 6.4.8.2., oraz ochronę prawidłowego funkcjonowania infrastruktury telekomunikacyjnej wg odpowiednich zasad z pkt 6.3.3.1.
- h) zapewnianie rezerw terenów dla perspektywicznych inwestycji infrastruktury ponadlokalnej: publicznej usługowej, transportowej, energetycznej oraz gospodarczej,
- i) zwiększanie retencji wód opadowych w zagospodarowywaniu działek budowlanych,
- j) izolację przestrzenną funkcji kolizyjnych.

6.1.3.2. Kierunki poprawy i rozwoju infrastruktury funkcji ponadlokalnych publicznych i gospodarczych miast powiatowych: Augustowa, Bielska Podlaskiego, Hajnówki, Grajewa, Kolna, Moniek, Sejn, Siemiatycz, Sokółki, Wysokiego Mazowieckiego i Zambrowa.

Wspieranie poprawy jakości i rozwoju infrastruktury ponadlokalnych funkcji publicznych i gospodarczych oraz transportowej i technicznej miast jw. dotyczyć może w szczególności:

1) rozwoju infrastruktury edukacji, głównie ponadgimnazjalnej, m.in. poprzez:

- a) modernizację i budowę obiektów naukowo-dydaktycznych, socjalnych i sportowych Zamiejscowego Wydziału Leśnego Politechniki Białostockiej w Hajnówce i w projektowanym centrum naukowo-badawczym,
- b) modernizację i rozbudowę obiektów szkolnictwa ponadgimnazjalnego, zwłaszcza zawodowego, w Bielsku Podlaskim, Hajnówce, Kolnie i Sejnach,

2) rozwoju infrastruktury ochrony zdrowia oraz stacjonarnej opieki długoterminowej i paliatywnej, m.in. poprzez:

- a) modernizację i rozbudowę obiektów lecznictwa sanatoryjnego oraz Zespołu Opieki Długoterminowej w Augustowie,
- b) modernizację i rozbudowę obiektów szpitali powiatowych w Hajnówce, Grajewie, Sejnach i Zambrowie,
- c) rozwój regionalnego centrum leczenia bólu w Mońkach,
- 3) rozwoju infrastruktury pomocy społecznej**, m.in. poprzez modernizację i rozbudowę obiektów w Hajnówce i Mońkach,
- 4) poprawy infrastruktury administracji publicznej samorządowej**, m.in. poprzez modernizację i rozbudowę obiektów w Hajnówce i Sejnach,
- 5) rozwoju infrastruktury kultury**, m.in. poprzez:
 - a) zapewnienie bazy lokalowej dla projektowanego Muzeum Kanału Augustowskiego w Augustowie,
 - b) budowę i przebudowę Bielskiego Centrum Kultury w Bielsku Podlaskim, Miejskiego Centrum Kulturalno-Sportowego na terenach powojkowych w Grajewie, Centrum Kultury w Zambrowie, modernizację Centrum Kultury w Sokółce, przebudowę Kolneńskiego Domu Kultury w Kolnie oraz budowę Mediateki i modernizację obiektów kultury w Mońkach,
- 6) rozwoju infrastruktury sportu**, m.in. poprzez:
 - a) kontynuację rozbudowy i przebudowę obiektów Miejskiego Ośrodka Sportu w Augustowie na Centrum Sportów Wodnych i Turystyki, oraz Ośrodka Sportu i Rekreacji w Hajnówce,
 - b) przebudowę i budowę obiektów Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji (hali, stadionu, basenu) w Bielsku Podlaskim oraz modernizację stadionów miejskich i innych urządzeń sportu w Grajewie, Mońkach, Wysokiem Mazowieckiem i Zambrowie,
 - c) budowę Centrum Turystyki, Kultury i Sportu oraz zbiornika retencyjnego w Kolnie,
- 7) rozwoju infrastruktury rekreacyjnej**, m.in. poprzez:
 - a) tworzenie warunków do powstania Parku Naukowo-Przyrodniczego (Przyrodniczego Centrum Nauki) o charakterze edukacyjno-rozrywkowym w Hajnówce,
 - b) zagospodarowywanie: parkowo-rekreacyjne terenów dolin rzek Białej i Lubki w Bielsku Podlaskim, doliny rzeki Elk i parku centralnego w Grajewie, ośrodka rekreacyjnego nad zbiornikiem wodnym w Sokółce, doliny rzeki Kamionki i otoczenia zbiornika wodnego w Siemiatyczach oraz terenów parkowo-rekreacyjnych w Mońkach, Sejnach i Wysokiem Mazowieckiem,
- 8) rewitalizacji zabudowy zdegradowanych części obszarów śródmiejskich i ważnych przestrzeni publicznych**, w tym w szczególności:
 - a) części obszarów śródmiejskich w: Augustowie, Bielsku Podlaskim, Sejnach, Sokółce, Siemiatyczach i Wysokiem Mazowieckiem, z priorytetem objętych ochroną konserwatorską,
 - b) obszarów śródmiejskich i dworców kolejowych PKP z otoczeniem w Grajewie i Hajnówce oraz centrum i zespołu byłych koszar w Zambrowie,
- 9) rozwoju infrastruktury dla potrzeb inwestycji przemysłowych, rzemiosła produkcyjnego oraz usług komercyjnych**, zwłaszcza z nowoczesnymi technologiami, stref i inkubatorów aktywności gospodarczej, parków technologicznych i specjalnych stref ekonomicznych, poprzez:
 - a) w Augustowie – przygotowanie terenów dla produkcji i usług niekolizyjnych sanitarnie z funkcją uzdrowiskową,
 - b) w Bielsku Podlaskim – uzbrajanie wyznaczonych planistycznie terenów produkcyjno-usługowych i wyznaczenie nowych, stosownie do popytu

inwestycyjnego, w tym w Podstrefie Bielskiej Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej,

- c) w Hajnówce – utworzenie Zakładu Aktywności Zawodowej i uzbrajanie terenów produkcyjno-usługowych, z priorytetem przemysłowych, pod inwestycje niekolizyjne z funkcją turystyczną miasta oraz uzbrajanie terenów w Podstrefie Hajnowskiej Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej,
 - d) w Grajewie i Siemiatyczach – rozbudowę i budowę parków technologicznych i uzbrajanie terenów inwestycyjnych produkcyjno-usługowych, w tym w podstrefach – Grajewskiej i Siemiatyckiej Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej,
 - e) w Zambrowie – rozbudowę parku przemysłowego i kompleksowego, przygotowanie nowych terenów inwestycyjnych produkcyjno-usługowych,
 - f) w Sokółce – uzbrajanie terenów inwestycyjnych produkcyjno-usługowych i ewentualnie wykorzystanie infrastruktury kolejowej i drogowej (w tym szerokich torów) do celów logistyki,
 - g) w Kolnie, Mońkach, Sejnach i Wysokiem Mazowieckiem – uzbrajanie wyznaczonych terenów inwestycyjnych produkcyjno-usługowych, stosownie do popytu inwestycyjnego, w tym w Sejneńskiej i Wysokomazowieckiej Podstrefie Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej,
 - h) włączanie atrakcyjnych terenów dla inwestycji produkcyjno-usługowych, zwłaszcza komunalnych i skarbu państwa, w obszary specjalnych stref ekonomicznych,
 - i) tworzenie warunków do rozwoju obiektów obsługi rolnictwa, z priorytetem miast położonych w obszarach intensywnej towarowej produkcji rolnej,
- 10) tworzenie warunków do rozwoju infrastruktury hotelarskiej** w miastach z atrakcyjnie zagospodarowanymi terenami rekreacji o dobrej dostępności, zwłaszcza w Augustowie, Hajnówce, Sejnach, Siemiatyczach i Sokółce,
- 11) rozwoju infrastruktury transportowej** miast powiatowych i ich powiązań z otoczeniem wiejskim oraz zmniejszenie uciążliwości dróg krajowych i wojewódzkich przebiegających przez te miasta, poprzez uspokajanie ruchu i sukcesywną budowę obwodnic, zwłaszcza w: Sokółce, Bielsku Podlaskim, Siemiatyczach, Mońkach i Grajewie, zgodnie ze stosownymi działaniami kierunków z rozdz. 6.3.2.,
- 12) rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej i teleinformatycznej** o zasięgu ponadlokalnym, zgodnie ze stosownymi działaniami kierunków z rozdz. 6.3.3.,
- 13) rozwoju infrastruktury systemów energetycznych** wg odpowiednich dla miast zasad i kierunków z rozdz. 6.5.1. – 6.5.6.,
- 14) rozwoju infrastruktury systemów wodno-kanalizacyjnych** wg odpowiednich dla miast kierunków i zasad z rozdz. 6.4.5.

6.2. Cel 2. Wzmocnienie spójności województwa w procesie zrównoważonego terytorialnie rozwoju i modernizacji zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich z wykorzystaniem ich potencjału wewnętrznego, specjalizacji regionalnej i położenia przygranicznego

Cel ten, z uwzględnieniem uwarunkowań środowiskowych, demograficznych, ekonomicznych oraz istniejącego potencjału zagospodarowania, realizować będzie polityka przestrzenna w obszarach funkcjonalnych wiejskich, ukierunkowana na wspieranie:

- a) zwiększania wewnętrznej integracji i dostępności transportowej województwa,
- b) modernizacji i rozwoju rolnictwa, przetwórstwa rolno-spożywczego i otoczenia rolnictwa,
- c) rozwoju zagospodarowania turystycznego, wypoczynkowego i uzdrowiskowego,
- d) rozwoju obszaru funkcjonalnego przygranicza,

e) wykorzystania specjalizacji regionalnej województwa.

6.2.1. Zwiększenie wewnętrznej integracji i dostępności transportowej województwa

Zwiększenie wewnętrznej integracji funkcjonalnej i wzajemnej dostępności transportowej pomiędzy miejskimi obszarami funkcjonalnymi, w tym ośrodkami powiatowymi, a wiejskimi obszarami funkcjonalnymi będzie głównie wynikiem modernizacji i przebudowy infrastruktury transportowej realizującej powiązania wewnątrzregionalne, w tym: części dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych, a także linii kolejowych i infrastruktury komunikacji publicznej zbiorowej, określonych w rozdz. 6.3.2.

6.2.1.1. Zasady wspierania poprawy i rozwoju dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych

Poprawa ta osiągnięta będzie w wyniku dostosowywania parametrów technicznych odcinków tych dróg do ustalonych klas funkcjonalnych, poprzez ich modernizację, przebudowy i budowy określone w pkt 6.3.2.1. – 6.3.2.3. kierunków działań celu III. Priorytetami inwestycyjnymi w programach rozwoju sieci drogowych powinny być objęte:

- a) obszary o najniższej dostępności do ośrodka wojewódzkiego Białegostoku określone w rozdz. 4.8.2. struktury funkcjonalno-przestrzennej,
- b) odcinki z przekroczeniami przepustowości (faktycznymi lub spodziewanymi) oraz zagrożeniami bezpieczeństwa i poziomu swobody ruchu,
- c) odcinki o złych stanach technicznych nawierzchni i parametrach technicznych niedostosowanych do klas funkcjonalnych, zwłaszcza stanowiące powiązania układów uliczno-drogowych obszarów funkcjonalnych wiejskich z ośrodkami lokalnymi subregionalnymi i Białymstokiem,
- d) odcinki o dużym natężeniu ruchu stwarzające kolizje z siecią osadniczą obszarów środowiska określone w rozdz. 3.9.3. i 3.9.4.,
- e) odcinki zapewniające dostępność transportową obszarów turystyczno-rekreacyjnych o randze krajowej i regionalnej oraz obszarów wiejskich z intensywną działalnością gospodarczą pozarolniczą.

6.2.1.2. Zasady wspierania poprawy infrastruktury kolejowych powiązań wewnątrzwojewódzkich

Większość kolejowych powiązań transportowych wewnątrzwojewódzkich będzie realizowana przez zmodernizowane lub modernizowane linie kolejowe stanowiące powiązania zewnętrzne, a także inne linie kolejowe określone w kierunkach działań celu III pkt 6.3.2.7. ppkt 3. Priorytetem inwestycyjnym będą objęte odcinki infrastruktury linii normalnotorowych zapisane do modernizacji lub reaktywacji w Kontrakcie Terytorialnym dla Województwa Podlaskiego, a w ramach RPOWP 2014-2020 projekty:

- a) z zakresu budowy, modernizacji i rehabilitacji sieci kolejowej wraz z infrastrukturą drogową,
- b) z zakresu sieci i infrastruktury towarzyszącej na przejazdach kolejowych oraz systemy automatycznego sterowania ruchem.

6.2.1.3. Zasady wspierania poprawy infrastruktury transportu zbiorowego

Poprawa ta wymagać będzie działań modernizujących i rozbudowujących infrastrukturę transportu zbiorowego dla zwiększenia jego konkurencyjności w przewozach, w stosunku do transportu indywidualnego, określonych w pkt 6.3.2.8. kierunków celu III. Szczególnie istotne dla funkcjonowania transportu zbiorowego będą miały konsekwentnie wdrażane zintegrowane plany zrównoważonego transportu publicznego, sprzęgające różne jego rodzaje.

6.2.2. Wspieranie modernizacji i rozwoju wiejskich obszarów funkcjonalnych

Obszary wiejskie pełnią funkcje produkcji rolniczej i pozarolniczej, konsumpcji, dostarczania dóbr publicznych oraz miejsca życia, pracy i wypoczynku ca 40% społeczności województwa.

Na obszarach tych istnieje równocześnie większość obszarów: sieci ekologicznej, złóż kopalin, kształtowania zasobów wodnych, zamkniętych sił zbrojnych oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, dla których obowiązują zasady i kierunki działań z celu IV i V. Modernizacja i rozwój obszarów wiejskich kontynuowane będą na zasadzie wielofunkcyjności, z wykorzystaniem ich wewnętrznego potencjału oraz efektów dyfuzji procesów rozwojowych z ośrodków miejskich. Wymagać to będzie wykorzystania także innych niż rolnicze walorów i zasobów tych obszarów, np. ekologicznych, turystycznych, wypoczynkowych, leśnych, surowców mineralnych i energetycznych dla zwiększenia podaży miejsc pracy. Ważne również będzie zwiększenie możliwości zatrudnienia w bardziej produktywnych pozarolniczych sektorach gospodarki. Wielofunkcyjny rozwój wymagać będzie poprawy infrastruktury transportowej, telekomunikacyjnej, elektroenergetycznej średnich i niskich napięć, ochrony środowiska, a także infrastruktury społecznej. Na obszarach wiejskich, z dominującą trwałą funkcją rolniczą, konieczne będzie zwiększenie produktywności działalności rolniczej, w tym poprzez ochronę i racjonalne wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Polityka przestrzenna samorządu województwa na rzecz modernizacji i rozwoju zagospodarowania obszarów wiejskich, w ramach interwencji strategicznej, sprzyjająca uaktywnieniu potencjału rozwojowego ich różnych funkcji dla zwiększenia konkurencyjności, stosownie do uwarunkowań przyrodniczych, kulturowych, krajobrazowych, istniejącego zagospodarowania i dostępności transportowej, realizowana będzie w szczególności poprzez:

- a) **zasady zagospodarowania** przestrzennego rekomendowane do uwzględniania w sporządzanych przez samorządy gminne studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz planach miejscowych, dotyczące:
 - ochrony oraz poprawy jakości i struktury rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
 - organizacji struktury funkcjonalnej sieci osadniczej obszarów wiejskich,
 - poprawy i rozwoju zagospodarowania małych miast i wsi,
 - poprawy i rozwoju infrastruktury turystycznej, wypoczynkowej i uzdrowiskowej,
- b) **kierunki wspierania** modernizacji i rozwoju rolnictwa, przetwórstwa rolno-spożywczego oraz otoczenia rolnictwa, dotyczące:
 - racjonalnego, zrównoważonego wykorzystania rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
 - poprawy struktury i jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
 - modernizacji i rozwoju przemysłu rolno-spożywczego oraz otoczenia rolnictwa,
- c) **kierunki wspierania** poprawy warunków życia w małych miastach oraz wsiach,
- d) **kierunki wspierania** rozwoju infrastruktury turystycznej, wypoczynkowej i uzdrowiskowej,
- e) **kierunki wspierania** rozwoju obszaru funkcjonalnego przygranicznego,
- f) **kierunki wspierania wykorzystania specjalizacji** terytorialnej województwa.

6.2.2.1. Zasady ochrony oraz poprawy jakości i struktury rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym:

1) **ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej przed funkcjami konfliktogennymi i przeznaczeniem na cele nierolnicze w planowaniu miejscowym**, poprzez:

- a) zaniechanie przeznaczania na cele nierolnicze terenów o uregulowanych stosunkach wodnych w wyniku drenażu lub melioracji, przynajmniej przed upływem okresu amortyzacji nakładów inwestycyjnych poniesionych na te regulacje, z wyłączeniem uzasadnionych potrzeb infrastruktury transportowej i technicznej,

- b) obowiązek projektowania modernizacji i realizacji nowych ciągów infrastruktury transportowej i technicznej w sposób minimalizujący kolizje z systemami melioracyjnymi i drenażowymi oraz szybkiego przywracania walorów funkcjonalnych tych systemów na koszt stwarzającego kolizje,
- c) zaniechanie wyznaczania terenów wodochłonnej zabudowy przemysłowej lub terenów eksploatacji powierzchniowej surowców mineralnych o dużym zasięgu odwadniania terenów sąsiadujących na obszarach deficytu wód podziemnych,
- d) wykluczanie lokalizacji zabudowy przemysłowej o dopuszczalnej wysokości emisji zanieczyszczeń mogących zawsze negatywnie oddziaływać na środowisko w wartościowych kompleksach gruntów rolnych i ich bezpośrednim sąsiedztwie,
- e) zalecenia minimalizowania niekorzystnego oddziaływania intensywnego ruchu drogowego na położone w jego bezpośrednim sąsiedztwie wartościowe tereny rolnicze, zwłaszcza w obszarach sieci ekologicznej, poprzez stosowne rozwiązania techniczne ochrony wód i powierzchni ziemi lub sposoby użytkowania rolniczego, określone w ocenie oddziaływania inwestycji na środowisko,
- f) ograniczanie do niezbędnego minimum przeznaczania na cele nierolnicze gruntów rolnych o wysokiej waloryzacji przestrzeni produkcyjnej, strategicznych dla produkcji żywności, w szczególności w studiach i planach miejscowych gmin: Bargłów Kościelny, Augustów, Raczki, Bakalarzewo, Puńsk, Szumowo, Kołaki Kościelne, Rutki, Kobylin-Borzemy, Sokoły, Kulesze Kościelne, Poświętne, Wysokie Mazowieckie, Nowe Piekuty, Szepietowo, Czyżew, Klukowo, Drohiczyn, Perlejewo, Grodzisk, Dziadkowice, Brańsk, Czyże, Orla, Zawady, Rutki, Wizna, Jedwabne, Przytuły, Stawiski, Mały Płock, Kolno, Grabowo, Wąsosz, Szczuczyn, Grajewo, Radziłów, Krypno, Mońki, Jasionówka, Jaświły, Korycin, Janów, Suchowola, Dąbrowa Białostocka, Nowy Dwór,
- g) ograniczanie w gminach jw. przeznaczania na cele nierolnicze zwartych kompleksów gruntów z przewagą III i IV klasy bonitacyjnej oraz zatorfień i zabagnień stanowiących elementy lokalnej sieci ekologicznej, kształtującej stosunki hydrograficzne i klimatyczne. Ograniczanie to dotyczyć powinno w stosownym stopniu także innych gmin wiejskich,
- h) zakazy likwidacji zalesień i zadrzewień śródpolnych ważnych dla ekologii, przeciwdziałania erozji powietrznej i wodnej gleb oraz rolniczego krajobrazu kulturowego,

2) poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, poprzez:

- a) regulację stosunków wodnych na obszarach rolniczych poza regionalną siecią ekologiczną, dla stworzenia optymalnych warunków hydrologicznych produkcji rolniczej, w tym modernizację istniejących systemów regulacyjnych,
- b) modernizację i przebudowę części systemów regulacji stosunków wodnych na użytkach rolnych w obszarach sieci ekologicznej, w kierunku renaturyzacji cieków wodnych i ich dolin, zwiększenia retencji i bezpieczeństwa przeciwpowodziowego upraw rolniczych oraz bioróżnorodności środowiska przyrodniczego, w tym na obszarach ochrony prawnej, zgodnie z dokumentami ochronnymi,
- c) dostosowywanie programu rozwoju małej retencji w województwie do potrzeb: przeciwdziałania deficytom wody w obszarach rolniczych i zjawiskom powodziowym, wzbogacania walorów sieci ekologicznej oraz wypoczynku i turystyki, z priorytetem inwestycyjnym zbiorników zabezpieczających równocześnie możliwie największą ilość tych potrzeb,
- d) przeprowadzanie procesów scaleń i wymian gruntów, pod kątem:
 - poprawy rozłogów gruntów gospodarstw rolnych i tworzenia warunków koncentracji rolniczej przestrzeni produkcyjnej,

- uzyskiwania zwartych powierzchniowo kompleksów gruntów porolnych i marginalnych dla produkcji rolniczej, zwłaszcza Skarbu Państwa, do zalesień,
- wyodrębniania gruntów Skarbu Państwa na potrzeby kształtowania sieci ekologicznej, zagospodarowania wypoczynkowego i turystycznego, pozarolniczych inwestycji gospodarczych oraz przedsięwzięć z zakresu infrastruktury, stosownie do polityki przestrzennej w studiach gmin,
- e) dokonywanie zalesień gruntów porolnych i marginalnych dla produkcji rolniczej zgodnie z krajowym programem zwiększania lesistości, operatami rolno-leśnymi i planami miejscowymi z uwzględnieniem zasad i kierunków z rozdz. 6.4.3.,
- f) tworzenie systemu zadrzewień i zakrzewień jako elementu zagospodarowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej, chroniącego przed erozją eoliczną i wodną, wzbogacającego tradycyjny uprządk krajobraz rolniczy oraz sieć ekologiczną.

6.2.2.2. Zasady organizacji struktury funkcjonalnej sieci osadniczej obszarów wiejskich

Zasady określają organizację funkcjonalną sieci osadniczej obszarów wiejskich województwa, w tym: jednostki gminne miejskie, wiejskie i wsie, z rozwojową infrastrukturą funkcji ponadlokalnych (ponadstandardowych) oraz pozostałe wsie. Zasady te rekomenduje się do uwzględniania w studiach gmin i ukierunkowywania wsparcia rozwoju. Strukturę funkcjonalną sieci osadniczej obszarów wiejskich tworzą:

1) małe miasta (z wyłączeniem powiatowych) i wsie gminne z infrastrukturą funkcji standardowych i ponadlokalnych (ponadstandardowych), w tym:

- **standardowych** – edukacji na poziomie podstawowym i gimnazjalnym, administracji, ochrony zdrowia, kultury, sportu i rekreacji oraz mieszkalnictwa rolniczego i pozarolniczego, a także gospodarczymi produkcyjno-usługowymi,
- **ponadlokalnych**, wynikających z potencjału istniejącego zagospodarowania nierolniczego, dziedzictwa kulturowego, środowiska przyrodniczego lub dostępności transportowej. Do grupy tej, z infrastrukturą funkcji ponadlokalnych, należą następujące małe miasta i wsie gminne:
 - a) **wieś Białowieża** – z infrastrukturą: naukowo-badawczą instytutów PAN i Ministra Środowiska, edukacji ponadgimnazjalnej o profilu ekologicznym i leśnym oraz obsługi turystyki i wypoczynku o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, a potencjalnie i uzdrowiskową – bazujących na walorach Puszczy Białowieskiej z Białowieskim Parkiem Narodowym w sieci Natura 2000, silnie rozwiniętych usługach hotelarskich, turystycznym puszczańskim przejściu granicznym polsko-białoruskim, zróżnicowanym etnicznie dziedzictwie kulturowym i obiektach obsługi gospodarki leśnej,
 - b) **miasto Drohiczyn** – z infrastrukturą: szkolnictwa wyższego Diecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego, administracji diecezjalnej, obsługi turystyki i wypoczynku o znaczeniu regionalnym i krajowym (potencjalnie międzynarodowym), bazującymi na bogatym, zróżnicowanym etnicznie dziedzictwie kulturowym i atrakcyjnej krajobrazowo dolinie rzeki Bug w sieci Natura 2000,
 - c) **miasto Goniądz** – z infrastrukturą turystyki i wypoczynku o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, bazującym na unikalnych walorach Biebrzańskiego Parku Narodowego w sieci Natura 2000, dziedzictwie kulturowym miasta i rozwiniętej infrastrukturze hotelarskiej,
 - d) **miasta Knyszyn, Szczuczyn i Jedwabne oraz wieś Rudka** – z infrastrukturą edukacji ponadgimnazjalnej i obsługi turystyki o znaczeniu regionalnym na bazie dziedzictwa kulturowego, Knyszyn z infrastrukturą lecznictwa, a Szczuczyn także produkcji i usług w podstrefie Suwalskiej SSE,

- e) **miasto Ciechanowiec** – z infrastrukturą obsługi turystyki i wypoczynku, o znaczeniu krajowym i regionalnym, bazującą na obiektach dziedzictwa kulturowego, w tym skansenie i Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu oraz dolinie rzeki Nurzec ze zbiornikiem retencyjnym,
 - f) **miasto Rajgród i wsie: Wizna, Sztabin, Płaska, Puńsk, Filipów, Przerośl, Bakalarzewo, Wiżajny, Szypliszki, Rutka-Tartak, Jeleniewo, Giby i Trzcianne** – z infrastrukturą turystyki i wypoczynku o znaczeniu regionalnym i krajowym, bazującymi na walorach dziedzictwa kulturowego, w tym w Puńsku litewskiego, walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz rozwijającej się infrastrukturze hotelarskiej i zabudowie letniskowej,
 - g) **wieś Czeremcha** – z infrastrukturą obsługi międzynarodowego ruchu turystycznego z przejść granicznych z Białorusią i produkcyjno-usługową, w tym logistyczną,
 - h) **miasto Szepietowo** – z infrastrukturą regionalnego ośrodka doradztwa rolniczego i produkcyjno-usługową,
 - i) **miasto Czyżew oraz wsie Narew, Narewka i Śniadowo** – z infrastrukturą funkcji produkcyjnej, bazującą na zakładach przemysłowych branży metalowej, spożywczej i budowlanej, w tym w podstrefach Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Czyżewie i Narewce, a także z funkcją turystyczną w Narwi i Narewce,
 - j) **miasto Lipsk nad Biebrzą** – z infrastrukturą turystyki pielgrzymkowej oraz turystyki aktywnej o znaczeniu regionalnym, bazującej na dolinie rzeki Biebrza w sieci Natura 2000, a potencjalnie także turystyki transgranicznej polsko-białoruskiej na bazie projektowanego przejścia granicznego w Lipszczanach,
 - k) **wieś Krypno** – z infrastrukturą turystyki pielgrzymkowej na bazie obiektu sakralnego,
 - l) **wieś Mielnik** – z infrastrukturą turystyczną i wypoczynkową o znaczeniu regionalnym i krajowym, bazującą na walorach dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego (doliny rzeki Bug w sieci Natura 2000), a potencjalnie także z funkcją uzdrowiskową na bazie podziemnych wód leczniczych,
- 2) **małe miasta i wsie gminne pozostałe** – z infrastrukturą standardowych funkcji publicznych oraz funkcjami mieszkalnictwa i gospodarczymi. W niektórych z nich, w wyniku działań inwestycyjnych wykorzystujących walory położenia oraz korzystne uwarunkowania środowiskowe (np. zbiorniki retencyjne), istnieją warunki do rozwoju funkcji rekreacji i obsługi turystyki o znaczeniu ponadlokalnym (**np. Korycin, Kleszczele, Brańsk, Dubicze Cerkiewne**),
- 3) **wsie z infrastrukturą funkcji standardowych mieszkalnictwa zagrodowego i nierolniczego oraz gospodarczych nierolniczych, a także z infrastrukturą funkcji ponadlokalnych publicznych i gospodarczych**, w tym w szczególności:
- a) **Kurowo** w gm. Kobylin-Borzymy, **Osowiec-Stacja** w gm. Goniądz, **Drozdowo** w gm. Piątnica, **Biebrza** w gm. Rajgród, **Tybory-Kamianka** w gm. Wysokie Mazowieckie z infrastrukturą naukowo-badawczą, a w Kurowie, Osowcu-Stacji i Drozdowie ponadto obsługi turystyki krajowej i międzynarodowej oraz administracji parków narodowych,
 - b) **Siemianówka** w gm. Narewka, **Połowce** w gm. Czeremcha – z infrastrukturą obsługi ruchu z przejść granicznych polsko-białoruskich (drogowego w Połowcach, a kolejowego w Siemianówce),
 - c) **Lipszczany** w gm. Lipsk i **Tokary** w gm. Mielnik – z potencjalną infrastrukturą obsługi ruchu turystycznego z projektowanych przejść drogowych polsko-białoruskich,

- d) **Czerwony Bór** w gm. Zambrów i **Grądy-Woniecko** w gm. Rutki – z infrastrukturą więziennictwa,
- e) **Kozarze** w gm. Ciechanowiec, **Jalówka** i **Sokole** w gm. Michałowo, **Mociesze** w gm. Jaświły – z infrastrukturą opieki społecznej,
- f) **Baciki** w gm. Siemiatycze – z infrastrukturą lecznictwa,
- g) **Grabarka** w gm. Nurzec-Stacja, **Ostrożany** w gm. Drohiczyn, **Hodyszewo** w gm. Nowe Piekuty, **Kruszyniany** w gm. Krynki, **Bohoniki** w gm. Sokółka oraz **Krasnybór** w gm. Sztabin – z infrastrukturą obsługi religijnego ruchu pielgrzymkowego oraz turystycznego o znaczeniu regionalnym i krajowym,
- h) **Koszki** i **Topczykały** w gm. Orla, **Lewkowo**, **Planta** i **Siemianówka** w gm. Narewka, **Łosośna** w gm. Kuźnica Białostocka, a potencjalnie **Trywieża** w gm. Hajnówka – z infrastrukturą produkcyjno-usługową, w tym przemysłową i logistyczną, bazującą na istniejącym oraz projektowanym zainwestowaniu, bazie surowcowej i infrastrukturze transportowej,
- i) **Krzyżewo** w gm. Sokoły i **Czartajew** w gm. Siemiatycze – z infrastrukturą szkolnictwa ponadgimnazjalnego o profilu rolniczym,
- 4) **wsie z istniejącą lub potencjalną infrastrukturą funkcji turystyki i wypoczynku** o znaczeniu ponadlokalnym, w poszczególnych rejonach turystyczno-wypoczynkowych, spełniające odpowiednie wymogi określone w pkt 6.2.2.7. ppkt 1 i 4,
- 5) **wsie pozostałe** – z infrastrukturą standardowych funkcji mieszkalnictwa zagrodowego i nierolniczego, fermowej hodowli zwierząt oraz, wyjątkowo, z funkcji usługowych i gospodarczych pozarolniczych.

6.2.2.3. Zasady poprawy i rozwoju zagospodarowania małych miast i wsi

Zagospodarowywanie małych miast i wsi obszarów wiejskich województwa będzie kształtowane poprzez politykę przestrzenną samorządów i wspierane środkami zewnętrznymi – działania inwestycyjne. Dla racjonalizacji tych działań rekomenduje się uwzględnianie w studiach gmin i planach miejscowych następujących zasad zagospodarowania przestrzennego:

- a) dostosowywania rozwoju zabudowy i zagospodarowania terenów do odpowiednich uwarunkowań ekofizjograficznych i wymogów dokumentów ochrony sieci ekologicznych z pkt 6.4.1.1.,
- b) dostosowywanie zagospodarowania wsi Białowieża i wsi Mielnik oraz ich otoczenia do wymogów potencjalnej funkcji uzdrowiskowej określonych w ustawie o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych,
- c) w zagospodarowywaniu terenów i obiektów objętych ochroną konserwatorską i krajobrazu kulturowego, wg odpowiednich zasad z rozdz. 6.4.8.,
- d) utrzymania zwartości zabudowy miast i wsi poprzez:
 - racjonalne wykorzystania rezerw (plomb) w uzbrojonych terenach zabudowanych,
 - przeznaczanie do zagospodarowywania w pierwszej kolejności zdegradowanych terenów i obiektów powojennych i poprzemysłowych,
 - wyznaczanie nowych terenów budowlanych na gruntach rolnych o możliwie najmniejszej wartości rolniczej, w bezpośrednim sąsiedztwie zwartej zabudowy,
 - dostosowywanie ilości wyznaczanych terenów budowlanych do realnie prognozowanych potrzeb inwestycyjnych, z uwzględnieniem art. 10 ust. 1 pkt 7 oraz ust. 5–7 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- e) odchodzenia od monofunkcyjności w przeznaczaniu terenów pod zabudowę na rzecz wielofunkcyjności wewnętrznie niekolizyjnej,

- f) wyposażenia małych miast i wsi z priorytetem gminnych w przestrzenie publiczne służące umacnianiu więzi społecznych – place, skwery, zieleń parkową,
- g) zmniejszania odpływów wód opadowych i roztopowych do sieci kanalizacyjnych i odbiorników zewnętrznych poprzez retencję w terenach zabudowy,
- h) preferencji dla pozyskiwania inwestycji gospodarczych przez miasta i wsie z dominującą ponadlokalną funkcją produkcyjno-usługową,
- i) lokalizacji zabudowy produkcyjno-usługowej poza zwartą zabudową wyjątkowo, na terenach posiadających szczególnie dobrą dostępność kolejową i drogową (np. przy przejściach granicznych, stacjach towarowych, w rejonach skrzyżowań dróg i kolei),
- j) wykluczania lokalizacji oraz eliminowania zawsze uciążliwych dla środowiska obiektów z obszarów małych miast i wsi gminnych oraz innych wsi z dominującą funkcją turystyki i wypoczynku, w tym powiązanych z regionalną siecią ekologiczną,
- k) izolacji przestrzennej kolizyjnej sanitarnie zabudowy,

6.2.2.4. Zasady poprawy i rozwoju infrastruktury turystycznej i wypoczynkowej oraz uzdrowskiej

W dokumentach polityki przestrzennej gmin – studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz planach miejscowych – stosownie do specyfiki obszaru rekomenduje się uwzględnianie następujących zasad:

- a) dostosowywania ilości, rozmieszczenia i sposobu zagospodarowywania terenów infrastruktury turystycznej i wypoczynkowej w obszarach: sieci ekologicznych, ochrony wód podziemnych, obrzeży wód powierzchniowych, zagrożenia powodziowego oraz ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazów kulturowych, do wymogów obowiązujących dla nich ustawowych dokumentów ochronny prawnej,
- b) dostosowywania zabudowy i zagospodarowania terenów infrastruktury turystycznej oraz wypoczynkowej do ekofizjograficznej chłonności i pojemności rekreacyjnej środowiska przyrodniczego,
- c) koncentracji infrastruktury turystycznej i wypoczynkowej w małych miastach oraz wsiach, w bezpośrednim sąsiedztwie ich zabudowy, oraz przeciwdziałania rozpraszaniu zabudowy, zwłaszcza lotniskowej,
- d) ochrony przed zawłaszczaniem na cele wypoczynku indywidualnego najatrakcyjniejszych dla rekreacji terenów na obrzeżach jezior i cieków wodnych, a przeznaczanie ich na cele rekreacji zbiorowej,
- e) dostosowywania programu infrastruktury plażowo-kąpieliskowej do długości dostępnej linii brzegowej, zapobiegające możliwości degradacji obrzeży o charakterze ekologicznym,
- f) obowiązku zachowania ogólnodostępnych obrzeży cieków i zbiorników wodnych, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami,
- g) dostosowywania programów zabudowy terenów turystycznych i wypoczynkowych do możliwości racjonalnego rozwiązania gospodarki ściekami, wodami opadowymi, odpadami i energetycznej,
- h) priorytetu wykorzystania na cele lotniskowe zabudowy zagrodowej zbędnej dla celów rolniczych oraz terenów niezabudowanych w zwartej zabudowie wsi,
- i) priorytetu rewaloryzacji i rewitalizacji obiektów zabytkowych, w tym architektury drewnianej zagrożonej degradacją, na cele turystyki i wypoczynku,
- j) w miejscach o najwyższej atrakcyjności oraz dostępności turystycznej i wypoczynkowej preferencji dla lokalizacji infrastruktury o wyższych standardach użytkowych i całorocznym okresie użytkowania, z równoczesną ochroną przed trwałym przeznaczaniem na inne cele,

- k) różnicowania standardów jakościowych bazy noclegowo-gastronomicznej na pozostałych terenach rekreacyjnych, pod kątem pozyskania większej ilości użytkowników,
- l) wyposażania projektowanych zespołów zabudowy letniskowej w niezbędne tereny wspólnego użytkowania, służące celom rekreacyjnym,
- m) priorytetu inwestycji infrastruktury ochrony środowiska i kształtowania estetyki przestrzeni publicznych we wsiach z rozwijającą się funkcją turystyczno-wypoczynkową i uzdrowiskową,
- n) utrzymania lub zapewnienia stosownych rezerw terenów na cele infrastruktury lecznictwa uzdrowiskowego w Mielniku i Białowieży oraz wprowadzenia zakazów lokalizacji obiektów, urządzeń i instalacji funkcji konfliktowej z wypoczynkową w potencjalnych strefach uzdrowiskowych.

6.2.2.5. Kierunki wspierania modernizacji i rozwoju rolnictwa, przetwórstwa rolno-spożywczego i otoczenia rolnictwa

Kierunki te powinny uwzględniać zasady trwałego rozwoju zrównoważonego uwzględniającego ład ekonomiczny, społeczny i przestrzenny na obszarach wiejskich województwa, przy pełnym zachowaniu ładu ekologicznego.

Restrukturyzację i modernizację rolnictwa, przetwórstwa rolno-spożywczego i otoczenia rolnictwa z uwzględnieniem wielofunkcyjności, tj. tworzenia nowych miejsc pracy zarówno w rolnictwie (usługi, agroturystyka), jak i pozarolniczych, w sferze produkcyjno-usługowej oraz obsłudze turystyki i rekreacji, realizować będą:

- 1) kierunki wspierania modernizacji i rozwoju,** zróżnicowane zależnie od typu wiejskich obszarów funkcjonalnych, cechujące się:
 - a) w obszarach aktywnie uczestniczących w procesach rozwojowych, wykorzystaniem potencjału rolniczego do zwiększenia towarowości, wydajności, ilości miejsc pracy w rolnictwie i jego obsłudze oraz pozarolniczej,
 - b) w pozostałych obszarach zagrożonych marginalizacją społeczną i ekonomiczną, z niskotowarowym rolnictwem, wsparciem działań eliminujących niekorzystne procesy społeczno-ekonomiczne,
 - c) na terenach o wysokich walorach przyrodniczych, w szczególności prawnie chronionych sieci ekologicznej, występujących w obu ww. typach obszarów wiejskich, wspieraniem rozwoju gospodarstw o ekstensywnych metodach produkcji rolniczej, produkujących zdrową żywność oraz rozwijających usługi agroturystyczne,
 - d) na terenach o dobrej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, występujących również w obu typach ww. obszarów wiejskich mających ukształtowane tradycje i dobre warunki do rozwoju wysokotowarowego rolnictwa, wspieraniem metod produkcji integrowanej, przyjaznych środowisku, i kształtowaniem gospodarstw farmerskich o specjalistycznej produkcji – roślinnej i zwierzęcej,
- 2) Program Rozwoju Obszarów Wiejskich** na lata 2014 – 2020 realizowany przez Podlaski Oddział Regionalny Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, przy dużym wsparciu środków unijnych, którego głównymi celami są, między innymi:
 - zrównoważony rozwój obszarów wiejskich polegający na wspieraniu działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, wspieraniu przedsięwzięć rolno-środowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt, zalesianiu gruntów rolnych oraz dostosowaniu gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej,

- poprawa konkurencyjności gospodarki rolno-żywnościowej polegającej na wdrażaniu rent strukturalnych, wspieraniu gospodarstw niskotowarowych, ale także grup producentów rolnych,

3) kierunki racjonalnego i zrównoważonego wykorzystania rolniczej przestrzeni produkcyjnej, uwzględniające uwarunkowania przyrodniczo-organizacyjne oraz potencjalne możliwości produkcji rolniczej (opracowane przez IUNG w Puławach), w poszczególnych rejonach rolniczych województwa, ze wspieraniem:

- a) **w rejonie mazowiecko-bielskim**, obejmującym swym zasięgiem 41 gmin z dobrymi warunkami przyrodniczymi oraz wysoką intensywnością produkcji rolniczej – rozwoju systemu rolnictwa integrowanego z dominacją produkcji roślinnej i zwierzęcej na potrzeby przetwórstwa rolno-spożywczego i bezpośredniego zaopatrzenia w żywność ludności aglomeracji białostockiej,
- b) **w rejonie łomżyńsko-kolneńskim**, obejmującym swym zasięgiem 21 gmin ze średnimi warunkami przyrodniczymi oraz stosunkowo wysoką intensywnością produkcji – rozwoju produkcji w systemie integrowanym, z dominacją hodowli bydła mlecznego i chowu trzody chlewnej oraz upraw roślin przemysłowych i paszowych w rozwijających się gospodarstwach specjalistycznych, z produkcją dla dobrze prosperujących zakładów przetwórstwa mlecznego i mięsnego,
- c) **w rejonie moniecko-sokólskim**, obejmującym swym zasięgiem 11 gmin ze średnimi warunkami przyrodniczymi i intensywnością rolnictwa – rozwój produkcji integrowanej z dominacją dalszej specjalizacji na potrzeby rynku żywnościowego i przetwórstwa,
- d) **w rejonie biebrzańskim**, obejmującym swym zasięgiem 4 gminy z dużą powierzchnią dolinnych obszarów chronionych – rozwój rolnictwa systemem ekologicznym z dominacją hodowli bydła mlecznego,
- e) **w rejonie pojeziernym**, obejmującym swym zasięgiem 21 gmin z dużą powierzchnią obszarów chronionych i zróżnicowanymi warunkami przyrodniczymi produkcji – rozwój rolnictwa zarówno w systemie integrowanym, jak i ekologicznym z dominacją przyjaznej środowisku produkcji roślinnej w większości na potrzeby produkcji zwierzęcej,
- f) **w rejonie wschodnim**, obejmującym swym zasięgiem 20 gmin ze słabszą jakością gleb i niską intensywnością produkcji – rozwój produkcji rolnej metodami ekologicznymi z dominacją upraw zbóż podstawowych i hodowli, a także intensywnych zalesień i agroturystyki,

4) kierunki poprawy struktury i jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej wspomagane Zintegrowanym Systemem Informacji o Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej, stworzonym na potrzeby poprawy struktury przestrzennej, ochrony gruntów, a także realizacji programów rolno-środowiskowych i restrukturyzacji rolnictwa, opartym o narzędzia analityczne, pomocnym w podejmowaniu decyzji w zarządzaniu przestrzenią rolniczą, z wykorzystaniem baz danych przestrzennych tematycznych funkcjonujący w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podlaskiego, będącym koordynatorem działań, obejmujące wspieranie:

- a) tworzenia warunków do kompleksowego urządzania terenów rolnych, w tym do przekształceń struktury obszarowej gospodarstw w kierunku zwiększenia ich powierzchni i poprawy rozłógów w wyniku realizacji Programu scaleń i wymiany gruntów z poscaleniowym urządzeniem dróg dojazdowych do pól na lata 2014–2020, który zakłada potrzebę wykonania takich prac na powierzchni ca 22 200 ha w 8 powiatach (najwięcej w powiatach: siemiatyckim – ca 11 640 ha i sokólskim – ca 2 060 ha),

- b) poprawy stosunków wodnych użytków rolnych poprzez odtworzenie i modernizację urządzeń melioracyjnych oraz realizację nowych obiektów dla terenów wymagających melioracji w wyniku realizacji Programu nawodnień rolniczych województwa podlaskiego, który zakłada docelowo wykonanie melioracji szczegółowych na obszarze ca 85 420 ha użytków rolnych,
 - c) powiększenia zasobów dyspozycyjnych wód powierzchniowych województwa w wyniku sukcesywnego rozwoju małej retencji, dla której zakłada się docelowo potrzebę wybudowania ca 30 zbiorników, co uniezależni produkcję rolniczą od sezonowych wahań poziomów wód oraz od obserwowanego na przestrzeni ostatnich lat obniżania się poziomu wód gruntowych,
 - d) realizacji programu zwiększania lesistości, w szczególności na gruntach ujętych w *Krajowym programie zwiększenia lesistości*, który przewiduje do zalesienia na obszarze województwa do roku 2020 ca 37 350 ha, w tym ca 31 400 ha gruntów niepaństwowych (najwięcej w powiatach: sokólskim – ca 10 120 ha, w tym 9 090 ha gruntów niepaństwowych, i białostockim – na obszarze ca 6 130 ha, w tym 4 760 ha gruntów niepaństwowych),
 - e) ochrony rolniczej przestrzeni produkcyjnej przed funkcjami konfliktogennymi i nieuzasadnionym jej przeznaczaniem na cele nierolnicze wg zasad z pkt 6.2.2.1.,
 - f) preferowania rolnictwa ekologicznego w obszarach objętych europejskim programem ochrony środowiska Natura 2000 oraz rolnictwa w systemie integrowanym, przyjaznym środowisku na pozostałym obszarze,
 - g) wyłączenia z produkcji żywności terenów w pobliżu zakładów przemysłowych i dróg o dużym natężeniu ruchu i przeznaczania ich pod produkcję roślin przemysłowych, w tym energetycznych.
- 5) kierunki wsparcia modernizacji i rozwoju infrastruktury rolniczej przetwórstwa rolno-spożywczego oraz otoczenia rolnictwa**, które dotyczyć mogą w szczególności:
- a) modernizacji i rozwoju obiektów infrastruktury produkcji rolniczej oraz zakładów rolno-spożywczych, przetwarzających surowce lokalne, w tym ekologiczne,
 - b) upowszechniania nowych technologii przechowywania i dystrybucji produktów żywnościowych,
 - c) organizacji regionalnych rynków mleka, mięsa czerwonego i owocowo-warzywnego, w celu uzyskania konkurencyjności na rynku krajowym i unijnym,
 - d) zagospodarowania odpadów rolniczych i przetwórstwa rolno-spożywczego na cele energetyki odnawialnej, z priorytetem obszarów o wysokich walorach przyrodniczych,
 - e) rozwoju instytucji obsługujących kompleksowo rolnictwo, w szczególności w zakresie zaopatrzenia w środki do produkcji oraz zbytu produktów, między innymi poprzez tworzenie związków producentów rolnych,
 - f) współpracy pomiędzy uczelniami a rolnikami i przetwórcami związanej z wdrażaniem nowoczesnych metod produkcji surowców dla przetwórstwa.

6.2.2.6. Kierunki wspierania poprawy warunków życia w małych miastach i wsiach

Kierunki te obejmują szereg, mogących być przedmiotem wsparcia, działań na rzecz poprawy:

- 1) dostępności ośrodka wojewódzkiego, subregionalnych i powiatowych** z obszarów wiejskich oraz dostępności siedzib gmin poprzez remonty, modernizację i przebudowę infrastruktury drogowej i komunikacji zbiorowej, z priorytetem dróg powiatowych,
- 2) powszechnej dostępności do infrastruktury internetu (ITC)** w małych miastach i wsiach obszarów wiejskich poprzez rozbudowę sieci szerokopasmowej i sieci punktów dostępu, w tym do e-usług,

- 3) dostępności i jakości usług publicznych**, zwłaszcza ponadpodstawowych w miastach powiatowych i ośrodkach gminnych z zakresu administracji, ochrony zdrowia, kultury i edukacji, w tym na poziomie ponadgimnazjalnym z priorytetem zawodowej, poprzez stosowną do uwarunkowań demograficznych modernizację i przebudowę ich bazy materialnej,
- 4) warunków cywilizacyjnych zamieszkiwania**, poprzez:
- a) stosowne do popytu przygotowywanie planistyczne terenów budowlanych mieszkaniowych i ich uzbrajanie,
 - b) doposażenie małych miast i wsi w infrastrukturę wodociągową i kanalizacyjną oraz sukcesywną sanitację zabudowy rozproszonej w wyniku budowy przydomowych oczyszczalni ścieków, wspomagane m.in. środkami *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020*,
 - c) zwiększenie pewności zasilania w energię elektryczną poprzez modernizację i budowę sieci i stacji transformatorowych niskiego i średniego napięcia, z priorytetem obszarów o największym zagrożeniu zasilania oraz o największej dynamice rozwoju zagospodarowania,
 - d) rozwój zaopatrzenia w gaz, tam gdzie to możliwe technicznie i uzasadnione ekonomicznie,
 - e) rehabilitację i rewitalizację zabudowy z priorytetem zabytkowej i o wartościach kulturowych, w tym adaptację do nowych funkcji zabudowy tracącej dotychczasowe,
 - f) tworzenie i zagospodarowywanie przestrzeni publicznych, zwłaszcza parkowo-rekreacyjnych na bazie dolin rzecznych, a także ochronę lokalnego krajobrazu kulturowego,
- 5) wykorzystania „zieloności” obszarów wiejskich i regionu** do intensyfikacji ruchu turystycznego i wypoczynku pobytowego, w tym agroturystycznego i letniskowego, poprzez rozwój publicznej infrastruktury rekreacyjnej – parkingów, plaż, kąpielisk, urządzeń sportowych itp. oraz przygotowanie atrakcyjnych terenów dla inwestycji hotelarskich i letniskowych w małych miastach i wsiach z funkcjami turystyki i wypoczynku, zwłaszcza wymienionych w pkt 6.2.2.2.,
- 6) zwiększenia możliwości zatrudnienia pozarolniczego** w produkcji i usługach komercyjnych, poprzez tworzenie warunków do wykorzystania inwestycyjnego terenów i obiektów przemysłowych, powojaskowych i pokolejowych, przygotowanie atrakcyjnych, uzbrojonych terenów dla inwestycji gospodarczych i produkcyjno-usługowych oraz poprawę ich dostępności transportowej i teleinformatycznej,
- 7) wzbogacania środowiska przyrodniczego i atrakcyjności turystycznej** obszarów wiejskich, stwarzając nowe miejsca pracy pozarolniczej w gospodarce leśnej i wodnej, poprzez renaturyzację zdegradowanych ekosystemów, rozwój małej retencji i zalesienia gruntów porolnych, z priorytetem obszarów sieci ekologicznej.

6.2.2.7. Kierunki wspierania rozwoju infrastruktury turystycznej, wypoczynkowej i uzdrowiskowej

Zgodnie z zasadami planowania i rozwoju tego zagospodarowania, określonymi w pkt 6.2.2.4., oraz celami strategicznymi i operacyjnymi Programu rozwoju turystyki i zagospodarowania turystycznego województwa podlaskiego, kierunki działań interwencyjnych dotyczyć mogą w szczególności:

- 1) rozwoju zagospodarowania terenów rekreacyjnych** o szczególnym znaczeniu dla sportów letnich i zimowych, z unikalnymi zasobami przyrodniczymi oraz atrakcyjnym ukształtowaniem naturalnym, w tym budowy infrastruktury sportowej i rekreacyjnej niezbędnej dla markowych produktów turystycznych, takiej jak: stacje przy turystycznych szlakach wodnych, wypożyczalnie sprzętu, przystanie, pomosty, punkty

widokowe itp. Działania te dotyczyć mogą w szczególności takich markowych produktów turystycznych, jak: Turystyka aktywna – szlaki rowerowe i kajakowe, Parki narodowe i krajobrazowe, Podlaskie zimowe atrakcje, Biegówkami przez bagna, Z biegiem czasu z nurtem rzeki Bug i Bugiem z Bogiem. Priorytet obejmuje miejscowości gminne określone w pkt 6.2.2.2. ppkt 1, z funkcją turystyczną o znaczeniu krajowym i międzynarodowym (Białowieża, Drohiczyn, Tykocin, Goniądz, Ciechanowiec), oraz niektóre o znaczeniu regionalnym i krajowym z większą ilością walorów turystycznych (Rajgród, Nowogród, Wizna, Filipów, Mielnik, Narewka). Działania takie mogą być wspierane także w miejscach powiązanych z kreacją markowych produktów turystyki aktywnej wodnej – o utrwalonej tradycji i frekwencji (np. nad Kanałem Augustowskim, rz. Rospudą, rz. Narew, rz. Biebrzą, rz. Pisą, rz. Bug, zbiornikiem Siemianówka, J. Wigry, J. Rajgrodzkim itp.),

2) tworzenia warunków do realizacji obiektów zakwaterowania zbiorowego – hotelarskich, o zróżnicowanym standardzie użytkowym (hoteli, moteli, zajazdów, schronisk turystycznych, pensjonatów, campingów, pól biwakowych itp.), stosownie do potrzeb różnych form turystyki (przyrodniczej, kulturowo-etnicznej, biznesowej, konferencyjnej, pielgrzymkowej i aktywnej – rowerowej, kajakowej i pieszej), zwłaszcza powiązanej z markowymi produktami turystycznymi, oraz wypoczynku pobytowego, weekendowego, kolonijnego itp., poprzez:

- a) przeprowadzenie w gminach badań i analiz popytu na tereny budowlane dla inwestycji hotelarskich,
 - b) utrzymanie niezabudowanych, szczególnie atrakcyjnych lokalizacyjnie, terenów dla urządzeń turystyki i wypoczynku w dotychczasowym przeznaczeniu w planach miejscowych, jako oferty pod potencjalne inwestycje hotelarskie,
 - c) w przypadku braku rezerw terenów budowlanych, a istnienia potrzeb, wyznaczanie przez gminy stosownych terenów w trybie planowania miejscowego, z zachowaniem odpowiednich dla nich zasad określonych w pkt 6.2.2.4.,
 - d) zapewnianie dobrej dostępności komunikacyjnej terenów budowlanych i ich wyposażenia w niezbędną infrastrukturę wodno-kanalizacyjną i elektroenergetyczną.
- Priorytet we wspieraniu powyższych działań (oprócz atrakcyjnych dla turystyki obszarów funkcjonalnych miejskich) powinny mieć miejscowości gminne obszarów wiejskich z funkcją turystyczną i wypoczynkową o znaczeniu międzynarodowym i krajowym, z określonych w pkt 6.2.2.2. ppkt. 1 i 2, zwłaszcza te, gdzie można uzyskać sąsiedztwo z urządzeniami sportu, rekreacji i kultury bądź też infrastrukturą uzdrowiskową,

3) zwiększenia atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej zabytkowych zespołów urbanistycznych i przestrzeni publicznych głównych ośrodków obszarów turystyczno-wypoczynkowych województwa, poprzez:

- a) stosowne ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- b) rewaloryzację zabytkowych obiektów i przestrzeni publicznych oraz obiektów prywatnych i poprawę sposobów ich użytkowania, zgodnie z odpowiednimi zasadami z pkt 6.4.8.2.,
- c) eliminowanie z tych zespołów i ich sąsiedztwa funkcji i sposobów użytkowania kolizyjnych z funkcjami zabudowy zabytkowej i walorami turystycznymi pod względem sanitarnym, krajobrazowym i estetycznym, w tym ograniczanie uciążliwości komunikacyjnych,
- d) wsparcie podnoszenia atrakcyjności turystycznej obszarów zabytkowych i przestrzeni publicznych z priorytetem miejscowości gminnych: Puńsk, Filipów, Raczek, Rajgród, Goniądz, Nowogród, Zbójna, Tykocin, Wizna, Narewka, Drohiczyn, Białowieża, Ciechanowiec,

- 4) uaktywnienia mniej odwiedzanych, a atrakcyjnych turystycznie i rekreacyjnie, obszarów województwa**, w tym w szczególności: Doliny Rospudy, Doliny Pisy, Doliny Nurca, cz. Doliny Narewki, cz. Doliny Górnej Narwi, cz. Doliny Dolnej Narwi, cz. Pojezierza Sejneńskiego, poprzez:
- a) modernizację dróg powiatowych i gminnych stanowiących powiązania tych obszarów z drogami wojewódzkimi i krajowymi – poprawiającymi ich dostępność,
 - b) rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i wzmocnienie elektroenergetycznej w miejscach rozwoju zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego,
- 5) rozbudowy oferty turystycznej w obszarach wiejskich** województwa w zakresie sportów i rekreacji zimowej na bazie wykorzystania odpowiedniej konfiguracji terenów dla potrzeb narciarstwa biegowego i zjazdowego (poza projektowanymi terenami sportów zimowych w Ogródniczkach, w miejskim obszarze funkcjonalnym Białegostoku, i Rybnie, w miejskim obszarze funkcjonalnym Łomży) oraz dużych zbiorników wodnych, np. zbiornika Siemianówka i jezior, np. Szelment i Rajgrodzkie, dla potrzeb sportów lodowych, poprzez budowę stosownej infrastruktury,
- 6) tworzenia warunków do przyznania statusów uzdrowisk** Mielnikowi i Białowieży oraz realizacji stosownej infrastruktury uzdrowiskowej, w zakresie:
- a) przygotowania operatów uzdrowiskowych do uzyskania prawnych statusów uzdrowisk, w trybie ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych,
 - b) wyznaczenia terenów niezbędnych dla realizacji infrastruktury uzdrowiskowej i towarzyszącej oraz ustalenie ograniczeń i warunków zagospodarowania przestrzennego w strefach uzdrowiskowych w trybie planowania miejscowego gmin,
 - c) realizacji niezbędnej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i elektroenergetycznej oraz poprawy dostępności transportowej,
- 7) wzbogacenia oferty turystycznej województwa o parki kulturowe**, z uwzględnieniem propozycji z pkt 6.4.8.1. ppkt 4, w szczególności na bazie historycznych obiektów obronnych, rewitalizowanych zespołów zabudowy historycznej we wsiach i małych miastach z cechami wielokulturowości, zwłaszcza powiązanymi funkcjonalnie z markowymi produktami turystycznymi,
- 8) wsparcia inicjatyw** podnoszących atrakcyjność turystyczną gmin np. takich, jak:
- centrum produktu regionalnego i lokalnego w Korycinie,
 - centrum turystyki i kultury w Boćkach,
 - centrum edukacji, kultury i turystyki na bazie szkół w Dowspudzie w gminie Raczek,
 - infrastruktura turystyczna szlaku wodnego Narwi i Pisy, a na odcinku miejskim arteria turystyczno-ekologiczno-historyczna w dolinie rzeki Narew w Nowogrodzie,
 - kompleks turystyczno-rekreacyjny w Radziłowie,
- 9) działania na rzecz realizacji projektu** „Rewitalizacja i rozbudowa drogi wodnej między Wielkimi Jeziorami Mazurskimi, a Kanałem Augustowskim”, zmierzającego do połączenia Kanału Augustowskiego poprzez rzekę Biebrzę i Jeziora Rajgrodzkie z kompleksem Wielkich Jezior Mazurskich,
- 10) realizacja Projektu** „Szlak Wodny im. Króla Stefana Batorego: Warszawa - Zamek Królewski – Wisła – Kanał Żerański – Kanał Królewski – Zalew Zegrzyński – Narew – Biebrza – Kanał Augustowski (Niemen)”, w tym uruchomienie żeglugi turystycznej na historycznym szlaku wodnym z Warszawy poprzez Wisłę, Narew, Biebrzę, i Kanał Augustowski na Białoruś i Litwę.

6.2.3. Kierunki wspierania rozwoju obszaru funkcjonalnego przygranicznego

Rozwój obszaru funkcjonalnego przygranicznego, określonego w rozdz. 4.8.1., będącego „obszarem strategicznej interwencji”, wymaga zastosowania szeregu kierunków działań interwencyjnych, prowadzonych z poziomu krajowego z udziałem podmiotów samorządowych i społecznych, w tym:

- 1) **wzajemnego zwiększania dostępności** w relacjach krajowych i międzynarodowych, poprzez stosowny dla obszaru rozwój infrastruktury transportowej, określony w odpowiednich zasadach z rozdz. 6.3.1. oraz kierunkach z rozdz. 6.3.2.,
- 2) **pobudzania endogenicznego rozwoju** na poziomie krajowym i regionalnym, z wykorzystaniem możliwości współpracy transgranicznej, w szczególności w zakresie nauki i szkolnictwa wyższego, lecznictwa, kultury, sportu, a także gospodarki opartej na wiedzy, poprzez m.in. stosowne dla obszaru działania z pkt: 6.1.1.1. – 6.1.1.4. i 6.1.2.3.,
- 3) **zapewnienia większej przenikalności granicy Białorusi z UE**, poprzez stosowną rozbudowę i budowę przejść granicznych oraz podwyższenie standardu towarzyszącej im infrastruktury, określone w pkt 6.3.2.9. *Planu*,
- 4) **przewycięzania peryferyjności obszarów przygranicznych**, poprzez:
 - a) ustanowienie i koordynację programów ochrony przyrody w transgranicznych obszarach chronionych, określonych w rozdz. 6.4.3. pkt 4, w tym parkach narodowych i obszarach Natury 2000,
 - b) wspieranie wzrostu znaczenia obszarów funkcjonalnych miast przygranicznych – ośrodka wojewódzkiego Białegostoku i subregionalnego Suwałk, działaniami określonymi w pkt 6.1.1.1. i 6.1.2.3.,
 - c) wspieranie wzrostu znaczenia przygranicznych ośrodków lokalnych – powiatowych Augustowa, Sejna, Sokółki, Bielska Podlaskiego, Hajnówki i Siemiatycz, stosownymi działaniami z pkt 6.1.3.2.,
- 5) **wykonania i wykorzystania transgranicznych opracowań** planistycznych zagospodarowania przestrzennego jako instrumentu kreacyjno-inspiracyjnego i koordynującego współpracę w zakresie zagospodarowania obszarów przygranicznych,
- 6) **zwiększenia wspólnego wykorzystania i skoordynowania rozwoju lokalnej infrastruktury**, zwłaszcza z zakresu ochrony środowiska przyrodniczego, z priorytetem czystości rzek granicznych (np. Bugu i Świsłoczy) oraz ochrony dziedzictwa kulturowego,
- 7) **współdziałania w zapobieganiu zagrożeniom naturalnym i antropogenicznym** oraz zapewnieniu wspólnego dostępu do usług i sieci transportowych,
- 8) **rozwój wielopłaszczyznowej współpracy** na poziomie lokalnym mieszkańców obszaru po obu stronach granicy, w szczególności w zakresie:
 - zwiększania wymiany gospodarczej,
 - rozwoju transgranicznego systemu usług publicznych,
 - wykorzystania potencjału środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego dla potrzeb kultury, turystyki, rekreacji i lecznictwa uzdrowiskowego.

6.2.4. Kierunki wspierania wykorzystania specjalizacji regionalnej województwa

Rozwój społeczno-gospodarczy województwa podlaskiego uwarunkowany będzie między innymi racjonalnym wykorzystaniem jego unikalnych walorów i potencjału zagospodarowania do specjalizacji terytorialnej w skali kraju. W szczególności dotyczyć to będzie walorów przyrodniczych i kulturowych, wysokiej czystości środowiska, walorów krajobrazowych, tranzytowego położenia przygranicznego, korzystnych warunków rozwoju OZE, znaczącego potencjału naukowo-badawczego i innowacyjnego niektórych uczelni oraz silnej pozycji kilku branż przemysłu na rynku krajowym.

Spożytkowanie tego potencjału i unikalnych walorów dla rozwoju specjalizacji terytorialnej województwa wymagać będzie stosownych kierunków działań polityki

przestrzennej, realizujących cele I, II i III, a w szczególności, tworzenia warunków przestrzennych do wykorzystania:

- 1) wizerunku regionu jako „ekologicznego” i „zielonego”,** z wyjątkowo czystym środowiskiem, unikalnymi, mało przekształconymi walorami przyrodniczymi w większości w europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000, zróżnicowanym etnicznie dziedzictwem kulturowym, bogactwem krajobrazów pojeziernych, puszczańskich i dolinnych, dla rozwoju:
 - a) turystyki przyrodniczej i aktywnej, rowerowej i kajakowej,
 - b) turystyki kulturowo-etnicznej,
 - c) różnych form wypoczynku i rekreacji, w tym agroturystyki,
 - d) lecznictwa uzdrowiskowego w Augustowie i Supraślu, a potencjalnie w Mielniku i Białowieży,
 - e) specjalistycznych markowych produktów turystycznych i form rekreacji,
- 2) walorów położenia tranzytowego i przygranicznego regionu** dla rozwoju:
 - a) współpracy naukowo-badawczej pomiędzy uczelniami podlaskimi a uczelniami województwa grodzieńskiego i brzeskiego na Białorusi,
 - b) turystyki biznesowej, w tym handlu przygranicznego w rejonach polsko-białoruskich przejść granicznych oraz na pograniczu polsko-litewskim,
 - c) współpracy pomiędzy uzdrowiskiem Augustów a uzdrowiskiem Porieczie na Białorusi, dla zwiększenia zakresu i atrakcyjności usług sanatoryjnych,
 - d) turystyki aktywnej i krajoznawczej na bazie funkcjonowania obu części Kanału Augustowskiego – polskiej i białoruskiej (z możliwością spływów kajakowych na odcinku Augustów – Grodno),
 - e) turystyki przyrodniczej i aktywnej na bazie transgranicznych obszarów chronionych: potencjalnego „Trzy Puszcze”, obejmującego fragmenty Puszczy Augustowskiej, położone w rejonie styku granic Polski, Litwy i Białorusi, i Przełom Bugu oraz Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Puszcza Białowieska,
- 3) najczystsze w kraju środowiska przyrodniczego i rosnącego popytu na wysokiej jakości żywność** (w tym w aglomeracji warszawskiej) do rozwoju rolnictwa ekologicznego i metodami integrowanymi, a na jego bazie przetwórstwa rolno-spożywczego z kontynuacją osiągnięć branży mleczarskiej oraz produkcji żywności, także metodami tradycyjnymi, sprzyjającej rozwojowi agroturystyki w naturalnych, atrakcyjnych krajobrazach wiejskich,
- 4) liczącego się w kraju potencjału naukowo-badawczego** i innowacyjnego niektórych placówek i zakładów wyższych uczelni, w tym Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku, dla rozwoju np. przyszłościowej medycyny regeneracyjnej, biobankowania oraz geriatry i psychogeriatry, a Politechniki Białostockiej dla rozwoju np. innowacyjnej inżynierii środowiska, biotechnologii i elektromechaniki, oraz współpracy wdrożeniowej z wiodącymi innowacyjnymi klastrami przemysłowymi regionu,
- 5) potencjału województwa do produkcji energii ze źródeł odnawialnych (OZE)** we wschodniej części marginalnej na plantacje roślin energetycznych, do rozwoju produkcji energii z biomasy, a także korzystnej konfiguracji terenów w niektórych częściach województwa do rozwoju energetyki wiatrowej, z zachowaniem wymogów ochrony sieci ekologicznej i krajobrazów.

6.3. Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej zewnętrznej i wewnętrznej województwa podlaskiego poprzez rozwój infrastruktury transportowej, ze zmniejszeniem kosztów środowiskowych, oraz telekomunikacyjnej i teleinformatycznej

Cel ten realizować będą działania w zakresie modernizacji, budowy i przebudowy ponadlokalnej infrastruktury drogowej, kolejowej, lotniczej itp. oraz telekomunikacyjnej i teleinformatycznej, służące poprawie powiązań zewnętrznych i wewnętrznych sieci osadniczej województwa, określonych w dziale 4.9. Zapewni to dostosowanie tej infrastruktury do wymogów techniczno-funkcjonalnych, bezpieczeństwa i potrzeb użytkowników oraz wymogów środowiskowych.

Działania inwestycyjne w zakresie modernizacji i rozwoju ponadlokalnej publicznej infrastruktury transportowej będą finansowane głównie ze środków programów centralnych i samorządowych.

Ustalone w *Planie* zasady i kierunki rozwoju ww. infrastruktury na obszarze województwa i jej powiązania zewnętrzne będą transmitowane w trybie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym do sporządzanych przez samorządy studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i planów miejscowych oraz ich zmian. Służyć to będzie: rezerwowaniu w tych dokumentach terenów niezbędnych dla inwestycji, zwłaszcza drogowych, oraz koordynacji pozwalającej uniknąć konfliktów polityki przestrzennej gmin z krajową i regionalną polityką rozwoju infrastruktury transportowej. Będzie to również baza informacyjna dla potencjalnych inwestorów innych rodzajów zagospodarowania. Ustalenia *Planu* w zakresie rozwoju infrastruktury transportowej będą podstawą uzgodnień i opiniowania przez samorząd województwa inwestycji drogowych, kolejowych, lotniczych i telekomunikacyjnych, przygotowywanych w trybie ustaw szczególnych („specustaw”) lub lokalizacji inwestycji w trybie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

6.3.1. Zasady rozwoju infrastruktury transportowej

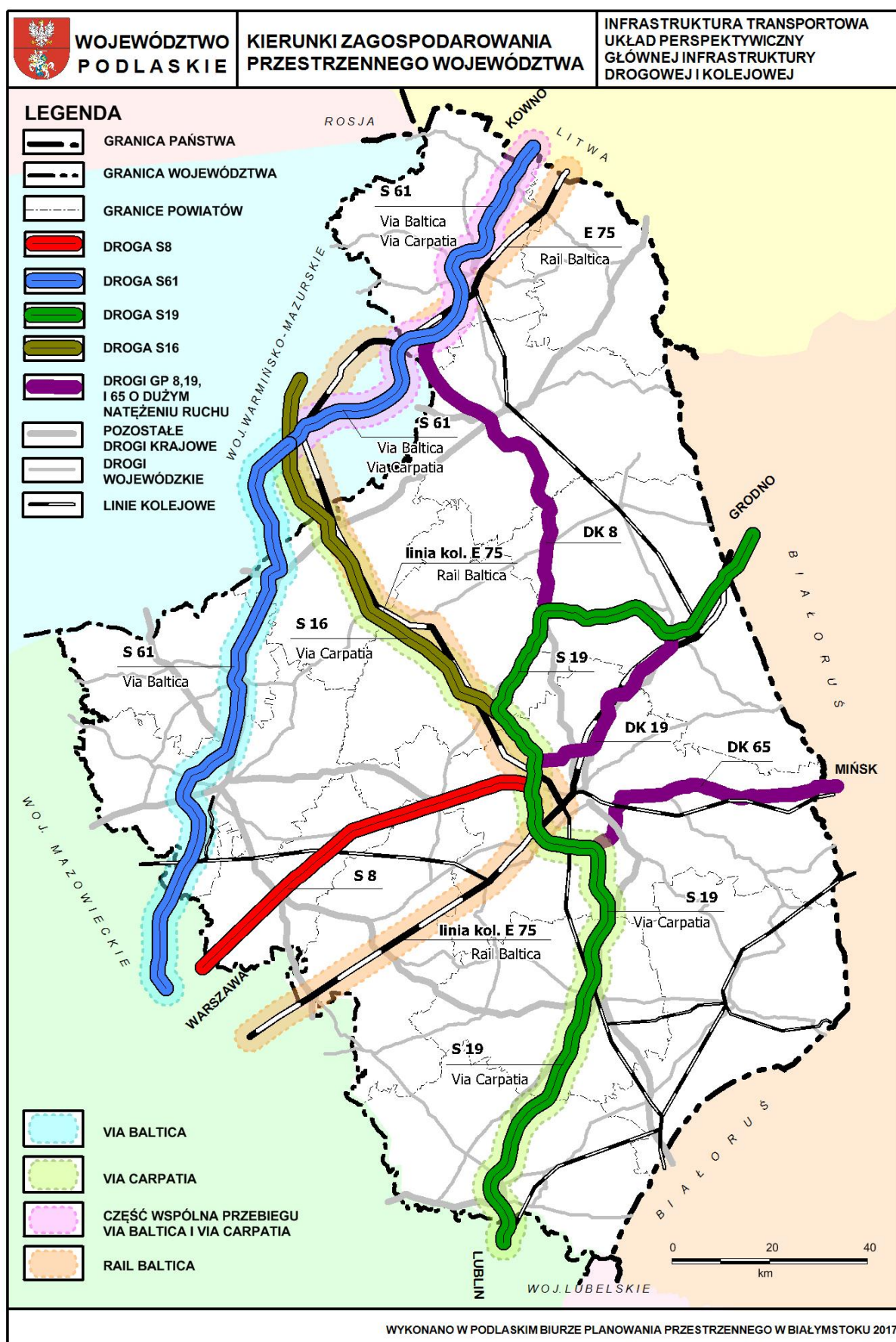
W regionalnej i lokalnej polityce rozwoju infrastruktury transportowej i komunikacji zbiorowej należy uwzględniać w szczególności:

- 1) **dostosowywanie infrastruktury do potrzeb ruchu**, m.in. poprzez prognozowanie potrzeb transportowych i potoków przewozowych na poszczególnych jej elementach oraz stosowanie wymogów standardów techniczno-użytkowych,
- 2) **minimalizowanie kolizji** między ruchem środków transportu a otaczającą zabudową i środowiskiem przyrodniczym wymagającymi ochrony sanitarnej, poprzez zachowanie odpowiednich odległości wzajemnych lub zastosowanie technicznych środków ochronnych (np. ekrany przeciwdźwiękowe, przejścia dla zwierząt, wielowarstwowe okna, kanalizowanie i oczyszczanie wód opadowych itp.),
- 3) **zwiększenie bezpieczeństwa ruchu i jego „płynności”** poprzez zapewnienie stosownych do funkcji parametrów technicznych infrastruktury transportowej, w tym likwidację tzw. „wąskich gardeł”, organizację ruchu, zabezpieczenia przed wtargnięciem itp.,
- 4) **zapewnienie właściwych warunków obsługi ruchu przy głównych drogach krajowych i liniach kolejowych** poprzez planowanie i realizację odpowiedniej ilości miejsc obsługi podróżnych (MOP), modernizację funkcjonalną i estetyczną dworców i przystanków kolejowych, a także organizację zintegrowanych miejsc przesiadkowych dla różnych rodzajów komunikacji zbiorowej, z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych,
- 5) **plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego na lata 2015-2022 dla miasta Białegostoku i gmin ościennych**, które zawarły porozumienie z miastem Białymstokiem w sprawie wspólnej organizacji transportu publicznego oraz

pozostałymi gminami wchodzącymi w skład obszaru funkcjonalnego – jako podstawy planowania rozwoju infrastruktury w miejskim obszarze funkcjonalnym Białegostoku,

- 6) **rozwój struktury przestrzennej miejskiego obszaru funkcjonalnego Białegostoku** ukierunkowany na wzrost popytu na przewozy pasażerskie koleją, w wyniku planistycznej koncentracji i intensyfikacji zabudowy w otoczeniu istniejących i potencjalnych przystanków tej komunikacji,
- 7) **tworzenie warunków przestrzennych do rozwoju transportu multimodalnego i centrów logistycznych** poprzez odpowiedni lobbing oraz planistyczne zabezpieczenie terenów dla inwestycji w tym zakresie, zgodnie z zasadą określoną w celu I pkt 6.1.1.4. ppkt 3 lit a),
- 8) **priorytet dostosowywania parametrów technicznych do prognozowanych potoków ruchu na drogach wojewódzkich**, stanowiących połączenia z drogami ekspresowymi oraz prowadzących do/z potencjalnych przejść granicznych polsko-białoruskich, poprzez koordynację czasowo-przestrzenną działań inwestycyjnych na przejściach (w Lipszczanach i Tokarach) z przygotowaniem i przeprowadzeniem modernizacji tych dróg,
- 9) **preferowanie transportu zbiorowego w największych miastach województwa**, a przynajmniej w ich częściach śródmiejskich, z równoczesnym ograniczaniem transportu indywidualnego,
- 10) **kształtowanie struktur przestrzennych minimalizujących potrzebę przemieszczeń mieszkańców** w relacjach mieszkanie – praca – usługi – rekreacja, w największych miastach regionu,
- 11) **dostosowywanie ilości miejsc parkingowych do intensywności i rodzaju zabudowy w miastach**, w szczególności w obszarach koncentracji usług ponadpodstawowych i miejsc pracy w oparciu o studia komunikacyjne,
- 12) **traktowanie ruchu rowerowego jako pełnoprawnego środka transportu** w miastach wymagającego, jak inne rodzaje transportu, stosownej infrastruktury, w tym ścieżek rowerowych i publicznych wypożyczalni rowerów.

Mapka 51.

6.3.2. Kierunki wzmocnienia powiązań transportowych zewnętrznych i wewnętrznych regionu

Kierunki te przedstawia rys. nr 12 planu oraz schematycznie mapa 46, 47, 48.

6.3.2.1. Kierunki rozwoju dróg krajowych

Działania w ramach tych kierunków ujęte w dziale 2.2. zał. nr 3, zgodne z *Programem Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023* z perspektywą do 2025 roku i *Kontraktem Terytorialnym dla Województwa Podlaskiego*, dotyczyć będą:

1) drogi ekspresowej S8 – realizacja zadania: Radziejowice – Białystok (2014-2018, dł. 104,6 km), w województwie podlaskim odcinek Jeżewo Stare – obwodnica Wiśniewa i obwodnica Zambrowa granica z województwem mazowieckim, przebudowa i budowa o parametrach:

- a) drogi dwujezdniowej o dopuszczalnym nacisku na pojedynczą oś 11,5 t,
- b) z obwodnicami miejscowości: Wyszomierz Wielki, Ostrożne, Mężenin, Krzewo Stare,
- c) z węzłami drogowymi: „Szumowo” – na skrzyżowaniu z drogą powiatową nr 2025B, „Kołaki” – na skrzyżowaniu z drogą powiatową nr 1884B i 1990B, „Mężenin” – na skrzyżowaniu z drogą wojewódzką nr 679 (za pośrednictwem odc. drogi nr 8) „Sikory” – na skrzyżowaniu z drogą powiatową nr 2043B, „Kobylin” – na skrzyżowaniu z drogą powiatową nr 2042B ,
- d) z przejściami dla zwierząt i miejscami obsługi podróżnych (MOP),

2) drogi ekspresowej S19 (*Via Carpatia* do węzła „Knyszyn” z S16) – realizacja zadań: Lubartów – Białystok (2018-2024, dł. 215,9 km) oraz granica państwa – Białystok (2018-2025, dł. 83,7 km) – przebudowa i budowa o parametrach:

- a) drogi dwujezdniowej o dopuszczalnym nacisku na pojedynczą oś 11,5 t,
- b) z budową odcinków dróg: od węzła Sochonie na drodze krajowej nr 8 do węzła Dobrzyniewo, jako drogi krajowej nr 8 ew. nr 19 lub nr 65 oraz od węzła Białystok Południe na S19 do drogi krajowej nr 65.
- c) z obwodnicami miejscowości: Kuźnica, Sokółka, Korycin, Jasionówka, Knyszyn, Białystok, Proniewicze, Bielsk Podlaski, Boćki, Dziadkowice i Siemiatycze,
- d) węzłami drogowymi: „Kuźnica”, „Sokółka Północ” na skrzyżowaniu z drogą krajową nr 19 „Sokółka Południe.” – połączenie z nowym przebiegiem drogi wojewódzkiej nr 673, „Janów” – połączenie z drogą wojewódzką nr 671, „Korycin Północ” – na skrzyżowaniu z łącznikiem do drogi krajowej nr 8, „Korycin Południe” – na skrzyżowaniu z łącznikiem do drogi krajowej nr 8, „Jasionówka” – na skrzyżowaniu z drogą wojewódzką nr 671 i drogą powiatową nr 1404B, „Knyszyn” – na skrzyżowaniu z drogą krajową nr 65, „Dobrzyniewo” – na skrzyżowaniu z drogą krajową nr 8, ewentualnie nr 19 lub nr 65, „Białystok Zachód” – na skrzyżowaniu z drogą S8, „Białystok Księżyno” – na skrzyżowaniu z drogą wojewódzką nr 678, „Białystok Południe” – na skrzyżowaniu z projektowaną drogą krajową nr 65 i drogą powiatową nr 1484B, „Zabłudów” – skrzyżowanie z drogą krajową nr 19, „Bielsk Podlaski Płn.” – skrzyżowanie z drogą krajową nr 19, „Bielsk Podlaski Zach.” – skrzyżowanie z drogą krajową nr 66, „Boćki” – na skrzyżowaniu z drogą powiatową nr 1740B „Wiercień” – na skrzyżowaniu z drogą krajową nr 19, „Siemiatycze Północ” – na skrzyżowaniu z drogą wojewódzką nr 690, „Siemiatycze Południe” – na skrzyżowaniu z drogą krajową nr 62,
- e) z przejściami dla zwierząt i miejscami obsługi podróżnych (MOP),
- f) lobbing na rzecz budowy połączenia drogowego z węzła Białystok – Południe na S19 do drogi krajowej nr 65.

Przebieg projektowanej drogi S19 w obszarze województwa podlaskiego i lokalizacje węzłów wskazane w rysunku planu nr 12, mają charakter orientacyjny (z wyłączeniem ustalonego przebiegu odcinka S8 węzeł „Białystok Zachód” - DK nr 8 węzeł „Korycin”). Przebieg odcinka drogi: S8 węzeł „Białystok Zachód” - granica z woj. lubelskim (Chlebczyn) oparty na wariantcie preferowanym aktualizowanego STEŚ i ustaleniach studiów gmin, a odcinka DK nr 8 węzeł „Korycin” – węzeł „Kuźnica” – granica RP oparty na materiałach opracowywanego STEŚ, może być korygowany w toku dalszego przygotowywania inwestycji. Dotyczy to zwłaszcza wyboru innych wariantów przebiegu obwodnic miejscowości niż w rysunku planu, na etapie uzyskiwania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach (DSU) inwestycji. Sporządzanie zmian studiów gmin oraz planów miejscowych powiązanych obszarowo z przebiegiem odcinków drogi S19 wymaga każdorazowo doprecyzowania takiego przebiegu w porozumieniu z zarządcą drogi.

- 3) drogi ekspresowej S61 *Via Baltica*** – realizacja zadań: S61 obwodnica Augustowa – granica państwa (2016-2021, dł. 37,4 km) oraz Ostrów Mazowiecka – obwodnica Augustowa (2017-2021, dł. 149,3 km) przebudowa i budowa o parametrach:
 - a) drogi dwujezdniowej o nacisku dopuszczalnym na pojedynczą oś 11,5 t,
 - b) z obwodnicami miejscowości: Łomża, Szczuczyn, Suwałki,
 - c) węzłami drogowymi: „Śniadowo” – na skrzyżowaniu z drogą woj. nr 677, „Łomża Płd.” – na skrzyżowaniu z nowym przebiegiem drogi krajowej nr 63 (w I etapie z łącznikiem do drogi nr 677), „Łomża Zach.” – na skrzyżowaniu z drogą krajową nr 61, „Nowogród” na skrzyżowaniu z drogą woj. nr 645, „Kolno” (Kisielnica) – na skrzyżowaniu z drogą krajową nr 63, „Grabowo” – na skrzyżowaniu z drogą powiatową nr 1828B, „Szczuczyn” – na skrzyżowaniu z drogą krajową nr 58, „Guty” – na skrzyżowaniu z łącznikiem do drogi krajowej nr 61, „Suwałki Zach.” – na skrzyżowaniu z drogą wojewódzką nr 652, „Suwałki Płn.” – na skrzyżowaniu z drogą krajową nr 61, „Szypliszki” – na skrzyżowaniu z drogą wojewódzką nr 651,
 - d) z przejściami dla zwierząt i miejscami obsługi podróżnych (MOP),
- 4) drogi ekspresowej S16** odcinek S61 (Ełk) – S19 (Knyszyn) – wymagający lobbingu na rzecz włączenia w sieć TENT-T, jako fragmentu trasy „Via Carpatia” i opracowania STEŚ. Przebieg odcinka drogi S16 w obszarze województwa podlaskiego określony w rysunku nr 12 planu ma charakter orientacyjny oparty na dotychczasowych dokumentach planistycznych, w tym studiach gmin na trasie przebiegu. Dotyczy w szczególności obwodnic Moniek i Grajewa. Przebieg ten będzie uszczegóławiany i korygowany na etapie STEŚ dla tego odcinka drogi, w trakcie przygotowania inwestycji. Sporządzanie dokumentów polityki przestrzennej gmin – studiów gmin i planów miejscowych powiązanych obszarowo z przebiegiem odcinka drogi S16, wymaga każdorazowo doprecyzowania tego przebiegu w uzgodnieniu z zarządcą drogi.
- 5) drogi krajowej nr 8** klasy GP – wymagającej:
 - a) realizacji zadania – poprawa dostępności komunikacyjnej m. Białegostoku od strony Warszawy (droga krajowa wylotowa z Białegostoku – dojazd do S8) – poprzez budowę drogi dwujezdniowej od węzła „Białystok Zachód” na S8 do krzyżowania Al. Jana Pawła II z ul. Narodowych Sił Zbrojnych, z dwupoziomowym skrzyżowaniem z linią kolejową E75 „Rail Baltica”,
 - b) lobbingu na rzecz dokończenia modernizacji drogi nr 8 na odcinku Katryńka – Augustów do parametrów klasy GP z ew. wariantem dwujezdniowym,
- 6) droga krajowa nr 16** klasy GP, wymagającej poprawy bezpieczeństwa ruchu poprzez działania z Programu Likwidacji Miejsc Niebezpiecznych (LMN) PBDK na lata 2014-2023 (2025),

- 7) **drogi krajowej nr 19** klasy GP, wymagającej lobbingu na rzecz jej modernizacji na odc. „Węzeł Wasilków” – „Węzeł Sokółka Południe” na S19, do parametrów kl. GP.
- 8) **drogi krajowej nr 61** klasy GP, która wymagać może:
 - a) zmiany na podstawie art. 10 ust. 5 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz.U. z 2016 r., poz. 1440 z późn. zm.) kategorii drogi na odcinku Szczuczyn – Augustów, w wyniku jej zastąpienia przez wybudowany odcinek drogi S61 Szczuczyn – Raczki oraz zmian struktury i natężenia ruchu, z krajowej na wojewódzką,
 - b) opracowania STEŚ dla ww. odcinka drogi nr 61 z którego wyniknąć powinna celowość perspektywiczna budowy obwodnic Grajewa i Rajgrodu, lub jej brak, Przebieg odcinka drogi nr 61 Szczuczyn – Augustów w rysunku nr 12 planu dla sytuacji potrzeby budowy obwodnic jw. jest orientacyjny – oparty na dotychczasowych dokumentach planistycznych, wymagać będzie doprecyzowania i korekt w STEŚ,
- 9) **drogi krajowej nr 62** klasy G/GP, wymagającej poprawy bezpieczeństwa ruchu w ramach programu Likwidacji Miejsc Niebezpiecznych (LMN) PBDK na lata 2014-2023 (2025).
- 10) **drogi krajowej nr 63** klasy G/GP, wymagającej:
 - a) budowy nowego przebiegu do węzła „Kolno” na S61,
 - b) budowy nowego przebiegu do węzła „Łomża Południe.” na S61,
 - c) lobbingu na rzecz budowy obejścia miasta Zambrowa po stronie południowo-zachodniej do węzła „Zambrów Zachód” na S8, w tym drogi krajowej nr 66,
- 11) **drogi krajowej nr 64** klasy G/GP, wymagającej nowego przebiegu do drogi S61 (na obwodnicy miasta Łomża),
- 12) **drogi krajowej nr 65** klasy G/GP, wymagającej poprawy bezpieczeństwa ruchu w ramach programu Likwidacji Miejsc Niebezpiecznych (LMN) PBDK na lata 2014-2023 (2025).
- 13) **drogi krajowej nr 66** klasy G/GP wymagającej poprawy bezpieczeństwa ruchu w ramach programu Likwidacji Miejsc Niebezpiecznych (LMN) PBDK na lata 2014-2023 (2025).

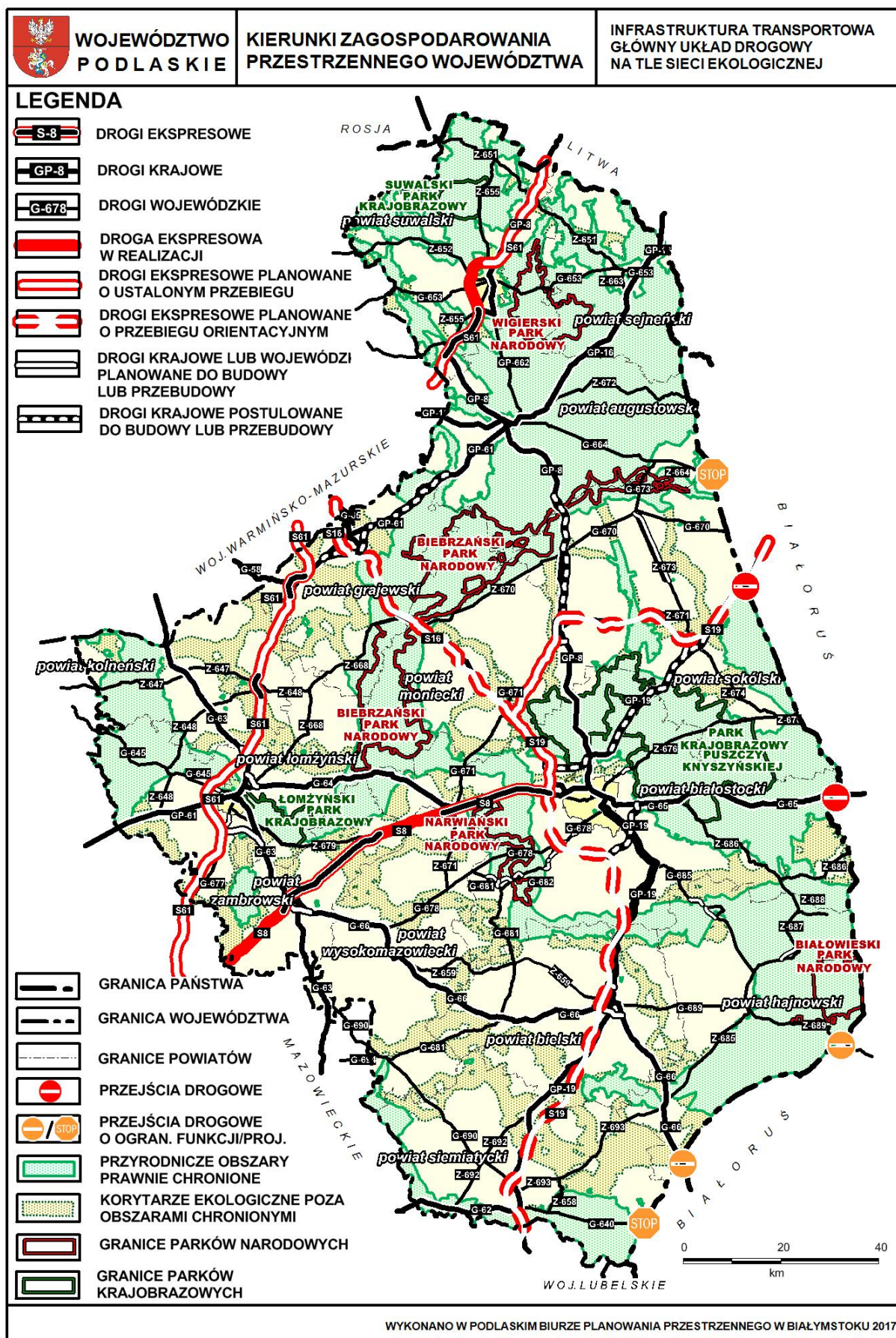
6.3.2.2. Kierunki rozwoju dróg wojewódzkich

Regionalny plan transportowy województwa podlaskiego na lata 2014 **Kierunki rozwoju dróg wojewódzkich**

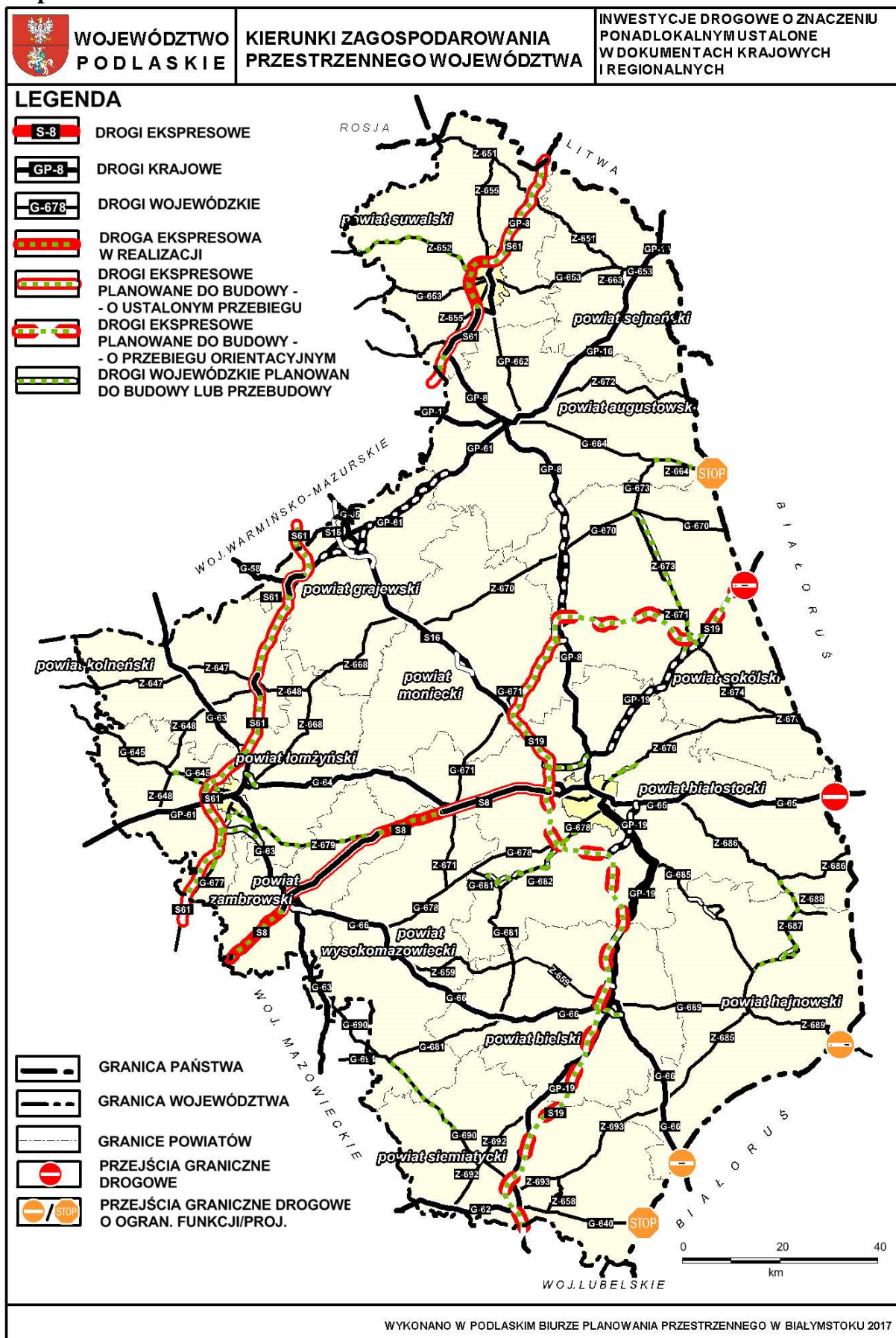
Regionalny *Plan* Transportowy Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 zatwierdzony przez Zarząd Województwa Podlaskiego uchwałą Nr 161/2082/2016 z 20 września 2016 r., zakłada wstępny harmonogram realizacji projektów drogowych w Województwie Podlaskim obejmujący listę 20 projektów (tab.12a). Przynależność projektu do listy można traktować jako *warunek dopuszczający realizację*. Lista inwestycji wymienionych w *Planie* obejmuje wyłącznie inwestycje na drogach wojewódzkich, których beneficjentem będzie Podlaski Zarząd Dróg Wojewódzkich w Białymstoku. Pozostałe inwestycje drogowe (w tym z listy rankingowej tab. 12) w ramach RPOWP 2014–2020 będą mogły zostać dofinansowane w trybie konkursowym, z priorytetem poprawy dostępności ośrodków subregionalnych.

- 1) Harmonogram obejmuje następujące zadania:
 - a) Obwodnica Księżyna – budowa drogi wojewódzkiej nr 678,
 - b) Łomża – Nowosady – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 677,
 - c) Zabłudów – Nowosady – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 685,
 - d) Nowogród – Łomża – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 645,
 - e) Białystok – Supraśl – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 676,
 - f) Dąbrowa Białostocka – Sokółka – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 673,
 - g) Markowszczyzna – Łapy- Roszki-Wodźki – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 682 i 681,
 - h) Juskowy Gród – Zwodzieckie – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 687,
 - i) Roszki-Wodźki – Wysokie Mazowieckie – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 678,
 - j) Ciechanowiec – Ostrożany – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 690,
 - k) Łomża – Mężenin – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 679,
 - l) Jeżewo Stare – Sokoły – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 671,
 - m) Obwodnica Filipowa – Suwałki – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 652,
 - n) Jeleniewo – Rutka Tartak – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 655,
 - o) Kleszczele – Siemiatycze – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 693,
 - p) Granica Województwa – Obwodnica Filipowa – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 652,
 - q) Bielsk Podlaski – Hajnówka – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 689,
 - r) Granica Województwa – Kolno – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 647,
 - s) Augustów – Lipsk – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 664,
 - t) Łapy – Poświętne – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 681,
- 2) Przekształcanie dróg krajowych w województwie, w wyniku budowy nowych odcinków dróg krajowych, zwłaszcza ekspresowych, wiązać się może ze zmianą ich klas funkcjonalnych, spowodowaną istotnymi zmianami struktury i natężenia ruchu.

Mapka 52.

Mapka 53.

6.3.2.3. Kierunki modernizacji dróg powiatowych

Działania w ramach tego kierunku poprawią obsługę wiejskich obszarów funkcjonalnych, zapewniając powiązania wiejskiej sieci osadniczej z siedzibami powiatów i gmin oraz dostępność obszarów rekreacyjnych i gospodarczych. Będą one bardzo ważnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego obszarów wiejskich. Priorytet we wspomaganiu modernizacji środkami z programów operacyjnych, w tym Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego 2014–2020 mogą mieć inwestycje zapewniające:

- a) poprawę dostępności do ośrodka wojewódzkiego z obszarów z rozdz. 4.8.2.,
- b) konieczne połączenia z siecią dróg ekspresowych,
- c) poprawę dostępności obszarów przeznaczonych pod działalność przemysłowo-usługową,
- d) uzupełnienie luk w połączeniach transgranicznych,
- e) poprawę bezpieczeństwa ruchu i przepustowości tych dróg,
- f) zmniejszenie uciążliwości hałasowej dużego natężenia ruchu w sąsiedztwie zabudowy mieszkaniowej.

6.3.2.4. Kierunki rozwoju infrastruktury systemu transportowego MOFOWB i obszaru zewnętrznego

Poprawa funkcjonowania systemu transportowego w mieście Białymstoku i jego powiązań ze strefą podmiejską oraz obszarem zewnętrznym MOFOWB wymagać będzie szeregu działań inwestycyjnych i organizacyjnych, w tym:

- 1) **włączenia podstawowego układu uliczno-drogowego** miasta Białegostoku do węzła Białystok Zachód na drodze ekspresowej S8 poprzez przebudowę odcinków drogi krajowej nr 8 i wojewódzkiej nr 676,
- 2) **tworzenia warunków dla ruchu tranzytowego** z ominięciem obszarów śródmieścia poprzez przebudowę i budowę obwodnic: śródmiejskiej klasy G i miejskiej klasy GP w Białymstoku oraz obwodnicy w ciągu S19 w Sokółce,
- 3) **tworzenia sprawnych połączeń** między ww. obwodnicami w Białymstoku, wyprowadzających równocześnie ruch na zewnątrz do połączenia z obwodnicą zamiejską,
- 4) **budowy dwupoziomowych skrzyżowań** ulic układu podstawowego z liniami kolejowymi z priorytetem w ciągu ulic: Alei Jana Pawła II i Ks. J. Popiełuszki oraz na projektowanych połączeniach ulic: Sitarskiej ze Świętokrzyską i Alei Niepodległości z I. J. Paderewskiego,
- 5) **rozwoju systemu parkingowego** z dostosowaniem do planowanych potrzeb, w tym budowa parkingów przesiadkowych typu „parkuj i jedź” lub typu „parkuj i idź”, w powiązaniu z przystankami komunikacji zbiorowej,
- 6) **zapewnienia priorytetów dla publicznej komunikacji zbiorowej** poprzez rozwój jej infrastruktury, w tym:
 - a) dostosowania układu ulicznego do jej potrzeb w pierwszej kolejności w ciągach ulic najbardziej obciążonych ruchem z „korytarzami autobusów wysokiej jakości”,
 - b) wybudowania centrów informacyjno-przesiadkowych wiążących różne rodzaje środków przewozowych, a w szczególności umożliwiających korzystanie z różnych linii autobusowych,
 - c) kontynuowania wprowadzenia inteligentnego systemu zarządzania ruchem,
 - d) stosowania niskoemisyjnych środków transportu,
- 7) **przebudowy infrastruktury dworców kolejowych:** zwłaszcza Białystok Starosielce i jego otoczenia, w związku z jego położeniem przy trasie „Rail Baltica”, oraz w Łapach, a także autobusowego w Białymstoku,

- 8) **zapewnienia właściwych warunków do obsługi ruchu rowerowego**, z priorytetem dla tras rowerowych: przez 5 województw „Green Velo” i Podlaskiego Szlaku Bocianiego,
- 9) **dostosowania systemów transportowych miast, z priorytetem Białegostoku i Sokółki, do potrzeb osób z ograniczoną możliwością poruszania się**,
- 10) **dostosowania lotniska „Krywłany” w Białymstoku do potrzeb lotniska lokalnego użytku publicznego o ograniczonej certyfikacji**,
- 11) **zapewnienia sprawnych połączeń drogowych i kolejowych Białegostoku ze strefą podmiejską i obszarem zewnętrznym MOFOWB**, w wyniku realizacji odpowiednich przedsięwzięć z pkt 6.3.2.1., 6.3.2.2. i 6.3.2.7.

6.3.2.5. Kierunki rozwoju infrastruktury systemu transportowego miejskiego obszaru funkcjonalnego Suwałk

Poprawa funkcjonowania systemu transportowego miasta i jego powiązań ze strefą zewnętrzną miejskiego obszaru funkcjonalnego wymagać będzie szeregu działań inwestycyjnych i organizacyjnych, w tym:

- 1) **przebudowy i rozbudowy części podstawowego układu uliczno-drogowego** obszaru funkcjonalnego Suwałk obejmującej m.in.:
 - a) ulicę Utrata,
 - b) budowę tzw. Trasy Wschodniej, w nowym przebiegu drogi wojewódzkiej nr 655, w ciągu ul. Armii Krajowej pomiędzy ul. M. Reja i ul. Utrata,
 - c) ulica. Buczka i Leśną z przebiegiem do ul. Utrata w nowym przebiegu drogi wojewódzkiej nr 655,
 - d) ulicę Sejneńską, z budową dwupoziomowego skrzyżowania z torami PKP,
- 2) **realizacji lokalnego lotniska użytku publicznego** na bazie przebudowy sportowego, jak w pkt 6.3.2.10. b,
- 3) **rozwoju systemu parkingowego** z priorytetem śródmieścia, z uwzględnieniem odpowiednich dla Suwałk zasad z pkt 6.3.2.4. ppkt 5,
- 4) **rozwoju infrastruktury transportu rowerowego**, z uwzględnieniem odpowiednich dla Suwałk zasad z pkt 6.3.1.1 i kierunków z pkt 6.3.2.11,
- 5) **lobbingu na rzecz przyspieszenia modernizacji i przebudowy magistralnej linii kolejowej E-75 „Rail Baltica”** -prace zgodnie z ustaleniami Krajowego Programu Kolejowego do roku 2023 określonej w pkt 6.3.2.7. ppkt 2 lit. f oraz tworzenia warunków planistycznych do przebudowy infrastruktury kolejowej w mieście, w tym do transportu kruszywa wydobywanego ze złóż,
- 6) **rozwoju infrastruktury publicznej komunikacji zbiorowej** – z uwzględnieniem stosownych kierunków z pkt 6.3.2.4. ppkt 6 oraz z pkt 6.3.2.8.,
- 7) **polepszenia stanu nawierzchni dróg** krajowych, wojewódzkich i powiatowych obszaru funkcjonalnego Suwałk, stanowiących połączenia z regionalnym układem transportowym .

6.3.2.6. Kierunki rozwoju infrastruktury systemu transportowego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łomży

Poprawa funkcjonowania systemu transportowego miasta i jego powiązań ze strefą zewnętrzną miejskiego obszaru funkcjonalnego wymagać będzie szeregu działań inwestycyjnych i organizacyjnych, w tym:

- 1) **lobbingu na rzecz jak najszybszej realizacji drogi ekspresowej S61 Via Baltica**, w tym zwłaszcza budowy obwodnicy miasta Łomży, wg pkt 6.3.2.1. ppkt 3,
- 2) **współpracy zainteresowanych samorządów lokalnych na rzecz szybkiej reaktywacji linii kolejowej nr 36 Ostrołęka – Łapy i linii kolejowej nr 49 Śniadowo – Łomża**, zgodnie z pkt 6.3.2.7. ppkt 3 lit. f i ppkt 4 lit. b,

- 3) **przebudowy elementów podstawowego układu uliczno-drogowego** obszaru funkcjonalnego miasta w dostosowaniu do potrzeb ruchu i jego bezpieczeństwa, zgodnie z wieloletnim programem inwestycyjnym miasta Łomży, obejmującej w szczególności:
 - a) ul. Wojska Polskiego, plac Tadeusza Kościuszki i ul. Zjazd w ciągu drogi krajowej nr 61,
 - b) ul. Sikorskiego i ul. Szosa Zambrowska w ciągu drogi krajowej nr 63,
 - c) ul. Piłsudskiego, ul. Poznańską i ul. Spokojną,
- 4) **rozbudowy i przebudowy systemu parkingowego**, z priorytetem obszaru śródmieścia i centrum, z uwzględnieniem stosownych dla Łomży zasad z pkt 6.3.2.4. ppkt 5,
- 5) **rozbudowy systemu infrastruktury transportu rowerowego**, z uwzględnieniem zasad pkt 6.3.1. ppkt 12,
- 6) **rozwoju infrastruktury publicznej dla komunikacji zbiorowej**, z uwzględnieniem stosownych kierunków z pkt 6.3.2.4. ppkt 6 oraz pkt 6.3.2.8.,
- 7) **rozbudowy i budowy dróg wojewódzkich**, określonych w pkt 6.3.2.2., w tym: nr 645 Łomża – Nowogród, nr 677 Łomża – Śniadowo oraz nr 679 Łomża – Mężenin,
- 8) **dostosowania drogi powiatowej nr 1904B Łomża – Nowogród** (połączenie alternatywne) do parametrów o nawierzchni twardej ulepszonej.

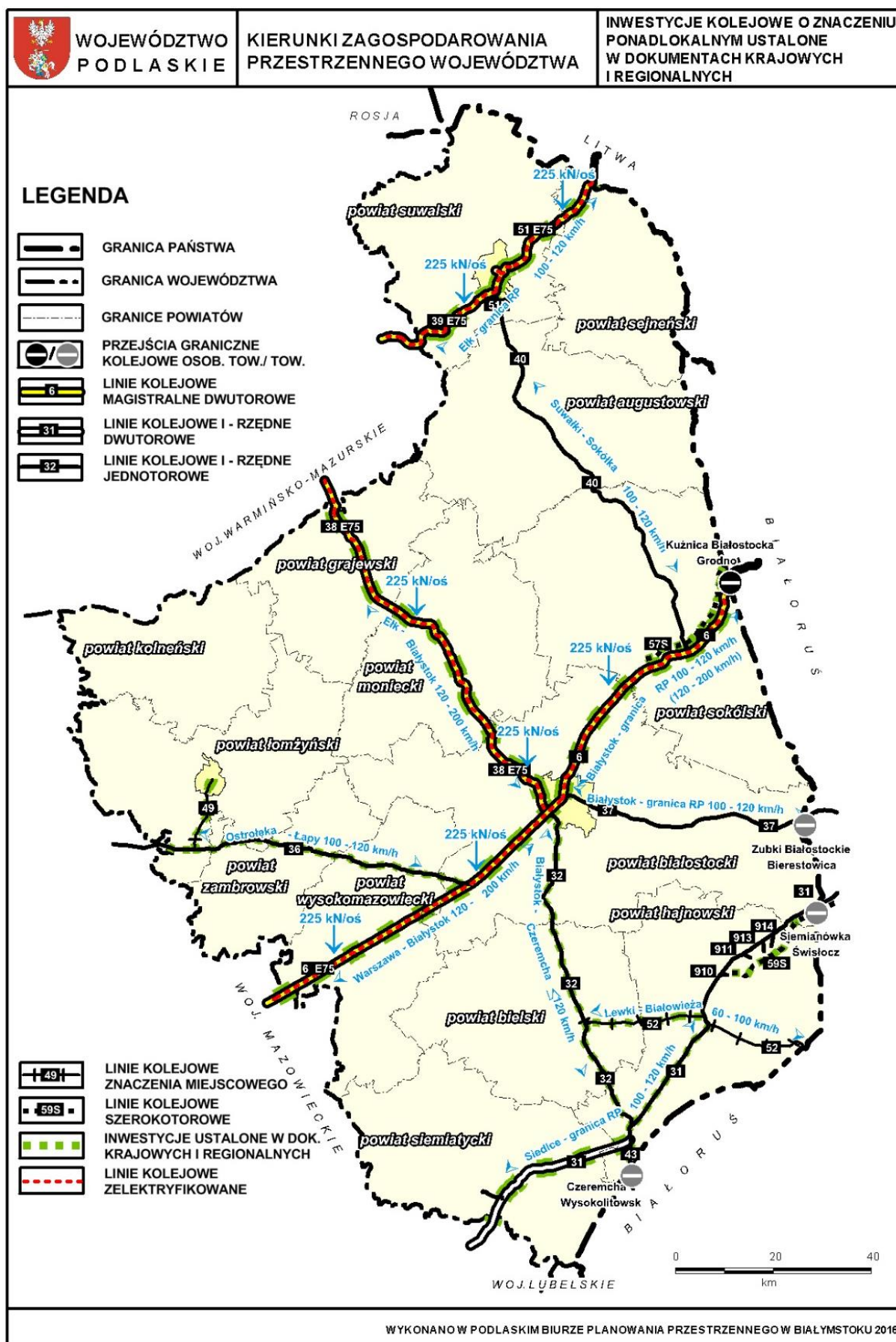
6.3.2.7. Kierunki rozwoju i modernizacji infrastruktury kolejowej

Sprostanie przez infrastrukturę kolejową międzynarodowym, krajowym i regionalnym potrzebom oraz wymogom przewozowym wymagać będzie modernizacji, przebudowy lub rewitalizacji szeregu jej elementów. Planowane inwestycje w tym zakresie ustalają: KPZK 2030, *Krajowy Program Kolejowy do 2023 r.* (KPK), *Kontrakt Terytorialny dla Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020* (KTdWP), Program Inwestycji Dworcowych PKP S.A. na lata 2016-2023 (PID-PKP S.A.), oraz uszczegółowiony, co do sposobu inwestowania i terminów realizacji, Regionalny plan Transportowy Województwa Podlaskiego na lata 2014–2020 (RPTWP):

- 1) **inwestycje kolejowe planowane w (RPTWP) do realizacji w ramach RPOWP 2014–2020** - EFRR + budżet województwa (tab. 13):
 - a) rewitalizację linii kolejowej nr 57 odc. Kuźnica Białostocka – Geniusze (z. zak. robót budowlanych w 2020 r.),
 - b) rewitalizację linii kolejowej nr 36 odc. Łapy – Śniadowo – granica województwa (linia Ostrołęka – Łapy z. zak. robót budowlanych w 2020r.),
 - c) rewitalizację linii kolejowej nr 49 odc. Śniadowo – Łomża (z. zak. robót budowlanych w 2020 r.),
 - d) rewitalizację linii kolejowej nr 923 odc. Bufałowo Wschód – Bufałowo (tor łączący nr 923 Bufałowo Wchód – Bufałowo S, z. zak. robót budowlanych w 2020 r.),
 - e) rewitalizację linii kolejowej nr 59 odc. granica państwa – Chryzanów (z. zak. robót budowlanych w 2020 r.),
 - f) rewitalizację linii kolejowej nr 52 odc. Hajnówka – Białowieża (linia Lewki – Białowieża, z. zak. robót budowlanych w 2019 r.).
- 2) **inwestycje kolejowe planowane w (RPTWP) do realizacji na obszarze województwa podlaskiego finansowane z innych źródeł** – CEF, POIS, EFRR (POPW, RPO) i budżetu województwa (tab. 14):
 - a) prace na linii E75 na odc. Sadowne – Białystok wraz z robotami pozostałymi na odc. Warszawa Rembertów – Sadowne, w województwie podlaskim zadanie Czyżew-Białystok (linia Warszawa – Trakiszki *Rail Baltica*) dostosowanie do prędkości 160 km/h dla pociągów w ruchu pasażerskim z zak. robót budowlanych w 2020r.,

- b) prace na linii kolejowej nr 32 odc. Białystok – Bielsk Podlaski – Lewki (linia Czeremcha – Białystok, dostosowanie do prędkości 100–120 km/h z zak. robót bud. w 2020r.,
 - c) prace na linii kolejowej nr 31 odc. granica województwa – Czeremcha – Hajnówka (linia Siedlce – Siemianówka, dostosowanie do prędkości 100-120 km/h, z zak. robót budowlanych w 2020 r.),
 - d) prace na linii kolejowej nr 52 odc. Lewki – Hajnówka (linia Lewki – Białowieża z zak. robót budowlanych w 2020 r. i dostosowaniem do prędkości 100 km/h),
 - e) praca na linii kolejowej nr 6 odc. Białystok – Sokółka – Kuźnica Białostocka – granica państwa (linia Zielonka – Kuźnica Białostocka, dostosowanie do prędkości 100-120 km/h, z zak. robót budowlanych w 2021 r.),
 - f) prace na linii kolejowej E75 odc. Białystok – Ełk – Suwałki – Trakiszki – granica państwa, (linia Warszawa – Trakiszki *Rail Baltica*, etap I odc. Białystok – Ełk z dostosowaniem do prędkości 160 km/h dla pociągów pasażerskich, z zakończeniem planowanych robót budowlanych w 2023r.), etap II odc. Ełk – Trakiszki wymagający zdefiniowania zakresu i docelowych parametrów.
 - g) prace na linii kolejowej nr 32 odc. Lewki – Czeremcha (linia Czeremcha – Białystok, dostosowanie do prędkości 100–120 km/h z zak. robót budowlanych w 2020r.),
 - h) poprawa stanu technicznego przejść granicznych kolejowych w Kuźnicy Białostockiej i Siemianówce (w ramach projektu p.n. „Poprawa stanu technicznego infrastruktury kolejowej w rejonach przejść granicznych, w tym toru szerokiego”),
- 3) **tworzenie warunków i wspieranie** wprowadzenia transportu kombinowanego na bazie głównych linii kolejowych i dróg województwa oraz realizacji centrum logistycznego w Białymstoku lub jego strefie podmiejskiej,
- 4) **modernizacje i utrzymanie w dobrym stanie technicznym** dworców i przystanków kolejowych oraz estetyzacja ich otoczenia, z priorytetem remontów i modernizacji obiektów zabytkowych (w tym określonych w pkt. 6.4.8.2.), realizowane będą poprzez inwestycje z PID-PKP S.A. obejmujące:
- a) 21 dworców kolejowych zlokalizowanych w Bielsku Podlaskim, Hajnówce, Czyżewie, Jabłoni Kościelnej, Kuźnicy Białostockiej, Raciborach, Szepietowie, Wasilkowie, Zdrodach Nowych, Suwałkach, Knyszynie, Białymstoku Bacieczkach, Mońkach, Osowcu, Podlasku, Balince, Dąbrowie Białostockiej, Kamiennej Nowej,
 - b) inwestycje priorytetowe z ww. – przebudowy dworców kolejowych w Białymstoku, Czeremsze, Siemiatyczach oraz Bielsku Podlaskim.

Mapka 54.

6.3.2.8. Kierunki rozwoju infrastruktury komunikacji zbiorowej autobusowej

Poprawienie obsługi komunikacją zbiorową autobusową wymagać będzie:

- a) zwiększenia dostępności poprzez zapewnienie 2 km strefy dojazdu do przystanków komunikacji międzymiastowej i 0,5 km strefy dojazdu do przystanków komunikacji komunalnej,
- b) przebudowy i budowy dróg oraz ulic na trasach kursowania komunikacji autobusowej pod kątem dostosowania parametrów technicznych do jej potrzeb i budowę przystanków, w tym przesiadkowych, powiązanych z innymi rodzajami transportu.

6.3.2.9. Kierunki rozwoju infrastruktury przejść granicznych polsko-białoruskich

Poprawa obsługi ruchu granicznego z Białorusią wymagać będzie:

- a) dokończenia budowy drogowego przejścia granicznego w Połowcach,
- b) poprawy stanu technicznego kolejowych przejść granicznych w Kuźnicy Białostockiej i Siemianówce oraz infrastruktury kolejowej w ich rejonach, w tym toru szerokiego,
- c) dokończenia budowy wodnego turystycznego przejścia granicznego w Rudawce,
- d) uzupełnienie infrastruktury pieszego przejścia granicznego w Białowieży,
- e) ustanowienia drogowych przejść granicznych w Lipszczanach w gm. Lipsk i Tokarach w gm. Mielnik oraz budowy ich infrastruktury.

6.3.2.10. Kierunki rozwoju infrastruktury lotniczej

Działania w ramach tych kierunków, zwiększające lotniczą dostępność transportową województwa – podnoszące jego atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną, dotyczyć będą:

- a) przebudowy lotniska sportowo-sanitarnego „Krywlany” w Białymstoku (EPBK) na lotnisko użytku publicznego o ograniczonej certyfikacji,
- b) stworzenia warunków na bazie istniejącego lotniska w Suwałkach (EPSU) do wybudowania lotniska lokalnego użytku publicznego o ograniczonej certyfikacji, dla potrzeb północnej części województwa podlaskiego i obszaru sąsiadującego województwa warmińsko-mazurskiego,
- c) utrzymania w horyzoncie czasowym planu lokalizacji potencjalnego podlaskiego lotniska regionalnego we wsiach Topolany i Potoka w gminie Michałowo, zgodnie z ustaleniami studium gminy i planu miejscowego oraz związanych z tym ograniczeń wysokości przeszkód lotniczych, w tym i w gm. Zabłudów,
- d) ewentualnego stworzenia warunków do budowy lotniska sportowo-sanitarnego dla potrzeb zachodniej części województwa podlaskiego, o zmienionej lokalizacji w stosunku do dotychczasowej w Czerwonym Borze w gm. Zambrów, dostosowanej do wymogów ochrony środowiska, w tym zwłaszcza Natury 2000, wymagającej odrębnych szczegółowych analiz specjalistycznych.
- e) w rejonach lotnisk Białystok Krywlany (EPBK) i Suwałki (EPSU) utrzymania nieprzekraczalnych ograniczeń wysokości zabudowy określonych w dokumentacji rejestracyjnej lotnisk, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury w sprawie warunków jakie powinny spełniać obiekty budowlane i naturalne w otoczeniu lotnisk,
- f) egzekwowania w otoczeniu ww. lotnisk tj. do 5 km od ich granic zakazów budowy lub rozbudowy obiektów budowlanych, które mogą stanowić źródło żerowania ptaków,
- g) zgłaszania do Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego wszystkich obiektów o wysokości równej lub większej niż 100 m. nad poziomem terenu, które stanowić mogą przeszkody lotnicze w ruchu statków powietrznych, zgodnie ze stosownym Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury,
- h) przestrzegania przy projektowaniu lotnisk zaleceń zawartych w szczególności – w ustawie z dnia 3 lipca 2002r. prawo lotnicze oraz w Rozporządzeniu MTBiGM z 28 sierpnia 2008r. w sprawie wymagań technicznych i eksploatacyjnych dla lotnisk użytku publicznego podlegających obowiązkowi certyfikacji,

6.3.2.11. Kierunki rozwoju infrastruktury ruchu rowerowego

Działania w ramach tych kierunków, zwiększające możliwości transportu rowerowego, ważnego zwłaszcza w „zielonym” regionie podlaskim ze względu na wymogi ekologiczne i społeczne, dotyczyć mogą stworzenia stosownej infrastruktury – tras i ścieżek rowerowych oraz wypożyczalni sprzętu, w tym:

- a) utrzymania i poprawy zagospodarowania istniejących tras rowerowych określonych w punkcie 3.9.13 uwarunkowań zagospodarowania,
- b) doposażenie w infrastrukturę Wschodniego Szlaku Rowerowego Green Velo (województw: Warmińsko Mazurskiego, Podlaskiego, Lubelskiego, Świętokrzyskiego, i Podkarpackiego) o długości 584 km w województwie podlaskim o przebiegu określonym w rozdz. 3.9.13. ppkt 1 lit. c.
- c) ewentualny rozwój szlaku Fortyfikacji Pozycji Granicznej na odc. Raczek – Koziół – Turośl – Zbójna.

6.3.2.12. Kierunki rozwoju infrastruktury żeglugi wodnej

Działania zwiększające możliwości wykorzystania Kanału Augustowskiego oraz niektórych jezior i rzek województwa do celów żeglugi śródlądowej, żeglarstwa i spływów, będących jednym z podstawowych czynników aktywizacji turystycznej województwa, dotyczyć mogą:

- 1) **modernizacji zagospodarowania Kanału Augustowskiego** w zakresie:
 - a) poprawy stanu urządzeń hydrotechnicznych,
 - b) poprawy standardu istniejącej i budowę nowej bazy turystyki wodnej,
- 2) **utrzymania w dobrym stanie urządzeń żeglugowych i obsługi turystyki wodnej oraz budowy nowych:** portów, marin, przystani i stanic wodnych, zgodnie z wymogami ochrony środowiska, na jeziorach: Necko, Białe, Studzieniczne, Rospuda, Wigry i innych, przydatnych do tych celów,
- 3) **podniesienia standardu użytkowego bazy turystyki wodnej i jej rozwoju** stosownie do potrzeb obsługi szlaków tej turystyki na śródlądowych drogach wodnych:
 - a) rzece Biebrzy, od ujścia Kanału Augustowskiego do ujścia rzeki Narew,
 - b) rzece Bug, od ujścia rzeki Muchawiec do granicy województwa,
 - c) Kanału Augustowskim, od połączenia z rzeki Biebrzą do granicy państwa, wraz z jeziorami znajdującymi się na trasie tego kanału,
 - d) rzece Narew, od ujścia Biebrzy do granicy z woj. mazowieckim,
 - e) rzece Pisie, od granicy województwa do ujścia do rzeki Narew,
 - f) rzekach Czarnej Hańczy i Rospudzie,
- 4) **lobbingu na rzecz budowy brakującego połączenia europejskiej drogi wodnej E-40 Systemu AGN w ciągu rzeki Bug**, od ujścia rzeki Muchawiec do ujścia rzeki Narew i rzeki Narew do Wisły, wraz z J. Zegrzyńskim, zgodnie z wymogami ekologicznymi,
- 5) **udziału w realizacji „Szlaku Wodnego im. Króla Stefana Batorego”:** Wisła – Kanał Żerański – Zalew Zegrzyński – Narew – Biebrza – Kanał Augustowski (Niemen), z zachowaniem wymogów ekologicznych,
- 6) **udziału w przygotowaniu projektu szlaku wodnego „Wielkie Jeziora Mazurskie – Kanał Augustowski”** na trasie: Giżycko – Orzysz – Ełk – Rajgród – Augustów, o długości ok. 400 km, w tym w województwie podlaskim ca 27 km.

6.3.2.13. Kierunki rozwoju infrastruktury połączeń promowych

Tradycyjne przeprawy promowe przez rzekę Bug pomiędzy miejscowościami: Drohiczyn – Góry w gm. Korczew (woj. mazowieckie), Mielnik – Zaburze w gm. Sarnaki (woj. mazowieckie) oraz Niemirów w gm. Mielnik – Gnojno w gm. Konstantynów (woj. lubelskie) wymagać będą utrzymania i modernizacji jako ważny element atrakcyjności turystycznej i międzyregionalnych więzi społeczności lokalnych.

6.3.3. Zasady i kierunki rozwoju infrastruktury telekomunikacji i teleinformatyki

6.3.3.1. Zasady rozwoju i ochrony prawidłowego funkcjonowania infrastruktury telekomunikacyjnych:

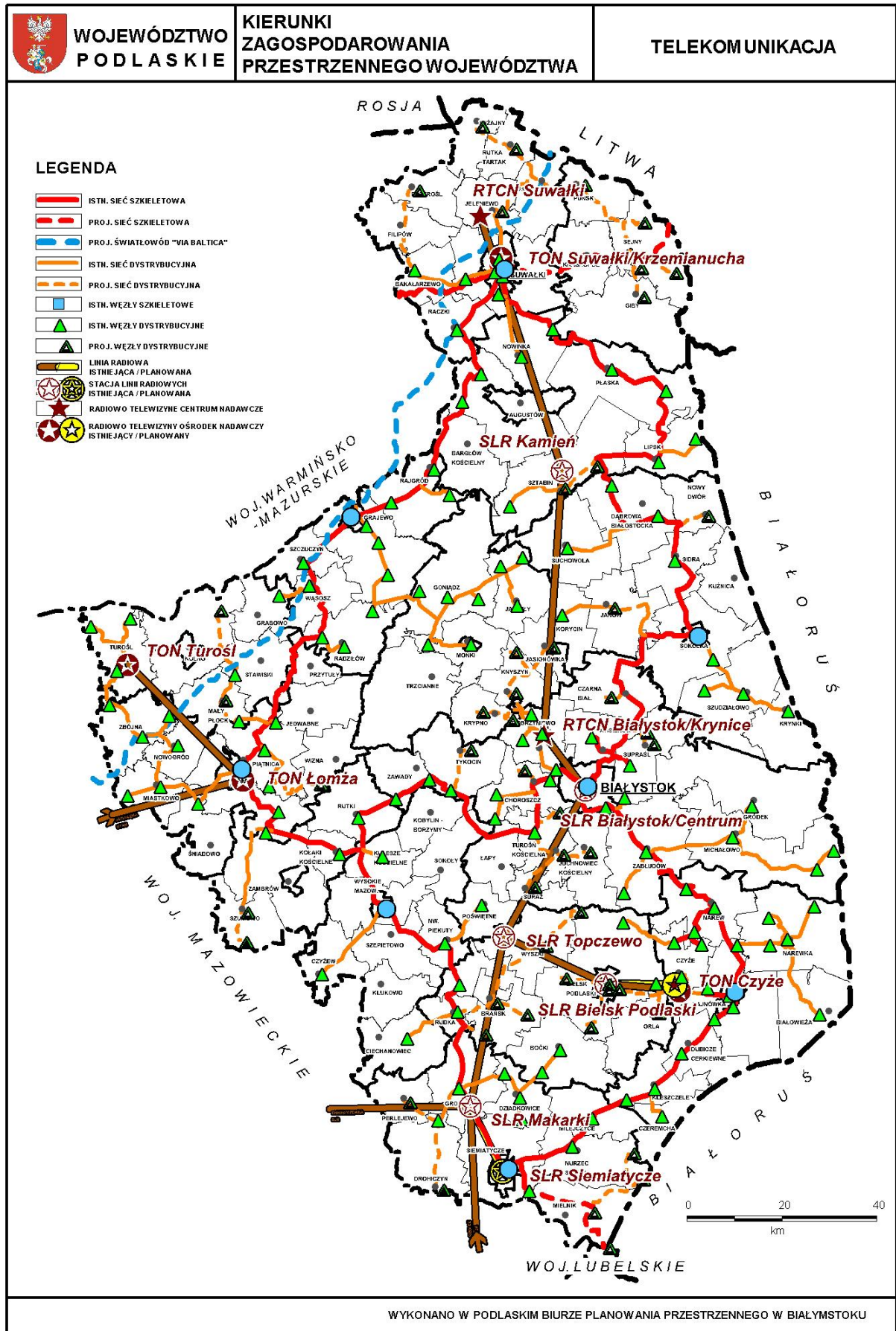
- 1) **dla urządzeń radiokomunikacji i teletransmisji**, w celu prawidłowego funkcjonowania **radiolinii** konieczne jest zapewnienie wolnej od przeszkód strefy przepływu energii między anteną nadawczą i anteną odbiorczą radiolinii. W dokumentach planistycznych gmin jw. ustala się obowiązek wyznaczania **pasów ochronnych radiolinii** a dla **obiektów systemu** (stacji) – **stref ochronnych, określonych w tabeli 15 i 16 przez ich zarządców**. Strefy ochronne obiektów (stacji) mają na celu ograniczenie również dostępności dla ludzi obszaru, na którym występować może natężenie pól elektromagnetycznych, przekraczające dopuszczalne normy, tj. **7 V/m**. Natężenia pola elektromagnetycznego w przypadku linii radiowych jest pomijana z uwagi na niemierzalny poziom tych pól.
- 2) dla **pomocy radionawigacyjnych lotnictwa cywilnego** określonych w pkt. 3.10.8.3, celu zabezpieczenia tych urządzeń przed uszkodzeniami i zakłóceniami w działaniu, wielkość **stref ochronnych** i sposób zagospodarowania obszarów w strefach – winien być uzgadniany w Urzędem Lotnictwa Cywilnego.
- 3) **wskazane na rysunkach Planu przebiegi infrastruktury technicznej telekomunikacji i teleinformatyki oraz lokalizacje związanych z nimi urządzeń systemowych nie stanowią przesądzeń lokalizacyjnych, a jedynie ilustrację graficzną stanów lub kierunków działań**. W związku z tym, rozwiązania projektowe inwestorskie mogą się różnić od przedstawionych w rysunkach Planu, bez potrzeby korekty formalnej jednych lub drugich.

6.3.3.2. Kierunki rozwoju infrastruktury telekomunikacji i teleinformatyki

Stworzenie społeczeństwa cyfrowego, przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu grup społecznych i regionu oraz sprostanie współczesnym wymagom cywilizacyjnym wymagać będzie dalszego wspierania rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej i teleinformatycznej, w tym w szczególności:

- 1) **rozwój wszystkich systemów telekomunikacyjnych** (w tym telefonii stacjonarnej i komórkowej) pod kątem wzmocnienia konkurencyjności regionu i przeciwdziałania jego marginalizacji, poprzez:
 - a) utrzymanie i modernizację urządzeń, zapewniając dobry stan i standard techniczny,
 - b) rozbudowy systemów w zakresie wynikającym z potrzeb społecznych (użytkowników) i wymogów cywilizacyjnych,
- 2) **integracji społeczeństwa województwa ze społecznością krajową i międzynarodową**, poprzez:
 - a) rozwój infrastruktury informatycznej o największym standardzie, pod kątem zwiększenia dostępności i zakresu usług,
 - b) rozbudowę łączności teleinformatycznej dla potrzeb administracji publicznej wszystkich szczebli, pod kątem zapewnienia łączności, gromadzenia i udostępniania informacji oraz usprawnienia komunikacji pomiędzy obywatelem a administracją publiczną, w tym realizację projektu „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej”,
 - c) programowaną budowę linii światłowodowej *Via Baltica*, łączącej kraje Unii z krajami nadbałtyckimi.
- 3) **utrzymania w dobrym stanie technicznym** urządzeń radiokomunikacji, teletransmisji i radionawigacji oraz zapewnienia prawidłowej ich pracy, oraz dalszy rozwój radiodifuzji i budowy stacji radiodyfuzyjnych i telewizyjnych, zgodnie z zapotrzebowaniem nadawców oraz operatorów telekomunikacyjnych.

Mapka 55.

Tab. 15. Obiekty systemu radiokomunikacji i teletransmisji

Obiekty istniejące				
Nazwa obiektu	Adres obiektu	Promień strefy ochronnej	Maksymalna wysokość zabudowy	Współrzędne geograficzne WGS84
RTCN Suwałki Krzemieniucha	gmina Jeleniewo – wieś Czerwone Bagno	900 m	30 m	54 N 11' 44'' 22 E 52' 23''
RTCN Białystok Krynice	gmina Dobrzyniewo Kościelne – wieś Krynice	1100 m	30 m	53 N 13' 52'' 23 E 01' 28''
TON Suwałki	miasto Suwałki ul. Pułaskiego 26	200 m	30 m	54 N 07' 01'' 22 E 56' 02''
TON Łomża	miasto Łomża ul. Szosa Zambrowska	250 m	30 m	53 N 09' 45'' 22 E 05' 38''
SLR Białystok Centrum	miasto Białystok ul. Cieszyńska 3	200 m	30 m	53 N 07' 38'' 23 E 08' 57''
SLR Makarki	gmina Grodzisk – wieś Makarki	350 m	30 m	52 N 32' 55.9'' 22 E 46' 10.5''
SLR Topczewo	gmina Wyszki – wieś Wólka Pietkowska	200 m	25 m	52 N 51' 34'' 22 E 53' 03''
SLR Kamień	gmina Sztabin – wieś Kamień	200 m	20 m	53 N 43' 14'' 23 E 06' 23''
TON Turośl	Miejscowość Turośl ul. Jana Pawła II	150 m	30 m	53 N 22' 39.4'' 21 E 44' 36.5''
TON Czyże do likwidacji	miejscowość Czyże/Zbucz	300 m	30 m	52 N 45' 04.3'' 23 E 25' 07.1''
SLR Bielsk Podlaski	m. Bielsk Podlaski	300 m	25 m	52 N 46' 05.7'' 23 E 11' 36.5''
Obiekty projektowane				
TON Czyże	miejscowość Czyże	300 m	30 m	52 N 45' 45.4'' 23 E 24' 11.9''
SLR Siemiatycze	m. Siemiatycze	200 m	18 m	52 N 25' 36.0'' 22 E 51' 47.0''

Źródło: EmiTel sp. z o.o

Uwaga: podane w tabeli wartości parametrów mogą ulec zmianie wyłącznie za zgodą gestora sieci.

Tab. 16. Linie radiowe

Linie radiowe istniejące		
Trasa linii radiowej	Szerokość pasa ochronnego	Maksymalna wysokość zabudowy
RTCN Suwałki/Krzemieniucha – SLR Kamień	60 m	30 m
SLR Kamień – RTCN Białystok/Krynice	60 m	20 m
RTC Białystok/Krynice – SLR Białystok/Centrum	60 m	30 m
SLR Białystok/Centrum –SLR Topczewo	60 m	30 m
SLR Topczewo – SLR Makarki	60 m	30 m
SLR Makarki – RTCN Siedlce/Losice	60 m	30 m
SLR Makarki – SLR Chruszczewka	60 m	30 m
RTON Łomża – RTON Ostrołęka/ul. Kopernika	60 m	30 m
RTON Łomża – TON Turośl	60 m	30 m
SLR Bielsk Podlaski – SLR Topczewo	60 m	30 m
Linie radiowe projektowane		
Trasa linii radiowej	Szer. pasa ochronnego	Maks. wysokość zabudowy
SLR Makarki – SLR Siemiatycze	60 m	30 m
SLR Bielsk Podlaski – TON Czyże	60 m	30 m

Źródło: EmiTel sp. z o.o

Uwaga: podane w tabeli wartości parametrów mogą ulec zmianie wyłącznie za zgodą gestora sieci.

6.4. Cel 4 – Osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego województwa, w tym sieci ekologicznej, dziedzictwa kulturowego i walorów krajobrazowych oraz racjonalne jego wykorzystanie

Zapewnienie racjonalnego wykorzystania wysokich walorów środowiskowo-krajobrazowych oraz zasobów wodnych, surowców mineralnych i dziedzictwa kulturowego wymaga uruchomienia mechanizmów ich ochrony, służących zmniejszeniu ilości konfliktów o przestrzeń oraz wspomaganiu gospodarowania tymi zasobami, zwłaszcza na obszarach cennych przyrodniczo i kulturowo, określonych w rys. 9, 10 i 14, poprzez następujące zasady i kierunki działań.

6.4.1. Ochrona i zagospodarowanie sieci ekologicznej

6.4.1.1. Ochrona i zarządzanie siecią ekologiczną województwa

Działania w tym zakresie obejmują ochronę spójnego systemu obszarów ochrony przyrody i krajobrazu w oparciu o zintegrowanie obszarów sieci KSOCH, sieci Natura 2000 i systemu korytarzy ekologicznych, łączących poszczególne obszary węzłowe.

Do czasu integracji zarządzania obszarami należącymi do różnych sieci, *w sporządzanych przez gminy studiach gmin i planach miejscowych należy przestrzegać zasad w ustaleniach aktów prawnych powszechnie obowiązujących oraz w dokumentach ochronnych*, zarówno nowych jak i aktualizowanych, pod kątem uwzględniania zakresu ochrony obszarów Natura 2000.

Obszary stanowiące sieć ekologiczną województwa obejmować będą, stosownie do ich specyfiki, następujące rodzaje dokumentów ochronnych:

- 1) plany ochrony parków narodowych z obszarami Natura 2000**, uwzględniające ustawowy zakres planów zadań ochronnych lub planów ochrony obszarów Natura 2000 w częściach pokrywających się z tymi obszarami, sporządzane przez zarządców parków, a ustanowione przez ministra właściwego do spraw środowiska. Dotyczyć to będzie: Narwiańskiego Parku Narodowego, Biebrzańskiego Parku Narodowego, Białowieskiego Parku Narodowego i Wigierskiego Parku Narodowego – położonych w obszarach węzłowych o symbolach odpowiednio: 4.3.1.4. Bagienna Dolina Narwi, 4.3.1.2. Dolina Biebrzy, 4.3.1.5. Puszcza Białowieska i 4.3.1.1. Puszcza Augustowska,
- 2) plany ochrony parków krajobrazowych i rezerwatów z obszarami Natura 2000**, uwzględniające zakres planów zadań ochronnych lub planów ochrony obszarów Natura 2000, w częściach pokrywających się z obszarami Natura 2000, sporządzone przez ich zarządców i ustanowione przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Dotyczyć to będzie: Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej w obszarze węzłowym 4.3.1.3. Puszcza Knyszyńska, Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi, Suwalskiego Parku Krajobrazowego oraz rezerwatów,
- 3) plany zadań ochronnych dla pozostałych obszarów Natura 2000**, sporządzone na okres 10 lat przez sprawujących nad nimi nadzór, a zatwierdzone przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Dotyczyć to będzie obszarów innych niż wymienione w ppkt 1–2 oraz 4–7 np. stref ochronnych terenów zamkniętych w obszarze Natury 2000,
- 4) plany ochrony dla obszarów Natura 2000 wskazanych w ww. planach zadań ochronnych**, sporządzone przez sprawujących nad nimi nadzór na okres 20 lat, a ustanowione przez ministra właściwego do spraw środowiska,
- 5) plany urządzenia lasu dla nadleśnictw położnych w granicach Natura 2000**, uwzględniające zakres ustawowy planu ochrony obszarów Natura 2000, stające się z mocy ustawy planami ochrony obszarów Natura 2000. Dotyczyć to będzie w szczególności lasów ALP: w Puszczy Białowieskiej (poza BPN) z obszaru węzłowego 4.3.1.5. Puszcza Białowieska, w Puszczy Knyszyńskiej z obszaru węzłowego 4.3.1.3. Puszcza Knyszyńska, w Puszczy Augustowskiej z obszaru węzłowego 4.3.1.1. Puszcza

Augustowska, innych kompleksów leśnych ALP z obszarów węzłowych pozostałych i korytarzy ekologiczno-migracyjnych, z obszarami Natury 2000,

- 6) akty prawne stanowiące obszary chronionego krajobrazu oraz ustalenia planów zadań ochronnych lub planów ochrony obszarów Natura 2000 w częściach pokrywających się z tymi obszarami.** Dotyczyć to będzie wszystkich obszarów węzłowych, z wyjątkiem 4.3.1.4. Bagienna Dolina Narwi oraz szeregu głównych korytarzy ekologicznych, w tym: 4.3.2.1. Puszcza Augustowska – Puszcza Romincka, 4.3.2.4. Puszcza Piska – Przełomowa Dolina Narwi, 4.3.2.5. Przełomowa Dolina Narwi, 4.3.2.6. Dolina Biebrzy – Puszcza Knyszyńska Środkowy, 4.3.2.10 Dolina Górnej Narwi, 4.3.2.11. Puszcza Białowieska – Puszcza Knyszyńska Zachodni, 4.3.2.12. Puszcza Białowieska – Puszcza Knyszyńska Wschodni, 4.3.2.13 Puszcza Biała – Puszcza Mielnicka, 4.3.2.14. Puszcza Białowieska – Puszcza Mielnicka, 4.3.2.15. Dolina Dolnego Bugu, a także uzupełniających korytarzy ekologicznych o symbolach: 4.3.3.1. Puszcza Augustowska – Puszcza Borecka, 4.3.3.2. Dolina Biebrzy – Puszcza Borecka i 4.3.3.8. Dolina Biebrzy – Puszcza Knyszyńska Wschodni,
- 7) studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz plany miejscowe zagospodarowania przestrzennego, w części dotyczącej istniejącego lub projektowanego obszaru Natura 2000,** uwzględniające ustalenia niniejszego Planu w tym zakresie oraz uzgodnione z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska, co do ustaleń tych planów i studiów mogących znacząco negatywnie oddziaływać na obszar Natura 2000. Dotyczyć to będzie wszystkich gmin, w których występuje regionalna sieć ekologiczna z obszarami Natury 2000.

6.4.1.2. Zasady przeciwdziałania fragmentacji sieci ekologicznej

Przeciwdziałanie fragmentacji sieci ekologicznej w tym w korytarzach ekologiczno-migracyjnych będzie polegało przede wszystkim na stosowaniu następujących zasad:

- a) ochrony i racjonalnego wykorzystania w procesie planowania potencjału środowiska przyrodniczego i obligatoryjnego wybierania rozwiązań najmniej uciążliwych dla środowiska,
- b) uwzględniania ochrony przed kolizyjnymi funkcjami przestrzeni korytarzy ekologiczno-migracyjnych, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i studiach gminnych, przy wyznaczaniu terenów urbanizacji a także projektowaniu ponadlokalnej infrastruktury komunikacyjnej i energetycznej,
- c) rozbudowywania i łączenia wewnątrzmijskich układów ekologicznych z obszarami otwartymi oraz zachowania drożności miejskich systemów dolinnych,
- d) zachowywania i przywracania drożności migracyjnym korytarzom rzeczny i lądowy, poprzez stały monitoring i standaryzację budowy przejść ekologicznych,
- e) dostosowania kolejności opracowywania planów ochrony lub planów zadań ochronnych sporządzanych dla obszarów Natura 2000 do wskazanej w KPZK 2030 kolejności realizacji infrastruktury zapewniającej spójność kraju i województwa, szczególnie w zakresie wzrostu bezpieczeństwa energetycznego i zmniejszenia ryzyka powodziowego,
- f) zwiększaniu spójności przestrzeni przyrodniczej poprzez zalesienia gruntów wskazanych w rozdz. 6.4.3.,
- g) utrzymywania i rozwoju naturalnych sukcesji zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych, umożliwiających zachowanie i odtworzenie funkcji lokalnych i regionalnych korytarzy ekologicznych, w tym na obszarach intensywnego rozwoju rolnictwa, oraz utrzymanie mozaikowej struktury pokrycia terenu,
- h) w regulacjach rzek i budowlach hydrotechnicznych stosowanie urządzeń umożliwiających migracje ryb,

- i) wyznaczania, w uzgodnieniu ze służbami ochrony przyrody, w studiach gmin obszarów rolnych o najwyższych walorach przyrodniczych, w celu wzmocnienia spójności przestrzeni przyrodniczej i ochrony tradycyjnego krajobrazu rolniczego.

6.4.1.3. Zwiększenie obszarów chronionych sieci ekologicznej, przyrodniczych transgranicznych i krajobrazowych

1) W KPZK 2030 zakłada się:

- a) powiększenie Białowieckiego Parku Narodowego,
- b) powiększenie Biebrzańskiego Parku Narodowego,
- c) umocowanie prawne systemu korytarzy ekologicznych, których zadaniem jest zapewnienie spójności przestrzeni przyrodniczej, w tym zachowanie łączności między biocentrami oraz między biocentrami i izolowanymi w procesie fragmentacji przestrzeni pozostałymi obszarami unijnej rangi,
- d) powiązanie wojewódzkiego systemu korytarzy ekologicznych z krajowymi i z systemem kontynentalnym, polegające na zdelimitowaniu granic i powołaniu transgranicznych obszarów chronionych o różnych programach funkcjonalno-przestrzennych i zróżnicowanym poziomie ochrony, w tym:
 - trójkątnego międzynarodowego Parku Suwalsko-Wisztynieckiego,
 - Trójkątnego Rezerwatu Biosfery Trzy Puszcze (na bazie fragmentów Puszczy Augustowskiej),
 - Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Puszcza Białowieśka,
 - korytarza Doliny Bugu wraz z Transgranicznym Obszarem Chronionym „Przełom Bugu”.

2) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu obliguje m.in. do:

- a) sporządzenia audytu krajobrazowego województwa,
- b) aktualizacji planów ochrony parków krajobrazowych w zakresie uwzględnienia wyników przyszłego audytu krajobrazowego, zwłaszcza krajobrazów priorytetowych oraz pozostałych wymogów formułowanych w ww. ustawie,
- c) sporządzenia uchwał wyznaczających strefy ochrony krajobrazu w obszarach chronionego krajobrazu (wraz ze wskazaniem stosownych zakazów) oraz określających wykaz obiektów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym.

6.4.1.4. Wzmocnienie potencjału edukacyjnego i turystycznego opartego na walorach ekologicznych i kulturowych

Kierunki działań w tym zakresie objąć mogą w szczególności:

1) wzmocnienie potencjału turystycznego sieci ekologicznej, poprzez:

- a) realizację zagospodarowania „Szlaku Wodnego im. Króla Stefana Batorego”: Wisła – Narew – Biebrza – Kanał Augustowski – Niemen,
- b) modernizację siedziby Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej – „Dom Staromiejski” w Supraślu (remont i doposażenie),
- c) modernizację, remont i doposażenie siedziby Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi w Drozdowie wraz z ośrodkiem rehabilitacji ptaków,
- d) realizację inwestycji Programu Rozwoju Puszczy Białowieńskiej w tym m.in. poprawę dostępności transportowej, rozbudowę i unowocześnienie przejść granicznych Siemianówki i Połowiec, nowoczesne kształcenie zawodowe, inwestycje ALP, budowę systemów wodociągowo-kanalizacyjnych, i przygotowywanie terenów inwestycyjnych,

2) zwiększenie ekspozycji walorów Suwalskiego Parku Krajobrazowego, poprzez:

- a) utworzenie „Muzeum Hańczy – geologia i osadnictwo na ziemi suwalskiej”, wyeksponowanie i popularyzację najgłębszego jeziora w Polsce – Hańczy, odbudowę młyna wodnego na Czarnej Hańczy w Turtulu,
 - b) rekonstrukcję jednego z najciekawszych grodzisk jaćwieskich na ziemiach polskich – grodziska „Zamkowa Góra” w Szurpiłach,
 - c) utworzenie „parku geologicznego” północnej Suwalszczyzny, mającego na celu ukazanie historii geologicznej regionu,
- 3) budowę ośrodka dydaktyczno-muzealnego Narwiańskiego Parku Narodowego,**
- 4) poprawę dostępności turystycznej i walorów środowiska Wigierskiego Parku Narodowego, poprzez:**
- a) budowę zaplecza dla czynnej ochrony zespołów ryb jeziora Wigry,
 - b) dostosowanie infrastruktury turystycznej do wymogów ochrony środowiska,
 - c) innowacyjne rozwiązania w ochronie środowiska:
 - zakup statku napędzanego energią elektryczną do obsługi ruchu turystycznego na jeziorze Wigry,
 - budowa systemu oświetlenia miejscowości w Parku z wykorzystaniem 200 latarni z ogniwami fotowoltaicznymi,
 - budowa 5 stacji ładowania pojazdów elektrycznych wokół jeziora Wigry,
 - d) realizację ustaleń planu ochrony WPN,
- 5) poprawę dostępności i walorów turystycznych środowiska Puszczy Białowieskiej, poprzez:**
- a) rozwój komunikacji drogowej w kierunku Puszczy Białowieskiej na kierunkach: południowym od strony Siemiatycz, zachodnim od strony Bielska Podlaskiego i Hajnówki, północnym Białegostoku przez Narewkę oraz wschodnim z Białorusi przez przejście graniczne w Białowieży,
 - b) gazyfikację regionu Puszczy Białowieskiej, zwłaszcza w odniesieniu do większych skupisk ludności: Hajnówki, Narewki, Białowieży,
 - c) wspieranie rozwoju rozproszonych źródeł produkcji energii elektrycznej opartych na o źródłach odnawialnych (z wykluczeniem w obszarach węzłowych i ograniczeniami w korytarzach sieci ekologicznej województwa lokalizacji elektrowni wiatrowych),
 - d) stworzenie interaktywnej oferty turystyczno-edukacyjnej BPN, poprzez rewaloryzację zagospodarowania i zabudowy Parku Pałacowego,
 - e) realizację inwestycji Lasów Państwowych w ramach Zintegrowanego Programu Puszcza Białowieska – Leśne Dziedzictwo Europy, w zakresie infrastruktury turystycznej i okolicy turystycznej.
- 6) zwiększenie zagospodarowania nadrzecznych terenów zielonych nad rzekami: Białą w Białymstoku, Elk w Grajewie, Narew w Łomży, Piątnicy, Łapach i Tykocinie, Czarną Hańczą w Suwałkach, Kamionką w Siemiatyczach, Białą w Bielsku Podlaskim, Narewką w gminie Narewka.**

6.4.2. Racjonalne gospodarowanie wodami

Ramowa Dyrektywa Wodna (RDW), będąca nadrzędnym dokumentem określającym wymogi i standardy w dziedzinie polityki wodnej UE, ustala następujące główne jej cele:

- zaspokojenie zapotrzebowania na wodę ludności, rolnictwa i przemysłu,
- ochronę wód i ekosystemów znajdujących się w dobrym stanie,
- poprawę jakości wód i stanu ekosystemów zdegradowanych działalnością człowieka,
- zmniejszenie zanieczyszczenia wód podziemnych.

Zgodnie z RDW zarządzanie zasobami wodnymi musi być realizowane na obszarach dorzeczy (jednostek zlewniowych) w celu skoordynowania tych działań w ramach systemów ekologicznych, hydrologicznych i hydrogeologicznych. Na obszarze

województwa podlaskiego, należącego do obszaru dorzeczy: Wisły (region wodny Wisły Środkowej), Niemna (region wodny Niemna) i Pregoly (region wodny Łyny i Węgorapy), wydzielono 377 jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP), w tym 315 rzecznych i 62 jeziorne, zgrupowanych na podstawie podobnych charakterystyk w 86 scalonych częściach wód powierzchniowych (SCWP) oraz 11 wyodrębnionych jednolitych części wód podziemnych (JCWPd), do których odnoszą się ustalenia planów gospodarowania wodami (PGW).

Na obszarze dorzecza Wisły wydzielono 270 JCWP rzecznych i 20 JCWP jeziornych, na obszarze dorzecza Niemna wydzielono 39 JCWP rzecznych i 36 JCWP jeziornych, a na obszarze dorzecza Pregoly wydzielono 6 JCWP rzecznych i 6 JCWP jeziornych.

W odniesieniu do wód podziemnych na obszarze województwa podlaskiego wydzielonych zostało 11 JCWPd z podziałem na poszczególne dorzecza: 8 JCWPd na obszarze dorzecza Wisły, 2 JCWPd na obszarze dorzecza Niemna i 1 JCWPd na obszarze dorzecza Pregoly.

Dla poszczególnych dorzeczy obowiązują plany gospodarowania wodami (PGW), których ustalenia odnoszą się do każdej wydzielonej jednolitej części wód powierzchniowych i podziemnych.

6.4.2.1. Cele planów gospodarowania wodami dorzeczy Wisły, Niemna i Pregoly oraz Programu wodno-środowiskowego kraju

- 1) Cele środowiskowe aktualizowanych planów gospodarowania wodami dorzeczy Wisły, Niemna i Pregoly** – odnoszące się między innymi do obszaru województwa podlaskiego, oraz aktualizowanego Programu wodno-środowiskowego kraju (PWŚK), uwzględniające artykuł 4 (zaimplementowany ustawą Prawo wodne), obejmują:
 - a) niepogarszanie stanu części wód,
 - b) osiągnięcie dobrego stanu wód: dobrego stanu ekologicznego i chemicznego dla naturalnych części wód powierzchniowych, dobrego potencjału ekologicznego i dobrego stanu chemicznego dla sztucznych i silnie zmienionych części wód oraz dobrego stanu chemicznego i ilościowego dla wód podziemnych,
 - c) spełnienie wymagań specjalnych, zawartych w unijnych aktach prawnych i polskim prawie, w odniesieniu do obszarów chronionych (w tym m.in. narażonych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych, przeznaczonych do celów rekreacyjnych, poboru wody dla zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, ochrony siedlisk lub gatunków, dla których utrzymanie stanu wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie),
 - d) zaprzestanie lub stopniowe wyeliminowanie zrzutu substancji priorytetowych (określonych w ustawie Prawo wodne – stanowiących szczególne zagrożenie dla środowiska wodnego) do środowiska lub ograniczenie zrzutu tych substancji.
- 2) Zaktualizowany PWŚK** wskazuje konieczne działania, których realizacja zapewni terminowe (do końca 2015 roku) osiągnięcie wyznaczonych celów środowiskowych dla każdej jednolitej części wód. PWŚK dopuszcza przedłużenie terminu osiągnięcia dobrego stanu wód do 2021 lub 2027 roku bądź ustalenie mniej rygorystycznego celu środowiskowego. Dotyczy to przypadków, w których określone cele środowiskowe nie mogą być osiągnięte ze względu na nadrzędny interes publiczny, nieproporcjonalne koszty, uwarunkowania techniczne bądź warunki naturalne. Wskazane są one (z uzasadnieniem) w planach gospodarowania wodami na obszarach poszczególnych dorzeczy.
- 3) Obowiązujące w PWŚK cele środowiskowe** w ujęciu ilościowym jednolitych części wód (JCW) województwa obrazuje tabela 17 dla wód powierzchniowych i tabela 18 dla wód podziemnych.

Tab. 17. Wody powierzchniowe

Dorzecze – region wodny	Cel środowiskowy						
	Ilość jednolitych części wód (szt.)						
	Stan/potencjał ekologiczny					Stan chemiczny	
	utrzymanie bardzo dobrego stanu	utrzymanie dobrego stanu	osiągnięcie dobrego stanu	utrzymanie dobrego potencjału	osiągnięcie co najmniej dobrego potencjału	utrzymanie dobrego stanu	osiągnięcie dobrego stanu
JCWP rzeczne							
Wisły – Środkowej Wisły	-	11	235	2	22	15	255
Niemna – Niemna	-	10	28	-	1	7	32
Pregoły – Łyny i Węgorapy	-	1	5	-	-	1	5
Razem rzeczne	-	22	268	2	23	22	292
JCWP jeziorne							
Wisły – Środkowej Wisły	-	8	11	-	1	6	14
Niemna – Niemna	13	18	5	-	-	6	30
Pregoły – Łyny i Węgorapy	2	1	3	-	-	-	6
Razem jeziorne	15	27	19	-	1	12	50
Razem rzeczne i jeziorne	15	49	287	2	24	35	342

Źródło: opracowanie własne na podstawie PWŚK

Tab. 18. Wody podziemne

Dorzecze - region wodny	Cel środowiskowy	
	Ilość jednolitych części wód podziemnych (szt.)	
	Stan chemiczny – utrzymanie dobrego stanu chemicznego	Stan ilościowy – utrzymanie dobrego stanu ilościowego
Wisły – Środkowej Wisły	8	8
Niemna – Niemna	2	2
Pregoły – Łyny i Węgorapy	1	1
Razem JCWPd	11	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie PWŚK

4) Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych w ujęciu ilościowym jednolitych wód JCWP zawarta jest w tabeli 17.

Tab. 19. Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych

Dorzecze – region wodny	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych	
	Ilość jednolitych części wód (szt.)	
	niezagrożona	zagrożona
JCWP rzeczne		
Wisły – Środkowej Wisły	58	212
Niemna – Niemna	21	18
Pregoły – Łyny i Węgorapy	6	-
Razem rzeczne	85	230
JCWP jeziorne		
Wisły – Środkowej Wisły	12	8
Niemna – Niemna	15	21
Pregoły – Łyny i Węgorapy	2	4
Razem jeziorne	29	33
Razem rzeczne i jeziorne	114	263

Źródło: opracowanie własne na podstawie PWŚK

Osiągnięcie celów środowiskowych dla wszystkich 11 JCWPd nie jest zagrożone.

Dla niektórych JCWP PWŚK ustala możliwości odstępstw w osiągnięciu celów środowiskowych (przesunięcia w czasie), głównie z powodu:

- a) braku rozwiązań technicznych możliwych do zastosowania w celu poprawy stanu JCW spowodowanego działalnością antropogeniczną,
- b) planowanych inwestycji z zakresu ochrony przeciwpowodziowej oraz rolnictwa (inwestycje nadrzędnego interesu społecznego), a cele środowiskowe nie mogą być osiągnięte za pomocą innych działań, znacznie korzystniejszych dla środowiska naturalnego,
- c) braku możliwości technicznych – likwidacji niezidentyfikowanych presji mających wpływ na wskaźniki determinujące obniżoną ocenę stanu chemicznego.

5) Możliwości odstępstw w osiągnięciu celów środowiskowych dotyczą 100 JCWP i odnoszą się do regionów wodnych: Środkowej Wisły i Niemna, w tym:

- a) **w regionie wodnym Środkowej Wisły** dotyczą one 71 JCWP, w tym 54 JCWP rzecznych i 17 JCWP jeziornych. Dla 16 JCWP rzecznych osiągnięcie ustalonych celów środowiskowych zamierza się osiągnąć do roku 2027, z powodu braku możliwości technicznych – likwidacji niezidentyfikowanych presji na stan chemiczny wód. Konieczne jest dokonanie monitoringu wód oraz rozpoznania presji i wdrożenie działań naprawczych po roku 2021, dla osiągnięcia dobrego ich stanu do 2027 roku. W 17 JCWP jeziornych wdrożenie zaplanowanych działań umożliwi osiągnięcie celu środowiskowego do 2021 roku,
- b) **w regionie wodnym Niemna** dotyczą one 29 JCWP, w tym 2 JCWP rzecznych i 27 JCWP jeziornych. Z powodu braku możliwości technicznych – likwidacji niezidentyfikowanych presji mających wpływ na obniżoną ocenę stanu chemicznego – dla 2 JCWP rzecznych osiągnięcie ustalonych celów środowiskowych zamierza się osiągnąć do roku 2027, po monitoringu wód i uszczegółowionym rozpoznaniu presji oraz wdrożeniu działań naprawczych po roku 2021. W 27 JCWP jeziornych

wdrożenie zaplanowanych działań umożliwi osiągnięcie celu środowiskowego do roku 2021,

c) **w regionie wodnym Łyny i Węgorapy** brak jest możliwości odstępstw dla osiągnięcia ustalonych celów środowiskowych jednolitych części wód.

6) Cel środowiskowy w obszarach chronionych – to osiągnięcie norm i celów wynikających z przepisów szczególnych, na podstawie których zostały utworzone. W szczególności celem tym objęte są obszary:

- przeznaczone do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności,
- przeznaczone do celów rekreacyjnych, w tym wyznaczonych kąpielisk,
- wrażliwe na eutrofizację pochodzącą z zanieczyszczeń komunalnych,
- narażone na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych,
- przeznaczone do ochrony siedlisk lub gatunków na podstawie ustawy o ochronie przyrody, dla których utrzymanie lub poprawa stanu wód jest ważnym czynnikiem ich ochrony.

7) Osiągnięcie celów środowiskowych dla poszczególnych jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych oraz obszarów chronionych wymaga realizacji stosownych programów działań podstawowych i uzupełniających zawartych w PWŚK.

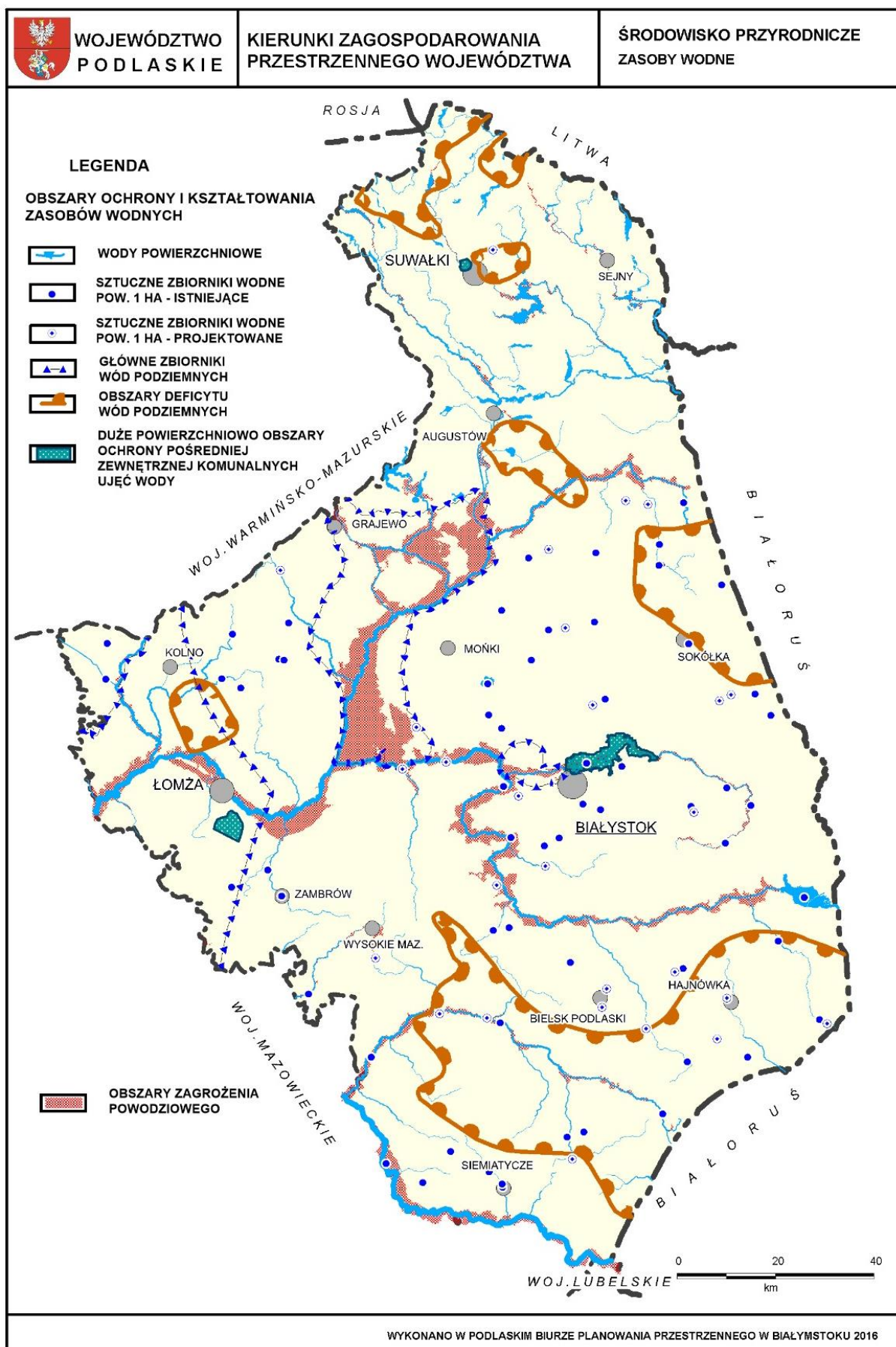
Działania podstawowe wskazane są do realizacji we wszystkich JCW, niezależnie od ich aktualnego stanu i wyników oceny ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych.

Działania uzupełniające obejmują wszelkie pozostałe środki, które powinny zostać wdrożone dla osiągnięcia przez JCW celów środowiskowych. Nie są one obowiązkowe dla wszystkich JCW. Jeżeli jednak zostały wpisane w program działań, stają się obowiązkowe do tej części wód, dla której zostały przypisane.

Działania uzupełniające są wdrażane w JCW, w których istnieje zagrożenie nieosiągnięcia celów środowiskowych, pomimo wykonania działań podstawowych. Są one powiązane z presją, będącą przyczyną wystąpienia zagrożenia.

Katalog działań podstawowych i uzupełniających dla JCW z obszaru województwa podlaskiego przypisuje poszczególnym kategoriom działań konkretne rodzaje działań, ze wskazaniem jednostek odpowiedzialnych za ich realizację. Zakres części ww. działań, powiązanych bezpośrednio lub pośrednio z polityką zagospodarowania przestrzennego województwa, określono w tabeli 20.

Mapka 56.

Tab. 20. Cele środowiskowe dla JCW

KATEGORIA DZIAŁAŃ	NAZWA DZIAŁANIA		RODZAJ DZIAŁANIA	JEDNOSTKA ODPOWIEDZIALNA
BADANIE I MONITOROWANIE ŚRODOWISKA WODNEGO	prowadzenie monitoringu lokalnego wokół ujęć wód podziemnych o poborze przekraczającym 1000 m ³ /d w zakresie stanów i chemizmu wód		uzupełniające	właściciel/użytkownik obiektu
	monitorowanie stanów i chemizmu wód podziemnych w ekosystemach zależnych od wód podziemnych (>1 ha)		uzupełniające	PSH
	prowadzenie monitoringu w zakresie badania substancji biogennych w przekrojach na wejściu i na zamknięciu JCWP		uzupełniające	WIOŚ
	ocena wpływu obiektów mogących pogorszyć stan wód podziemnych na obszarach oddziałujących na chronione ekosystemy zależne od wód podziemnych (>1 ha)		uzupełniające	PSH
DZIAŁANIA KONTROLNE	identyfikacja przyczyn pojedynczych stwierdzonych zanieczyszczeń środowiska przyrodniczego		uzupełniające	WIOŚ
	kontrola i ocena wypełnienia prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej, ze szczególnym uwzględnieniem praktyki zarybiania gatunkami drapieżnymi		uzupełniające	Marszałek Województwa
DZIAŁANIA ORGANIZACYJNO-PRAWNE I EDUKACYJNE	wydawanie nowych pozwoleń wodnoprawnych wg faktycznego zapotrzebowania na wodę, a nie możliwości technicznych poboru wody z ujęcia		podstawowe	prezydent miasta/starosta/marszałek/Dyrektor RZGW w Warszawie
	przeprowadzenie pogłębionej analizy presji w celu ustalenia przyczyn nieosiągnięcia dobrego stanu wód		uzupełniające	Dyrektor RZGW w Warszawie
	opracowanie rozporządzenia w sprawie warunków korzystania z wód zlewni Supraśl		uzupełniające	Dyrektor RZGW w Warszawie
GOSPODARKA KOMUNALNA	Działania porządkujące gospodarkę ściekową	budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków	podstawowe	właściciel
		budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących	podstawowe	właściciel
	Realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych	modernizacja oczyszczalni ścieków	podstawowe	miasto/gmina
		budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej w aglomeracjach	podstawowe	miasto/gmina
GOSPODARKA KOMUNALNA/PRZEMYSŁ	realizacja zadań systemowych gospodarki odpadami zawartych w planach gospodarowania odpadami - modernizacja/zamknięcie składowiska odpadów komunalnych		podstawowe	właściciel/użytkownik
ROLNICTWO	Realizacja programu ograniczenia odpływu azotu ze źródeł rolniczych:	budowa nowych i rozbudowa istniejących miejsc do przechowywania nawozów naturalnych stałych	podstawowe	prowadzący działalność rolniczą na OSN
		budowa nowych i rozbudowa istniejących zbiorników do przechowywania naturalnych nawozów płynnych	podstawowe	prowadzący działalność rolniczą na OSN
		prowadzenie monitoringu oraz dokumentowanie realizacji programu i jego efektów	podstawowe	GIOŚ, WIOŚ, KSChR, OSChR, CDR, PODR, KZGW
	inwentaryzacja ujęć wód podziemnych		uzupełniające	gmina/starosta

	wykorzystywanych do nawodnień rolniczych do bilansów wodno-gospodarczych RZGW w Warszawie		
KSZTAŁTOWANIE STOSUNKÓW WODNYCH ORAZ OCHRONA EKOSYSTEMÓW OD WÓD ZALEŻNYCH	przywrócenie drożności cieków istotnych dla zachowania ciągłości morfologicznej	podstawowe	użytkownik obiektu

Źródło: opracowanie własne na podstawie PWŚK

PSH – Państwowa Służba Hydrologiczna

WIOŚ – Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku,

GIOŚ – Główny IOŚ

KZGW – Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej

RZGW – Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie

KSChR – Krajowa Stacja Chemiczno-Rolnicza (w Warszawie), OSChR – Okręgowa

CDR – Centrum Doradztwa Rolniczego (w Brwinowie)

PODR – Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego (w Szepietowie)

OSN – obszary szczególnie narażane

6.4.2.2. Plany gospodarki wodnej

W aktualizowanych planach gospodarki wodnej dorzeczy Wisły i Niemna zakłada się realizację do 2021 roku 36 inwestycji, z tego 27 w regionie wodnym Środkowej Wisły i 9 rejonie wodnym Niemna, dotyczących:

- ochrony przed powodzią i retencji przed suszą (rolnictwo/melioracje) – 21 WZMiUW i 2 RZGW w Warszawie,
- ograniczenia zagrożenia powodziowego lub ochrony przed powodzią – 3 WZMiUW, 3 RZGW w Warszawie i 1 UM Suwałki,
- melioracji rolniczych – 1 WZMiUW,
- drenażu śluzy na Kanale Augustowskim – 1 RZGW w Warszawie,
- pogłębienia kanału ulgi z Kanału Augustowskiego – 1 RZHW w Warszawie,
- powstrzymanie erozji brzegów Kanału Augustowskiego – 1 RZGW w Warszawie,
- rekreacji – 2 RZGW w Warszawie,
- turystyki – „Szlak Wodny im. Króla Stefana Batorego” i „Szlak Pisa – Narew” – kompleks turystyczny w Nowogrodzie oraz nad rzeką w Serwatkach, Morgownikach, Balikach i Ptakach,
- zapewnienie dojazdów do gruntów rolnych – 1 WZMiUW.

Charakterystyka poszczególnych zadań inwestycyjnych zawarta jest w dz. 3.4. załącznik nr 3, a lokalizacja w rys. 14.

Z kategorii rolnictwo i leśnictwo PGW obejmują następujące działania:

- przeciwdziałanie erozji i wypłukiwaniu zanieczyszczeń poprzez właściwą uprawę gleby – właściwie prowadzone prace polowe we wszystkich SCWP z wyjątkiem SW2311,
- realizacja programu działań mającego na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych w następujących SCWP: SW1007, SW1008, SW1009, SW1023, SW1204, SW1513, SW1514,
- na obszarach następujących SCWP: SW1008, SW1102, SW1118, SW1201, SW1207, SW1505, SW1508, SW1514:
 - wspieranie rolnictwa ekologicznego,
 - wspieranie rolnictwa zrównoważonego,
 - wdrażanie krajowego i wojewódzkiego programu zwiększania lesistości – regulacja lesistości zgodnie z planami urządzania lasów dla poszczególnych nadleśnictw,

- ochrona bioróżnorodności w lasach (zachowanie, odtwarzanie i zwiększenie) zgodnie z programami ochrony przyrody dla poszczególnych nadleśnictw poprzez opracowanie granicy rolno-leśnej dla gmin w obszarach następujących SCWP: SW1008 – 14 gmin, SW1102 – 16 gmin, SW1118 – 2 gminy, SW1201 – 5 gmin, SW1207 – 6 gmin, SW1505 – 6 gmin, SW1508 – 12 gmin, SW1514 – 4 gminy,
- zalesienie gruntów niepaństwowych nieprzydatnych do produkcji rolnej przez ich właścicieli,
- zalesienie gruntów państwowych (grunty w posiadaniu Skarbu Państwa) sukcesywnie przekazywanych Lasom Państwowym.

6.4.2.3. Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych

Program ten, służący m.in. osiągnięciu celów środowiskowych w JCW określonych w PWŚK dla dziedziny gospodarki komunalnej, zakłada realizację w województwie podlaskim 46 przedsięwzięć celu publicznego w zakresie modernizacji, rozbudowy i budowy oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnych. Przedsięwzięcia te zostały określone szczegółowo, z odniesieniem także do SJCW, w dziale 3.1. zał. nr 3, a orientacyjna lokalizacja w rys. 14. Niezależnie od Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych funkcjonuje wspierający powyższe cele Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

6.4.2.4. Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2016–2022

Plan ten zakłada realizację szeregu przedsięwzięć celu publicznego określonych szczegółowo, w dziale 3.2. zał. nr 3 niniejszego planu, dotyczącym składowania, sortowania, unieszkodliwiania i przetwarzania odpadów a orientacyjne symboliczne lokalizacje inwestycji w rys. 14.

6.4.2.5. Planowania przestrzenne wg PWŚK

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego na obszarach wszystkich SCWP zaleca się uwzględnianie, w sposobie użytkowania i zagospodarowania terenów, stosownych wymagań i zasad ochrony środowiska, a w szczególności:

- a) ustalonych stref ochronnych komunalnych ujęć wód,
- b) stref ochrony zbiorników wód podziemnych – GZWP,
- c) stref zagrożeń powodzią,
- d) korytarzy ekologicznych dolin rzek i cieków wraz z ich obudową biologiczną,
- e) obszarów i obiektów przyrody prawnie chronionych,
- f) obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych (lasy, zadrzewienia),
- g) obszarów ograniczonego użytkowania, w tym niespełniających wymagań w zakresie jakości środowiska,
- h) istniejących obiektów uciążliwych i niebezpiecznych,
- i) rozwoju systemów infrastruktury technicznej, zwłaszcza gospodarki wodno-ściekowej i odpadami, oraz rezerw terenów pod urządzenia i obiekty niezbędne dla ich prawidłowego funkcjonowania,
- j) produkcji energii w farmach wiatrowych.

6.4.2.6. Zwiększanie retencji zasobów wodnych województwa

Pilna potrzeba zwiększania retencji wody w obszarze województwa wymagać będzie:

- a) sukcesywnej budowy ca 26 małych zbiorników wodnych o lokalizacji, powierzchni i pojemności określonej w tabeli 21,

Tab. 21. Zwiększenie retencji wody – budowa małych zbiorników

Lp.	Nazwa	Powierzchnia [ha]	Pojemność [m³]
1	Zbiornik na rowie A w mieście Hajnówka (SW1461)	4,5	100 000
2	Aulakowszczyzna w gminie Korycin (SW1103)	3,0	36 000
3	Karp w gminie Rudka (SW1508)	4,0	46 000
4	Kuraszewo w gminie Czyże (SW1002)	1,6	38 000
5	Orla w gminie Orla (SW1005)	10,0	34 000
6	Choroszcz w mieście Choroszcz (SW1009)	5,5	86 000
7	Studziwody w mieście Bielsk Podlaski (SW1006)	8,0	131 000
8	Orzeszkowo w gminie Hajnówka (SW1461)	8,0	112 000
9	Harasimowicze w gminie Dąbrowa Białostocka (SW1101)	3,2	48 000
10	Kalno w mieście Dąbrowa Białostocka (SW1101)	6,0	90 000
11	Suchowola w mieście Suchowola (SW1103)	1,07	15 500
12	Markowicze w gminie Szudziałowo (SW1012)	2,5	25 000
13	Nowinka-Boratyńszczyzna w gminie Szudziałowo (SW1012)	5,0	75 000
14	Bielsk Podlaski w mieście Bielsk Podlaski (SW1006)	8,0	80 000
15	Szumowo w gminie Korycin (SW1103)	3,0	54 000
16	Tykocin – zbiornik starorzecze w mieście Tykocin (SW1008)	1,0	5 000
17	Żerzyce – Chanie-Chursy w gminie Nurzec-Stacja (SW1507)	4,0	45 000
18	Białowieża w gminie Białowieża (SW1003)	5,0	50 000
19	Łapy Binduga w mieście Łapy (SW1008)	4,0	48 000
20	Czarna Wieś Kościelna w gminie Czarna Białostocka (SW1017)	3,0	36 000
21	Targonie Wielkie w gminie Zawady (SW1023)	4,0	40 000
22	Wissa w mieście Szczuczyn (SW1129)	8,0	100 000
23	Szepietowo – Janówka w gminie Szepietowo (SW11513)	3,14	15 000
24	Osinki w gminie Suwałki (SW2305)	9,6	140 000
25	Brańsk w mieście Brańsk (SW1508)	25,5	400 000
26	Trzcianne – Krynica w gminie Trzcianne (SW1102)	2,0	15 000

Źródło: opracowanie własne na podstawie PWŚK

- b) modernizacji 3 zbiorników małej retencji o lokalizacji, powierzchni i pojemności określonej w tabeli 22,

Tab. 22. Zwiększenie retencji wody - modernizacja małych zbiorników

Nazwa	Powierzchnia [ha]	Pojemność [m ³]
Dubicze Cerkiewne w gminie Dubicze Cerkiewne (SW1005)	5,5	75 000
Zalew II i III w mieście Siemiatycze (SW1502)	25,0	250 000
Muzeum Wsi w mieście Ciechanowcu (SW1509)	1,0	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie PWSK

- c) zapewnienia równowagi poboru i zasilania zasobów wód podziemnych w wyniku objęcia ich ochroną w studiach gmin i planach miejscowych oraz przestrzegania zasad poboru zgodnie z zasobami dyspozycyjnymi,
- d) zawracania wód technologicznych, łącznie z wodami opadowymi, w układach komunalnych,
- e) obligatoryjnego wprowadzania zasady retencjonowania wód deszczowych i wykorzystania ich w aglomeracjach obszarów funkcjonalnych miast, w dokumentach polityki przestrzennej gmin,
- f) eliminacji wykorzystania wód podziemnych w zakładach przemysłowych niewymagających do celów technologicznych wody wysokiej jakości (pitnej) oraz wprowadzanie wodooszczędnych technologii z obiegami zamkniętymi wody,
- g) uwzględniania w studiach gmin i planach miejscowych priorytetu kształtowania retencji w obszarach deficytowych i zakazów lokalizacji w nich inwestycji wodochłonnych.

6.4.3. Gospodarowanie lasami

1) Zasady użytkowania i zagospodarowania lasów obejmować będą:

- a) zapewnienie opieki państwa nad lasami wszystkich form własności i ustanowienie nadzoru nad przestrzeganiem prawidłowych metod gospodarowania, opartych na zasadach trwale zrównoważonego rozwoju wielofunkcyjnej gospodarki leśnej (ekologicznej, produkcyjnej i społecznej),
- b) dostosowywanie koncepcji zagospodarowania i użytkowania lasów do przyrodniczych, gospodarczych i społecznych warunków funkcjonowania gospodarstwa leśnego, z priorytetem naturalnego i półnaturalnego kierunku hodowli lasu, preferującego rębnie złożone i wykorzystanie odnowień naturalnych,
- c) promowanie i ochronę różnorodności biologicznej w całym procesie zarządzania i gospodarowania lasami,
- d) opracowywanie i wdrażanie studiów teoretycznych i doświadczalnych nad nowym modelem lasu, uwzględniającym wpływ czynników losowych na gospodarstwo leśne (w miejsce dotychczasowego modelu determinującego schematyczną organizację przestrzenną i czasową drzewostanów, w celu zwiększania doraźnych dochodów),

2) Kierunki gospodarowania lasami obejmować będą:

- a) rehabilitację i restytucję ekosystemów leśnych, głównie przez przebudowę, na odpowiednich siedliskach, drzewostanów jednogatunkowych na mieszane oraz na drodze zabiegów biomelioracyjnych,
- b) regenerację drzewostanów zdewastowanych i zaniedbanych w lasach prywatnych, a następnie ich rehabilitację ekologiczną,
- c) wyłączenie z funkcji produkcyjnej lasów o charakterze zbliżonym do pierwotnego,

- zasługujących na ochronę prawną lub objęcie zasadami gospodarstwa specjalnego,
- d) utrzymanie leśnych kompleksów promocyjnych wdrażających nowoczesne, proekologiczne zasady gospodarowania w lasach,
 - e) zwiększanie powierzchni leśnej w województwie, mającej na celu przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej poprzez zalesianie gruntów z uwzględnieniem warunków przyrodniczo-krajobrazowych i potrzeb różnorodności biologicznej,
 - f) sukcesywne zalesianie gruntów marginalnych dla potrzeb produkcji rolniczej w gminach objętych *Krajowym Programem Zwiększania Lesistości*: Choroszcz, Dąbrowa Białostocka, Drohiczyn, Łapy, Sokółka, Supraśl, Suraż, Wasilków, Dobrzyniewo Duże, Gródek, Kleszczele, Krynki, Kuźnica, Narew, Suchowola, Szudziałowo, Goniądz, Grajewo, Jedwabne, Nowogród, Łomża, Radziłów, Trzcianne, Wizna, Bakalarzewo, Filipów, Jeleniewo, Lipsk, Przerośl, Suwałki i Sztabin, z priorytetem korytarzy migracyjnych,
 - g) ochronę gruntów leśnych przed zmianą funkcji na nieleśną, z uwzględnieniem: czynników położenia, arealu oraz struktury terenów przewidzianych do zmiany przeznaczenia, przy szczególnym wyróżnieniu lasów położonych w granicach administracyjnych miast oraz w odległości do 10 km od granic miast liczących ponad 50 tys. mieszkańców (Białystok, Łomża, Suwałki), z wyjątkiem zmian przeznaczenia na potrzeby realizacji niezbędnej infrastruktury komunikacyjnej i technicznej,
 - h) wprowadzanie systemów zadrzewień, zakrzewień i plantacji drzew, jako ważnego substytutu lasu w rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz dodatkowego źródła surowca drzewnego, z priorytetem gruntów marginalnych.

6.4.4. Ochrona powierzchni ziemi

1) Kierunki działań na rzecz ochrony powierzchni ziemi obejmować będą:

- a) minimalizowanie zmian naturalnych form rzeźby terenu (ograniczanie do niezbędnych),
- b) zalesianie nieużytków i gruntów gleb o niskiej przydatności dla rolnictwa odpowiednio wg kierunków z rozdz. 6.4.3. pkt 2,
- c) ograniczanie procesów erozyjnych gleb poprzez:
 - utrzymanie istniejących oraz wprowadzenie nowych zadrzewień i zakrzewień oraz odpowiednie zabiegi agrotechniczne na wymagających tego obszarach: Pojezierza Suwalsko-Sejneńskiego, Wysoczyzny Kolneńskiej, Wzgórz Sokólskich oraz w strefach zboczowych dolin rzecznych,
 - zapewnienie właściwej realizacji i funkcjonowania systemów melioracji wodnych na obszarach użytków zielonych, zwłaszcza w dolinach rzek: Narew, Ełk, Turośnianki, Klimasówki i innych, o zbliżonych warunkach hydrologicznych, wg Planów Gospodarki Wodnej z pkt 6.4.2.2., i działu 3.4. zał. Nr 3,
- d) przywracanie wartości użytkowej terenom zdegradowanym i zdewastowanym w wyniku czynników antropogenicznych (m.in. przez eksploatację surowców, składowanie odpadów, poważne awarie) oraz naturalnych (m.in. przez powódź, erozję, osuwiska), poprzez egzekwowanie terminowej rekultywacji,
- e) racjonalną eksploatację kopalín, w tym unikanie nadmiernej koncentracji wyrobisk, ograniczającą niekorzystny wpływ górnictwa odkrywkowego na krajobraz, gleby i lokalne stosunki wodne,
- f) likwidowanie źródeł zanieczyszczających powierzchnię ziemi, wg Planu Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego pkt 6.4.2.4.

2) Zasady ochrony powierzchni ziemi, w tym:

- a) ochrona wartościowych gruntów rolnych przed nieuzasadnionym przeznaczeniem na cele nierolnicze w planach miejscowych, zwłaszcza w obszarach:
 - intensywnych procesów urbanizacyjnych w strefie podmiejskiej Białegostoku (na części przylegających do miasta obszarów gmin: Choroszcz, Dobrzyniewo i Zabłudów) oraz w innych większych miastach województwa, poprzez zwartość obszarów urbanizacji, intensywne wykorzystanie terenów uzupełnień zabudowy oraz ograniczenia jej rozproszenia,
 - intensywnego rozwoju zagospodarowania rekreacyjnego, zwłaszcza zabudowy letniskowej na Pojezierzu Suwalsko-Augustowsko-Sejneńskim,
- b) ochronę przed nadzwyczajnymi zagrożeniami środowiska, a zwłaszcza katastrofami środków transportu przewożących ładunki niebezpieczne, poprzez planowanie właściwych zabezpieczeń technicznych na trasach przewozu w miejscach newralgicznych, np. w miastach i przez zbiornik Siemianówka, oraz wyboru tras przewozu o najmniejszym zagrożeniu środowiska,
- c) uwzględnianie w studiach i planach miejscowych gmin terenów zagrożonych wystąpieniami ruchów masowych ziemi, poprzez obowiązek kształtowania zagospodarowania w sposób ograniczający ich ewentualne skutki,
- d) w obszarach parków krajobrazowych i chronionego krajobrazu egzekwowanie zakazów eksploatacji kopalin oraz zniekształcania powierzchni ziemi, określonych w stosownych uchwałach Sejmiku Województwa Podlaskiego.

6.4.5. Ochrona obszarów złóż kopalin

6.4.5.1. Zasady ochrony złóż kopalin

- 1) Złóża wymagające szczególnej ochrony ze względu na ich znaczenie dla zabezpieczenia potrzeb i bezpieczeństwa surowcowego kraju oraz możliwości rozwoju gospodarczego i zrównoważonego rozwoju w skali regionalnej, podlegające szczególnej ochronie, obejmują:
 - a) złóża kopalin o znaczeniu ogólnokrajowym objęte własnością górnictwem, wymienione w art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze oraz złóża kopalin objęte prawem własności nieruchomości gruntowej (art. 10 ust. 3 ww. ustawy) o szczególnych walorach surowcowych, mające **znaczenie ogólnokrajowe**, w tym:
 - rudy żelaza, tytanu i wanadu w złóżach Krzemianka i Udryń w gm. Jeleniewo
 - rudy uranu w złożu Rajsk w gm. Bielsk Podlaski.
 - b) złóża kopalin objęte prawem własności nieruchomości gruntowej (art. 10 ust. 3 ww. ustawy) o wyróżniających się walorach surowcowych (jakością kopaliny i wielkością zasobów), które mogą mieć **znaczenie regionalne**, w tym kopaliny niezbędne dla zabezpieczenia potrzeb budowlanych regionu:
 - piaski kwarcowe w złóżach: Czaplino-Barszczewo, Podgórze, Tartak Nowy,
 - piaski, piaski i żwiry w złóżach: Bobrowniki-Drahle, Kamionka-Drahle, Kosówka-Toczyłowo, Krzywólka-Suwałki, Potasznia, Potasznia II, Potasznia II-1, Sobolewo A, Starowlany, Szymany, Woźna Wieś,
 - ilaste surowce ceramiki budowlanej w złożu Trywieża.
- 2) Pozostałe złóża podlegają ochronie na ogólnych zasadach sformułowanych w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska.

6.4.5.2. Kierunki ochrony złóż kopalin

Kierunki te obejmują w szczególności:

- a) prowadzenie prac dokumentacyjnych surowców mineralnych ważnych dla rozwoju gospodarczego regionu, w celu ustalenia i wdrażania zasad ich ochrony,
- b) ochronę i racjonalne wykorzystanie zasobów wód leczniczych i złóż borowin, będących podstawą gospodarki uzdrowiskowej w Augustowie, Supraślu i potencjalnie w Mielniku.

6.4.6. Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniem

Kierunki poprawy jakości powietrza i jego ochrony przed emisją zanieczyszczeń powinna zapewnić realizacja wskazań i zaleceń programów ochrony powietrza dla strefy podlaskiej i aglomeracji białostockiej, dotyczących:

1) zmniejszenia przekroczeń dopuszczalnych poziomów stężeń monitorowanych substancji, poprzez:

- a) podnoszenie efektywności procesów produkcji (stosowanie czystych technologii) oraz wdrażanie nowoczesnych technologii przyjaznych środowisku (BAT – *najlepsze dostępne techniki*),
- b) instalowanie w źródłach emisji urządzeń technicznych i technologicznych redukujących emisję zanieczyszczeń lub ograniczających ją do poziomu normatywnego,
- c) przygotowywanie i wdrażanie programów ochrony powietrza, monitorowanie ich realizacji oraz ocenę ich skuteczności,
- d) systematyczny monitoring emisji substancji, pozwalający podejmować skuteczne działania eliminujące nadmierną emisję,
- e) ustalanie obszarów ograniczonego użytkowania na obszarach nieuniknionego przekraczania poziomu norm zanieczyszczeń,

2) ograniczania emisji ze źródeł energii cieplnej (niskie rozproszone emisje powierzchniowe), poprzez:

- a) rozbudowę centralnych systemów zaopatrzenia w energię ciepłą,
- b) zmianę węglowych nośników energii cieplnej na paliwa niskoemisyjne oraz stosowanie indywidualnych źródeł energii odnawialnej,
- c) ograniczenie strat ciepła w budynkach istniejących (termomodernizacja) oraz stosowanie materiałów o najwyższych wskaźnikach termoizolacyjnych w nowych budynkach,

3) ograniczenia emisji liniowych, poprzez:

- a) wyprowadzanie ruchu tranzytowego z miast w wyniku budowy obejść drogowych wg odpowiednich kierunków z pkt: 6.3.2.1., 6.3.2.2. i 6.3.2.4.–6.3.2.6.,
- b) rozwój systemów komunikacji zbiorowej w miastach, wprowadzanie stref ograniczających ruch pojazdów indywidualnych w ich centrach oraz budowę ścieżek rowerowych wg odpowiednich kierunków z pkt 6.3.2.4. i zasad z rozdz. 6.3.1.,
- c) usprawnianie systemów zarządzania ruchem (optymalizowanie płynności ruchu),
- d) wykorzystywanie przy budowie i modernizacji dróg i parkingów materiałów i technologii minimalizujących emisję pyłu podczas ich eksploatacji,
- e) stosowanie niskoemisyjnych paliw, w szczególności w systemach zbiorowej komunikacji miejskiej,

4) dalszego ograniczania emisji substancji zapachowych ze źródeł punktowych do powietrza, takich jak: oczyszczalni ścieków, ferm hodowlanych, składowisk odpadów oraz zakładów przetwórstwa spożywczego, stosownymi środkami technicznymi.

6.4.7. Ochrona środowiska przed hałasem

1) Kierunki poprawy klimatu akustycznego obejmują:

- a) budowę obwodnic miast umożliwiającą zmniejszenie „tranzytowego” hałasu komunikacyjnego na obszarach, na których występują przekroczenia poziomów dopuszczalnych, z uwzględnieniem obszarów cennych przyrodniczo, wg odpowiednich kierunków z pkt: 6.3.2.1., 6.3.2.2. i 6.3.2.4.–6.3.2.6.,
- b) budowę i modernizację sieci drogowo-ulicznej w technologii cichych nawierzchni,
- c) stosowanie odpowiednich odległości zabudowy od istniejących i projektowanych ulic i linii kolejowych uwzględniając zasięg ponadnormatywnego hałasu,
- d) stosowanie odpowiednich zabezpieczeń technicznych przed hałasem w ramach ciągów komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu na obszarach zabudowanych oraz nasadzenia zieleni tam gdzie jest to technicznie możliwe,
- e) stosowanie w budynkach odpowiednich zabezpieczeń akustycznych przed uciążliwościami związanymi z zewnętrznym hałasem i drganiami,
- f) sukcesywną wymianę i modernizację taboru komunikacji miejskiej na tabor o jednostkach napędowych emitujących hałas o niższych poziomach,
- g) zwiększanie konkurencyjności transportu publicznego w stosunku do indywidualnego, w śródmieściach największych miast województwa,
- h) stosowanie nowoczesnych środków inżynierii ruchu dla jego optymalnego upłynnienia,
- i) tworzenie stref wolnych od ruchu samochodowego w miastach (lub stref z ruchem ograniczonym) oraz warunków do bezpiecznego ruchu rowerowego i pieszego,

2) Wdrażanie zasad dokumentów ochronnych, w tym:

- a) z Programu ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Białegostoku,
- b) z Programu ochrony środowiska przed hałasem dla terenów położonych w województwie podlaskim poza aglomeracjami, wzdłuż dróg o natężeniu ruchu powyżej 3 000 000 pojazdów rocznie, których eksploatacja powoduje ponadnormatywne oddziaływanie akustyczne określone wskaźnikami L_{DWN} i L_N , poprzez:
 - stosowanie działań inwestycyjnych prowadzących do zmniejszenia uciążliwości akustycznych dróg krajowych i wojewódzkich objętych Programami,
 - uwzględnianie w studiach i MPZP ustaleń Programów, dotyczących kształtowania przestrzeni w otoczeniu źródeł hałasu.

6.4.8. Ochrona oraz wykorzystanie dziedzictwa kulturowego

Celem ochrony konserwatorskiej jest trwałe zachowanie właściwego zagospodarowania i użytkowania zabytkowych, historycznych układów urbanistycznych, ruralistycznych, historycznych zespołów i obiektów budowlanych, stanowisk archeologicznych i ich otoczenia oraz krajobrazu kulturowego, określonych w rys. 11.

6.4.8.1. Dokumenty związane z ochroną i wykorzystaniem dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

- 1) Dokumenty polityki przestrzennej gmin** – studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i plany miejscowe powinny ustalać obowiązek i zasady:
- a) zachowania, eksponowania oraz ochrony i przywracania do stanu właściwego zasobów i walorów zabytkowych,
 - b) ochrony i kształtowania harmonijnego, współczesnego krajobrazu kulturowego, z uwzględnieniem uwarunkowań historycznych i regionalnych, w tym:
 - historycznie ukształtowanej sieci osadniczej z infrastrukturą transportową i techniczną,

- historycznie ukształtowanych układów osadniczych miejskich i wiejskich z ich strukturą użytkowania terenu i fizjonomią zagospodarowania, z zabytkowymi przestrzeniami publicznymi, zielenią, dominantami i wartościowymi panoramami, z uwzględnieniem poszczególnych obiektów zabytkowych – ich formy i wystroju.
- 2) **Audyt krajobrazowy dla obszaru województwa**, sporządzony zgodnie z art. 38a Ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, stanowić będzie podstawę określenia krajobrazów priorytetowych.
 - 3) **Studia krajobrazu kulturowego** powinny stanowić podstawę ustaleń planistycznych do rewaloryzacji i rewitalizacji zagospodarowania przestrzennego, zapewniającą ochronę panoram, otoczenia dominant i ekspozycję. Rekomenduje się poprzedzanie sporządzania dokumentów planistycznych polityki przestrzennej gmin opracowywaniem „**Studiów krajobrazu kulturowego**” obszarów występowania zabytkowych układów urbanistycznych i układów ruralistycznych, określających w szczególności:
 - a) walory zasobów kulturowych i formy ich ochrony,
 - b) cechy rozwoju i etapy ewolucji struktur przestrzennych w rozwarstwieniu chronologicznym,
 - c) wnętrza o szczególnych wartościach krajobrazowych, osie widokowe oraz dominanty przestrzenne, a także obiekty i obszary dysharmonijne,
 - d) kierunki działań na rzecz ochrony i zapobiegania degradacji zabytków.
 - 4) **Plany ochrony parków kulturowych** powinny być instrumentem ochrony miejsc i obszarów o wartościach wyjątkowych, nacechowanych bogactwem form krajobrazu i dziedzictwa kulturowego, z zachowaną historyczną strukturą przestrzeni z zabytkami charakterystycznymi dla miejscowej wielokulturowej i wielonarodowościowej tradycji. Obszary o priorytetowych wartościach kulturowo-przyrodniczo-przestrzennych predestynowane do objęcia formą ochrony krajobrazu kulturowego – Parku Kulturowego – określi ustawowy audyt krajobrazowy. Ze wstępnej oceny wynika, że jako przedmiot takiej ochrony mogą być rozpatrywane:
 - a) zespół osadniczo-obronny Szurpiły,
 - b) Kanał Augustowski z otoczeniem,
 - c) grodzisko wczesnośredniowieczne w Rajgrodzie,
 - d) Grodzieński Rejon Umocniony,
 - e) Twierdza Osowiec, Brzeski Rejon Umocniony, fortyfikacje odcinka „Osowiec”,
 - f) zespół osad i grodzisk Wizna,
 - g) Fort Piątница i kompleks osadniczy Starej Łomży,
 - h) osada wielokulturowa Grądy-Woniecko,
 - i) zespół zabudowy mieszkaniowej „Bojary” w Białymstoku,
 - j) Kurowo, „Fort Koziółek”,
 - k) osiedle kolejarskie w Łapach – Osse (27 budynków, ul. Kolejowa – Warszawska),
 - l) wsie Soce, Trześcianka, Puchły (Kraina Otwartych Okiennic),
 - m) wieś Plutycze,
 - n) Forty Pozycji Granicznej.
 - 5) **Krajobrazy kulturowe** występujące na obszarze województwa, ich cechy oraz wartości, będą określone na etapie sporządzania audytu krajobrazowego w oparciu o rozporządzenie resortowe, ustalające kryteria i sposoby oceny, wraz ze szczegółowym zakresem i metodologią prac. Ze wstępnej delimitacji obszarów specyficznych pozamiejskich typów krajobrazów kulturowych regionu wyodrębniono powierzchnie o zestawie cech stanowiących wyróżniki krajobrazu – charakterystyczne i reprezentatywne dla danego typu lub regionu, o bardzo wysokiej autentyczności, odrębności, wyjątkowości, bardzo rzadko spotykane gdzie indziej. Wyróżniono m.in.

typy krajobrazów kulturowych wytworzone przez grupy etniczne, będące podmiotem umacniania ich swojskości, tworzenia tradycji i ochrony tożsamości. Określone orientacyjnie typy krajobrazów kulturowych obejmują:

- a) pasma pogranicza kulturowego – krajobraz kulturowy pogranicza polsko-białoruskiego, ze zróżnicowaną etnicznie i wyznaniowo (prawosławie, katolicyzm, islam) ruralistyką, architekturą i folklorem, z enklawą osadnictwa tatarskiego, oraz pogranicza polsko-litewskiego, z enklawą osadnictwa litewskiego,
 - b) pasma krajobrazu kulturowego dolin rzecznych:
 - przyrody i osadnictwa bagiennych dolin Biebrzy i Narwi,
 - doliny Bugu i Górnej Narwi, ze zróżnicowanym etnicznie i wyznaniowo osadnictwem oraz specyficzną konfiguracją i panoramami dolin,
 - c) krajobraz kulturowy kurpiowski, ze specyfiką przyrodniczą i etnograficzną osadnictwa,
 - d) krajobraz kulturowy – przyrody i osadnictwa enklaw i obrzeży: Puszczy Białowieskiej, Puszczy Augustowskiej i Puszczy Knyszyńskiej.
- 6) **Szlaki kulturowe** predystynowane do wytyczenia i zagospodarowania określono w pkt 3.8.3.3. ppkt 2. oraz przedstawiono na mapce 58.

6.4.8.2. Ochrona i kształtowanie dziedzictwa kulturowego

Rekomenduje się do uwzględnienia w dokumentach polityki przestrzennej i programach rozwoju gmin:

1) Zasady ogólne – wynikające zwłaszcza z procesu integracji europejskiej:

- a) szczególną ochronę tożsamości kulturowej regionu, przed zagrożeniem jej wytracenia w konfrontacji z europejskim, uniwersalnym modelem życia, w sferze kultury materialnej i jej unikalnej specyfiki etnicznej i religijnej,
- b) uwzględnianie potrzeb współczesnego społeczeństwa w procesie ochrony i kształtowania zasobów dziedzictwa kulturowego,
- c) harmonijne współlistnienie zasobów dziedzictwa kulturowego z zasobami środowiska przyrodniczego – jako filaru rozwoju turystyki,
- d) tworzenie warunków kompleksowej ochrony obszarów o walorach zabytkowych i kulturowych, takich jak: strefy ochrony konserwatorskiej, parki kulturowe i obszary priorytetowego zabytkowego krajobrazu kulturowego,
- e) priorytet ochrony walorów dziedzictwa kulturowego o randze międzynarodowej i krajowej,
- f) wykorzystanie unikalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w krajowej i międzynarodowej promocji województwa.

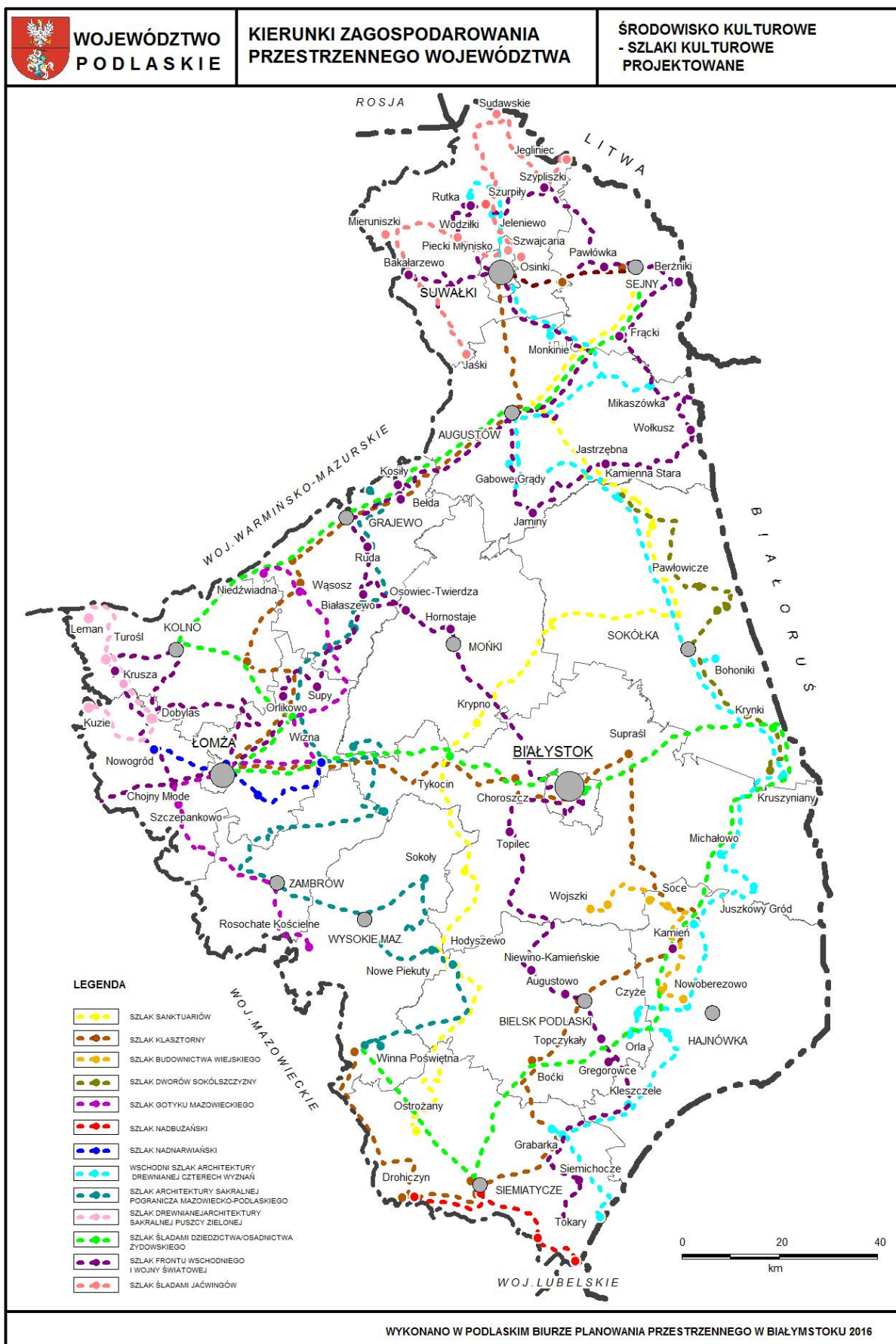
2) Zasady ochrony i tworzenia nowych wartości kulturowych w reprezentatywnych obszarach tożsamości kulturowej województwa podlaskiego, określonych w pkt 3.8.2.2. uwarunkowań, w tym:

- a) kształtowanie krajobrazu historyczno-kulturowo-przyrodniczego regionu poprzez ochronę unikatowych lub specyficznych walorów krajobrazowych jednostek osadniczych i ich otoczenia,
- b) kształtowanie form architektonicznych i gabarytów nowej zabudowy zharmonizowanych z walorami kulturowymi istniejącej,
- c) stosowanie materiałów, wystroju i kolorystyki obiektów budowlanych oraz zagospodarowania ich otoczenia, nawiązujących do tradycji lokalnych.

3) Zasady ochrony i rewaloryzacji obszarów zabytkowych, w tym:

- a) zachowanie historycznych założeń urbanistycznych, a w szczególności: rozplanowania przestrzeni publicznych (np. ulic, placów, skwerów itp.), osi

Mapka 57.

- kompozycyjnych i widokowych, rozmieszczenia dominant, gabarytów i sposobów zabudowy oraz form architektonicznych,
- b) zapewnianie ekspozycji całych zespołów zabudowy i najwartościowszych jej elementów,
 - c) twórcze kontynuowanie tradycji konstrukcyjnych, materiałowych, wystroju i kolorystyki obiektów oraz zagospodarowania ich otoczenia,
 - d) lokalizowanie funkcji użytkowych niekolizyjnych z historycznymi funkcjami obszarów, zapewniających podstawy ekonomiczne utrzymania dobrego stanu technicznego zabudowy i zagospodarowania oraz atrakcyjność turystyczną,
 - e) eliminowanie funkcji użytkowych i obiektów kolizyjnych pod względem sanitarnym i estetycznym z walorami kulturowymi obszarów zabytkowych,
 - f) harmonijne wkomponowywanie nowej zabudowy w historyczną panoramę jednostek osadniczych,
 - g) poprawianie dostępności komunikacyjnej i systemów parkowania pojazdów oraz eliminacja uciążliwości ruchu drogowego, zwłaszcza tranzytowego towarowego;
 - h) poprawianie warunków ochrony przeciwpożarowej,
 - i) poprawianie standardu cywilizacyjnego zabudowy w zakresie wyposażenia w systemy kanalizacyjne i niskoemisyjne systemy energetyczne.
- 4) Zasady ochrony i utrzymania dobrego stanu technicznego obiektów zabytkowych,** z priorytetem obiektów o randze krajowej i regionalnej, w tym:
- a) zapewnienie funkcji użytkowych stosownych do lokalizacji i form architektonicznych obiektów gwarantujących ich utrzymanie w dobrym stanie technicznym i racjonalne wykorzystanie dla potrzeb społecznych,
 - b) obowiązek uzgadniania z Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz uzyskania pozwoleń dla projektów budowlanych dotyczących rewaloryzacji i modernizacji obiektów zabytkowych i ich otoczenia.
- 5) Zasady ochrony przed dewastacją obiektów archeologicznych** i określenie warunków ich udostępnienia zwiedzającym oraz sposobów postępowania w przypadkach natrafienia na przedmioty mogące stanowić zabytki archeologiczne w trakcie prowadzenia robót ziemnych, w tym:
- a) zapewnienie sposobu zagospodarowania i eksponowania terenu stanowiska archeologicznego zabezpieczającego go przed dewastacją i degradacją,
 - b) obowiązek zawiadamiania stosownych służb archeologicznych o każdorazowym natrafieniu na przedmioty mogące być zabytkami archeologicznymi w trakcie prowadzenia robót ziemnych i przerwania ich do czasu przebadania stanowiska,
 - c) ustalanie dokładnej lokalizacji zabytków archeologicznych w planach miejscowych, w tym typu stanowiska archeologicznego i jego zasięgu oraz zasad i sposobów dopuszczalnego zagospodarowania,
 - d) wskazanie zabytków archeologicznych do bezwzględneho zachowania, tj. z bezwzględnym zakazem prowadzenia prac budowlanych, oraz zabytków archeologicznych, dla których dopuszcza się inne zagospodarowanie terenu po przeprowadzeniu badań archeologicznych.
- 6) Zasady tworzenia wartości kulturowych** w nowych i rewaloryzowanych zespołach zabudowy, w szczególności poprzez:
- a) kształtowanie przestrzeni publicznych o zindywidualizowanych formach urbanistycznych, w tym: ulic, placów, pasaży i ciągów pieszych, skwerów, zieleni parkowej i sportowo-rekreacyjnej,
 - b) interesujące formy architektoniczne aranżacji otoczenia przestrzeni publicznych,

- c) wykorzystanie w kompozycjach urbanistycznych szczególnych cech środowiska przyrodniczego – stosownie do jego predyspozycji, dla potrzeb terenów sportowo-rekreacyjnych i turystycznych, a konfiguracji terenów dla kształtowania sposobu ich zagospodarowania i zabudowy,
- d) rozmieszczanie akcentów i dominant przestrzennych, twórczo kontynuujących istniejące założenia urbanistyczne,
- e) stosowanie zindywidualizowanych form architektonicznych poszczególnych obiektów lub ich grup, z zachowaniem harmonijnych gabarytów całościowych zespołów i sylwety przestrzennej jednostek osadniczych,
- f) harmonizowania gabarytów zabudowy plombowej z gabarytami otaczającej (z wyjątkiem dominant przestrzennych i akcentów urbanistycznych wynikających z całościowych koncepcji urbanistycznych).

6.4.8.3. Zasady ochrony dóbr kultury współczesnej

Rekomenduje się ustalenie w dokumentach planistycznych polityki przestrzennej gmin, a w szczególności w planach miejscowych, obowiązku ochrony dóbr kultury współczesnej, zespołów i obiektów architektoniczno-urbanistycznych lub ich elementów. Ustalenie wykazu dóbr kultury współczesnej do ochrony wymaga uprzedniej oceny stanu i funkcjonowania obszaru, rozpoznania wartości kulturowych i przestrzennych oraz uściślenia możliwości i zakresu ochrony, na podstawie materiałów źródłowych i dokumentacyjnych, w tym także dotyczących ich ekspozycji i otoczenia.

6.4.8.4. Kierunki działań dla ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego

1) Integracja działań społeczno-gospodarczych dla opieki nad zabytkami, w tym:

- a) opracowywanie i realizacja kompleksowych programów rewitalizacyjnych terenów z zasobami zabytkowymi, zwłaszcza historycznych miejskich, przemysłowych i powojennych, w tym, między innymi, wdrożenie projektów rewitalizacji:
 - zabytkowego, XVI-wiecznego Rynku Miejskiego w Knyszynie,
 - XVIII-wiecznego Ogrodu Branickich oraz zabytkowego parku *Planty*,
 - centrów miast oraz innych obszarów zdegradowanych w Łomży i Suwałkach,
 - centrum miasta w Grajewie wraz z zabytkowym dworcem PKP,
 - starego rynku w Kolnie,
 - centrum miasta Zambrowa,
- b) opracowywanie i realizację lokalnych strategii rozwoju obszarów wiejskich, wykorzystujących miejscowe tradycje i zasoby zabytkowe,
- c) przygotowywanie ofert na najlepsze zagospodarowanie i użytkowanie publicznych obiektów zabytkowych, służące zaangażowaniu sektora gospodarczego w opiekę nad zabytkami (m.in. na inkubatory przedsiębiorczości, instytucje otoczenia biznesu, centra usługowe, infrastrukturę turystyczną),
- d) wspieranie inicjatyw wykorzystujących obiekty zabytkowe do tradycyjnych form działalności gospodarczej, w tym rolnictwa ekologicznego i tradycyjnego przetwórstwa, oraz reaktywacja ginących zawodów,
- e) wspieranie rozwoju infrastruktury publicznej, zwłaszcza turystycznej, wykorzystującej miejscowe tradycje, w tym, między innymi, wdrożenia projektów:
 - „Szlaku Wodnego im. Króla Stefana Batorego”,
 - budowy infrastruktury turystycznej i zagospodarowania Szlaku Wodnego na odcinku miasta Nowogród,
 - rekonstrukcji grodzisk jaćwieskich na ziemiach polskich,
- f) propagowanie zabudowy i zagospodarowania terenu nawiązujących do form tradycyjnych, zwłaszcza w obszarach kulturowych.

2) Konserwacja i adaptacja zabytków, obejmujące:

- a) wspieranie zagospodarowania terenów przemysłowych, powojсковych i zdegradowanych poprzez nadanie im nowych funkcji, z priorytetem obiektów zabytkowych i charakterystycznych krajobrazów kulturowych, poprzedzone opracowaniem programów rewitalizacji, między innymi w Białymstoku:
 - kompleksu powojkowego „Węglówka” m.in. na cele Muzeum Pamięci Sybiru,
 - obiektu byłej elektrowni na cele ekspozycyjne.
- b) wspieranie zagospodarowania, konserwacji i adaptacji (w tym rewitalizacji, rewaloryzacji i ekspozycji) obiektów zabytkowych wraz z otoczeniem, także archeologicznych, m.in. w formule partnerstwa publiczno-prywatnego oraz projektów trans-granicznych, w tym:
 - remontu w Teatrze Dramatycznym im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku,
 - remontu dworku w Grabowie i stworzenie w nim centrum kultury i wypoczynku,
 - konserwacji i remontu zabytku wpisanego do rejestru jako „Pozostałości Zespołu Pałacowego w Dowspudzie”,
- c) wspieranie kompleksowych programów konserwatorskich ochrony zabytków drewnianych znajdujących się w skansenach i w miejscach ich pierwotnej lokalizacji, w tym:
 - projektu modernizacji i rozwoju infrastruktury dziedzictwa kulturowego dla potrzeb edukacji regionalnej w Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu, obejmującego między innymi: budowę centralnego magazynu zbiorów, modernizację obiektów ekspozycyjnych, restaurację budynków i budowli zabytkowych, rewitalizację parku przypałacowego,
- d) przeciwdziałanie niszczeniu stanowisk archeologicznych, w tym zachowanie zabytków archeologicznych, dokumentowanie i opracowywanie wyników badań nieinwestorskich i ratowniczych,
- e) wspieranie renowacji i konserwacji małej architektury, w tym sakralnej, oraz miejsc pamięci i martyrologii,
- f) wspieranie budowy, odbudowy i renowacji infrastruktury kulturowej w miejscach o symbolicznym znaczeniu dla historii regionu oraz służących opiece nad zabytkami,
- g) unowocześnianie infrastruktury technicznej oraz poprawę estetyki obiektów zabytkowych, w tym wdrożenie projektów:
 - rewaloryzacji zabytków Muzeum w Tykocinie (synagogi i Domu Talmudycznego) oraz odbudowy kramnic,
 - rewaloryzacji kompleksu pałacowo-parkowego Muzeum Wnętrz Pałacowych w Choroszczy.

3) Kształtowanie obszarów zabytkowych i krajobrazów kulturowych, poprzez:

- a) wspieranie konserwacji, rewitalizacji, renowacji, rewaloryzacji i ekspozycji zabytkowych centrów miast i wsi, zabytkowych terenów zieleni, w tym cmentarzy, obszarów fortyfikacji i budowli obronnych, obiektów archeologicznych mających własną formę przestrzenną, w tym, między innymi, projektów rewitalizacji:
 - miasta Zambrów (zespół koszar),
 - Fortu II „Zarzecznego” Twierdzy Osowiec,
- b) sukcesywną realizację iluminacji zabytków,
- c) propagowanie wykorzystywania tradycyjnych form zabudowy i zagospodarowania terenu oraz detalu architektonicznego dla harmonijnego kształtowania krajobrazów,
- d) wspieranie tradycyjnych form gospodarowania, w tym rolnictwa ekologicznego, tradycyjnych technik budownictwa, rzemiosła i przetwórstwa, zwłaszcza w obszarach priorytetowych krajobrazu kulturowego,

- e) tworzenie parków kulturowych w celu ochrony kulturowych krajobrazów historycznych oraz wytycznie szlaków kulturowo-historycznych w celu promowania walorów kulturowych województwa (pkt 3.8.3.3),
- f) ustanawianie nowych parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, przede wszystkim na obszarach o zachowanych regionalnych cechach krajobrazu kulturowego, w tym: budowę arterii ekologiczno-historycznej „Natura i historia Doliny Narwi” w gminach Nowogród i Zbójna, oraz Parku Kulturowego Korycin – Milewszczyzna,
- g) rozwój systemu ścieżek edukacyjnych przyrodniczo-kulturowych, między innymi poprzez wspieranie realizacji projektów:
 - przebudowy 35 km Carskiej Drogi przebiegającej przez BPN na odcinku Strękowa Góra – Osowiec, jako edukacyjnej trasy przyrodniczo-krajobrazowej,
 - budowy ścieżki rowerowej na odcinku Tykocin – Krypno – Knyszyn,
- h) wspieranie poprawy standardów ochrony środowiska i bezpieczeństwa publicznego w centrach miast i wsi przez, między innymi, spowolnienie lub eliminację ruchu samochodowego, racjonalizację gospodarki odpadami, modernizację i rozbudowę sieci kanalizacyjnych, energetycznych, teleinformatycznych i „cichej” infrastruktury ulicznej.

4) Przechowywanie zbiorów zabytków, ich ekspozycja i udostępnianie

Zwiększenie możliwości gromadzenia zbiorów zabytków ruchomych i poprawa jakości ich przechowywania, ekspozycji i udostępniania może nastąpić w wyniku:

- a) budowy i remontów obiektów przechowywania i udostępniania zbiorów, umożliwiających nowoczesne sposoby ich opracowywania i przechowywania, w tym:
 - zaplecza magazynowego oraz powierzchni wystawienniczych etnograficzno-archeologicznych Muzeum Podlaskiego,
 - nowoczesnego Muzeum Historycznego w Białymstoku,
 - II etapu Muzeum Wigier,
 - „Muzeum Hańczy” – odbudowa młyna wodnego na Czarnej Hańczy w Turtulu,
 - muzeum przyrodniczo-kulturowego BPN w Osowcu,
 - Muzeum Kanału Augustowskiego,
- b) modyfikacji i wdrażania elektronicznych technik udostępniania zbiorów,
- c) poprawy bezpieczeństwa zbiorów i warunków ich przechowywania, przez wprowadzenie nowoczesnych technik ochrony i zabezpieczeń.

6.5. Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej województwa na zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego, naturalne i awariami przemysłowymi oraz jego zdolności obronnych i ochronnych

6.5.1. Zasady rozwoju i ochrony prawidłowego funkcjonowania infrastruktury systemów energetycznych

6.5.1.1. Zasady ogólne z *Polityki Energetycznej Polski do 2030 r.* i z *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, obejmują:

- a) zapewnianie dywersyfikacji zasilania systemów,
- b) sukcesywne rozbudowy infrastruktury systemów w układach zamkniętych tzw. pierścieni, zwiększających niezawodność funkcjonowania,
- c) unikanie potencjalnych i likwidację istniejących kolizji między infrastrukturą energetyczną a zainwestowaniem i układem własnościowym,
- d) racjonalne wykorzystanie przestrzeni w rozbudowie infrastruktury systemów energetycznych, w szczególności systemów elektroenergetycznych, np. poprzez

stosowanie linii wielotorowych, jedno i różnonapięciowych oraz najnowszych rozwiązań technicznych,

- e) koncentrację liniowej infrastruktury systemów w korytarzach infrastrukturalnych,
- f) określanie pasów technologicznych dla infrastruktury liniowej w dokumentach planistycznych gmin oraz określanie sposobu ich zagospodarowania.

6.5.1.2. Zasady przebiegu ponadlokalnej infrastruktury energetycznej oraz lokalizację jej urządzeń systemowych, w tym wariantowe, pokazane na rys. 5 i 13 niniejszego *Planu* – są orientacyjne i powinny być sprecyzowane i korygowane w dokumentach planistycznych gmin w porozumieniu z zarządcami tej infrastruktury lub wg danych geodezyjnych.

Przyjęcie jednego z wariantów rozwiązań pokazanych w rysunku *Planu* i rezygnacja z pozostałych lub rezygnacja ze wszystkich na etapie sporządzania *Planu* miejscowego, może nastąpić w trybie uzgodnienia między sporządzającym projekt *Planu* a zarządcą sieci.

Wyłącznie tekstowe ustalenia lokalizacji projektowanych elementów ponadlokalnej infrastruktury technicznej (bez określenia w rysunku *Planu*), wymagają doprecyzowania w tekstach i rysunkach dokumentów planistycznych gmin w porozumieniu z jej zarządcą.

Dopuszcza się planowanie i realizację urządzeń energetycznych, niewymienionych imiennie w *Planie* a także przebudowę, rozbudowę i korektę tras sieci istniejących, jeżeli będzie to miało na celu optymalizację przebiegu i zmniejszenie uciążliwości dla środowiska lub usunięcie kolizji przestrzennych, pod warunkiem braku sprzeczności z innymi ustaleniami *Planu*.

6.5.1.3. Zasady ochrony prawidłowego funkcjonowania systemów energetycznych

- 1) **dla systemu elektroenergetycznego**, w celu prawidłowego funkcjonowania oraz ograniczenia oddziaływania pól elektromagnetycznych linii NN i WN, ustala się obowiązek wyznaczania w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w planach miejscowych **pasów technologicznych** od linii napowietrznych NN 400kV i 220kV, WN 110kV o szerokościach jak niżej:

Szerokość pasów technologicznych linii elektroenergetycznych NN i WN (licząc od osi linii w obie strony) wynosi:

- a) linia 400kV SE Miłosna – SE Stanisławów – SE Narew - 40 m,
- b) linia 400kV SE Narew – SE Łomża Systemowa – SE Ostrołęka -35 m,
- c) linia 400kV SE Łomża Systemowa – SE Ełk bis – SE Alytus (Litwa)- 35 m ,
- d) linia 220kV SE Ełk – SE Ostrołęka – 25 m ,
- e) linia 220kV SE Białystok – SE Roz (Białoruś) -25 m,
- f) linie WN 110kV - 20 m

- 2) **dla turbin wiatrowych**, w celu prawidłowej ich lokalizacji w stosunku do linii elektroenergetycznych, należy uwzględnić wytyczne gestorów sieci tj. PSE i PGE ,

- 3) **dla systemu gazowniczego**, w celu zabezpieczenia prawidłowego użytkowania gazociągów, ustala się obowiązek wyznaczania w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w planach miejscowych **stref kontrolowanych**. Szerokość stref kontrolowanych, gdzie linia środkowa pokrywa się z osią gazociągu, powinna wynosić:

dla istniejących wysokiego ciśnienia :

- a) gazociąg DN 250 MOP 5.5MPa relacji granica RP – Białystok,
-30 m – dla budynków użyteczności publicznej i zamieszkania zbiorowego,

- 30 m – dla budynków mieszkalnych zabudowy jedno i wielorodzinnej,
- 30 m – dla wolnostojących budynków niemieszkalnych (m.in. bud. gospodarcze i garaże),
- b) gazociąg DN 1000 MOP 5.5MPa relacji granica RP – Hołowczyce ,
 - 100 m – dla budynków użyteczności publicznej i zamieszkania zbiorowego,
 - 75 m – dla budynków mieszkalnych zabudowy jedno i wielorodzinnej,
 - 40 m – dla wolnostojących budynków niemieszkalnych(m.in. bud. gospodarcze i garaże)
- c) gazociąg DN 100 MOP 5.5 MPa relacji Mielnik – Siemiatycze
 - 30m – dla budynków użyteczności publicznej i zamieszkania zbiorowego,
 - 30m – dla budynków mieszkalnych zabudowy jedno i wielorodzinnej,
 - 30m – dla wolnostojących budynków niemieszkalnych (m.in.bud. gospodarcze i garaże)

dla projektowanego interkonektora gazowego Polska - Litwa - 12m

6.5.2. Kierunki rozwoju infrastruktury systemu elektroenergetycznego

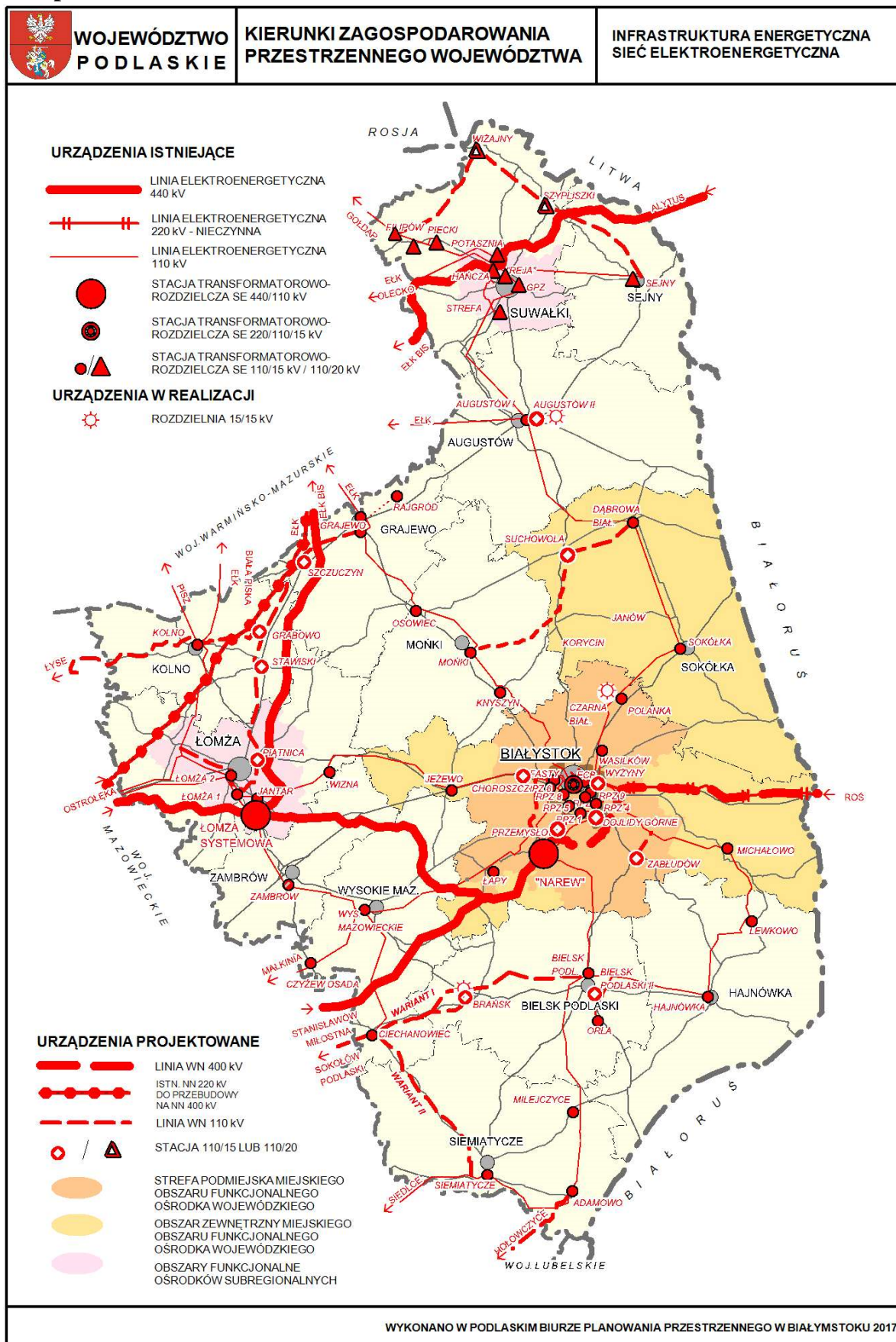
6.5.2.1. Poprawa efektywności energetycznej systemu, w szczególności poprzez :

- a) zwiększenie sprawności wytwarzania energii elektrycznej w wyniku modernizacji lub wymiany jednostek wytwórczych na wysokosprawne,
- b) zwiększanie produkcji energii elektrycznej, wytwarzanej w technologii wysokosprawnej kogeneracji,
- c) rozwój wymiany handlowej nadwyżkami energii elektrycznej połączeniami transgranicznymi:
 - **z Litwą** – linią NN 400kV relacji ALYTUS (Litwa) – SE Ełk bis (woj. warmińsko-mazurskie) – SE Łomża Systemowa – SE Ostrołęka, (woj. mazowieckie)
 - **z Białorusią** – planowaną linią NN 400kV SE Roś (Białoruś) – SE „Narew” (częściowo po trasie istniejącej linii NN 220kV Roś – Białystok),
- d) wsparcie inwestycji zmniejszających wskaźnik strat sieciowych w przesyle i dystrybucji, poprzez modernizację, przebudowę i budowę nowych sieci, wymianę transformatorów o niskiej sprawności, skracanie ciągów liniowych, w tym budowę rozdzielni RS 15/15kV w Augustowie, Czarnej Białostockiej, Brańsku wraz z liniami zasilającymi SN 15kV,
- e) wsparcie inwestycji w zakresie stosowania najlepszych dostępnych technologii w przemyśle, wysokosprawnej kogeneracji, oszczędności energii i rozwoju generacji rozproszonej

Mapka 58.

Mapka 59.

6.5.2.2. Wzrost bezpieczeństwa pracy systemu elektroenergetycznego, w tym:

- a) racjonalne wykorzystanie zrealizowanych inwestycji na napięciu 400kV w województwie podlaskim do utrzymania bezpieczeństwa pracy Krajowego Systemu Elektroenergetycznego w północno-wschodnich obszarach kraju w stanach normalnych i awaryjnych, tj. struktury układu zasilania województwa – pierścienia NN 400kV SE Stanisławów (woj. mazowieckie) – Elektrownia Ostrołęka – SE Łomża Systemowa – SE „Narew” – SE Miłosna k. W-wy – SE Stanisławów oraz przebudowanej w przyszłości istniejącej linii NN 220kV Ostrołęka – Ełk na linię NN 400kV,
- b) zwiększenie pewności zasilania w energię elektryczną odbiorców województwa podlaskiego, w oparciu o połączenia międzynarodowe i międzyregionalne, w tym realizację linii NN 400kV SE Roś – SE „Narew”,
- c) zapewnienie niezawodności pracy systemu elektroenergetycznego dystrybucyjnego, w sytuacji konieczności pokrywania lokalnych deficytów mocy czynnej w określonych węzłach sieciowych oraz stabilizacji pracy źródeł wiatrowych, np. poprzez ewentualną budowę źródła rezerwy interwencyjnej,
- d) zapewnienie właściwego sposobu wyprowadzania energii z jednostek wytwórczych (w tym wiatrowych) poprzez optymalne planowanie skoordynowanego rozwoju sieci przesyłowych i dystrybucyjnych oraz węzłów sieciowych do przyłączania tych źródeł,
- e) zapewnienie dwustronnego zasilania liniami WN 110kV stacji WN/SN pracujących w układzie promienistym, w tym w Ciechanowcu i Sejnach.

6.5.2.3. Dostosowanie infrastruktury systemu elektroenergetycznego na napięciu WN 110kV do obecnych i przyszłych potrzeb zagospodarowania województwa, z zachowaniem normatywnych standardów ilościowych i jakościowych, w szczególności poprzez:

- 1) **zakończenie realizacji inwestycji:** rozdzielni RS 15/15kV w Brańsku, Augustowie i Czarnej Białostockiej,
- 2) **budowę stacji WN/SN:** „Przemysłowa” gm. Juchnowiec Kościelny, Suchowola, Brańsk (war I.) (w oparciu o powstałą rozdzielnię sieciową 15/15kV) Augustów II,
- 3) **budowę linii WN 110kV:** budowę linii WN 110kV: Mońki – Suchowola – Dąbrowa Białostocka, Ciechanowiec – Brańsk – Bielsk Podlaski (war. I), Ciechanowiec – Siemiatycze (war. II), Adamowo – Hołowczyce, Kolno – Łyse (woj. mazowieckie), ”wcięcie” do linii Dąbrowa Białostocka – Augustów do stacji Augustów II,
- 4) **modernizację stacji WN/SN:** Augustów, Hajnówka, Kolno, RPZ9 Białystok, Sejny, Łomża 2, Łapy, Jezewo, Zambrów, RPZ5 Białystok, Knyszyn, Osowiec, Lewkowo, Hańcza Suwałki,
- 5) **modernizację linii WN 110kV:** Ostrołęka – rozgałęzienie w okolicach Nowogrodu, Kolno- rozgałęzienie w okolicach Nowogrodu, Łomża 2- rozgałęzienie w okolicach Nowogrodu(likwidacja istniejącego trójkąta 110kV), Olecko-Hańcza, Łomża – Łomża 2, Gołdap-Filipów- Piecki- Potasznia –Hańcza- Reja – Suwałki, GPZ1 Białystok – „Polanka” Czarna Białostocka – Sokółka – Dąbrowa Białostocka – Augustów, Biała Piska – Kolno, Grajewo1- Grajewo 2,
- 6) **inwestycje planowane do budowy w dłuższym horyzoncie czasowym:**
 - a) **stacje WN/SN:** Piątnica, Stawiski, Szczuczyn, Szypliszki, Wiżajny, Bielsk Podlaski II, Choroszcz, Zabłudów, Wyżyny Białystok , Dojlidy Górne Białystok
 - b) **linie WN 110kV do zasilania stacji jw. relacji :** Ciechanowiec – Sokółów Podlaski, Adamowo – Hołowczyce, Łomża 1 – Piątnica, Piątnica – Stawiski, Stawiski – Szczuczyn, Szczuczyn – Grajewo 2, Sejny – Szypliszki, Szypliszki – Wiżajny, Wiżajny – Filipów.

- c) **sukcesywna modernizacja urządzeń WN 110 kV,**
- 7) **inwestycje związane z elektryfikacją szlaków PKP,** zgodnie z kierunkami rozwoju i modernizacji infrastruktury kolejowej pkt. 6.3.2.7. Określenie zakresu i lokalizacji inwestycji elektroenergetycznych dla potrzeb realizowanych inwestycji PKP nastąpi na etapie opracowań projektowych.
- 8) **budowa wyjść liniowych 110kV ze stacji 400/110kV SE Łomża Systemowa**
- 9) **możliwość (w dłuższym horyzoncie czasowym) przebudowy istniejącej linii NN 220kV Ostrołęka –Elk,** której trasa przebiega przez województwo podlaskie, na linię NN 400kV

6.5.2.4. Dostarczanie energii w sposób niezawodny, bezpieczny i ekonomiczny, z uwzględnieniem wymogów ochrony środowiska, poprzez realizację programu „Inteligentne Sieci Energetyczne” (systemy energetyczne integrujące działania wszystkich uczestników procesów generacji, przesyłu, dystrybucji i użytkowania), który:

- a) umożliwi dynamiczne zarządzanie sieciami przesyłowymi i dystrybucyjnymi oraz nowymi technologiami za pomocą rozszerzonego zakresu pomiaru i kontroli,
- b) zwiększy niezawodność i efektywność dostaw energii oraz wydajność operacyjną sieci.

6.5.2.5. Sukcesywna rozbudowa i modernizacja sieci dystrybucyjnej dla potrzeb sieci osadniczej, w szczególności obszarów wiejskich z priorytetem gospodarczym

6.5.2.6. Zachowanie pasów technologicznych i wymaganych odległości

W celu zapobieżenia działalności mogącej mieć negatywny wpływ na trwałość i prawidłowe użytkowanie urządzeń i linii elektroenergetycznych ustala się obowiązek wyznaczania w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w planach miejscowych :

- pasów technologicznych linii ograniczających zagospodarowanie terenu wg pkt 6.5.1.3. p.pkt 1,
- wymaganych odległości linii NN i WN względem turbin wiatrowych zgodnie z wytycznymi gestora sieci tj. PSE.

6.5.3. Kierunki rozwoju infrastruktury systemu gazowniczego

6.5.3.1. Likwidacja ograniczeń na obszarach zasilanych z istniejącego systemu gazowniczego gazociągiem Tietierówka (Białoruś) – Bobrowniki – Białystok celem zaspokojenie zapotrzebowania na paliwo gazowe odbiorców środkowej części województwa poprzez :

- 1) budowę dodatkowej tłoczni i przebudowę stacji w Bobrownikach,
- 2) rozbudowę tłoczni w Zambrowie na gazociąg SGT Jamał ,
- 3) budowę odcinka gazociągu w/c relacji tłoczni Zambrow na SGT „Jamał” – gazociąg Wólka Radzyńska –kol. Grabówka k/Białegostoku, co zwiększy moc przesyłową i stworzy dodatkowe źródło zasilania dla gazociągu dystrybucyjnego w/c Wólka Radzyńska – Białystok, planowanego do przebudowy,
- 4) alternatywnie do p.pkt 3 – budowę 2 tłoczni na gazociąg w/c Wólka Radzyńska – Białystok,
- 5) ewentualne połączenie z interkonektorem Polska-Litwa.
- 6) rozwój systemu dystrybucyjnego, w tym w MOFOWB oraz na obszarach cennych przyrodniczo, m.in. poprzez budowę gazociągu podwyższonego średniego ciśnienia relacji Wyszki – Bielsk Podlaski – Hajnówka, a także sieci dystrybucyjnych ś/c i n/c w

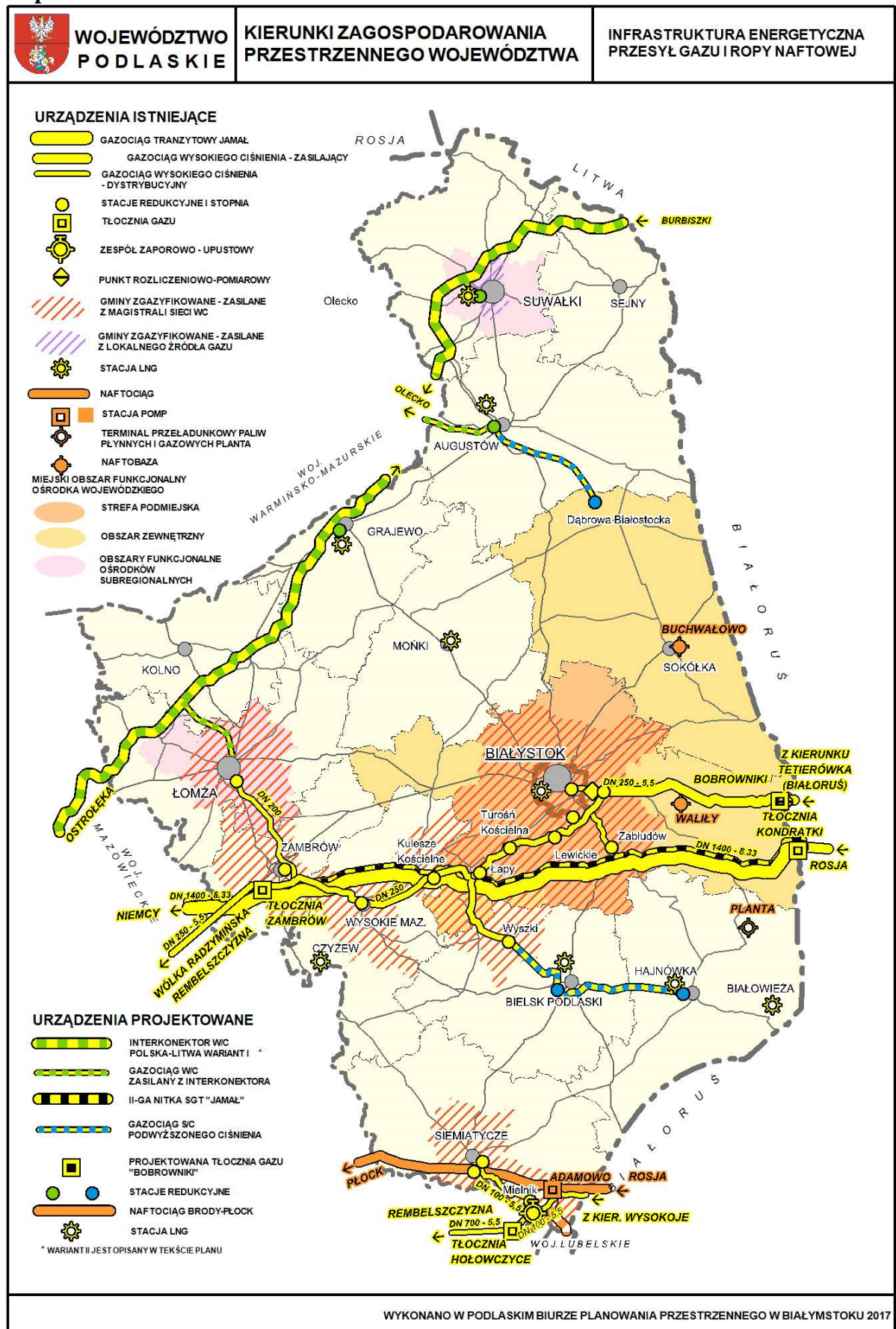
mieście i gminie: Bielsk Podlaski, Hajnówka oraz gminie Białowieża, rozpoczynając ten proces od budowy źródła gazu na bazie LNG.

6.5.3.2. Zapewnienie dostaw gazu odbiorcom pozostałej części woj. podlaskiego oraz części woj. warmińsko-mazurskiego, poprzez:

- 1) budowę interkonektora Polska – Litwa**, zgodnie z KPZK 2030, ujętego w programach PCI, TEN-E i CEF, który będzie częścią systemu gazowniczego krajów nadbałtyckich i elementem dywersyfikacji dostaw gazu odbiorcom północno-wschodniej części kraju relacji (dwa warianty trasy):
 - a) Rembelszczyzna – gr. RP z Litwą (wariant I - trasa wg rys. planu nr.13)
 - b) Hołowczyce – gr. RP z Litwą (wariant II – bez wyznaczenia trasy na rys. planu nr 13),
- 2) budowę systemu przesyłowego dystrybucyjnego** na bazie interkonektora – do zasilania w gaz ziemny przewodowy odbiorców województwa podlaskiego, między innymi:
 - miast: Grajewa, Augustowa i Dąbrowy Białostockiej,
 - zwiększenia wydolności systemu gazowniczego w Łomży (jako wariant pkt b),
- 3) budowę systemu przesyłowego dystrybucyjnego** na bazie ww. interkonektora do zasilania w gaz ziemny przewodowy odbiorców województwa warmińsko – mazurskiego (w zależności od wyboru trasy) z węzłów zlokalizowanych na obszarze woj. podlaskiego, m.in.: Pisz, Białej Piskiej, Elku i Olecka

6.5.3.3. Rozbudowa sieci dystrybucyjnej na bazie LNG tam, gdzie to możliwe ekonomicznie uzasadnione, w szczególności w obszarach funkcjonalnych miast:, Białegostoku, Augustowa, Grajewa, Hajnówki, Sokółki, Moniek oraz w gminach Narewka i Czyżew, a docelowo ich przestawienie na gaz ziemny przewodowy.

Mapka 60.

6.5.4. Kierunki rozwoju infrastruktury systemów rurociągów naftowych i naftobaz

Zapewnienie możliwości właściwego funkcjonowania i rozwoju systemów, poprzez:

- a) utrzymanie sprawności technicznej, z możliwością rozbudowy i przebudowy **systemu tranzytowych rurociągów naftowych „Przyjaźń”** relacji Rosja – Białoruś – Polska oraz **naftobaz**, określonych w rozdz. 3.10.5.,
- b) zapewnienie alternatywnych dostaw ropy naftowej do Polski poprzez ew. budowę na obszarze woj. podlaskiego (między granicą z woj. lubelskim – a Adamowem) **części odcinka Euroazjatyckiego Korytarza Transportu Ropy Naftowej z rejonu Morza Kaspijskiego** Brody – Adamowo – Płock – wraz z rozbudową urządzeń w stacji Adamowo.

6.5.5. Kierunki rozwoju infrastruktury systemu zaopatrzenia w ciepło

6.5.5.1. Zapewnienie ciągłości dostaw ciepła i dostosowanie systemu ciepłowniczego do potrzeb wynikających z rozwoju jednostek osadniczych, w warunkach konkurencji rynkowej nośników energetycznych, poprzez:

- a) dywersyfikację sposobów zaopatrzenia w energię cieplną jednostek osadniczych, z uwzględnieniem możliwości istniejących systemów (oraz rezerw), w tym – z wykorzystaniem sposobów wytwarzania ciepła i energii elektrycznej w tzw. układach skojarzonych. Dotyczy to w szczególności ciepłowni miast: Białystok, Łomża, Kolno i Czarna Białostocka,
- b) przysposobienie źródeł ciepła do przewidywanego zapotrzebowania na energię cieplną i wybór najefektywniejszych technologii wytwarzania, uwzględniających wymogi ochrony środowiska,
- c) modernizację systemów scentralizowanego zaopatrzenia w ciepło, pod kątem nowych rozwiązań technicznych i technologicznych, zwiększających efektywność wykorzystania energii, ułatwiających obsługę i zmniejszających koszty,
- d) zwiększanie dostępności do sieci ciepłnej w wyniku rozbudowy systemu przesyłu, w szczególności w miastach: Białystok, Łomża, Suwałki, Kolno, Zambrów,

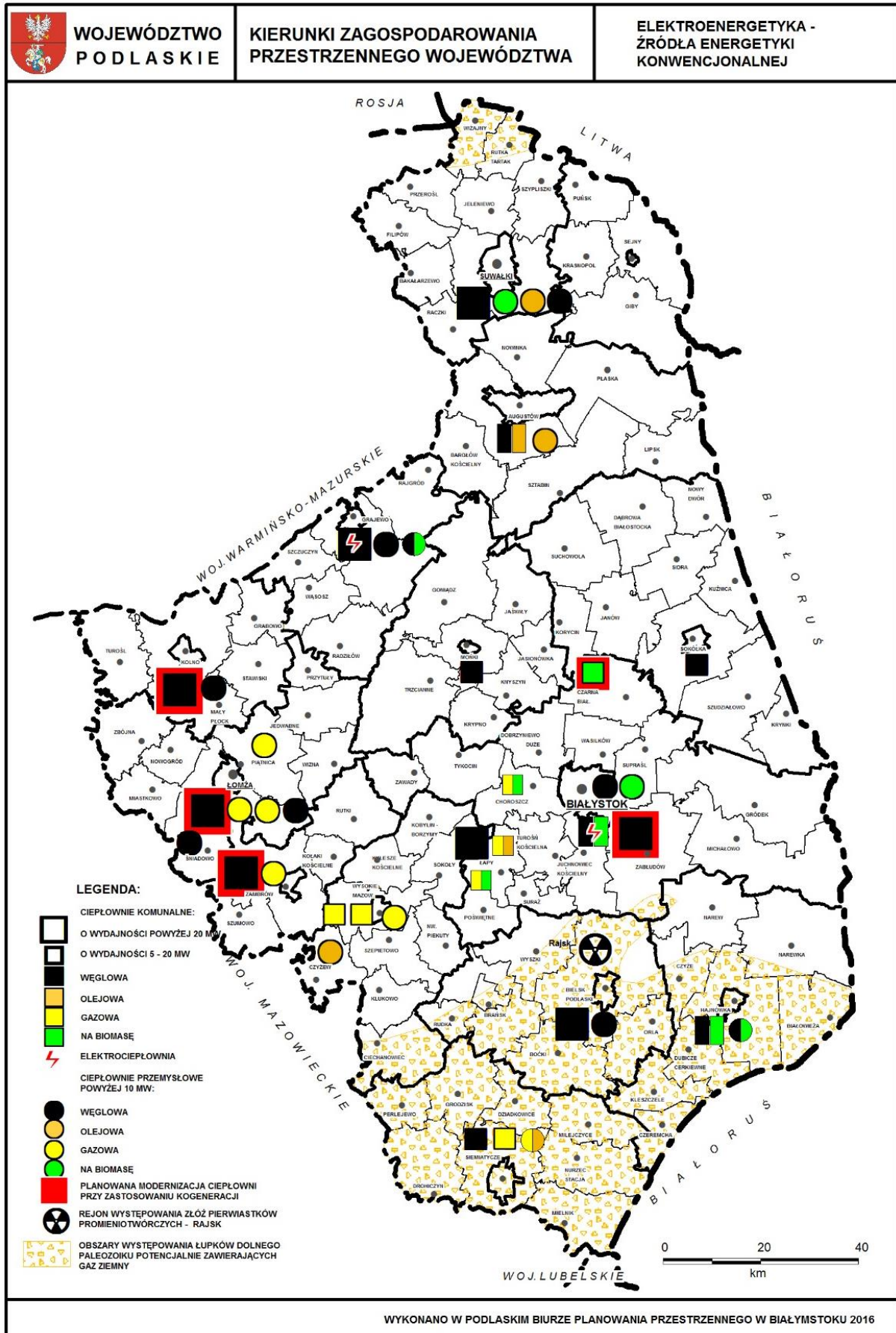
6.5.5.2. Wspieranie działań zmniejszających zużycie ciepła, poprzez:

- a) wdrażanie termorenowacji budynków i innych działań związanych z poszanowaniem energii, z priorytetem obiektów użyteczności publicznej,
- b) modernizację węzłów cieplnych, montaż liczników ciepła, zaworów termostatycznych,
- c) wprowadzanie nowych rozwiązań technicznych minimalizujących koszty eksploatacji i ułatwiających obsługę (między innymi wprowadzanie systemu telemetrii sieci i węzłów, w celu kontroli oraz zdalnego sterowania systemem ciepłowniczego, z włączeniem do centralnego źródła ciepła),
- d) modernizację istniejącego systemu przesyłu ciepła zmniejszającego straty cieplne (wymiana przewodów w technologii tradycyjnej na preizolowane),

6.5.5.3. Wspieranie ekologizacji systemów energetyki ciepłnej, poprzez:

- a) zmniejszanie uciążliwości istniejących urządzeń systemu ciepłowniczego w zakresie technologii spalania i emisji spalin poprzez powszechne stosowanie urządzeń oczyszczających, a także kontrole i restrykcje w stosunku do emiterów ponadnormatywnych zanieczyszczeń,
- b) zwiększanie proekologicznych nośników energii do celów grzewczych w budownictwie jednorodinnym, położonym poza zasięgiem sieci ciepłnych, poprzez sukcesywną likwidację kotłowni węglowych,
- c) przygotowania do ew. zmiany nośnika energetycznego w miastach przewidywanych do gazyfikacji, co dotyczy może w szczególności miast: Suwałki, Augustów, Grajewo, Bielsk Podlaski i Hajnówka, oraz gminie Białowieża,

Mapka 61.

6.5.5.4. Wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii cieplnej i tworzenie warunków do ich rozwoju, poprzez:

- a) opracowanie regionalnej strategii i programu rozwoju energetyki odnawialnej, obejmujących w szczególności możliwości wykorzystania biomasy, biogazu, energii słonecznej, ciepła z głębi ziemi lub możliwości skojarzenia różnych rodzajów energii,
- b) wdrażanie technologii energetycznych w oparciu o źródła odnawialne w projektach planów zaopatrzenia w energię,
- c) wykorzystanie istniejących możliwości pozyskania surowców – biomasy i biogazu – przy tworzeniu warunków rozwoju lokalnych źródeł ciepła,
- d) ewentualne wykorzystanie energii cieplnej wytwarzanej w tłoczni „Zambrów” na gazociągu SGT „Jamał” Rosja – Niemcy, m.in. na potrzeby miasta Zambrowa.

6.5.6. Rozwój infrastruktury odnawialnych źródeł energii

Wzrost zapotrzebowania na energię, nieuniknione wyczerpywanie się złóż paliw kopalnych, a także zmiany klimatyczne sprawiają, że rozwój OZE jest promowany przez Unię Europejską jako możliwość wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii. Rozwój energetyki opartej o OZE wynika z dokumentów rządowych:

- „Polityki Energetycznej Polski do roku 2030”,
- „Krajowego Planu działań na rzecz OZE” z 2010 r.,
- „Strategii rozwoju energetyki odnawialnej” – z 2000 r.,
- „Strategii bezpieczeństwa energetycznego”,
- „Kierunków rozwoju biogazowni rolniczych w Polsce w latach 2010 – 2020” z 2010 r.,
- „Ocena potencjału wykorzystania OZE w regionach Polski w latach 2014 – 2020”.

Ze względu na rolniczy charakter województwa podlaskiego, największe znaczenie będzie miało wykorzystanie energii, której źródłem będą: biomasa, biogaz, energia solarna i wiatr. Mniejsze znaczenie będzie miała energia wodna, a marginalne geotermalna, z uwagi na ubogie zasoby.

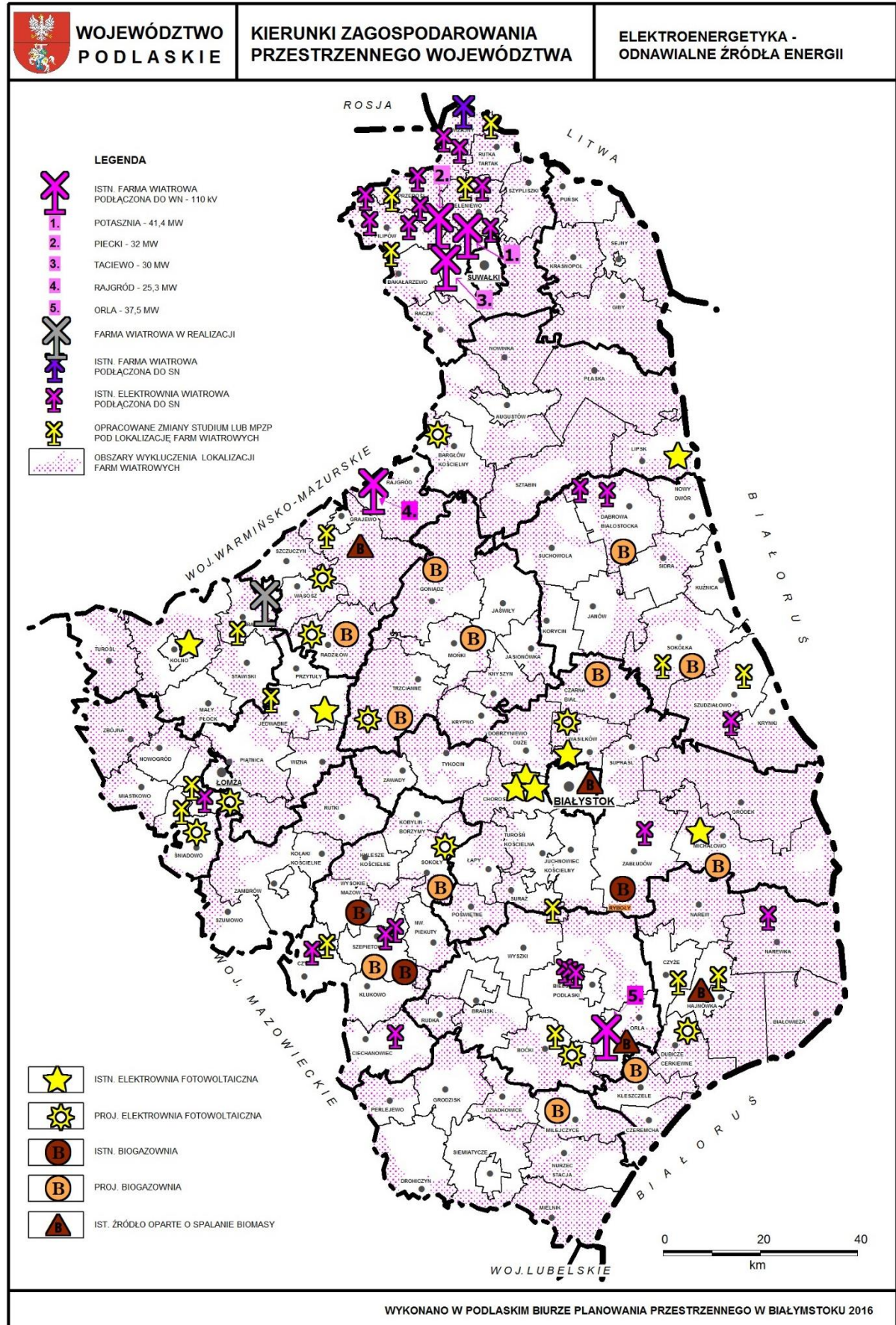
6.5.6.1. Zasady regionalnej polityki rozwoju energetyki odnawialnej

Zasady te, rekomendowane do uwzględnienia w sporządzanych przez samorządy gminne studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, obejmują:

1) dostosowanie lokalizacji urządzeń energetyki odnawialnej, głównie farm wiatrowych, do wymogów ochrony środowiska, krajobrazu kulturowego i mieszkalnictwa, poprzez:

- a) wykluczanie lokalizacji urządzeń tej energetyki z obszarów urbanizacji jednostek osadniczych i regionalnej sieci ekologicznej,
- b) zachowanie stref ochronnych od elektrowni wiatrowych, terenów objętych prawną ochroną przyrody, zabudowy mieszkaniowej i usług publicznych, określonych w Ustawie z 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych,
- c) wykluczanie z potencjalnej lokalizacji farm wiatrowych terenów o wysokiej wartości dla produkcji rolniczej, tj. zwartych kompleksów gruntów z przewagą klas III i IV,
- d) ochronę lasów i zadrzewień śródpolnych, tworzących tradycyjny krajobraz uprawowy rolniczy przed lokalizacją odnawialnych źródeł energii, tj. przed przeznaczaniem na cele nieleśne i wycinkami,
- e) eliminowanie zakładania monokulturowych wielkoobszarowych plantacji roślin energetycznych na obszarach o rozdrobnionej strukturze upraw, stanowiących element tradycyjnego rolniczego krajobrazu kulturowego województwa.

Mapka 62.

2) wykorzystywanie do lokalizacji urządzeń OZE i pozyskiwania surowców energetycznych:

- gruntów rolnych o najmniejszej relatywnie przydatności do celów produkcji rolnej,
- gruntów zdegradowanych – poprzemysłowych i powojсковych, po rekultywacji,
- gruntów porolnych, jako form przejściowych użytkowania pod plantacje energetyczne przed ich trwałym zalesieniem, w szczególności w gminach ze znaczną ilością wyłączonych z produkcji rolnej gruntów Skarbu Państwa we wschodniej części województwa, a bagiennych obszarów parków narodowych województwa do pozyskiwania biomasy, zgodnie z wymogami ich ochrony.

6.5.6.2. Kierunki rozwoju infrastruktury odnawialnych źródeł energii

Kierunki wspierania rozwoju infrastruktury OZE dotyczyć będą:

- opracowania regionalnego programu wspierania rozwoju OZE w województwie podlaskim do 2020 r. i zapewniania środków finansowych na jego realizację,
- wdrażania programu budowy minimum jednej biogazowni w każdej gminie województwa do końca 2020 r.,
- rozbudowy systemu elektroenergetycznego, służącego odbiorowi do sieci energii ze źródeł energetyki odnawialnej, zwłaszcza dużych biogazowni i farm wiatrowych,
- wspierania priorytetowego rozwoju OZE na bazie biomasy,
- wdrażania produkcji nowych technologicznie urządzeń do produkcji OZE oraz innowacyjnych technologii budowy urządzeń w tym zakresie,
- inicjatyw samorządów i lokalnych organizacji społecznych na rzecz budowy odnawialnych źródeł energii na własne potrzeby energetyczne, w oparciu o wykonane i sukcesywnie aktualizowane Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe.

6.5.7. Zwiększanie bezpieczeństwa powodziowego i przeciwdziałania skutkom suszy

6.5.7.1. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią w województwie, określone w rys. 9 i 13 należą do obszarów zagrożeń roztopowych. Ich zasięg na mapach zagrożenia powodziowego obejmuje obszary o średnim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi (raz na 100 lat) i wysokim (raz na 10 lat), sporządzonych dla następujących rzek: Narwi (w kilometrażu 0 – 345 km), Biebrzy (w kilometrażu 0 – 48 km), Supraśli (w kilometrażu 0 – 36 km) i Białej (w kilometrażu 0 – 9,5 km), Broku (w kilometrażu 0 – 6 km), Bugu (w kilometrażu 0 – 557 km), Elku (w kilometrażu 0 – 63 km), Pisy (w kilometrażu 0 – 9 km), Śliny (w kilometrażu 0 – 7,5 km), Szkwy (w kilometrażu 0 – 2 km). Obszary szczególnego zagrożenia powodzią występują na terenie 31 gmin i 3 miast, wyszczególnionych w niżej zamieszczonej tabeli obrazującej poziomy zintegrowanego ryzyka powodziowego w ujęciu gmin, sporządzonej na podstawie Planu zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP) dla obszaru dorzecza Wisły. PZRP diagnozuje również wrażliwość obszarów zagrożonych powodzią, a także potencjalne negatywne konsekwencje powodzi dla obszarów chronionych wałami przeciw powodziowymi, które obrazuje tabela 23.

Tab. 23. Wrażliwość obszarów zagrożonych powodzią

Lp.	Wyszczególnienie	p=10%	p=1%	p=0,2%
		Powierzchnia [ha]		
I.	Zagrożenia dla działalności gospodarczej			
1.	Tereny zabudowy mieszkaniowej	1 190	9 333	17 173
2.	Tereny przemysłowe	28	243	399
3.	Tereny komunikacyjne	783	1 760	2 469

4.	Lasy	479 494	1 026 296	1 243 163
5.	Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	1 045	3 373	3 680
6.	Grunty orne	81 978	243 277	341 479
7.	Użytki zielone	3 430 815	4 529 076	5 028 715
8.	Tereny pozostałe	96 841	137 485	158 665
	Razem	4 092 174	5 950 843	6 795 743
II. Formy ochrony przyrody				
1.	Natura 2000	73 467	104 091	116 484
2.	Parki narodowe	16 372	22 984	25 463
3.	Rezerваты przyrody	120	135	160
	Razem	89 959	127 210	142 107
III. Drogi				
	Kategoria i rodzaj nawierzchni	Długość [m]		
1.	K – krajowe (wszystkie drogi o nawierzchni Mb)	1 803	2 208	3 407
2.	W – wojewódzkie (wszystkie drogi o nawierzchni Mb)	890	1 988	2 635
3.	P – powiatowe	2 953	18 889	33 653
	Rodzaj nawierzchni	Br	147	203
		Gr	115	205
		Gz	277	1 139
		In	40	40
		Mb	2 036	13 160
		Zw	338	4142
				6841
4.	G - gminne	11 563	34 406	48 630
	Rodzaj nawierzchni	Br	51	135
		Gr	6 560	13 867
		Gz	2226	11674
		Kp	8	17
		Mb	352	3 352
		TI	-	838
		Zw	2 366	4 523
				8 079
5.	I - pozostałe	513 815	858 054	1 076 547
	Rodzaj nawierzchni	Br	225	833
		Bt	154	535
		Gr	468 995	762 318
		Gz	29 791	69 911
		Kk	117	221
		Kp	833	1 930
		Mb	957	3 355
		Pb	1 920	2 256
		Zw	10823	16 645
				20 584
	Razem wszystkie typy dróg	531 024	915 545	1 164 872
IV. Koleje				
	Kategoria linii kolejowej	Długość [m]		
1.	Tor_1 (linie magistralne)	858,12	694,04	488,40
2.	Tor_2 (linie pierwszorzędne)	200,82	199,62	185,61
	Razem	1 058,94	894,04	674,01

Źródło: Plan Zarządzania Ryzykiem Powodziowym dla Obszaru Dorzecza Wisły

Br - bruk

Bt – nawierzchnia betonowa

Gr – grunt naturalny

Gz – nawierzchnia stabilizowana żwirem lub żuzłem

Kk – kostka kamienna

Kp – kostka prefabrykowana

Mb – masa bitumiczna

Pb – płyty betonowe

Zw - żwir

TI - tłuczeń

In – nawierzchnia inna

Obszary chronione wałami przeciw powodziowym - według Analizy Planów Zarządzania Ryzykiem Powodziowym dla Obszarów Dorzeczy i Regionów Wodnych (Suplement do raportu: Analiza i diagnoza zarządzania ryzykiem powodziowym) tabele 24 i 25, na terenie województwa podlaskiego obszary chronione wałami przeciw powodziowym występują na obszarze następujących gmin: Choroszcz (351,18 ha; Łomża (507,66 ha); miasto Łomża (159,73 ha); Nowogród (0,09 ha); Piątnica (38,14 ha) i Turośń Kościelna (81,82 ha).

Tab. 24. Potencjalne negatywne konsekwencje powodzi dla obszarów chronionych wałami przeciw powodziowymi

Lp.	Wyszczególnienie		Powierzchnia [ha]
I.	Zagrożenia dla działalności gospodarczej		
1.	Tereny zabudowy mieszkaniowej		1,39
2.	Tereny przemysłowe		-
3.	Tereny komunikacyjne		-
4.	Lasy		57,84
5.	Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe		-
6.	Grunty orne		100,72
7.	Użytki zielone		978,5
8.	Tereny pozostałe		0,16
	Razem		1138,61
II.	Formy ochrony przyrody		
1.	Natura 2000		1 139
2.	Parki narodowe		-
3.	Rezerваты przyrody		3
	Razem		1 142
III.	Zagrożenia dla dróg		
	Kategoria i rodzaj nawierzchni		Długość [m]
1.	K – krajowe		-
2.	W – wojewódzkie		-
3.	P – powiatowe		342
	Rodzaj nawierzchni	Gz	314
		Mb	28
4.	G - gminne		84
	Rodzaj nawierzchni	Gr	51
		Gz	31
		Mb	2
5.	I - pozostałe		39 521
	Rodzaj nawierzchni	Gr	26 368
		Gz	10 918
		Mb	17
		Pb	1 089
		Zw	1 129
	Razem wszystkie kategorie dróg		39 947

Źródło: Plan Zarządzania Ryzykiem Powodziowym dla Obszaru Dorzecza Wisły

Tab. 25. Poziomy zintegrowanego ryzyka powodziowego w ujęciu gmin

Lp.	Gmina	Poziom ryzyka						Poziom ryzyka – kategoria: zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego	Poziom ryzyka – kategoria: zagrożenia dla działalności gospodarczej	Poziom zintegrowanego ryzyka powodziowego dla gmin
		Kategoria: zagrożenia dla zdrowia i życia ludzi			Kategoria: zagrożenie dla środowiska					
		Podkategoria: liczba zagrożonych mieszkańców	Podkategoria: obiekty użyteczności publicznej	Ryzyko wypadkowe	Podkategoria: obiekty stanowiące duże zagrożenie dla środowiska	Podkategoria: obiekty stanowiące potencjalne zagrożenia dla środowiska	Ryzyko wypadkowe			
1.	m. Białystok	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2.	Choroszcz	1	1	1	1	1	1	1	3	2
3.	Ciechanowiec	1	1	1	1	1	1	1	2	2
4.	Dobrzyniewo Duże	1	1	1	1	1	1	1	2	2
5.	Drohiczyn	2	1	2	1	1	1	1	2	2
6.	Goniądz	1	1	1	1	1	1	1	3	2
7.	m. Grajewo	1	1	1	1	1	1	1	1	1
8.	Grajewo	1	1	1	1	1	1	1	2	2
9.	Kobylin Borzymy	1	1	1	1	1	1	1	1	1
10.	Krypno	1	1	1	1	1	1	1	1	1
11.	Jedwabne	1	1	1	1	1	1	1	1	1
12.	Łapy	2	1	2	2	1	2	1	3	3
13.	Łomża	2	2	2	1	1	1	1	3	3
14.	m. Łomża	2	1	2	1	1	1	1	2	2
15.	Mały Płock	1	1	1	1	1	1	1	1	1
16.	Miastkowo	3	1	3	2	1	2	2	3	3
17.	Mielnik	2	1	2	1	2	2	2	3	3
18.	Nowogród	3	1	3	1	1	1	1	3	3
19.	Perlejewo	1	1	1	1	1	1	1	1	1
20.	Piątnica	2	1	2	1	2	2	1	3	3
21.	Radziłów	1	1	1	1	2	2	1	2	2
22.	Rajgród	1	1	1	1	1	1	1	1	1
23.	Rutki	1	1	1	1	1	1	1	2	2
24.	Siemiatycze	3	1	3	1	1	1	1	3	3
25.	Sokoły	1	1	1	1	1	1	1	1	1
26.	Supraśl	1	1	1	1	1	1	1	1	1
27.	Suraż	1	1	1	1	1	1	1	1	1
28.	Trzcianne	3	1	3	1	3	3	1	3	3
29.	Turośń Kościelna	1	1	1	1	1	1	1	2	2
30.	Tykocin	2	1	2	1	1	1	1	3	3
31.	Wasilków	2	1	2	1	1	1	1	3	3
32.	Wizna	2	1	2	1	1	1	1	2	2
33.	Zawady	1	1	1	1	1	1	1	2	2
34.	Zbójna	2	1	2	1	1	1	1	2	2

Źródło: Plan Zarządzania Ryzykiem Powodziowym dla Obszaru Dorzecza Wisły

Zawarte powyżej zestawienia oparte zostało na ryzyku określonym dla gmin i heksagonów, przyjmując pięć poziomów ryzyka: 1 - bardzo niski; 2 - niski; 3 - umiarkowany; 4 - wysoki; 5 - bardzo wysoki. Na obszarze województwa podlaskiego nie występuje poziom 4 – wysoki i poziom 5 – bardzo wysoki.

Pozostałe obszary szczególnego zagrożenia powodzią są obszarami bezpośredniego zagrożenia powodzią (o zasięgu zalewania wodami o prawdopodobieństwie pojawienia się raz na 100 lat), które zostały wyznaczone w studiach ochrony przeciwpowodziowej sporządzonych przez dyrektora RZGW w Warszawie dla następujących rzek: Biebrzy (w kilometrażu 48 – 155 km), Broku (w kilometrażu 6 – 89 km), Narwi (w kilometrażu 345 – 448 km), Nurca (w kilometrażu 4 – 104 km), Pisy (w kilometrażu 9 – 80 km), Supraśli (w kilometrażu 36 – 108 km) oraz Jęgrzni, Rospudy, Czarnej Hańczy i Marychy (na całej długości rzek). Dla ww. odcinków rzek mapy zagrożenia powodziowego zostaną opracowane przez Dyrektora RZGW w Warszawie w następnych cyklach planistycznych. Obszary te dotyczą 41 gmin i 5 miast (Augustów, Suwałki, Sejny, Wysokie Mazowieckie i Brańsk), a ich ogólna powierzchnia wynosi około 47 890 ha. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią przedstawia rysunek nr 13 niniejszego *Planu*.

6.5.7.2. Zasady zagospodarowania obszarów szczególnego zagrożenia powodziowego

(zgodnie z art. 88l ust. 1 Ustawy Prawo wodne) dotyczą wykonywania robót oraz czynności utrudniających ochronę przed powodzią lub zwiększających zagrożenie powodziowe, w tym zakazów:

- a) urządzeń wodnych oraz innych obiektów budowlanych, z wyjątkiem dróg rowerowych,
- b) sadzenia drzew lub krzewów, z wyjątkiem plantacji wiklinowych na potrzeby regulacji wód oraz roślinności stanowiącej element zabudowy biologicznej dolin rzecznych lub służącej do wzmacniania brzegów, obwałowań lub odsypisk,
- c) zmian ukształtowania terenu, składowania materiałów oraz wykonywania innych robót, z wyjątkiem robót związanych z regulacją lub utrzymywaniem wód, budową, przebudową lub remontem dróg rowerowych, a także utrzymywaniem, odbudową, rozbudową lub przebudową wałów przeciwpowodziowych, wraz z obiektami związanymi z nimi funkcjonalnie, oraz czynności związanych z wyznaczeniem szlaku turystycznego pieszego lub rowerowego.

Zwolnienie od zakazów (zgodnie z art. 88l ust. 2 Ustawy Prawo wodne) może nastąpić w drodze decyzji dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej, określającej warunki niezbędne dla ochrony przed powodzią, jeżeli nie utrudni to zarządzania ryzykiem powodziowym.

Mapy ryzyka powodziowego, uzupełniające mapy zagrożenia powodziowego, określają wartości potencjalnych strat powodziowych oraz przedstawiają obiekty narażone na zalanie w przypadku wystąpienia powodzi o określonym prawdopodobieństwie wystąpienia. Są to obiekty, które pozwolą na ocenę ryzyka powodziowego dla zdrowia i życia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego i działalności gospodarczej, dla których należy ograniczyć negatywne skutki powodzi zgodnie z celami wymaganymi dyrektywą 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim „dyrektywa powodziowa” oraz Ustawą Prawo wodne.

W obszarach przedstawianych na mapach zagrożenia powodziowego są określone, w związku z tym, m.in. takie elementy zagospodarowania, jak:

- budynki mieszkalne oraz obiekty o szczególnym znaczeniu społecznym (tj. szpitale, szkoły, przedszkola, hotele, centra handlowe i inne) – dla których głębokość wody

wynosi > 2 m oraz < 2 m (graniczne wartości głębokości wody – 2 m – zostały przyjęte w związku z ich wpływem na stopień zagrożenia dla ludności i obiektów budowlanych),

- obszary i obiekty zabytkowe,
- obszary chronione, tj. ujęcia wód, strefy ochronne ujęć wody, kąpieliska, obszary ochrony przyrody,
- potencjalne ogniska zanieczyszczeń wody, w przypadku wystąpienia powodzi, tj. zakłady przemysłowe, oczyszczalnie ścieków, przepompownie ścieków, składowiska odpadów, cmentarze.

6.5.7.3. Plany zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP)

Obowiązującymi planami zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru województwa podlaskiego są: PZRP dla obszaru dorzecza Wisły, PZRP dla obszaru dorzecza Pregoty. Celem tych planów, na poziomie regionu wodnego, ograniczającym potencjalne negatywne skutki powodzi dla zdrowia i życia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, jest ustalenie programu działań kluczowych (wysokopriorytetowych), zmniejszających zagrożenia na wszystkich obszarach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi (ONNP), wskazanych we Wstępnej ocenie ryzyka powodziowego. Integralną częścią tych planów, poza opisem celów zarządzania ryzykiem powodzi i katalogiem działań służących osiągnięciu tych celów, są również mapy obszarów dorzeczy z obszarami narażonymi na niebezpieczeństwo powodzi oraz mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego z wnioskami.

Według PZRP dla obszaru dorzecza Wisły, katalog działań służących osiągnięciu celów zarządzania ryzykiem powodziowym, w tym służących ochronie ludzi i mienia przed powodzią, w odniesieniu do obszaru województwa podlaskiego przedstawia tabela 26. Działania te, dla obszaru województwa podlaskiego, ograniczają się tylko do działań strategicznych nietechnicznych. Wśród działań strategicznych technicznych zawartych na liście działań strategicznych technicznych planowanych do realizacji w latach 2016 – 2021 dla obszaru dorzecza Wisły nie występują działania odnoszące się do terenu województwa podlaskiego.

Tab. 26. Lista działań strategicznych nietechnicznych planowanych do realizacji w latach 2016 - 2021 dla obszaru dorzecza Wisły – zlewnia planistyczna Narwi

Zlewnia planistyczna	ONNP	Nazwa inwestycji	Inwestor
Narew	Cała Zlewnia Planistyczna Narwi	Analiza możliwości zwiększenia retencji na terenach zurbanizowanych na obszarze ZP Narwi w ramach utrzymania oraz zwiększania istniejącej zdolności retencyjnej w regionie wodnym Środkowej Wisły.	Jednostki samorządu terytorialnego (JST), właściciel teren
	Cała Zlewnia Planistyczna Narwi	Analiza możliwości likwidacji/zmiany sposobu użytkowania oraz modernizacji obiektów zagrażających środowisku, infrastrukturalnych oraz pozostałych obiektów prywatnych i użyteczności publicznej wraz z analizą możliwości wykupu gruntów i budynków znajdujących się w strefach zalewowych Zlewni Planistycznej Narwi.	JST, właściciel lub administrator obiektu, administracja rządowa
	ONNP Narew	Analiza możliwości wprowadzenia w miastach i terenach zurbanizowanych obowiązku stosowania mobilnych systemów ochrony przed powodzią dla wody o Q1% na obszarze ONNP Narew w	JST, administracja rządowa

		Zlewni <i>Planistycznej</i> Narwi.	
	ONNP Narew	Analiza stanu technicznego istniejących systemów melioracji na obszarze ONNP Narew w Zlewni <i>Planistycznej</i> Narwi.	JST, podmiot wykonujący prawa właścicielskie w stosunku do wód publicznych stanowiących własność Skarbu Państwa, zgodnie z art. 11 ust. 1 ustawy – Prawo wodne, administrator lub właściciel obiektu lub terenu
	ONNP Bug	Analiza możliwości wprowadzenia w miastach i terenach zurbanizowanych obowiązku stosowania mobilnych systemów ochrony przed powodzią dla wody o Q1% na obszarze ONNP Bug w Zlewni <i>Planistycznej</i> Narwi.	JST, administracja rządowa
	ONNP Bug	Analiza stanu technicznego istniejących systemów melioracji na obszarze ONNP Bug w Zlewni <i>Planistycznej</i> Narwi.	JST, podmiot wykonujący prawa właścicielskie w stosunku do wód publicznych stanowiących własność Skarbu Państwa, zgodnie z art. 11 ust. 1 ustawy – Prawo wodne, administrator lub właściciel obiektu lub terenu

Źródło: *Plan Zarządzania Ryzykiem Powodziowym dla Obszaru Dorzecza Wisły*

PZRP dla obszaru dorzecza Pregocy nie zawiera żadnych działań odnoszących się do obszaru województwa podlaskiego. Na niewielkiej części obszaru województwa podlaskiego należącego do dorzecza Pregocy nie występują ONNP.

6.5.7.4. Ograniczanie potencjalnych skutków powodzi dla zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej obejmuje:

- obowiązek uwzględniania obszarów szczególnego zagrożenia powodzią przy sporządzaniu: studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego,
- realizację działań wynikających z planów zarządzania ryzykiem powodziowym.

6.5.7.5. Kierunki zwiększania bezpieczeństwa powodziowego i zapobiegania skutkom suszy obejmują:

- realizację inwestycji z zakresu ochrony przeciwpowodziowej ujętych w Programie wodno-środowiskowym kraju i *Planie Gospodarowania Wodami na Obszarze Dorzecza Wisły* oraz w *Planie Gospodarowania Wodami na Obszarze Dorzecza Niemna*,
- budowę i modernizację infrastruktury służącej zwiększeniu retencji wodnej, w celu skutecznego sterowania wezbrzeniami powodziowymi oraz zapewnienia niezbędnej ilości wody w okresach występowania suszy (realizacja Programu nawodnień rolniczych wojewódzkiego podlaskiego),
- wspieranie robót utrzymaniowych oraz regulacyjnych i udrażniających dla zapewnienia bezpieczeństwa przepływu wód wezbraniowych, kształtujących przemieszczanie się wezbrań w korytach rzek,
- wspieranie zwiększenia retencji i wykorzystania wód opadowych (retencji gruntowej i zbiornikowej, minimalizowania spływów kanalizacyjnych),
- wyznaczanie, urządzenie oraz utrzymanie alternatywnych dróg dojazdu i zaopatrzenia energetycznego dla obszarów zagrożonych powodzią, poprzez odpowiednie dostosowanie infrastruktury (nasypów drogowych i kolejowych, mostów, przepustów, linii energetycznych, rurociągów itp.) do funkcjonowania w warunkach powodzi,
- rozbudowę i modernizację systemów miejskich kanalizacji deszczowych.

6.5.8. Kierunki ograniczania zagrożeń ruchami masowymi i osuwiskami ziemi

W zakresie ograniczania zagrożeń związanych z terenami osuwisk ustala się:

- a) realizację ogólnopolskiego wieloletniego *Projektu Systemu Oslony Przeciwosuwiskowej*, w tym wykonanie map osuwisk i terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi,
- b) opracowanie zasad zagospodarowania i zabezpieczenie terenów osuwisk,
- c) zabezpieczanie osuwisk z zachowaniem wartości przyrodniczych i krajobrazowych.

6.5.9. Zasady zabezpieczeń przed oddziaływaniem pól elektromagnetycznych

W celu ograniczenia oddziaływania pól elektromagnetycznych ustala się obowiązek wyznaczania w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w planach miejscowych **pasów technologicznych** od linii napowietrznych NN 400kV i 220kV, WN 110kV oraz **stref ochronnych** dla stacji elektroenergetycznych 400/110kV, 110/SN kV – określonych w pkt 6.5.1.3., a dla urządzeń radiokomunikacji, radionawigacji i radiolokacji – określonych w pkt 6.3.3.1., p.pkt 1 i 2.

6.5.10. Obronność i bezpieczeństwo państwa w zagospodarowaniu przestrzennym

6.5.10.1. Cele, warunki i zadania obronności i bezpieczeństwa państwa

Kształtowanie ładu w zakresie podnoszenia zdolności obronnej państwa, rozumianej jako możliwość przeciwdziałania zagrożeniom zewnętrznym i wewnętrznym (w tym działaniom terrorystycznym, katastrofom przemysłowym, dużym awariom systemów infrastruktury i klęskom żywiołowym) jest jednym z ważnych celów zagospodarowania przestrzennego województwa.

1) Wszelkie znaczące przedsięwzięcia z zakresu zagospodarowania przestrzennego województwa powinny spełniać także warunki wzmocnienia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, stosownie do swojej specyfiki w zakresie:

- a) utrzymania potencjału obronnego państwa,
- b) zapewniania optymalnych warunków utrzymania sił zbrojnych w okresie pokoju,
- c) tworzenia sprzyjających warunków do sprawnego mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych oraz wykonywania zadań obronnych,
- d) przygotowania infrastruktury do wykonywania zadań systemu obronnego państwa w czasie pokoju, kryzysu i wojny,
- e) tworzenia warunków do ochrony i przetrwania ludności w sytuacjach ekstremalnych,
- f) zapewniania możliwości gromadzenia rezerw surowców i materiałów dla wojsk, ludności i gospodarki,
- g) przygotowania bazy produkcyjno-remontowej i leczniczej do realizacji zadań w stanach klęski żywiołowej, wyjątkowym i wojennym,
- h) zapewniania warunków do bezkolizyjnego funkcjonowania obiektów i urządzeń wojskowych,
- i) tworzenia warunków do realizacji przedsięwzięć obronnych związanych z wypełnieniem funkcji gospodarza HNS oraz realizacją Programu Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Dziedzinie Bezpieczeństwa (NATO Security Investment Programme NSIP),
- j) zapewniania możliwości dokonywania rezerwacji terenów pozwalających na budowę lub rozbudowę infrastruktury wojskowej, tworzenia stref ochronnych lub ograniczonego użytkowania.

2) Działania na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa mają na celu przeciwdziałanie zagrożeniom wewnętrznym, poprzez zapewnienie w szczególności warunków do:

- a) reagowania na:
 - zagrożenia zdrowia i życia ludzi,
 - katastrofy i klęski żywiołowe,
 - zagrożenia gospodarczego i ekonomicznego funkcjonowania państwa,
 - akty przestępczości i terroryzmu,
- b) ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego,
- c) ochrony bezpieczeństwa powszechnego,
- d) wykonywania zadań z zakresu ochrony: osób, obiektów, zabytków i urządzeń,
- e) ochrony granicy państwa.

3) Infrastruktura obronna i bezpieczeństwa państwa, to obiekty i ich kategorie oraz nieruchomości określone w aktualnie obowiązujących aktach legislacyjnych:

- a) Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2003 r. w sprawie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa oraz ich szczególnej ochronie (Dz. U. z 2003 r. nr 116, poz. 1090),
- b) Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 24 sierpnia 2004 r. w sprawie określenia rodzajów nieruchomości uznawanych za niezbędne na cele obronności i bezpieczeństwa państwa (Dz. U. z 2014 r., poz. 1087),
- c) Ustawie z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2013 r., poz. 1166 z późn. zm.).

6.5.10.2. Ustalenia i wymogi w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa w zagospodarowaniu przestrzennym województwa:

- 1) Ustalenia i wymogi obronne oraz bezpieczeństwa państwa** zawarte w pkt 6.5.10.3., 6.5.10.4. i 6.5.10.5. są wynikiem uwzględnienia w *Planie* zgłoszonych w trakcie jego sporządzania wniosków Szefa Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Białymstoku. Ustalenia te będą podlegać zgłaszaniu przez Zarząd Województwa Podlaskiego do sporządzanych przez samorządy gminne studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i planów miejscowych i ich zmian, stosownie do specyfiki, na etapie zawiadomienia o przystąpieniu do sporządzania dokumentu.
- 2) Zaopiniowanie lub uzgodnienie przez Zarząd Województwa Podlaskiego** projektów dokumentów planistycznych gmin w zakresie ww. zgłoszonych ustaleń obronnych i bezpieczeństwa państwa, może być uwarunkowane uwzględnieniem tych zagadnień przez sporządzający projekt organ administracji gminnej w zakresie nienaruszającym kompetencji Szefa WSzW.
- 3) Przedmiot wniosków, uzgodnień oraz opinii**, zależnie od specyfiki sporządzanych projektów dokumentów planistycznych i objętych nimi obszarów w zakresie potrzeb obronności i bezpieczeństwa państwa, stanowić mogą w szczególności:
 - a) granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych,
 - b) ograniczenia w strefach ochronnych, w zakresie użytkowania i przeznaczenia terenów oraz zabudowy,
 - c) ograniczenia w zagospodarowaniu terenów, wynikające z potrzeb bezkolizyjnego funkcjonowania istniejącej i planowanej infrastruktury niezbędnej dla obronności i bezpieczeństwa państwa,
 - d) warunki zagospodarowania w obszarach ograniczonego użytkowania lotnisk, instalacji radiokomunikacyjnych, radionawigacyjnych i radiolokacyjnych,
 - e) wymagania dot. parametrów i wskaźników zabudowy i/lub zagospodarowania terenu, wynikające z potrzeb obronności oraz bezpieczeństwa państwa,
 - f) wymagania w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa w rozbudowie oraz budowie układu komunikacyjnego i sieci infrastruktury technicznej,

- g) przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa powszechnego, w tym pożarowego, w planowaniu zagospodarowania przestrzennego, a w szczególności lokalizacji zakładów z ryzykiem wystąpienia poważnych awarii przemysłowych,
- h) zapewnianie możliwości prowadzenia działań ratowniczych w zakresie ewakuacji w przypadku masowego zagrożenia,
- i) budowa obiektów na potrzeby jednostek zajmujących się ochroną ludności, w tym ochroną przeciwpożarową,
- j) wznoszenie budowli ochronnych na potrzeby obrony cywilnej,
- k) budowa infrastruktury technicznej służącej w sytuacjach kryzysowych:
 - wykrywaniu zagrożeń i ostrzeganiu,
 - ochronie przeciwpożarowej,
 - bezpieczeństwu transportu materiałów niebezpiecznych, w tym gazów i paliw płynnych rurociągami,
 - zaopatrywaniu ludności w wodę pitną,
 - bezpieczeństwu sieci elektroenergetycznych i telekomunikacyjnych.

4) Organy w sprawach obronności i bezpieczeństwa państwa w procesie planowania przestrzennego

Organem właściwym terytorialnie jest ustawowo Szef Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego (WSzW.) jako terenowy organ wykonawczy Ministra Obrony Narodowej w sprawach operacyjno-obronnych i rządowej administracji niezespólonej, biorący ustawowo udział w planowaniu przestrzennym zagospodarowania, ze względu na potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa, a także współpracujący z innymi organami i podmiotami w sprawach związanych z obronnością państwa. W związku z tym zagadnienia obronne i bezpieczeństwa państwa, określone w niniejszym *Planie* jako wnioski Zarządu Województwa Podlaskiego do projektów gminnych dokumentów polityki przestrzennej, będą miały charakter informacyjno-rekomendacyjny, a wiążące w kwestiach operacyjno-obronnych będą wnioski i uzgodnienia Szefa W.Sz.W. W zakresie bezpieczeństwa państwa wiążące będą wnioski i uzgodnienia innych organów jednostek ustawowo uczestniczących w procesie planistycznym (straży granicznej, obrony cywilnej, policji, ABW, CBA, straży pożarnej).

6.5.10.3. Tereny zamknięte i ich strefy ochronne

Minister Obrony Narodowej, na podstawie delegacji ustawowej zawartej w art. 4 ust. 2 Ustawy z dnia 17 maja 1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne (tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 520 z późn. zm.), ustala tereny zamknięte w drodze decyzji określającej ich granice. Dokumentacja geodezyjna przekazywana jest właściwym terytorialnie starostwom. W województwie podlaskim terenami zamkniętymi są kompleksy wojskowe o granicach i strefach ochrony z rys. nr 9 i nr 13, w tym:

- a) nr 0401 w m. Suwałki,
- b) nr 0531 w m. Łomża,
- c) nr 0667 w m. Łomża,
- d) nr 0743 w m. Bielsk Podlaski,
- e) nr 0565 w m. Białystok,
- f) nr 0665 w m. Białystok,
- g) nr 0666 w m. Białystok,
- h) nr 8080 w m. Białystok,
- i) nr 5397 w gminie Dubicze Cerkiewne,
- j) nr 8593 w gminie Szypliszki,
- k) nr 0725 w m. Plewki gm. Szepietowo,
- l) nr 0465 Skład Osowiec w gm. Goniądz,

- m) nr 0466 Skład Osowiec, w gm. Goniądz,
- n) nr 0741 Skład Hajnówka w gm. Hajnówka,
- o) nr 0408, kompleks ćwiczebny w m. Suwałki oraz gminie Suwałki,
- p) nr 5522, kompleks ćwiczebny w gminie Supraśl,
- q) nr 7585, kompleks ćwiczebny w gminie Nowogród,
- r) nr 8083, kompleks ćwiczebny w m. Białystok.

6.5.10.4. Kompleksy wojskowe wymagające szczególnej ochrony w planowaniu przestrzennym

1) *Kompleks ćwiczebny nr 5522 w gminie Supraśl*

Powierzchnia terenu kompleksu ćwiczebnego nr 5522 w gminie Supraśl została powiększona poprzez przejęcie od Lasów Państwowych w użytkowanie części terenu stanowiącego strefę bezpieczeństwa strzelnicy. Aktualnie strefa bezpieczeństwa położona jest w obszarze terenu zamkniętego. Kompleks posiada rozbudowaną infrastrukturę strzelnic, rzutni granatów, pas taktyczny, stanowiąc bazę szkoleniową dla jednostek i instytucji wojskowych z obszaru województwa. Spełnia on normy użytkowania określone odrębnymi przepisami oraz jest dopuszczony do bezterminowego okresu użytkowania strzelnicy decyzją Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Białymstoku z dnia 14.01.2009 r. o spełnieniu wymogów bezpieczeństwa użytkowania (ZOB.WZ.7143-5/04/08/09). W strefie ochronnej kompleksu obowiązują ustalone w rozporządzeniu MŚ z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (tj. Dz. U. z 2014 r., poz. 112) zakazy nieprzeznaczania terenów pod:

- tereny szpitali poza miastem,
- tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej,
- tereny zabudowy związanej ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży,
- tereny domów opieki społecznej,
- tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego,
- tereny zabudowy zagrodowej,
- tereny rekreacyjno-wypoczynkowe,
- tereny mieszkaniowo-usługowe,

Funkcję kompleksu ćwiczebnego należy zabezpieczyć ustanawiając strefę ochronną w sporządzanych planach zagospodarowania przestrzennego oraz uzgadniając planowane w jego sąsiedztwie inwestycje z Szefem Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Białymstoku.

2) *Skład Osowiec, kompleks wojskowy nr 0465 w gminie Goniądz*

Kompleks posiada ustanowioną strefę ochronną w miejscowym *Planie* zagospodarowania przestrzennego – Uchwała z dnia 27 lipca 2011 r. Rady Miejskiej w Goniądzu nr VIII/55/11 w sprawie zmiany miejscowego *Planu* zagospodarowania przestrzennego (Dz. Urz. W.P. z dnia 19 sierpnia 2011 r. nr 209, poz. 2535). Dla obszaru strefy ochronnej obowiązują:

- dopuszczenia utrzymania dotychczasowego zagospodarowania i użytkowania terenu, modernizacji i remontów istniejących obiektów budowlanych, infrastruktury technicznej napowietrznej i podziemnej, dróg i elementów zagospodarowania,
- zakaz wznoszenia nowych obiektów zabudowy rozproszonej i zwartej, budowy autostrad i dróg o dużym natężeniu ruchu, budowy obiektów użyteczności publicznej (kościół, szpital, placówki oświatowo-wychowawcze i inne), z wyjątkiem inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej.

Zasięg strefy ochronnej uwzględniono w części rysunkowej *Planu*. W celu zapewnienia potrzeb obronności bezpieczeństwa państwa, planowane jest ustanowienie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego powiększonej strefy ochronnej kompleksu.

3) Kompleks wojskowy nr 0725 w Plewkach, gmina Szepietowo

Kompleks posiada ustanowioną strefę ochronną Decyzją lokalizacyjną nr 024/77 z dnia 29 listopada 1977 r. Komisji *Planowania* przy Radzie Ministrów. Strefa ochronna z ograniczeniami obejmuje:

- pas przyległy do terenu zamkniętego: z zakazem zabudowy stałej i tymczasowej,
- pas 3 km od terenu zamkniętego: z ograniczeniem budownictwa wysokościowego, przemysłowego, linii WN, wież, kominów. Dopuszczalna wysokość obiektów narastająca do około 13 m w odległości około 3 km od terenu zamkniętego. Planowana zabudowa stała i tymczasowa w strefie ochronnej w przypadku braku miejscowego *Planu* zagospodarowania przestrzennego wymaga uzgodnienia z właściwymi organami wojskowymi, poprzez W.Sz.W w Białymstoku.

Strefa ochronna obejmuje częściowo obszar gminy Szepietowo, Wysokie Mazowieckie oraz m. Wysokie Mazowieckie. Ujęta jest w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Szepietowo – Uchwała nr XXI/215/14 Rady Miejskiej w Szepietowie z dnia 7 października 2014 r. Wniosek o uzgodnienie strefy ochronnej w planach przestrzennych przedłożono Wójtowi Gminy Wysokie Mazowieckie i Burmistrzowi Miasta Wysokie Mazowieckie (zmiana studium aktualnie w opracowaniu).

4) Kompleks wojskowy nr 0408 w mieście Suwałki

Kompleks posiada strefę ochronną dla strzelnicy, ustaloną Decyzją Prezydenta Miasta Suwałk z dnia 31 sierpnia 1993 r. nr A-JU 7351/48/93 z ograniczeniami dotyczącymi: zakazu planowania i realizacji inwestycji kubaturowych, organizacji obozów i kolonii, budowy składostacji, stacji materiałów pędnych i smarów oraz magazynów środków bojowych. Strefa ochronna kompleksu ustalona jest w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego m. Suwałk uchwalonym uchwałą nr II/232/2016 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 15 maja 2016 r. Wymagane jest ustanowienie strefy ochronnej w miejscowym *Planie* zagospodarowania przestrzennego.

5) kompleks wojskowy nr 8593 w gminie Szypliszki

Posterunek radarowy, wybudowany w ramach Programu Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Dziedzinie Bezpieczeństwa NSIP (NATO Security Investment Programme), jest inwestycją ujętą w rejestrze byłego Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast (poz. BDG-4/722-684/00). Ustalone przez resort obrony narodowej w 2014 r. parametry strefy ochronnej obejmują ograniczenia w użytkowaniu terenów znajdujących się w strefie ochronnej terenu zamkniętego. Należy je przyjmować dla stref w zasięgu promieni mierzonych od punktu posadowienia radaru, znajdującego się na działce ewidencyjnej nr 15/3 obręb Szelment, w których obowiązują:

- w promieniu 500 m – całkowity zakaz zabudowy, a dopuszcza się okresowe przebywanie ludzi,
- w promieniu 3000 m – ograniczenia w inwestowaniu oraz zakaz: wznoszenia linii energetycznych wysokiego napięcia, masztów telekomunikacyjnych lub radiostacji, wież, kominów, elektrowni wiatrowych itp., których wysokość lub oddziaływanie może ograniczyć możliwości funkcjonowania obiektu wojskowego o znaczeniu obronnym oraz budowy obiektów budowlanych o wysokości powyżej 12 m nad poziomem terenu, licząc od wartości warstwy 241 m n.p.m. – zgodnie z wykresem

do określania dopuszczalnej wysokości zabudowy oraz tabelą maksymalnych dopuszczalnych wysokości zabudowań w otoczeniu posterunku radiotechnicznego. W granicach tej strefy wydanie zgody na lokalizację zabudowy stałej (tymczasowej) powinno być uzgodnione z właściwymi organami wojskowymi.

Strefa ochronna obejmuje częściowo obszar gminy Szypliszki i gminy Jeleniewo. Zapisy o konieczności dokonywania uzgodnień między gminą Szypliszki a resortem obrony narodowej w kwestiach inwestycji w strefach ochronnych zostały w 2011 r. wprowadzone do Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Szypliszki, zmianą uchwaloną Uchwałą nr XIII/79/2011 Rady Gminy Szypliszki z dnia 12 grudnia 2011 r. Wymagane jest ustanowienie strefy ochronnej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

6) kompleks wojskowy nr 0741 w gminie Hajnówka

Strefę ochronną stanowią dwie strefy zagrożenia wielkością fali uderzeniowej, wykraczające poza granicę terenu zamkniętego z zakazem i ograniczeniem inwestycji:

- strefa 1 kPa – z zakazem wznoszenia w granicach strefy obiektów użyteczności publicznej, w których gromadzi się duża liczba ludzi, takich jak: miejsce kultu, szpitale, placówki oświatowo-wychowawcze, place i hale targowe, obiekty rekreacyjno-sportowe itp.,
- strefa 3 kPa – z ograniczeniami obowiązującymi dla strefy 1 kPa oraz zakazem wznoszenia zabudowy zwartej, budowy autostrad i dróg o dużym natężeniu ruchu.

Wymagane jest ustanowienie strefy ochronnej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

6.5.10.5. Tereny zamknięte związane z bezpieczeństwem państwa

Do kategorii tej należą tereny w mieście Białymstoku:

- ABW przy ul. Żurawiej i I Armii Wojska Polskiego,
- Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej przy ul. Bema,
- Wojewódzkiej Komendy Policji przy ul. Sienkiewicza.

W stosunku do terenów tych obowiązują ustalenia rozporządzeń ustalających ich zamkniętość.

6.5.10.6. Wymagania obronne dotyczące infrastruktury sieci transportowej

1) kolejowej – dotyczące konfiguracji i sprawności: elementów liniowych transportu kolejowego, węzłów kolejowych, systemów trakcji, zasilania, manewru przewozów oraz warunków regeneracji środków transportu kolejowego. W szczególności sieć kolejowa powinna zapewnić możliwość:

- a) wyznaczania linii kolejowych do realizacji przewozów kolejowych wojsk własnych i sojuszniczych,
- b) realizacji przewozów wojskowych, w tym ładunków niebezpiecznych i nadzwyczajnych, a także przewozów kombinowanych, poprzez utrzymanie stacji (terminali) przeładunkowych powiązanych z systemem drogowym i lotniczym,
- c) stworzenia warunków do manewru przewozami kolejowymi poprzez zabezpieczenie objazdów: węzłów kolejowych, stacji, mostów, aglomeracji miejskich lub przewidywanych stref zniszczeń,

2) drogowej – dotyczące konfiguracji dróg ekspresowych, krajowych i wojewódzkich oraz lokalnych, a także zapewnienia ich niezbędnej gęstości i parametrów technicznych. Sieć drogowa powinna umożliwiać wyznaczenie podstawowej wojskowej sieci dróg (PWSD) do wykorzystania w okresie kryzysu lub wojny do realizacji przewozów drogowych wojsk własnych i sojuszniczych. W szczególności sieć powinna:

- a) zapewniać bezkolizyjne przemieszczanie pojazdów ponadnormatywnych, kolumn pojazdów własnych i sojusznicznych,
 - b) umożliwiać wyznaczenie odpowiedniej ilości tras osiowych i poprzecznych oraz biegnących od nich tras łączących z obiektami szczególnie ważnymi dla bezpieczeństwa i obronności państwa,
 - c) przebiegać po drogach krajowych i wojewódzkich oraz posiadać parametry techniczno-eksploatacyjne zgodne z wymogami techniczno-obronnymi określonymi w Zarządzeniu nr 11 Ministra Infrastruktury z dnia 4 lutego 2008 r. w sprawie wdrażania wymagań techniczno-obronnych w zakresie przygotowania infrastruktury drogowej na potrzeby obronne państwa (Dz. Urz. MI z 2008 r. nr 3, poz. 10),
- 3) portów lotniczych i lotnisk oraz ich lokalizacji i wyposażenia** – dotyczące kształtowania w sposób umożliwiający ich wykorzystanie w okresie kryzysu lub wojny do realizacji przewozów lotniczych wojsk własnych i sojusznicznych, a w szczególności:
- a) zapewnienia parametrów techniczno-eksploatacyjnych umożliwiających realizację transportu lotniczego, w tym ładunków niebezpiecznych oraz przewozów kombinowanych, poprzez utrzymanie terminali przeładunkowych powiązanych z systemem drogowym i kolejowym,
 - b) zwiększania dostępności, poprzez modernizację istniejących i budowę nowych portów lotniczych z infrastrukturą przeładunkową o odpowiednich parametrach techniczno-eksploatacyjnych, niezbędnych do realizacji lotniczych przewozów wojskowych.

6.5.10.7. Inne wymogi obronne i bezpieczeństwa państwa

- 1) Realizacja zadań obronnych** w województwie podlaskim powinna być ukierunkowana na przygotowanie elementów kierowania i dowodzenia oraz stworzenie właściwych warunków do wszechstronnego zabezpieczenia potrzeb sił zbrojnych, takich jak: zapewnienie dostępu do sieci łączności, teleinformatycznej, transportowej, inżynierskiego przygotowania terenu oraz obiektów i urządzeń logistycznych.
- 2) Wszelkie projektowane obiekty o wysokości równej i większej niż 50 m** nad poziomem terenu, każdorazowo przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, wymagają zgłoszenia do Szefostwa Służby Ruchu Lotniczego Sił Zbrojnych RP zgodnie z § 2.2. Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2003 r. w sprawie zgłaszania i oznakowania przeszkód lotniczych (Dz. U. z 2003 r. nr 130, poz. 1193).
- 3) Projekty planów miejscowych** powinny uwzględniać parametry wysokościowe intensywności i linii zabudowy wzdłuż podstawowej sieci dróg w zakresie jej odporności na zagruzowanie.
- 4) Planowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej największych miast województwa** powinno dążyć do:
 - a) ukształtowania ich jako zespołów strukturalnych jednostek urbanistycznych (wydzielonych trwałymi barierami komunikacyjnymi lub elementami systemu przyrodniczego), o dużej samodzielności funkcjonowania w zakresie miejsc zamieszkania, pracy oraz ponadlokalnych usług publicznych, komercyjnych i rekreacji. Zmniejszy to potrzeby przemieszczeń codziennych do/z jednostki centralnej – śródmiejskiej i jednostek sąsiadujących. Jest to ważne zarówno dla sprawności funkcjonowania miasta, jak i dla obronności i odporności na zagrożenia nadzwyczajne,
 - b) rozdzielanie dużych zespołów zwartej zabudowy intensywnej – głównie mieszkaniowej wielorodzinnej terenami systemu przyrodniczego – zieleni urządzonej i naturalnej, głównie dolinami – jako przeciwdziałanie ewentualnym

pożarom przestrzennym. Stworzy to także możliwość wykorzystania terenów zieleni jako miejsc potencjalnych ukryć ludności w warunkach wojennych,

- c) stworzenia pierścieniowych układów sieci wodociągowych, elektroenergetycznych, gazowych i ciepłowniczych, jako gwarantujących dwustronność zasilania odbiorców zwiększającą odporność funkcjonalną w warunkach awarii,
- d) lokalizowania dużych urządzeń logistycznych, w tym centrów logistycznych, poza zwartą intensywną zabudową miejską (np. w Białymstoku rejon Stacji Lewickie lub w zespole przemysłowym Fasty). Może to być istotne w warunkach wojennych lub dużych awarii sieci transportowych.

5) Odpowiednie zagadnienia obronne i bezpieczeństwa państwa z pkt: 6.5.10.2. ppkt 3, 6.5.10.3., 6.5.10.4., 6.5.10.5. i 6.5.10.6. mogą być przedmiotem opinii lub uzgodnień z Zarządem Województwa Podlaskiego do projektów inwestycji z zakresu infrastruktury drogowej, lotniczej i teleinformatycznej, dokonywanych w trybie przepisów ustaw o szczególnych zasadach przygotowania inwestycji (tzw. „specustaw”). Mogą być one również uwzględniane w przygotowaniu niektórych inwestycji samorządu województwa (np. z zakresu infrastruktury transportowej i społecznej ponadlokalnej).

6.5.10.8. Ochrona przed zagrożeniami wystąpienia poważnej awarii przemysłowej

W odniesieniu do zakładów zagrożonych wystąpieniem poważnej awarii przemysłowej określonych w pkt 3.7.5.11. uwarunkowań zagospodarowania, w tym: w grupach o ryzyku dużym, zwiększonym i innych stwarzających zagrożenia poza swoim terenem, konieczne jest zachowanie wymagań wynikających z obowiązujących przepisów ochronny przeciwpożarowej oraz ochrony środowiska.

7. REALIZACJA USTALEŃ PLANU

7.1. Zasady realizacji ustaleń *Planu*

Ustalenia *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego* zawierają cele, zasady i kierunki działań na rzecz rozwoju jego zagospodarowania i właściwego funkcjonowania, adresowane do zainteresowanych podmiotów w województwie podlaskim, w województwach sąsiadujących, centralnej administracji rządowej oraz krajowych i międzynarodowych instytucji i podmiotów gospodarczych, które z racji statutowej działalności mogą być w nie zaangażowane.

Realizacji *Planu* służyć będą w szczególności inwestycje celu publicznego realizowane ze środków Samorządu Województwa Podlaskiego, samorządów lokalnych, budżetu państwa, przedsiębiorców oraz funduszy pomocowych Unii Europejskiej.

Ustalenia *Planu* realizowane będą w szczególności poprzez:

- a) zgłaszanie przez Zarząd Województwa Podlaskiego wniosków z *Planu* do sporządzanych przez gminy studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz planów miejscowych, dotyczących:
 - ustaleń wiążących (obligatoryjnych) z zakresu inwestycji ponadlokalnych celu publicznego z wykazów zał. nr 3 i odpowiadających im rysunków zał. nr 2 oraz innych ustaleń z zał. nr 1 i nr 2 np. z zakresu ochrony środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego.
 - rekomendowanych do uwzględniania zasad i kierunków zagospodarowania z zał.: nr 1, nr 2 i nr 4,
- b) uwzględnianie zasad i kierunków *Planu* oraz wyników monitoringu zagospodarowania w dokumentach strategicznych i operacyjnych Samorządu Województwa Podlaskiego, a w szczególności w: aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego, Wieloletniej prognozie inwestycyjnej, Programie ochrony środowiska, Programie gospodarki odpadami, Programie rozwoju małej retencji, Programie nawodnień rolniczych, Programie rozwoju transportu, Programie opieki nad zabytkami, Programie rozwoju turystyki oraz w wykorzystaniu środków RPO itp.,
- c) wnioskowanie o uwzględnianie ustaleń i rekomendacji *Planu* w rządowych dokumentach strategicznych, planistycznych i programowych, dotyczących m.in. zagospodarowania województwa,
- d) uwzględnianie stosownych ustaleń *Planu* w procesie uzgadniania przez Zarząd Województwa projektów decyzji wójtów, burmistrzów i prezydentów o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym i wojewódzkim, w tym w sytuacjach określonych w art. 53 ust. 4 pkt 10 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, oraz w procesie opiniowania projektów decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowych, kolejowych, lotniczych, telekomunikacyjnych i teleinformatycznych, przygotowywanych w trybie „specustaw”, a także opiniowania projektów gminnych programów rewitalizacji na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji,
- e) prowadzenie monitoringu zmian zagospodarowania przestrzennego województwa wg ustaleń działu 7.3. i jego wykorzystywanie do sporządzania w procesach okresowych ocen *Planu* ustawowych raportów o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa,
- f) uwzględnianie ustaleń *Planu* w projektach planów zagospodarowania miejskich obszarów funkcjonalnych województwa podlaskiego oraz strategiach ich rozwoju

sporządzanych przez samorząd województwa lub inne jednostki administracji publicznej,

- g) wykorzystanie ustaleń *Planu* w procesie sporządzania planów zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o charakterze transgranicznym międzynarodowym przez administrację rządową, przy współdziałaniu z administracją samorządową oraz odpowiednią publiczną państw sąsiadujących,
- h) przekazywanie rekomendacji i wniosków do polityk przestrzennych samorządów województw sąsiadujących, zwłaszcza w trakcie procesów aktualizacji ich planów zagospodarowania przestrzennego,
- i) wykorzystanie ustaleń *Planu* w analizach, studiach, koncepcjach i programach odnoszących się do obszarów i problemów zagospodarowania przestrzennego województwa, sporządzanych w trybie art. 38 Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, stosownie do ich celów i potrzeb, istotne zwłaszcza w sytuacji braku części precyzyjnej instrumentacji normatywnej i do racjonalnego gospodarowania przestrzenią.

7.2. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym

1) Regulacje prawne problemu celów publicznych:

a) art. 39 Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym stanowi:

- w ust. 3, że w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa określa się w szczególności rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym,
- w ust. 4, że w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględnia się ustalenia koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, o której mowa w art. 47 ust. 1 pkt 1 oraz programy, o których mowa w art. 48 ust. 1 (Ministrowie i centralne organy administracji rządowej, w zakresie swojej właściwości rzeczowej, sporządzają programy zawierające zadania rządowe służące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym, opiniowane przed przyjęciem przez Radę Ministrów przez sejmiki właściwych województw oraz zgodnie z art. 49 ust. 2 na wniosek sporządzającego program ministra lub organu centralnego wprowadzane przez właściwego marszałka województwa do planu zagospodarowania przestrzennego województwa),
- w ust. 5, że w planie zagospodarowania przestrzennego województwa umieszcza się te inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, o których mowa w ust. 3 pkt 3, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa zgodnie z ich właściwością.

Przez inwestycję celu publicznego, zgodnie z art. 2 pkt 5 ustawy jw. należy rozumieć działania o znaczeniu lokalnym (gminnym) i ponadlokalnym (powiatowym, wojewódzkim i krajowym), a także krajowym (obejmującym również inwestycje międzynarodowe i ponadregionalne), bez względu na status podmiotu podejmującego te działania oraz źródła ich finansowania, stanowiące realizację celów, o których mowa w art. 6 Ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami,

b) cele publiczne (inwestycyjne) w rozumieniu art. 6 ustawy jw., to w szczególności:

- budowa i utrzymanie infrastruktury transportowej – drogowej, kolejowej, lotniczej, wodnej i łączności,
- budowa i utrzymanie infrastruktury przesyłu płynów, pary, gazów i energii elektrycznej,

- budowa i utrzymanie infrastruktury zaopatrzenia ludności w wodę, przesyłania, oczyszczania i odprowadzania ścieków oraz odzysku i unieszkodliwiania odpadów,
 - budowa i utrzymanie publicznej infrastruktury ochrony środowiska, gospodarki wodnej, w tym służącej regulacji i utrzymaniu wód, ochronie przeciwpowodziowej, melioracjom,
 - budowa i utrzymanie infrastruktury urzędów organów administracji publicznej, wymiaru sprawiedliwości, edukacji, ochrony zdrowia, opieki społecznej i sportu,
 - budowa i utrzymanie infrastruktury obronności państwa, ochrony jego granic i bezpieczeństwa publicznego,
 - poszukiwania, wydobywanie i składowanie kopalin Skarbu Państwa,
 - inne cele publiczne określone w odrębnych ustawach.
- 2) **Przedsięwzięcia inwestycyjne o znaczeniu ponadlokalnym** umieszczone w *Planie*, to w szczególności te, które przewidywane są do zrealizowania w horyzoncie roku 2020+ w:
- a) *Kontrakcie Terytorialnym dla Województwa Podlaskiego*,
 - b) *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*,
 - c) *Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa Podlaskiego na lata 2015-2025*,
 - d) *Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych*,
 - e) *Krajowym Planie Gospodarki Odpadami*,
 - f) *Planach Gospodarowania Wodami na Obszarach Dorzeczy: Wisły, Niemna i Pregoly*,
 - g) *Programie wodno-środowiskowym kraju*,
 - h) *Planie Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego*.
- 3) **Wykaz inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym** w obszarze województwa, zapisanych w obowiązujących dokumentach prawnych spełniających wymogi art. 39 ust. 5 Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, zawiera **załącznik nr 3 do Uchwały Sejmiku Województwa Podlaskiego** zatwierdzającej niniejszy *Plan*.

7.3. Monitoring zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa

Monitoring ten będzie częścią okresowych ocen *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa*, sporządzanych w trybie art. 45 Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, o celach i zasadach sporządzania, jak niżej:

- 1) **cel monitoringu** – to uzyskanie informacji o zmianach i stanie zagospodarowania przestrzennego województwa oraz jego powiązaniach zewnętrznych, a także o stopniu realizacji niektórych inwestycji celu publicznego,
- 2) **cykliczność monitoringu** jest ustalona przez zarząd województwa, nie rzadziej niż ustawowa ocena okresowa *Planu*, tj. raz w czasie kadencji sejmiku województwa,
- 3) **wyniki monitoringu** stanowią element okresowej oceny aktualności ustaleń *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa* i określenia zakresu potrzebnych zmian,
- 4) **wskaźniki monitoringu**, powiązane z uwarunkowaniami i celami zagospodarowania przestrzennego *Planu*, są w części zbieżne ze wskaźnikami strategii rozwoju województwa podlaskiego do 2020 r. i dotyczą końca i/lub cyklu monitoringu,
- 5) **źródła informacji** do monitoringu – to w szczególności:
 - materiały poszczególnych organów i instytucji szczebla wojewódzkiego i centralnego, odpowiedzialnych za realizację poszczególnych segmentów zagospodarowania przestrzennego,

- Podlaski System Informacji Przestrzennej,
- Regionalne Obserwatorium Terytorialne,
- wyniki ankiet przeprowadzonych wśród powiatowych i gminnych jednostek samorządu terytorialnego, zwłaszcza w zakresie danych nieobjętych statystyką państwową,
- Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego,
- inne publikacje, w tym z geoportali internetowych, a potencjalnie z programu Globalnego Monitoringu Środowiska i Bezpieczeństwa (GMES), prowadzonego przez Europejską Agencję Kosmiczną i Komisję Europejską.

6) przedmiot monitoringu stanowią mogą stany i zmiany zagospodarowania przestrzennego oraz społeczno-gospodarcze, będące wynikiem realizacji poszczególnych celów polityki przestrzennej województwa i kraju, w tym w szczególności określone rodzajami wskaźników z tabeli 27, które mają charakter ramowy i mogą być ograniczone w przypadku braku danych.

Tab. 27. Cele polityki przestrzennej

Lp.	x Cele polityki przestrzennej xx Grupy wskaźników realizacji xxx Wskaźniki realizacji celów	Jednostka miary
1	2	3
1.	Cel 1 – Zwiększenie konkurencyjności miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkiego Białegostoku, subregionalnych Łomży i Suwałk oraz powiatowych w zakresie jakości: infrastruktury funkcji publicznych ponadlokalnych, potencjału gospodarczego, powiązań funkcjonalnych zewnętrznych i struktur przestrzennych zagospodarowania	
1.1.	Stosunki demograficzne w miejskich obszarach funkcjonalnych	
1.1.1.	Zaludnienie ogółem obszarów i ich gmin	osób
1.1.2.	Struktura mieszkańców obszarów i gmin wg grup wiekowych	osób/%
1.1.3.	Współczynnik obciążenia demograficznego	na 100 osób
1.1.4.	Saldo migracji w obszarach i ich gminach	osób
1.2.	Infrastruktura społeczna miejskich obszarów funkcjonalnych	
1.2.1.	Liczba studentów szkół wyższych, w tym szkół publicznych, i jej zmiana	osób
1.2.2.	Wskaźnik liczby studentów na 10 000 mieszkańców województwa i jego zmiana	osób na 10 tys. M, %
1.2.3.	Liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych, w tym zawodowych, i jej zmiana	osób
1.2.4.	Liczba łóżek w szpitalach województwa i obszarów oraz zmiany na 1 000 M województwa	szt. na 1 000 M, %
1.2.5.	Liczba miejsc w obiektach pomocy społecznej w obszarach oraz na 1 000 ich mieszkańców w wieku poprodukcyjnym	szt. i szt. na 1 000 M
1.2.6.	Liczba nowych i zmodernizowanych obiektów kultury, sportu i rekreacji oraz zmiana pojemności w obszarach i ich gminach	szt. miejsc
1.2.7.	Nakłady na środki trwałe przeznaczone na modernizację i rozwój infrastruktury: edukacji, ochrony zdrowia, opieki społecznej, kultury, sportu i rekreacji na 1 000 mieszkańców gmin	tys. zł na 1 000 M
1.2.8.	Wskaźnik samodzielności zamieszkiwania gospodarstw domowych jedno- i wieloosobowych w obszarach i ich gminach	%
1.2.9.	Wskaźnik ilości mieszkań na 1 000 mieszkańców w obszarach i ich gminach	szt./1 000 M
1.2.10.	Średnia powierzchnia mieszkań realizowanych w zabudowie jedno- i wielorodzinnej w obszarach i ich gminach	m ² pu/pog.
1.2.11.	Liczba mieszkań zrealizowanych w obszarach i poszczególnych	szt.

Lp.	x Cele polityki przestrzennej xx Grupy wskaźników realizacji xxx Wskaźniki realizacji celów	Jednostka miary
1	2	3
	gminach	
1.2.12.	Powierzchnia lub orientacyjna pojemność wyznaczonych w planach miejscowych terenów budowlanych mieszkaniowych w obszarach i poszczególnych gminach, w tym wyposażonych w infrastrukturę komunalną.	ha m ² pow. og. mieszk. szt. działek
1.3.	Infrastruktura gospodarcza miejskich obszarów funkcjonalnych	
1.3.1.	Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON i na 1 000 mieszkańców (M) w gminach i sumaryczna w obszarach.	szt. <u>szt.</u> 1000
1.3.2.	Liczba zatrudnionych w działach gospodarki, w tym ew. w działalności B+R w obszarach.	szt.
1.3.3.	Nakłady na środki trwałe w przedsiębiorstwach, w tym ew. na działalność B+R w obszarach.	mln zł
1.3.4.	Powierzchnia zrealizowanych obiektów produkcyjno-usługowych i ew. ilość utworzonych nowych miejsc pracy w obszarach i ich gminach.	szt.
1.3.5.	Powierzchnia terenów budowlanych produkcyjno-usługowych wyznaczonych w planach miejscowych do zainwestowania, w tym uzbrojonych w obszarach i ich gminach.	ha
1.3.6.	Liczba skategoryzowanych obiektów hotelarskich zmodernizowanych lub nowych i zmiana ilości miejsc noclegowych całorocznych.	szt.
1.3.7.	Liczba noclegów udzielonych turystom krajowym i zagranicznym w obszarach i ich gminach.	szt./rok
1.4.	Infrastruktura transportowa miejskich obszarów funkcjonalnych.	
1.4.1.	Odsetek zmodernizowanych lub wybudowanych dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych w obszarach wg klas funkcjonalnych S, GP, G i Z, w tym ilości ciągów obwodnicowych.	szt.
1.4.2.	Liczba linii kolejowych zmodernizowanych lub z/i reaktywowanym ruchem pasażerskim, w tym magistralnych.	szt. km
1.4.3.	Liczba zmodernizowanych stacji kolejowych.	szt.
1.4.4.	Liczba nowych terminali intermodalnych.	szt.
1.4.5.	Liczba nowych zintegrowanych węzłów przesiadkowych.	szt.
1.4.6.	Liczba dobowe połączeń autobusowych pomiędzy miastami „rdzeniami” a gminami obszarów.	szt.
1.4.7.	Liczba dobowe połączeń kolejowych pomiędzy miastami „rdzeniowymi” a gminami stref zewnętrznych obszarów.	szt.
1.4.8.	Liczba roczna pasażerów przewiezionych koleją w obszarach funkcjonalnych, w tym ew. na poszczególnych kierunkach.	osób
1.5.	Infrastruktura techniczna miejskich obszarów funkcjonalnych.	
1.5.1.	Nakłady gmin na środki trwałe przeznaczone na modernizację i rozwój infrastruktury komunalnej.	mln zł
1.5.2.	Odsetki ludności korzystającej z kanalizacji sanitarnej i wodociągów w obszarach i ich gminach.	% ogółu
1.5.3.	Odsetki ludności korzystającej z gazu ziemnego – jw.	% ogółu
1.5.4.	Długość nowych sieci kanalizacyjnych – jw.	km
1.5.5.	Miejscowości w gminach podmiejskich obszarów powiązanych z sieciami wodno-kanalizacyjnymi Białegostoku, Łomży i Suwałk.	szt. nazwy
2.	Cel 2-Wzmocnienie spójności województwa w procesie równoważonego terytorialnie rozwoju i modernizacji zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, specjalizacji regionalnej i położenia przygranicznego.	

Lp.	x Cele polityki przestrzennej xx Grupy wskaźników realizacji xxx Wskaźniki realizacji celów	Jednostka miary
1	2	3
2.1.	Struktura demograficzna obszarów wiejskich.	
2.1.1.	Stan zaludnienia, w tym gminy z największymi zmianami	osób, nazwy
2.1.2.	Struktura ludności wg grup wiekowych	% ogółu
2.1.3.	Saldo migracji, w tym gminy o największej migracji	osób, nazwy
2.1.4.	Współczynnik obciążenia demograficznego	na 100 osób
2.2.	Infrastruktura społeczna obszarów wiejskich	
2.2.1.	Liczba szkół ponadgimnazjalnych wg rodzajów i ich pojemność, w tym zmodernizowanych	szt., osób
2.2.2.	Liczba szpitali, w tym zmodernizowanych, i ilość łóżek	szt.
2.2.3.	Liczba zmodernizowanych i nowych obiektów pomocy społecznej oraz ilości miejsc na 1 000 M w wieku poprodukcyjnym	szt.
2.2.4.	Liczba nowych i zmodernizowanych obiektów kultury, sportu i rekreacji wg rodzajów i ew. miejsc na widowniach	szt.
2.2.5.	Nakłady na środki trwale przeznaczone na modernizację i rozwój infrastruktury: edukacji, ochrony zdrowia, opieki społecznej, kultury, sportu i rekreacji	mln zł na 1000 M
2.2.6.	Wskaźnik samodzielności zamieszkiwania w gospodarstwach domowych jedno- i wieloosobowych	% ogółu gospodarstw
2.2.7.	Wskaźnik ilości mieszkań na 1 000 mieszkańców	szt. 1000M
2.2.8.	Średnia powierzchnia mieszkań nowych w zabudowie wielo- i jednorodzinnej	m ² pu.
2.2.9.	Liczba wybudowanych mieszkań	szt.
2.2.10.	Wskaźnik liczby mieszkań wybudowanych na 1 000 mieszkańców	szt. na 1 000 M
2.2.11.	Powierzchnia (orientacyjna) nowych terenów budowlanych mieszkaniowych z usługami wyznaczonych w planach miejscowych miast powiatowych i obszarów wiejskich, w tym zainwestowanych	ha
2.3.	Infrastruktura gospodarcza nierolnicza i rynek pracy obszarów wiejskich	
2.3.1.	Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, w tym na 1 000 mieszkańców	szt. szt. na 1 000 M
2.3.2.	Liczba zatrudnionych w pozarolniczych działach gospodarki.	osób i %
2.3.3.	Powierzchnia zrealizowanych obiektów produkcyjno-usługowych i ew. ilość utworzonych miejsc pracy	m ² pu., ew. p. og., szt.
2.3.4.	Powierzchnia orientacyjna wyznaczonych w planach miejscowych terenów budowlanych produkcyjno-usługowych do zainwestowania, w tym w gminach z największą ilością	ha nazwa gminy
2.3.5.	Liczba skategoryzowanych obiektów hotelowych, w tym nowych i/lub zmodernizowanych oraz zmiana ilości miejsc noclegowych całorocznych, w tym w gminach z największą ilością	szt. miejsc noclegowych
2.3.6.	Liczba noclegów udzielonych turystom krajowym i zagranicznym	szt.
2.3.7.	Powierzchnia orientacyjna terenów turystyczno-rekreacyjnych, w tym letniskowych, wyznaczonych w planach miejscowych do zagospodarowania, w tym ilość zabudowanych	ha i ew. szt. działek
2.4.	Rolnicza przestrzeń produkcyjna i produkcja rolna obszarów wiejskich województwa	
2.4.1.	Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego	ha
2.4.2.	Struktura użytków rolnych	ha, %
2.4.3.	Struktura produkcji rolniczej – roślinnej i zwierzęcej na obszarach rolniczych województwa	% szt. na 100 ha
2.4.4.	Powierzchnia gruntów rolnych wyłączonych z produkcji na cele nierolnicze wg klas bonitacyjnych, w tym w gminach z największą	ha klasy

Lp.	x Cele polityki przestrzennej xx Grupy wskaźników realizacji xxx Wskaźniki realizacji celów	Jednostka miary
1	2	3
	ilością	
2.4.5.	Powierzchnia użytków rolnych zmeliorowanych i % realizacji potrzeb, w tym w gminach z największymi potrzebami	ha %
2.4.6.	Powierzchnia gruntów rolnych scalonych i wymienionych oraz % realizacji potrzeb, w tym w gminach z największymi potrzebami	ha %
2.4.7.	Powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji oraz zrekultywowanych i zagospodarowanych, w tym w gminach z największą ilością	ha %
2.4.8.	Ilość gospodarstw wdrażających programy rolno-środowiskowo-klimatyczne, w tym w gminach z największą ilością	szt.
2.4.9.	Liczba gospodarstw ekologicznych, w tym w gminach z największą ilością	szt.
2.4.10.	Liczba gospodarstw agroturystycznych i jw.	szt.
2.4.11.	Liczba rolniczych grup producenckich i jw.	szt.
2.5.	Dostępność i infrastruktura transportowa obszarów wiejskich województwa	
2.5.1.	Obszary gmin o dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego w izochronie powyżej 90 min.	szt. nazwy
2.5.2.	Obszary gmin o dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego lub subregionalnego w izochronie powyżej 60 min.	szt. nazwy
2.5.3.	% ludności obsługiwanej przez komunikację zbiorową	%
2.5.4.	Gęstość dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni twardej	km na 100 km ²
2.5.5.	Liczba dobowych połączeń komunikacją zbiorową ośrodków gminnych z ośrodkami powiatowymi, subregionalnymi i wojewódzkimi	szt.
2.6.	Infrastruktura techniczna obszarów wiejskich	
2.6.1.	Nakłady gmin obszarów wiejskich na modernizację infrastruktury komunalnej	mln zł
2.6.2.	% ludności korzystającej ze scentralizowanych sieci kanalizacyjnych i wodociągowych	% ludności ogółem
2.6.3.	% ludności korzystającej z gazu ziemnego	jw.
2.6.4.	% zmodernizowanej sieci elektroenergetycznej NN i SN w stosunku do potrzeb	%, długość sieci ogółem
2.6.5.	Długości wybudowanych sieci gazowych, elektroenergetycznych NN i SN, kanalizacji sanitarnej, deszczowej i wodociągowej	km
2.6.6.	Moc zainstalowanych odnawialnych źródeł energii wg rodzajów	MW
3.	Cel 3 – Poprawa dostępności terytorialnej zewnętrznej i wewnętrznej województwa, poprzez rozwój infrastruktury transportowej, ze zmniejszeniem kosztów środowiskowych, oraz telekomunikacyjnej i teleinformatycznej	
3.1.	Infrastruktura transportowa województwa	
3.1.1.	Długość dróg, w tym % zmodernizowanych: 1) krajowych, w tym ekspresowych, 2) wojewódzkich, 3) powiatowych	km %
3.1.2.	Ilość i długość wybudowanych obwodnic jednostek osadniczych w ciągach dróg krajowych i wojewódzkich	szt. km
3.1.3.	Długość i % zmodernizowanych lub reaktywowanych linii kolejowych, w tym: 1. magistralnych, 2. pierwszorzędnych, 3. znaczenia miejscowego, 4. szerokotorowych	km %

Lp.	x Cele polityki przestrzennej xx Grupy wskaźników realizacji xxx Wskaźniki realizacji celów	Jednostka miary
1	2	3
3.1.4.	Liczba zmodernizowanych stacji, dworców i przystanków kolejowych i ew. % ogółu	szt. %
3.1.5.	Liczba nowych i/lub zmodernizowanych przejść granicznych drogowych i kolejowych	szt.
3.1.6.	Wielkość rocznego ruchu transgranicznego na przejściach granicznych, w tym: a) drogowego towarowego i osobowego, b) kolejowego towarowego i pasażerskiego	szt. pojazdów szt. pociągów
3.1.7.	Liczba zmodernizowanych lub nowych lotnisk, w tym komunikacyjnych oraz roczna liczba pasażerów/operacji lotniczych	szt.
3.1.8.	Długość istniejących, w tym wybudowanych dróg rowerowych	km
3.2.	Infrastruktura telekomunikacyjna i teleinformatyczna	
3.2.1.	Liczba abonentów telefonii stacjonarnej i komórkowej	tys. szt.
3.2.2.	Długość zrealizowanej Regionalnej Sieci Szerokopasmowej, w tym szkieletowej i dystrybucyjnej	km
4.	Cel 4 – Osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska województwa, w tym sieci ekologicznej, dziedzictwa kulturowego i walorów krajobrazowych oraz regionalne użytkowanie ich zasobów	
4.1.	Środowisko przyrodnicze województwa	
4.1.1.	Powierzchnia i ilość obszarów przyrodniczych prawnie chronionych, w tym: a) ogółem i udział w powierzchni województwa, b) parków narodowych i rezerwatów, c) parków krajobrazowych, d) obszarów sieci Natura 2000, e) obszarów chronionego krajobrazu, f) użytków ekologicznych, g) korytarzy ekologicznych	ha szt. % ha ha ha ha ha ha ha
4.1.2.	Ilość i powierzchnia planów ochrony: a) parków narodowych i rezerwatów, b) parków krajobrazowych, c) parków narodowych lub krajobrazowych z uwzględnioną ochroną położonych w nich obszarów Natury 2000	szt. ha
4.1.3.	Liczba i powierzchnia obszarów sieci Natura 2000 objętych planami zadań ochronnych	szt. ha
4.1.4.	Powierzchnia terenów zieleni w miastach oraz ich ochrona, w tym: a) parków i zieleńców, w tym nowych, b) zieleni pozostałej, c) sieci ekologicznej objętej planami miejscowymi w miastach	ha %
4.2.	Środowisko województwa	
4.2.1.	Ocena jakości wód powierzchniowych: a) stanu ekologicznego i chemicznego, b) przydatności do bytowania ryb, c) przydatności do zaopatrzenia ludności w wodę do picia, d) spełnienia wymagań w obszarach chronionych wrażliwych na eutrofizację	% szt.
4.2.2.	Ocena jakości wód podziemnych pod względem chemicznym i ilości głównych zbiorników wód podziemnych objętych ochroną prawną	% szt.
4.2.3.	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, w tym w obszarach funkcjonalnych wiejskich	osób % ogółu
4.2.4.	Ścieki komunalne oczyszczane oraz ludność korzystająca z	dam ³

Lp.	x Cele polityki przestrzennej xx Grupy wskaźników realizacji xxx Wskaźniki realizacji celów	Jednostka miary
1	2	3
	oczyszczalni, w tym w obszarach miejskich i wiejskich	% ogółu ludn.
4.2.5.	Długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, ilość nowych przyłączy oraz zużycie wody na 1 mieszkańca województwa, w tym w obszarach funkcjonalnych miejskich	km szt. m ³ /M
4.2.6.	Powierzchnia i ilość zrealizowanych lub zmodernizowanych zbiorników retencyjnych	szt. ha
4.2.7.	Powierzchnia gruntów leśnych i jej zmiany z podziałem wg własności, w tym grunty nieleśne przeznaczone do zalesienia	ha
4.2.8.	Powierzchnia gruntów zalesionych niestanowiących własności Skarbu Państwa	ha
4.2.9.	Liczba zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza wg powiatów, zanieczyszczeń pyłowych i gazowych oraz redukcji wytworzonych zanieczyszczeń	szt. ton %
4.2.10.	Emisja zanieczyszczeń powietrza oraz zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji w zakładach szczególnie uciążliwych, w tym % redukcji z podziałem na pyłowe i gazowe	%
4.2.11.	Ilość odpadów komunalnych i nieczystości ciekłych oraz powierzchnia i ilość składowisk odpadów komunalnych, w tym w miastach na prawach powiatu	ton dam ³ ha
4.2.12.	Odpady komunalne, w tym zebrane, zdeponowane na składowiskach, unieszkodliwione biologicznie, unieszkodliwione w procesach biologiczno-mechanicznego przetwarzania, wysegregowane ze zmieszanych, wyselekcjonowane, w tym ew. % odzysku i zmiany	ton%
4.2.13.	Wielkość i miejsca przekroczeń długookresowych poziomów hałasu dla pory dnia i nocy w punktach pomiaru na drogach krajowych	dB LDWN i LN
4.2.14.	Wielkość przekroczeń krótkookresowych poziomów hałasu dla pory dnia w punktach jw.	dB
4.2.15.	Wielkość przekroczeń krótkotrwałych poziomów hałasu dla pory nocy w punktach jw.	dB
4.2.16.	Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej wg źródeł finansowania w obszarach funkcjonalnych miejskich i wiejskich oraz głównych kierunków inwestowania	tys. zł
5.	Cel 5 – Zwiększenie odporności struktury przestrzennej województwa na zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego i naturalne oraz zdolności obronnych i ochronnych	
5.1.	Bezpieczeństwo energetyczne	
5.1.1.	Moc źródeł – elektrowni i elektrociepłowni oraz jej zmiany, w tym w wyniku: – modernizacji (np. kogeneracja), – budowy źródeł konwencjonalnych, – budowy OZE	MW
5.1.2.	Zużycie energii elektrycznej w województwie, w tym wg taryf A, B i C	kWh
5.1.3.	Nowe lub zmodernizowane elementy systemu elektroenergetycznego: a) długość nowych linii elektroenergetycznych najwyższych napięć 400 kV i 220 kV b) długość nowych lub zmodernizowanych linii wysokiego napięcia 110 kV, c) ilość nowych stacji elektroenergetycznych WN/SN oraz stacji zmodernizowanych	km km szt.
5.1.4.	Liczba lub odsetek ludności województwa korzystającej z gazu	osób

Lp.	x Cele polityki przestrzennej xx Grupy wskaźników realizacji xxx Wskaźniki realizacji celów	Jednostka miary
1	2	3
	ziemnego, w tym w miejskich i wiejskich obszarach funkcjonalnych	%
5.1.5.	Nowe lub zmodernizowane elementy systemu gazowniczego: a) długość nowych gazociągów przesyłowych w/c, b) długość nowej sieci dystrybucyjnej, c) ilość nowych stacji redukcyjno-pomiarowych i pomiarowych gazu oraz stacji zmodernizowanych, w tym tłoczni, d) długość nowej sieci dystrybucyjnej LNG lub ilość korzystających odbiorców	km km szt. km/szt.
5.1.6.	Długość nowych rurociągów naftowych.	km
5.1.7.	Liczba nowych oraz zmodernizowanych: – źródeł systemów ciepłowniczych scentralizowanych i ew. przyrost mocy, – scentralizowanych sieci ciepłowniczych	szt., MW km
5.2.	Odporność na zagrożenia naturalne i nadzwyczajne, w tym powodziowe.	
5.2.1.	Liczba nowych i zmodernizowanych obiektów i budowli hydrotechnicznych wg rodzajów	szt.
5.2.2.	Długość koryt rzek poddanych regulacji przepływów	km
5.2.3.	Powierzchnia i objętość nowych zbiorników retencyjnych	ha, m ³
5.2.4.	Powierzchnia obszarów zmeliorowanych poddanych renaturyzacji	ha
5.2.5.	Liczba zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku występowania niebezpiecznych awarii przemysłowych	szt.
5.2.6.	Liczba awarii związanych z transportem lub przechowywaniem substancji niebezpiecznych	szt.
5.2.7.	Liczba katastrof drogowych i kolejowych oraz ich ofiar	szt. osób
5.3.	Obronność	
5.3.1.	Liczba ustanowionych formalnie stref ochronnych obiektów wojskowych	szt.
5.3.2.	Tereny zamknięte wyłączone z terenów wojskowych i przekazane na cele cywilne	ha

Źródło: opracowanie własne na podstawie źródeł wyżej wymienionych w pkt 5

8. WNIOSKI DO ORGANÓW CENTRALNYCH ORAZ SAMORZĄDÓW WOJEWÓDZTW SĄSIADUJĄCYCH

Uzyskanie standardów europejskich znacznej części zagospodarowania przestrzennego województwa w horyzoncie roku 2020+, a zwłaszcza jego kluczowych elementów infrastrukturalnych, warunkujących dostępność i rozwój społeczno-gospodarczy, zależne będzie nie tylko od polityki przestrzennej samorządu województwa. Będzie to zależne przede wszystkim od polityki przestrzennej państwa, określonej w *Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2030*, *Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020*, *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* i realizujących je działań inwestycyjnych z programów operacyjnych i kontraktu terytorialnego, odnoszących się do obszaru województwa, w tym w szczególności:

- sprawnego przygotowania i wdrażania rekomendowanych w KPZK 2030 działań prawnych i organizacyjnych o charakterze systemowym, warunkujących racjonalną i skuteczną gospodarkę przestrzeni,
- sprawniej realizacji ustaleń *Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Podlaskiego*.

Ważna dla zagospodarowania obszarów przygranicznych z sąsiadującymi województwami będzie współpraca z ich samorządami w kwestiach koordynacji polityk przestrzennych w tych obszarach stykowych.

8.1. Wnioski do organów centralnych

8.1.1. Ministrów właściwych do spraw infrastruktury, budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego, mieszkalnictwa oraz spraw rozwoju regionalnego

8.1.1.1. W odniesieniu do celu 1 KPZK 2030 „Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej, poprzez ich integrację funkcjonalną, przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego – wnioskuje się o zaliczenie w przyszłej aktualizacji KPZK 2030 m. Białegostoku do grupy ośrodków metropolitalnych, ponieważ byłoby to wynikiem:

- dynamicznego rozwoju szeregu funkcji metropolitalnych z zakresu infrastruktury społecznej-publicznej i komercyjnej,
- znaczącej poprawy krajowej i międzynarodowej dostępności transportowej drogami ekspresowymi S8, S19 i S16 – *Via Carpatia*, S61 – *Via Baltica*, kolejową linią magistralną E-75 *Rail Baltica* i lotniczej z lotniska Krywlany,
- sukcesywnej poprawy jakości struktury przestrzennej miasta i jego obszaru funkcjonalnego – sprzyjającej atrakcyjności zamieszkiwania i stabilizacji zaludnienia, w tym w zakresie kadr kreatywnych,
- rozwoju potencjału gospodarczego, w tym w sferze B+R.

300-tysięczny Białystok, jako ośrodek metropolitalny, byłby korzystnym uzupełnieniem ubogiej w ośrodki metropolitalne sieci osadniczej „Polski Wschodniej” (dotychczas tylko Lublin).

8.1.1.2. W odniesieniu do celu 6 KPZK 2030 „Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego”, wnioskuje się o przyspieszenie jego realizacji, a w szczególności:

- a) wprowadzenie zintegrowanego – spójnego i hierarchicznego systemu planowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego, w którym w szczególności:
 - plan zagospodarowania przestrzennego województwa i strategia jego rozwoju, uwzględniając plany i strategie szczebla krajowego, będą ustawowo pełniły wspólnie

- funkcję koordynacyjną wobec wszystkich przedsięwzięć publicznych podejmowanych w województwie,
- planowanie dla obszarów funkcjonalnych będzie przekładane ustawowo na dokumenty planistyczne i programowe samorządów lokalnych,
 - studium gminy skoordynowane z ustaleniami dokumentów rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego kraju i regionu będzie ustawowo wiążące dla planów miejscowych i decyzji gminnych z zakresu gospodarki przestrzennej,
 - plany miejscowe będą podstawą decyzji o lokalizacji inwestycji, podziałów gruntów i obrotu nieruchomościami,
- b) uporządkowanie regulacji zapewniających sprawność i powszechność działania systemu planowania przestrzennego, w tym pilne wprowadzenie:
- skutecznego ograniczenia zabudowy poza terenami objętymi planami miejscowymi,
 - obowiązku planistycznego dla terenów rozwojowych określonych, w studiach gmin
 - obligatoryjnych scaleń i reparcelacji gruntów w planach miejscowych zabudowy jednorodzinnej, w sytuacji kolizji układu własnościowego z ustaleniami planu,
 - rozdzielenia prawa własności nieruchomości od prawa jej zabudowy,
 - ograniczeń w uchwalaniu planów miejscowych terenów o małej powierzchni,
 - minimalnych standardów zagospodarowania i wyposażenia w infrastrukturę publiczną usług społecznych, terenów zurbanizowanych,
 - skutecznych regulacji uniemożliwiających lokalizację zabudowy rozproszonej bezpośrednio obsługiwanej z dróg krajowych i wojewódzkich, oraz w obszarach zagrożenia powodziowego,
 - zakazu podziału terenów rolnych na działki budowlane, jeżeli nie są przeznaczone w planach miejscowych pod zabudowę,
 - możliwości tworzenia gminnego zasobu nieruchomości oraz nieodpłatnego przejmowania w trakcie scaleń i reparcelacji części terenów budowlanych przeznaczonych na cele urządzeń publicznych,
 - wzmocnionego systemu nadzoru nad wykonywaniem przez gminy obowiązkowych zadań z zakresu gospodarki przestrzennej i sankcji za zaniechania.

8.1.1.3. W odniesieniu do celu 3 KPZK 2030 „Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych, poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i komunikacyjnej”, wnioskuje się o:

- a) Podjęcie dalszych działań na rzecz włączenia drogi S16 na odcinku S61 (Ełk) – S19 (Knyszyn) do sieci TEN-T, jako fragment do trasy *Via Carpatia* i domknięcie tej sieci w obszarze Polski Północno-Wschodniej,
- b) możliwie szybko dostosowanie drogi S16 na odc. S61 (Ełk) – S19 (Knyszyn) do odpowiednich parametrów technicznych. Byłoby to zgodne z zapisem KPZK 2030 z kierunku działań 3.4. Zarządzanie strategiczne i etapowanie inwestycji, tj. „w stosunku do obowiązujących planów rozbudowy sieci drogowej w ramach KPZK 2030 zakłada się uzupełnienie brakujących połączeń autostradowych i ekspresowych (m.in. połączenie drogi ekspresowej *Via Baltica* z drogą ekspresową *Via Carpatia*) niezbędne do pełnej funkcjonalności społeczno-gospodarczej terytorium kraju i poszczególnych obszarów”,
- c) pilne dokończenie modernizacji drogi krajowej nr 8 kl. GP (2+1) na odc.– Katarynka – Augustów oraz modernizacji drogi krajowej nr 19 kl. GP (2+1) na odc. Wasilków – Czarna Białostocka – Sokółka, w celu:
 - zwiększenia poziomu bezpieczeństwa i swobody ruchu międzynarodowego (do/z Litwy, Łotwy i Estonii na drodze nr 8 oraz do/z Białorusi i Rosji na drodze nr 19), w tym ciężkiego towarowego oraz lokalnego,

- zmniejszenia uciążliwości intensywnego ruchu ciężkiego dla zabudowy i ludności zamieszkującej na obrzeżach tych tras,
 - rozwiązania problemu (intensywnego ruchu na tych drogach) na czas realizacji „Via Baltica” oraz „Via Carpatia”, które docelowo przejmą większość ciężkiego towarowego ruchu międzynarodowego.
- d) zapewnienie środków finansowych na realizację przedsięwzięć warunkowych z zakresu krajowej infrastruktury transportowej – drogowej i kolejowej z Kontraktu *Terytorialnego dla Województwa Podlaskiego na lata 2014–2020*,
- e) wprowadzenie klarownej i racjonalnej numeracji dróg krajowych, w tym ekspresowych w Polsce północno-wschodniej.

8.1.2. Ministrów właściwych do spraw środowiska, kultury, gospodarki i obronnych

8.1.2.1. W odniesieniu do celu 4 KPZK 2030 „Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski”, wnioskuje się o:

- a) zintegrowanie prawne i organizacyjne obszarów sieci KSOCH, sieci Natura 2000 oraz umocowanie prawnie systemu korytarzy ekologicznych w spójny system ochrony przyrody i krajobrazu, ze sprawnym zarządzaniem,
- b) działania na rzecz określenia Paneuropejskiej Sieci Ekologicznej oraz zasad jej ochrony i ponoszenia skutków finansowych działań ochronnych,
- c) sfinalizowanie powiększenia Białowieckiego Parku Narodowego o obszar Puszczy Białowieckiej, z najwyższymi walorami przyrodniczymi,
- d) stworzenie regulacji prawnych trybu wyznaczania, zasad ochrony i zagospodarowywania korytarzy ekologiczno-migracyjnych,
- e) zapewnienie środków finansowych i organizacji inwentaryzacji walorów przyrodniczych korytarzy ekologicznych o znaczeniu europejskim i krajowym, w tym także tras przelotu ptaków, nietoperzy i migracji organizmów wodnych,
- f) stworzenie regulacji prawnych określających zasady delimitacji, stanowienia i zagospodarowywania transgranicznych obszarów chronionych,
- g) działania regulacyjne i organizacyjne na rzecz racjonalizacji gospodarki wodnej w zagospodarowaniu przestrzennym, w tym:
 - wprowadzenie ilościowych standardów urbanistycznych kształtowania przestrzeni przyrodniczej i zatrzymywania wody na terenach urbanizacji,
 - przygotowanie przez RZGW materiałów wejściowych do wyznaczenia w planach zagospodarowania przestrzennego województw obszarów kształtowania retencji i instrumentów tego kształtowania,
 - wprowadzenie na obszarach funkcjonalnych miast obowiązku prawnego zintegrowanego planowania gospodarki komunalnej, obejmującej modernizację i rozbudowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz instalacji do przetwarzania odpadów, a także retencjonowania wód opadowych,
 - przygotowanie przez RZGW do planu zagospodarowania przestrzennego województwa propozycji ekologicznych obszarów funkcjonalnych ochrony jakości wód cieków i zbiorników wodnych, z obowiązkiem wspólnego planowania gospodarki wodno-ściekowej i zapobiegania zanieczyszczeniom rolniczym,
- h) działania na rzecz zabezpieczenia wód Bugu przed zanieczyszczeniami transgranicznymi z Białorusi i Ukrainy,
- i) stworzenie rozwiązań prawnych ułatwiających lokalizację obiektów do zagospodarowywania odpadów i tworzenia stref ograniczonego użytkowania,
- j) wprowadzenie skutecznych prawnych zasad ochrony złóż kopalin oraz wód leczniczych przed zabudową,

- k) sporządzenie krajowej listy złóż surowców strategicznych z określeniem przestrzennego zasięgu ich zalegania oraz zasad – stopnia i form ich ochrony – do uwzględnienia w planach zagospodarowania przestrzennego województw.

8.1.2.2. W odniesieniu do celu 5 KPZK 2030 „Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa”, wnioskuje się o przyspieszenie:

- a) uchwalenia ustawy umożliwiającej tworzenie skonkretyzowanych w czasie rezerw planistycznych terenów dla realizacji **wszystkich** przedsięwzięć infrastruktury przesyłowej, w tym elektroenergetycznej i gazowniczej o znaczeniu krajowym i regionalnym w dokumentach polityki przestrzennej gmin z uwzględnieniem skutków finansowych w planach miejscowych,
- b) przygotowania przez RZGW w Warszawie ostatecznych redakcji map ryzyka powodziowego, do ustaleń w dokumentach planistycznych, oraz zakazów lub ograniczeń zabudowy i użytkowania terenów zagrożonych powodzią,
- c) wprowadzenia obowiązku uwzględniania przez inwestorów, w rozwoju infrastruktury transportowej i energetycznej, przeciwdziałania skutkom potencjalnych wystąpień zagrożeń naturalnych i katastrof, m.in. poprzez alternatywne dojazdy i dostawy energii,
- d) określenia przez RZGW w Warszawie potrzeb retencyjnych w obszarach dorzeczy Narwi, Bugu, Niemna i Pregoty, dla planistyki regionalnej i gminnej,
- e) dokonanie regulacji prawnych w zakresie ponoszenia ewentualnych skutków finansowych, uwzględniania działań obronnych w planowaniu przestrzennym (np. rezerwowania terenów na strategiczne cele obronne i strefy ograniczonego użytkowania od obiektów wojskowych lub zwiększenia kosztów inwestycji gmin).

8.2. Wnioski do polityk przestrzennych samorządów województw sąsiadujących

Elementy zagospodarowania przestrzennego obszarów stykowych województwa podlaskiego z województwami lubelskim, mazowieckim i warmińsko-mazurskim, wynikające z ustaleń niniejszego *Planu*, a istotne dla funkcjonowania i rozwoju sąsiadujących województw, powinny być przedmiotem współpracy międzyregionalnej w zakresie polityk przestrzennych i koordynacji działań inwestycyjnych samorządów wojewódzkich.

8.2.1. Kierunki współpracy z województwem mazowieckim

8.2.1.1. W zakresie infrastruktury transportowej:

- 1) **drogi krajowe o znaczeniu międzynarodowym** – lobbing na rzecz jak najszybszej budowy lub przebudowy brakujących odcinków do parametrów ekspresowych:
 - a) S8 (E67) Warszawa – S19 Choroszcz,
 - b) S19 granica z Białorusią (Grodno) – Kuźnica – Sokółka – Korycin – Knyszyn – węzeł Choroszcz (S8) – Siemiatycze – Lublin – Rzeszów,
 - c) S61 (*Via Baltica*) Warszawa – S8 (Ostrów Mazowiecka) – Łomża – Ełk – Suwałki – gr. z Litwą (Kowno),
- 2) **drogi krajowe o znaczeniu międzyregionalnym** – lobbing na rzecz przebudowy, w tym wzmocnienia nawierzchni:
 - a) nr 61 Warszawa – Ostrołęka – Łomża – Augustów kl. GP,
 - b) nr 62 Płock – Wyszaków – Sokołów Podlaski – Anusin (S19) kl. G,
 - c) nr 63 granica państwa z Rosją – Giżycko – Łomża – Zambrów – Siedlce, kl. G,
- 3) **drogi wojewódzkie o znaczeniu międzyregionalnym** – skoordynowanie modernizacji i utrzymania dobrego stanu technicznego:
 - a) nr 645 Myszyniec – Dęby – granica województwa – Nowogród – Łomża kl. G,

- b) nr 647 Dęby – granica województwa – Turośl – Kolno – Stawiski (S61) kl. Z,
 - c) nr 677 Łomża – Śniadowo – gr. województwa – Ostrów Mazowiecka, kl. G
 - d) nr 690 Czyżew – Boguty-Pianki – Ciechanowiec – Siemiatycze kl. G,
 - e) nr 694 (S8) Przyjmy – Brok – Małkinia – Ciechanowiec kl. G,
 - 4) linia kolejowa modernizowana do parametrów magistralnych objęta umową międzynarodową AGC – E75 Warszawa – Białystok – Elk – Suwałki – Trakiszki – granica państwowa z Litwą (Kowno) – lobbing na rzecz jak najszybszej modernizacji, zwłaszcza odcinka Warszawa – Białystok,**
 - 5) linie kolejowe o znaczeniu państwowym – utrzymanie dobrego stanu technicznego i fragmentaryczne modernizacje:**
 - a) nr 6 Białystok – Kuźnica Białostocka – granica państwowa z Białorusią (na odc. Warszawa – Białystok pokrywa się z E75),
 - b) nr 31 Siedlce – Siemiatycze – Czeremcha – Hajnówka – I-rzędna,
 - c) nr 36 Ostrołęka – Łapy (E75) – I-rzędna,
 - 6) komunikacja lotnicza – w horyzoncie roku 2020 plus możliwość nawiązywania powiązań lotniczych w zakresie wykonywanych przewozów lotniczych z lotniska „Krywlany” w Białymstoku z lotniskami woj. Mazowieckiego,**
 - 7) trasy rowerowe – powiązanie tras rowerowych podlasia z trasami mazowsza.**
- 8.2.1.2. W zakresie systemu przyrodniczego i gospodarki wodnej – wspólne działania służące w szczególności:**
- 1) zapewnieniu ciągłości sieci obszarów objętych ochroną prawną oraz unifikacji statusów i zasad ich ochrony, stosownie do jakości walorów:**
 - a) Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 w dolinach rzek: Narwi, Bugu i Nurca,
 - b) parków krajobrazowych „Podlaskiego Przełomu Bugu” i „Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego” po stronie mazowieckiej, a Obszaru Chronionego Krajobrazu „Doliny Bugu” w sieci Natura 2000 po stronie podlaskiej,
 - c) Obszarów Chronionego Krajobrazu „Nadbużańskiego” oraz „Doliny Bugu i Nurca” po stronie mazowieckiej, a Obszaru Chronionego Krajobrazu „Doliny Bugu i Nurca” po stronie podlaskiej,
 - d) obszarów dolin cieków wodnych w zlewni rzek Narew i Bug oraz terenów leśnych i otwartych stanowiących powiązania – korytarze migracyjne pomiędzy obszarami węzłowymi (biocentrami) sieci ekologicznych na pograniczu województw (GKPn-8B – Puszcza Piska – Przełomowa Dolina Narwi, GKPn-7 – Przełomowa Dolina Narwi, GKPnC-3A – Przełomowa Dolina Narwi – Puszcza Biała, GKPnC-2A – Puszcza Biała – Puszcza Mielnicka, GKPnC-1 – Dolina Dolnego Bugu, GKPnC-2 – Puszcza Mielnicka (obszar węzłowy),
 - 2) wdrażaniu postanowień Ramowej Dyrektywy Wodnej Unii Europejskiej, w zlewni pilotażowej rzeki Narew,**
 - 3) ochronie zasobów wód podziemnych głównego zbiornika wód podziemnych nr 216 „Sandr Kurpie” i jego projektowanego obszaru ochronnego przed zanieczyszczeniami,**
 - 4) koordynacji ochrony wód Narwi i Bugu oraz ich dopływów przed zanieczyszczeniami,**
 - 5) poprawie bilansu wodnego wód powierzchniowych w zlewniach Bugu i Narwi poprzez skoordynowaną realizację obiektów małej retencji,**
 - 6) zapobieganiu powodziom i ich skutkom w obszarach zagrożenia powodziowego w dolinach Bugu i Narwi,**
 - 7) ustalaniu i wdrażaniu zasad zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego obszarów sąsiadujących województw, w szczególności dolin rzek granicznych i Równiny Kurpiowskiej, z uwzględnieniem ochrony walorów ekologicznych, w tym:**

- a) powiązania tras rowerowych woj. mazowieckiego (np. Velo Mazowia) z trasami rowerowymi w woj. podlaskim, (Euro Velo Europa Wschodnia – Grecja – Norwegia),
 - b) w ramach transgranicznego „Szlaku Dominikańskiego” i „Szlaku Wodnego Rzeki Bug” a także „Szlaku Wodnego im. Króla Stefana Batorego” (Wisła Niemen).
- 8) zabezpieczeniu przed nadzwyczajnymi zagrożeniami środowiska**, w wyniku potencjalnych awarii transgranicznych, kluczowych elementów infrastruktury energetycznej – naftociągów („Przyjaźń”) i systemu gazociągów tranzytowych („Jamał”).

8.2.1.3. W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego – działania wspólne na rzecz:

- 1) wdrażania zasad ochrony i racjonalnego wykorzystania walorów kulturowych doliny rzeki Narew** oraz obszaru osadnictwa kurpiowskiego i drobnoszlacheckiego do kreowania rozwoju turystyki kulturowo-etnicznej,
- 2) objęcia ochroną prawną krajobrazu kulturowego Kurpiowszczyzny.**

8.2.1.4. W zakresie energetyki i telekomunikacji

- 1) Elektroenergetyka – współpraca na rzecz:**
 - a) utrzymania w pełnej sprawności technicznej sieci KSE NN 400 i 220 kV oraz WN 110 kV:
 - linii NN 400 kV relacji SE Stanisławów – SE „Narew”,
 - linii NN 400 kV relacji SE Ostrołęka – SE Łomża Systemowa – SE „Narew”,
 - linii NN 220 kV relacji SE Ostrołęka – SE Ełk (tranzyt), z możliwością przebudowy na linię NN 400 kV,
 - linii WN 110 kV relacji SE Ostrołęka – RPZ Łomża
 - linii WN 110 kV relacji SE Ostrołęka – RPZ Kolno – RPZ Biała Piska,
 - linii WN 110 kV relacji RPZ Małkinia – RPZ Czyżew – RPZ Wysokie Mazowieckie,
 - linii WN 110 kV relacji RPZ Siedlce – RPZ Siemiatycze,
 - b) budowy nowych powiązań KSE, w tym:
 - linii WN 110 kV Ostrołęka – rozgałęzienie k. Nowogrodu, a po 2020 r. Adamowo – Hołowczyce,
 - linii WN 110 kV Łyse – Kolno.
- 2) Gazownictwo – współpraca na rzecz:**
 - a) utrzymania w pełnej sprawności technicznej gazociągów przesyłowych:
 - SGT „Jamał” relacji Rosja – Niemcy (tranzyt),
 - gazociągu w/c relacji (Białoruś) – Bobrowniki – Wyszaków – Rembelszczyzna,
 - gazociągu w/c relacji Wysokoje (Białoruś) – Hołowczyce – Rembelszczyzna,
 - b) budowy gazociągów w/c:
 - interkonektora w/c Polska – Litwa, (war. I lub war.II)
 - ew. II nitki SGT „Jamał”.
- 3) Ropociągi** – współdziałanie na rzecz bezpieczeństwa funkcjonowania ropociągu naftowego „Przyjaźń” w relacji Rosja – Stacja Adamowo (gm. Mielnik) – Płock.
- 4) Radiokomunikacja i teletransmisja** – współdziałanie w utrzymaniu pasów technologicznych radiokomunikacji i teletransmisji w relacjach:
 - a) Hruszczewo Włociańskie w woj. mazowieckim – Makarki,
 - b) Ostrołęka – Łomża.
- 5) Teleinformatyka** – utrzymanie istniejącej sieci światłowodowej informatycznej „PIONIER” w relacji Warszawa – Białystok.

8.2.1.5. W zakresie infrastruktury społecznej – racjonalne komplementarne wykorzystanie ponadlokalnej infrastruktury społecznej miast powiatowych położonych w obszarach przygranicznych obu województw.

8.2.1.6. W zakresie infrastruktury gospodarczej – skoordynowane czasowo i przestrzennie działania na rzecz:

- a) rozwoju zagospodarowania szlaków turystyki wodnej w dolinie Narwi, Pisy i Bugu, w tym infrastruktury „Szlaku Wodnego im. Króla Stefana Batorego” na Narwi i Pisie.
- b) rozwoju zagospodarowania turystycznego i produktów turystycznych opartych o międzyregionalne szlaki rowerowe (np. R-11 oraz łączniki ze szlakiem „Green Velo”) i samochodowe (np. Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej).

8.2.2. Kierunki współpracy z województwem warmińsko-mazurskim

8.2.2.1. W zakresie infrastruktury transportowej:

1) drogi krajowe o znaczeniu międzynarodowym – wspólny lobbing na rzecz:

- a) szybkiej budowy S61 (*Via Baltica*) Warszawa – Ostrów Mazowiecka – Łomża – Ełk – Suwałki – granica z Litwą (Kowno), w I paneuropejskim korytarzu transportowym,
- b) włączenia w sieć TEN-T drogi S16 na odcinku – S61(Ełk) – S19 (Knyszyn), jako trasy „Via Carpatia” (Kłajpeda– Kowno – Suwałki – Ełk – Białystok – Lublin – Rzeszów – Południe Europy), oraz jego dostosowania do parametrów ekspresowych,
- c) modernizacji drogi nr 16 na odc. Ełk – Augustów – Ogrodniki – gr. z Litwą,

2) drogi krajowe o znaczeniu międzyregionalnym – wspólny lobbing na rzecz przebudowy do klasy G lub GP dróg:

- a) nr 58 ...Olsztynek – Szczytno – Pisz – Szczuczyn,
- b) nr 63 gr. państwa – Giżycko – Pisz – Kolno – Łomża,

3) drogi wojewódzkie o znaczeniu międzyregionalnym – modernizacje i utrzymanie dobrego stanu technicznego, w tym:

- a) nr 651 Gołdap – Szypliszki – Sejny kl. Z,
- b) nr 652 Kowale Oleckie – Filipów – Suwałki kl. Z,
- c) nr 653 Sedranki – Bakalarzewo – Suwałki – Sejny – Poćkuny kl. G,
- d) nr 655 Kąp – Wydminy – Olecko – Raczek – Suwałki – Rutka-Tartak kl. Z.,

4) linia kolejowa objęta umową AGC – (E75) Warszawa – Białystok – Ełk – Suwałki – Trakiszki – granica państwowa z Litwą (Kowno) – magistralna w I paneuropejskim korytarzu transportowym (*Rail Baltica*) – planowana do modernizacji,

5) komunikacja lotnicza – po zrealizowaniu lotnisk lokalnych użytku publicznego o ograniczonej certyfikacji w Białymstoku („Krywlany”) i Suwałkach, uruchomienie połączeń lotniczych z lotniskiem w Szymanach k. Szczytna.

8.2.2.2. W zakresie systemu przyrodniczego i gospodarki wodnej współpraca na rzecz:

1) zapewnienia ciągłości sieci obszarów systemu przyrodniczego objętych ochroną prawną – europejską, krajową i regionalną, oraz planowanych do objęcia ochroną prawną, w tym:

- a) obszaru Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 – OSO Ptaków Puszcza Piska – PLB 280008,
- b) obszarów chronionego krajobrazu: Dolina Rospudy, Dolina Błędzianki, Pojezierza Północnej Suwalszczyzny i Puszczy Rominckiej oraz Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi,
- c) obszaru węzłowego sieci ekologicznej GKPn-8 Puszcza Piska,
- d) głównych korytarzy ekologicznych – migracyjnych:
 - GKPn-4A Puszcza Augustowska – Puszcza Romincka,
 - GKPn-1A Puszcza Piska – Dolina Biebrzy Północnej,

- GKPN-1C Puszcza Piska – Dolina Biebrzy Południowej,
- GKPN-8B Puszcza Piska – Przełomowa Dolina Narwi (dolina Pisy),
- e) uzupełniających korytarzy ekologicznych-migracyjnych:
 - KPn-4B Puszcza Augustowska – Puszcza Borecka (dolina Rospudy),
 - KPn-1B Puszcza Piska – Dolina Biebrzy Środkowy,
 - KPn-1D Dolina Biebrzy – Puszcza Borecka (J. Rajgrodzkie),
- 2) zapewnienia właściwej ochrony sanitarnej głównych zbiorników wód podziemnych:**
 - a) GZWP nr 216 „Sandr Kurpie” i jego projektowanego obszaru ochronnego,
 - b) GZWP nr 217 „Pradolina rzeki Biebrzy” i jego projektowanego obszaru ochronnego,
- 3) zapewnienia szczególnej ochrony środowiska wodnego jezior w zlewniach na pograniczu obu województw,**
- 4) ustanowienia „Suwalsko-Wisztyńskiego Transgranicznego Obszaru Chronionego” oraz opracowania koncepcji jego ochrony i zasad zagospodarowania,**
- 5) ochrony sanitarnej wód rzek:** Rospudy, Ełku, Wissy i Pisy wraz z dopływami, wpływających z obszaru województwa warmińsko-mazurskiego w obszar województwa podlaskiego, poprzez stosowną gospodarkę wodno-ściekową w ich zlewniach.

8.2.2.3. W zakresie energetyki i telekomunikacji

1) Elektroenergetyka:

Utrzymanie w pełnej sprawności technicznej istniejących linii:

- linii NN 400 kV SE Łomża Systemowa – SE Ełk bis – Alytus (Litwa),
- linii NN 220 kV SE Ostrołęka – SE Ełk, z możliwością przebudowy na linię NN 400 kV
- linii WN 110 kV Białystok – Grajewo – Ełk i Ełk – Augustów,
- linii WN 110 kV Kolno – Biała Piska – Ełk i Kolno – Pisz,
- linii WN 110 kV Suwałki – Filipów – Gołdap i Suwałki – Olecko.

2) Gazownictwo:

budowa interkonektora w/c relacji Litwa – Polska (wariant I lub II), łączącego system gazowniczy państw nadbałtyckich z siecią europejską z połączeniami w kierunku odbiorców woj. podlaskiego z możliwością jego wykorzystania także do zasilania w gaz, będącej w zasięgu jego obsługi, cz. województwa warmińsko-mazurskiego.

3) Telekomunikacji – wspomaganie i koordynacja rozwoju systemu radiokomunikacji i teletransmisji oraz teleinformatyki w obszarach sąsiadujących obu województw.

8.2.2.4. W zakresie infrastruktury społecznej – racjonalne i komplementarne wykorzystanie ponadlokalnej infrastruktury społecznej obu województw, zwłaszcza w zakresie: nauki i szkolnictwa wyższego, średniego, kultury oraz zdrowia.

8.2.2.5. W zakresie infrastruktury gospodarczej – współpraca na rzecz skoordynowanego czasowo i przestrzennie rozwoju zagospodarowania turystycznego i wypoczynkowego:

1) rejonów turystyczno-wypoczynkowych:

- a) północnej Suwalszczyzny i Puszczy Rominckiej,
- b) Pojezierza Rajgrodzkiego i Pojezierza Ełckiego,
- c) Północno-Kurpiowskiego z rzeką Pisą oraz m. Kolnem i m. Piszem,

2) infrastruktury międzynarodowych i międzyregionalnych szlaków turystyki wodnej, pieszej, rowerowej i samochodowej.

8.2.3. Kierunki współpracy z województwem lubelskim

8.2.3.1. W zakresie infrastruktury transportowej – współpraca na rzecz:

- a) poprawy połączeń obszarów przygranicznych obu województw, poprzez utrzymanie połączenia promowego przez rzekę Bug Niemirów – Gnojno,
- b) wspólny lobbing na rzecz możliwie najszybszej modernizacji drogi ekspresowej S19, szczególnie istotnej dla rozwoju województwa lubelskiego i podlaskiego,
- c) po zrealizowaniu lotnisk lokalnych użytku publicznego o ograniczonej certyfikacji w Białymstoku („Krywlany”) i w Suwałkach, utworzenie powiązań lotniczych pomiędzy obu województwami.

8.2.3.2. W zakresie infrastruktury energetycznej – współpraca na rzecz tworzenia warunków planistycznych budowy rurociągu naftowego Brody – Adamowo – Płock.

8.2.3.3. W zakresie systemu przyrodniczego i gospodarki wodnej współpraca na rzecz:

- 1) **zapewnienia ciągłości sieci obszarów objętych ochroną prawną**, położonych na styku obu województw, oraz unifikacja statusów prawnych ochrony, w tym:
 - a) ciągłości obszarów Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000:
 - OSO „Dolina Dolnego Bugu” PLB 140001,
 - SOO „Ostoja Nadbużańska” PLH 140011,
 - b) unifikacji statusu prawnego części obszaru Parku Krajobrazowego „Podlaski Przełom Bugu” wraz z otuliną po stronie lubelskiej i cz. Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Bugu” po stronie podlaskiej,
 - c) ciągłości i statusu prawnego projektowanego obszaru węzłowego sieci ekologicznej województwa podlaskiego GKPN-2 „Puszcza Mielnicka”, obejmującego także obszary wymienione w p. a i b,
 - d) ciągłości i statusu prawnego projektowanego paneuropejskiego korytarza ekologicznego – Doliny Bugu,
- 2) **ochrony przeciwpowodziowej w dolinie rzeki Bug**, w tym przeciwdziałanie zabudowie terenów zagrożonych powodzią.

8.2.3.4. W zakresie infrastruktury gospodarczej – współpraca na rzecz:

- 1) **skoordynowanego czasowo i przestrzennie rozwoju zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego w dolinie rzeki Bug** na obszarach obu województw, w tym:
 - a) opracowanie wspólnej, z udziałem także województwa mazowieckiego, koncepcji zagospodarowania turystycznego doliny rzeki Bug i terenów przyległych, w tym dla potrzeb turystyki wodnej,
 - b) kreowanie wspólnych ponadregionalnych produktów turystycznych i rozwój bazy obsługi różnych rodzajów turystyki,
 - c) urządzenie szlaków turystycznych, z wykorzystaniem połączeń promowych na rzece Bug,
- 2) **rozwoju przestrzennego i społeczno-gospodarczego w układzie międzyregionalnym i transgranicznym z Białorusią**, w tym także na rzecz ustanowienia i zagospodarowania Transgranicznego Obszaru Chronionego (TOCH) „Przełom Bugu”.

SŁOWNICZEK SKRÓTÓW

ca – w przybliżeniu
d. - dawny
dec. – decyzje
dot. – dotyczy
EC - elektrociepłownia
ew. – ewentualne
GDDKiA – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
gł. – główne
gr. – granica
GUS – Główny Urząd Statystyczny
GZWP – główne zbiorniki wód podziemnych
ICT – technologia informatyczna-komunikacyjna
IMiGW – Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej
ISO – międzynarodowa organizacja normalizacyjna
Ist. – istniejący
IUCN – międzynarodowa unia ochrony przyrody
j. – jezioro
jcwp – jednolite części wód podziemnych
jw. – jak wyżej
kier. – kierunki
km – kilometr
kol. – kolonie
KPZK – Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju
kV – jednostka napięcia elektrycznego, kilowolt
m. – miasto
m.p.z.p. – Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego
min – minuty
min. – minimum
NN – najwyższe napięcie, dotyczy napięć 400kV i 220kV
nn – niskie napięcie, w Polsce poniżej 1kV
nr – numer
NSP - Nature's Sunshine Products
ob. - obecnie
odc. – odcinek
ogran. – ograniczony
określ. – określony
oprac. – opracowanie
os. – osiedle
osob. – osobowe
OZE – odnawialne źródła energii
p.z.p.w.p – *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego*
PGE – Polska Grupa Energetyczna
plan. – planowany
płd. – południe
pow. – powiat
późn. –późniejszy
proj. – projektowany

przeds. – przedstawiono
RDOS – Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
rej. – rejon
RLM – równoważna liczba mieszkańców
RM – Rada Ministrów
rozg. – rozgałęzienie
rys. – rysunek
rz. – rzeka
s.o. – samochody osobowe
SE – stacje elektroenergetyczne
SN – średnie napięcie, w Polsce od 1 kV do 30 kV
SOSN – System Oceny Stanu Nawierzchni
SSSE – Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna
TEN-E - transeuropejska sieć energetyczna
TEN-T – transeuropejska sieć transportowa
tj. – to jest
tow. – towarowe
UE – Unia Europejska
UE-15 – Państwa tak zwanej „Starej Unii”, tworzące Unię Europejską przed rokiem 2004.
UKE – Urząd Komunikacji Elektronicznej
UNESCO – Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury
uwarun. – uwarunkowania
w. – wieś
w/c – wysokie ciśnienie gazu
war. - wariant
WN – wysokie napięcie, w Polsce dotyczy napięcia 110kV
woj. – województwo
ww. – wyżej wymienione
wykr. – wykres
zw. – zwane

SPIS TABEL

Tab. 1. Prognoza ludności woj. podlaskiego do 2050 r.....	51
Tab. 2. Podmioty gospodarki narodowej w województwie w latach 2000–2014	60
Tab. 3. Struktura pracujących regionu w latach 2005–2014	60
Tab. 4. Zatrudnienie i produkcja sprzedana przemysłu w latach 2000–2013	61
Tab. 5. Podstrefy SSSE.....	62
Tab. 6. Obszary specjalne ochrony ptaków	96
Tab. 7. Projektowane specjalne obszary ochrony siedlisk	96
Tab. 8. Wykaz zabytkowych obiektów urbanistyki i ruralistyki	120
Tab. 9. Wykaz obiektów historycznej architektury militarnej	123
Tab. 10. Drogi krajowe w województwie podlaskim	130
Tab. 11. Drogi ekspresowe w województwie podlaskim	132
Tab. 12. Drogi wojewódzkie	135
Tab. 13. Długość dróg w podziale na kategorie	138
Tab. 14. Obiekty radiokomunikacji i teletransmisji	162
Tab. 15. Obiekty systemu radiokomunikacji i teletransmisji	256
Tab. 16. Linie radiowe.....	256
Tab. 17. Wody powierzchniowe	262
Tab. 18. Wody podziemne.....	262
Tab. 19. Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych	263
Tab. 20. Cele środowiskowe dla JCW	266
Tab. 21. Zwiększenie retencji wody – budowa małych zbiorników	269
Tab. 22. Zwiększenie retencji wody – modernizacja małych zbiorników	270
Tab. 23. Wrażliwość obszarów zagrożonych powodzią.....	294
Tab. 24. Potencjalne negatywne konsekwencje powodzi dla obszarów chronionych wałami przeciw powodziowymi	296
Tab. 25. Poziomy zintegrowanego ryzyka powodziowego w ujęciu gmin	297
Tab. 26. Lista działań strategicznych nietechnicznych planowanych do realizacji w latach 2016–2021 dla obszaru dorzecza Wisły – zlewnia planistyczna Narwi.....	299
Tab. 27. Cele polityki przestrzennej	312

SPIS WYKRESÓW

Wykr. 1. Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców w latach 2003–2013.....	57
Wykr. 2. Charakterystyka tempa degradacji nawierzchni dróg krajowych	133
Wykr. 3. Charakterystyka tempa degradacji nawierzchni dróg wojewódzkich.....	137
Wykr. 4. Zużycie energii elektrycznej w województwie.....	149
Wykr. 5. Zużycie gazu w przeliczeniu na mieszkańca [m^3]	152
Wykr. 6. Ludność korzystająca z sieci gazowej [%]	152
Wykr. 7. Długość sieci gazowej w przeliczeniu na mieszkańca [m]	153
Wykr. 8. Wodociągi – zmiany w latach 2003–2014.....	164
Wykr. 9. Zużycie wody w województwie podlaskim [dm^3].....	165
Wykr. 10. Kanalizacja – zmiany długości sieci w latach 2003–2014	166
Wykr. 11. Przepustowość oczyszczalni ścieków [m^3/doba]	166
Wykr. 12. Odpady komunalne zbierane w województwie podlaskim.....	171

SPIS MAPEK

Mapka 1. Demografia – gęstość zaludnienia.....	46
Mapka 2. Demografia – migracje ludności w wieku produkcyjnym	48
Mapka 3. Demografia – wskaźnik obciążenia demograficznego.....	50
Mapka 4. Infrastruktura społeczna – wybrane obiekty infrastruktury społecznej o znaczeniu ponadlokalnym	52
Mapka 5. Mieszkalnictwo – zasoby mieszkaniowe	56
Mapka 6. Mieszkalnictwo – budownictwo mieszkaniowe.....	58
Mapka 7. Rolnictwo – rolnicza przestrzeń produkcyjna.....	65
Mapka 8. Rolnictwo – administracja leśna i dolesienia	67
Mapka 9. Rolnictwo – infrastruktura gospodarki rolnej	69
Mapka 10. Rolnictwo – rejony produkcyjne i miejskie obszary funkcjonalne.....	71
Mapka 11. Rolnictwo – przetwórstwo rolno-spożywcze	73
Mapka 12. Turystyka – ośrodki turystyczne, wypoczynkowe i uzdrowiskowe.....	75
Mapka 13. Turystyka – szlaki turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym.....	77
Mapka 14. Turystyka – szlaki turystyczne o znaczeniu międzynarodowym	78
Mapka 15. Turystyka – baza noclegowa w obiektach zbiorowego zakwaterowania	79
Mapka 16. Turystyka – rejestrowany ruch turystyczny	80
Mapka 17. Turystyka – gospodarstwa agroturystyczne w gminach	81
Mapka 18. Turystyka – rejony turystyczne	83
Mapka 19. Środowisko przyrodnicze – rzeźba terenu	85
Mapka 20. Środowisko przyrodnicze – typy krajobrazu naturalnego.....	87
Mapka 21. Zbiorniki małej retencji.....	89
Mapka 22. Środowisko przyrodnicze – gleby	91
Mapka 23. Środowisko przyrodnicze – pokrycie terenu.....	93
Mapka 24. Środowisko przyrodnicze – obszary ochrony przyrody	98
Mapka 25. Środowisko przyrodnicze – elementy krajowego systemu obszarów chronionych (KSOCH)	99
Mapka 26. Środowisko przyrodnicze – Natura 2000 dyrektywa ptasia.....	100
Mapka 27. Środowisko przyrodnicze – Natura 2000 dyrektywa siedliskowa	101
Mapka 28. Środowisko przyrodnicze – regionalna sieć ekologiczna	102
Mapka 29. Infrastruktura ochrony środowiska i gospodarki wodnej – gospodarka odpadami	105
Mapka 30. Infrastruktura ochrony środowiska i gospodarki wodnej – gospodarka odpadami poziom recyklingu	106
Mapka 31. Środowisko przyrodnicze – erozja wietrzna	110
Mapka 32. Środowisko kulturowe – miasta historyczne.....	115
Mapka 33. Środowisko kulturowe – mniejszości narodowe i etniczne	116
Mapka 34. Środowisko kulturowe – zabytki archeologiczne o szczególnym znaczeniu	118
Mapka 35. Środowisko kulturowe – architektura militarna.....	124
Mapka 36. Środowisko kulturowe – miejsca kultu	125
Mapka 37. Infrastruktura transportowa – powiązania zewnętrzne	131
Mapka 38. Infrastruktura transportowa układ drogowy – drogi krajowe i wojewódzkie.....	136
Mapka 39. Infrastruktura energetyczna – powiązania zewnętrzne	146
Mapka 40. Infrastruktura energetyczna – sieć elektroenergetyczna	150

Mapka 41. Infrastruktura energetyczna – przesył gazu i ropy naftowej	154
Mapka 42. Elektroenergetyka – odnawialne źródła energii	156
Mapka 43. Elektroenergetyka – źródła energetyki konwencjonalnej	159
Mapka 44. Infrastruktura ochrony środowiska i gospodarki wodnej – zwodociągowanie miast i obszarów wiejskich	163
Mapka 45. Infrastruktura ochrony środowiska i gospodarki wodnej – skanalizowanie miast i obszarów wiejskich	167
Mapka 46. Podział administracyjny i statystyczny	187
Mapka 47. Obszary funkcjonalne – miejskie, wiejskie i cenne przyrodniczo	200
Mapka 48. Obszar funkcjonalny – cenny przyrodniczo	201
Mapka 49. Obszary funkcjonalne – kształtowania potencjału rozwojowego: dziedzictwa kulturowego, zasobów wodnych i złóż kopalni	202
Mapka 50. Obszary funkcjonalne – szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej ..	203
Mapka 51. Obszary funkcjonalne – wymagające wsparcia instrumentami polityki regionalnej	204
Mapka 52. Infrastruktura transportowa – układ perspektywistyczny głównej infrastruktury drogowej i kolejowej	240
Mapka 53. Infrastruktura transportowa – główny układ drogowy na tle sieci ekologicznej	245
Mapka 54. Inwestycje drogowe o znaczeniu ponadlokalnym – ustalone w dokumentach krajowych i regionalnych	246
Mapka 55. Inwestycje kolejowe o znaczeniu ponadlokalnym – ustalone w dokumentach krajowych i regionalnych	251
Mapka 56. Telekomunikacja	255
Mapka 57. Środowisko przyrodnicze – zasoby wodne	265
Mapka 58. Środowisko kulturowe – szlaki kulturowe projektowane	277
Mapka 59. Infrastruktura energetyczna – powiązania zewnętrzne	284
Mapka 60. Infrastruktura energetyczna – sieć elektroenergetyczna	285
Mapka 61. Infrastruktura energetyczna – przesył gazu i ropy naftowej	289
Mapka 62. Elektroenergetyka – źródła energetyki konwencjonalnej	291
Mapka 63. Elektroenergetyka – odnawialne źródła energii	293

Informacja

Do tworzenia mapek w niniejszej publikacji wykorzystano m.in. materiały zawarte w państwowym zasobie geodezyjnym i kartograficznym, Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej, Państwowy Instytut Badawczy, Atlas województwa białostockiego, Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku, Państwowy Instytut Geologiczny, Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce, Zakład Badania Ssaków – Polska Akademia Nauk, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie, Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, GUS - Główny Urząd Statystyczny, Wojewódzki Program Nawodnień, WZMiUW - Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych, Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2016 – 2022, Projekt Planu Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2016-2022, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku, PGE Polska Grupa Energetyczna S.A., Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A., PKP Energetyka SA, EMITEL sp. z o.o., LITPOL LINK SP. Z O. O., GAZ-SYSTEM S.A., Europol Gaz, Polska Spółka Gazownictwa sp. z o.o., PERN „Przyjaźń” SA, Zarządcy Dróg.

SPIS RYSUNKÓW

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego

- Nr 1.** – Synteza Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego Województwa
- Nr 2.** – Uwarunkowania Ekofizjograficzne
- Nr 3.** – Uwarunkowania ochrony dziedzictwa kulturowego
- Nr 4.** – Uwarunkowania rozwoju infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej
- Nr 5.** – Uwarunkowania rozwoju infrastruktury energetycznej i obronności
- Nr 6.** – Uwarunkowania rozwoju infrastruktury ochrony środowiska i gospodarki wodnej
- Nr 7.** – Uwarunkowania rozwoju turystyki, wypoczynku i lecznictwa uzdrowiskowego
- Nr 8.** – Uwarunkowania rozwoju rolnictwa, gospodarki żywnościowej i wsi
- Nr 9.** – Struktura sieci osadniczej i obszarów funkcjonalnych
- Nr 10.** – Ochrona Sieci Ekologicznej, złóż kopalni i gleb
- Nr 11.** – Kierunki ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego oraz rozwoju turystyki wypoczynku
- Nr 12.** – Kierunki rozwoju infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej
- Nr 13.** – Kierunki zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego, przeciwpowodziowego oraz obronności państwa
- Nr 14.** – Kierunki rozwoju infrastruktury ochrony środowiska i gospodarki wodnej